COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LXXXII.

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XIII.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI

Apud **VIRENQUE**, BIBLIOPOLAM,

PARISIIS,

Apud **BIBLIOPOLAM**, CUI NOMEN GALLICE :

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES.

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,

VIA VULGO DICTA DU COLOMBIER, n° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS OCTOGESIMUS SECUNDUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVI.

S. P. N. JOANNIS
CHRYSOSTOMI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI.
OPERUM.
PARS. I.
HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.
HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

HOMILIÆ LV IN ACTA APOSTOLORUM.

HOMILIÆ IV DE MUTATIONE NOMINUM.

HOMILIÆ XXXII IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
CONSTANTINOPOLITANI
ARCHIEPISCOPI,
COMMENTARIUS IN ACTA APOSTOLORUM.

HOMILIA XLVII.

CAPUT XXII.

Dixit autem Paulus : Ego homo sum quidem Judæus a Tarso Ciliciæ, non ignobilis civitatis civis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset ; Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem, et magno silentio facto, allocutus est lingua hebræa dicens[1].

I. Vide illum quando externos alloquitur, non recusare etiam legalibus uti adjumentis. Hic illum ex civitatis nomine refrenat. Sic et antea dicebat : « Verberantes nos » indicta causa, homines Romanos conjecerunt in carce» rem[2]. » Quia enim sciscitabatur : « Tu es Ægyptius ille? » Ego sum, inquit, Judæus. » Sic locutus illum statim a suspicione abduxit. Deinde ne putaretur ex gente Judæus, dixit religionem. Etenim et alibi se sub lege Christi dicit esse. Quid hoc est? Paulus-ne mentitur? Absit. Quid igitur? Non negavit? Absit. Judæus enim erat et Christianus, quæcumque oportebat servans. Quia et legi ipse maxime

[1] Act. xxi, 39. 40. — [2] Id. xvi, 37.

parebat Christo credens, et Petrum alloquens dicit: «Nos » natura Judæi[1]. Rogo te, permitte me loqui ad populum. » Hoc etiam indicium est quod non mentiatur; siquidem omnes adducebat testes. Considera rursus illum cum mansuetudine disserentem. Et hoc rursus argumentum est maximum, quod nulli esset crimini obnoxius; quod sic paratus esset ad dandam rationem, velletque sisti ad respondendum Judæis. Vide instructum virum: vide œconomiam; nisi tribunus venisset, nisi ligasset, sermone ad defensionem opus non habuisset, neque tantum impetrasset silentium. « Permittente autem illo, Paulus stans » in gradibus. » A loco major facilitas, et quod in editiore gradu loqueretur, atque ligatus. Quid huic spectaculo par, videre Paulum duabus catenis vinctum concionantem? Quomodo turbatus, quomodo confusus non est, tantum populum videns exasperatum, astante præside? Primo furorem illorum sedavit: deinde alloquitur. Et vide quam prudenter. Nam id quod in Epistola ad Hebræos fecit, hoc et hic facit: primo cognatione vocis ipsos allicit, hinc mansuetudine. Ideo hoc declarans dicit: « Multo » facto silentio. Allocutus est lingua hebræa, dicens: » Viri fratres et patres, audite quam vobis nunc reddo » rationem[2]. » Vide etiam adulationis expertem sermonem, et modestia plenum. Non enim dixit: « Domini, » sed, « Fratres; » quod maxime amabant, ac si diceret: « Non alienus sum a vobis, nec contra vos. Viri fratres et » patres, inquit: » hoc honoris, illud germanitatis: « Au- » dite meam quam nunc vobis reddo rationem. » Non dixit: « Doctrinam vel concionem; sed rationem: » se quasi supplicem constituit. « Cum audissent autem quia hebræa » lingua loqueretur sibi, magis præstiterunt silentium[3] » Vides-ne ut cepit eos patria lingua, quam reverentia

1 Galat. II, 15. — 2 Act. XXII, 1. — 3 Ibid. 2.

quadam prosequebantur? Vide etiam quomodo sic orsus viam sermoni paret et dicat : « Ego enim sum vir Judæus, » natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in hac civitate, » secus pedes Gamalielis, eruditus juxta veritatem patriæ » legis, æmulator Dei, sicut et vos omnes estis hodie[1]. » Ego quidem sum, inquit, vir Judæus; » quod omnium maxime audire cupiebant. « Natus Tarsi Ciliciæ. » Ne vero cogitarent alienam gentem, religionem addidit : « Nutritus in hac civitate : » magnum suum ostendit erga religionem studium, quandoquidem tam clara, tam remota patria relicta, hic voluit educari propter legem. Vide quomodo jam olim in honore habebat legem. Illud vero non solum ut sese purget dicit illis; sed ut ostendat se non humano scopo ad prædicationem adductum; sed divina virtute. Non enim sic eruditus repente factus est. Nam si e vulgo fuisset, id licuisset suspicari : si autem ex numero eorum qui maxime omnium legi hærerent, non erat verisimile illum sine causa et nulla urgente necessitate mutatatum fuisse. At fortasse dixerit quispiam : « Nihil ad rem facit, quod istic educatus sit. Quid enim si ob negotiationem, vel aliam causam huc venisti? » Ne id ergo putaretur, addidit, « Ad pedes Gamalielis. » Nec solum dixit; « Apud Gamalielem, » sed, « Ad pedes Gamalielis; » perseverantiam, assiduitatem, studium audiendi declarans, et multam erga virum illum reverentiam. Eruditus secundum accurationem patriæ legis; non simpliciter legis, sed et patriæ adjiciens : ostendens se olim talem fuisse, nec simpliciter scire legem. Hæc vero videntur quidem pro illis dici, sed contra illos sunt, quandoquidem et sciens illum reliquit. Deinde ne rursum quis objiciat, quid ergo si legem quidem accurate nosti, neque tamen illam vindicas neque amas? « Æmulator, inquit,

[1] Act. XXII, 3.

» legis ; » id est, non modo sciens, sed etiam magno erga illam zelo affectus. Deinde postquam magna de se encomia protulit, communem jam sermonem profert dicens : « Sicut et vos omnes estis hodie. » Ostendit enim illos non humano scopo hoc facere, sed zelo divino. Hoc vero dicit gratiam illorum captans et eorum mentem præoccupans, ac detinens in iis, in quibus nihil damni erat. Postea indicia profert dicens : « Qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac » mulieres, sicut princeps sacerdotum mihi testimonium » reddit, et omnes majores natu[1]. » Ut nemo dicat : « Et unde hoc manifestum? » testes adducit principem sacerdotum et majores natu. Et dicit quidem demulcens, « Æmulator sicut et vos; » id est, par vobis. Ostendit autem per opera se illos superasse. Non enim moras trahebam ut caperem ; sed et sacerdotes excitabam, et peregrinationes suscipiebam ; et non viros tantum aggrediebar sicut vos, sed etiam mulieres, omnes alligans, et in carceres conjiciens. Indubitatum est hoc testimonium, sine defensione sunt res Judæorum. Vide quot testes adducit; seniores, principem sacerdotum, eos qui in civitate.

II. Vide autem ejus et defensionem, non ex timore, sed potius vide docentem et instituentem. Nisi enim lapides fuissent auditores, dictis attendissent. Hactenus enim illos habuit testes : reliqua vero sine testibus sunt. « A quibus et Epistolas accipiens, ad fratres Damascum perge» bam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut puni» rentur. Factum est autem eunte me et appropinquante » Damasco, media die, subito de cœlo circumfulsit me lux » copiosa : et decidens in terram audivi vocem dicentem » mihi : Saule, Saule, quid me persequeris. Ego autem » respondi : Quis es, Domine ? Dixitque ad me : Ego sum

[1] Act. XXII, 4, 5.

» Jesus Nazarenus, quem tu persequeris[1]. » Hæc certe fide admodum digna haberi oportebat ex iis quæ præcesserant; neque enim mutatus fuerit. Quid igitur, inquies, si sese jactat? Nequaquam. Cur enim, quæso, sese repente in tantum zelum injecisset? Quod honorem expectaret? Atqui contraria passus est. Quod quietem speraret? Neque hoc sane. An alia de causa? Nihil ratiocinio inveniri potest. Hæc illis colligenda et inferenda relinquens, res ipsas narrat et dicit: « Me appropinquante Damasco, media » die, subito de cœlo circumfulsit me lux copiosa, et » decidi in terram. » Vide quanta lucis copia. Quodque non ex jactantia loquatur testes sunt qui aderant, qui manu deduxerant, qui lucem viderunt. « Qui autem me- » cum erant, lumen quidem viderunt et exterriti sunt; » vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum[1] » Ne stupeas si hic ita, alibi autem sic loquatur: « Stete- » runt vocem quidem audientes, neminem autem viden- » tes. » Non sunt enim hæc contraria. Duæ namque voces erant, Pauli et Domini: de voce autem Pauli illic loquitur; hic vero etiam addidit, « Vocem non audierunt lo- » quentis mihi. » Igitur illud, « Neminem videntes, » non ad visum spectat, sed significat non audisse. Neque enim dixit: « Lucem non viderunt; » sed, « Neminem videntes stete- » runt, » id est, neminem loquentem; jure autem ita factum est. Illum enim oportebat illa voce dignari. Si enim et illi audissent, non tantum fuisset miraculum. Quia igitur crassiores, visione magis persuadentur; ideo et illi lucem tantum viderunt: quod poterat illis persuadere; unde et exterriti sunt. Alioquin vero, non tantum operata est lux in illis, quantum in hoc. Hunc enim excæcavit, per ea quæ ipsi contigerunt, dans illis locum respiciendi, si voluissent. Mihi itaque videtur ex divina providentia fuisse

[1] Act. XXII, 5-8. — [2] Ibid. 9.

quod illi non crediderint, ut essent testes fide digni. « Dixit ad me, inquit, ego sum Jesus Nazarenus, quem tu » persequeris. » Bene et civitas memoratur, ut nosse possent illi. Et Apostoli quoque sic dicebant : « Jesum a » Nazareth. » Vide : ille quoque testatur, quod persecutionem passus sit. « Qui autem mecum erant lumen quidem » viderunt et exterriti sunt, vocem autem non audierunt. » Et dixi : Quid faciam, Domine. Dominus autem dixit ad » me : Surgens vade Damascum, et ibi dicetur tibi quid te » oporteat facere. Et cum non viderem præ claritate lumi- » nis illius, ad manum deductus a comitibus, veni Damas- » cum. Ananias autem quidam, vir pius secundum legem, » testimonium habens ab omnibus qui erant Damasci Ju- » dæis, veniens ad me et astans dixit mihi : Saule frater » respice. Et ego eadem hora respexi in eum[1]. Ingredere : » inquit, in civitatem, et ibi dicitur tibi quid te oporteat » facere. » Ecce rursus alium testem ; et vide quomodo illum fide dignum faciat. « Ananias autem quidam, inquit, » vir pius secundum legem, testimonio probatus ab omni- » bus Judæis, ingressus ad me et astans, dixit mei : Res- » pice. » Ita nihil alienum. « Et ego eadem hora respexi. » Sequitur hinc testimonium per res ipsas. Et vide quomodo ex personis et rebus nectatur ; ex personis tam propriis, quam extraneis. Personæ sunt sacerdotes, seniores, viæ comites : Res vero et opera, quæ fecit, quæ passus est ; et opera operibus dant testimonium, non personæ tantum. Vel etiam aliter extraneus erat Ananias. Deinde ponitur res ipsa, visus restitutio : postea prophetia magna. « At ille dixit : Deus patrum nostrorum præordinavit te, » ut cognosceres voluntatem ejus, et videres Justum[2]. » Recte dixit : « Patrum, » ut ostenderet eos non esse Judæos, sed alienos a lege, et invidia, non zelo agere ; ut

1 Act. XXII, 10-13. — 2 Ibid. 14.

scias, inquit, voluntatem ejus, et videas Justum. Ergo hæc voluntas ejus est. Vide ut doctrina ordine narrationis dicatur. « Et audires vocem ex ore ejus : quia eris testis » illius ad omnes homines eorum, quæ vidisti et audisti [1]. » Et videres, inquit, Justum : nunc hoc dicit. Si justus, illi rei sunt. « Et audires vocem ex ore illius. » Vide ut rem extollit. Quia eris, inquit, testis illius. Ideo ergo non prodes visum et auditum, ea nempe quæ vidisti et audisti : per utrumque sensum fidem facere datur. « Et » nunc quid moraris? Exurge et baptizare et ablue pec- » cata tua, invocato nomine ipsius [2]. »

III. Hic rem magnam loquitur. Non enim dixit : « In nomine ejus baptizare, » sed, « Invocato nomine Christi. » Hoc autem declarat illum esse Deum. Neque enim alium licet invocare, nisi Deum. Deinde ostendit se non esse coactum, dum dicit : « Dominus dixit ad me : Vade in Damas- » cum, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. » Nihil sine testimonio : sed civitatis totius testimonium profert. Illa autem viderat eum manu ductum. Vide etiam prophetiam egressam, quam audivit, se testem fore Domini. Revera enim testis illius fuit, et qualem esse oportebat, et operibus et verbis. Tales et nos oportet esse testes, nec prodere ea quæ nobis concredita sunt, non tantum circa dogmata; sed etiam circa vitam. Vide enim : quod viderit et audierit testatur omnibus hominibus, et nihil illum prohibuit. Et nos audivimus quod sit resurrectio et quod innumera bona : ergo debemus hoc omnibus hominibus testificari. Atqui testificamur, inquies, et credimus. Quomodo? Contraria facientes. Dic, quæso, mihi : si quis se diceret Christianum, deinde deficiens saperet judaïca, an sufficeret hoc testimonium? Nequaquam. Nam ex operibus testimonium quærerent. Ita et nos, si dicamus esse

[1] Act. XXII, 15. — [2] Ibid. 16.

resurrectionem et innumera bona; deindeque illa contemnamus, et terrena sectemur, quis credet? Non enim iis quæ dicimus, sed iis, quæ facimus, attendunt omnes. « Testis eris, inquit, apud omnes homines, non apud » domesticos tantum, sed etiam apud infideles. » Testium enim est persuadere, non scientibus, sed nescientibus. Simus fide digni testes. Quomodo tales erimus? A vita. Insidiabantur illi Judæi, insidiantur nobis animi affectus, jubentes abjurare testimonium. Sed ne obtemperemus. Testes sumus a Deo missi : judicatur apud homines quosdam Deus non esse Deus[1]. Misit nos qui sibi testificemur. Testificemur ergo et persuadeamus contendentibus. Si non testificemur, illorum erroris nos in causa sumus. Si autem in foro judiciabili, ubi res sæculares tractantur, nemo admiserit testem, innumeris notatum flagitiis, multo minus hic, ubi tantæ res tractantur. Nos dicimus quod audivimus a Christo, et credimus iis quæ ipse promisit. Dicunt illi : Hæc ostendite per opera. Vita namque vestra contraria testificatur : quod nempe non credatis. Vultis-ne videamus eos qui pecunias colligunt, rapaces, avaros, eos qui plangunt, qui lugent, ædificant, omniaque negotiantur quasi nunquam morituri? Si ergo non creditis vos esse morituros, licet res ita certa et manifesta sit, quomodo vos testificantes credemus? Sunt enim, sunt, inquam, multi homines, ita affecti, ac si nunquam essent morituri. Nam cum in gravi senectute incipiant ædificare, et agros colere, quandonam de morte cogitabunt? Non parvum est nobis supplicium in testimonium vocatis, non posse quæ vidimus testificari. Vidimus nos oculis Angelos, et clarius quam ii qui vere viderunt. Ergo testificemur Christo. Non enim illi soli testes, sed nos etiam. Illi dicuntur Martyres seu testes, quia jussi abjurare, omnia patiuntur,

[1] Psal. XIII, 1, et LII, 1.

ut veritatem dicant. Et nos quando ab animi motibus abjurare jubemur, ne succumbamus. Aurum dicit : « Dic Christum non esse Christum. » Ne audias quasi Deum, sed ejus jussa contemne. Concuspicentiæ malæ id ipsum dicunt; sed tu ne obtemperes, sed sta fortiter : ne et de nobis dicatur : « Deum confitentur scire, factis autem negant[1]. » Hoc enim non est testium, sed adversariorum. Quod alii negent, nihil mirum ; quod autem nos, qui in testimonium vocamur, negemus, id grave et onerosum est. Hoc maxime rebus nostris noxium est. In testimonium illis eveniet, inquit. Sed si non resiliamus, si consistamus, si omnes velimus Christo testificari, cito multis gentilibus persuadebimus.

IV. Magna res est vita, dilecti, licet quis valde ferus sit, saltem aperte non damnabit nos propter dogma ; sed clam admittet, laudabit et admirabitur. Et undenam, inquies, erit vita optima? Non aliunde quam ex divina operatione. Quid ergo si gentiles sint tales? Illi si quando tales sint, id alii ex natura, alii ex vana gloria habent. Vis discere qui sit virtutis splendor, quantum valeat ad persuadendum. Multi hæretici, etsi dogmata corrupta haberent, ita invaluere, ut multi homines ex vitæ illorum reverentia, dogma illorum non examinaverint. Alii qui illos ob dogma improbabant, ob vitam reveriti sunt ; non bene certe; sed id tamen passi sunt. Hoc fidei nostræ honestatem diffamavit : hoc omnia subvertit, quod nemo ullam vitæ rationem habeat. Hoc fidem pessumdat. Dicimus Christum esse Deum, innumera alia proferimus, et hoc cum aliis, quod persuaserit omnibus ut recte viverent, sed hoc in paucis est. Resurrectionis dogma lædit vitæ improbitas, necnon immortalitatis animæ et judicii. Multaque alia attrahit, fatum, necessitatem, negationem

[1] Tit. 1, 16.

providentiæ. Anima enim in malis innumeris immersa hæc sibi excogitare satagit, ne mœsta sit cogitans judicium fore, et in nobis situm esse virtutis et nequitiæ studium. Talis vita innumera operatur mala, homines feras reddit, imo feris irrationabiliores. Nam quæ in diversarum ferarum natura sunt, illa sæpe in uno homine colligit, et totum subvertit. Ideo fatum introduxit diabolus : ideo sine providentia mundum regi dixit : ideo naturas ponit bonas et malas. Idcirco malum sine principio et materiale supponit ; idcirco nihil non agit ut vitam nostram corrumpat : Neque enim fieri potest, ut is qui tali modo vivit, vel a pravis dogmatibus resiliat, vel in sana fide maneat ; sed necessario hæc assumet. Non puto enim quempiam reperiri ex iis qui non recte vivunt, qui non millia satanica meditetur, verbi gratia, fatum esse, res omnes temere ferri, permixtim et confuse omnia jacere. Ideo, obsecro, vitæ probæ curam habeamus, ne mala suscipiamus dogmata. Caïn in ultionem accepit[1], ut ingemisceret et tremeret. Tales sunt improbi, innumerorum sibi malorum conscii. Sæpe ex somno exiliunt, turbulentæ sunt cogitationes eorum, turbati oculi, omnia suspicione plena, terrore, gravi expectatione, metu plena anima, formidine et timore subversa, inhabilis est. Nihil tali anima mollius, nihil insipientius. Sicut furiosi non stant in semetipsis, sic et illa instabilis. Quandonam ergo illa in sensum tantæ caliginis veniet, quam optandum esset, tranquillitate serenitateque fruentem, posse suam agnoscere nobilitatem ? Dum autem omnia illam terrent et turbant, somnia, verba, habitus, et suspiciones, quando poterit in se respicere, sic turbata et perplexa ? Illius ergo metum solvamus, vincula dirumpamus. Nam si non esset pœna, qua pœna hæc gravior non fuerit, in timore semper vivere,

[1] Gen. IV, 14.

nunquam confidere, nunquam quiescere? Hæc omnia accurate scientes, in tranquillitate nos servemus, et virtutem colamus, ut et sana dogmata et vitam bonam habentes, sine offendiculo vitam præsentem transigamus, et promissa diligentibus ipsum bona consequamur, gratia et benignitate Unigenti ejus, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVIII.

CAPUT XXII.

Factum est autem reverso mihi in Jerusalem, et oranti in templo, fieri me in extasi, et videre illum dicentem mihi : Festina et exi velociter ex Jerusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et ego dixi : Domine, ipsi sciunt, quia ego eram concludens in carcerem, et cædens per synagogas eos qui credebant in te, Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego astabam, et consentiebam neci ejus, et custodiebam vestimenta interficientium illum[1].

I. Vide quomodo se in pericula conjiciat. Subdit enim : « Factum est autem reverso mihi in Jerusalem. » Id est, post visionem illam rursus in Jerusalem veni. « Et oranti » in templo, fieri me in extasi, et videre illum dicentem » mihi : Festina et exi velociter ex Jerusalem, quoniam » non recipient testimonium tuum de me. » Vide : neque hoc sine testimonio agitur; sed ab eventu est testimonium.

[1] Act. XXII, 17-20.

Dixerat : « Non recipient testimonium tuum. » Et non receperunt. Certe ex ratiocinio conjectandum erat quod essent recepturi. « Ego enim eram concludens in carcerem, » et cædens, » inquit. Ideo igitur recipere oportebat, et tamen non receperunt. Ideo hoc in extasi discit se non recipiendum esse. Hic duo probat; et quod non possint excusari, nam præter decorum et præter rationem ipsum persequebantur; et quod Deus esset Christus, ea quæ præter expectationem erant prophetizans, nec ea quæ tunc fiebant respiciens, sed futura prævidens. Quomodo igitur dicit : « Coram gentibus et regibus et filiis Israël » portabit nomen meum ? » Portabit, inquit, nec omnino persuadebit. Alioquin vero Judæi alibi persuadebantur; hic vero minime; cum oportuisset maxime persuaderi videntes ejus pristinum fervorem : hic autem non persuadebantur. « Et cum funderetur sanguis Stephani testis » tui, ego astabam et consentiebam neci ejus. » Vide rursum quo sermo desinat, nempe in validum caput. Ipse enim erat qui persequebatur : nec persequebatur modo; sed et mille manibus occidebat Stephanum. Gravem cædem illis in memoriam revocat. Quod nempe non ferebant, quia redarguebat illos; et jam prophetia implebatur. Zelus igitur magnus, et accusatio vehemens erat, et testes veritatis Christi fidenter loquebantur. Sed Judæi non tulerunt deinceps totam audire concionem, ac furore succensi clamabant. « Et dixit ad me : Vade, quia ego ad » gentes procul mittam te. Audiebant autem eum usque » ad hunc sermonem ; et levaverunt vocem suam dicentes : » Tolle de terra hujusmodi ; non enim fas est eum vivere. » Clamantibus autem illis et projicientibus vestimenta sua, » et pulverem jactantibus in aërem, jussit tribunus induci » eum in castra, flagellis cædi, et torqueri eum, ut sciret

» propter quam causam sic contra illum clamarent. » Cum oportuisset ut tribunus examinaret an res se ita haberet, illosque ipsos interrogaret; is nihil horum faciens, jubet illum flagellis cædi. « Jussit, inquit, illum induci in » castra et flagellis cædi, ut sciret propter quam causam » sic contra illum clamarent. » Atqui ab illis ediscendum erat qui occlamabant, et interrogandum, num aliquid ex ejus dictis incusandum haberent. Verum ille temere potestate sua utitur, et illorum gratiam captat. Non enim curabat ut juste ageret, sed ut illorum injustum furorem placaret. « Et cum astrinxissent eum loris, dixit astanti » sibi centurioni : Si hominem Romanum et indemnatum » licet vobis flagellare[1]? » Non est mentitus Paulus se dicens Romanum hominem. Absit : Romanus enim erat. Ideo tribunus, re audita, timuit. Et cur, inquies, timuit? Etsi nulla alia de causa, timuit ne deprehenderetur, et majorem daret pœnam. Et vide; non simpliciter loquitur; sed, « Si licet vobis. » Duo crimina, et quod sine causa, et quod Romanus ille esset. Magnam habebant prærogativam qui sic dignabantur appellari, neque omnium hoc erat privilegium. Ab Adriano enim dicunt omnes Romanos esse dictos : prisce autem non ita fuerat. Vel etiam Romanum se dixit, ut pœnam effugeret : contemptior enim futurus erat si flagellatus fuisset. Nunc autem hoc dicto, majorem illis incutit metum. Si vero flagellassent, rem totam forte subvertissent, vel etiam occidissent illum; nunc autem non ita evenit. Vide quomodo Deus concedat multa humano more fieri, et in his et in aliis. Tribunus vero respondens se multa summa Civilitatem hanc comparasse, ostendit se suspicari Paulum se Romanum simulasse, et ita forte suspicabatur ex vilitate, quæ in Paulo apparebat. « Quo audito centurio, accedens ad tribunum

? Act. XXII, 21-24. — [1] Ibid. 25.

» nuntiavit illi dicens : Vide quid facturus es : hic enim » homo Romanus est. Accedens autem tribunus dixit illi : » Dic mihi, num tu Romanus es? Dixit ille : Etiam. Res» pondit tribunus : Ego multa summa civilitatem hanc » consecutus sum. Paulus vero ait : Ego autem et natus » sum. Protinus autem discesserunt ab illo qui eum torturi » erant. Tribunus quoque timuit, postquam rescivit quia » Romanus esset; et quod illum alligasset[1]. Ego autem, » inquit, et natus sum. » Igitur ex patre Romano erat. Quid ergo postea factum est? Solutum duxit ad Judæos. Ergo non falso dixerat se Romanum esse, unde lucratus est ut a vinculis solveretur : et quomodo audi. « Postera » autem die, volens scire diligentius qua de causa accusa» retur a Judæis, solvit eum, et jussit sacerdotes conve» nire et omne concilium; et producens Paulum statuit in» ter illos. Intendens autem in concilium Paulus, dixit[2]. » Non jam tribunum, sed totam multitudinem et populum alloquitur. Et quid dicit? « Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum » diem[3]. » Id est; « Non mihi conscius sum quod vos læserim, vel quid his vinculis dignum fecerim. » Quid ergo princeps sacerdotum? Cum oportuisset compungi, quod in ipsorum gratiam injuste ligatus fuisset, ille aliud adjicit, et jubet eum verberari, quod sic declaratur. « Princeps » autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi per» cutere os ejus[4]. » Bonus certe et mitis princeps sacerdotum. « Tunc Paulus dixit ad eum : Percutiet te Deus, » paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundum » legem, et contra legem jubes me percuti. Qui autem » astabant dixerunt ei : Summum sacerdotem Dei maledicis? » Dixit autem Paulus : Nesciebam, fratres, quod princeps

[1] Act. XII, 26-29. — [2] Ibid. 30, et XXIII, 1. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 2.

» sit sacerdotum. Scriptum est enim : Principem populi » tui non maledices[1]. »

II. Quidam dicunt illum scientem per ironiam locutum esse. Mihi autem videtur ipsum omnino nescivisse quod esset princeps sacerdotum : alioquin illum honorasset. Ideo sese purgat accusatus, et addit : « Principem populi » tui non maledices. » Quid ergo dicit? Si enim princeps non esset, alium certe contumelia afficere oportebat? Minime : imo contumelia afficientem ferre par erat. Jure hic quæratur : Quomodo is, qui alibi dicit : « Cum maledi- » cimur, benedicimus ; cum persecutionem patimur, » sustinemus[2], » hic contrarium facit, nec modo convitiatur, sed etiam maledicit? Absit. Neutrum horum fecisse deprehenditur. Sed si quis accurate consideret, libere loquentis magis sunt verba, quam irati. Alioquin vero, nolebat tribuno contemptibilis videri. Si enim ille a flagellando abstinuit, utpote ipsum Judæis traditurus, quod a famulis cæderetur, magis illum audacem reddidisset; ideo non ministrum, sed jubentem aggreditur. Illud vero, « Paries » dealbate, tu sedens judicas me secundum legem, » ac si diceret; « Reus cum sis, et multis plagis dignus. » Vide ergo quomodo ex ejus dicendi libertate populus perculsus fuerit. Cum enim oportuisset totum subvertere, potius debacchantur. Ille vero legem ipsam legit, ut ostendat se non ex metu, nec quod indignus esset qui audiret, hæc dixisse, sed legi obtemperasse. Et omnino persuasus sum nescivisse illum quod princeps sacerdotum esset, quod post longum tempus rediisset, nec frequenter Judæos convenisset, videretque eum in medio aliorum multorum : non enim manifestus erat princeps sacerdotum inter multos et diversos astans. Ita mihi videtur illos alloqui, ostendens se legi obtemperare. Ideoque sese purgat. Sed superius

[1] Act. XXIII, 3-5, ex Exod. XXI, 28. — [2] 1 Cor. XIV, 12.

dicta repetamus. « Oranti mihi in templo, inquit, accidit » ut in extasi fierem. » Ut ostendat non phantasiam fuisse : ideo addidit illud, « Oranti mihi. Festina et exi cito, in» quit, quia testimonium tuum non recipient. » Hic ostendit non se periculorum metu ab illis effugisse, sed quia non suscepturi erant testimonium suum. Cur vero dixit : « Ipsi » sciunt quod ego eram alligans ? » Non Christo contradicens. Absit : sed volens discere tam mirabile opus. « Vade, » inquit, quia ego ad gentes procul mittam te. » Vide : non docuit eum Christus quid oporteret facere; sed dixit tantum ut abiret, illeque obsequitur, adeo morigerus erat. « Et levaverunt vocem suam, inquit, dicentes : Tolle eum, » non enim convenit ut vivat. » O audaciam ! Certe vos vivere non convenit; non item de hoc dicatur, qui in omnibus Deo obsequitur. O scelesti et homicidæ ! « Et « excutientes vestes, inquit, pulverem mittebant. » Ut graviorem excitarent seditionem hoc faciebant, aut ut principem terrerent. Et vide : non dicunt causam, quia nihil dicendum habebant, sed clamore se terrorem incutere putant. Atqui ab accusatoribus ediscendum erat. « Et tri» bunus timuit, inquit, cognoscens quod Romanus esset. » Non erat ergo mendacium, quod Paulus diceret se Romanum esse. « Et solvit eum a vinculis, inquit, et addu» cens statuit eum in concilium. » Hoc oportebat facere, neque velle flagellare, sed relinquere eum, qui nihil vinculis dignum fecisset. Et solvit eum, inquit, et ad illos adduxit. Hoc maxime anxios, reddidit Judæos. « Intendens » autem Paulus in concilium, inquit, dixit : Viri fratres. » Hic se fidentem ostendit et imperterritum. Sed vide illorum petulantiam, subjunxit enim : « Princeps autem sacer» dotum Ananias præcepit ut percuteretur os ejus. » Cur percutis ? Quid enim contumeliosum dixit ? O impudentiam ! O audaciam ! « Tunc Paulus dixit illi : Percutiet

» te Deus, paries dealbate. » Papæ, libertatem! Ob hypocrisim et iniquitatem illum traducit. Ideo enim reprimitur. Ipse vero dubius, ne audet quidem loqui; sed qui juxta illum erant, ejus libertatem non tulerunt. Ita videbant hominem mortem non curantem, et non sustinuerunt. « Nesciebam, inquit, quod summus sacerdos sit. » Ergo ex ignorantia increpatio fuit. Nisi enim hoc esset, illo accepto, abiisset, nec tacuisset, atque ipsum illis tribunus tradidisset.

III. Hic porro ostendit se libenter hæc pati. Atque ita rationem reddit illis, legi se obsequi, non illis, demonstrans. Nam illos admodum damnabat. Propter legem igitur rationem reddit, non propter populum. Et jure quidem: nam eum, qui se nihil læserat, et innocentem occidere, iniquum erat. Igitur quod ab illo dictum est non contumelia erat; nisi quis dicat Christum contumeliam proferre cum ait: « Væ vobis Scribis et Pharisæis, » quia similes estis parietibus dealbatis[1]. » Etiam, inquies. Sed si antequam verberaretur hoc dixisset, non fuisset iræ, sed fiduciæ. Verum causam dixi, quod nollet despectui haberi. Atqui sæpe Christus Judæos contumelia affecit, ipse contumelia affectus, ut cum dicit: « Ne putetis quod « ego accusem vos[2]. » At hoc contumelia non est, absit. Vide ergo cum quanta mansuetudine illos alloquatur. « Nesciebam, inquit, quod summus sacerdos Dei esset. » Hoc dixit, neque hic stetit; sed ostendens se non ironice loqui, addit: « Principem populi tui non maledices. » Videsne quomodo illum principem adhuc confitetur? Discamus ergo et nos mansuetudinem, ut in utrisque simus perfecti. Multa enim accuratione opus est, ut discatur quid hoc, quid illud sit. Accuratione autem opus est, quia vicina sunt virtutibus vitia; dicendi libertati audacia; mansuetu-

[1] Matth. XXIII, 27. — [2] Joan. V, 45.

tudini ignavia. Cavendum autem est, ne quis vitium tenens, virtutem se putet habere; ut si quis opinetur se jungi dominæ, dum jungitur ancillæ. Quid est ergo mansuetudo, et quid est ignavia? Cum alios læsos non defendimus, sed tacemus, illud est ignavia; quando autem male affecti toleramus, illud est mansuetudo. Quid est loquendi libertas? Illud ipsum, cum pro aliis decertamus. Quid audacia? Quando nos ipsos ulcisci volumus. Itaque simul junguntur magnanimitas et dicendi libertas; itemque audacia et ignavia. Qui enim pro se ipso non dolet, vix pro aliis dolebit; qui vero se ipsum non ulciscitur, vix alios non ulciscetur. Cum enim mores sunt a passionibus puri, virtutem admittunt. Ut corpus a febri liber robur accipit, sic anima passionibus non corrupta, fortitudinem accipit. Magnæ fortitudinis indicium est mansuetudo: generosa et virili anima, admodumque sublimi opus habet mansuetudo. An parum esse putas, male affici et pati, et non exasperari? Nec aberraverit, qui curam proximi sui fortitudinem vocaverit. Qui enim tantum valuit ut tantam passionem vinceret, aliam quoque aggredi audebit. Exempli causa, duæ passiones sunt timor et ira; si iram compescueris, timorem certe vinces; iram autem vincis, si mansuetus sis. Igitur et timorem vinces, si fortis fueris. Rursus si iram non viceris, audax eris. Si autem hoc vitium non superaveris, neque timorem superare poteris. Itaque formidolosus eris. Idipsumque accidit, ac si corpus ita debile fuerit et male temperatum, ut nullum possit ferre laborem: statim vel a frigore vel a calore abripitur. Tale namque est id quod est male temperatum; quod autem bene temperatum est, omnia sustinet. Rursum magnanimitas virtus est, illique vicina est prodigalitas. Œconomia virtus est, ipsique vicina est parcimonia et sordities. Age ergo rursum virtutes colligamus. Non ergo magnanimus

est prodigus. Quomodo? Qui mille capitur animi morbis, quomodo magni fuerit animi? Neque enim ille pecunias contemnet; sed etiam aliis subjicietur animi morbis. Ut si quis latronibus parere cogatur, liber non erit; non enim ex divitiarum contemptu, fit pecuniarum profusio; sed quod ignoretur quod pacto recte dispensandum sit. Nam si liceret et illas retinere, et illis frui, id utique vellet. Qui vero ut oportet pecunias insumit, is magnanimus est. Magnus enim vere est ille animus, qui affectui non servit, qui nihil putat esse pecunias. Rursus œconomia bonum est: et œconomus ille optimus fuerit, qui ut oportet insumit, qui non temere spargit. At de parcimonia et tenacitate non idem discendum. Ille namque omnia, ut oportet, insumit; hic vero ne instante quidem necessitate, pecunias profert. Œconomus ergo magnanimi frater fuerit. Igitur simul ponemus magnanimum et œconomum; simul prodigum et tenacem. Utrique enim ex pusillitate animi hoc patiuntur; sicut et illi ex magnanimitate. Ne igitur magnanimum appellemus eum qui temere impendit; sed eum qui erogat ut oportet; neque œconomum dicamus parcum et tenacem, sed eum qui intempestive pecuniis parcit. Quanta dives ille insumpsit, qui induebatur purpura et bysso? sed non erat magnanimus: anima namque ejus et crudelitate et mille voluptatibus detinebatur. Hæc autem quomodo magna fuerit? Magnanimus erat Abraham, qui ad hospitalitatem pecunias insumebat, vitulum mactabat; et ubi opus erat, non modo pecuniis, sed etiam animæ suæ non parcebat. Si ergo viderimus quempiam, lautam mensam apponentem, meretrices et parasitos habentem, ne magnanimum illum vocemus, sed admodum pusilli animi. Vide namque quot morbis animi serviat, gulæ, absurdæ voluptati, adulationi. Qui vero his addictus est, ut ne unum quidem

eorum effugere possit, quomodo quis magnanimum vocet? Itaque illum hinc potius pusillanimum vocabimus; quanto enim plura profuderit, tanto magis ostendit vitiorum illorum tyrannidem : nisi enim illi valde imperarent, non tanta insumeret. Rursum si viderimus quempiam nihil horum talibus erogantem; sed pauperes pascentem, egenos juvantem, cum frugalem sibi paret mensam, hunc admodum magnanimum dicamus. Magni quippe est animi suam despicere quietem, et alienam curare. Dic enim mihi, si quem videres tyrannos omnes despicientem, illorumque jussa nihili facientem, eos autem qui ab illis opprimuntur eripientem, annon hoc magnum putares. Hoc et hic cogitemus. Animi affectus et morbi tyranni sunt; si illos despexerimus, magni erimus; si autem alios eripiamus, longe majores. Et merito quidem. Nam qui non modo sibi sufficiunt, sed etiam aliis, majores sunt illis qui neutrum faciunt. Si vero quis a tyranno jussus, ex subditis alium verberet, alium trahat, alium contumelia afficiat, an hoc magnanimi esse dicamus? Haudquaquam et tanto minus, quanto major ille fuerit. Ita res in præsenti est. Nunc proponitur anima nobilis et libera. Hanc prodigus jussit percuti a pravis affectibus. Eum-ne, qui se ipsum percutit, magnanimum dicemus? Nequaquam. Ergo discamus quid sit magnanimitas, quid prodigalitas; quid mansuetudo, quid ignavia; quid dicendi libertas, quid audacia. Ut hæc inter se distinguentes, possimus Domino placentes præsentem vitam transigere, et futura consequi bona, gratia et benignitate Unigeniti ejus, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLIX.

CAPUT XXIII.

Sciens autem Paulus quod una pars esset Sadducæorum, et altera Pharisæorum, exclamavit in concilio : Viri fratres, ego Pharisæus sum, Pharisæi filius, de spe et resurrectione mortuorum ego judicor. Et cum hoc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos et Sadducæos, et discissa est multitudo. Sadducæi enim dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum : Pharisæi autem utraque confitentur [1].

I. Rursum humano more disserit, nec semper gratia fruitur; sed etiam permittitur aliquid a se ipso afferre, id quod sane facit : et in hoc et in sequenti rationem reddit, ut scindat multitudinem contra se male conjunctam. Neque mentitur, cum se dicit Pharisæum. Pharisæus enim erat ex progenitoribus. Ideo ita sese defendit. « Pharisæus ego » sum, Pharisæi filius, et de spe ac resurrectione mortuo» rum ego judicor. » Quia enim illi nolebant dicere cur illum judicarent, cogitur jam ille id enuntiare. « Pharisæi autem, » inquit, utraque confitentur. » Et quidem tria sunt. Cur ergo dicit utraque. Vel quod Spiritus et Angelus unum sint, vel quia dictio illa non solum de duobus, sed etiam de tribus accipitur. Itaque latiore usu et non proprie sic locutus est. Et vide : quando cum illis fuit, tunc ejus causam defendendam suscipiunt. « Factus est, inquit, clamor mag» nus; et surgentes Scribæ ex parte Pharisæorum, pugna-

[1] Act. XXIII, 6, 8.

» bant dicentes : Nihil mali invenimus in homine hoc. Quod » si Spiritus locutus est ei vel Angelus, ne repugnemus » Deo [1]. » Et cur non antehac illum defenderunt ? Quia illis nondum commixtus erat, neque antequam sese defenderet notum erat ipsum a majoribus esse Pharisæum. Vides, quando animi affectus abscedunt, quomodo veritas reperiatur ? Hoc vero significant illi. Quod crimen si Angelus locutus est ei, aut si Spiritus, et ab illo institutus sic de resurrectione doceat ? Ergo abscedamus ab illo, ne, si cum illo pugnemus, Deum etiam impugnemus. Vide illos prudenter defensionem parantes, Paulo nullam ipsis ansam præbente. « At cum magna dissensio facta esset, timens » tribunus ne discerperetur Paulus ab eis, jussit exercitum » descendere rapereque ipsum de medio eorum, ac dedu» cere in castra [2]. » Timet demum tribunus ne discerpatur, quia dixerat se Romanum esse : unde non sine periculo res erat. Vides-ne illum jure fassum esse se esse Romanum ? Alioquin neque nunc metu retentus fuisset. Exercitus vero demum abripit eum. Ut autem viderunt scelesti omnes conatus suos irritos esse, per se omnia faciunt : volebant quidem, sed antehac cohibiti fuerant. Ita nunquam subsistit nequitia, tot rebus impedita. Quamvis tam multa provisa fuissent, ut et furorem sedarent, et ea discerent per quæ resipiscerent, nihilominus instant. Magna certe est defensio illa, quod homo, quem mox discepturi erant, raptus tanta pericula effugerit. « Sequenti autem nocte assistens » ei Dominus ait : Constans esto ; sicut enim testificatus es » de me in Jerusalem ; sic te oportet et Romæ testificari. » Facta autem die, collegerunt se quidam ex Judæis, et de» voverunt se dicentes, neque manducaturos, neque bibi» turos, donec occiderent Paulum. Erant autem plusquam » quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerunt [3]. De-

[1] Act. XXIII, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11-13.

» voverunt se ipsos, inquit. » Vides-ne quam sint violenti et ulciscendi cupidi in nequitia? Quid est, se devoverunt? Id est, dixerunt se esse extra fidem in Deum, nisi quod decreverant contra Paulum implerent. Ergo semper sunt anathematizati illi : neque enim occiderunt Paulum. Et quadraginta simul conveniunt. Talis autem gens est : quando in bonum conveniendum est, neque duo concurrunt ; quando autem in malum, populus totus, et socios assumunt etiam principes : ideo hoc significans addit : « Qui accesserunt ad principes sacerdotum et seniores et » dixerunt : Devotione devovimus nos nihil gustaturos, do- » nec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite tri- » buno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam » aliquid certius cognituros de eo. Nos vero prius quam ap- » propinquet, parati sumus interficere illum. Cum audisset » autem filius sororis Pauli insidias, venit et intravit in cas- » tra nuntiavitque Paulo. Vocans autem Paulus ad se unum » ex centurionibus ait : Adolescentem hunc perduc ad tri- » bunum : habet enim aliquid illi indicandum. Et ille qui- » dem assumens eum, duxit ad tribunum [1]. » Rursum humana servatur providentia. Et vide : nullum Paulus sinit hoc discere, neque centurionem, ne res manifesta fieret. « Et veniens centurio nuntiavit tribuno dicens : Vinctus » Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te » habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem tribu- » nus manum illius, secessit cum eo seorsum, et interroga- » vit eum : Quid est quod habes indicandum mihi? Ille au- » tem dixit : Judæi conspirarunt ut rogarent te, ut crastina » die producas Paulum in concilium, quasi aliquid accu- » ratius sciscitaturi ab illo. Tu vero ne morem gesseris illis. » Insidiantur enim ex iis viri plures quadraginta, qui se » ipsos devoverunt, non manducare vel bibere, donec in-

[1] Act. XXIII, 14-18.

» terficiant eum. Et nunc parati sunt expectantes promis-» sum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præci-» piens, nemini dixeris, quod hæc ad me retuleris [1].

II. Bene tribunus jubet occultari, ne cui notum fiat : et tunc dicit centurionibus quid oporteat fieri : mittitur postea Cæsaream, ut illic theatro in majore disserat, et in frequentia splendidiore, ne possent dicere Judæi : « Si vidissemus Paulum, credidissemus, si audissemus docentem. Hæc ergo illis excusatio sublata est. « Et astans, inquit, » Dominus dixit ei : Constans esto, sicut enim testificatus » es mihi in Jerusalem, ita oportet te etiam Romæ testifi-» cari. » Vide etiam postquam apparuit ei, iterum permittit eum humano more servari. Et jure Paulum admiremur, quomodo non turbatus fuerit, neque dixerit : « Quid hoc est? Num deceptus sum a Christo? » Sed nihil hujusmodi cogitavit, vel accidit ei ; sed solum credidit ; neque tamen quia credidit, dormitavit ; sed quæ humana sapientia provideri poterant non prætermisit. Et perpende quomodo illi necessitatem quamdam sibi imposuerint cum sese devoverunt. Ecce jejunium homicidii mater. Sicut Herodes per juramentum necessitatem sibi imposuit, sic et isti. Tales enim sunt diaboli venandi artes, pietatis nimirum specie laqueos tendit. Atqui oportuit accedere, incusare, judices cogere. Hæc enim non sunt sacerdotum, sed latronum; hæc non principum, sed facinorosorum. Et vide nequitiam ingentem : non satis habent quod sese mutuo corrumpant; sed etiam principem una corrumpere satagunt : ideoque provisum est, ut ille etiam disceret ipsorum insidias. Ipsi vero non solum ex eo quod nihil dicendum haberent, sed etiam ex eo quod clam molirentur, arguerunt se nihili esse. Verisimile autem est illos, postquam Paulus amandatus est, summos sacerdotes adiisse, et re infecta pudore suf-

[1] Act. XXIII, 19-22.

fusos abscessisse. Jure autem hoc facit tribunus. Nolebat enim vel gratificari vel annuere. Et quomodo, inquies, credidit vera esse quæ ab adolescente nuntiabantur? Ex iis, quæ jam evenerant, conjectabat, quia et hoc facturos illos esse verisimile erat. Et vide nequitiam : quasi necessitatem summis sacerdotibus intulerunt. Et ne mireris ; nam si tantum in se susceperunt illi, et omne periculum acceptarunt, multo magis illos idipsum facturos esse verisimile erat. Vides-ne quomodo externorum sententia innocens erat Paulus, ut et Christus apud Pilatum ? Sed vide nequitiam a se ipsa expugnatam : nam tradiderunt illum, ut damnarent occiderentque : et contrarium evenit ; ipse namque salvus evadit, et innocens reperitur. Nisi enim ita accidisset, disceptus fuisset ; si non ita, periisset et damnatus fuisset. Non solum autem ab hoc impetu liberat ipsum tribunus ; sed etiam juvat ut sine periculo cum tanta militum turma evadat. Et quomodo, audi ; subjungit enim : « Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit : » Præparate mihi milites ducentos, ut proficiscantur Cæsaream, et equites septuaginta, et lancearios ducentos a » tertia hora noctis : et jumenta præparate ut imponentes » Paulum, salvum perducant ad Felicem præsidem. Scribens epistolam continentem hæc : Claudius Lysias, optimo » præsidi Felici, salutem. Virum hunc comprehensum a » Judæis, et incipientem interfici ab eis, superveniens cum » exercitu eripui, cognito quod Romanus esset. Volensque » scire causam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus » legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis. Et cum mihi perlatum esset de insidiis, » quas paraverant illi Judæi, misi eum ad te, præcipiens » accusatoribus ut quæ contra illum habent, dicant apud

» te. Vale [1]. » Vide epistolam, qua ipse defenditur. « Nihil, » inquit, inveni dignum morte ; » sed potius accusationem contra illos, quam contra hunc. Sic illum occidebant, sed primo, inquit, « Eripui illum mox interficiendum a Ju- » dæis. » Deinde addit : « Deduxi eum ad illos, et neque sic illi aliquid accusandum habuere : » et cum oportuisset illos ex priori conatu deterreri et erubescere, rursus occidere tentant, ut clarior causa illius evadat. Et cur accusatores mittit ? Ut in tribunali, ubi hæc accuratius examinabantur, insons declararetur. Sed superius dicta repetamus. « Ego, » inquit, Pharisæus sum. » Hoc dixit ut illos attraheret. Deinde ne videretur adulari, subdit : « De spe et resur- » rectione mortuorum ego judicor. » Ab accusatione et calumnia eorum sese commendat. Sadducæi namque dicunt non esse Angelum, neque Spiritum. Nihil incorporeum agnoscunt Sadducæi, forte neque Deum ; adeo crassi erant. Unde neque resurrectionem credere volunt. « Et » surgentes, inquit, Scribæ ex parte Pharisæorum, pugna- » bant dicentes : Nihil malum invenimus in homine isto. »

III. Vide : audit tribunus quod Pharisæi illum a crimine liberent, et pro illo sententiam tulit, ac cum majore fiducia abripit. Ea vero, quæ dicta sunt a Paulo, philosophiæ plena erant. « Sequenti vero nocte astans illi Dominus » dixit : Bono animo esto, Paule ; ut enim testificatus es » mihi in Jerusalem, ita oportet et te Romæ testificari. » Vide quanta consolatio. Primo laudat illum : deinde non sinit eum occultam sibi adhuc Romam prefectionem formidare. Ac si diceret : « Non modo illuc ibis ; sed etiam tanta uteris loquendi fiducia. » Hinc vero non declaratur ei, quod salvus futurus sit ; sed quod in magna urbe pro magna corona testificaturus sit. Cur autem non prius quam incideret in periculum, apparuit illi ? Quia Deus semper

[1] Act. XXIII, 25-30.

in tribulationibus consolatur. Tunc enim desiderabilior apparet, et in periculis nos exercet. Alioquin autem, tunc in quiete erat liber a vinculis: nunc autem illum gravia exceptura erant. « Quia devovimus nos, inquiunt, non » manducare neque bibere. » Papæ, quanta insania! Se se anathemati sine ratione obnoxios reddunt. Ut deducat, inquit, illum ad vos, ut accuratius cognituros causam ejus. Quid dicis? Annon bis vobis concionatus est? Annon Pharisæum se dixit? Cur aliud superflue quæritis? Ita nihil metuebant, non tribunalia, non leges. Ita nihil apud illos intentatum erat. Et sententiam inducunt, et actionem denuntiant. « Cum audisset autem filius sororis Pauli insidias. » Hoc ex divina dispensatione, quod nescirent id audiendum esse. Quid ergo Paulus? Non turbatus est, sed intellexit divinum opus esse: et totum in illum conjiciens, ex ea re salutem nactus est. Et vide quomodo Deus omnia in bonum provideat. Insidias nuntiat adolescens; creditum est ei, et sic postea servatur Paulus. Et si a causa illa, inquies, absolutus est, cur miserunt accusatores? ut accuratius examen fieret; ut magis ille purgaretur. Tales sunt Dei dispensationes: ex quibus lædimur, ex iis juvamur. Sic et Joseph insidiis impetebatur a domina [1], et dum illa videretur illi insidiari, in securitate constituit. Carcer enim longe mitior erat domo, in qua fera illa nutriebatur. Illic enim cum esset, etsi ministraretur ipsi, at in metu semper erat, ne domina se aggrederetur, et carcere gravior illi metus instabat. Post accusationem autem in securitate demum et quiete degebat, ab illius feræ et turpitudine et insidiis liberatus. Jucundius enim ipsi erat cum ærumnosis hominibus degere, quam cum furente domina. Istic ergo se ipsum consolabatur, quod propter castitatem eo incidisset: illic vero timebat ne in anima plagam acciperet.

[1] Gen. XXXIX.

Muliere quippe amante nihil nolenti juveni molestius, nihil scelestius, nihil gravius. Omnibus hoc vinculis onerosissimum est. Itaque non in carcerem incidit, sed a carcere liberatus est. Inimicum illi reddidit herum, sed conciliavit Deum : familiariorem ipsum reddidit vero Domino. Ejecit illum ex præfectura domus suæ, sed Domino domesticum reddidit. Rursum, fratres vendiderunt; sed liberarunt eum a contubernalibus inimicis, ab invidia et livore multo, a quotidianis insidiis, illum procul ab odientibus se amandarunt. Quid enim hac re deterius, quando quis cum fratribus invidis habitare cogitur, quando suspectus est, et insidiis appetitur? Itaque alia faciebant et illi et illa, alia et magna pro justo apparabantur. Cum in honore degebat, tunc in periculo erat; cum in ignominia, tunc in securitate. Non memores ejus erant eunuchi : et bene, ut splendidior fieret exitus causa, utque non humanæ gratiæ, sed divinæ providentiæ totum ascriberetur, ut tempestive illum ad usum constituens educeret, ut Pharao non beneficium dans, sed ab eo accipiens, ipsum ex carcere ejiceret. Non oportebat servile donum esse; sed regem necessitate cogi. Oportebat illius sapientiam manifestam esse. Ideo obliviscitur eunuchus, ut ne lateat Ægyptum, ut ne illum rex ignoret. Si tunc eductus fuisset, forte voluisset in terram suam reverti : ideoque mille necessitatibus retinetur : primum domino, deinde carcere; tertio, in regno ut hæc dispensarentur. Sicut ergo generosum equum ad suos exilire volentem, Deus eum istic gloriosas ob causas retinuit. Quod enim patrem videre optaret, et a dolore liberari, palam est ex eo quod ipsum istuc acciverit.

IV. Vultis alias quoque videamus insidias, quæ pro nobis fiant, quod non modo mercedem habeant, sed etiam in ipso tempore pro nobis faciant? Hujus patri patruus ipsius insidiatus est, et eum a patria expulit. Quid ergo?

Ipsum quoque procul a periculo constituit: nam in tuto ille fuit. Reddidit eum magis philosophum: fecit ut videret somnium. Sed servivit in aliena terra? Verum ad suos profectus sponsam accipit ille, et dignus videtur socero. Sed decepit et ille? Sed illud in bonum cessit, ut multorum filiorum pater fieret. Sed voluit insidiari? At hoc etiam in bonum cedit, ut demum ad terram suam rediret. Nam si in re prospera fuisset, non ita patriam desiderasset. Sed mercedem illi abstulit? At major deinde fuit. Sic ubique quanto magis insidiis impetebantur, tanto magis res ipsorum florebant. Nisi majorem duxisset, non cito fuisset tot filiorum pater: sed in orbitate multum temporis exegisset, et luxisset ut uxor sua. Illa namque merito lugebat eo quod non esset mater: ipse vero consolationem habet; ideo ipsam repellit. Rursus si non illum a mercede privasset, non optasset videre terram suam, neque philosophia viri apparuisset, nec magis illi familiares facti fuissent. Vide namque quid dicant: «Devorando devoravit nos et »argentum nostrum[1].» Itaque hoc amoris causa fuit. Ancillas demum habuit pro uxoribus, et diligebatur ab illis, cui possessioni nulla conferri poterit. Nihil enim pretiosius quam amari ab uxore, et amare illam. «Et uxor, inquit, »viro consentiens[2],» hanc unam inter beatitudines ponit Sapiens. In hoc omnes divitiæ, omnis felicitas consistit. Contra si illud non sit, alia nihil juvant, sed subversa sunt, et insuavitate confusioneque plena. Igitur et nos hoc præ omnibus quæramus. Qui pecunias quærit, non hoc quærit. Hæc quæramus, quæ firma esse possunt. Ne quæramus nuptias ex opulentis, ne opes nimiæ uxori suadeant ut altum sapiat: ne sensus ille causa sit corruptionis. Non vides quid fecerit Deus? Quomodo illam subdiderit? Cur ingratus es? cur sine sensu? Quod tibi ex natura concessit, hoc

[1] Gen. XXXI, 15. — [2] Eccli. XXV, 2.

tu ne corrumpas auxilium. Non ut opulentam quærere oportet, sed ut vitæ consortem ad liberos procreandos. Non ideo uxorem dedit Deus ut pecunias afferret; sed ut adjutrix esset. Quæ vero pecunias affert, etiam insidiatur, altumque sapere vult ob divitias. Nihil turpius viro qui ita ditescere velit. Nam si ipsa pecuniarum cupiditas tentationibus plena est, de hujusmodi divitiis quid dicemus? Ne enim attendas, si raro accidat, si casu, si præter rationem: neque enim aliis rebus quibus fruuntur aliqui, et insperato obtinent attendendum est; sed quid secundum rationem sit videamus, annon mille molestiis res plena sit. Non solus ipse in ignominia eris, sed etiam filios deturpas, pauperes relinquens si contigerit te priorem mori; hincque multas das uxori occasiones, alterum quærat maritum. Annon vides hanc fuisse multis secundarum nuptiarum causam, ut non contemnerentur, et ut quærerent alios qui rem suam curarent? Ne, quæso, propter opes tanta operemur mala. Sed omnia relinquamus et animam quæramus bonam, ut et charitatem assequamur. Hæ sunt magnæ divitiæ, hic magnus thesaurus, hæc innumera bona. Quibus utinam nos omnes fruamur et secundum leges Dei vivamus, ut et futura bona possimus adipisci, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA L.

CAPUT XXIV.

Milites ergo ut præceptum erat sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem, et postera die relictis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra. At illi cum venissent Cæsaream, et tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum et Paulum[1].

1. Quasi regem quemdam satellitibus stipatum, transmittunt cum tanta multitudine et in nocte, timentes iram et impetum populi. Postquam igitur ejecerunt illum ex civitate, tunc desistunt. Neque tribunus cum tanta illum misisset securitate, nisi et ipsum innoxium putasset, et illorum sanguinarium animum novisset. « Cum autem legisset » et interrogasset de qua provincia esset, audissetque quod » ex Cilicia: Audiam te, inquit, cum accusatores tui vene- » rint; jussitque illum in prætorio Herodis custodiri[2]. » Jam pro illo rationem dederat Lysias. Attamen adhuc illum Judæi adoriuntur, et præoccupant auditorem, et iterum in vincula conjicitur: audi quomodo. « Post quinque autem » dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senio- » ribus et Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem » adversus Paulum[3]. » Vide quomodo neque ita destiterunt; sed veniunt, licet mille occurrant obices, ut illic confundantur: « Et citato illo, cœpit accusare Tertullus dicens: » Cum in multa pace agamus per te, et multa bona opera » fiant in hac gente per tuam providentiam, semper et ubi-

[1] Act. XXIII, 31-33. — [2] Ibid. 34, 35. — [3] Id. XXIV, 4.

» que suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum ac-» tione. Ne diutius autem te protraham, oro breviter audias » nos pro tua clementia[1]. » Profecto hoc vos fecistis, quid opus erat oratore? Vide quomodo hic statim ab exordio illum ut novatorem et seditiosum vult traducere. Laudibus vero judicem præoccupat. Deinde, quasi multa dicenda habeat, prætercurrit, et hoc unum dicit : « Ne diutius au-» tem te protraham. » Vide quomodo puniendi desiderium judici immittat, quasi comprehensuro eum qui orbem subverteret, et quasi de præclaro opere sentiunt. « Inveni-» mus hunc hominem pestiferum et concitantem seditiones » omnibus Judæis in universo orbe, et auctorem seditionis » sectæ Nazarenorum : qui etiam templum violare conatus » est : quem et apprehensum voluimus secundum legem » nostram judicare. Superveniens autem tribunus Lysias, » cum vi magna eripuit eum de manibus nostris ; jubens » accusatores ejus ad te venire, a quo poteris ipse judicans » de omnibus illis cognoscere de quibus nos accusamus » eum[2]. Concitantem, inquit, seditiones omnibus Judæis in » universo orbe : » ut pestiferum et communem gentis hos-tem illum calumniantur, ac sectæ Nazarenorum principem. Ideo hoc produxerunt, et ea de re iterum calumniabantur eum, Nazareth enim vilis erat. « Et invenientes, inquit. » Vide quam versute illum ut profugum calumnientur. Et vix illum assecuti sunt, cum septem diebus in templo fuerit. « Quem et apprehensum voluimus secundum legem » nostram judicare. » Vide quomodo et legem contumelia afficiant : nisi fortasse secundum legem erat, verberare, occidere, insidiari. Sequitur Lysiæ accusatio. « Superve-» niens autem Lysias tribunus cum vi magna eripuit eum » ex manibus nostris. » Non conveniebat illi, inquit, rem hanc facere, quam tamen fecit. « Ex quo poteris judicans

[1] Act. XIV, 2-4. — [2] Ibid. 5-8.

» de his omnibus cognoscere, de quibus nos accusamus » illum. Adjecerunt autem Judæi dicentes hæc ita se habere[1]. » Quid ergo Paulus? num ad hæc tacet? Minime; sed libere loquitur iterum et respondet, idque volente præside; subdidit enim. « Respondit autem Paulus, annuente sibi » præside ut diceret: Ex multis annis te esse justum » judicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfa- » ciam. Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi » dies, quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Jerusa- » lem: et neque in templo invenerunt me cum aliquo dis- » putantem, aut concursum facientem turbæ, neque in » synagogis, neque in civitate. Neque probare possunt ea » de quibus nunc me accusant[2]. » Non sunt hæc adulationis verba testificari judici justitiam; sed illa potius, « Cum » in multa pace agamus per te. » Cur ergo injuste seditiones agitis? Perpende autem, illi ad injustitiam pellebant, hic justitiam quærebat; ideo dicebat: « Bono animo pro me » satisfaciam. » Deinde a tempore confirmat. « Et multis annis, inquit, te judicem sciens. » Et quid hoc ad demonstrationem conducebat? Multum. Ostendit enim ipsum quoque scire nihil se eorum fecisse, de quibus accusabatur. Si vero seditionem concitasset, ipse judex nosset, neque illum tanta res lateret. Deinde quia accusator nihil probare potuerat Jerosolymis, vide quid dicat, « Omnibus qui in » toto orbe sunt Judæis, » mendacium mendacio addens. Ideo Paulus inde illum deturbans ait: « Adoraturus as- » cendi, » quasi se sic ita purgans: Tantum abest ut seditiones excitem, et in hoc moratur ratiocinio, quod certe validum erat. Addit enim: « Neque in templo, neque in ci- » vitate, neque in synagogis invenerunt me cum aliquo dis- » putantem. » Quod etiam verum erat. Et ille quidem illum principem dicit, quasi in pugna aut tumultu. Hic vero

[2] Act. XXIV, 10-13.

vide quam mansuete respondeat. « Confiteor autem tibi » quod secundum viam, quam vocant hæresim, sic patrio » Deo servio, credens omnibus quæ in lege et Prophetis » scripta sunt, spem habeas in Deum, quam et ipsi » amplectuntur, futuram resurrectionem justorum et in» justorum[1]. »

II. Vide : ipsum illi separabant, hic vero se adjungit legi sese purgando. Et quod dixerat confirmans adjicit : « In hoc et ipse studeo sine offendiculo, conscientiam ha» bere ad Deum et ad homines semper. Post annos autem » plures, eleemosynas facturus in gentem meam veni, et » oblationes. In quibus invenerunt me purificatum in tem» plo, non cum turba, neque cum tumultu[2]. » Cur ergo ascendisti? Cur venisti? Adoraturus, eleemosynas, inquit, facturus. Itaque id non erat seditiosi. Deinde illorum dejicit personam dicens sine discrimine. « In quibus me inve» nerunt quidam ex Asia Judæi, quos oportebat apud te » præsto esse, et accusare si quid haberent adversum me : » aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, » cum stem in concilio, nisi de hac una voce, qua clamavi » inter eos stans : De resurrectione mortuorum ego hodie » judicor a vobis[3]. » Hæc est copiosa justificatio, non fugere ab accusatoribus, sed paratum esse ad reddendam omnibus rationem. « De resurrectione mortuorum ego, inquit, hodie » judicor a vobis. » Et nihil dixit eorum quæ jure poterat dicere ; quod insidiati sunt, detinuerunt ipsum, insidias struxerunt. Hæc enim ab ipsis facta narrantur ; ab hoc autem, licet in periculo versante, non item. Sed tacet, et solum sese purgat, etsi innumera dicere potuisset. Hoc illum in Cæsarea clarum reddebat, quod cum tanto agmine venisset. « In quibus invenerunt me, inquit, purificatum in » templo. » Quomodo ergo violavit? Non enim ejusdem ho-

[1] Act. XXIV, 14, 15. — [2] Ibid. 16-18. — [3] Ibid. 18-21.

minis erat, purificari, adorare, et ideo venire, et violare. Hoc autem ad justificationem conferre videatur, quod non in longum incidat sermonem, et gratificatur judici : mihi autem videtur illo modo defensionem suam contrahere. Sed superius dicta repetamus. Quia antehac multum concionatus erat Tertullus, ostendens se compendio studere, non dixit : « Audi rem ; » sed ne te diutius morer, rogo audias nos pro tua humanitate. Forte ut gratiam ejus aucupetur, sic sermonem apparat. Vel etiam mansuetudinis signum est, cum quis plura dicere valens, pauca dicit, ut ne molestiam pariat. « Invenimus, inquit, hunc virum pestiferum, » qui et templum violare tentavit. » Ergo non violavit. Quid igitur si alibi hoc fecit? Minime : alias enim dixisset : jam vero tentasse dicit : quomodo non dicit. Et quæ Paulum spectabant sic extulit. Vide autem quomodo quæ sua sunt minuat. « Quem apprehendimus, inquit, et voluimus judi- » care secundum legem nostram. Superveniens autem » Lysias tribunus, cum multa vi ex manibus nostris ab- » ripuit. » Hic ostendit sibi molestum esse ad extranea tribunalia venire, et quod non ipsi molesti fuissent, nisi ipse coëgisset, quodque non ad illum pertineret virum abripere. Nam injuriæ contra nos erant, et judicium apud nos fieri oportebat. Quod autem res sic habeat, sequentia vide; « Cum multa vi, inquit. » Vis enim erat. « A quo poteris » cognoscere. » Neque accusare audet. Erat enim vir clemens : neque sine causa prætercurrit. Deinde iterum ne mentiri videretur, ipsum Paulum sui ipsius accusatorem inducit. « A quo potes, inquit, de his omnibus dijudicans » cognoscere. » Accedunt postea dictorum testes. « Adjece- » runt autem et Judæi dicentes hæc ita se habere. » Accusatores sunt, et testes et accusatores. At Paulus respondet : « Sciens ex multis annis te esse justum judicem. » Non ergo peregrinus est, neque alienus, neque novator, si a multis

annis novit judicem. Et recte addidit illud, « Justum, » ne ad summum pontificem respiceret, vel ad populum, vel ad accusatorem. Vide quomodo non processit ad contumeliam, etsi necessitas esset. « Credens, inquit, omnibus quæ » in lege sunt. » Hoc dixit, ostendens nullum hominem qui credat resurrectionem futuram, talia facturum esse; quam et illi expectant. Non dixit de his quod credant iis quæ in Prophetis scripta sunt : neque enim credebant; sed hic omnibus credebat, non illi. Quomodo autem, longum esset nunc dicere. Tanta dixit, et nusquam Christi meminit. Hic autem ut dixit, « Credens, » etiam ea quæ Christum spectabant complectitur. Sed interim in resurrectionis sermone moratur, quod dogma ipsis commune erat, et omnem seditionis suspicionem aufert. Deinde ascensus causa sequitur. « Eleemosynas, inquit, et oblationes facturus in gentem » meam veni, idque per annos plures. » Quomodo ergo turbasset eos, quibus eleemosynam daturus tantum iter susceperat? Non cum turba, inquit, nec cum tumultu. Ubique seditionem inficiatur. Recte autem advocat accusatores qui ab Asia, dicens : « Quos oportebat, inquit, apud te ac» cusare, si quid haberent adversum me. » Ita confidebat se mundum esse a crimine, ut etiam provocet eos, non eos solum qui ab Asia erant, verum eos qui ex Jerusalem accusatores non rejicit. Sed illos quoque evocat, adjiciens: « Aut hi ipsi dicant. » Etenim ideo ab initio ægre ferebant, quod resurrectionem prædicaret. Et bene sic faciebat. Hoc enim ostenso, facile et Christum et resurrectionem ejus inducet. « Quid invenerunt, inquit, in me injustitiæ, cum » starem in concilio? In concilio, » inquit, ostendens illos nihil invenisse, non privatim inquisitione facta; sed multitudine præsente, et accurate dijudicante.

III. Quod autem hæc vera sint, testificantur ii qui de hoc accusant. Ideo dicebat : « In hoc autem studeo, ut sine

» offendiculo conscientiam habeam erga Deum et erga homines. » Perfecta enim hæc virtus est, quando hominibus occasiones non damus, et apud Deum studemus esse sine offendiculo. « Qua clamavi in concilio, inquit. » Violentiam illorum ostendit cum dicit, « Clamavi; » ac si diceret : « Non possunt dicere me eleemosynæ obtentu hæc fecisse. Non enim cum turba, neque cum tumultu hoc faciebam. » Alioquin vero inquisitione hac de re facta, nihil plus inveniebatur. Vidisti in periculis mansuetudinem? Vidisti linguam honesta loquentem, et quomodo unum tantum quærat, ut sibi objecta refutet, nec illos criminibus obruat, nisi cum ad defensionem cogeretur? Ut Christus dicebat : « Ego dæmonium non habeo; sed honorifico Patrem » meum, et vos inhonorastis me[1]. » Hunc et nos imitemur : quia et ipse Christi imitator erat. Si ille nihil iis qui ad cædem venerant asperum dixit, qua nos venia digni erimus, in conviliis et contumeliis efferati, qui scelestos scelestissimosque vocamus inimicos nostros? Quam defensionem habebimus, qui inimicos omnino habeamus? An non audis eum qui honorat se ipsum honorare? Nos autem nos ipsos contumelia afficimus. Accusas quod contumelia affectus sis; cur igitur ipse in hoc crimen incidis? cur te ipsum confodis? mane passione vacuus, mane invulneratus, ut ne dum vis alterum ferire, te ipsum malis involvas. Non sufficit nobis alius animi tumultus nemine concitante motus, ut absurdæ concupiscentiæ, mœrores, tristitiæ, et similia, ut alia nobis accumulemus? Et quomodo possibile est, inquies, contumelias ferre? Quomodo, quæso, impossibile est? vulnus nobis a verbis nascitur? cicatrices in corporibus sunt? Quale igitur nobis damnum accidit? Itaque si velimus, ferre possumus. Ponamus nobis legem ne doleamus, et sustinebimus. Nobis ipsis dicamus : « Non est

[1] Joan. VIII, 49.

inimicitiæ, infirmitatis est. » Nam quod non sit ex inimicitia, infirmitatis est. Nam quod non sit ex inimicitia vel malignitate; voluit ipse se cohibere, quamvis in multis sit læsus. Si hoc consideremus solum, quod ex infirmitate sit, feremus, et ignoscemus quidem illi, conabimurque ne et ipsi cadamus. Nam omnes, qui præsentes sunt, interrogabo; num ita philosophari potestis, ut contumelias feratis? Utique puto. Ergo ille invitus te contumelia affecit, non volens, sed ab affectu coactus. Te contine. Non vides dæmoniacos? Sicut ille non tam ex inimicitia, quam ex infirmitate hoc sustinet; sic et nos non tam a contumeliarum natura movemur, quam a nobis ipsis. Etenim quomodo insanientes easdem contumelias inferentes toleramus? Rursus si amici sunt ii qui contumelias inferunt, vel si majores, ferimus. Quomodo ergo non absurdum fuerit, cum tres sint, nempe amici, insani, et majores, ferre illos; pares autem vel minores non ferre? Sæpe dixi : « Momentanea res est et subita abreptio : » parum toleremus, et totum perfecimus. Quanto magis contumeliam infert, tanto infirmior est. Nosti-ne quando oporteat dolere? Quando nobis contumeliam inferentibus ille dolebit. Tunc enim ille quidem fortis, nos autem infirmi sumus. Si vero contrarium efficiatur, etiam gaudere oportet. Coronatus es, proclamatus es, non in agonem ductus, non solis radiorum, pulveris molestia affectus, non consertis manibus, vel ansis datis; sed voluntate tantum, et sedens vel stans magnam accepisti coronam; nec modo magnam, sed illis longe majorem. Non par est enim inimicum oppugnantem ferire, et tela iræ vincere. Vicisti, nulla data ansa, morbum animi tuum dejecisti : commotam feram jugulasti, et furorem compressisti, ut pastor quidam optimus. Civile bellum futurum erat, domestica pugna. Nam sicut ii, qui mœnia foris obsident, civile bellum excitant, et ita vincunt;

sic qui contumeliam infert, si passionem in nobis non excitet, vincere non poterit; nisi nos ipsi nos incendamus, ille nullam vim habet. Sit enim nobis iræ scintilla, ut opportune accendatur, non contra nos ipsos, ne nos innumeris afficiat malis. Non videtis in domibus ignem reconditum, nec ubique projectum, non in fœno, non in vestibus, non temere, ne flante vento incendatur; sed sive ancilla lucernam habeat, sive coquus accendat, denuntiatur illis, ne ad ventum, ne prope tabulam, ne noctu hoc faciant; sed adveniente nocte ignem sopimus, veriti ne forte dormientibus nobis, et nemine curante accendatur, et omnes exurat. Hoc in ira quoque fiat. Ne omnino in cogitationibus nostris dispergatur, sed in quodam mentis profundo ponatur, ut ne ventus a verbis adversarii facile adveniat, sed a nobis suscipiatur ventus, scientibus illum temperate et tuto movere. Si deforis ventum accipiat, nescit modum; sed omnia accendet. Sæpe nobis dormientibus ventus ille incidet et omnia comburet. Sit ergo nobis tantum ut lucem accendat. Lucem enim accendit ira, quando decenter movetur: et faces habeamus contra eos qui alios lædunt: contra diabolum. Ne ubique jaceat, nec projiciatur scintilla, sed in cinere servemus: in humilibus cogitationibus feramus illam. Non semper illa opus habemus; sed quando operari quid oportet et emollire, quando animam redarguere.

IV. Quanta ira furorque mala pepererunt: quodque gravius est, quando surgemus, non ultra simul convenire poterimus; sed alios expectamus. Unusquisque erubescit, rediens ad reconciliandum alium. Vide: dividi et discindi non erubescit; sed fit mali dux. Accedere autem et scissum consuere erubescit. Atque idipsum contigit ac si quis membrum quidem abscindere non gravetur, conjungere autem erubescat. Quid dicis, homo? Multum læsisti, et ipse auctor fuisti pugnæ? Itaque jure prior abeas et recon-

cilieris, utpote qui in causa est? Et ideo igitur ut magis admirationi habearis, ut et in primo et in secundo primas habeas. Ut non fuisti inimicitiæ causa, ita nec causa esto quod ea ulterius extendatur: fortassis et ille multorum sibi conscius erubescit. Sed arrogans est? Ideo maxime ne segnis sis ad accedendum. Nam duplex est apud illum passio, arrogantia et ira. Tu quidem causam dixisti, propter quam prior accedere debes, quia sanus es, quia videre potes. Ille namque in tenebris est: talis quippe est ira et arrogantia. Tu vero ab illis liber et sanus accede: ad ægrum medicus. Num quis medicorum dixerit, quia infirmus est, non vado? imo ideo maxime vadunt, cum videant illum non posse venire. Nam eos qui incedere valent, minus curant, quod non nimium ægrotent; decumbentes vero non item. Annon videtur tibi infirmitate graviorem esse arrogantiam et iram? Annon illa vehementi febri, hæc vero tumenti et inflato corpori similis est? Cogita quantum sit febrim et humorem habere. Vade, extingue ignem: potes enim per gratiam Dei, quasi aqua compesce ardorem. Quid ergo, inquies, si hoc ipso magis extollatur? Nihil ad te. Tu enim quod in te erat fecisti: ille sibi ipsi imputet. Ne condemnet nos conscientia nostra, quod illud eveniat nobis quæ requirebantur omittentibus: « Pasce » inimicum tuum, inquit; hoc enim faciens carbones ignis » accumulas super caput ejus[1]. » Et tamen cum res ita habeat, jubet abire, reconciliari et benefacere, non ut carbones ignis accumulemus; sed ut ille hoc sciens compescatur, ut tremat formidetque magis beneficia, quam inimicitias; et amicitias magis, quam insidias. Non enim inimicus ultionem meditans ita lædit se odientem, ut qui adjuvat et benefacit. Etenim qui ultionem meditatur et se et illum lædit, sed forte parum; qui autem benefacit, carbones ignis

[1] Rom. XII, 20.

accumulat super caput ejus. Ergo id facere non debemus, ne accumulemus carbones. At alio-ne modo vis carbones congerere super caput tuum? Etenim hoc facit ultionis cupiditas. Sed magis extendam? Minime. Non enim tu hoc facis, sed illius feritas. Si enim te benefaciente et honorante et conciliare studente, ille maneat servans inimicitias, sibi ipsi ignem accendit; ipse suum exussit caput: tu vero inculpatus es. Ne sis magis misericors quam Deus, quia innumera patieris mala; imo si volueris, non poteris, ne minimum quidem. Quomodo enim? « Quantum distat cœ» lum a terra, inquit, tantum distant consilia mea a consi» liis vestris[1]; » et rursum : « Si vos, inquit, cum sitis » mali, nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis » Pater vester cœlestis dabit vobis[2]? » Sed hæc obtentus sunt. Ne igitur sophistice interpretemur mandata Dei. Et quomodo sophistice interpretamur, dic oro? « Hoc faciens, » carbones ignis congeris super caput ejus. » Tu vero dicis : « Timeo inimicum, quia me valde læsit. » Annon hoc dicis? Quomodo inimicum habes? Times eum qui te læsit, te ipsum vero non times? Utinam tui curam haberes : ne illud hoc scopo facias; sed potius saltem hoc scopo facias. Sed non facis. Non dico quod carbones ignis tibi congeris, sed aliud majus dico : tantum fac. Hæc enim omnia ut te evocet Paulus dicit; expectatione pœnæ solve inimicitiam. Quoniam ferini sumus, neque aliter adduceremur ad inimicum diligendum, nisi supplicium expectaremus, quasi cuidam feræ hanc massam tradit. Certe Apostolis non hoc (Christus) dicit : sed quid? « Ut sitis similes Patri vestro, » qui est in cœlis[3]. » Alioquin vero, fieri non potest, ut qui beneficia confert et qui accipit, maneant inimici. Idcirco hæc posuit. Cur, dum verbis philosopharis, in opere modum non servas? Bene, non pascis illum, ne carbones

[1] Isaï. LV, 9. — [2] Matth. VII, 11. — [3] Id. V, 45.

ignis congeras. Ergo parcis, ergo diligis, et ex tali scopo hoc facis? Scit Deus, utrum tali scopo dicas. Certe apud nos sophistam agis. Curam geris inimici, et times ne puniatur? Ergo iram extinxisti. Qui enim sic diligit, ut ejus utilitatem suæ præferat, non habet inimicum. Hoc dicere possis : « Usquequo ludemus in rebus non ludicris, et veniam non habentibus? » Quapropter rogo fraternitatem vestram dilectam a Domino Deo et Salvatore nostro Jesu Christo, oro et obsecro vos, obtentus hujusmodi rescindentes, ne contemnamus leges Dei, neque præcepta ejus spernamus, ut possimus Domino placentes præsentem vitam transigere, et promissa consequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium, honor, cum sanctissimo, bono et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LI.

CAPUT XXIV.

Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens : Cum Lysias tribunus descenderit, dignoscam res vestras. Jussitque centurionem custodire Paulum, ipsumque requiem habere, neminemque familiarium prohiberi quominus ministraret ei, vel accederet ad eum[1].

I. Vide quanta fiat probatio, primo quidem a multis, deinde multo tempore, ut ne dici posset judicium raptim factum fuisse. Quia enim memoraverat Lysiam orator, dicens illum vi abduxisse Paulum, opportune subdit Fe-

[1] Act. XXIV, 22, 23.

licis verba, et ait : « Distulit autem illos Felix, certissime » sciens de via hac ; » id est, tempestive remisit, non opus habens discere; sed ut repelleret Judæos. Dimittere propter illos nolebat; punire non poterat, impudens enim fuisset. Ideo differt dicens : « Cum Lysias tribunus descenderit, » dignoscam res vestras. Jussitque centurionem custodire » Paulum, ipsumque requiem habere, neminemque fami- » liarium prohiberi, quominus ministraret ei, vel accede- » ret ad eum. » Requiem habere, inquit. Sic illum a criminibus liberum judicat. Cur ergo detinet eum ? In Judæorum gratiam, vel etiam sperans se pecunias accepturum esse. Idcirco Paulum evocat; quod autem ideo evocarit indicat nobis scriptor subjungens ac dicens : « Post aliquot autem dies ve- » niens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, voca- » vit Paulum, et audivit ab eo fidem, quæ est in Christum » Jesum. Disputante autem illo de justitia et castitate et de » judicio futuro, tremefactus Felix respondit : Quod nunc » attinet, vade : tempore autem opportuno accersam te. Si- » mul sperans fore ut pecunia illi daretur a Paulo, ut solveret » eum. Propter quod et frequenter accersens eum, loqueba- » tur cum eo[1]. » Vide quomodo quæ scripta sunt, veritatem præ se ferant. Accersebat eum frequenter, non admirans illum, neque dicta laudans, nec quod vellet credere ; sed quid ? « Expectans, inquit, ut pecuniæ sibi darentur. » Vide quomodo non occultet hic judicis sententiam. Atqui si damnasset, non hoc fecisset, neque voluisset audire damnatum et scelestum. Et vide Paulum, etsi cum principe loquentem, nihil eorum dicere, quæ videbantur posse animum ejus demulcere; sed quæ illum terrebant, ejusque mentem concutiebant. « Disputans, inquit, de justitia, de » castitate et de judicio futuro. Tremefactus est Felix. » Tanta vis erat Pauli verborum, ut principem terrerent.

[1] Act. xxiv, 24-26.

Et hic quidem successorem accipit, et hunc vinctum relinquit; quamvis non oportebat, et finis imponendus erat; sed ille in Judæorum gratiam reliquit illum. Illi vero sic urgebant, ut iterum apud judicem instarent; quamvis apud nullum unquam Apostolorum sic urserint; sed postquam in illos incesserant, destiterint. Ita provisum est ut Jerosolyma recederet, cum talibus feris decertans : et tamen illi rogant ipsum eo adduci judicandum. Sed hic rursum apparuit Dei providentia, qui id judicem facere non permisit. Verisimile certe erat ipsum nuper ad principatum evectum, id facturum in illorum gratiam esse; sed non concedit Deus. Postquam autem descenderant, impudentius et vehementius accusationes intentant. Cumque non possent illum ex legalibus capere, rursus pro more suo, Cæsarem inducunt, ut Christo objecerunt. Paulum enim se defendere de objectis contra Cæsarem peccatis palam erat, unde hæc declarans pergit. « Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum. Festus ergo, suscepta provincia, post triduum ascendit Cæsarea Jerosolymam. Adieruntque illum principes sacerdotum et primi Judæorum adversus Paulum, et rogabant eum, postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perduci eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via. Festus vero respondit ut servaretur quidem Paulus Cæsareæ, se vero brevi illo profecturum. Qui vero inter vos, inquit, potentes sunt, descendentes simul si quod est crimen accusent eum. Demoratus autem inter eos diebus plus quam decem, descendit Cæsaream, et postero die sedit pro tribunali, jussitque Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui a Jerusalem descenderant Judæi, multas et graves causas objicientes Paulo, quas non po-

» terant probare, Paulo rationem reddente, quoniam ne» que in legem Judæorum, neque in templum, neque in » Cæsarem peccavi : Festus autem volens gratiam præstare » Judæis, respondens Paulo dixit : Vis Jerosolymam des» cendere, et ibi de his judicari apud me[1] ? » Vide quomodo et ille Judæis gratificatur, universo populo et civitati. Ideo rursus illum terrefacit, humanis utens armis : et audi quomodo. « Dixit autem Paulus : Ad tribunal Cæsaris sto, » ibi me oportet judicari : Judæis nihil nocui, sicut tu me» lius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, » non recuso mori. Si vero nihil est eorum quæ hi accusant » me, nemo potest me illis donare : Cæsarem appello[2]. » Sed, dixerit quispiam, cur cum audisset, « Oportet te etiam » Romæ testificari de me, » quasi non credens hæc faciebat? Absit : sed et valde credens. Magis vero tentantis fuisset illi sententiæ fidere, seseque in mille pericula conjicere, ac dicere : « Videamus num possit Deus etiam sic eripere me, » sed hoc non facit Paulus, verum quæ penes se erant omnia affert, totum Deo permittens. Sese vero defendens leviter principem perstringit, ac si diceret : « Si injuste egi, bene; si non injuste egi, cur me tradis? Nemo potest, inquit, me donare. » Metum illi incutit, ut non possit donare si velit, sed etiam contra illos defensionem habeat. « Tunc Festus cum concilio locutus respondit : » Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis[3] ? »

II. Vide : rem Agrippæ communicat, ut etiam alii sint auditores, et rex et exercitus et Bernice. Deinde rursum defensio. « Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa » rex et Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum » Festum, et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi » retulit de Paulo dicens : Vir quidam est derelictus a Fe» lico vinctus : de quo cum essem Jerosolymis, adierunt

[1] Act. xxiv, 27, et xxv, 1-9. — [2] Ibid. 10, 11. — [3] Ibid. 12.

me principes sacerdotum et seniores Judæorum, postu»lantes adversus illum damnationem. Quibus respondi : »Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, »priusquam is qui accusatur præsentes habeat accusato»res, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. »Cum ergo huc convenissent, sine ulla dilatione, sequenti »die sedens pro tribunali jussi adduci virum. De quo cum »stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de »quibus ego suspicabar. Quæstiones vero quasdam de sua »superstitione habebant adversus eum : et de quodam »Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere. Hæsitans »autem ego de hujusmodi quæstione, dicebam num vellet »ire Jerosolymam, et ibi judicari de illis. Paulo autem appel»lante ut servaretur ad Augusti cognitionem, jussi servari »eum, donec mittam eum ad Cæsarem. Agrippa autem »Festo dixit : Vellem et ipse hominem audire. Cras, in»quit, audies illum[1]. » Vide rursum accusationem Judæorum, non a Paulo, sed a principe narratam. « Adierunt »me, inquit, principes sacerdotum et seniores Judæorum, »postulantes adversus eum damnationem. Quibus ego res»pondi. » Vide quid respondeat ad illorum confusionem. « Non est consuetudo Romanis donare aliquem hominem, »ut pereat; » id est, antequam rationem reddat, non potest vestri gratia tradi : ut vero secundum morem fecit, causam non invenit. Quare hac de re hæsitat? ut liquet ex sequentibus : « Hæsitans autem ego de hujusmodi quæs»tione. » Sic loquitur suum adumbrans peccatum. Et ille quidem adumbrat; Agrippa vero cupit illum videre. Vide principes semper inimicitiam judaïcam repellere, et præter jus sæpe agere cogi, ac dilationis ansas quærere. Non enim ignorans differebat, sed gnarus. Agrippa vero non modo non repellit; sed et audire optat : quod admiratione dignum,

[1] Act. XXIV, 15-22.

unde in desiderium venerit videndi hominem accusatum licet injuste. Ita et hoc per providentiam factum est. Quamobrem et uxor ejus simul audit, nec a concione abest. Nec solum audit, sed cum honore magno. Talem habuit cupiditatem : non enim audire petiisset, nisi id optasset, neque sociam admisisset uxorem, nisi magnum quidpiam de illo sensisset. Videtur autem mihi illam quoque hæc desiderasse. Et vide Paulum statim non de fide solum et de remissione peccatorum, sed etiam de rebus agendis disserentem. Sed superius dicta repetamus. « In » præsenti, inquit, abi, opportunitatem autem nactus, ac» cersam te. » Vide cæcitatem. Hæc audiens sperabat se pecunias accepturum ab eo. Et non solum hoc grave, sed etiam locutus cum eo, non dimisit eum. At quia in principatus finem venerat, reliquit eum vinctum, ut gratificaretur Judæis. Itaque non pecunias modo, sed et gloriam amabat. Cur, scelestc, pecunias quæris a viro contrarium prædicante? Quod autem non receperit, palam est ex eo quod vinctum reliquerit, soluturus si accepisset. De temperantia hic disputabat, et ille a viro talia loquente sperabat se pecuniam accepturum. Et petere quidem non audebat. Talis quippe est malitia, timida nempe et omnia suspecta habens. « Sperabat autem. » Itaque jure illis gratificabatur, utpote qui ibi tanto tempore imperasset. Igitur Festum, ubi provinciam suscepisset, adierunt principes sacerdotum et primi Judæorum, adversus Paulum, inquit. Statim et a principio accesserunt sacerdotes, qui non gravati fuissent Cæsaream venire, nisi prævenisset veniens ille, quandoquidem ubi advenit, statim illum adierunt. « Et cum descendisset Cæsaream, morabatur ibi decem » dies. » Forte opinor, ut prostaret eis qui vellent ipsum corrumpere. Paulus vero erat in carcere. « Et rogabant » eum, inquit, ut ipsum transmitteret in Jerusalem. » Et

cur gratiam petierunt, si justum erat ut moreretur? Sed ita illi manifestæ fuerunt insidiæ, ut diceret : « Viri qui » præsentes estis videte hunc, de quo multitudo Judæo- » rum me interpellavit. » Per illud enim, « Interpellavit, » gratiam contra illum petiisse significat. Itaque jam volebant illum ad sententiam ferendam inducere, linguam Pauli timentes. Quid timetis? Quid festinatis? Palam est illum custodiri. Num fugiet? « Qui ergo in vobis, inquit, » potentes sunt, accusent illum. » Rursum accusatores Cæsareæ, et rursum educitur Paulus. « Sequenti die, inquit, » sedens pro tribunali.

III. Vide : statim veniens sedit pro tribunali. Sic illum et cum tanto studio impellebant, sic urgebant. Quandiu ergo nondum expertus erat Judæos et honorem illorum, recte respondit. Postqnam autem venit Jerosolymam, hic quoque gratificatur illis; sed cum dolo hoc facit. Et quomodo, audi. Addit enim : « Vis-ne Jerosolymam ascendens, » illic de his judicari a me? » ac si diceret : « Non te illis » trado, sed ipse judex ero. » Hoc vero dicit, rem illius arbitrio permittens, ut hoc honore ipsum alliceret. Quia si hoc imperasset, valde impudens visum fuisset, eum, qui istic convictus non fuisset, illo abducere. Paulus vero non dixit : « Nolo, » ne vehementiorem redderet judicem. Sed rursum libere loquitur his verbis : « Ante tribunal Cæsaris » sto : ibi me oportet judicari. » Magna loquendi fiducia. Et vide quomodo illos ratiocinio capit : quasi nimirum sic pro defensione sua loquatur. Me illi semel ejecerunt, et hinc me damnandum putant, quod ostendant me in Cæsarem peccasse. Apud illum ipsum, qui læsus est, judicari volo. His dictis subjungit : « Judæis nihil nocui, ut etiam » tu melius nosti. » Perstringit illum jam quasi Judæis gratificantem. Deinde postquam perstrinxerat, rursus solvit sermonem, addens : « Itaque si quidem injuste egi, vel

» dignum aliquid morte feci, non recuso mori. » Contra me sententiam fero, inquit. Hoc non est sese occidentis, sed valde dictis suis fidentis. Nam cum loquendi fiducia adsit oportet justitia ad confutandum. « Si autem nihil est eorum de quibus illi accusant, nemo potest me donare. » Etiamsi velit, inquit, non poterit. Non dixit : « Non dignus sum qui moriar, neque qui absolvar ; » sed, « Paratus sum judicari apud Cæsarem : » simul somnii memor fidentius provocat. Neque dixit : « Tu, » sed, « Nemo ; et addidit, » Cæsarem appello, » ne illi contumeliam inferre videatur. « Tunc Festus locutus cum concilio dixit : Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis. » Vidisti-ne quomodo gratificetur ? Gratia enim erat colloqui cum accusatoribus, quod est corrupti animi, et ordinem turbat. Vide iterum illius prorogatum judicium, et insidias, prædicationis occasionem factas. Hæc enim dispensantur, ut facile et cum custodia Jerosolymam abducatur, nemine insidiante. Non idem erat illuc simpliciter adventare, et cum tali causa venire. Hoc etiam id effecit ut Judæi illuc convenirent. Deinde iterum moræ sunt dum ille Jerosolymis versatur : ut discas, etiam cum tempus esset, insidias prævalere non posse, Deo non concedente. « Agrippa autem hic rex et » Bernice descenderunt Cæsaræam. » Hic Agrippa, qui etiam Herodes vocabatur, alius est post eum qui Jacobum occidit, ut sit quartus. Vide inimicos vel invitos conspirare, ut magna auditorum frequentia esset. In desiderium incidit Agrippa ipsum audiendi. Nec utcumque audivit ; sed cum apparatu. Et vide defensionem, quam præses profert. « Cum autem ipse appellasset ad Augustum, judicavi » mittere illum : de quo quid certum scribam Domino non » habeo. » Sic scribit Festus ; et traducitur judaïca credulitas. Cum enim hoc præses dicat, suspectum non est : ideo dicit, ut ab eo ipso damnentur Judæi. Postquam au-

tem omnes condemnarunt ipsos, tunc ultionem immittit Deus. Observa autem : damnavit Lysias, damnavit Felix, damnavit Festus, et ii qui gratificabantur eis, damnavit Agrippa. Quid ultra? damnaverunt eos ipsi Pharisæi. Quod ille damnaverit, audi ipsum dicentem : « Nullam causam » deferebant, ex quibus ego suspicabar. » Certe attulerunt, sed non convicerunt. Insidiæ namque et facinus hanc suspicionem pariebant. Inquisitio autem nihil tale. « Et de » quodam Jesu, inquit, defuncto. » Jure dicit, « De quo- » dam, » utpote qui magistratum gereret, neque hæc curaret. Eadem de causa dicit : « Hæsitans ego de hujusmodi quæstione. » Etenim talium rerum inquisitio talis judicis aures vere transcendebat. Et si hesitans, cur Jerosolymam trahis? Ideo Paulus ejus judicium detrectans, Cæsaremque appellans dicit : « Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me » oportet judicari. » Etenim de hoc accusabant. Audis appellationem? audis insidias Judæorum? Audis seditionem?

IV. Hæc omnia Agrippam ad audiendi desiderium concitarunt. Et dat Festus gratiam, et fit postea Paulus clarior. Talia insidiæ conciliarunt. Si hæc non fuissent, nullus principum ipsum audire dignatus esset, nullus cum tanto silentio. Et videtur quidem ille docere et sese defendere; sed potius cum dignitate magna concionatur. Ne ergo putemus rem gravem insidias esse. Modo nobis ipsis non insidiemur, nemo nobis insidiari poterit. Imo insidiantur quidem, sed nihil nocent; sed maxime prosunt. Itaque penes nos est, et malo affici et non affici. Ecce testificor et magna tubaque clariore voce dico, (et si liceret in altum locum ascendere, non recusarem;) Christianum non posse a quovis homine in terra habitante lædi. Et quid dico, homine? Ne ipse dæmon, vel tyrannus, vel diabolus potest, nisi se ipse lædat. Si ergo quis nobis malum inferre velit, incassum tentabit. Sicut enim Angelum nullus in terra homo lædat,

sic nec homo hominem. Sed neque ipse alium lædere poterit donec bonus erit. Quid ergo huic par esse possit, quem nullus lædere, qui nullum lædere valeat? Nam hoc non minus illo est, quod nullum lædere velit. Ergo Angelus quidam est et Deo similis. Talis enim et Deus est: sed ille natura, hic proposito. Neque ergo lædi, neque lædere potest. Illud vero non potest, ne putes imbecillitatis esse: contrarium enim imbecillitas est; sed non esse capacem dico. Illa quippe natura nec damnum accipit, nec infert: nam hoc aliud damnum esset. Etenim non alio nos ipsos modo lædimus, quam alios lædendo, et maxima peccata nostra, ex damno nobis importato fiunt. Ideo ergo Christianus lædi nequit, quod lædere non possit. Quomodo alios lædentes nos ipsos lædamus, age res singulas pervadentes dictum exploremus. Lædat quis, contumelia afficiat, rapiat: quem læsit? Nonne prius se ipsum? Nulli certe non manifestum est. Læso enim in pecuniis damnum est, huic in anima. Nam hujus anima in perniciem et supplicium datur. Rursus invideat alter, quem is læsit? nonne, quæso, se ipsum? Talis est enim injustitiæ natura, quæ se gignentem millies lædat, alium vero parum; imo huic etiam prosit. At nihil fide dignum dixerim. Esto igitur; (in his enim maxime totum consistit) pauper tantillum habens pecuniæ, et necessario instructus cibo; alius vero dives, et opulentus, potestate valens, qui ea quæ sunt pauperis rapiat, nudum illum reddat et famelicum. Ille vero ex iis quæ injuste ipsi rapuit, in deliciis vivat. Hic non modo pauperem non læsit, sed etiam ipsi profuit; sibi vero non modo non profuit, sed etiam damnum intulit. Quomodo? Primo quidem a mala conscientia verberatus, et quotidie cruciatus, ab omnibus damnatus: deindeque in futuro judicio. Sed quod hic lædatur, hinc palam est. Quomodo autem ille utilitatem accipit? Quia male affici et fortiter ferre, magnum habet lucrum.

Est enim peccatorum solutio, graviter affligi : est philosophiæ gymnasium, virtutis doctrina. Videamus ergo uter in malis sit, hic an ille. Ille quidem si philosophus sit, fortiter feret; hic vero quotidie in tremore et suspicione erit. Uter ergo læditur, hic an ille? Fabulas narras, inquies. Quando quis quod edat non habet, et lamentari mendicareque cogitur, nec accipit, nonne simul et corpore et anima perit? Fabulas narras. Ego res ipsas commonstro. Dic enim mihi, nullus-ne divitum fert cruciatum? An id ex paupertate provenit? Sed non esurit? Et quid hoc est? Major erit ultio, quando cum divitiis hoc fecerit. Neque enim divitiæ fortem reddunt, neque paupertas imbecillum. Alioqui nullus opulentorum miseram ageret vitam, nullusque pauperum sibi malediceret. Quod vero sermones vestri fabula sint, hinc palam faciam. Paulus-ne in divitiis erat, an in paupertate? fame laborabat, annon? Ipsum audire licet dicentem, « In fame et siti[1]. » Prophetæ esuriebant, annon? Illi quoque in malis erant. Rursus Paulum mihi profers, rursus Prophetas, decem aut viginti homines. Sed unde vis? Ex multitudine, inquies, ostende mihi quosdam qui fortiter ferant. Sed rarum semper hoc est, pauci boni sunt. Si vis autem rem in se ipsa examinemus. Videamus cujus sollicitudo major sit et gravior, cujus levior. Nonne hic pro necessario alimento sollicitus est, ille pro innumeris rebus ipsum cibum relinquit? Non famem timet dives, sed alia formidat; sæpe pro salute timet. Non vacat sibi sollicitudine pauper, sed aliis vacat sollicitudinibus, securitatem habet, quietem, tranquillitatem.

V. Alioquin vero, si injuste agere malum non est, sed bonum, cur confundimur? cur erubescimus? cur probris affecti indignamur, ægre ferimus? Si non bonum est injuste affligi, cur ea de re gaudemus et gloriamur, et nos

[1] 2 Cor. XI.

justificamus ea de causa? Vis discere quomodo hoc illo sit melius? Vide ambos, hunc et illum. Cur leges sunt? cur tribunalia? cur supplicia? Nonne propter illos ut ægrotantes? Sed multa voluptas est, inquies. Futura prætereamus, præsentia exploremus. Quid miserius homine talem habente suspicionem? quid ad ruendum proclivius? quid putidius? Annon semper in naufragio est? si quid juste fecerit, non creditur, ob facultates ab omnibus damnatus. Omnes enim contubernales accusatores habet. Non amicitia uti potest. Nemo quippe facile velit tantæ gloriæ hominis amicus esse, ne ejus malæ sit famæ consors: illum ut feram omnes aversantur, ut perniciosum, inimicum, homicidam, naturæ hostem, injustum hominem. Si ad tribunal incidat, non op s erit accusatore, fama ipsum magis, quam accusatore quopiam, condemnante. At non ita se habet is qui injuste affligitur; sed omnes habet patronos, condolentes manum porrigentes; in securitate stat. Si bonum est et tutum injuste agere, fateatur quis se injustum esse. Sed si non audet, cur ergo hoc ut bonum aggreditur? Videamus porro quomodo in nobis hæc fiant, quot inde mala. Dic quæso, si quid in nobis superato modo suo, alterum invadat, si splen, relicto loco suo, alienum velit cum suo arripere, annon hoc morbus erit? Humidum item quod in nobis est si omnia impleat, nonne hydropisis erit? Postea si bilis latitudinem quærat, et ubique diffundatur sanguis. Quid autem in anima ira, concupiscentia et reliqua omnia, si transgrediantur mensuram, nonne se simul perdunt? Ita et cibus; si plus quam concoqui possit sumatur, morbis corpus infestat. Unde namque podagræ? unde paralysis et agitatio corporis? Annon ex immoderato cibo? Rursus in corpore si plus velit oculus accipere, et plus videre quam definitum sit, vel si majorem accipiat lucem; quod supra mensuram est magis nocet, quam prosit. Si vero

cum lux bona sit, oculus, qui plus quam par sit vult videre, perit; quando quid splendidius respicit, cogita quantum sit malum. Auditus si magnam excipiat vocem, mens percellitur. Mens si ea quæ se superant cogitet, attonita est, et id quod modum exuperat perdit. Hoc est enim avaritia πλεονεξία, plus habere, quam constitutum sit. Sic et in pecuniis, cum volumus majorem sarcinam imponere, licet non sentiamus, gravem in nobis alimus feram, multa habentes, multis egentes, innumeris nos curis implicantes, multas diabolo ansas præbentes. Ideo in divitibus diabolus non opus habet labore: nam captu faciles illi sunt a divitiis. At non sic in pauperibus, imo contrarium. Ita res ipse per se perdunt. Quare rogo ab harum concupiscentia abstineamus; ut possimus maligni laqueos effugere, et apprehensa virtute æterna consequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LII.

CAPUT XXV.

Postera autem die, cum venisset Agrippa et Bernice cum multa ambitione, et introissent in auditorium cum tribunis et viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus [1].

I. Vide qualis frequentia a Paulo congregetur, « Cum » viris, inquit principalibus civitatis : » omnibus enim con vocatis satellitibus præfectus et rex accedunt. Cum ipsis

[1] Act. xxv, 23.

etiam tribunus et primores civitatis affuerunt : hos enim principales vocat. Et vide quomodo ipse ductus prædicatur a Festo. Non modo enim illum crimine liberum dicit, sed etiam defendit. Quid dicit? « Agrippa rex et omnes, » qui simul adestis nobiscum viri. Videtis hunc de quo » omnis multitudo Judæorum interpellavit me Jerosolymis » et hic acclamantes non oportere eum amplius vivere. » Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. » Illo autem appellante ad Augustum, judicavi illum mit» tere. De quo quid certum scribam Domino non habeo. » Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te, rex » Agrippa, ut interrogatione facta, habeam quod scribam. » Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, et cau» sas ejus non significare [1]. » Vide quomodo illos quidem accusat, hunc vero absolvit. O justitiæ copiosa argumenta! plurima facta perquisitione non invenit præses quomodo condemnet. Illi vero morte dignum dicebant. Ideo dicebat ille : « Ego vero comperi nihil dignum morte eum admi» sisse. » Deinde adjicit : « De quo quid certum scribam ad » Dominum meum non habeo. » Et hoc ex Pauli innocentia prodit, quod judex nihil habeat de illo dicendum. « Ideo » produxi eum, inquit, ad vos. Sine ratione enim mihi vide» tur esse, mittere vinctum, et causas ejus non significare. » Vide in quantas angustias Judæi principes suos conjecerint. Quid vero Agrippa? De his volens aliquid dicere Paulo dixit : « Permittitur tibi loqui pro temetipso [2]. » Ex multo audiendi desiderio illi rex dicere permittit. Paulus vero cum fiducia deinceps loquitur, non adulando; sed ideo se beatum esse dicit, quod ei loquatur qui omnia sciret : et quod ideo, audi quæ ipse profert. « Tunc Paulus » extenta manu cœpit rationem reddere. De omnibus qui» bus accusor a Judæis, rex Agrippa, æstimo me beatum,

[1] Act. xxv, 24-27. — [2] Id. xxvi, 1.

» apud te cum sim defensurus me hodie, maxime te sciente » omnes quæ apud Judæos sunt consuetudines et quæstio- » nes. Propter quod obsecro patienter me audias[1]. » Profecto si male sibi conscius fuisset, turbari oportebat dum apud eum qui omnia sciret causam diceret. Sed illud est puræ conscientiæ, non recusare judicem res gestas accurate scientem ; sed et gaudere. Unde ille se beatum putat et dicit : « Obsecro patienter me audias. » Quia sermonem erat producturus et aliquid de se ipso dicturus, ideo præoccupans rogabat dicens : « Et quidem vitam meam a juven- » tute, quæ ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis, » noverunt omnes Judæi, qui prius noverant me ab initio, » si velint testimonium perhibere ; quod secundum accu- » ratissimam sectam nostræ religionis vixerim Pharisæus[2]. » Id est : « Quomodo seditiosus fuerim, tam juvenis et testimonium habens omnium ? » deinde id probat a secta, addit enim : « Secundum accuratissimam religionis nostræ » sectam vixi. » Et quia verisimile erat quosdam dicturos esse : Quid ergo si secta quidem mirabilis sit, tu vero malus ? Vide quomodo huic occurrat objectioni. Testes enim advocat omnes Judæos, qui ejus vitam et conversationem norant. « Sciunt, inquit, omnes Judæi, qui me prius no- » verunt, si velint testimonium ferre. Et nunc in spe repro- » missionis, quæ ad patres nostros facta est a Deo, sto » judicio subjectus : in quam duodecim tribus nostræ, » nocte ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe, » rex Aggrippa, accusor a Judæis. Quid incredibile judica- » tur apud vos, si Deus mortuos suscitat[3] ? » Duas de resurrectione rationes ponit ; alteram a Prophetis, et nullum adducit Prophetam ; sed illam Judæorum esse opinionem dicit ; alteram et fortiorem ex rebus ipsis. Quam illam ? Quod Christus a mortuis suscitatus se allocutus sit, et illud

[1] Act. xxv, 2, 3.— [2] Id xxvi, 4, 5. — [3] Ibid. 6-8.

ratiociniis probat, priscam insaniam suam accurate narrans : deinde etiam cum laude Judæorum. « Nocte et die » colentes, inquit, sperant devenire. « Itaque nisi inculpatæ vitæ essem, super his non oporteret judicari, rex Agrippa. » Subditur alia ratio. « Quid incredibile judicatur a vobis, » si Deus mortuos suscitat ? » Nam si hæc non esset opinio, si in his dogmatibus educati non essent, et nunc ea efferrentur, forsan quis sermonem non recepisset. Deinde dicit quomodo persequebatur : quod ad probandum idoneum est. Et principes sacerdotum adducit testes et externas civitates, et quod audierit dicentem sibi : « Durum est tibi » contra stimulum calcitrare [1]. » Deinde ostendit Dei clementiam : etiam cum persequeretur ipsum Saulus, ipsi apparuit : nec mihi solum, inquit, bene fecit, sed et aliis doctorem misit.

II. Ostendit item prophetiam quam audivit. « In hoc » apparuit tibi, eripiens te de populo et gentibus, ad quas » misi te. » Hæc omnia ostendens dicebat. « Et ego quidem » existimaveram me adversus nomen Jesu Nazareni debere » multa contraria facere, quod et feci Jerosolymis, et multos » sanctorum ego in carceribus inclusi, a principibus sacer» dotum potestate accepta : et cum occiderentur detuli » sententiam. Et per omnes synagogas frequenter puniens » eos, compellebam blasphemare : et amplius insaniens in » eos, persequebar usque in externas civitates. Inter hæc » dum irem Damascum, cum potestate et permissu princi» pum sacerdotum, die media, in via vidi, rex, de cœlo » supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, et eos » qui mecum simul erant. Omnesque nos cum decidisse» mus in terram, audivi vocem loquentem mihi hæbraïca » lingua : Saule, Saule, quid me persequeris ? Durum est » tibi contra stimulos calcitrare. Ego autem dixi : Quis es,

[1] Act. IX, 5.

» Domine ? Ille autem dixit : Ego sum Jesus, quem tu per» sequeris. Sed exurge et sta super pedes tuos. Ad hoc enim » apparui tibi, ut constituam te ministrum et testem eorum » quæ vidisti, et eorum quibus apparebo tibi, eripiens te » de populo et gentibus, in quas nunc ego mitto te, ape» rire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, » et de potestate Satanæ ad Deum, ut accipiant remissionem » peccatorum, et sortem inter sanctos per fidem, quæ est » in me [1]. » Perpende quam mansuete loquatur. « Deus, » inquit, dixit ad me : « Apparui tibi ut constituam te mi» nistrum et testem eorum quæ vidisti, et eorum quibus ap» parebo tibi, eripiens te de populo et gentibus, in quos nunc » ego mitto te, ut aperias oculos eorum, ut convertantur a » tenebris ad lucem, et a potestate Satanæ ad Deum, ut » accipiant remissionem peccatorum. » Ac si diceret : « His credidi, hac visione me adduxit, et sic persuasit, ut » non differrem. Unde, rex Agrippa, non fui incredulus » cœlesti visioni, sed iis qui sunt Damasci primum, et Je» rosolymis, et in omnem regionem Judææ, et gentibus » annuntiabam ut pœnitentiam agerent, et converterentur » ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes [2]. » Qui igitur alios erudiebam circa vitam optimam, quomodo seditionis et contentionis auctor fuissem ? « Hac ex causa me » Judæi, cum essem in templo, comprehensum tentabant » interficere. Auxilio autem adjutus Dei, usque in hodier» num diem sto, testificans minori atque majori, nihil extra » dicens, quam ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, » et Moyses, si passurus Christus, si primus ex resurrec» tione mortuorum lumen annuntiaturus est populo et gen» tibus [3]. » Vide ut sermo ejus adulatione careat, et totum ascribat Deo. Vide et dicendi libertatem, « Sed neque nunc » desisto ; » firmitatem, A Prophetis confirmor : an passurus

[1] Act. XXVI, 9-18. — [2] Ibid. 19, 20. — [3] Ibid. 21-23.

fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorum lumen sit annuntiaturus; ac si diceret: «Christus primus resur-» gens, jam non moritur.» Manifestum est ex eo quod omnibus hoc denuntiet, et in semetipsis expectent. Deinde Festus, ut loquendi libertatem vidit, qua regi loquebatur, non avertens se ab aspectu ejus, ac si aliquid pateretur dicit: «Insanis, Paule.» Quod autem aliquid passus hoc dicat; audi sequentia. «Hæc autem illo disserente, Festus » magna voce dixit. Insanis, Paule, multæ litteræ ad insa-» niam convertunt[1].» Quid igitur Paulus? Cum mansuetu-» dine respondens ait: «Non insanio, optime Feste; sed » virtutis et sobrietatis verba loquor[2].» Postea etiam causam docet propter quam ad regem sermonem converteret. «Scit enim de his rex ad quem et constanter loquor: la-» tere enim eum nihil horum arbitror. Non est enim in » angulo hoc gestum. Credis, rex Agrippa, Prophetis? Scio » quod credis[3].» Hoc ita dixit, quasi traducens illos et dicens: «Scio quod omnia accurate sciat, et oportebat vos » hæc scire primos; id enim sequentia declarant. Non est » hoc in angulo gestum:» sed noluistis. «Credis, rex » Agrippa, Prophetis? Scio quod credis. Agrippa autem ad » Paulum dixit: In modico suades me Christianum fieri. Et » Paulus: Opto apud Deum et in modico et in magno, non » tantum te, sed etiam omnes qui audiunt me, hodie fieri » tales qualis et ego sum, exceptis vinculis his[4].» Vide quomodo precatur dicens: «Opto apud Deum, et in modico, hoc est, ut ne parum quidem absit.» Et non solum orat, sed ferventer, «Tales, inquit, fieri omnes,» non modo te, sed omnes, «Qualis sum ego;» deinde ait: «Exceptis » vinculis his:» non moleste ferens vincula, neque erubescens quod ligatus esset. Hoc enim ipsi, si quid aliud, gloriosum erat; sed ad illorum opinionem respiciens, ita dixit.

[1] Act. xxvi, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 26, 27. — [4] Ibid 28, 29.

Ideo addidit, « Exceptis vinculis his. » Sed superius lecta repetamus. « Postera ergo die, ut in auditorium ingressi » sunt, jubente Festo adductus est Paulus. » Destiterant jam Judæi, eo quod ille appellasset, et tunc ipsi splendidum adest theatrum. Cum multo enim apparatu rex et omnis multitudo Judæorum affuerunt : non alii aderant, alii aberant; sed omnes præsentes erant. « Multitudo Judæorum, » inquit, interpellavit me Jerosolymis et hic clamantes » non oportere hunc ultra vivere. »

III. Vide insaniam. Clamabant, oportere illum mori dicentes. Hinc ostendit se jure Cæsarem appellasse. Si enim nihil grave dicendum habebant, illique furebant, jure ad illum venit. « Ut interrogatione a vobis facta, habeam » quod scribam, inquit. » Vides quomodo sæpe causa examinatur? Et defensionis hujus auctores sunt Judæi, quam cognituri erant etiam qui erant Romæ. « Super omnibus » de quibus accusor, rex Agrippa, existimo, inquit, me » beatum, qui coram te rationem redditurus sum. » Vide quomodo vel inviti et nequitiæ suæ et virtutis Pauli testes fiunt etiam apud regem. Itaque magnificentius adducebatur Paulus, quam si absque vinculis abiisset. Non enim ultra ut deceptor et præstigiator a tot judicibus dimissus abducebatur. Omnibus ergo relictis apud quos natus educatusque fuerat, non utcumque; sed omni suspicione liber Romam migrat. Neque dixit : « Quid hoc est? Semel appellavi Cæsarem, millies judicatus sum. Usquequo? » Sed quid? Iterum paratus erat reddere rationem apud eum, qui res judaïcas maxime nosset. Quare cum magna libertate sese defendit, quia ii qui se condemnabant, nullam jam habebant auctoritatem. Licet autem nihil possent, et sententia illa qua dictum fuerat : « Ad Cæsarem ibis, » teneret, attamen dat ille rationem multiplicem de omnibus, nec de quibusdam solum. Et responsione sua hæc fere dicit : ac-

cusant de seditione, et quod templum violaverim, de omnibus rationem reddo. Vitam meam a juventute sciunt omnes Judæi. Quod autem a moribus meis abhorreat seditiones excitare, accusatores ipsi testes sunt. Quod etiam antea dixit : « Æmulator paternarum mearum traditionum,» id et hoc loco subindicat : « Vitam ab adolescentia mea. » Et quando populus totus aderat, tunc illorum advocat testimonium. Neque solum ad Lysiæ tribunal hoc fecit ; sed etiam apud Festum : et rursus hic, cum plures aderant. Illic autem non multa defensione opus erat, cum litteræ Lysiæ ipsum dimitterent. « Sciunt omnes Judæi, inquit, » qui jam olim me noverunt. » Et non dixit, qualis sua vita; sed illorum conscientiæ reliquit, et totum in sectam rejicit : hinc ostendens se non illam delecturum fuisse, si malus fuisset improbus. Pro secta igitur hac, inquit, sto judicium subiens. Hæc ab illis quoque defenditur, propter hanc precantur, propter hanc Deum colunt, ut hanc consequantur: hanc ego annuntio, et de hac spe accusor. Annon insanientium est omnia facere ad illam assequendam, et eum qui in illam credit persequi? Mihi autem visum est, inquit, adversus nomen Jesu Christi Nazareni oportere omnia contraria facere ; id est, judicavi hæc facienda esse : quia non eram ex Discipulis Christi, sed ex impugnantibus eum. Ideoque fide dignus testis est. Quia dum millia faceret, ut fideles impugnaret, dum blasphemare suaderet, omniaque moveret civitates, principes, et per se ipsum hæc faceret, sic derepente mutatus est. Deinde rursum testes qui simul aderant. Postea ostendit se jure credidisse, a luce, a Prophetis, ab eventibus, et ab iis quæ nunc facta sunt : subdit enim : « Media die in via, et vidi lucem me circum» fulgentem et eos qui mecum ibant. » Vide ergo quomodo et a Prophetis, et ab his, ipsis fidem faciat. Ne enim videretur innovare, etsi magna dicere posset, rursum ad

Prophetas confugit, et ipsos in medio ponit. Quod fide dignius erat: utpote quod nunc evenerat. Sed quia ipse solus viderat, rursum a Prophetis confirmat. Et perpende illum non eodem modo in judicio, et in Ecclesia disserere. Nam illic quidem dixit: « Occidistis. » Hic vero nihil tale, ne amplius furorem succenderet. Sed idem ipsum ostendit: « Si passibilis Christus, sic illos a crimine liberat. Igitur id quod ego annuntio, num primus mortuorum resurrexerit, id ex Prophetis demonstro. Nam et Prophetæ hoc annuntiant. Itaque sermonem accipite, qui idem ipse est atque Prophetarum dicta. Quia autem visionem dixerat, demum cum libertate præclara gesta narrat. Quænam illa? « Ut » aperias, inquit, oculos, et convertas a tenebris ad lucem, » et a potestate Satanæ ad Deum. » Ad hoc enim, inquit, « Apparui tibi, » non ut puniam, sed ut Apostolum te faciam. Vide, mala quæ incredulos detinent ostendit, Satanam et tenebras; sicut fidelium bona sunt lux, Deus, sors sanctorum. Nec solum ad pœnitentiam hortatur, sed ad mirabilem agendam vitam. Et vide ubique gentes sermoni permixtas. Nam qui aderant, ex gentibus erant. « Testifi- » cans, inquit, tum in parvo tum in magno; » propter milites ita dixit. Deinde defendentis se ordine dimisso, doctoris ordinem accepit. Ideo ait Festus illi: « Insanis. » Postea ne videretur ipse doctor esse, inducit Prophetas et Moysem. « Si passibilis, inquit, Christus, si primus ex resurrectione » mortuorum lucem annuntiaturus sit populo et gentibus. » Festus magna voce dixit. » Sic furoris et iræ vox erat.

IV. Quid ergo Paulus? « Non est in angulo gestum hoc, » ait. Hic de cruce loquitur et de resurrectione, et quod dogma ubique terrarum pervaserit. « Credis, inquit, rex » Agrippa » non dixit; Resurrectioni; sed, Prophetis. Deinde præoccupat illum et dicit: « Scio quod credis. » Cui Agrippa: « In modico mihi suades fieri Christianum. »

Non intellexit Paulus, quid sit, « In modico ; » sed putavit hoc significare, ex modico. Ideo sic respondet, ita idiota erat. Et non dixit, Vellem, sed, « Optarem, non solum te, sed etiam omnes audientes. » Vide adulationis expertem sermonem. « Optarem, inquit, hodie omnes fieri tales » qualis ego sum, exceptis vinculis his. » Vide : qui gloriatur in vinculis, qui profert illa sicut catenam auream, illa nunc deprecatur. Et ne mireris. Adhuc enim infirmiores erant, et illi attemperatus sermo erat. Nam quod vincula magni faceret, vide quomodo in Epistolis illa semper præponat aliis, dicens : « Paulus vinctus Jesu Christi. » Et rursum : « Ideo circumposita est mihi catena, sed verbum Dei » non est alligatum ; » et, « Usque ad vincula quasi ma» lefactor. » Vide, non modo vincula ponit ; sed etiam, « Quasi malefactor » addidit, augens vinculorum gloriam. Duplex supplicium ; quod ligatus esset, et quod ut malefactor. Nam si ita alligatus fuisset, quasi pro bono opere, aliquam consolationem habuisset. Nunc autem ut malefactor, et quasi in gravissimis deprehensus : et tamen nihil hæc curabat. Talis est anima cœlesti amore sublimis effecta. Nam si ii, qui hoc turpi amore flagrant, nihil putant vel gloriosum, vel pretiosum, sed ea solum quæ concupiscentiæ suæ inservire possunt, gloriosa et pretiosa judicant, et amasia fit eis omnia ; multo magis ii, qui hoc amore capti sunt, nihili faciunt pretiosa. Quod si dicta non intelligamus, nihil mirum : in hac quippe philosophia imperiti sumus. Si quis enim igne Christi capiatur, talis efficitur qualis fuerit homo solus in terra habitans. Sic nihil curat, non gloriam, non ignominiam. Sed sicut is, qui solus habitaret, neminem curaret ; sic neminem ille curat. Tentationes autem, flagella, carceres ita contemnit, ac si in alieno corpore hæc pateretur, et ac si adamantino esset corpore. Ea autem quæ suavia in hac vita sunt, ita deridet, et erga illa

insensibilis est, ut nos erga mortua corpora ; vel ac si ipsi mortui simus. Tantum porro abest ut aliquo affectu capiatur, quantum aurum igne probatum et purum a sordibus liberum est. Sicut enim muscæ in mediam flammam non inciderint, sed fugiunt, sic nec animi affectus ad hunc ignem accedere audent. Et horum vellem exempla ex nobis ipsis proferre; quia vero inopes sumus, necesse est ut ad illum ipsum confugiamus. Vide autem quomodo ille ipse erga totum mundum affectus esset. « Mihi mundus » crucifixus est, inquit, et ego mundo ; » id est, mortuus sum mundo, et ille mihi mortuus est. Et rursum : « Vivo » autem jam non ego, vivit vero in me Christus. » Hæc dicere solius est Pauli. Nos autem qui tantum ab illo absumus quantum cœlum a terra, nos abscondamus, ac neque os aperire audeamus. Quod autem quasi in solitudine esset, et sic præsentia respiceret, audi illum dicentem : « Non » considerantibus nobis quæ videntur, sed quæ non viden» tur. » Quid dicis? Atqui contra quam dicis res se habet. Nam invisibilia non videmus, et visibilia videmus. Quales habebas oculos, tales sunt qui a Christo dati. Sicut enim hi visibilia quidem vident, invisibilia vero non vident ; sic illi contra. Nemo qui invisibilia videat, visibilia videt; nemo qui visibilia videat, invisibilia videt. Annon etiam apud nos hoc fit? Quando enim conversa mente ex invisibilibus aliquid cogitamus, sublimes nobis sunt operationum oculi. Contemnamus gloriam; rideri magis, quam laudari velimus. Nam qui irridetur, nihil læditur; qui laudatur, multum. Ne magni faciamus ea quæ homines terrent; sed de iis ut de puerili lusu tractemus. Neque enim si quem videamus puerulos exterrentem, ipsum admiramur : nam quisquis terret, puerulos terret : virum namque terrere non possit. Et quemadmodum qui terrent, vel supercilia surrigunt, vel aliter vultum distorquent; at si sanum et mansuetum

oculum habeant, hoc facere non possint: sic et hi perspicacitatem mentis distorquentes hoc faciunt. Itaque mansuetum hominem et bonæ animæ nemo exterret, sed illum veneramur omnes, honoramus, reveremur. Annon videtis quomodo is qui terribilis est, omnibus sit invisus et abominandus. Quid enim ex iis quæ terrere possunt non aversamur? Nonne feras? nonne vultus? nonne loca? nonne aërem? Quales tenebræ?

V. Ne magnum putemus esse si homines nos timeant. Primum enim nullus vere homo timet; secundum, non magnum est timeri. Magnum bonum virtus est: et vide quam magnum; etsi res illas quibus constat miseras existimemus, illam tamen mirabilem beatamque prædicamus. Quis enim non beatum prædicet philosophum, etsi paupertas et similia, misera esse videantur? Cum ergo per ea, quæ misera esse videntur, ille fulgeat, vide excellentiam. Altum sapis de potentia, o homo? et quæ potentia, quæso, ordinata est? Ab hominibus potens factus es: intus ordina te ipsum. Princeps enim est, non qui vocatur, sed qui vere est. Sicut enim rex neque medicum neque rhetorem faciet, sic neque principem, neque enim vel litteræ vel nomen principem faciunt. Nam si vis extruat quis medicinæ officinam, habeat etiam discipulos, habeat instrumenta et pharmaca, et invisat ægrotos. An hæc possunt efficere medicum? Minime. Sed arte opus est, et sine illa non modo nihil hæc prosunt; sed etiam nocent. Eum enim qui medicus non est, melius est pharmaca non habere: qui non habet, neque servat neque perdit; qui autem habet, pessumdat, nesciens illis uti. Siquidem non in pharmacorum natura tantum salus est, sed etiam in arte utentis: quæ si non adsit, omnia pereunt. Talis et princeps est: habet instrumenta, vocem, iram, lictores, exilia, honores, dona, laudes; habet et pharmaca, leges; habet

ægros, homines : habet officinam, tribunal; habet discipulos, milites. At si non adsit ars medica, hæc nihil illi proderunt. Judex medicus est animarum, non corporum. Si autem corporum valetudo tanta eget cura, multo magis animarum, quia major anima corpore. Non ergo nomen habere principis, est esse principem : quando vocantur et alii magnis nominibus, verbi gratia, Paulus, Petrus, Jacobus, Joannes, sed non ex nominibus ii sunt qui vocantur : ut et ego, sum quidem beati illius homonymus sive cognominis, non autem synonymus. Non sum Joannes, sed vocor. Sic et illi non sunt principes, sed vocantur. Sunt autem illi principes etiam sine his; sicut et medicus licet arte sua non utatur, si illam in anima habeat, medicus est. Sunt principes sui ipsorum principes. Tria enim hæc sunt animæ, domus, civitas, orbis, et via quadam res procedunt. Oportet igitur eum, qui domui præficiendus, et ipsam recte ædificaturus est, primo animam suam componere : nam domus sua est. Si vero suam regere non possit, ubi una anima, ubi herus ipse, ubi semper secum est, quomodo alios ædificabit? Qui potest animam componere suam, qui aliud regere, aliud regi curat, hic et domum regere poterit; qui domum, etiam civitatem : qui civitatem, etiam orbem. Si animam regere non possit, quomodo orbem poterit? Hæc dixi, ut ne ad principatus inhiemus, ut videamus quid sit principatus. Hoc enim non est principatus, sed derisio, servitus, et mille similia quis dixerit. Dic mihi, quid est principi proprium? Nonne subditis prodesse et bene facere? Quid ergo si hoc non fiat? Quomodo aliis proderit, qui sibi non prodest? qui sexcentis animi motibus agitatur, quomodo aliorum motus sedabit? Sic etiam deliciæ, non ipsæ sunt deliciæ, sed alia. Sicut enim demonstratum est principem esse non hunc sed alium. Sic qui deliciis gaudet, alius est. Videntur enim deliciæ esse voluptati et gulæ

servire, sed hoc non est, imo contrarium, nempe animam habere mirabilem, et sic in voluptate versari. Esto enim comedat quis, bibat et lasciviat; deinde curam habeat ac mœreat : an potest hic in deliciis esse? Non ergo comedere et bibere sunt deliciæ; sed in voluptate esse. Esto quis aridum manducet panem, et cum lætitia impleatur. Annon hac voluptas est? ergo et hæc ciborum deliciæ. Videamus ergo quibus hæc voluptas accidat, an divitibus, annon divitibus. Neque his neque illis; sed iis qui ita componunt animam suam, ut ne multas habeant mœrorum causas. Et qualis est hæc vita? dicet forte aliquis; video enim vos omnes audiendi studio flagrantes, quæ sit hæc vita, quæ nullum habeat mœrorem. Igitur in confessio sit apud vos primo hanc esse voluptatem, has delicias, quando mœror non turbat, nec petit a me carnes, vinum, condimenta, sericas vestes, lautam mensam. At si ostendero absque his talem haberi vitam, hanc voluptatem, hanc vitam dilige. Multa enim nobis tristitia accidunt, eo quod non ut par est ea nobiscum reputemus. Quis igitur magis dolebit, isne qui illa nihil curat, an is qui curat? Qui vicissitudines metuit, an qui non metuit? Qui livorem, invidiam, sycophantias, insidias, perniciem timet, an qui non timet? Qui multis, an qui nullo indiget? Qui innumeris, an qui nulli servit? Qui multis opus habet, an qui liber est? Qui unum timet dominum, an qui sexcentos? Ergo major hic voluptas est. Hanc itaque sectemur, neque præsentibus inhiemus; sedírideamus omnem vitæ fastum; sed ubique modum servemus, ut possimus hanc vitam sine mœrore transfigere, et promissa consequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LIII.

CAPUT XXVII.

Et exurrexit rex, præses et Bernice, et qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur ad invicem dicentes: Nihil morte aut vinculis dignum fecit hic homo. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem [1].

I. Vide quomodo rursum pro illo calculum ferunt, etiam postquam Festus dixerat, « Insanis, » absolvunt illum, non solum a morte, sed etiam a vinculis; ac demum dimisissent nisi Cæsarem appellasset. Verum hoc ex providentia factum est; non solum autem hoc; sed etiam quod cum vinculis abiret. Ideo dicebat: « Usque ad vincula » quasi male operans. » Si enim Dominus ejus cum iniquis reputatus est, multo magis hic; sed sicut ille gloriam non curavit, ita neque hic. Admirabile enim est quod inter illos mixtus, nihil inde damni acceperit. « Ut autem decre» tum fuit ut nos navigaremus in Italiam, tradiderunt » Paulum et quosdam alios vinctos centurioni nomine Julio » cohortis Augustæ. Conscensa navi Adrumetina, naviga» turi circa Asiæ loca solvimus, perseverante nobiscum » Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequenti autem » die appulimus Sidonem [2]. » Vide quousque comitatur Paulum Aristarchus. Bene etiam et utiliter adest Aristarchus, omnia in Macedonia narraturus. « Humaniter autem » tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, et curam

[1] Act. XXVI, 30-32. — [2] Id. XXVII, 1-3.

» sui agere. Et inde cum solvissemus, subnavigavimus Cy-» prum, eo quod essent venti contrarii[1]. » Permisit, inquit, Julius, Paulum humaniter tractans. Bene hoc permisit, ut ad notos profectus curaretur. Verisimile enim est eum male habuisse a vinculis, a metu, a raptationibus. Vide quomodo hoc non occultet, quod curam sui habuerit. Rursus tentationes; rursus venti contrarii. Vide per omnia vitam sanctorum sic contexi : effugerant tribunal, et incidunt in naufragium et tempestatem, quod indicans pergit. » Et pelagus inter Ciliciam et Pamphiliam emensi, perve-» nimus Myram, quæ est in Lycia. Et ibi centurio nactus » navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transtulit » nos in illam[2]. » Nactus, inquit, navem Alexandrinam. Apposite invenitur, ut illi quæ Paulum spectabant in Asia nuntiarent, et hi in Lycia. Vide Deum nihil innovare, nihil mutare, sed permittere eum contrariis ventis navigare. Sed etiam sic miraculum operatur. Ut tuto navigent, non sinit eos in pelagus se immittere; sed semper juxta terram navigabant. « Et cum multis diebus tarde naviga-» remus et vix devenissemus contra Cnidum, prohibente » nos vento, subnavigavimus Cretæ juxta Salmonem. Et » vix præterlegentes illum, pervenimus in locum quemdam » vocatum, Boniportus, juxta quem prope civitas Lasæa. » Multo autem tempore peracto, et cum jam non esset tuta » navigatio, eo quod jejunium jam præteriisset, admonebat » eos Paulus, dicens : Video, viri quod cum injuria et » multo damno, non solum oneris et navis; sed etiam ani-» marum nostrarum incipit esse navigatio. Centurio autem » gubernatori et nauclero magis credebat, quam iis quæ » dicebantur a Paulo[3]. » Jejunium hoc opinor dici Judæorum. Nam post Pentecosten exierant illinc post multum tempus, ut in ipsa fere hyeme venerint in partes Cretæ. Et

[1] Act. XXVII, 4. — [2] Ibid. 5, 6. — [3] Ibid. 7-11.

hoc quoque non parvum miraculum, quod illi propter hunc servati sint. « Viri, video quod cum injuria et multo » damno, inquit, non solum oneris et navis, sed etiam ani- » marum nostrarum incipit esse navigatio. » Itaque Paulus jussit manere, et futura prædixit: illi vero festinantes, cum a loco prohiberentur, volebant in Phœnice hybernare.

II. Vide, quæso, dispensationem. Primo quidem navim solverunt, abieruntque: deinde ut incidit ventus, dederunt se ferenti, et vix servabantur. « Et cum aptus portus non » esset ad hybernandum, plurimi statuerunt concilium na- » vigare inde: si quomodo possent pervecti Phœnicen illic » hybernare; is est portus Cretæ, respiciens ad Africum et » Chorum. Aspirante autem Austro, putantes propositum » se tenere, cum solvissent Asso, præterlegebant Cretam. » Verum haud multo post, coortus est contra ipsam ventus » Thyponicus, qui vocatur Euroaquilo; cumque correpta » esset navis, nec posset vento resistere, data navi flatibus » ferebamur. In insulam autem quamdam devecti nomine » Claudam, vix potuimus obtinere scapham. Qua sublata, » adjutoriis utebantur subcingentes navim, timentes ne in » Syrtim inciderent, demissis velis ita ferebantur. Cum au- » tem vehementi tempestate jactaremur, sequenti die jac- » tum fecerunt. Ac tertio die nostris manibus armamenta » navis projecimus. Neque autem sole neque sideribus ap- » parentibus per plures dies, et tempestate non exigua » imminente; jam ablata erat omnis spes salutis nostræ. » Tunc stans Paulus in medio illorum dixit[1]. » Vide, post tantam tempestatem, non illis insultans hæc loquitur; sed ut vel in posterum sibi credant. Unde et quæ evenerant in testimonium assumit veritatis eorum quæ dicturus erat. Et duo prædicit; et quod in insulam exscensuri essent, et quod navis peritura, vectores autem servandi essent.

[1] Act. XXVII, 12-21.

Quod non conjectura erant, sed prophetia, quodque ipse Cæsari sistendus esset. Illud autem quod dixit : « Donavit » tibi Deus omnes, » non arrogantiæ erat, sed volentis vectores ad fidem adducere. Nam non ut sibi gratiam haberent, sed ut dictis suis crederent, sic locutus est. Illud vero : « Donavit tibi Deus, » Paulo dictum est, ac si dixisset : Digni quidem morte sunt, quia non obedierunt. Verum in tui gratiam hoc fit. « Et cum multa inedia esset, » inquit, stans Paulus in medio eorum dixit : Oportebat » quidem, o viri, audire me, nec solvere a Creta, ac vitare » hanc injuriam et jacturam. Et nunc hortor vos ut bono » animo sitis. Jactura enim animæ nulla erit ex vobis, sed » tantum navis. Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, » cujus sum et quem colo, dicens : Ne timeas, Paule, Cæ» sari te oportet sisti. Et ecce donavit tibi Deus omnes qui » navigant tecum. Ideo bono animo estote, viri. Credo » enim Deo, quod sic erit quemadmodum dictum est mihi. » In insulam autem quamdam oportet nos incidere. Ut autem » quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria » circa medium noctis, suspicabantur nautæ apparere ali» quam regionem, qui demissa bolide repererunt orgyas » viginti, ac pusillum inde digressi, rursum jacta bolide, » repererunt orgyas quindecim. Timentesque ne in aspera » loca incideremus, de puppi jactis anchoris quatuor, op» tabant diem oriri. Nautis vero quærentibus fugere ex navi, » cum demisissent scapham in mare, sub prætextu ac si » ex prora anchoras extensuri essent, dixit Paulus centu» rioni et militibus : Nisi hi in navi manserint, vos salvi » esse non potestis. Tunc milites absciderunt funes scaphæ, » et passi sunt eam decidere [1]. » Hic ostendit fugam facturos esse nautas dicto non credentes. Centurio autem credit cum militibus. Ideo ait : « Si hi fugerint, vos salvi esse

[1] Act. XXVII, 21-32.

» non potestis. » Non ea de causa dixit ; sed ut retineret eos : ne prophetia excideret. Vide illos quasi in Ecclesia doceri philosophiam a Paulo, quos ex mediis periculis eripit. Et per providentiam non creditur Paulo, ut post rerum experientiam ipsi credatur, ut factum est. Ac rursum hortatur ut sumant cibum, et obtemperant, ipseque primus sumit, non verbo, sed et opere, suadens nihil nocituram esse tempestatem, imo illorum animabus profuturam. « Et cum dies inciperet oriri, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens : Dies decimus quartus est quod expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod hortor vos ut sumatis cibum : hoc enim ad salutem vestram pertinet. Nullius enim vestrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixisset, sumpto pane, gratias egit Deo in conspectu omnium : et cum fregisset, cœpit edere. Cum porro jam omnes bono animo essent, sumpserunt et ipsi cibum. Eramus vero in navi omnes animæ ducentæ septuaginta sex. Satiati autem cibo, alleviabant navem ejicientes triticum in mare. Cum autem dies fuit, terram non agnoscebant. Sinum vero quemdam animadverterunt littus habentem, in quod cogitabant, si possent, impingere navem. Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari simul laxatis juncturis gubernaculorum, et sublato artemone; ad auræ flatum tendebant ad littus. Et cum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem. Et prora quidem infixa, manebat immobilis : puppis vero solvebatur a vi fluctuum [1]. »

III. Rursus tentat diabolus prophetiæ eventum impedire; volebant quosdam interficere, sed non permisit centurio, ut Paulum servaret : ita illum jam diligebat. « Militum autem concilium erat, ut vinctos occiderent, ne quis enatans effugeret. At centurio volens servare Paulum,

[1] Act. XXVII, 33-41.

» eorum consilium impedivit. Jussitque omnes qui natare » possent abjicere se primos, et in terram evadere. Cæte- » ros autem partim in tabulis, partim in quibusdam navis » fragmentis. Et sic factum est ut omnes incolumes evade- » rent in terram[1]. Et cum evasissent, tunc cognoverunt, » quod Melite insula vocaretur[2]. » Vides-ne quantum bonum ex tempestate evenerit? Non igitur quod derelicti essent tempestas accidit. Et quomodo, inquies, ferebant jejuni, cum nullum cibum sumerent? Timor tenebat illos, nec sinebat in appetitum cibi incidere de extremis periclitaturos. Igitur quod factum est a tempore fuit : majus autem miraculum, quod tali tempore ex periculis erepti sint, tum ipse, tum propter ipsum reliqui. « Et sublato » artemone, ad venti flatum contendebant ad littus. » Hoc dixit violentiam ostendere volens, quam jactati sustinebant. Sæpe namque non ita faciunt. Ideo deduxerunt carbasa, id est, vela. Cum enim vehemens ventus est, hoc fieri solet, ut venti violentia reprimatur. Hæc vero patiuntur in Adria, ubi servari difficile erat. « Eramus autem » in navi animæ omnes ducentæ septuaginta sex. » Et unde palam est quod tot essent qui simul navigabant? Verisimile est illos interrogasse cur navigarent, et didicisse omnia. Qui nihil cibi sumebant, quia cibi nulla cura erat, cum non leve instaret periculum. Et vide quomodo non infructuosa navigationis tarditas et intempestivitas Paulo fuerit; sed illam in doctrinæ tempus verterit. Non parum illud erat, si quidem hi omnes credidissent. Sed superiora repetamus. « Multo autem jam elapso tempore, admone- » bat eos Paulus dicens : Viri, video quod cum injuria et » damno futura sit navigatio. » Vide quam sit alienus a fastu; ne prophetare videatur, sed quasi ex conjectura dicere : « Video, inquit. » Non enim suscepissent statim, si

[1] Act. xxvii, 42-44. — [2] Id. xxviii, 1.

hæc dixisset. Prius igitur prophetat et dicit : « Deus ser» vavit. » Quantum enim ad naturam rei, omnes periissent : sed Deus impedivit. Centurio autem, inquit, gubernatori magis credidit, quam iis quæ a Paulo dicebantur; ut ostenderetur eum non ex conjectura hæc dixisse, gubernator contraria dicit, cum rei peritus esset. Sic non ex conjectura hæc dicebantur. « Et cum aptus, inquit, non esset » portus. » Vide, locus ipse docet illa non ex conjectura dicta fuisse, cum aptus non esset. Imo plures ex illis ex conjectura locuti videntur, qui inde solvendum suadebant; sed nihil ipsis profuit. Inciderunt enim in tempestatem, et jacturam eorum quæ vehebant faciunt. Ideo hæc ita declarat : « Cum autem vehementi tempestate jactaremur, » propriis manibus armamenta navis projecimus. » Ne posthac essent increduli, hæc fieri permittuntur. Gravisque tempestas excitatur, multæque tenebræ fiunt. Deinde ne perirent, etiam triticum et omnia ejiciuntur. Hoc enim sibi vult illud, « Armamenta navis ejecimus. Cum autem » multa inedia esset, dixit Paulus : Oportebat morem ge» rentes mihi vitare jacturam. » Vides quomodo non parum ad audiendum conferrent tempestas et tenebræ? Et vide quomodo morem gerat centurio ; ita ut scapham amittat et perdat. Quod si nautæ nondum crediderunt, sed postea, ne mireris; hoc enim genus hominum petulans est et durum ad credendum. Tu vero etiam hinc mihi perpende Pauli prudentiam. Neque enim increpat vel exasperatur ; sed mansuete ait : « Sic oportebat. » Sciebat enim in calamitate increpantem non esse acceptum : sed postquam maxima calamitatis pars præteriit, tunc esse acceptum. Tunc ergo instat cum omnis salutis spes sublata, est. Tunc utilia prædicit. « Ut autem decima quarta nox advenit, » inquit, timentes optabant advenire diem. » Ne quis diceret nihil evenisse, hoc dicit, ostendens omnia facta esse.

Quod autem facta sint timor ostendit : « Optabant, inquit, » diem advenire timentes. » Et locus difficilis erat. Etenim per Adriam hæc contingunt : et erat magna inedia : « Hic » decimus quartus dies est quod expectantes jejuni perma- » netis. » Ergo undique in media morte erant. Ideo subdit : « Obsecro vos ut sumatis cibum. Hoc enim ad vestram salutem fuerit; hoc est, ne forte fame pereatis, cibum sumite. « Sumpto autem pane , inquit, gratias egit Deo. »

IV. Vide quomodo gratias agat de iis quæ acciderant. Non modo illos confirmavit, sed etiam animos indidit. « Eramus, inquit, omnes animæ in navi ducentæ septua- » ginta sex. » De his dicebat : « Jactura animæ nullius erit in vobis. » Hoc certo scientis est animæ, dicere salvos futuros esse. « Satiati autem cibo alleviabant navim eji- » cientes triticum. » Vides-ne? ad sumendum cibum persuadentur tantum : sed sic demum totum rejiciebant in Paulum; ita ut et triticum ejicerent. Vide illos humana facientes, quod nec prohibet Paulus. « Quando autem » dies fuit, inquit, laxaverunt juncturas. » Solvitur navis in die, ne illi metu dissolvantur; ut videas prophetiam opere completam. Militum autem consilium fuit, ut omnes vinctos occiderent. Vides quos etiam in hoc Paulo gratiam habuerint. Propter illum enim centurio non permisit ut occiderentur. Ita mihi videntur illi ex confesso scelesti fuisse, ita ut vellent ipsos occidere : sed prohibiti, non fecerunt. Sed alii quidem natarunt, alii in tabulis ferebantur, et omnes ita salutem nacti sunt, ac prophetia finem accepit, etiamsi non a tempore clara esset. Neque enim ante multos annos illam prænuntiarat, sed rerum naturam sequens. Insperata enim erant omnia, et per propriam salutem discebant quis esset Paulus. Sed dixerit quispiam : « Cur non navim servavit? » Ut discerent quantum periculum evaserint : quia non humani auxilii totum erat, sed

Dei manus sine nave servantis. Itaque justi etsi in tempestate sint, etsi in mari vel in pelago, nihil grave patiuntur, imo et alios secum servant. Si navi periclitante et naufragium passa, vincti a Paulo servati sunt : cogita quid sit virum sanctum habere domi. Multæ namque tempestates nos jactant, et his longe graviores. Sed potest Deus nos servare, modo credamus sanctis sicut illi, si faciamus quæ illi præcipiunt. Neque enim simpliciter servantur; sed etiam ipsi fidem attulerunt. Etiamsi vinctus sit sanctus, majora operatur, quam ii qui soluti sunt. Et hoc considera hic factum. Solutus centurio vincto illo habebat opus. Gubernator peritus eo qui non gubernator erat egebat; imovero gubernatore : non enim talem scapham gubernabat, sed orbis Ecclesiam; ab illo edoctus qui et maris dominus est, non humana arte, sed spirituali sapientia. In hac scapha multa naufragia, multi fluctus, spiritus nequitiæ, « Intus pugnæ, foris timores[1]. » Itaque vere gubernator ille erat. Vide autem totam vitam nostram quomodo talis sit. Aliquando enim clementia fruimur, aliquando tempestate jactamur; modo ob inconsiderantiam et ignaviam in mille mala incidimus. Imo hoc magis fit quia Paulum non audimus, ubi festinamus aliquo ire, quo ille non jubet. Nobiscum enim nunc navigat, sed non ut tunc vinctus. Hortatur etiam nunc eos qui in hoc mari navigant dicitque : « Attendite vobis ipsis. Ingredientur » enim post discessum meum lupi graves in vobis[2]; » et rursum : « In novissimis temporibus instabunt tempora » gravia : et erunt homines sui amantes, avari, arrogantes[3]. » Hic enim omnium gravissimus spiritus est.

V. Maneamus igitur ubi ille jubet, in fide, in tuto portu. Ipsum magis audiamus, quam gubernatorem qui est in nobis, rationem inquam. Ne faciamus ea quæ suggerit; nec quæ

[1] 2 Cor. VII, 5. — [2] Act. XX, 29. — [3] 2 Tim. III, 2.

nauclerus, sed quæ Paulus. Multas similes subiit tempestates. Ne experientia discamus; sed ante experientiam vitemus et injuriam et jacturam. Audi quid dicat: « Qui volunt divites » fieri, incidunt in tentationem [1]. » Credamus ergo ei: nam vide quid acciderit iis, qui non crediderunt. Et rursum alibi dicit quid naufragia pariant. « Qui naufragaverunt circa » fidem [2], » inquit. Tu vero mane in iis quæ didicisti et credidisti. Credamus Paulo, licet in media tempestate simus, omnino a periculis liberabimur, etiamsi quatuordecim diebus jejuni manserimus, etsi spes salutis exciderit, etsi in tenebris et caligine versemur; credentes ei, a periculis liberabimur. Navim esse putemus totum orbem, et in illa improbos et sexcentis flagitiis obnoxios; et alios quidem principes, alios vero custodes, alios justos, ut Paulus, alios vinctos et peccatis constrictos. Itaque si Paulo credamus, non vincti peribimus, sed solvemur: nos illi donabit Deus. An negas peccata et affectus grave vinculum esse? Non enim solæ manus vinctæ sunt, sed totus homo. Dic enim mihi, si quis multas pecunias possidens non eroget, vel expendat, sed retineat; nonne gravius quam vinctus quivis parcimonia insolubili vinculo ligatur? Quid si quis fato se subjiciat? nonne hic aliis ligatus est vinculis? Quid si observationibus? Quid si symbolis? Nonne hæc omni vinculo sunt graviora? Quid si absurdæ cuidam concupiscentiæ vel amori? Quis hæc vobis vincula disrumpet? Deo opus est ut solvantur. Et unum quidem horum sufficit ad periculum creandum. Cum autem vincula et tempestas, cogita quanta sint pericula. Quid enim non sufficit ad perdendum? Nonne sufficit fames? Nonne tempestas? Nonne vectorum nequitia? Nonne tempus inopportunum? Verum ad hæc omnia stetit clarissimus Paulus. Ita et nunc. Retineamus nobiscum sanctos, et non erit tem-

[1] 1 Tim. VI, 9. — [2] Id. I, 19.

pestas; imo etiamsi sit tempestas, erit serenitas et tranquillitas magna ac liberatio a periculis. Etenim vidua illa sanctum habebat amicum, et mors filii soluta est, puerumque redivivum accepit. Ubi pedes sanctorum versantur, nihil accidit triste. Sin accidat, ad probationem et ad majorem Dei gloriam accidit. Fac ut domus pavimentum frequenter ab hujusmodi calcetur pedibus, nec ibi calcabit dæmon, et merito quidem : sicut enim ubi fragrantia, ibi fœtor locum non habet; sic ubi unguentum sanctum, ibi suffocatur dæmon, simul agentes lætificat, recreat animam. Ubi spinæ, ibi feræ. Ubi hospitalitas, ibi spinæ non sunt : nam ingressa eleemosyna falce acutior spinas succidit, et igne vehementius exurit eas. Ne timeas. Timent sanctorum vestigia sicut leonem vulpes. « Justus enim, » inquit, ut leo confidit[1]. » Hos introducamus leones in domum, et feræ omnes fugabuntur, non illis occlamantibus, sed simpliciter loquentibus. Non enim rugitus leonis bestias sic fugat, ut justi precatio dæmonas. Si loquatur tantum, formidant illi. Et ubinam, inquies, tales homines sunt? Ubique si nos credamus, si quæramus, si curiose pervestigemus. Ubi quæsivisti, quæso? Quandonam hoc curasti? Si non quæras, ne mireris si non reperias : nam «Qui quærit invenit,» non qui non quærit. Audi eos qui in solitudinibus sunt. Abjice aurum et argentum, ubique terrarum sunt. Si non domi recipias, illum adi; cum illo versare, ad ejus domum accede, ut possis illo frui ejusque benedictione. Magna quippe est sanctorum benedictio, quam assequi curemus, ut eorum precibus adjuti, Dei qui illos roborat misericordia fruamur, gratia et benignitate Unigeniti ejus Filii, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

1 Prov. XXVIII, 1.

HOMILIA LIV.

CAPUT XXVIII.

Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem, qui imminebat et frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum multitudinem et imposuisset in ignem, vipera a calore cum processisset, momordit manum ejus[1].

I. Quomodo humanitatem præstarent barbari interpretatur. « Accensa, inquit, pyra, reficiebant nos omnes. » Alioquin enim nulla ex evasione utilitas fuisset, cum frigus illos interempturum esset. Accendunt pyram. Hinc Paulus accepta sarmenta in rogum infert, ut ille subjungit : « Cum congregasset autem Paulus sarmentorum » multitudinem. » Vide illum operantem, et nusquam frustra mirabilia patrantem ; sed ob necessitatem, in tempestate non sine causa prophetavit. Et hic rursum sarmenta colligit et imponit. Vide illum non ad fastum vel superflue agentem, sed ut illi servarentur calore quodam fruentes. Deinde vipera ex calore egressa manum ejus invasit. Et quod invaserit, palam est ex sequentibus. « Ut vero vi- » derunt barbari pendentem bestiam de manu ejus, inter » se dicebant : Utique homicida est homo hic, quem ser- » vatum de mari ultio non sinit vivere[2]. » Bene hoc permissum est, ut talia illi viderent et loquerentur ; utque miraculo fidem non negarent. Vide naturale judicium a barbaris prolatum, ipsosque honeste inter se loquentes, nec

[1] Act. XXVIII, 2, 3. — [2] Ibid. 4.

simpliciter damnantes. Ita hic prius vident, ut magis mirentur. « At ille, excussa bestia in ignem, nihil mali passus » est. Illi vero existimabant eum in tumorem convertendum » et subito casurum mortuum. Diu autem illis expectanti» bus, et videntibus nihil illi mali accidere, mutata sen» tentia dicebant ipsum esse Deum[1]. » Putabant illum in tumorem convertendum, id est, dirumpendum. Videntes autem eum nihil mali passum, dicunt esse Deum. Rursus supra modum illum honorant, ut turbæ illæ in Lycaonia. « In locis autem vicinis erant prædia principis insulæ no» mine Publii, qui nos suscipiens, triduo nos benigne » hospitio recepit[2]. » Ecce iterum alius hospitalis Publius dives et opulentus. Qui cum nihil vidisset, sed ob solam calamitatem misertus illorum, hospitio excepit et fovit. « Contigit autem patrem Publii febribus ac dysenteria » vexatum decumbere : ad quem Paulus ingressus oravit, » impositisque illi manibus curavit eum[3]. » Quia dignus erat beneficio, vicem illi hospitalitatis rependens curavit patrem. « Quo facto omnes, qui in insula habebant infir» tates, accedebant et curabantur. Qui etiam multis » honoribus nos honoraverunt, et solventibus imposuerunt » quæ necessaria erant[4]. » Id est, et nobis solventibus necessaria dederunt et aliis. Vide illos a tempestate liberatos, non fuisse neglectos : sed etiam propter Paulum liberali hospitio susceptos. Per tres enim menses alimenta omnibus suppeditata sunt. Quod enim tantum temporis ibi manserint audi quomodo postea narret. « Post menses » autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quæ in in» sula hyemaverat, cui erat insigne Castor et Pollux. Et » cum venissemus Syracusas, mansimus ibi triduo. Inde » cirumlegentes devenimus Rhegium : et pot unum diem, » flante Austro, secunda die venimus Puteolos. Ubi inventis

[1] Act. XXVIII, 5, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9, 10.

» fratribus, rogati sumus manere apud eos septem dies, et » sic venimus Romam. Et inde cum audissent fratres, oc» currerunt nobis usque ad Appii forum et tres Tabernas. » Quos cum vidisset Paulus, agens gratias Deo, accepit » fiduciam[1]. » Vide quomodo propter Paulum hæc omnia fiant, ut crederint vincti, milites, centurio. Nam etsi lapidei fuissent, et per ea quæ consulentem audierant, et per ea quæ prædixerat, perque miracula quæ patrarat, et ex alimentis sibi suppeditatis, magna de illo concepissent. Vide quando rectum judicium est, nec affectu præoccupatum, quomodo recta et probatas sententias accipiat. Jam in Siciliam pervenerat prædicatio, jam usque Puteolos pertigerat, ubi repertis quibusdam fratribus apud illos manent. Deinde alii fama permoti ipsis occurrerunt. Tantus erat fratrum affectus, qui non turbati sunt quod Paulus esset in vinculis, sed obviam venerunt. Vide autem illum humanum quidpiam passum esse. « Fiduciam, » inquit, accepit videns fratres. » Quamvis tot signa fecisset, accepit tamen ex aspectu fiduciæ augmentum. Hinc discimus illum humano etiam more consolationem accepisse, et contra. « Cum autem venissemus Romam, permissum est » Paulo manere seorsum cum milite se custodiente[2]. » Vides-ne ? permissum est illi ut seorsim maneret. Non parvum est et hoc argumentum illum in magna admiratione fuisse. Non enim cum aliis ipsum annumerabant. « Post tres au» tem dies convocavit primos Judæorum. » Post triduum accivit primos Judæorum, ne aures illorum præoccuparentur. Et quid commune cum illis habuit? Non enim illi accusaturi ipsum erant. At ille non hoc curabat; sed hoc docere volebat, ut ne ex dictis offenderentur.

II. Judæi ergo tot videntes miracula, persequebantur, pellebant. Barbari vero, qui nihil viderant, ex sola cala-

[1] Act. xxviii, 11-15. — [2] Ibid. 16.

lamitate misericordes erant. Omnino, inquiebant, homicida est hic homo. Non simpliciter pronuntiant; sed, «Omnino,» dicunt; id est, ut videre licet. Et ultio, inquiunt, ipsum vivere non sinit. Ergo providentiæ rationem habebant, et magis philosophi erant, quam ipsi philosophi. Hi enim ea quæ sub luna fiunt providentia frui non sinunt: illi vero ubique putabant Deum esse præsentem: et quod licet multa quis effugerit, non usque in finem tamen effugiet. Et vide quomodo non insurgant in illum omnino; sed propter calamitatem interim revereantur. Neque illa divulgant, sed inter se dicunt: nam vincula hanc injiciebant suspicionem: vincti enim erant. Erubescant ii qui dicunt: «Ne benefacias eis qui in carceribus sunt.» Pudorem nobis afferant barbari. Non enim sciebant quinam illi essent, sed ex calamitate ipsos esse homines didicerunt. Ideoque cum humanitate illos exceperunt. «Multum autem illis » expectantibus,» inquit; id est, multo tempore eum moriturum expectabant. Ille vero bestiam excussit in ignem, et manum nihil passam monstravit. Hoc videntes stupefacti et mirati sunt. Neque statim deprehensum est signum; sed aliquo tempore expectarunt homines, ne videretur phantasia esse. Sic non erat fallacia, non fraus. «In vici» nis autem locis erant prædia primi insulæ, nomine Publii, » qui nos suscipiens, benigne hospitio excepit.» Bene sic loquitur; benignitatis quippe magnæ est ducentas septuaginta animas hospitio excipere. Cogita quantum sit hospitalitatis lucrum. Non quod necessitas esset, neque quod invitus agat, sed quod lucrum putet, per tres dies hospitio illos excepit. Ideoque talis hospitalitatis mercedem jure accipit, imo longe dono majorem: nam patrem ejus curat a dysenteria male patientem. Nec modo ipsum, sed multos etiam alios infirmos curat, qui vicem rependant, honoribus, commeatu: quod hic declaratur: «Qui multis

»honoribus nos prosecuti sunt, et solventibus imposue»runt quæ necessaria erant.» Num mercedem recepit? Absit; sed impletur id quod scriptum est: «Dignus est »operarius cibo suo[1].» Palam autem est eos, qui sic illum exceperunt, verbum prædicationis accepisse. Neque enim trimestri tempore disseruisset, nisi illi vere credidissent, et fructum exhibuissent. Itaque hinc indicium est magnum fuisse credentium numerum. «Et solvimus, inquit, in navi »Alexandrina, quæ hyemaverat in insula, cujus insigne »Castorum.» Id fortasse in illa pictum erat; ita erant idolis dediti. Vide illos moras trahentes, et rursum festinantes. «Paulo autem permissum fuit seorsum manere.» Demum ita venerabilis erat Paulus, ut seorsum manere permitteretur. Neque id mirum est. Nam si antehac benigne illum exceperunt, multo magis nunc. «Et flante »Austro, inquit, postridie venimus Puteolos, ubi inventis »fratribus, rogati sumus apud illos manere septem diebus: »et sic Romam venimus. Et inde ut fratres audierunt de »nobis, exierunt in occursum nobis usque ad Appii forum »et tres Tabernas. Quod periculum metuentes exierint, hæc illis poterant suadere. Vide quomodo in tanta navigatione ad nullam appellunt civitatem; sed ad insulam, et hyemem totam transigunt in navigatione: his ita dispositis, ut qui simul navigabant ad fidem deducerentur. «Permis»sum est ei, inquit, ut permaneret solus cum milite ipsum »custodiente.» Et opportune certe, ut nemini liceret ipsum insidiis appetere. Neque enim istic licebat seditiones movere. Itaque non illum custodiebant; sed curabant ne illi aliquid molestum accideret. Non enim licebat in tanta civitate, ubi imperator erat et libertas, aliquid præter ordinem fieri. Ita semper per ea quæ videntur contra nos esse, pro nobis omnia fiunt. Custos enim Paulo erat. Et

[1] Matth. x, 10.

convocatis primis Judæorum, cum illis disserit. Qui et contradicentes recedunt, atque ab illo increpantur, et nihil audent dicere. Nihil enim jam contra illum tentare licebat illis. Hoc enim mirabile est, quod non per ea quæ videntur ad securitatem conferre, sed per contraria, pro nobis omnia fiant. Quod ut discas hinc perpende. Jussit Pharao pueros in flumen conjici. Nisi projecti fuissent pueri, nisi id jussisset Pharao, non servatus fuisset Moyses, non in regia educatus. Cum servabatur, non in honore erat; cum expositus fuit, tum in honore fuit. Hoc vero faciebat Deus, ut et potentiam et sapientiam suam ostenderet. Minatus est Judæus dicens : « Num occidere me vis[1]? » Et hoc illi profuit : exque providentia factum est, ut visionem illam videret in deserto, ut tempus congruens impleretur, ut philosopharetur in solitudine, et secure viveret. Et in omnibus, quæ a Judæis ipsi parantur insidiis idipsum fit. Tunc clarior efficitur, ut etiam Aaroni contigit. Insurrexerunt in illum, et clariorem reddiderunt. Hinc enim illi sacerdotale indumentum paratur, tiara imponitur, et reliquus vestium ornatus, ut ordinatio ejus sine dubio sit; ut deinceps admirationi habeatur a lamina ærea. Scitis probe historiam : ideoque prætercurro; et si vultis, prisca ea de re adeamus. Caïn fratrem occidit. Sed sic illi magis profuit. Audi enim qui dicat : « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me[2]. » Et rursus alibi : « Sanguine melius loquente quam Abel[3]. » Liberavit illum ab incerto futuri, mercedem auxit. Novimus omnes dilectionem quam Deus erga illum habuit. In quo læsus est, citius morte sublatus? In nullo. Quid enim, quæso, lucrantur ii qui tardius moriuntur? Nihil. Neque enim felicitas ex vita vel longa vel brevi pendet, sed ex eo quod vita bene utamur. Tres pueri in-

[1] Exod. II, 14. — [2] Gen. IV, 10. — [3] Hebr. XII, 24.

jecti sunt in fornacem, et hinc clariores effecti sunt: Daniel in lacum, et inde splendidior ascendit.

III. Vides ubique tentationes magna parere bona etiam hic, quanto magis illic? In malitia autem idem evenit, ac si quis calamum habens, prælietur contra ignem: videtur enim ignem percutere, et ipsum fulgidiorem facit et se ipsum consumit. Malitia namque virtuti alimentum et splendoris occasio est. Nam Deo injustitia ut opus est utente, res nostræ magis fulgent. Rursum diabolus cum tale quidpiam operatur, eos qui patiuntur splendidiores reddit. Cur ergo, inquies, in Adamo non tale quidpiam factum est, sed ille ignominiosior est redditus? Etiam illo ut par erat usus est Deus. Si vero quid passus sit, ipse se ipsum læsit. Nam quæ ab aliis nobis inferuntur; magnorum nobis bonorum causæ sunt; quæ autem a nobis ipsis, non item. Quia enim ab aliis læsi dolemus, a nobis autem ipsis non item, ostendit Deus eum qui ab alio injuste patitur, clarum esse, cum vero qui se ipsum lædit, damnum ferre. Et jure quidem: ut illud fortiter feramus; et non hoc. Alioquin vero totum ibi fuit Adami. Cur enim credebas mulieri? Cur adversa consulentem non repulisti? Tu omnino in causa fuisti: nam si diabolus in causa esset, oporteret omnes, qui tentantur, perire. Quod si non perierunt, in nobis causa est. At oporteret, inquies, omnes qui tentantur recte agere; vel, si nos in causa sumus, etiam absque diabolo perire? Hoc etiam evenit, nam multi etiam absque diabolo pereunt: neque enim ille omnia efficit: sed etiam multa fiunt ex ignavia nostra. Quod si ille in causa sit, nobis utique ansam præbentibus. Dic enim mihi, quandonam diabolus tantum valuit in Judam? Quando ingressus est, inquies, in eum Satanas[1]. Sed audi causam, quia fur erat, et quæ immittebantur portabat.

[1] Joan. XII, 6.

Ipse dedit illi latum ingrediendi spatium. Et ita non diabolus initium dat; sed nos illum recipimus et vocamus. Verum, inquies, si ille non esset, non gravia essent mala. Sed inevitabile nos supplicium maneret. Nunc, dilecte, pœna nobis levior est. Si enim ex nobis ipsis gravia patraremus, intolerabile esset supplicium. Dic enim, oro, si ea quæ peccavit Adam, absque consilio peccasset, quis illum ex periculis eripuisset? Sed, inquies, non peccasset. Undenam hoc mihi dicis? Qui enim ita mollis erat et ignavus, atque ad insipientiam pronus, ut tale consilium acciperet, multo magis etiam ex se fecisset. Quis diabolus Josephi fratres in invidiam conjecit? Si vigilemus ergo, dilecti, nobis diabolus gloriæ auctor erit. Quid enim Jobo nocuit tantum illius sacrificium? Ne hoc, inquies, dixeris: sed qui infirmus est læditur. At infirmus, etiamsi diabolus non esset, perinde læditur. Verum, repones, magis cum illius operatione læditur. Sed si cum illius operatione peccaverit, minus punitur. Neque enim omnium peccatorum pares sunt pœnæ. Ne nos ipsos decipiamus, non est nobis in causa diabolus si vigilemus. Ille nos magis somnolentos excitat. Dic enim mihi : interim hæc examinemus. Non sint feræ, non sit aëris intemperies, non morbus, non dolores, non mœrores, nec quid simile : quid non factus esset homo? Porcus magis quam homo, ut videtur mihi, fuisset, gulæ et ebrietati se dedens, et a nullo eorum interturbaretur. Nunc vero curæ et sollicitudines, gymnasium et schola philosophiæ sunt illi, atque institutio optima. Hoc item perpende. Educetur quis in regia sine dolore nec cura vel sollicitudine, neque iræ vel infortunii occasionem habeat; sed omnia quæ concupiverit faciat, et assequatur, omnesque habeat sibi obsequentes : annon talis homo omni fera irrationabilior fiet? Nunc vero sicut cos sunt nobis calamitates; ideo pauperes divitibus sunt utpluri-

mum sapientiores, utpote multis fluctibus vexati et exercitati. Nam corpus otiosum et immotum, morbis obnoxium est et deforme; quod autem movetur et laborat affligiturque, formosius est et sanius. Hoc etiam in anima reperire est. Et ferrum, si jaceat, rubiginem contrahit; si exerceatur autem, splendet. Similiterque anima quæ movetur. Motio autem animæ sunt calamitates : artesque pereunt si non moveatur anima. Movetur autem cum non omnia plana sunt, movetur a contrariis. Nisi contraria sint, nihil est quod moveat. Exempli causa, si omnia essent recte facta, non inveniret ars in quo moveretur. Sic si ubique portaretur homo, deformis esset. Non vides non nutrices jubere non semper infantes gestare, ne in hanc consuetudinem deducant, neve imbecilles fiant? Ideo qui in conspectu parentum educantur, infirmiores sunt, eo quod intempestiva et immoderata cura, illorum valetudinem pessumdet. Bonus est dolor moderatus, bona cura, bona talis egestas : fortes enim nos reddunt quæ bona et contraria sunt; sed eorum singula si immoderata sint, perdunt. Aliud emollit, aliud dirumpit. Nonne vides Christum Discipulos suos sic instituere? Si illi his egebant, multo magis nos. Si nos egemus, ne indignemur, sed gaudeamus in tribulationibus. Hujusmodi namque pharmaca sunt nostris vulneribus congruentia .Alia quidem amara, alia vero blanda. Utrumque autem illorum, si solum fuerit, inutile est. Gratiam ergo Deo habeamus de his omnibus. Non enim sine causa hæc sinit accidere, sed ad utilitatem animarum nostrarum. Gratum ergo animum exhibentes, gratias agamus, glorificemus, fortiter resistamus, temporaneam eorum rationem cogitantes, et ad futura mentem nostram extendentes; ut et præsentia fortiter feramus, et futura bona consequi dignemur, gratia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LV.

CAPUT XXVIII.

Post tres autem dies convocavit Paulus primos Judæorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Viri fratres, ego cum nihil contrarium fecissem populo, vel patriis moribus, vinctus ab Jerosolymis traditus sum in manus Romanorum, qui cum interrogationem de me habuissent, volebant me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Contradicentibus autem Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non quasi habeam de quo gentem meam accusem. Propter hanc ergo causam advocavi vos, ut viderem et alloquerer. Propter spem enim Israëlis catena hac circumdatus sum[1].

I. Hoc bene et congruenter agit, cum primos Judæorum ad colloquium convocat. Volebat enim et se et alios a crimine liberare; se, ne accusaretur ab eis, et hoc illis noceret; illos vero, ne totum ipsorum videretur esse. Verisimile enim est percrebuisse famam ipsum a Judæis traditum fuisse. Idque sufficiebat ad terrendum illos. Statim ergo huic rei occurrit, et sic se ipsum mansuete defendit. Vide porro quomodo defensionem suam texat dicens: « Viri » fratres, ego cum nihil contrarium fecissem populo, vel » patriis moribus, vinctus ex Jerosolymis traditus sum in » manus Romanorum. » Deinde quia verisimile erat aliquos ex auditoribus dicturos esse: Quomodo credatur te sine causa traditum fuisse, addidit: « Qui cum interrogationem

[1] Act. XXVIII, 17-20.

» de me habuissent, voluerunt me dimittere, » ac si diceret : «Testantur Romanorum principes, qui et examinarunt me, et voluerunt dimittere. » Quomodo ergo non dimiserunt? «Contradicentur Judæis, inquit. » Vides-ne quomodo illorum crimina minuat? Si enim augere voluisset, poterat vehementius carpere. Ideoque sic locutus subdidit. « Coac- » tus sum appellare Cæsarem. » Itaque ad veniam omnia spectant. Deinde ne quis diceret : Quid igitur? an ut eos accuses hæc fecisti? Per ea quæ addit hoc corrigit dicens : « Non quasi habeam de quo gentem meam accusem ; » sed ut periculum effugiam. Propter vos enim hac catena circumdatus sum. Tantum abest, inquit, ut inimico erga vos sim animo, ut hac catena circumdatus sim. Quid ergo illi? Sermone ejus ita capti sunt, ut non solum pro se, sed etiam pro cognatis suis defensionem pararent, quod declarans sic pergit : « Illi vero dixerunt ei : Nos neque litte- » ras de te accepimus a Judæa ; neque adveniens aliquis » fratrum nuntiavit aut locutus est aliquid de te mali. Ro- » gamus autem a te audire quæ sentis. Nam de secta hac » notum est nobis quod ubique ei contradicitur[1]. » Ac si dicerent : « Neque per litteras, neque per homines significarunt aliquid mali de te : » attamen a te audire volumus. Sic præoccuparunt sententiam declarare suam, et aiunt : « Nam de secta hac, notum est nobis quod ubique ei con- » tradicitur. » Non dicunt : Contradicimus ; sed, Contradicitur, et se ab accusatione absolvunt. « Cum constituissent » autem ei diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi : » quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis » de Jesu ex Moyse et Prophetis a mane usque ad vespe- » ram. Et alii quidem credebant iis quæ dicebantur, alii » vero non credebant[2]. » Vides-ne quomodo non statim respondit ; sed diem illis audiendi constituit : cum autem

[1] Act. XXVIII, 21, 22. — [2] Ibid. 23, 24.

venissent, disserebat a lege Moysis et a Prophetis : « Et alii » credebant, alii vero non credebant. Cum autem non es» sent consentientes inter se, discedebant, dicente Paulo » unum verbum : Bene Spiritus sanctus locutus est per » Esaïam prophetam ad patres nostros, dicens : Vade ad » populum istum, et dic eis : Aure audietis, et non intelli» getis; et videntes videbitis, et non percipietis. Incrassa» tum est enim cor populi hujus, et auribus graviter au» dierunt, et oculos suos compresserunt ne forte videant » oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et conver» tantur, et sanem eos[1]. » Cum discedebant inter se dissentientes, tunc Isaïam prophetam affert, non ut illis convitietur, sed ut hos firmet. Quid ait ille? « Aure audietis, » et non intelligetis. » Vides-ne quomodo illos omni venia indignos ostendit? Siquidem Prophetam habentes jam olim hæc prænuntiantem, non conversi sunt. Cum autem dicit, « Bene, » ostendit illos juste ejectos fuisse. Atque ita gentibus datum est ut hoc mysterium cognoscerent. Nihil mirum igitur si contradicebant : hoc jam olim prædictum fuerat. Deinde zelum eorum provocat ex gentibus, hæc subjiciens : « Notum ergo sit vobis quoniam gentibus mis» sum est hoc salutare Dei, et ipsi audient. Et cum hæc » dixisset, exierunt ab eo Judæi multam habentes inter se » quæstionem. Mansit autem biennio toto in suo conducto : » et suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædi» cans regnum Dei, et docens quæ sunt de Christo Jesu » cum omni fiducia, nemine prohibente[2]. » Hic ostendit demum libertatem suam. Romæ namque sine impedimento prædicat, qui in Judæa prohibitus fuerat, et mansit biennio docens illic.

II. Sed superiora repetamus. « Propter hanc causam » advocavi vos ut viderem; » id est, ideo id volui, ne cui-

[1] Act. XXVIII, 25-27, et Isaï. VI, 9. — [2] Act. XXVIII, 28-31.

piam liceret me accusare, et quæ in mentem venerint dicere. Quia manus eorum effugi, et ad hoc veni. Non ut aliis mala inferrem, sed ut ipse mala effugerem, veni. Illi vero reponunt : « Rogamus a te audire quæ sentis. » Vide illos mansuetius loquentes. « Rogamus, inquiunt, » et volunt etiam pro illis rationem reddere. Ideo constituta die venerunt. Hoc vero magnum erat argumentum quod se ipsi damnarent, neque sibi fiderent. Nam si fidissent, saltem convenissent ut ipsum secum attraherent. Nunc autem cum non fiderent, pigri fuerunt ad veniendum. Alioquin vero, quod sæpe tentaverint, ostenderunt se fiduciam non habere. « Et alii quidem dictis credebant, » inquit, alii non credebant, et cum non concordes es- » sent, discedebant ; » id est, non credentes recedebant. Vide quomodo nunc non in illum struant insidias; sed in Judæa, ubi quasi in tyrannide erant. Cur ergo Deus providit ut illo migraret dixitque : « Festina, exi ex Jerusa- » lem ? » Ut eorum nequitia ostenderetur, necnon veritas prophetiæ Christi, quod non sustinebunt : utque omnes discerent, ipsum ad patiendum esse paratum, idque ad consolationem vergeret eorum qui erant in Judæa. Nam et ibi multa mala passus est. Si vero judaïca prædicans tanta passus sit, si prædicasset Christi gloriam, quomodo id tulissent ? Cum se purificaret, non erat tolerabilis, quomodo autem prædicans tolerabilis fuisset ? Cur accusatis nos ? Quid audistis ? Nihil tale dixit. Visus est, et omnes exasperavit. Jure ergo gentibus salus concessa est, jure procul missus est, illic gentibus prædicaturus. Perpende autem : Primos Judæos advocat. Postea ut res illis monstravit, tunc ad gentes venit. Quod vero dixerit : « Dixit Spiritus, » nihil mirum. Nam Angelus dicitur ea dicere quæ Dominus loquitur. « Bene dixit, inquit, Spiritus sanctus. » Sed hic sic, illic non item. Alioquin vero cum de quibusdam ab

Angelo dictis loquimur, non dicimus: «Bene dixit Angelus;» sed, «Bene dixit Dominus, bene dixit Spiritus;» ac si diceret: «Non mihi fidem negatis, sed Spiritui.» Itaque hoc olim Deus præviderat. «Qui cum examinassent, inquit, »volebant me dimittere;» id est, nihil damnatione dignum invenientes in me, absolvere volebant. Et cum debuissent illum eripere, tradiderunt in manus Romanorum, et tanta erat libertatis abundantia, ut etiam ipsi condemnare non possent; sed vinctum tradiderunt. «Coactus sum, inquit, »appellare Cæsarem; non quasi habeam de quo gentem »meam accusem;» id est, non ut mala aliis inferam; sed ut me a malis liberem, hoc feci, nec lubens, sed coactus. Vide verborum familiaritatem, non se alienum sed proprium illis facit, cum dicit, «Gentis meæ.» Rursus autem dogma disseminat. Nec dixit: «Non accuso;» sed, «Non »habeo quod accusem, etsi tam gravia passus.» Nihil ergo horum dicit, ne onerosus esset: neque ad gratiam ipsis loqui videtur: ideo non aperte loquitur; sed subindicat tantum et prætercurrit. Hoc enim interim studebat ostendere, quod Romanis illum vinctum tradidissent. Illi vero cum illos damnare et accusare oportuisset, potius defendunt eos; sed per ea quibus apologiam contexunt, ipsos accusant. «Notum est nobis, inquiunt, quod ubique con»tradicitur.» Sed etiamsi hoc contingat, attamen ubique creditis. «Quibus exponebat, inquit, a lege et Prophetis.» Vide rursus illum non a signis, sed a lege et Prophetis os illis obturare, et ubique hoc agere, etsi liceret signa facere: sed deinceps non fidei res fuisset. Magnum enim erat signum a lege et Prophetis disserere. Deinde ne putes rem novam esse, quod illi increduli manerent, inducit prophetiam dicentem: «Aure audietis, et non intelligetis.» Magis nunc, inquit, quam tunc: «Et videbitis, et non per»cipietis;» magis nunc, quam tunc. Contra incredulos

illos hæc dicta fuerant, quæ non convitiantis erant, sed offendiculum tollentis. « Notum ergo sit vobis, inquit, quod » in gentes missum est salutare Dei : qui et audient. » Cur ergo nobis loqueris? An hæc nesciebas? Etiam; sed ut credatis rationem reddo, et ut nemini dem ansam. « Mansit, » inquit, Paulus toto biennio, docens cum omni fiducia, » nemine prohibente. » Bene hoc addidit. Sed nihil obsit oportet. Fiduciam ergo Pauli nihil prohibuit; sed etiam nemine prohibente dixit: « Mansit autem Paulus, inquit, » biennio toto in proprio conducto, » ita erat sedulus. Imo ita magistrum suum imitabatur in omnibus. Quia domicilium habebat non ex alienis laboribus; sed ex suis. Hoc enim significat illud, « In proprio conducto. » Quod autem Dominus quoque nullam haberet domum, audi illum recte dicentem ei qui sibi dixerat: « Sequar te quo cumque ieris. » Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, Filius » autem hominis non habet ubi caput suum reclinet[1]. » Sic per se docuit nihil esse possidendum, neque rebus terrenis hærendum esse. « Et excipiebat, inquit, venientes ad se, » prædicans regnum Dei. » Vide illum nihil de præsentibus, sed omnia de regno Dei loquentem. Vides-ne Dei providentiam? Hic sermonem sistit auctor libri, ac relinquit auditorem sitientem, ut ex se ipso deinceps ratiocinetur. Hoc et exteri faciunt. Nam omnia scire, ignavum et negligentem reddit. Hoc, inquam, facit, et quæ secuta sunt non narrat, superfluum id putans iis qui ea quæ scripta erant legerent, et hinc illa edisccrent, et his adderent. Plane qualia priora, talia quæ post secuta sunt. Audi vero qualia postea scribens ad Romanos dicat: « Cum proficiscar in Hispaniam, veniam » ad vos[2]. »

III. Vides-ne quomodo omnia prævideat sacrum illud et divinum caput? ille qui animam habet omnia simul

[1] Matth. VIII, 20. — [2] Rom. XV, 24.

complectentem? qui primas partes occupat Paulus? cujus solum nomen scientibus sufficit ad animam excitandam, ad vigilantiam, ad somnum excutiendum omnem? Excepit illum Roma vinctum ex marino itinere, a naufragio servatum, et liberata est a naufragio erroris. Sicut enim rex post navalem pugnam et victoriam, in splendidam illam regiamque urbem ingressus est. De his scribens dicebat: « Veniam, et » vobiscum quiescam in plenitudine benedictionis Evange- » lii[1]. » Et rursus: « Eo ministraturus in Jerusalem[2]. » Hoc est quod dicebat: « Eleemosynas facturus genti meæ adveni. » Jam prope erat ut coronam acciperet. Excepit illum Roma vinctum viditque coronatum et proclamatum. Illic vobiscum quiescam, inquit. Istuc vado ministraturus in Jerusalem. Hoc autem initium cursus iterum erat, et tropæa tropæis addebat, inexpugnabilis cum esset. Corinthus illum detinuit duobus annis, Asia tribus, Roma duobus, quo secundo venit, quando consummatus est. « In prima mea defensione, » inquit, nullus mihi aderat[3]. » Sic nunc effugit, et cum totum implesset orbem, sic vitam finivit. Quid vis discere quæ sequuntur? Talia sunt qualia priora: vincula, tormenta, pugnæ, carceres, insidiæ, sycophantiæ, quotidianæ mortes. Vidisti illius parvam partem? Sic cogites reliqua se habere. Ut si cœlum videris, tantum superest videndum: cœli enim unam partem videbis; quocumque ieris, tantumdem videbis. Vel sicut solis radios si ex parte videris, hinc conjicis qualis sol sit. Sic de Paulo dicendum. Ejus acta partim vidisti, omnia alia similia sunt, periculis plena. Ille cœlum erat Solem justitiæ habens, non vulgarem illum; itaque cœlo melior vir ille erat. An hoc parum esse putas? Ego quidem non existimo. Cum Apostolum dixeris, statim illum omnes cogitabunt; ut cum Baptistam dicis, statim Joannes cogitatur. Cui rei quis

[1] Rom. XV, 29. — [2] Act. XXIV, 17. — [3] 2 Tim. IV, 16.

illius verba comparaverit? Mari, an Oceano? sed nihil par illis est. Hujus fluxus longe sunt marinis frequentiores, puriores, profundiores: ut non aberraverit qui cor Pauli mare et cœlum esse dixerit: cœlum ob puritatem, mare ob profunditatem. Mare est, non quod navigantes ab urbe in urbem ducat, sed a terra in cœlum. Si quis hoc mare naviget, secunda aura navigabit. In hoc mari, non venti sunt; sed vice venti Spiritus divinus et sanctus navigantes animas vehit. Non sunt hic fluctus, non est scopulus; non belluæ: omnia tranquilla sunt. Mare est portu tranquillius et tutius; nihil salsum habens; sed fontem purum, dulcissimos latices emittentem, sole splendidius et pellucidius. Mare est, non lapides habens pretiosos, nec purpuram, sed verba longe his meliora. Qui vult in hoc pelagus descendere, non opus habet urinatoribus vel oleo; sed philosophia multa; invenietque in ipso omnia bona, quæ sunt in regno cœlorum. Qui talis est poterit rex esse, et totum mundum accipere, esseque in honore maximo. Qui in hoc mari navigat, nunquam naufragium faciet; sed omnia bene sciet. Verum sicut ii, qui in hoc mari navigant, si imperiti sint, suffocantur; sic et in illo mari. Id quod accidit hæreticis, qui plus quam ferant vires attentant. Oportet ergo profunditatem ejus scire, vel non attentare. Navigaturi ergo hoc pelagus, bene accincti simus. «Non potui, inquit, vobis loqui ut spiritualibus, sed »ut carnalibus[1]. » Nullus impatiens in hoc pelago naviget. Paremus nobis naves, id est, studium, alacritatem, preces, ut cum quiete illud trajiciamus. Etenim hæc aqua vivens est. Ac si quis os igneum capiat, sic est os ejus qui Paulum videt. Ac si quis gladium acutum habeat, sic talis homo capi non poterit. Ad intelligenda Pauli sensa, vita pura est opus. Ideo dicebat: «In lactis necessitate estis[2], »

[1] 1 Cor. III, 1. — [2] Hebr. V, 11.

quia ignati auribus facti estis. Est enim, est, inquam, infirmitas auditus. Sicut enim stomachus, sanos et difficilis coctionis cibos non suscipit, si sit infirmus; sic anima tumens, et inflata, enervis et dissoluta, non potest spiritualem sermonem accipere. Audi Discipulos dicentes : «Durus »est hic sermo, quis poterit eum audire[1] ?» Si vero fortis et sana sit, omnia levia, omnia facilia sunt; excelsior illa et levior magis sublimis efficitur, et in altum tollitur. Hæc ergo cum sciamus, sanam constituamus animam nostram : æmulemur Paulum, imitemur fortem illam et adamantinam animam, ut ejus vitæ vestigia sequentes, possimus præsentis vitæ pelagus trajicere, et ad tranquillum portum appellere, ac promissa diligentibus Deum bona consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Joan. VI, 10.

HOMILIA I.

Cum lectus esset ille textus, Paulus autem adhuc spirans minas et cædem, *cum expectarent omnes homiliam in principium capitis noni Actorum habendam, et quod resurrectionis demonstratio sit Pauli vocatio.*

I. Hæccine sunt ferenda? hæccine sunt toleranda? singulis diebus eorum numerus nobis imminuitur, qui collectis intersunt; et plena quidem est hominum civitas: at Ecclesia est hominibus vacua; plenum quidem est forum et theatra, et porticus : domus autem Dei deserta est : imovero, si verum dicendum est, destituta est hominibus civitas, et plena hominum est Ecclesia. Siquidem homines appellandi sunt, non qui in foro, sed vos qui in Ecclesia versamini : non illo socordes, sed vos diligentes : non illi, qui res sæculares ad stuporem usque mirantur, sed vos qui spiritualia præfertis sæcularibus. Non enim si quis hominis corpus ac vocem habeat, idcirco est homo : sed si quis hominis animam et affectionem animæ habeat. Porro humanæ animæ tale nullum est judicium, quam si divinorum Eloquiorum amore ducatur : quemadmodum belluinæ ac rationis expertis animæ signum et argumentum tale nullum est, ac si Eloquia divina contemnat. Vis-ne tu intelligere, quam vero qui divini verbi expositionem audire negligunt, per hunc contemptum homines esse desinant, et ipsa sua nativa nobilitate se spolient? non meum vobis sermonem proferam, sed propheticam vocem proferam, quæ sententiam meam confirmet, ut videatis eos qui spiritualium sermonum amantes non sunt, ne homines quidem esse posse; ut Civitatem homi-

nibus desertam nobis esse videatis. Nam Esaïas qui sublimitate vocis aliis antecellit, qui mirabilium illarum spectator visionum fuit, cui concessum est, ut cum adhuc esset carne circumdatus, Seraphinos videret, qui mysticum illum concentum audivit, is cum in urbem Judæorum metropolim hominibus refertam ingressus esset, Jerosolyma nimirum, atque in medio foro constitisset, cum toto populo circumseptus esset, cum significare vellet non hominem esse, qui propheticos sermones non audiret, clamans dicebat: « Veni, et non erat homo: vocavi, et » non erat qui obediret[1]. » Atque ut hoc esse dictum intelligas non ob raritatem eorum, qui adessent, verum ob eorum socordiam qui audirent, postquam dixit: « Veni, » et non erat homo, » subjunxit, « Et non erat qui obediret. » Itaque aderant illi quidem, sed adesse non censebantur, quandoquidem Prophetam non audiebant: propterea, quandoquidem venit, et non erat homo: vocavit, et non erat qui obediret, orationem ad elementa convertit, et ait: « Audi cœlum, et auribus percipe terra. » Nam equidem ad homines, inquit, missus fueram, ad homines ratione ac mente præditos: quando autem neque ratione, neque sensu præditi sunt isti, propterea destituta sensu alloquor elementa, in reprehensionem eorum, qui cum honorati sensu fuissent, tamen honore illo non utuntur. Sic etiam alter Propheta dixit Jeremias: siquidem ille quoque in medio Judæorum cœtu cum stetisset, in eadem illa urbe, quasi nullus adesset, ita clamabat: « Ad quem lo- » quar, et contestabor[2]? » Quid ais? cum tantam videas multitudinem, quæris quem allocuturus sis? Quæro equidem, inquit: siquidem multitudo corporum est, non hominum multitudo: corporum est multitudo, quæ auditu non pollent. Idcirco etiam adjecit: « Incircumcisæ sunt

[1] Isaï. L, 2. — [2] Jerem. VI, 10.

» aures eorum, et audire non possunt. » Vides omnes istos eo quod non audiant, homines non esse? Ille dixit: « Veni, et » non erat homo: veni, et non erat, qui obediret; » hic dicit: « Ad quem loquar et contestabor? incircumcisæ sunt aures » eorum, et audire non possunt. » Quod si eos, qui aderant, propterea quod diligenter ad ea quæ dicebantur non attendebant, ne homines quidem esse dicunt Prophetæ; quid dicemus nos de illis, qui non modo non audiunt, sed ne ingredi quidem hæc vestibula sacra dignantur, de illis qui extra sacrum hunc gregem vagantur, qui procul ab ædibus istis maternis in triviis et angiportis tanquam insolentes ac socordes quidam pueruli versantur? Nam et illi cum paternam domum deseruerint, alicubi foris oberrant, et totos dies in ludis puerilibus transigunt: quam ob causam et libertate, ac sæpenumero vita pueruli tales privantur. Nam cum in manus plagiariorum aut prædonum inciderint, sæpe morte negligentiæ suæ pœnas luunt. Siquidem arreptis ipsis cum aurea ornamenta sustulerint illi, aut fluminum undis suffocant, aut si quid mitius de illis statuerint, in longinquam illos regionem abductos ac servituti addictos divendunt. Idem istis etiam accidit: cum enim longe a paterno domo et hujus templi frequentatione aberrarint, in hæreticorum ora incidunt, et in linguas hostium veritatis: tum illi cum tanquam plagiarii quidam ipsos invaserint, et aureo fidei ornatu spoliarint, confestim eos non in flumen projectos, sed in turbida dogmata fœtoris sui demersos enecant.

II. Vestrarum hoc partium fuerit saluti fratrum consulere, atque ad nos illos reducere, licet resistant, licet reclament, licet lamententur. Puerilis est animi contentio ista et negligentia: vos vero imperfectam adhuc atque ita misere affectam ipsorum animam corrigite, vestri muneris est, ut illis persuadeatis, ut homines fiant. Nam quem-

admodum eum, qui humana aversetur alimenta, et cum pecudibus spinis herbisque pascatur, hominem esse minime dicemus: sic nimirum eum, qui veram et animæ convenientem humanæ escam oderit, quæ ex divinis constat Eloquiis, in sæcularibus autem cœtibus et omni fœditate redundantibus circulis resideat, et iniquis alatur verbis, hominem appellare minime possumus. Siquidem apud nos homo est non is tantum qui pane vescatur, sed qui prius quam ullo cibo, divinis ac spiritualibus Eloquiis perfruatur. Hoc autem hominem esse, disce ex his quæ Christus effatus est: « Non in solo pane vivet homo, sed in omni » verbo, quod procedit de ore Dei[1]. » Itaque duplex vitæ nostræ est alimentum, unum deterius, alterum vero præstantius: et hoc præcipue capessendum est, ut et animam alere possimus, neque fame illam torqueri sinamus. In vestra igitur potestate situm est, ut civitatem nobis hominum plenam efficiatis. Quando ergo destituta est hominibus ampla et populosa hæc civitas, æquum est ut patriæ vestræ hanc gratiam et munificentiam conferatis, ut transmissis ad eos quæ hic didiceritis, fratrum nobis animos reconcilietis. Tum enim mensæ participes nos fuisse comprobamus, non cum mensam laudamus tantum, sed cum iis, qui abfuerint, cibariorum quidpiam largiri possumus. Hoc et vos nunc agite, sicque alterutrum ex his duobus omnino eveniet, ut vel illis persuadeatis ad nos ut redeant, vel si in eadem contentione perseverent, vestræ linguæ opera nutriantur, imo vero plane revertantur. Non enim potius eligent gratuita beneficentia nutriri, cum pro suo jure possint ipsi hac paterna mensa potiri. Sed hoc vos facere, vel fecisse, vel esse facturos plane confido credoque, quandoquidem frequenter ad hæc hortari vos non destiti; et vos quoque omni scientia repleti estis, qui et

[1] Matth. IV, 4.

alios admonere possitis[1]. Jamvero tempus est, ut nostram vobis hanc mensam apponamus vilem quidem ipsam ac tenuem, et quæ multam penuriam præ se ferat, sed quæ optimo tamen cibi condimento, alacritate auditorum instructa sit. Mensam enim efficit jucundissimam non ciborum sumptuositas solum, sed eorum etiam qui invitati fuerint appetitus. Sic et lauta et magnifica mensa vilis ac tenuis apparebit, nisi fame pressi, qui adsunt, ad illam accedant : sic etiam vilis sumptuosa censebitur, si famelicos suos convivas acceperit. Idque cum probe nosset alius quispiam, non ex natura ciborum, sed ex affectu ac dispositione convivarum de mensarum magnificentia judicium ferri, his verbis utitur : « Anima, quæ in saturitate » est, favis illudit : animæ autem egenti etiam amara dulcia » videntur[2] : » non quod eorum, quæ apposita sunt, natura mutetur, sed quod eorum affectio, qui convivio sunt excepti, sensum decipiat. Quod si propter convivarum cupiditatem amara dulcia videntur, multo magis ea quæ vilia sunt, sumptuosa videbuntur. Atque idcirco nos quoque summa licet inopia pressi, magnificos convivatores imitamur, dum singulis collectis ad nostram vos mensam invitamus. Id vero facimus non nostris opibus freti, sed quod de vestra auditione confidamus[3].

III. Totum igitur debitum inscriptionis vobis persolvimus, inscriptionis, inquam, Actorum apostolicorum. Ut igitur initium libri attingeremus, ordo exigebat, ac doceremus quid hoc sibi velit : « Primum quidem sermonem » fecimus de omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus fa» cere ac docere[4] : » verumtamen non sinit Paulus, ut hanc seriem ordinis sequar, sed ad se suaque recte facta linguam nostram invitat. Cupio namque videre illum intro-

[1] Rom. xv, 14. — [2] Prov. xxvii, 7. — [3] Hic quidpiam deesse videtur. — [4] Act. i, 1.

ductum Damascum, non ferrea catena, sed dominica voce vinctum: cupio videre piscatu captum piscem hunc magnum, qui totum exæstuans mare conturbat, qui fluctus innumeros adversus Ecclesiam excitat: cupio videre ipsum piscatu captum non hamo, sed verbis Domini. Nam quemadmodum in sublimi rupe considens piscator, et arundinem attollens hamum ab alto in mare demittit: sic nimirum et Dominus noster spiritualem exhibens piscaturam tanquam in sublimi cœlorum rupe considens, velut hamo quodam desuper hac voce missa cum dixisset: « Saule, Saule, quid me persequeris [1]? » piscem hunc ingentem piscatus est; et quod in pisce contigit, quem jussu Domini piscatus est Petrus, hoc et in isto evenit; siquidem hic quoque piscis in ore staterem habens inventus est; staterem quidem, sed adulterinum: quippe qui zelum haberet, sed non secundum scientiam. Propterea cum scientiam illi largitus esset Deus, probum illum nummum reddidit: et quod piscatu captis accidit piscibus, hoc et in isto accidit. Nam ut illi cum primum extracti e mari fuerint, confestim cæci fiunt: sic et iste confestim hamum excepit, et extractus confestim est excæcatus: verum excæcatio hæc effecit, ut totus orbis terrarum visum reciperet. Hæc igitur omnia cupio cernere: nam si forte bellum nos barbaricum circumsideret, et in aciem dispositi hostes innumera nobis negotia facesserent: deinde barbarorum exercitus ductor, qui machinis nos oppugnaret innumeris, resque nostras omnes conturbaret, et tumultu ac perturbatione compleret, urbem ipsam funditus eversurum se minaretur, et igne succensurum, qui servitutem intentaret, confestim ab imperatore nostro vinctus et captivus in urbem introduceretur, nonne omnes cum mulieribus et puerulis ad spectaculum illud exiliremus? Quando

[1] Act. x, 4.

igitur et nunc bellum est indictum, dum omnia confundunt turbantque Judæi, et multis machinis Ecclesiæ quietem ac securitatem oppugnant: caput autem et princeps hostium cum esset Paulus, qui majora quam cæteri faciebat, ac dicebat, qui cuncta miscebat et conturbabat, jam a Domino nostro Jesu Christo imperatore nostro vinctus est, et captivus abductus qui cuncta susquedeque vertebat, non ad spectaculum istud egrediemur omnes, ut captivum ipsum duci videamus? Nam et Angeli cum e cœlis ipsum duci captivum cernerent, exultabant, non quod vinctum cernerent tantum, sed quia, quam multos homines a vinculis expediturus esset, cogitabant: non quod manu duci spectarent, sed quod mente versarent, quam multos homines in cœlum e terris injecta manu esset introducturus. Propterea gaudebant, non quod excæcatum viderent, sed quod intelligerent quantos esset e tenebris educturus: Proficiscere namque, inquit, ad gentes, et a tenebris liberatos in regnum eos dilectionis Christi transferes. Propterea misso exordio, ad medium propero transilire: nam Paulus et in Paulum amor hunc dare saltum nos coëgit. Paulus et in Paulum amor. Ignoscite mihi: vel potius, nolite ignoscere, sed et amorem istum æmulamini. Nam is qui turpi amore correptus est, merito veniam postulat: qui vero ejusmodi amore flagrat, hac cupidine glorietur, multosque faciat desiderii istius participes et innumeros comparet sibi rivales. Si enim fieri posset ut recta via pergentes, et ordine progredientes priora diceremus, et ad ea quæ in medio sunt perveniremus, nequaquam omisso principio confestim ad medium venissemus: sed quoniam post Pentecosten deponi librum lex patrum jubet, et una cum fine solemnitatis hujus lectio libri terminatur: veritus sum, ne dum in exponendis proœmiis occupamur et immoramur, historiæ series nos

prius effugeret, quam illam possemus attingere. Idcirco a principio narrationis ad alia properans, et proœmium historiæ tanquam a posteriori capitis parte prehensum retinens, manere vos jussi, et in principio viæ subsistere. Postquam enim narrationis caput attigero, confidenter deinceps quæ sequuntur, quamvis festum præterierit, cuncta percurram. Neque vero nos accusare quisquam poterit, quod intempestivam narrationem afferamus, cum ordinis ipsius necessitas omni nos intempestivi argumenti accusatione liberet : quam ob causam a proœmio ad medium usque decurri. Non enim fieri potuisse, si recta via progressi essemus, ut ad Paulum perveniremus, sed linguam nostram prius evasurum fuisse librum, nobisque fores occlusurum, ex ipsius proœmii expositione demonstrabo, tametsi jam illud reipsa patefactum est.

IV. Nam si dum solam vobis inscriptionem legimus et enarramus, dimidium solemnitatis consumpsimus, si ab exordio initio facto in ipsum libri pelagus orationem immittere cœpissemus, quantum, quæso, temporis impendissemus, ut ad illas de Paulo narrationes perveniremus? Imovero ex ipso proœmio vobis hoc ipsum conabor ostendere. « Primum quidem sermonem feci de omnibus, » o Theophile[1]. » Quot existimatis hic esse quæstiones? Primum quidem, quam ob causam priorem librum in memoriam illi revocet. Secundo, quam ob causam sermonem vocet, et non Evangelium : tametsi Paulus Evangelium illum vocat, dum sic ait : « Cujus laus est in Evangelio per » omnes Ecclesias[2], » de Luca verba faciens. Tertio qua de causa dicat, « De omnibus quæ fecit Jesus. » Si enim Joannes Christi dilectus, qui tanta fiducia gratiaque apud illum valebat, cui datum fuerat, ut supra sacrum illud pectus recumberet, qui spiritus fontes inde hauserat, hic

[1] Act. I, 1. — [2] 2 Cor. VIII, 18.

illud dicere minime ausus est, sed tantam cautionem adhibuit, ut diceret : « Si scribantur per singula omnia, quæ » fecit Christus, nec ipsum arbitror mundum capere posse » eos, qui scribendi sunt, libros[1] : » quomodo dicere hic ausus est : « Primum quidem sermonem feci de omnibus, » o Theophile, quæ fecit Jesus? » an vero parva nobis hæc quæstio videtur? Atque illic quidem, optime Theophile, nomen cum laude positum est : neque enim hoc sine causa dictum est sanctis. Et forte illud ex parte demonstravimus, neque unum iota, neque apicem unum temere positum esse in Scripturis. Si ergo tot ac tantæ sunt in proœmio quæstiones, quantum nobis temporis impendendum fuisset, si omnia quæ sequebantur, voluissemus percurrere? Has ob causas, prætermissis quæ interjecta erant, coactus sum ad Paulum venire. Cur igitur propositis quæstionibus earum solutionem non adjecimus? ut scilicet vos assuefaceremus non semper mansum excipere cibum, sed sæpenumero solutionem sententiis per vos ipsos adjungere, quod facere solent columbæ. Siquidem illæ pullos quandiu quidem in nido manent, ore proprio nutriunt : postquam autem ejicere illos e nido possunt, eisque cernunt jam natas alas, non jam amplius id præstant, sed granum quidem ore gestant et ostentant : ubi vero pulli sperantes propius accesserint, dimissam in pavimentum escam matres per se ipsos jubent colligere : sic et nos fecimus, dum accepto in ore spirituali cibo vos invitavimus tanquam solutionem more consueto expadituri ; postquam autem advenistis, et vos excepturos sperastis, vos dimisimus, ut ipsi per vos sententias colligatis. Propterea proœmio derelicto ad Paulum festinamus. Dicturi porro sumus non ea solum quibus Ecclesiæ profuit, sed etiam ea quibus ei nocuit ; nam et hæc e re nostra est oratio. Dicemus quo

[1] Joan. XXI, 25.

pacto verbum prædicationis oppugnaret, quo pacto Christo bellum inferret, quo pacto Apostolos persequeretur, quo pacto hostili in eos animo esset, quo pacto Ecclesiæ plus negotii, quam cæteri omnes facesseret. Verumtamen neminem pudeat hæc audire de Paulo : non enim hæc sunt ejus accusationes, sed laudum potius occasiones. Non enim crimen est illi, cum prius improbus fuisset, bonum deinceps evasisse ; sed si cum prius virtute præditus fuisset, postea mutatus ad improbitatem descivisset. Semper enim res ex fine judicantur : nam et gubernatores, licet innumera sint passi naufragia, cum ad portum navem appulsuri sunt, si refertam mercibus onerariam deduxerint, nequaquam illos male functos esse munere suo dicimus, cum rei exitus omnia quæ præcesserant occultarit : et rursus athletas, licet multoties fuerint ante superati, modo in ea pugna vincant, in qua de corona agitur, nequaquam propter ea quæ præcesserunt, victoriæ præconiis defraudamus. Sic et erga Paulum nos geramus : nam et ipse naufragia passus est innumera : sed cum ad portum appulsurus navem fuit, refertam mercibus onerariam deduxit. et quemadmodum Judæ nihil profuit, discipulum prius fuisse, cum deinde factus sit proditor : ita nec isti quidquam nocuit antea persecutorem fuisse, cum Evangelista deinceps evaserit. Hæc Pauli sunt præconia, non quod Ecclesiam subverterit, sed quod ipsam rursus ædificarit : non quod verbum Dei oppugnarit, sed quod postquam verbum oppugnarat, ipse illud rursus amplificaverit : non quod Apostolis bellum intulerit, non quod gregem dissiparit, sed quod ubi dissipasset, illum ipse deinde congregarit.

V. Quid hoc admirabilius fieri possit? Lupus pastor est factus : qui sanguinem ovium absorbebat, sanguinem suum pro salute ovium fundere non cessavit. Vis tu intelligere quo pacto sanguinem ovium absorberet? quo pacto sangui-

nem ejus lingua stillaret? « Saulus autem adhuc spirans » minas et cædem in Discipulos Domini[1]. » Attamen iste qui minas et cædem spirabat, et sanctorum sanguinem fundebat, audi quo pacto sanguinem suum pro sanctis funderet. « Si secundum hominem, inquit, ad bestias pugnavi » Ephesi[2] : » et rursus, « Quotidie morior, » et rursus, « Æstimati sumus sicut oves occisionis[3]. » Atque hoc dicebat is qui aderat, cum Stephani sanguis funderetur, et erat consentiens neci ejus. Vides ut lupus pastor evaserit? Numquid non erubescitis, cum audiveritis antea persecutorem illum, et blasphemum et contumeliosum fuisse? vidistis ut prior accusatio laudes ejus nova accessione cumularit? Nonne in priori vobis collecta dicebam ea miracula, quæ crucem secuta sunt, iis majora quæ ipsam præcesserant extitisse? Nonne id ostendi vobis et ex miraculis et ex Discipulorum benevolentia; et quo pacto antea quidem Christus imperans mortuos suscitabat, postea vero servorum ejus umbra idipsum præstabat? quo pacto tum quidem ille suo jussu miracula patrabat : postea vero servi ejus nomen ipsius usurpantes majora faciebant? Nonne de hostibus dicebam, quo pacto conscientiam illorum perterrefaceret? quo pacto universo terrarum orbi imperaret? quo pacto majora fuerint post crucem miracula, quam quæ crucem præcesserant? illius germana quæ se nunc ingerit est oratio. Quod enim majus hoc cerni possit miraculum, quod in Paulo contigit? Nam viventem quidem illum Petrus negavit, at mortuum Paulus confessus est. Porro mentem Pauli pellexisse atque expugnasse majus signum fuit, quam umbrarum opera mortuos suscitasse. Nam illic quidem sequebatur natura, neque imperanti contradicebat : hic vero in potestate liberi arbitrii situm erat, ut persuaderetur vel non persuaderetur; unde magna virtus

[1] Act. IX, 1. — [2] 1 Cor. XV, 32. — [3] Rom. VIII, 36.

ejus, qui persuasit, ostenditur. Multo quippe majus fuit voluntatem convertisse, quam naturam correxisse: majus igitur cæteris omnibus signum fuit, Paulum post crucem et sepulturam ad Christum accessisse. Propterea namque permisit eum Christus omne odium præ se ferre, ac tum illum vocavit, ut resurrectionis probationem ac doctrinæ sermonem omni suspicione liberaret. Nam Petrus quidem si de eo locutus esset, suspectus fuisset: potuisset enim impudens aliquis quippiam dicere. Porro impudentem dixi, quoniam et illic manifesta fuit demonstratio. Siquidem ille quoque prius ipsum negavit, et cum juramento negavit: verumtamen hunc ipsum deinde dum confitetur, vel ipsam animam suam pro illo tradidit. Quod si non resurrexisset, nunquam is, qui viventem negaverat, millies mortem tolerasset, ne jam mortuum abnegaret: quo fit, ut etiam in Petro resurrectionis demonstratio manifesta fuisse videatur. Verumtamen de illo quidem impudentes dicere potuissent eum, propterea quod Discipulus erat illius; propterea quod particeps ejus mensæ fuerat, ac tribus annis cum illo versatus fuerat; propterea quod ejus doctrina potitus erat; propterea quod in fraudem illectus blanditiis ejus fuerat, idcirco resurrectionem illius prædicare: cum vero Paulum videas, qui ipsum non viderat, qui ipsum non audiverat, qui doctrinæ particeps minime fuerat, qui etiam post crucem illi bellum indixerat, et eos, qui in ipsum credebant, interficiebat, qui omnia miscebat ac turbabat, hunc subito mutatum in ferendis pro prædicatione verbi laboribus omnes Christi amicos superare, quæ tibi deinceps, quæso, impudentiæ occasio relinquetur, si resurrectionis verbo non credas? Si enim Christus non resurrexisset, quis hominem adeo crudelem et inhumanum, quis adeo infensum et efferatum sibi conciliasset et ad se attraxisset? Dic enim quæso, Judæe, quis Paulo persuasit, ut Christo se adjungeret? num Petrus? num Ja-

cobus? num Joannes? atqui omnes isti eum timebant et horrebant, neque tantum ante hoc tempus, sed tum etiam cum in amicorum numerum relatus erat, quando manu prehensum illum Barnabas Jerosolymam introduxit, adhuc illi propius se adjungere timebant; ac sedatum quidem erat bellum, metus tamen adhuc in Apostolis permanebat. An igitur illi qui reconciliatum adhuc timebant, cum inimicus et hostis esset, oratione flectere ausi essent? an vero ad illum accedere omnino, vel coram illo subsistere, vel os aperire, aut omnino apparere, potuissent? Non ita se res habet, non ita est, nec humanæ diligentiæ facinus illud fuit, sed gratiæ divinæ. Si ergo mortuus erat Christus, ut dicitis, et cum venissent Discipuli ejus, furati sunt eum, quomodo majora post crucem facta sunt miracula? quomodo amplior virtutis secuta est demonstratio? Non enim tantum hostem sibi reconciliavit et principem ducemque pugnæ vestræ; tametsi, licet hoc solum fecisset, maximæ fuit hoc potentiæ inimicum et hostem abduxisse captivum; jamvero non hoc solum præstitit: sed et aliud multo majus. Non enim tantum sibi reconciliavit, sed ita sibi familiarem reddidit; sic eum ad amorem suum pellexit, ut ejus fidei Ecclesiæ negotia cuncta commiserit: « Vas enim, » inquit, electionis est mihi iste, ut portet nomen meum co- » ram gentibus, et regibus[1], » eique persuaserit, ut plus quam Apostoli pro Ecclesia laboraret, quam antea oppugnabat.

VI. Vis tu intelligere quo pacto illum sibi reconciliarit? quo pacto familiarem reddiderit? quo pacto sibi asciverit? quo pacto in numerum præcipuorum amicorum retulerit? nulli hominum tam multa detegere arcana, quam multa Paulo est ausus. Unde vero id constat? « Audivi ar- » cana verba, inquit, quæ non licet homini loqui[2]. » Vides quantam inimicus et hostis benevolentiam exhibuerit?

[1] Act. IX, 15. — [2] 2 Cor. XII, 4.

Quam ob causam operæ-pretium fuerit priorem ejus vitam proferre : siquidem ita fiet, ut nobis Dei benignitas et potentia innotescat. Benignitas quidem, quod eum qui tam multa mala perpetraverat, servare voluerit, et sibi conciliare : potentiam vero, quod id, quod volebat, exequi potuerit? Et vero animum Pauli hoc patefecit, quod nihil contentionis studio faceret, neque gloriæ humanæ cupiditate præoccupatus, quemadmodum Judæi : sed zelo succensus non recto illo quidem, sed zelo tamen, quod et ipse clamans dicebat : « Ideo misericordiam consecutus » sum; quia ignorans feci in incredulitate [1] : » et benignitatem Dei obstupescens dicebat : « Ut in me primo ostenderet Christus omnem patientiam ad informationem » eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam. » Et alibi rursus dicebat : « Operationem virtutis suæ maxime » ostendit in nos qui credimus [2]. » Vides ut et benignitatem Dei et virtutem prior vita Pauli ostenderit, et quam incorrupta sinceraque mente præditus ipse fuerit? Sane quidem ad Galatas scribens hoc protulit, ut se hominum causa minime fuisse mutatum, sed divina virtute fuisse conversum probaret. « Si enim hominibus placerem, Christi servus non essem [3]. » Unde vero id constat te non, ut hominibus placeres, ad prædicationem fuisse conversum? « Audistis, inquit, conversationem meam ali» quando in judaïsmo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam eam [4]. » Quod si hominibus placere voluisset, nequaquam ad fidem conversus fuisset. Quid ita? colebatur a Judæis, et multa securitate fruebatur, ac præ cæteris honore afficiebatur : non igitur ad Apostolorum vitam tot objectam periculis se transtulisset, quæ multa laborabat infamia, quæ tot calamitatibus redundabat. Itaque quod illum honorem, quo apud Ju-

[1] I Tim. I, 13. — [2] Ephes. I, 19. — [3] Galat. I, 10. — [4] Ibid. 13.

dæos fruebatur, repentina mutatione ac conversione, et vitam quietam deseruerit, et cum Apostolorum vita commutaverit, innumeris objecta mortis generibus, maximum illud argumentum fuit non ob humanam quamdam occasionem Paulum esse conversum. Propterea nos etiam priorem ejus vitam in medium afferre voluimus, et ardentem zelum ejus ostendere, quo Ecclesiam oppugnabat, ut cum ejus pro Ecclesiæ defensione promptitudinem animi videris, Deum laudes, qui facit omnia et transformat. Propterea Pauli quoque Discipulus diligenter nobis ac perspicue priora narravit, ita dicens : « Saulus autem adhuc » spirans minas, et cædem in Discipulos Domini[1]. » Ac vellem equidem ego quoque hodierno die proœmium inchoare, vellem ad initium narrationis aggredi, sed video pelagus quoddam sententiarum ex solo nomine se nobis obtrudere. Cogita namque quantam e vestigio nobis illud, Saulus, quæstionem moveat : siquidem aliud in Epistolis positum nomen occurrit. « Paulus servus Jesu Christi, vo- » catus Apostolus : Paulus et Sosthenes : Paulus vocatus » Apostolus : Ecce ego Paulus dico vobis[2] : » jamvero ut Paulus, et ubique Paulus appellatur, non autem Saulus dicitur. Cur igitur antea Saulus, postea vero Paulus vocatus est? Neque vero simplex est illa quæstio : statim enim Petrus accurrit : nam et ipse antea Simon dicebatur, postea vero Cephæ nomen accepit : et Zebedæi filii Jaco bus et Joannes mutato nomine filii Tonitrui sunt appellati Nec in Novo solum Testamento, sed etiam in Veteri repe rimus Abraham antea dictum Abram, postea Abraham ; et Jacob primum Jacob esse dictum, deinde Israël : et Saram primum Saram esse, deinde Sarram : et multas no bis hæc mutatio nominum parit quæstiones, ac vereor, ne multis fluminum effusis, fluentis doctrinæ sermonem velut

[1] Act. IX, 1. — [2] Galat. V, 2.

obruam et suffocem. Nam quemadmodum in agro humido et irriguo ubicumque quis fodit, undique fontes scaturiunt: sic et in agro divinæ Scripturæ, ubicumque reseraveris, plurimos fluvios videbis erumpere: quam ob causam ne omnes illos simul hodierno die effundam, non mediocriter pertimesco. Quapropter rivum hunc nostrum claudens, charitatem vestram ad sacrum fontem præsulum istorum, magistrorumque transmittam limpidum illum, potabilem ac dulcem, quod ex spirituali petra fluentum manat. Mentem igitur ad excipiendam doctrinam, ad spirituales latices hauriendos paremus, ut fiat in nobis fons aquæ salientis in vitam æternam: quam nos omnes obtinere contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo gloria, honor, imperium, una cum sancto ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

Ad eos qui reprehendebant eum ob prolixitatem eorum, quæ dicta fuerant, et ad eos brevitatem orationis ægre ferebant, deque Sauli et Pauli appellatione, et cur primus homo vocatus sit Adam, et quod utiliter ac fructuose, atque in eos qui recens fuerant illuminati.

I. Quid quæso nobis agendum est hodierno die? Siquidem dum multitudinem vestram cerno, ne longius sermonem protraham, pertimesco. Cum enim provehitur longius doctrinæ sermo, video vos in angustias redactos vos invicem conculcare, atque hanc ex angustiis afflictionem, quominus diligenter audiatis, impedire. Nisi enim

quietus sit ac tranquillus auditor, minime potest cum studio ad ea quæ dicuntur attendere. Cum igitur multitudinem vestram, ut dixi, video, ne longius sermonem protraham pertimesco, sed dum cupiditatem vestram considero, doctrinam contrahere reformido. Nam qui sitit, nisi prius poculum repletum viderit, ne labris quidem lubenter illud admovet, sed quamvis totum exhausturus non sit, totum repletum cernere concupiscit. Quamobrem, quo pacto me in hac concione gerere debeam ignoro. Nam et brevitate sermonis laborem vestrum minuere volo, et orationis prolixitate vestram cupiditatem explere. Atqui utrumque istorum sæpenumero præstiti, ac ne semel quidem crimen effugi. Scio me persæpe, dum vobis parco, ante finem abrupisse sermonem, et in nos clamarunt ii, quorum animus satiari minime potest, qui sacris laticibus assidue fruuntur, sed nunquam tamen explentur, « Beati illi qui » esuriunt, et sitiunt justitiam [1], » et istorum adversos clamores pertimescens rursus doctrinæ sermonem protraxi longius, et idcirco in crimen incurri. Nam qui sermonis brevitate delectantur occurrentes orabant, ut ipsorum infirmitati parcerem atque concionis prolixitatem contraherem. Dum igitur vos in angustias redactos intueor, sermonem silentio coërcere studeo : dum vero vos angustiis pressos idcirco non recedere, sed ad longiorem cursum paratos esse, acuere linguam desidero. « Angustiæ mihi » sunt undique [2] : » quid faciam ? Nam is quidem qui uni domino servit, unique sententiæ cogitur famulari, facile domino potest placere, neque a proposito aberrare : at ego multos habeo dominos, qui tanto servire populo cogor, cujus diversa est sententia. Hæc autem non idcirco sunt a me dicta, quod servitutem ægre feram, absit, neque quod vestrum defugiam dominatum. Nihil enim mihi est hac

[1] Matth. v, 6. — [2] Dan. xiii, 22.

servitute honorificentius. Non ita diademate ac purpura gloriatur imperator, ut ego charitatis vestræ servitutem mihi honorificam duco Siquidem illi regno mors succedit : huic autem servituti, si recte peracta fuerit, regnum cœleste præparatum est. « Beatus enim est Fidelis » servus, et prudens, quem constituit dominus ejus, ut » conservis suis det tritici mensuram. Amen dico vobis, » super omnia bona sua constituet eum [1]. » Vides quantus sit servitutis hujus quæstus, si diligenter obita fuerit ? super omnia domini bona constituit. Non ergo defugio servitutem, quippe qui cum Paulo serviam. Nam et ille dicit : « Non nosmetipsos prædicamus, sed Christum Jesum Do» minum : nos autem servos vestros propter Jesum [2]. » Et quid dico Paulum ? si is qui in forma Dei erat, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, quid magnum præsto, si ego servus fiam conservis ipse servus propter me ipsum ? Non ergo quod vestram servitutem detrectem, ista dixi, sed ut mihi venia detur, si forte minus convenientem omnium judicio mensam apponam : vel potius id agite, quod nunc dicam. Vos qui nunquam expleri potestis, sed esuritis justitiam, ac sititis, prolixosque sermones expetitis, propter fratrum vestrorum imbecillitatem aliquid sinite de consueta sermonis mensura resecari. Rursus vos qui brevitatem orationis adamatis, et imbecilliores estis, gratia fratrum vestrorum, qui exsaturari non possunt, laborem exiguum tolerate, vestraque invicem onera portate [3], atque ita Christi legem adimplete. Nonne videtis Olympicorum ludorum athletas in medio stantes theatro in ipso meridie tanquam in fornace in stadio ac nudo corpore solis radios quasi statuas quasdam æreas, et cum sole, pulvere, æstuque pugnare, ut tot ærumnis vexatum caput lauri foliis coronetur ? Vobis autem non laurea corona, sed jus-

[1] Matth. xxv, 35. — [2] 2 Cor. iv, 5. — [3] Galat. vi, 2.

titiæ corona in præmium auditionis est proposita, neque ad medium usque meridiem vos detinemus, sed ab ipsis lucis exordiis vos dimittimus, dum adhuc aër est frigidus, neque dum radiorum crebris jactibus concalefactus. Non capite nudo vos jubemus solis æstum excipere, sed sub eximium laquear istud deducimus, vosque tecti solatio et quocumque genere jucunditatis a nobis excogitato recreamus, ut ea, quæ dicta fuerint, diutius et constantius audire possitis. Ne igitur puerulis nostris molliores fiamus, qui scholas frequentant : illi ante meridiem domum non audent redire, sed non ita pridem a lacte depulsi, paulo ante avulsi ab ubere, cum nondum quinque annorum ætatem attigerint, in juvenili ac tenero corpore tolerantiam omnem præ se ferunt : quamvis æstus, quamvis sitis, quamvis aliud quidvis molestiam afferat, ad medium usque meridiem in schola sedentes tolerando ac patienter ferendo perseverant. Itaque si nullum alium, puerulos illos imitemur nos viri, qui ad justam ac perfectam ætatem pervenimus. Si enim institutos de virtute sermones audire non sustinemus, quis nobis credere poterit nos labores toleraturos pro virtute subeundos ? Si ad audiendum illiberales adeo simus ac sordidi, unde nos ad agendum promptiores fore constabit? Si quod facilius est omittamus, quomodo quod difficilius est perferemus? At enim multæ sunt loci angustiæ, multa violentia? Audi sane, quod regnum cœlorum rapiant violenti [1], quod arcta sit et angusta via, quæ ducit ad vitam [2]. Quando igitur per arctam et angustam viam incedimus, nos etiam oportet nos ipsos coarctare et comprimere, ut arctam et angustam conficere viam possimus. Nam qui se ipsum dilatat, non ita facile viam angustam percurret, sed qui se ipsum cohibet, comprimit, et constringit.

II. Neque enim de rebus trivialibus quæstionem habe-

[1] Matth. XI, 12. — [2] Id. VII, 14.

mus hodie, sed de re quæ cœpit quidem hesterno die proponi, non potuit autem solutio quæstionis afferri, propter eorum multitudinem, quæ fuerant in medium prolata. Quid illud porro est? De nominum impositione quæstio erat, quæ Deus sanctis imposuit. Res autem ista tenuis videtur esse, si quis audiat: multum vero continet thesaurum, si quis diligenter attendat. Nam et auream terram, quæ in fodinis reperitur, imperiti, et qui negligenter aspiciunt, terram nudam solum esse putant, neque quidquam amplius habere, quam aliam quamvis: qui vero artis oculis illam considerant, istius terræ nobilitatem noverunt, et dum illam in ignem injectam probant, omnem illius præstantiam patefaciunt. Sic nimirum in sacris Scripturis, qui oscitanter litteras legunt, nudas esse litteras arbitrantur, nec amplius quidquam in se continere quam cæteras: qui vero fidei oculis illas considerant, quemadmodum illi artis instrumentis illarum probationem igni Spiritus committentes, totum illarum aurum facile cernent. Unde igitur quæstionis initium est ductum? Neque enim temere in hanc disceptationem incidimus, ne quis intempestivæ nos curiositatis condemnet: sed cum apostolica vobis Acta legerentur, Pauli præclara facinora narrare cupiebamus, jamque historiæ attigeramus exordium, et his verbis conceptum initium narrationis invenimus: « Saulus autem » adhuc spirans minas et cædem in Discipulos Domini [1]. » Continuo turbavit nos immutatio nominis: invenimus enim in omnibus Epistolis, et in illarum exordiis non Saulum eum, sed Paulum appellari, et hoc non in hoc solo, sed et in multis aliis accidisse. Nam et Petrus Simon dicebatur, et filii Zebedæi Jacobus et Joannes Tonitrui filii mutato deinde nomine sunt vocati: et in Veteri Testamento hanc eamdem consuetudinem in quibusdam obtinuisse

[1] Act. IX, 1.

comperimus. Nam et Abraham prius Abram appellabatur, et Sarra prius Sara, deinde Sarra nominata est, et Jacob postea Israël est vocatus : absurdum igitur nobis est visum, si tantus a nobis thesaurus nominum temere præteriretur. Id vero in principibus etiam sæcularibus evenire comperimus : siquidem illi duplex quoque nomen assumunt. Vide autem : « Successit, inquit, Felici Porcius » Festus[1] : » et rursus, « Erat quidam cum proconsule, » qui vocabatur Sergius Paulus[2], » et qui Judæis Christum tradidit, Pontius Pilatus dicebatur. Neque vero principibus tantum, sed et militibus sæpe duplicia fuerunt nomina, et illi qui privatam vitam elegerant, ob causam et occasionem aliquam duplicem sortiti sunt appellationem. Sed de illis quidem nobis nihil proderit si quæramus, unde ita fuerint appellati : cum vero Deus nomen imponit, omni studio incumbendum est, ut causam reperiamus. Neque enim temere aut sine causa quidquam vel facere Deus vel dicere consuevit, sed singula cum ea, quæ ipsi convenit, sapientia. Cur ergo tandem Saulus dicebatur, cum persequeretur, et Paulus mutato nomine dictus est, quando credidit? Nonnulli dicunt, quando turbabat, tumultuabatur, et miscebat omnia, Ecclesiamque exagitabat, Saulum illum fuisse dictum, et ab hac ipsa Ecclesiæ vexatione nomen esse sortitum : postquam autem ab illa recessit insania, turbasque ciere ac bellum inferre desiit, rursus Paulum, cum pausam fecisset, mutato nomine, dictum esse. Sed futilis et falsa est hæc oratio, atque idcirco a me prolata in medium, ne forte nudis quibusdam causarum expositionibus decipi vos sinatis. Primum enim parentes hoc illi nomen imposuerunt, non quod Prophetæ quidam essent, et quod futurum erat præviderent. Deinde si propterea Saulus dicebatur, quoniam Ecclesiam exagitabat et vexabat, oportebat

[1] Act. XXIV, 28. — [2] Id. XIII, 7.

eum, cum exagitare desiisset Ecclesiam, continuo nomen quoque deponere : jam vero illum videmus cum turbas ciere adversus Ecclesiam cessaret, nomen idcirco non deposuisse, verum adhuc Saulum esse appellatum. Ne vero putetis hæc idcirco a me dici, ut vos circumveniam, rem ipsam vobis a capite narrabo. « Ejecerunt, inquit Scriptura, » Stephanum, et lapidabant eum, et testes deposuerunt » vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur » Saulus[1] : » et rursus, « Saulus autem erat consentiens neci » ejus[2] ; » et alibi, « Saulus autem devastabat Ecclesiam, » per domos intrans, et trahens viros ac mulieres[3] ; » et rursus, « Saulus autem adhuc spirans minas ac cædem in » Discipulos Domini[4] ; » et rursus, « Audivit vocem dicen- » centem sibi, Saule, Saule, quid me persequeris[5] ? » Itaque oportuit ex hoc tempore ut Sauli nomen abjiceret, siquidem a persecutione abstinebat. Num igitur confestim abjecit? Nequaquam, idque ex iis quæ sequuntur, liquet : animadvertite, quæso. « Surrexit Saulus de terra, apertis- » que oculis nihil videbat ; » et rursus : « Dixit autem Ana- » niæ Dominus : Vade in vicum, qui vocatur Rectus, et in- » venies in domo Judæ Saulum nomine[6] : » et rursus, « Introivit Ananias, et dixit, Saule frater, Dominus misit » me, qui apparuit tibi in via, ut videas[7]. » Deinde cœpit prædicare, et confundebat Judæos, nec tamen ita nomen deposuit, sed adhuc Saulus dicebatur. « Notæ enim, in- » quit, factæ sunt Saulo insidiæ Judæorum. » Num igitur his tantum in locis? Nequaquam, sed « Facta est fames, in- » quit, et proposuerunt Discipuli mittere sanctis in minis- » terium. Miserunt autem per manum Barnabæ et Sauli[8] » Ecce sanctis ministrat, et adhuc Saulus dicitur : et postea ingressus est Barnabas Antiochiam[9], et videns gratiam

[1] Act. VII, 57. — [2] Ibid. 59. — [3] Id. VIII, 3.— [4] Id. IX, 1. — [5] Ibid. 4 — [6] Ibid. 11. — [7] Ibid. 17. — [8] Id. XI, 28-30. — [9] Ibid. 22.

Dei, et magnam ibi esse multitudinem, profectus est Tarsum, ut quæreret Saulum. Ecce multos convertit, et Saulus dicitur ; et rursus, « Erant, inquit, Antiochiæ in Ecclesia, » quæ illic erat, Prophetæ, et doctores, Symeon qui vocaba- » tur Niger, et Lucius Cyrenæus, et Manahen, qui erat He- » rodis Tetrarchæ collactaneus, et Saulus [1]. » Ecce et doctor factus erat et Propheta, et adhuc Saulus dicebatur. Et rursus, « Ministrantibus autem illis Domino, et jeju- » nantibus, dixit Spiritus sanctus : Segregate mihi Barna- » bam et Saulum [2]. »

III. Ecce etiam a Spiritu sancto segregatur, necdum tamen nomen deponit, sed quando venit Salamina, quando Magum invenit, tunc ait Lucas de illo : « Saulus autem, » qui et Paulus, repletus Spiritu sancto dixit [3]. » Hinc mutationis nominis initium est factum. Ne igitur defatigemur, dum rationem hanc impositionis nominum quærimus. Siquidem nominum inventio in sæcularibus quoque negotiis vim non mediocrem obtinet. Nam et sæpenumero efficit ut post multum tempus elapsum homines agnoscamus, et latentem cognationem patefacit inventio nominum, atque exortas in judicio dubitationes solvit, et pugnas tollit et bellum extinguit inventio nominum, ac sæpe pacis ineundæ occasionem suppeditat. Quod si sæcularibus in negotiis inventio nominum tantum valet, multo magis in spiritualibus. Sed prius necesse est, ut ipsas quæstiones accurate discernamus. Primum ergo quæritur, qua de causa quibusdam sanctis Deus nomen imposuerit, quibusdam non imposuerit. Neque enim omnibus sanctis nomina imposuit ipse, neque in Novo, neque in Veteri Testamento ; quodque in Novo factum est, id etiam in Veteri, ut unum utriusque Testamenti dominum esse cognoscas. Itaque in Novo quidem Simoni Christus Petri nomen imposuit, et filiis Zebe-

[1] Act. XIII, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3.

dæi Jacobo et Joanni filiorum Tonitrui, solis istis: reliquorum autem Discipulorum nemini, sed suas illis appellationes reliquit, quas a principio parentes illis imposuerant. In Veteri autem Abrahamo nomen immutavit Deus et Jacob: non item Joseph, neque Samuëli, neque Davidi, neque Eliæ, neque Elisæo, neque cæteris Prophetis, sed ut priores illi appellationes retinerent, permisit. Hæc quidem prima est quæstio, quare quibusdam ex sanctis immutata sint nomina, quibusdam non item: secunda vero post illam est, cur ex his quibusdam in media ætate mutata sint nomina, quibusdam ab initio, atque ante ortum. Nam Petro quidem et Jacobo et Joanni in media ætate nomina Christus immutavit: Joanni autem Baptistæ, prius quam etiam ex utero matris prodiret. « Venit enim Angelus Do» mini, et dixit: Ne timeas Zacharia: ecce uxor tua Eli» sabeth pariet filium, et vocabis nomen ejus Joannem [1]. » Vides impositum illi fuisse nomen, antequam nasceretur? Hoc et in Veteri accidit Testamento. Ut enim in Novo Petrus quidem et Jacobus et Joannes in virili ætate nomen aliud acceperunt, et duplici nomine sunt appellati: Joannes autem Baptista nomen accepit antequam nasceretur: sic et in Veteri Abrahamo quidem et Jacob in media ætate nomen est immutatum. Nam ille quidem Abram vocabatur, et Abraham vocatus est: hic vero Jacob vocabatur, et Israël est vocatus. Isaac autem non ita, sed antequam partu ederetur, nomen accepit. Et quemadmodum illic Angelus dixit: « Uxor tua in utero concipiet, et pariet » filium, et vocabis nomen ejus Joannem: » ita hic quoque Deus ad Abraham dixit: « Uxor tua Sarra pariet filium, » et vocabis nomen ejus Isaac [2]. » Una igitur hæc quæstio est, quare nonnullis mutatum sit nomen, nonnullis vero minime; altera vero ab illa, cur tandem nonnullis medio in

[1] Luc. I, 13. — [2] Gen. XVII, 19.

ætatis decursu, nonnullis etiam antequam nascerentur; idque in utroque Testamento. Nos autem ad posteriorem prius aggrediamur; sic enim prior quoque dilucidior fiet: eosque qui ab initio nomen acceperunt videamus, ac pedetentim ascendentes ad primum hominem veniamus, cui a Deo nomen est impositum, ut ab ipso initio quæstionum solutio derivetur. Quis ergo prius a Deo nomen accepit? Quis vero alius, quam qui primus formatus est? Neque enim alius erat homo, cui nomen posset imponi. Qualem igitur appellationem accepit? Adam voce hæbraïca dictus est: neque enim græcum est nomen, sed in græcam linguam versum nihil aliud significat, quam terrenum: siquidem Edem terram virginem sonat; talis porro fuit locus ille, in quo paradisum Deus plantavit. « Plantavit » enim Deus, inquit Scriptura, paradisum in Edem ad » Orientem; » ut intelligas non humanarum opus manuum fuisse paradisum: siquidem terra fuit virgo, quæ neque vomerem experta erat, neque sulco exarata, sed nullis agricolarum manibus culta solo jussu plantas illas germinarat. Propterea Edem illam appellavit, quod terram virginem significat. Hæc virgo figura Virginis illius fuit. Nam quemadmodum terra ista nullo excepto semine paradisum nobis germinavit: sic et illa nullo viri semine suscepto Christum nobis germinavit. Quando igitur dicet tibi Judæus: Quomodo virgo peperit? dic tu illi: Quomodo terra virgo stupendas illas arbores germinavit? Siquidem hæbræa lingua Edem dicitur terra virgo: quod si fidem habere quis renuat, hebrææ linguæ peritos interroget, et hanc veram esse nominis Edem interpretationem comperiet. Non enim quoniam eos alloquimur qui linguam illam non tenent, idcirco vos velim fallere: sed in id unum incumbimus, ut inexpugnabiles vos reddamus, et tanquam præsentibus inimicis qui ista noverunt, ita cuncta diligenter

interpretamur. Quoniam igitur ex Edem terra virgine formatus est homo, matri cognominis Adam vocatus est. Ita faciunt homines quoque, liberos qui nascuntur sæpe nominibus matrum appellant : ita Deus etiam formatum ex terra hominem, de nomine matris Adam dixit. Illa Edem, hic Adam.

IV. Sed quæ tandem inde dimanat utilitas? Homines enim nomine matrum vocant, ob honorem quem deferunt matribus, quæ pepererunt : Deus autem quam ob causam nomine matris appellavit? quid magni, vel exigui hoc agendo disposuit? Nihil enim temere aut sine causa facit, sed multa cum ratione ac sapientia: « Quippe cujus sapientiæ non » est numerus[1]. » Edem terra, Adam terrenus, pulvereus, e terra genitus. Cur igitur sic illum appellavit? Suam nimirum illi vilitatem naturalem hoc nomine in memoriam revocavit, et tanquam in æreo cippo substantiæ humilitatem exaravit, ut ex nominis sui magisterio modestiam discat, neque majorem, quam par sit, de sua dignitate opinionem concipiat. Nam nos quidem terram nos esse probe novimus, idque nobis ipsa rerum experientia compertum est: at ille neminem ante se viderat, qui mortem obiisset, neque in cinerem redactum, sed eximia corporis pulchritudine pollebat, et tanquam statua quædam aurea, quæ recens e conflatoria fornace prodiisset, ita fulgebat. Ne igitur propter eximiam speciem superbia efferretur, illi nomen opposuit, cujus magisterio sufficienter ad humilitatem informaretur. Accedens enim diabolus ad superbiam verbis illum suis incitaturus erat, eique dicturus, « Eritis » sicut dii. » Ut igitur nominis sui recordaretur, a quo terram se esse docebatur, nec unquam æqualem se Deo futurum opinionis errore sibi fingeret, propterea conscientiam ejus præoccupat, et nominis subsidio sufficienti eum adver-

[1] Psal. CXLVI, 5.

sus insidias a scelerato dæmone struendas cautione præmunit, dum et suæ cum terra cognationis illum admonet, et omnem illi naturæ suæ nobilitatem declarat, hoc propemodum illi dicens : Si forte dixerit tibi, Eris sicut Deus, nominis tui recordare, et sufficienti admonitione instrueris, ut ne consilium admittas. Recordare matris, et cognationis agnosce vilitatem, non ut humilitatem discas, sed ne unquam superbia intumescas. Propterea Paulus quoque dicebat : « Primus homo de terra terrenus. » Quid enim sit Adam nobis interpretans aiebat illud : « De terra terrenus, » secundus homo ipse Dominus de cœlo[1]. » Sed invadunt nos hæretici, ac dicunt : Ecce carnem Christus non assumpsit, ait enim Paulus, « Secundus homo, Dominus de » cœlo[2]. » Audis « Secundus homo, » et dicis eum carnem non assumpsisse; quis talem unquam impudentiam vidit? Quis enim homo esse potest, qui carnem non habeat? Idcirco enim et hominem et secundum hominem appellavit, ut cum ex numero, tum ex natura cognationem ejus agnoscas. Quis igitur, inquit, secundus est homo? « Dominus » de cœlo. » At enim scandalizat me locus, inquit, et quod dicatur « De cœlo. » Cum audis primum hominem Adamum esse de terra terrenum, numquid esse terrestrem ipsum arbitraris? numquid terrenum esse tantum suspicaris, neque virtutem quamdam incorpoream habere, animam, inquam, ejusque naturam? Et quis hoc dicat? Ut igitur cum de Adamo audis terrenum ipsum fuisse, non destitutum anima fuisse corpus suspicaris : ita cum audis, « Dominus de cœlo, » noli incarnationem negare, quod adjiciatur, « De cœlo. » Itaque jam primum nomen sufficienti defensione communitum est : Adamus enim vocatus est de nomine matris, ne ultra quam vires ejus ferant, de se magnifice sentiat, et diaboli fraudibus nullis possit ex-

[1] 1 Cor. xv, 47. — [2] Ibid.

pugnari. Siquidem aiebat : « Eritis sicut dii. » Age nunc quod reliquum est, ad alterum gradum facientes, qui ante partum ipsum a Deo nomen accepit, finem dicendi faciamus. Quis igitur post Adamum a Deo nomen, prius quam nasceretur, accepit? Isaac. « Ecce enim, inquit, uxor tua » Sarra concipiet in utero, et pariet filium, et vocabis no» men ejus Isaac. Cum autem peperisset eum, vocavit » nomen ejus Isaac, dicens: Risum fecit mihi Deus. » Quare vero? « Quis enim, inquit, annuntiabit Abraham, quod » Sarra filium lactet[1]? » Hic mihi diligenter attendite, ut miraculum videatis. Non dixit: Quod pepererit, sed quod lactet puerulum. Nam ne forte quis supposititium puerulum existimaret, genuini partus fidem faciebant lactis fontes: itaque ex recordatione nominis ipse quoque de mirabili generatione satis superque instruebatur. Propterea dicit: « Risum fecit mihi Deus, » quoniam videre erat mulierem senectute confectam, quæ in canitie longæva lactentem puerulum educabat. At ille risus gratiam divinam in memoriam revocabat, et lactentis nutricatio miraculi editi fidem faciebat. Neque enim naturæ opus illud erat, sed totum fuit gratiæ præclarum facinus tribuendum. Propterea Paulus quoque dicit: « Secundum Isaac promissionis filii » sumus[2]. » Nam quemadmodum illic operabatur gratia: ita hic quoque prodiit ille ex utero jam frigido et effœto. Ascendisti tu ex aquis gelidis: quod igitur illi fuit uterus, tibi lavacrum fuit aquarum. Vides partus cognationem? vides gratiæ concordiam? vides ubique naturam otiari, et totum Dei virtutem operari? Idcirco secundum Isaac promissionis sumus filii. At enim una restat adhuc quæstio: dixit de nobis: « Quod non ex sanguinibus, neque ex volun» tate carnis simus. » Quo tandem pacto? Neque Isaac ex sanguinibus fuit: « Desierant enim Sarræ fieri muliebria

1 Gen. XX, 10, et XXI, 3, et 6, 7. — 2 Galat. IV, 28.

» ejus[1]. » Obturati erant lactis fontes, sublata erat generationis materia, inutilis naturæ erat officina, tumque virtutis suæ Deus specimen edidit. Ecce appellationis Isaac doctrinam habemus absolutam : restat enim ut ad Abraham, et ad filios Zebedæi Petrumque veniamus : sed ne vobis nostræ orationis prolixitas tædium pariat, ad alterum sermonem ista differemus, et hic finem dicendi facientes vos cohortabimur, qui secundum Isaac nati estis, ut mansuetudinem ac modestiam Isaac imitemini, omnemque aliam ejus philosophiam ; ut precibus Justi illius, et horum præsulum omnium adjuti ad sinum Abrahæ cuncti pervenire possimus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, honor, imperium, simulque sancto et vivifico Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

Ad eos, qui ipsum reprehenderant ob proœmiorum prolixitatem, quod utile sit reprehensiones æquo animo ferre : et cur Paulo non statim atque credidit nomen mutatum est, itemque quod non ex necessitate, sed ex libera voluntate facta sit hæc mutatio, et in dictum illud[1] : Saule, Saule, quid me persequeris[2] ?

I. Reprehenderunt nos amicorum quidam, quod prolixiora sermonum initia faceremus. An jure vel injuria reprehenderint tunc intelligetis, cum audita defensione nostra, quasi in publico tribunali sententiam feretis. Ego vero prius quam id ostendam, ob reprehensionem

[1] Gen. xviii, 11. — [2] Act. ix, 4.

gratias ipsis refero : nam ex mei cura atque studio, non ex malo animo illa proficiscitur : amicum vero, non cum laudat modo, sed etiam cum reprehendit et corrigit, tunc me amare dixerim. Siquidem laudare omnia, tum quæ bene, tum quæ male se habent, id non amici, sed fallacis ac derisoris est : at laudare si quid boni, ac reprehendere si quid peccati admittatur, id vero amantis et curam habentis est. Atque ut discatis quod indiscriminatim omnia laudare et celebrare, non sit amici, sed decipientis : « Popule meus, inquit, qui vos beatos dicunt, ipsi vos decipiunt, et semitam pedum vestrorum exturbant [1]. » Certe inimicum, ne laudantem quidem admitto; amicum vero etiam reprehendentem amplexor. Ille etsi me deosculetur, insuavis est; hic etsi vulneret, amabilis; illius osculum suspicione plenum est, hujus vulnus curandi vim habet. Propterea dicit quidam : « Fideliora sunt vulnera amici, quam spontanea oscula inimici [2]. » Quid dicis? Vulnera osculis meliora, inquit. Non enim ad naturam eorum, quæ fiunt, sed ad affectionem eorum qui faciunt attendo. Vis discere quomodo fideliora sint vulnera amici, quam spontanea oscula inimici? Dominum osculatus est Judas [3]; sed osculum erat proditione plenum; os veneno, lingua nequitia replebatur. Fornicarium apud Corinthios vulneravit Paulus; sed illi salutem conciliavit. Quomodo, inquies, vulneravit? Satanæ tradens : « Tradite, inquit, hujusmodi Satanæ in interitum carnis. » Ad quid? « Ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu [4]. » Vidisti-ne vulnera salutis? vidisti-ne osculorum proditione repletum? Sic « Fideliora sunt vulnera amici, quam spontanea oscula inimici. » Id non apud homines tantum, sed etiam apud Deum et apud diabolum locum habet. Ille amicus, hic inimicus est; ille

[1] Isaï. III, 12. — [2] Prov. XXVII, 6. — [3] Matth. XXVI, 49. — [4] I Cor. V, 5.

servator et curator, hic fraudulentus et inimicus. Hic aliquando osculatus est, ille vulneravit. Quomodo hic osculatus est, ille vulneravit? Hic dixit, « Eritis sicut dii ; » ille vero, « Terra es, et in terram reverteris[1]. » Uter magis profuit, an hic, qui dixit, « Eritis sicut dii; » an ille qui dixit, « Terra es, et in terram reverteris? » Hic mortem interminatus est, ille immortalitatem promisit. Sed qui immortalitatem promisit, ex paradiso exturbavit : qui vero mortem interminatus est, in cœlum invexit. Vides-ne quomodo « Fideliora sunt vulnera amici, quam sponta» nea oscula inimici? » Ideo antequam id demonstrarem, gratiam retuli iis, qui me arguunt. Illi namque sive jure sive injuria arguant, non exprobrandi, sed corrigendi animo id agunt. Inimici vero, etiamsi jure arguant, non corrigendi, sed infamandi animo arguunt. Hi igitur dum laudant, id student ut meliorem efficiant; illi vero, etiamsi laudent, nihilominus supplantare conantur. Cæterum quoquo modo reprehensio accidat, magnum certe bonum est si quis reprehensiones criminationesque ita ferre possit, ut non exasperetur. « Qui enim odit increpa» tiones, ait Scriptura, insipiens est[2]. » Non dixit tales vel tales increpationes, sed tantum increpationes. Nam si jure arguat amicus, peccatum corrige; si absque ratione, lauda voluntatem, scopum ejus approba, amicitiæ gratiam confitere : ex magno quippe amore accusatio proficiscitur. Ne stomachemur, cum arguimur. Id admodum utile est vitæ nostræ, si ab omnibus fiat : si et peccantes arguamus, et dum labimur ab aliis argui libenter feramus. In peccatis enim idem sunt reprehensiones, quod in vulneribus remedia. Quemadmodum igitur stultus est qui pharmaca rejicit ; ita et insanus is, qui reprehensiones non admittit. Verum multi sæpe exasperantur hæc apud se co-

[1] Gen. III, 5 et 19. — [2] Prov. XII, 1.

gitantes et dicentes : Hunccine feram ego sapiens et prudens? ignorantes esse illud extremæ dementiæ argumentum. « Videbam enim, inquit, hominem, qui sibi videbatur » sapiens, et majorem illo spem habet insipiens[1]. » Eapropter et Paulus dicit : « Ne sitis prudentes apud vosmetipsos[2]. » Licet enim mirum in modum sis sapiens et perspicax, attamen homo es et consilio opus habes. Solius enim Dei est nullius indigere, et nullo opus habere consiliario. Ideo de illo solo dicitur : « Quis enim novit sensum Domini, aut » quis consiliarius ejus fuit[3] ? » At nos homines quantumcumque sapientes, multoties tamen sumus reprehensione digni, atque hinc apparet naturæ nostræ infirmitas. « Non » enim omnia esse possunt in hominibus[4], » inquit. Quare? quia filius hominis non est immortalis. Quid lucidius sole? Attamen et ille deficit. Sicut ergo fulgidam illam lucem et splendentem radium supervenientes tenebræ obtegunt; ita et intelligentiam nostram, quasi in meridie fulgentem et perspicuam, inconsiderantia obrepens sæpe tenebrosam reddit : acciditque ut sapiens quandoque non videat quod oportet, et is qui multo illi inferior est acutius illud perspiciat. Atque ita res se habet, ut neque sapiens se extollat, neque inferior illo sese miserum prædicet. Magnum bonum est reprehensiones ferre : magnum item bonum posse reprehendere; nam hoc ad curam proximi maxime pertinet. Nunc vero si videamus hominem tunicam solutam et ex transverso habentem ; aut aliud indumentum male positum, monemus et emendamus; si vero videamus vitam ejus dissolutam, ne verbum quidem proferimus. Si videamus vitam ejus indecoram, præterimus : tametsi ea quæ ad vestes pertinent, risum tantum; ea vero quæ ad animam, periculum et supplicium pariant.

[1] Prov. XXVI, 12. — [2] Rom. XII, 16. — [3] Id. XI, 34. — [4] Eccli. XVII, 28.

Cum vides fratrem per præcipitia ferri, de vita non curantem; nec eo, quo opus est, spectantem, nonne manum porrigis? nonne a lapsu erigis? nonne reprehendis et arguis? an pluris facis non importunum videri vel offendere, quam ejus salutem curare? Ecquam habiturus es apud Deum veniam? quam defensionem? Non audisti quid Judæis Deus præceperit, ut ne errantia inimicorum jumenta despicerent, et lapsa ne præterirent[1]? Ita-ne Judæi quidem jubentur bruta inimicorum suorum non despicere, nos vero fratrum animas quotidie supplantatas despicimus? Quomodo id non extremæ crudelitatis et ferini animi fuerit, non tantum curæ hominibus impendere, quantum illi jumentis? Hoc omnia subvertit, hoc vitam nostram confundit, quod nec reprehensi generose feramus, neque alios reprehendere velimus. Ideo enim molesti sumus, cum arguimus, quia exasperamur, cum arguimur. Enimvero si sciret frater tuus se abs te laudatum iri, si te argueret, reprehensus et ipse parem rependeret vicem.

II. Vis scire te, etiamsi admodum prudens esses, etiamsi perfectus, etiamsi ad summum virtutis apicem pervenisses, opus tamen habiturum esse consiliario, et eo qui te argueret ac reprehenderet? Audi veterem historiam. Nihil Moysi par erat: siquidem « Mitissimus erat, inquit » Scriptura, omnium hominum[2], » Deo amicus, externa philosophia imbutus, spiritualique intelligentia plenus. « Eruditus enim erat, inquit, Moyses omni sapientia » Ægyptiorum[3]. » Vides omnigenam eruditionem? « Erat- » que potens sermone et virtute. » Verum audi aliud quoque testimonium: « Cum multis, inquit, Prophetis con- » versatus est Deus; sed cum nullo sic conversatus est: » nam cum aliis per ænigmata et somnia, cum Moyse vero » facie ad faciem[4]. » Quod illo majus virtutis ejus indicium

[1] Exod. XXIII, 5. — [2] Num. XII, 3. — [3] Act. VII, 22. — [4] Deut. XXXIV, 10.

requiras, quando omnium Dominus servum quasi amicum alloquitur? Erat itaque sapiens tam peregrina, quam domestica institutione : erat potens sermone et opere : imperabat ipsi creaturæ, quia amicus erat Domini creaturæ. Eduxit tantum populum ex Ægypto : mare divisit, atque iterum conjunxit : videreque erat stupendum miraculum. Tunc enim primum sol vidit mare, non navali, sed pedestri itinere transiri : pelagusque non remis et navigiis, sed equorum pedibus transfretari. Attamen ille sapiens, ille potens sermone et opere, amicus Dei, qui creaturæ imperabat, et tot miracula ediderat, non animadvertit rem, quam plerique mortalium facile perspiciunt. Sed socer ejus barbarus et obscurus homo id animadvertit, et in medium protulit id, quod ille non excogitaverat. Quid igitur illud est? Audite, ut discatis unumquemque consiliario indigere, etiamsi Moysi conferri possit : multaque plerumque esse, quæ magni et admirabiles viri ignorant, quæ nullius pretii hominibus nota sunt. Cum enim Moyses egressus esset ex Ægypto[1] in desertoque ageret, aderat universa plebs ad sexcenta hominum millia, omniumque lites disceptationesque ille solvebat. Quod ubi vidit socer ejus Jothor, homo imperitus, qui in deserto vitam egerat, nec legum politiæque consuetudinem ullam habuerat, et ad hæc in impietate vivebat, quo quid certius insipientiæ argumentum? Nihil enim gentilibus est insipientius. Verumtamen ille barbarus, impius, insipiens, videns Moysem non ut par erat agere, ipsum reprehendit, sapientem, inquam, illum, prudentem, Dei amicum. Dixitque illi : « Quare illi stant coram te? » et cum causam didicisset, ait : « Non recte tu facis[2] : » consilium cum increpatione conjunctum. Neque tamen ille indignatus est, sed patienter tulit vir ille sapiens, prudens et Dei amicus, qui

[1] Exod. XVIII. — [2] Ibid. 14.

tot myriadibus præerat. Neque enim parvum hoc est, a barbaro et privato homine erudiri : neque edita miracula, neque imperii magnitudo animum ejus extollebant; neque rubore suffundebatur, quod præsentibus subditis corriperetur, sed cogitans se, etsi signa magna edidisset, humanæ tamen participem esse naturæ, cui multa sæpe ignota sunt, cum modestia consilium accepit. Multi contra, ne alieno videantur consilio egere, sæpe malunt utilitate consilii carere, quam suscepta admonitione peccatum emendare : imo malunt ignorare, quam discere, nescientes non esse crimen discere, sed potius ignorare; non doceri, sed in inscitia degere; non argui, sed peccare sine emendatione. Accidit enim etiam apud vilissimum hominem aliquid boni deprehendi, quod in sapiente magnoque viro plerumque non reperitur. Quod cum perpenderet Moyses, illum consulentem æquo audivit animo, et dicentem : « Fac » tibi millenarios, centenarios, quinquagenarios, et decu» riones; et res graviores ad te referant, leviores autem » ipsi solvant[1]. » His auditis ille non erubuit, non pudefactus est, non est reveritus subditos : non dixit intra se : « Me contemnent subditi, si, dux cum sim, ab alio quid fa» ciendum sitdidicero : » sed obtemperavit, et consilium secutus est, neque præsentes, neque post futuros erubuit; imo tanquam cohonestatus hac soceri correptione, non modo homines illos qui tunc erant, sed etiam eos qui ad hodiernum usque diem fuerunt, et qui in toto orbe futuri sunt usque ad Christi adventum, litteris docuit, et se non potuisse quid facto opus esset videre, et soceri admonitionem amplexum esse. Nos vero si vel unum videamus hominem dum emendamur et corripimur, conturbamur, obstupescimus, et de vita nos excidisse putamus. At ille non item; sed cum videret tot millia hominum præsen-

[1] Exod. XVIII, 21, 22.

tium; imo tot millia hominum, qui tunc erant, et qui post fuerunt per totum orbem usque ad præsentem diem, non erubuit; sed omnibus quotidie per litteras denuntiat ea socerum vidisse, quæ ipse non animadverterat. Cur hoc fecit, et cur rem illam litteris tradidit? Ut nobis auctor esset, ne altum sapiamus, quamvis omnium sapientissimi simus, neque aliorum consilia contemnamus, etiamsi omnium vilissimi sint. Si quid aliquis probe consulat, etsi famulus sit, admonitionem accipe; si quid perniciosum quispiam vel in maxima dignitate positus consulat, sententiam repudies : non enim qualitas personarum consulentium, sed consilii natura spectanda semper est. Illud igitur Moyses fecit ut nos doceret non erubescendum esse cum redarguimur, etiamsi nobis universus populus adesset. Illud enim vere laus est non vulgaris, supremæque philosophiæ præconium, reprehensionem generose ferre. Non enim ita Jothor nunc laudamus et admiramur, quod Moysen correxerit, ut sanctum illum, quod tot præsentibus redargui non erubuerit, et rem gestam memoriæ tradiderit : his omnibus philosophiam suam ostendens, declaransque quantopere inanem hominum gloriam contemneret.

III. At nos dum de procemiorum prolixitate nos excusamus, rursus majus procemium fecimus; verum non temere neque sine causa; nam de rebus maximis admodumque necessariis vos alloquimur, ut fortiter feramus cum arguimur; et ut alacriter arguamus corripiamusque eos qui peccant. Verum jam necesse est ut de prolixitate nos defendamus, ostendamusque cur longa faciamus procemia. Cur ergo id facimus? Tantam multitudinem alloquimur, viros qui uxores habent, qui domibus præsunt, diurno opere vitam parant, in sæcularibus negotiis agunt. Neque illud tantum molestum est, quod perpetuo occupentur,

sed quod semel in hebdomada ipsos hic excipiamus. Ut igitur intellectu facilia reddamus ea quæ dicimus, procemiis clariorem exhibere doctrinam studemus. Ille enim cui nihil aliud est negotii, quam ut semper Scripturis vacet, non eget procemiis, non apparatu : statim enim audito doctore, dictorum sensum percipit : is vero qui maxima temporis parte sæcularibus negotiis addictus est, et rarius brevique tempore hic comparet; nisi procemia majoremque apparatum audiat, quæ sermonem semper præcedant et ipsi viam parent, absque lucro discedit. Neque hæc una nobis causa est prolixitatis procemiorum, sed et alia non minor. Ex tanta quippe multitudine, alii accedunt, alii sæpe non accedunt. Necesse itaque est eos qui accedunt laudibus ornare; eos vero qui absunt reprehendere; ut illi laudibus studiosiores evadant; hi increpationibus segnitiem ponant. Alia quoque adest procemiorum necessitas. Argumentum sæpe prolixius tractamus, quod non uno die possumus ad finem deducere, sed et secunda et tertia et quarta sæpe opus est nobis expositione, ad unam eamdemque rem tractandam. Necessario igitur secunda die prioris doctrinæ finis est repetendus, ut ita finis cum principio cohærens clariorem auditori narrationem reddat, ne sine ulla serie posita oratio obscurior evadat. Ut vero discas orationem procemio carentem a nemine intellectum iri : ecce jam sine procemiis experimenti causa orationem ordior. « Respiciens autem Jesus dixit : Tu es Simon filius » Jona, tu vocaberis Cephas, quod est interpretatum, Pe» trus[1]. » Videte num dictum illud intelligatis : an sciatis consequentiam, et qua de causa hæc dicta sint? quia nempe sine procemio hæc protuli, perinde ac si quis hominem undique obtectum, in theatrum adducat. Age ergo ipsum detegamus, jam dato procemio. De Paulo autem sermo

[1] Joan. I, 42.

nobis nuper erat, quando de nominibus disserebamus; quærebamusque cur aliquando Saulus, postea vero Paulus vocatus fuerit. Inde vero digressi sumus ad veterem historiam, omnesque qui cognomina habuerant examinavimus, Deinde Simonem commemoravimus, necnon Christum ipsi dicentem : « Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas, » quod est interpretatum, Petrus. » Vides-ne quo pacto id quod difficultate plenum videbatur, nunc notius evaserit? Quemadmodum enim corpus capite, arbor radice, et flumen fonte indiget, sic et oratio prooemio. Itaque cum vos in viæ initium constituerimus, et consequentiam ostenderimus, jam historiæ prooemium tangamus. « Saulus autem » adhuc spirans minarum et cædis in Discipulos Domini[1]. » In Epistolis Paulus vocatur : cur ergo illi nomen mutavit Spiritus sanctus? Quemadmodum herus, empto servo, ut illi herilem potestatem indicet, ejus nomen mutat: ita et Spiritus sanctus tunc fecit. Ex captivitate namque Paulum acceperat, et nuper ille erat tali dominio subjectus. Ideo ejus nomen mutavit; ut inde ille dominium edisceret. Nominum quippe impositio dominii est argumentum : quod palam est ex iis quæ quotidie geruntur, manifestius autem erit ex iis, quæ in Adamo fecit Deus. Cum vellet enim illum docere, quod ipse esset omnium princeps et dominus adduxit ad eum omnia animalia, « Ut videret quid vocaret » ea[2], » ostendens nominum impositionem dominium confirmare. Quod si velitis ita quoque apud homines factum fuisse conspicere, discereque in more olim plerumque fuisse, ut servis in captivitatem abductis nomina mutarentur, audite quid fecerit rex Babyloniorum. Nam cum accepisset ex captivitate Ananiam, Azariam et Misaëlem, non reliquit eis priora nomina, sed vocavit eos Sedrac, Misac et Abdenago[3]. Verum quænam causa fuit cur non statim

[1] Act. IX, 1. — [2] Gen. II, 19. — [3] Dan. I, 7.

Sauli nomen mutaret, sed post multum temporis? Quia si statim post Pauli conversionem ipsius nomen mutasset, conversio Pauli ad fidem non fuisset manifesta. Verum quod in famulis usuvenire solet, qui si statim post fugam nomina mutent, occulti manent; idipsum in Paulo contigisset; si mox ut relictis Judæis ad nos venit, nomen mutavisset, nemo scivisset eum, qui persecutor erat, esse Evangelistam, et Apostolum factum esse. Illud enim Judæos cohibebat, quod quem doctorem penes se habuerant, tunc adversarium experirentur. Ne itaque subita nominis mutatio propositi mutationem obtegeret, multo illum tempore cum priori nomine reliquit; ut postquam omnes didicissent eum ipsum esse, qui Ecclesiam antea persequebatur, tunc re omnibus comperta, nomen mutaretur. Et quod ipsa vera sit causa, audi ipsum dicentem : « Veni in » partes Syriæ et Ciliciæ : eramque ignotus facie Ecclesiis » Judææ, quæ in Palestina sunt[1]. » Quod si Ecclesiis Palestinæ, ubi degebat, ignotus erat; multo magis aliis. « Eram, » inquit, ignotus facie, » at non nomine. Quare ignotus erat facie? Nemo enim ex fidelibus vel respicere ipsum audebat, cum nos oppugnaret : tanta cæde, tanto furore plenus erat. Quamobrem omnes resiliebant, omnes fugiebant, sicubi adventantem viderent, neque ipsum vel respicere audebant, ita nempe efferatus contra fideles erat. Id unum audiebant, eum, qui olim ipsos persequebatur, nunc prædicare fidem, quam olim devastabat. Quoniam igitur de facie ipsum non noverant, sed ex auditu tantum, si nomen statim mutasset, ne ii quidem, qui audierant, cognovissent eum, qui fidem persequebatur, nunc Evangelium prædicare. Quoniam enim prius noverant ipsum vocari Saulum, si statim mutato nomine Paulus dictus fuisset; deinde vero quidam ipsis renuntiasset, Paulum qui persequebatur Ec-

[1] Galat. 1, 21.

clesiam, jam Evangelium prædicare, ignorassent an idem ipse esset, quia ille non Paulus, sed Saulus vocabatur. Ideo illum multo tempore cum priori nomine reliquit, ut omnibus esset fidelibus notus, etiam iis, qui procul erant, et non ipsum viderant.

IV. Cur ergo non statim ejus nomen mutatum sit, jam satis demonstratum est. Operæ-pretium jam fuerit ut initium sermonis repetamus. « Saulus autem adhuc spirans » minarum et cædis in Discipulos Domini. » Quid sibi vult illud, « Adhuc ? » Quid antea fecit, ut dicat, « Adhuc ? » Nam illud, « Adhuc, » de homine dicitur, qui antea multa mala fecerit. Quid ergo fecit? Imo quid, quæso, non mali fecit? Sanguine replevit Jerosolyma, fideles interfecit, Ecclesiam devastabat, Apostolos persequebatur : Stephanum occidit; non viris, non mulieribus parcebat. Audi Discipulum; « Saulus autem devastabat Ecclesiam, in domos ingrediens, » trahens viros et mulieres[1]. » Non illi forum satis erat, sed in domos insiliebat : « In domos ingrediens, ait. » Neque dixit : « Ducens, vel evellens viros ac mulieres ; » sed, « Tra- » hens viros ac mulieres : » ac si de fera loqueretur : « Tra- » hens viros ac mulieres ; » non viros solum, sed etiam mulieres. Neque naturam reverebatur, neque sexus miserebatur, neque ob infirmitatem frangebatur. Zelo namque, non furore motus, hoc agebat. Ideo Judæi hoc ipsum facientes, criminatione digni; hic contra id agens, venia dignus est. Etenim illos palam erat honoris et inanis apud vulgus gloriæ causa, illud agere; hic vero secus, sed zelo erga Deum permotus, etsi non secundum scientiam. Quamobrem illi, relictis mulieribus, viros impugnabant, quia in illos gloriam suam transisse videbant : hic autem, utpote zelo stimulante, universos adoriebatur. Hæc secum omnia reputans Lucas, vidensque illum nondum esse sa-

[1] Act. VIII, 3.

tiatum dicebat : « Saulus autem adhuc spirans minarum et » cædis in Discipulos Domini. » Non satiavit eum cædes Stephani, non ejus explevit animum persecutio Ecclesiæ; sed ulterius procedebat : neque furendi finem faciebat : zelus quippe erat. Sed nuper reversus a cæde Stephani, Apostolos persequebatur : idipsumque faciebat, ac si quis lupus sæviens in ovile ingressus, rapto agno, oreque discerpto, ex hoc raptu ferocior evaderet. Ita et Paulus Apostolorum chorum invasit, indeque rapuit agnum Christi Stephanum, eoque discerpto, hac cæde ferocior evasit. Propterea dicit, « Adhuc. » Quamvis cujus animum non explevisset cædes hujusmodi? quem non placasset mansuetudo ejus, qui occidebatur; verbaque ejus, qui lapidibus obrutus pro lapidantibus sic precabatur; « Domine, inquit, » ne statuas illis hoc peccatum[1]? » Ideo persecutor factus est Evangelista. Nam statim post cædem hic conversus est, illius vocem audivit Deus. Etenim dignus erat Stephanus qui audiretur tum propter futuram Pauli virtutem, tum propter propriam confessionem : « Domine, ne statuas illis » hoc peccatum. » Audiant qui inimicos habent, qui injuria afficiuntur. Etsi enim sexcenta gravia patiaris, nondum lapidatus es, quemadmodum Stephanus. Et vide quid factum sit. Obstruebatur fons unicus Stephani, et aperiebatur alius, ex quo innumera manabant flumina. Postquam enim siluit os Stephani, mox sonuit tuba Pauli. Sic nunquam Deus derelinquit usque in finem ad se currentes, sed dona præbet majora, quam ab inimicis auferantur. Non enim illi talem ab exercitu ejecerunt militem, qualem in ejus locum induxit Christus. « Saulus autem adhuc. » Aliud quiddam significat illud, « Adhuc. » Videlicet, illum adhuc furentem, adhuc ferocientem, adhuc vi furoris commotum, adhuc cæde ferventem attraxit Christus. Non enim expec-

[1] Act. vii, 60.

tavit donec cessaret ægritudo, extingueretur morbus, mansuetiorque fieret ille sic efferatus, et sic illum attraheret. Verum in ipsa furoris vi ipsum cepit, ut ostenderet potentiam suam, quod in medio furore, æstuante animo, persecutorem vicerit et subegerit. Etenim medicum tunc admiramur, quando febrim invalescentem et ferventem in summo fervore extinguere et penitus sedare potest. Quod et in Paulo factum est : in ipsa quippe flammæ vehementia, vox Domini, ceu ros superne manans, ipsum morbo penitus liberavit. « Saulus autem adhuc spirans minarum » et cædis in Discipulos Domini, » dimisit multitudinem, et deinde in principes impetum fecit. Quemadmodum enim is, qui arborem vult exscindere, dimissis ramis, radicem secat; sic et ille Discipulos adortus est, quod radicem prædicationis resecare cuperet. Verum non erant Discipuli radix prædicationis, sed Discipulorum Dominus. Quamobrem dicebat ille : « Ego sum vitis, vos palmites[1]. » Illa vero radix inexpugnabilis est. Idcirco quanto plures resecabant palmites, tanto plures et majores iterum pullulabant. Exsectus itaque est Stephanus, pullulavit Paulus, ac quotquot per Paulum crediderunt. « Factum est autem, inquit, cum » appropinquaret Damasco, subito circumfulsit eum lux de » cœlo : et cadens in terram, audivit vocem dicentem sibi : » Saule, Saule, quid me persequeris[2]? » Quare non vox prius allata est, sed lux prius circumfulsit eum ? Ut quiete vocem audiret. Quoniam enim is qui animo furoreque plenus aliquam rem perficere conatur, etiamsi innumeri vocent, non se convertit, totus operi intentus : ne idipsum in Paulo accideret, neve ille gestarum rerum furore ebrius vocem non adverteret, aut non audiret, animo ejus toto ad devastandum intento : excæcatis ante per lucem oculis, sedatoque animo, extincta omnis mentis perturbatione,

[1] Joan. xv, 1. — [2] Act. ix, 3, 4.

factaque ingenti animi tranquillitate, vocem emisit; ut dejecta omni arrogantia, sobria mente dictis attenderet. « Saule, Saule, quid me persequeris? » Verba non tam arguentis, quam sese purgantis sunt. « Quid me persequeris? » In quo aut parvo aut magno accusare me potes? In quo a me læsus fuisti? An quod mortuos vestros suscitaverim? an quod leprosos mundaverim? quod dæmones fugaverim? Sed ideo adorare me, non persequi oportuit. Ut vero discas illud: « Quid me persequeris, » sese purgantis potius esse; audi quomodo Pater ejus iisdem verbis Judæos alloquatur. Quemadmodum enim hic dicit: « Saule, » Saule, quid me persequeris? » sic et ille Judæis dicebat: « Popule meus, quid feci tibi, aut in quo contristavi te[1]? » Saule, Saule, quid me persequeris? » Ecce supinus jaces, ecce sine catena alligatus es. Quemadmodum igitur si herus servum sæpe transfugam multaque operatum mala, comprehensum, et vinctum sic alloquatur: « Quid vis tibi faciam? Ecce jam ad manus venisti; » ita et Christus Paulum correptum prostratumque, trementem videns ac formidantem, nihilque facere valentem, sic alloquitur: « Saule, » Saule, quid me persequeris? » Quorsum ille furor evadet? Quorsum insania? quorsum zelus intempestivus? Quorsum vincula et circuitiones? Quorsum efferatus ille animus? Jam immobilis eris, eumque, quem persequeris, ne videre quidem poteris: et qui festinus undique circumcursabas, nunc ducente opus habes. Ideo namque nunc dicit ei: « Quid me persequeris? » ut disceret etiam præcedenti tempore, ipso concedente omnia facta esse; neque illa infirmitatis fuisse, neque hæc, quæ jam fierent, crudelitatis esse; sed illa clementiæ, hæc providentiæ. Quid igitur Paulus, « Quis es, Domine? » Novit dominium ex concessione illa, virtutem ex cæcitate præsenti: demum potentiam

[1] Mich. VI, 3.

confitetur. «Quis es, Domine?» Vidisti-ne gratum animum? vidisti-ne mentem libertate plenam? vidisti-ne conscientiam sinceram? Non reluctatus est, non contendit; sed statim Dominum agnovit. Non quemadmodum Judæi cum viderent mortuos suscitatos, cæcos visum recipientes, leprosos mundatos, nedum ad tantarum rerum opificem accurrerent, seductorem etiam illum vocabant, omneque insidiarum genus apparabant; non sic utique Paulus, sed statim conversus est. Quid igitur Christus? «Ego sum Je»sus, quem tu persequeris[1].» Cur non dixit: «Ego sum Jesus, qui resurrexi: ego sum Jesus, qui in dextera Dei sedeo;» sed, «Ego sum Jesus, quem tu persequeris?» Ut ejus mentem percelleret, ut ejus animam compungeret. Audi itaque Paulum post multum temporis, post innumera præclare gesta, hoc lamentantem: «Ego enim, inquit, sum »minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apos»tolus, quia persecutus sum Ecclesiam[2].» Si vero post sexcenta præclare gesta, post tantum elapsum tempus, hoc lugebat, quanta verisimile est ipsum esse passum illo tempore, cum nullum opus bonum penes se haberet, et illatæ persecutionis sibi conscius esset, dum illam vocem audiret?

V. Verum insurgunt contra nos quidam: vos autem ne defatigemini, appetente licet vespera: nam pro Paulo loquimur; pro Paulo, qui per triennium nocte dieque Discipulos docuit. Insurgunt itaque jam adversum nos aliqui et dicunt: Ecquid mirum si Paulus accesserit, cum Deus vocem illam quasi funem ad collum ejus injecerit, et sic illum ad se traxerit? Animum diligenter adhibete. Etenim hæc argutatio nobis communis est cum gentilibus et cum Judæis, qui incredulitatis suæ tegumentum id esse putant, si virum justum incusent, ignari se dupliciter peccare, et

[1] Act. IX, 5. — [2] I Cor. XV, 9.

quod errorem suum non deponant, et quod sanctum Dei ejusmodi criminationibus impetant. Verum nos Dei gratia fulti, ejus defensionem suscipiemus. Quæ igitur accusatio est? Vi, inquiunt, illum attraxit Deus. Qua vi, mi homo? Superne vocavit eum. Credis omnino quod eum superne vocaverit? Atqui te quoque hodie vocat per illam vocem, et tu non obsequeris. Vides-ne non fuisse illud necessitatis? Nam si necessitatis fuisset, opus erat ut et tu obedires. Quod si tu non obedias, palam est eum ex voluntate obedivisse. Et ut discatis vocationem multum ad Pauli salutem contulisse, quemadmodum et ad aliorum omnium hominum; nec tamen illum bonis operibus, et laudibus, quæ merito voluntatis acquiruntur, vacuum reliquisse, neque liberum ejus arbitrium labefactasse, sed libentem eum proprio bonæ voluntatis motu accessise; alio exemplo id planum faciam. Audierunt Judæi vocem superne loquentem; non Filii, sed Patris de Christo loquentis ad Jordanis fluenta, « Hic est » Filius meus dilectus[1]; » at illi dicunt : « Hic est seductor » ille[2]. » Vides-ne manifestum bellum? vides-ne apertam pugnam? vides-ne ubique grato et benevolo animo esse opus, animaque sincera, neque affectu præoccupata? Ecce et illic vox, et hic vox; sed ille obtemperabat, hi repugnabant. Neque tantum vox auditur, sed Spiritus in columbæ specie videtur. Cum enim Joannes baptizaret, Christus vero baptizaretur, ne humanam figuram spectantes, baptizantem baptizato præstantiorem existimarent, venit vox quæ hunc ab illo distingueret. Et quia incertum esse videbatur de quonam vox illa loqueretur, venit Spiritus sanctus in specie columbæ, qui vocem in caput Christi duceret. Attamen et per vocem prædicavit, et per Spiritum ostendit, Joannesque postea clamabat, « Non sum dignus, qui » corrigia solvam calceamenti ejus[3] : » multa quoque alia

[1] Matth. III, 17. — [2] Id. XXVII, 63. — [3] Luc. III, 16, et Joan. I, 27.

tam verborum, quam operum testimonia accesserunt, et ad omnia in cæcitate manserunt; imo viderunt omnia, sed neque dictis, neque factis credidere, præjudicatæ vulgi opinionis insania ipsorum mentem occupante. Quod etiam Evangelista dicit, multos nempe Judæorum in illum credidisse; sed metu principum ipsum confiteri non ausos esse, ne a synagoga ejicerentur[1]. Ipse vero Christus dicebat: « Quomodo potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, » et gloriam, quæ a solo Deo est, non quæritis[2]? » Verum non ita Paulus; sed una solum audita voce ejus, quem ille persequebatur, statim accurrit, statim obedivit, et magnam præ se tulit conversionem. Quod si dictorum prolixitate non defatigemini, ad aliud propinquius exemplum propero. Etenim et Filium audierunt, atque ita audierunt ut Paulus audierat, et simili audierunt tempore, atque Paulus; neque tamen sic crediderunt. Nam sicut Paulus cum fureret, cum ferocior esset, cum Discipulos impugnaret, vocem audivit, ita et Judæi. Ubinam, et quando? Egressi sunt noctu, cum facibus et lampadibus ad comprehendendum illum. Putabant enim se merum hominem adoriri. Cum igitur eos suam vellet docere virtutem, seque Deum esse, ipsosque contra stimulum calcitrare, dicit illis: « Quem quæri» tis[3]? » Coram eo et proxime stabant, neque illum videbant. Verum is ipse, qui quærebatur, ipsos manu ducebat, ut se invenirent; ut ediscerent ipsum non invitum ad patiendum venire; et, si ipse non concessisset, nunquam illos rem perfecturos fuisse. Quomodo enim, cum nec invenire illum possent; imo ne videre quidem præsentem? Non modo autem præsentem videre non potuerunt; sed cum sciscitanti responderent, ne sic quidem sciebant quisnam tunc præsens esset: usque adeo oculos eorum excæcaverat. Imo ne id quidem tantum; sed etiam voce

[1] Joan. XII, 42. — [2] Id. V, 44. — [3] Joan. XVIII, 6.

illos supinos prostravit. Nam ut dixit, « Quem quæritis ? » abierunt omnes retrorsum ab hac voce pulsi. Quemadmodum enim vox Paulum dejecit et resupinavit; sic et vox illos omnes prostravit supinos. Et quemadmodum ille non videbat eum, quem persequebatur ; ita et illi non videbant eum, quem quærebant : sicut ille tempore furoris sui excæcatus est, ita et illi tempore furoris sui sunt excæcati. Etenim ille cum iret vinctum Discipulos, et hi cum exirent alligatum Christum, eadem passi sunt. Illic vincula, et hic quoque vincula; illic persecutio, hic etiam persecutio; illic cæcitas, hic item cæcitas; illic vox, hic quoque vox : similis utrobique Christi potentiæ demonstratio, similia remedia; at non similis emendatio : inter ægrotantes enim magnum discrimen. Quid enim stupidius, quid ingratius illis? Ceciderunt retrorsum, et rursus surrexerunt, rursus invaserunt. Annon ipsis lapidibus insensibiliores erant? Ut vero discerent hunc ipsum esse, qui dixerat illis, « Quem quæritis ? » illosque retrorsum prostraverat; cum surrexissent iterum, dicit illis, « Quem quæritis? » Respondent illi, « Jesum. » Tum ille : « Dixi vobis, quia » ego sum[1] ; » ac si diceret : « Discite me eum ipsum esse, qui antea dixi vobis : Quem quæritis? vosque prostravi. » Verum nihil hoc profuit, sed in cæcitate manserunt. Hæc omnia simul et accurate conferens, disce Paulum non ex necessitate accessisse, sed ex bono animo sinceraque conscientia.

VI. Quod si id feratis patienterque toleretis; aliud longe opportunius dicam, quo ineluctabiliter demonstratur Paulum non ex necessitate ad Dominum accessisse. Venit postea Paulus Salaminem Cypri, ibique invenit magum quemdam sibi obsistentem apud proconsulem Sergium. Paulus vero repletus Spiritu sancto dixit illi : « O plene omni dolo,

[1] Joan. XVIII, 7. — [2] Ibid. 8.

» et omni versutia, fili diaboli : non desines pervertere vias » Domini rectas[1] ? » Hæc persecutoris verba sunt. Gloriam Domino referamus, qui ipsum convertit. Antea audiebatis quod devastaret Ecclesiam, in domos ingrediens, trahensque viros ac mulieres abriperet in carcerem. Videte quanta cum fiducia nunc pro prædicatione loquatur : « Non desi- » nes, inquit, pervertere vias Domini rectas ? Et nunc ecce » manus Domini super te : et eris cæcus, et non videns » usque ad tempus[2]. » Idem remedium Mago imposuit, quod sibi ipsi visum restituerat : sed ille mansit in cæcitate; ut discas non vocationem modo Paulum adduxisse, sed etiam ejus propositum voluntatis. Nam si cæcitas sola id effecisset, in Mago etiam idipsum evenire oportuisset : sed non ita factum est. Verum ille quidem excæcatus est. Proconsul autem videns id, quod factum erat, credidit. Alius remedium accepit, et alius visum recuperavit. Videte quantum bonum sit probus animi affectus; quantum vero malum inobsequentia et cordis durities. Excæcatus est Magus, et ille nihil lucratus est, quod inobsequens fuerit; Proconsul vero Christum cognovit. Quod igitur sponte et ex proposito voluntatis accesserit Paulus, id satis jam demonstratum est. Id vero jam volo vos id probe nosse, Deum nempe non vim inferre nolentibus, sed volentes trahere. Ideo namque dicit : « Nemo venit ad me, nisi » Pater meus traxerit eum[3]. » Qui vero trahit, volentem trahit, humique jacentem, ac manum porrigentem. Et ut discatis ipsum nemini vim ferre; et si ipso volente nos nolimus, quæ ad salutem nostram spectant, pessum ire : non quod ejus voluntas infirma sit, sed quod nemini velit necessitatem inferre; hanc rem disquirere necesse est, quoniam multi sæpe in segnitiei suæ obtentum hac futili utuntur defensione : sæpeque moniti ut illuminationem, seu

[1] Act. XIII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Joan. VI, 44.

baptisma suscipiant, vitæ institutum in melius commutent, aliaque similia bona opera exequantur, tunc illi pigritantes et refugientes ita respondent : « Si Deus voluerit, persuadebit mihi et convertar. » Sane non criminor illos, sed admodum approbo, quod ad voluntatem Dei confugiant; sed volo ut ea, quæ penes ipsos sunt, afferant, et sic dicant : « Si Deus voluerit. » Nam si te somno ac segnitiei dedens, non coneris bona edere opera, sed Dei tantum voluntatem objeceris, nihil eorum, quibus opus habes, adipisceris unquam. Nam, ut dicebam, necessitate, ac vi neminem unquam adigit Deus : sed vult quidem omnes salvos fieri, nemini vero necessitatem inducit, quemadmodum et Paulus dicit : « Qui vult omnes homines salvos » fieri, et ad agnitionem veritatis venire[1]. » Quomodo igitur non omnes salvi fiunt, si vult omnes salvos fieri? Quia non omnium voluntas ejus voluntatem sequitur; ille vero nemini vim infert. Sic et ad Jerusalem dicit : « Jerusalem, » Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, et noluistis? » Quid igitur? « Ecce relinquetur domus vestra » deserta[2]. » Vides-ne quod etsi Deus velit nos salvos facere, nos autem accedere nolimus, in interitu maneamus? Non enim invitum, non nolentem, ut sæpe repeto, sed libentem et volentem hominem ut salvum faciat Deus paratus est. Homines quidem famulis volentibus nolentibus dominari et imperare volunt, non ad servorum utilitatem, sed ad suam respicientes : Deus vero, qui nemine indiget, cum tibi demonstrare velit se nulla rerum nostrarum indigentem, servitutem nostram expetere; sed ad utilitatem solum nostram respicere; ac non ad usum suum, sed ad emolumentum nostrum se omnia facere; nisi sponte ac volentes gratiamque servitutis ipsi reddentes accedamus, invitos ac resilientes nunquam cogit, nec vi

[1] 1 Tim. II, 4. — [2] Luc. XIII, 34, 35.

adigit; ut ostendat non se nobis gratiam servitutis, sed nos ipsi gratiam habituros esse dominii. Hæc itaque cum sciamus, Domini clementiam considerantes, dignum ejus benignitate, quantum facultas erit, vitæ institutum exhibeamus, ut et regnum cœlorum consequamur, quo nos consortes fieri contingat gratia et humanitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, una cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

Reprehensio eorum, qui aberant ab Ecclesia, et cohortatio ad præsentes, ut curam gerant fratrum: et in procemium Epistolæ ad Corinthios, Paulus vocatus, *et de humilitate.*

I. Cum ad vestram paucitatem oculos meos converto, et collectis in singulis gregem nostrum minorem fieri cerno, mœreo simul et gaudeo. Gaudeo quidem propter vos, qui adestis: mœreo vero propter illos, qui absunt. Nam vos quidem laudibus digni estis, quod nec ipsa paucitas negligentiores vos reddiderit: illi vero criminibus sunt obnoxii, quos neque studium vestrum ad majorem animi promptitudinem excitarit. Propterea beatos vos prædico, et æmulatione dignos censeo, quod nihil vobis illorum nocuerit negligentia: miseros autem illos prædico, et lacrymis prosequor, quod nihil eos studium vestrum potuerit adjuvare. Non enim Prophetam audierunt dicentem: « Elegi abjectus esse in domo Dei magis, quam ha-» bitare in tabernaculis peccatorum[1]. » Non dixit: « Elegi

[1] Psal. LXXXIII, 11.

habitare in domo Dei mei, neque versari, neque ingredi : » sed, « Elegi abjectus esse. » Licet inter ultimos numerer, boni consulo, hac re contentus sum, si vel intrare vestibulum mihi concedatur, inquit; magni beneficii loco duco, si vel in numerum referar postremorum in domo Dei mei. Communem Dominum amor ut proprium sibi vindicat : ea siquidem vis est charitatis. « In domo Dei mei. » Qui amat, non eum tantum videre desiderat, quem amat, sed vel solam ejus domum; sed et vestibulum, neque vestibulum tantum ædium, sed vel angiportum vel vicum, et si vel vestem, vel calceamentum viderit ejus quem amat, ipsum se videre arbitratur quem amat. Sic affecti fuerunt Prophetæ : quoniam Deum incorporeum non videbant, domum videbant, et per domum præsentem illum cernere sibi videbantur. « Elegi abjectus esse in domo Dei mei » magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. » Quivis locus, quodvis spatium cum domo Dei comparatum tabernaculum est peccatorum, sive forum dixeris, sive curiam, sive domum singulorum. Licet enim preces illic fiant, licet supplicationes, tamen illic contentiones et pugnas et convitia, conventusque fieri de sæcularibus curis necesse est : at hic locus ab his omnibus est immunis, propterea peccatorum quidem illa sunt tabernacula, hæc vero domus est Dei : et quemadmodum portus a ventis et fluctibus liber multam navibus in eo stationem eligentibus præbet securitatem : sic nimirum et Dei domus tanquam ab externorum negotiorum tempestate abreptos eos, qui intraverint, in multa tranquillitate collocat, et securitate, sacrorumque Eloquiorum auditionis participes efficit. Hic locus virtutis est occasio, philosophiæ schola, non in collecta solum, dum Scripturæ sacræ recitantur, et doctrina spiritualis porrigitur, ac venerandorum patrum senatus astat : sed quovis etiam reliquo

tempore, vestibula tantum ingredere, tum tu subito sæculare omnes curas depones. Intra in vestibulum, et tanquam aura quædam spiritualis animam tuam afflabit. Hæc tranquillitas horrorem incutit, et philosophari docet: mentem erigit, neque sinit præsentium recordari, a terra in cœlum te transfert. Quod si absque collecta tantum quæstum facis, quod hic verseris, quando undique Prophetæ clamant, quando Apostoli Evangelium prædicant, quando stat Christus in medio, quando quæ fiunt suscipit Pater: quando lætitiam suam Spiritus sanctus impertit, quanta qui adsunt utilitate cumulati recedunt, quanto damno afficiuntur qui absunt? Vellem scire ubinam versentur, qui collectæ interesse neglexerunt, quid eos detinuerit, et ab hac sacra mensa revocarit, de quibus inter se colloquantur. Imovero jam probe novi; aut enim de absurdis ac ridiculis rebus colloquuntur, aut sæcularibus curis affixi sunt: utraque porro venia digna non est occupatio, et extremo supplicio est obnoxia. Ac de priori quidem neque verba facere opus est, vel demonstrationem afferre: eos vero qui res domesticas nobis objiciunt, et inde se intolerabili urgeri necessitate causantur, ne istos quidem veniam obtinere posse, cum semel in hebdomada huc vocentur, ac ne tum quidem res spirituales terrenis anteferre dignentur, ex Evangeliis constat. Nam et illi qui ad spiritales nuptias fuerant invitati, ejusmodi excusationes obtendebant, quod hic quidem jugum emisset, ille vero prædium sibi comparasset, ille sponsam duxisset; sed puniti sunt tamen. Necessariæ quidem sunt illæ causæ: sed cum Deus invitat, nulla excusatione sunt dignæ. Deo namque nobis sunt omnia necessaria posthabenda. Ubi ejus honori fuerit satisfactum, tum in alia studium impendatur. Quis enim, quæso, famulus, antequam domino debitum expleverit ministerium, domui suæ unquam providebit? Annon igi-

tur absurdum est inter homines, ubi nudum nomen est dominatus, tantam heris reverentiam exhibere atque obedientiam: verum autem Dominum non nostrum solum, sed supernarum etiam Virtutum, ne eodem quidem, quo conservos nostros, cultu et honore dignari? Atque utinam fieri posset, ut in illorum conscientiam penetraretis, tum vero probe intelligeretis, quot vulneribus scaterent, quot spinas haberent. Ut enim terra, quæ manibus agricolarum exculta non est, deserta fit, et sylvescit: haud secus anima quæ spirituali doctrina non imbuitur, spinas et tribulos producit. Si enim nos, qui quotidie lectione Prophetarum fruimur et Apostolorum, vix impetum animi cohibemus, vix iram frenamus, vix cupiditatem reprimimus, vix invidiæ tabem repellimus, licet assidua carmina ex Scripturis sacris deprompta nostris perturbationibus occinamus, vix impudentes istas belluas cohibemus: illis quibus nunquam ejusmodi est adhibita medicina, neque divinam philosophiam audiverunt, quæ salutis, quæso, spes est reliqua? Vellem mihi liceret animam illorum oculis vestris subjicere, tum illam et sordidam et squallentem, confusam et abjectam ac pudore suffusam cerneretis. Nam quemadmodum quæ balneis non utuntur corpora, squallore ac sordibus multis scatent: ita quæ spirituali doctrina exculta non est anima, multis sordibus peccatorum est obsita. Sunt enim balneum quoddam spirituale quæ hic fiunt, quod calore Spiritus sordes omnes abstergit: imo vero non sordes tantum Spiritus ignis abstergit, sed etiam colorem. « Si enim fuerint, inquit, peccata vestra sicut » phœniceum, sicut nivem dealbabo[1]. » Quamvis non minus tenaciter peccatorum sordes animæ naturæ adhæserint, ac si colorem ex tinctura immobilem contraxisset: ita possum ego contrariam in eam qualitatem inducere.

[1] Isaï. 1, 8.

Sufficit enim solus nutus meus, ut omnia peccata deleantur.

II. Hæc a me non eo fine dicuntur, ut vos audiatis, neque enim vel medicamentis indigetis, ob Dei benignitatem et gratiam; sed ut illi per vos intelligant. Quod si loca scire potuissem, in quibus congregantur, nequaquam molestiam charitati vestræ exhibuissem : sed quoniam fieri nequit, ut ego qui unus sum, tam numerosum populum noverim, vestræ fidei fratrum vestrorum curationem committo : estote de fratribus vestris solliciti, conciliate vobis illos, invitate. Scio vos istud persæpe fecisse, sed nihil est hoc persæpe fecisse, nisi eo usque faciatis, quoad persuaseritis et allexeritis. Scio vos importunos fuisse, scio molestos sæpenumero visos esse, quod non persuaseritis : ideoque negligentiores redditi estis : sed consoletur vos Paulus, qui dicit, « Charitas omnia sperat, omnia credit, charitas nunquam excidit [1]. » Tu quod tui muneris est exequere : quamvis curationem ille non admittat, tu apud Deum mercedem habes. Nam in terram quidem si semen jeceris, neque spicas produxerit, vacuis necesse est manibus inde discedas : at in anima non ita fit : sed si quidem doctrinam jeceris, quamvis illi persuasi non fuerint iis quæ dicuntur, plenam et cumulatam apud Deum habes mercedem, nec minorem, quam si persuasi plane fuissent. Non enim simpliciter rerum exitum, sed animi propositum eorum qui laborant, attendit Deus dum præmia solet decernere. Vos igitur hortor, ut quod faciunt, qui studiis theatrorum insaniunt, et in equorum certaminibus, hoc vos quoque faciatis. Quid illi porro faciunt? Jam ab ipsa vespera coëunt, et conveniunt inter se, et ad aliorum domos veniunt sub auroram, aliaque loca sibi designant, ut simul congregati majori cum voluptate ad

[1] 1 Cor. XIII, 7.

satanicum spectaculum illud ascendant. Quemadmodum illi rei saluti animæ suæ noxiæ diligentem operam navant, seque mutuo deducunt : ita vos animæ vestræ curam gerite, vosque invicem servate : cumque futura erit collecta, ad ædes perge tui fratris, eumque foris pro vestibulo expecta atque egredientem retine : licet ab innumeris necessitatibus urgeatur, ne permittas, neve sinas sæculare aliquod negotium aggredi, prius quam ad Ecclesiam illum adduxeris, et integræ collectæ persuaseris interesse : quamvis contendat, quamvis contradicat, quamvis innumeras excusationes obtendat, ne illi credas, nec acquiescas, sed dicens ac docens fore, ut tum illi cætera magis facilia et expedita reddantur, cum absoluta collecta, postquam particeps precum fuerit, patrumque benedictiones acceperit, deinceps ad illa properarit, atque his ac pluribus aliis verbis cum ipsum devinxeris, ad sacram istam mensam deducito, ut duplicem mercedem obtineas, cum ob tuum, tum ob illius adventum. Omnino si tantum studii tantumque diligentiæ ad illos venandos et alliciendos, qui negligentiores sunt, adhibuerimus, salutem assequemur. Quantumvis enim negligentes sint, et impudentes, et truculenti, assiduitatem propositi vestri reveriti, tandem a negligentia desistent. Neque enim illo judice, qui Deum non noverat, neque homines reverebatur[1], asperiores sunt, quantumvis sint duri ac stupidi : attamen illum crudelem, sævum, ferreum, adamantem illum unius mulieris viduæ constans assiduitas exoravit. Quanam igitur venia digni erimus, si cum mulier vidua crudelem judicem, qui neque Deum timebat, nec homines reverebatur, inflectere potuerit, et ad beneficium conferendum impellere, nos fratres nostros multo illo tolerabiliores multoque modestiores allicere non potuerimus, dum ad propria

[1] Luc. XVIII, 2.

illos commoda capessenda cohortamur? Hæc sæpe dixi, neque dicere cessabo, donec eos sanos videro, qui ægrotant. Singulis diebus illos quæro, donec opera vestra illos inveniam. A vobis etiam summopere contendo, ut eodem cum animi dolore, cum quo hæc a me nunc dicuntur, cum eodem labore negligentiores disquiratis. Non enim mihi tantum, sed a vobis Paulus præcepit, ut membrorum vestrorum curam geratis. « Consolamini enim, inquit, » invicem in verbis istis, sicut et facitis: « et rursus, » Ædificate alterutrum[1]. » Magna quippe merces eos manet, qui de fratribus sunt solliciti, maximumque supplicium illis imminet, qui salutem illorum minime curant et negligunt.

III. Quamobrem valde confido credoque vos ea quæ diximus magna cum animi alacritate præstituros: quam ob causam hic adhortandi finem faciens, ad Pauli mensam deducere vos conabor. « Paulus vocatus Apostolus[2]. » Hæc sæpenumero et a vobis audita, et a nobis sunt lecta: sed non legere tantum, verumetiam intelligere quæ dicuntur oportet: alioqui nullum nobis lucrum ex lectione constabit. Siquidem thesaurus, si superne calcetur, divitias non ostendit: sed effodiendus est prius, et postquam infra descenderis, omnem deinde quæstum invenies: ita quoque fit in Scripturis, non sola sufficit lectio ad reconditos bonorum thesauros indicandos, nisi profundum scruteris. Si lectio sufficeret, non dixisset Eunucho Philippus: « Putas-ne intelligis quæ legis[3]? » Si lectio sufficeret, Judæis Christus non dixisset: « Scrutamini Scripturas[4]: » at is qui scrutatur, non superficie tenus subsistit, sed ad profundum ipsum usque descendit. Etenim in ipso exordio multum sensuum pelagus cerno. Atque in sæcularibus quidem epistolis salutationes quoquo modo fiunt solum honorem cultumque deferentes: hic vero non ita: sed multa

[1] 1 Thess. v, 11. — [2] 1 Cor. I, 1. — [3] Act. VIII, 30. — [4] Joan. v, 39.

exordium sapientia redundat. Non enim Paulus est qui loquitur, sed qui animam ejus movet Christus. « Paulus » vocatus. » Hoc nomen, Paulus, unum quidem est nudumque nomen : sed tantum sensuum thesaurum habet reconditum, quantum experientia comperistis. Nam si recordamini, tres integros dies de solo hoc nomine disseruisse me scitis, dum causas afferrem, ob quas cum Saulus antea vocaretur, Paulus deinde vocatus est, et qua de causa non statim ad fidem conversus hanc appellationem accepit, sed ad multum tempus nomen retinuit, quod illi a principio parentes imposuerant : multamque Dei sapientiam et providentiam ex eo demonstravimus cum erga nos, tum erga sanctos illos exhibitam. Nam si liberis suis homines non temere nomen imponunt, sed vel a patre, vel ab avo, vel a majoribus cæteris nomina mutuantur : multo magis Deus servis suis non sine causa, nec sine ratione aliqua appellationes imposuit, sed majori cum judicio ac sapientia. Siquidem homines in honorem defunctorum, vel ad suam consolationem sæpenumero nominibus mortuorum filios suos appellant, eoque pacto per appellationem liberorum solatium sibi doloris excogitant, quem ex obitu defunctorum conceperant : Deus autem memoriam virtutis ac doctrinam tanquam in ærea columna in appellatione sanctorum recondit. Petrum quidem certe a virtute sic vocavit, et in ejus nomine firmitatis fidei argumentum et indicium collocavit, ut appellatione sua, perpetua tanquam magistra quadam ejusmodi firmitatis, utatur[1]. Joannem quoque ac Jacobum a magnitudine vocis in Evangelio prædicando nota vocavit. Sed ne eadem rursus memorando molestiam pariat oratio nostra, his omissis, illud dicam, ipsa sanctorum nomina seorsim semper religiosis et piis viris veneratione digna esse, ac peccatoribus formidanda.

[1] Matth. XVI, 18.

Onesimum quidem certe, qui fugitivus et fur extiterat, et de pecunia herili quippiam interverterat, cum suscepisset Paulus, cumque immutasset, atque ita sacris mysteriis initiasset : cum deinceps eum domino suo redditurus esset, hæc ad illum scripsit : « Propter quod multam fiduciam » habens in Christo imperandi tibi quod ad rem pertinet » propter charitatem, magis obsecro, cum sim talis, ut » Paulus senex, nunc autem et vinctus in Christo Jesu[1]. » Vides illum addidisse tria, vincula propter Christum, conversationem ob ætatem, et nominis reverentiam? Nam cum unus esset qui obsecrabat, triplicem eum conabatur efficere, qui pro Onesimo supplicabat, vinctum, senem, Paulum. Vides ipsa seorsim nomina veneranda esse fidelibus ac religiosa? Si enim dilecti filioli nomen usurpatum sæpe vel invitum parentem ad conferendum beneficium inflexit ob nominis amorem; multo magis in sanctis id habere locum decebat. Porro formidabilia quoque peccatoribus esse, quemadmodum pigris puerulis nomina magistrorum, audi quo pacto Paulus scribens ad Galatas subindicarit. Nam quoniam ad judaïcam infirmitatem declinarant, et de ipsa fide periclitabantur, cum illos vellet erigere ac illis persuadere, ut in evangelicam doctrinam nihil judaïcum introducerent, ita scripsit : « Ecce ego Paulus dico » vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil » proderit[2]. » Dixisti, « Ego : » cur addidisti nomen? Num enim illud, « Ego, » sufficiebat ad eum indicandum qui scribebat? ut nimirum discas ipsum nominis additamentum ad commovendos auditorum animos suffecisse; propterea nomen addit, ut eis memoriam refricet præceptoris. Idem quoque nobis accidit; cum enim nobis in memoriam sancti revocantur, tametsi desidia torpescimus, excitamur: licet contemnamus, terremur. Paulum quidem certe Apos-

[1] Philem. 8, 9. — [2] Galat. v, 2.

tolum cum audio, animo intueor illum, qui in tribulationibus versabatur, in angustiis, in plagis, in carceribus, qui unius diei noctisque spatio in profundo maris fuit, qui tertium raptus in cœlum fuit, qui in paradiso verba audivit arcana, vas electionis, Christi paranymphum, qui a Christo anathema esse pro fratribus optavit. Itaque tanquam aurea quædam catena recte factorum turba cum nominis memoria sese ingerit iis, qui diligenter attenderint : neque mediocre inde lucrum decerpitur.

IV. Potuissemus his etiam plura de nomine dicere : sed ut secundam quoque dictionem attingamus, hic finita de nomine contemplatione, deinceps gradum ad illam faciemus. Ut enim nomen, « Paulus, » multum nobis lucri comparavit, ita et illud, « Vocatus, » si convenienti studio velimus illud indagare, non minori vel etiam majori nos contemplatione complebit. Et quemadmodum si quis ex mundo aureo vel regio diademate lapillum unum eximat, et domos splendidas, et agros magni pretii, ac famulorum greges aliaque multo his majora coëmere poterit, illa margarita divendita : ita quoque fiet in verbis sacris, si unius dictionis sensum velis evolvere, multam spiritualis tibi quæstus materiam præbebit; non quod domos aut mancipia vel terræ jugera tibi comparet; sed quod pietatis ac philosophiæ occasiones afferat eorum animabus, qui attenti ac seduli fuerint. Ipsum igitur illud, « Vocatus, » considera quantam ad spiritualium rerum historiam nos deducat. Prius autem illud discendum est, quid sit illud ipsum, « Vocatus, » ac deinde scrutandum, quam tandem ob causam ad Corinthios solum et ad Romanos, non ad ullum alium litteras mittens ita scripserit. Neque enim sine causa vel temere id facit. Nam si nos epistolis non temere inscriptiones præfigimus, sed si ad inferiores litteras mittamus, Talis tali, scribimus : cum autem ad æquales, etiam Do-

minum in inscriptione vocamus eum, qui epistolam recipit; cum vero nostram dignitatem longe excedunt, alia quoque plura adjicimus nomina, quæ majorem cultum et honorem præ se ferant. Quod si nos tantam curam adhibemus, neque eodem modo ad omnes scribimus, sed pro varietate personarum, quæ litteras recipiunt, convenientes appellationes præmittimus : multo magis Paulus non temere, aut sine causa hoc modo ad hos, ad illos alio modo scribebat : sed cum aliqua spirituali sapientia. Ac nulli quidem alteri mittentem litteras vocatum eum in exordio epistolæ se ipsum appellasse, decursis ipsis epistolarum initiis discere possumus. Cur autem id ageret, jam nostrum est discere, si prius quid sit, «Vocatus,» demonstraverimus, quidque nos per hanc dictionem docere Paulus voluerit. Quid ergo docere nos vult Paulus, cum se ipsum vocatum appellat? Se nimirum priorem ad Dominum non accessisse, verum vocatum obedivisse : non ipsum quæsivisse atque invenisse, sed cum aberrasset, inventum esse : non ipsum ad lucem respexisse primum, sed lucem radios suos in ejus palpebras vibrasse, et exterioribus oculis orbato, interiores deinde esse reseratos. Cum igitur docere nos vellet se nullum ex suis recte factis omnibus sibi ipsi tribuere, sed Deo qui vocavit, se ipsum vocatum appellat. Nam qui stadii mihi fores aperuit, inquit, et scammatis, ille coronarum etiam est auctor : qui præbuit initium et radicem plantavit, hic mihi fructuum, qui deinde germinarunt, occasiones suppeditavit. Quapropter alibi quoque rursus cum dixisset : «Plus omnibus laboravi,» subjunxit, «Non ego autem, sed gratia, quæ mecum est[1].» Itaque nomen illud «Vocatus,» aliud nihil indicat, nisi Paulum nihil ex suis recte factis sibi proprium arbitrari, sed omnia Domino Deo tribuere, quod utique Christus Discipulos suos

[1] 1 Cor. XV, 10.

dicens : « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos[1] ; » atque Apostolus istud ipsum rursus in eadem innuit Epistola, cum ait : « Tunc cognoscam, sicut et cognitus sum[2]. » Nunc enim, inquit, non ego prior cognovi, sed prior sum cognitus. Dum enim persequeretur, et popularetur Ecclesiam, Christus eum vocavit dicens : « Saule, Saule, quid » me persequeris[3] ? » propterea vocatum se ipsum appellat. Quam ob causam ad Corinthios ita scribebat? Corinthus hæc metropolis est Achaïæ, ac spiritualibus donis abundabat, et merito sane, siquidem prima Pauli potita est lingua : et quemadmodum vitis, quæ ab optimo ac diligenti agricola excolitur, multis luxuriat foliis, multis fructibus semper oneratur : ita nimirum et urbs illa cum tanquam optimum agricolam Pauli doctrinam prima esset experta, ejusque sapientia longo tempore se oblectasset, bonis omnibus florebat. Neque vero spiritualibus tantum donis abundabat, sed et commoda sæcularia illi affatim suppetebant. Nam et profanæ eruditionis sapientia, et divitiis, et potentia cæteris urbibus antecellebat. Atque his illa inflabatur, et in superbiam efferebatur, et per superbiam in varias partes divisa est. Ea quippe natura est arrogantiæ, charitatis vincula disrumpit et proximum avellit, et efficit ut seorsim apud se degat is, qui ab illa correptus fuerit. Et sicut paries, qui intumuerit, ædificium destruit : sic anima inflata ferre non potest se cum altero copulari : quod et Corintho tum evenit : inter se dissidebant, et in multas partes Ecclesiam dividebant : atque innumeros sibi alios doctores cum præfecissent, in curias et classes distributi dignitatem Ecclesiæ pessumdabant. Dignitas enim est Ecclesiæ, cum illi, qui congregati sunt, optime inter se concordiam pacemque conservant.

V. Hæc autem omnia vobis demonstranda sunt, et Co-

[1] Joan. xv, 16. — [2] 1 Cor. xiii, 12. — [3] Act. ix, 4.

rinthios Pauli doctrina tum excultos fuisse primos, eos donis spiritualibus divites fuisse, et commodis sæcularibus antecelluisse, atque idcirco in superbiam elatos a se invicem esse divulsos, et hos quidem his, illos autem illis sese addixisse. Ut igitur intelligas primos eos doctrina Pauli excultos fuisse, audi quo pacto idipsum indicet Paulus : «Nam si multos, inquit, pædagogos habeatis in Christo, » sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evange» lium ego vos genui[1]. » Atque is, qui gignit, primus in lucem producit quod genitum est. Et rursus : «Ego plantavi, » Apollo rigavit[2] : » ostendens a se primum sparsam esse doctrinam. Porro donis eos spiritualibus redundasse inde constat : «Gratias ago Deo ob gratiam Dei, quæ data est » vobis in Christo Jesu, quod in omnibus divites facti estis » in illo, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia[3]. » Et vero profanæ illos sapientiæ fuisse participes, satis nobis declaravit multis illis longisque sermonibus, quibus in sapientiam illam invehitur. Cum enim alia in Epistola non facile id præstitisse reperiatur, hic prolixa illos accusatione insectatur : ac merito sane. Nam quoniam hinc tumor et fastus exortus est, illic etiam sectionem admovit sic dicens : «Non enim misit me Christus baptizare, sed evan» gelizare : non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux » Christi[4]. » Vide quam acriter profanam sapientiam accuset, quod non modo nihil ad pietatem conferre videatur, sed etiam impedimentum et obstaculum fiat. Ut enim præclara corpora, et formosi pulchrique vultus, si quod ornatus exterius additamentum admittant, suæ pulchritudinis gloriam minuunt, quod fuci et pigmenta, et reliqua ejusmodi lenocinia et artificia formæ laudem divisam ad se trahant : quod si nihil eis addideris, pulchritudinem eorum magis detegis, dum sola forma decertat, et integra laude

[1] 1 Cor. IV, 15. — [2] Id. III, 6. — [3] Id. I, 5. — [4] Ibid. 17.

et commendatione perfruitur : ita fit in religione, et spirituali sponsa, si quid externum illi adjungas, sive divitias, sive potentiam, sive eruditionis vim, gloriam ejus perdis, nec sinis ut integra laus ejus appareat, sed in multas partes ejus gloriam dividis : sin eam solam sinas simplicem nudamque certare, amotis omnibus rebus humanis, tunc maxime pulchritudo ejus omnis apparebit, tunc invicta virtus ejus elucebit, cum neque divitiis indigens, neque sapientia, neque potentia, neque nobilitate, neque aliis ullis rebus humanis, omnia superare potuerit et subigere, dum per homines viles, abjectos, egenos, pauperes, idiotas, impiis oratoribus, philosophis, tyrannis, et universo terrarum orbe superior evadit. Propterea Paulus quoque dicebat : « Non veni per sublimitatem sermonis annuntians » vobis testimonium Dei[1] : Et, Quæ stulta sunt mundi » elegit Deus, ut confundat sapientes[2] : Non simpliciter dixit : « Quæ stulta sunt, » sed, « Quæ stulta sunt mundi; » neque omnino quod, « Quæ stulta sunt mundi, » sint etiam stulta apud Deum : sed multi ex illis qui videntur hic esse insipientes, apud Deum sunt omnibus aliis sapientiores : quemadmodum nimirum multi qui egestate hic premuntur, omnibus apud Deum sunt opulentiores. Quandoquidem Lazarus etiam ille cum omnium pauperrimus esset in mundo, ditissimus omnium erat in cœlis[3]. Stultitiam igitur mundi appellat eos, quibus lingua non est diserta, qui profana sapientia non sunt imbuti, qui eloquentia minime pollent. « Et hos elegit, inquit, Deus, ut sapientes confundat. » Quo vero pacto, quæso, per hos illi confunduntur? per ipsam rerum experientiam. Cum enim foris sedentem ac mendicantem viduam, ac sæpenumero corporis membris mutilatam de immortalitate animæ interrogaveris, de resurrectione corporum, de providentia Dei, de retributione

[1] 1 Cor. II, 1. — [2] Id. I, 27. — [3] Luc. XVI, 20.

pro meritis, de ratione illis reddenda, de tremendo judicio, de repositis eis, qui recte se gesserint, bonis, de suppliciis quæ peccatoribus Deus comminatus est, de aliis omnibus : cumque illa valde accurate magna cum fiducia et securitate responderit; philosophus autem et qui plurimum coma et baculo gloriatur, post multa longaque spatia sermonum, post importunam multamque garrulitatem ne hiscere quidem potuerit, neque de istis verba facturus valuerit os diducere : tum probe intelliges, quo pacto Deus elegerit stulta mundi, ut sapientes confunderet. Nam quæ præ nimia superbia fastuque reperire illi minime potuerunt, tum quod se ipsos a disciplina spiritus sejunxissent, tum quod omnia propriis cogitationibus commisissent, hæc mendici et abjecti ac profanæ eruditionis expertes omnia exacte didicerunt, cum a cœlesti disciplina penderent. Neque vero contentus est horum tenus profanam sapientiam incusare, sed et alia plura subjungit, dicens : «Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum[1] : Et auditores rursus adhortans cum contemptu ac vehementia dicebat : «Si quis enim videtur, inquit, inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens[2]. » Et rursus, «Scriptum est : Perdam sapientiam sapientum, et pruden- » tiam prudentum reprobabo[3] : » Et rursus : «Dominus » novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt[4]. »

VI. Ac sapientia quidem præditos fuisse Corinthios ex his liquet; eos autem superbos fuisse atque animis inflatos ex eadem Epistola manifestum est. Cum enim uspiam eum, qui fornicatus erat, reprehendisset, adjecit dicens : «Et » vos inflati estis[5]. » Porro præ nimia arrogantia inter se illos contendisse ac jurgatos esse rursus indicavit, cum dixit : « Cum enim sit inter vos contentio, et zelus, et dissidia, nonne carnales estis, et secundum hominem am-

[1] Cor. III, 19. — [2] Ibid. 18. — [3] Id. I, 19. — [4] Id. III, 20. — [5] Id. V, 2.

bulatis[1]?» Quisnam autem fuit contentionis ille modus? In varios se rectores ac principes dividebant, atque idcirco dicit : «Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit : »Ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ[2].» Hæc autem dicebat non quod Paulo et Cephæ et Apollo se attribuerent, sed his nominibus obtegere voluit eos, qui seditionis auctores fuerant : ne si eos manifestaret, contentiosiores atque adeo impudentiores redderet. Non enim Paulo et Petro et Apollo se ipsos illos attribuisse, sed aliis quibusdam, ex his quæ sequuntur liquet. Cum enim ipsos propter hoc dissidium castigasset, rursus adjunxit dicens : «Hæc autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo »propter vos, ut in vobis discatis, ne supra quam scrip- »tum est sapiatis, ne unus adversus alterum infletur pro »alio[3].» Multi enim ex imperitis cum non possent ex domesticis meritis efferri, neque proximos insectari ac mordere, cum sibi quosdam principes ac rectores præfecissent, illorum meritis ac virtutibus ad fastum et insolentiam adversus alios utebantur, et ex eorum, a quibus edocti fuerant, sapientia, occasionem arrogantiæ adversus cæteros arripiebant : quod summi et insani gloriæ amoris fuit, cum ii qui propriis meritis gloriari non possent, aliorum excellentia ad insolentiam contemptumque fratrum abuterentur. Quoniam igitur et in superbiam elati erant, et inter se dissidebant, atque in varias partes se ipsos diviserant, et propter doctrinam gloriabantur, tanquam propria illam industria sibi comparassent, neque cœlitus ac divina ex gratia veritatis dogmata recepissent, volens eorum tumorem ac fastum reprimere, statim a principio se ipsum vocatum appellavit, hoc propemodum dicens : Si ego magister nihil mea industria adinveni, neque prior ipse ad Deum accessi, sed cum vocatus essem, tum de-

[1] 1 Cor. III, 3. — [2] Id. I, 12. — [3] Id. IV, 6.

mum dicto audiens fui, quomodo vos discipuli, quique a me dogmata accepistis, superbire potestis, perinde quasi adinventa hæc a vobis fuissent?» Quocirca prius etiam dicebat illis : «Quis enim te discernit ? quid autem habes, quod » non accepisti ? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis[1] ?» Nihil igitur aliud est istud vocabulum « Vocatus, » nisi disciplina humilitatis et factus depressio et omnis arrogantiæ repressio : nihil enim est quod nos ita continere ac cohibere possit, ut humilitas, et moderate agere, ac modestum esse, nihilque de se magnum animo fingere. Quod et Christus intelligens ac spiritualem illam doctrinam tradere incipiens, a cohortatione ad humilitatem illam inchoavit, atque os aperiens primum tulit hanc legem ita dicens : «Beati pauperes spiritu[2]. » Nam quemadmodum is, qui magnas et magnificas ædes fuerit ædificaturus, conveniens jacit fundamentum, ut eam, quæ postea imponetur, molem ferre possit : ita nimirum etiam Christus, cum ingens illud ædificium philosophiæ in illorum animabus erigeret, tanquam fundamentum, et carinam et basim firmam et immobilem, cohortationem humilitatis ponit prius ; cum probe noverit, postquam hæc in auditorum mentibus radices egerit, reliqua omnia virtutum genera ædificari tuto posse. Ut igitur si hæc defuerit, licet reliquas omnes virtutes quis opere ipso exhibeat, frustra et incassum ac sine ullo fructu labores suscepit, illi persimilis, qui domum suam super arenam construxit[3], qui laborem quidem exantlavit, quæstum autem nullum fecit, propterea quod firmum fundamentum minime jecit : ita quisquis absque humilitate quidvis boni peragit, omnia perdit ac destruit. Humilitatem autem dico, non eam quæ in verbis, neque quæ in lingua, sed quæ in mente, in anima, in conscientia sita est, quam solus cernere Deus potest. Sufficit unum is-

[1] 1 Cor. IV, 7. — [2] Matth. V, 3. — [3] Id. VII.

tud bonum, si vel solum sæpenumero appareat, ut propitium Deum reddat. Atque hoc Publicanus ostendit : qui cum boni haberet nihil, neque recte factis insignis posset videri, cum solummodo dixisset : «Propitius esto mihi peccatori[1] :» potius quam Pharisæus justificatus descendit, tametsi non humilitatis erant illa verba, sed modestiæ et æquitatis tantum. Siquidem humilitatis est, cum quis magnarum a se gestarum rerum conscius nihil de se magnificum animo fingit : modestia vero et æquitas, cum is, qui peccator est, istud ipsum fatetur. Quod si is, qui nihil a se boni gestum noverat, quoniam id quod erat confessus est, ita sibi Dei benevolentiam conciliavit : quantam apud eum fiduciam obtinebunt ii, qui cum multa sua possent commemorare præclara facinora, illorum omnium obliti sese in numerum rejecerint postremorum? Quod utique Paulus quoque fecit. Cum enim justorum omnium primus esset, primum se esse dicebat peccatorum[2]; neque dicebat solum, sed et credebat, cum a præceptore didicisset, postquam omnia fecerimus, debere nos servos inutiles nos vocare[3]. Istud est humilitas, istum imitemini qui recte factis insignes estis, Publicanum vero vos qui peccatorum pleni estis : et confiteamur quod sumus, percutiamus pectus, et menti nostræ persuadeamus, ut nihil magnum de se concipiat. Si enim ita fuerimus affecti, sufficit hoc nobis ad oblationem et sacrificium : sicut et David dicebat : «Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non despiciet[4].» Non simpliciter dixit humiliatum, sed et contritum. Quod enim est contritum, confractum est : neque enim potest, quantumvis cupiat, efferri. Ita nos quoque non humiliemus tantum animam nostram, sed conteramus etiam et compungamus : conteritur autem, dum suorum perpetuo peccatorum recordatur.

[1] Luc. XVIII, 13. — [2] 1 Tim. I, 15. — [3] Luc. XVII, 10. — [4] Psal. L, 18.

Si ita illam humiliaverimus, ne si velit quidem in superbiam erigi poterit, dum a conscientia tanquam freno quodam correpta, ne se erigat, reprimetur, et ad modestiam servandam in omnibus compelletur. Ita poterimus et apud Deum gratiam invenire. « Quanto enim major es, inquit, » tanto magis te ipsum humilia, et invenies gratiam apud » Deum [1]. » Porro qui gratiam apud Deum invenerit, nihil sentiet molestiæ, sed et in hac vita poterit cum Dei gratia cuncta illa adversa facile pertransire, ac repositas in altera vita peccatoribus pœnas effugere, præcedente ubique gratia Dei, et omnia illi propitia et placida reddente : quam utinam omnes obtinere possimus in Christo Jesu Domino nostro, per quem et cum quo Patri gloria, una cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Eccli. III, 20.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
CONSTANTINOPOLITANI
ARCHIEPISCOPI,
HOMILIÆ XXXII IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

PROOEMIUM
IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

I. Dum Epistolarum sancti Pauli lectionem frequenter[1], ac sæpe ter quaterve per singulas hebdomadas audio, quando sanctorum Martyrum memoriam celebramus, gaudeo et exulto, tuba fruens spirituali, desiderioque ardeo, cum amicam mihi vocem ausculto; fereque mihi videor illum præsentem et disserentem conspicere, sed angor ac discrucior, quod non omnes tantum virum ut par esset cognoscant, et usque adeo quidam ignorent, ut nec numerum quidem epistolarum ejus sciant. Illud vero non hinc evenit quod dicere non valeant, sed quod nolint cum sancto viro frequenter versari. Neque enim nos quæ scimus, si qua tamen scimus, ex ingenii acrimonia novimus; sed quod ejus scripta assidue tractemus, illumque affectu maximo complectamur. Nam qui amant, amatorum acta plusquam alii omnes norunt, utpote qui de illis solliciti sint, id quod hic vir beatus ostendens, Philippensibus dicit : « Sicut mihi justum est hoc sentire de vobis, eo quod » vos in corde habeam in vinculis meis, et in defensione » et confirmatione Evangelii[2]. » Itaque si vultis lectioni di-

[1] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 83-85. — [2] Philip. I, 7 et 17.

ligenter attendere, non aliud requirendum vobis erit : verum quippe est Christi dictum illud : « Quærite, et in» venietis ; pulsate, et aperietur vobis [1]. » Verum quia plerisque ex iis qui huc nobiscum convenere, liberos, uxorem alendam, ædesque curandas suscepere ; nec sese totos huic studio dare possunt ; ad ea, quæ alii collegerunt, excipienda vos comparate, tantumque studium dictis audiendis adhibete, quantum colligendæ pecuniæ. Etsi namque turpe est nihil a vobis plus exigere ; utinam vel tantum adhibeatis. Nam a Scripturarum ignorantia innumera orta sunt mala, hinc multa hæreseon lues : hinc ignava vivendi ratio et infructuosi labores. Sicut enim qui luce privantur, recta incedere nequeunt; sic qui divinarum radiis Scripturarum non fruuntur, necessario peccant et errant frequenter, utpote qui in densissimis tenebris ambulent. Id ne eveniat, ad Apostoli dictorum fulgorem oculos aperiamus : ejus quippe lingua plusquam sol lucet, cæterosque omnes doctrina verbi superat. Quia enim plusquam illi laboravit, magnam sibi attraxit Spiritus gratiam. Idque non ex Epistolis tantum ejus ; sed etiam ex gestis contenderim. Nam si concionandi tempus esset, illas ipsi partes ubique concedebant. Ideoque apud incredulos Mercurius esse putabatur, quod in eloquentia princeps esset. In hanc autem Epistolam ingressuri, necesse est ut tempus quo scripta fuit assignemus. Non enim, ut multi existimant, ante alias omnes scripta fuit ; sed prima quidem est earum, quæ Roma missæ fuere, at posterior aliis, etsi non omnibus. Etenim ambæ ad Corinthios Epistolæ hanc præcesserunt. Id liquidum est ex iis quæ in fine hujus scripsit his verbis : « Nunc autem proficiscor Jerosolymam, ministrans sanc» tis. Visum est enim Macedoniæ et Achaïæ communica» tionem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt

[1] Luc. XI, 9.

» Jerosolymis [1]. » Corinthiis autem scribens ait : « Quod » si dignum fuerit ut et ego eam, mecum proficiscentur [2], » de iis loquens qui illuc pecunias deportaturi erant. Unde liquet, cum scriberet Corinthiis, incertum fuisse an eo profecturus esset ; cum vero Romanis, rem constitutam et certam fuisse. Qua re comprobata, certum est hanc post illas scriptam fuisse. Epistola vero ad Thessalonicenses videtur mihi præcessisse Epistolam ad Corinthios. Nam cum illis prius scripsisset de eleemosyna his verbis : « De » fraterno autem amore non opus est ut scribamus vobis : » vos enim a Deo docti estis ut diligatis invicem : etenim hoc » facitis erga cunctos fratres [3] ; » tunc ad Corinthios scripsit, id quod ipse probat dicens : « Scio enim ego promptum » animum vestrum pro quo de vobis glorior apud Macedo- » nes ; quoniam et Achaïa parata est ab anno præterito : » et vestra æmulatio provocavit plurimos [4]. » Quibus commonstrat se primum illis hac de re locutum esse. Hæc igitur Epistola, quæ prima est earum quas Romæ scripsit, illis Epistolis posterior est. Nondum enim Romam venerat, cum hanc (postremum) scripsit Epistolam, id quod his verbis indicat : « Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiam » vobis gratiæ spiritualis [5]. » Roma autem ad Philippenses scripsit. Ideo ait : « Salutant vos omnes sancti, maxime » qui de Cæsaris domo sunt [6]. » Hebræis quoque istinc scripsit, aitque salutari ipsos ab iis qui in Italia erant [7]. Epistolam item ad Timotheum Roma vinctus misit, quæ postrema mihi videtur omnium Pauli Epistolarum, ut ex ejus fine liquet : « Ego enim jam immolor, inquit, et tem- » pus resolutionis meæ instat [8]. » Quod autem istic finem vivendi fecerit, nemini non notum est. Epistola quoque ad

[1] Rom. xv, 25, 26. — [2] 1 Cor. xvi, 4. — [3] 1 Thess. iv, 9, 10. — [4] 2 Cor. ix, 2. — [5] Rom. i, 11. — [6] Philip. iv, 22. — [7] Hebr. xiii, 22. — [8] 2 Tim. iv, 6.

Philemonem inter postremas est; in extrema enim senectute scripsit illam: ideo dicebat: « Ut Paulus senex, nunc » autem vinctus in Christo Jesu [1]. » Hæc porro præcessit Epistolam ad Colossenses, ut ex ejus fine arguitur, ubi sic loquitur: « Tychicus omnia vobis narrabit, quem misi cum » Onesimo fideli et dilecto fratre [2]. » Onesimus autem erat, cujus gratia ad Philemonem scripsit Epistolam. Quod vero non alius esset ipsi cognominis patet ex Archippo: quem enim in Epistola ad Philemonem adjutorem accepit ad rem pro Onesimo impetrandam, hunc quoque in Epistola ad Colossenses excitat his verbis: « Dicite Archippo: » Vide ministerium, quod accepisti, ut illud impleas [3]. » Videtur autem mihi Epistolam ad Galatas eam, quæ ad Romanos est, præcessisse. Si autem in libris alium habent ordinem, nihil mirum: quandoquidem et duodecim Prophetæ non secundum temporis ordinem, sed longe ætate distantes, in Bibliis collocati sunt. Aggæus, Zacharias, et alii, post Ezechielem et Danielem prophetaverunt; et multi post Jonam et Sophoniam cæterosque omnes, et tamen illis omnibus conjuncti sunt, a quibus tanto temporis spatio sunt dissiti.

II. Nemo hunc laborem extra rem esse, neque hanc disquisitionem superfluam et ex curiositate fieri putet. Nam Epistolarum tempus non parum ad quæsita solvenda confert. Cum enim video Paulum Romanis et Colossensibus, de iisdem rebus scribere, neque tamen simili modo; sed illis cum indulgentia magna, ut cum dicit: « Infirmum » vero in fide assumite, non in disceptationibus ratiocinio- » rum: alius quidem credit se comedere posse omnia; qui » autem infirmus est, olera manducat [4]. » Colossensibus autem de iisdem rebus non ita loquitur, sed cum majori libertate: « Si mortui estis, inquit, cum Christo ab ele-

[1] Philem. IX. — [2] Coloss. IV, 7. — [3] Ibid. 17. — [4] Rom. XIV, 1, 2.

» mentis mundi, cur adhuc tanquam viventes in mundo » decernitis : ne tetigeris, ne gustaveris, ne contrectaveris, » quæ sunt omnia in interitum ipso abusu, non in honore » aliquo, ad saturitatem carnis [1]. » Non aliam hujus differentiæ causam invenio, quam rerum et temporis conditionem. Initio quippe indulgentia uti oportebat ; sequenti vero tempore non item. Alibi quoque illum sic agere vides. Sic facere solent medicus et doctor. Neque enim medicus ægrotare incipientes, et eos, qui demum a morbo recreantur ; neque doctor puerulos simul, et eos qui perfectiori egent doctrina, pari modo curant. Paulus igitur aliis alia de causa, et argumento adductus scribebat : et hoc declarat cum Corinthiis dicit : « De iis autem quæ ad » me scripsistis [2] ; » Galatis vero statim ab exordio et per totam Epistolam idipsum significat ; Romanis vero cur et qua de causa scribat dicit : ac testificari videtur ipsos esse bonitate et scientia omni instructos, qui possent alios monere. Cur ergo Epistolam misit ? « Propter gratiam Dei, » inquit, quæ data est mihi, ut sim minister Jesu Christi [3]. » Ideoque in principio dixit : « Debitor sum, ut pro virili » mea parte vobis, qui Romæ estis, Evangelium prædi- » cem [4]. » Nam dicta ejus, verbi gratia quod possint alios admonere, et similia, laudem præcipue et exhortationem præ se ferunt. At necessaria etiam his erat emendatio per litteras : quia enim nondum istuc venerat, duplici ratione viros instituit, et litterarum utilitate, et adventus sui expectatione. Talis quippe erat sancta illa anima, totum complectebatur orbem, et omnes secum circumferebat, cognationem maximam illam esse putans, quæ secundum Deum est : atque ita illos omnes amabat, ac si peperisset ; imo majorem præ se ferebat, quam quivis pater dilectionem. Talis enim est gratia Spiritus : carnales partus su-

[1] Coloss. II, 20-23. — [2] 1 Cor. VII, 1. — [3] Rom. XV, 14. — [4] Id. I, 14.

perat, et ardentiorem exhibet affectum. Id imprimis videre est in anima Pauli, qui quasi volucris ex charitate factus, omnes frequenter circumit, nusquam manens, vel consistens. Quia enim audierat dixisse Christum : « Petre, amas » me? pasce oves meas [1], » atque hunc maxime charitatis terminum pronuntiasse ; supra modum exhibebat illum. Hunc igitur et nos æmulantes, si minus orbem, aut integras civitates vel gentes, saltem quisque domum suam, uxorem, filios, amicos, vicinos recte componat. Nec mihi quispiam dixerit : « Imperitus sum et rudis. » Nihil indoctius Petro, nihil imperitius Paulo. Illud ipse quoque fatetur, nec pudet illum dicere : « Etsi imperitus sum sermone, » sed non scientia [2]. » Attamen imperitus hic, indoctus ille, sexcentos vicerunt philosophos, innumeros rhetores ad silentium compulerunt, suo studio et Dei gratia totum peragentes. Quam ergo nos excusationem habebimus, qui ne viginti quidem nominibus seu personis sufficimus, nec contubernalibus utiles sumus. Obtentus hæc sunt et inanes excusationes. Neque enim ignorantia et imperitia doctrinam impediunt ; sed ignavia et somnolentia. Hoc igitur excusso somno, cum omni studio propria membra curemus, ut et hic multa fruamur tranquillitate, dum secundum timorem Dei necessarios nostros instituemus, et illic innumera consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, simulque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Joan. xxi, 15. — [2] 2 Cor. xi, 16.

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Spiritu sancto [1].

I. Moyses libris quinque a se scriptis nusquam nomen suum apposuit [2], neque illi qui res post illum gestas scripserunt : sed neque Matthæus, neque Joannes, non Marcus, non Lucas. At beatus Paulus omnibus Epistolis suis nomen suum præmittit. Quare? Quia illi præsentibus scribebant, et inutile fuisset se præsentes declarare ; hic vero procul litteras mittebat Epistolæ formæ : quapropter necessaria erat nominis additio. Si autem in Epistola ad Hebræos id non faciat, prudenter et consilio facit. Quia enim perosus erat ipsis : ne a principio, audito nomine, sermoni aditum occluderent, illo suppressio, uti se audirent arte pellexit. Si vero Prophetæ et Salomon nomina sua apposuere, vobis exquirendum relinquo cur alii nomen apposuerint, alii secus. Neque enim opus est ut omnia a me ediscatis; sed laborandum et perquirendum vobis est, ut ne segniores evadatis. « Paulus » servus Jesu Christi. » Cur nomen ejus immutavit Deus, et Saulum vocavit Paulum? Ne hac etiam in parte Apostolis inferior haberetur ; sed ut idipsum prærogativæ haberet quod Discipulorum coryphæus, hincque arctius cœtui jungeretur. Christi vero servum se non sine causa dixit : multi namque sunt servitutis modi : alius secundum

[1] Rom. I, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 85-92.

creationem, de quo dicit : « Omnia serviunt tibi [1] ; » itemque, « Servus meus Nabuchodonosor [2], » opus namque opifici servum est. Alius modus est a fide, de qua ait : « Gratia autem Deo, quia servi eratis peccato, obedistis » autem ex corde, in quam traditi estis doctrinæ formam, » et liberati a peccato, servi facti estis justitiæ [3]. » Alius a vitæ instituto, de quo ait : « Moyses servus meus mortuus » est [4] : » quanquam et Judæi omnes servi erant ; sed Moyses imprimis ex vitæ instituto splendebat. Quoniam igitur Paulus omnibus servitutis modis servus erat, dignitatis maximæ loco ponit illud : « Servus Jesu Christi, » et dispensationis nomina obtendit ab inferioribus ad superiora ascendens. Nomen quippe Jesu ferens Angelus venit de cœlis, quando ille natus est de Virgine : Christus autem ab unctione dicitur, quod etiam carnis erat. Et quo, inquies, oleo unctus est? Oleo quidem non unctus est, sed Spiritu. Solet autem Scriptura hujusmodi unctos vocare Christos. In unctione quippe, quod præcipuum, Spiritus est, ideo et oleum assumitur. Et ubinam Christos vocat eos, qui non sunt oleo uncti? Ubi dicit : « Nolite » tangere Christos meos, et in Prophetis meis nolite ma» lignari [5]. » Tunc enim nullus erat ad unctionem olei apparatus. « Vocatus Apostolus. » Ubique se vocatum appellat, gratum animum exhibens, indicansque se non quærentem invenisse, sed vocatum obedivisse. Fideles vero sic appellat : « Vocatos sanctos. » Illi namque ad fidem vocati sunt ; huic vero aliud concreditum, apostolatus nempe, res innumeris plena bonis, dona omnia superans illaque complectens. Ecquid est ultra dicendum, nisi quod ea quæ Christus veniens fecit, demigrans illis commisit? Id quod etiam Paulus clamans et Apostolorum dignitatem

[1] Psal. CXVIII, 91. — [2] Jerem. XXV, 9. — [3] Rom. VI, 17, 18. — [4] Josuë, I, 2. — [5] Psal. CIV, 15.

extollens dicit: « Pro Christo legatione fungimur, quasi »Deo exhortante per nos [1]; » id est, vice Christi. « Segre»gatus in Evangelium Dei. » Quemadmodum in domo ad diversa opera singuli segregati sunt; sic in Ecclesia diversa sunt distributa ministeria. Videtur porro mihi hic non ipsam sortem significari, sed jam olim ipsum ad hoc deputatum fuisse innui. Quod etiam Jeremias ait de se dixisse Deum: « Antequam exires de vulva sanctificavi te, »Prophetam in gentibus posui te [2]. » Quia enim ad arrogantem et fastu plenam urbem scribebat, his omnibus ostendit Dei esse ordinationem. Etenim ipse vocavit, et ipse segregavit. Hoc autem facit ut fide dignam et acceptam reddat Epistolam. « In Evangelium Dei. » Non ergo Matthæus tantum et Marcus sunt Evangelistæ, ut neque hic solus est Apostolus, sed etiam illi, etsi per excellentiam hic Apostolus; illi Evangelistæ vocentur. Evangelium vero ipsum vocat non ob jam illata bona tantum, sed etiam ob futura. Quomodo autem Deum per ipsum evangelizari ait? nam dicit: « Segregatus in Evangelium Dei: » Pater enim ante Evangelia notus erat? Verum notus erat Judæis tantum, neque etiam omnibus ut par fuisset. Neque enim ipsum esse Patrem sciebant, et multa illo indigna tunc imaginabantur. Ideo dicebat Christus: « Venient veri ado»ratores; » et, « Pater tales quærit sui adoratores [3]. » Demum autem ipse cum Filio orbi toti manifestatus est. Quod prænuntians Christus dicebat: « Ut cognoscant te » solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum [4]. » Evangelium autem Dei vocat, ab exordio erigens auditorem. Neque enim venit triste quidpiam nuntiaturus, ut Prophetæ, convitia, accusationes, increpationes; sed Evangelia et Evangelia Dei, firmorum et immutabilium bonorum thesauros infinitos. « Quod ante promiserat per

[1] 2 Cor. v, 20. — [2] Jerem. I, 5. — [3] Joan. IV, 23. — [4] Id. XVII, 3.

»Prophetas suos in Scripturis sanctis. Dominus enim da»bit, inquit, verbum evangelizantibus virtute multa[1], » et rursum, « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem[2]. »

II. Vides-ne diserte Evangelii et nomen et modum in Veteri Testamento positum? Non enim verbo tantum, inquit, illud prædicamus, sed etiam operibus; si quidem non humanum erat, sed divinum, arcanum et omnem superans naturam. Quia vero novitatis ipsum accusabant; ostendit illud esse Græcis antiquius, et a Prophetis prius descriptum fuisse. Quod si non ab initio dedit, in causa sunt qui id noluerunt admittere; nam qui voluerunt, audiere: « Abraham pater vester, inquit, exultavit ut videret diem »meum, et vidit, et gavisus est[3]. » Quomodo igitur ait: « Multi Prophetæ et justi voluerunt videre quæ vos vide»tis, et non viderunt[4]. » Ita scilicet, inquit, ut vos videtis et auditis, ipsam carnem, ipsa signa, oculis percepta. Tu vero mihi consideres velim, quanto antea tempore hæc prædicta fuerint. Nam cum Deus magna quædam apparaturus est, ea multo ante tempore prænuntiat, aures præparans ad illa excipienda. « In Scripturis sanctis. » Non tantum enim dicebant Prophetæ, sed scribebant etiam illa quæ loquebantur : nec scribebant solum, sed per res figurabant; ut cum Abraham Isaac duceret; et Moyses serpentem exaltaret, manus extenderet adversus Amalec, et agnum paschalem immolaret. « De Filio suo, qui natus est »de semine David secundum carnem[5]. » Quid facis, Paule, cum animos nostros in sublime ducis, ac magna arcanaque imaginationi offers, Evangelium memoras, ac Dei Evangelium, chorum Prophetarum inducis, ostendisque omnes ante multos annos futura prænuntiasse? Quorsum rursus nos adducis ad Davidem? De quonam, quæso,

[1] Psal. LXVII, 12. — [2] Isaï. II, 57. — [3] Joan. V, 35. — [4] Matth. XIII, 17. — [5] Rom. I.

homine loqueris, cui patrem das Jesse filium? Quomodo possunt hæc digna esse iis quæ dicta sunt? Admodum certe digna. Non enim de mero homine, inquit, sermo nobis est. Ideoque illud adjecit, « Secundum carnem, » subindicans etiam secundum Spiritum generationem ejus esse. Et cur hinc incœpit, et non illinc a sublimioribus? Quoniam hinc etiam et Matthæus et Lucas et Marcus. Nam is qui ad cœlum ducturus est, ab inferioribus ad superiora necessario ducet. Hoc enim ordine res constituta fuit. Primo igitur viderunt illum hominem in terra, et hinc intellexerunt esse Deum. Qua igitur ipse doctrinam impertiit, eadem ratione Discipulus ejus viam secat illuc ferentem. Primo igitur generationem secundum carnem memorat, non quod prima sit, sed quia ab hac ad illam vult auditorem ducere. « Qui definitus est Filius Dei in » virtute et Spiritu sanctificationis ex resurrectione mor- » tuorum Jesu Christi [1]. » Ex verborum complicatione obscurum est quod dicit; quapropter distinguamus oportet. Quid sibi vult ergo? Eum qui ex Davide natus est prædicamus, inquit, sed hoc quidem apertum est. Sed undenam? Quia hic incarnatus Filius Dei est. A Prophetis primum discitur, ideo ait: « Quod ante promiserat per » Prophetas suos in Scripturis sanctis. » Non parva autem demonstrandi ratio hæc est. Deinde, ex modo etiam generationis; quod et ipse declarat his verbis. « Ex semine » David secundum carnem : » naturæ quippe legem solvit. Tertio a miraculis quæ patravit, magnæ potentiæ argumentum præbens; hoc enim sibi vult illud, « In virtute. » Quarto, a Spiritu quem dedit credentibus in se, et per quem omnes sanctos effecit; ideo ait, « Secundum Spi- » ritum sanctificationis. » Dei enim solius erat talia dona largiri. Quinto, a resurrectione Domini. Hic enim primus

[1] Rom. I, 4.

et solus se ipsum a mortuis excitavit. Quod et ipse ait signum omnium maxime idoneum esse ad impudentiores confutandos. Nam ait : « Solvite templum hoc, et in tribus » diebus excitabo illud[1]; et cum exaltaveritis me de terra, » tunc cognoscetis quia ego sum[2]; » et rursum, « Generatio » hæc signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi sig- » num Jonæ[3]. » Quid sibi vult illud, « Definitus? » Ostensus, declaratus, indicatus, confessus, omnium judicio et calculo, a Prophetis, ab inexpectato ortu secundum carnem, a potentia signorum, a Spiritu, per quem sanctificationem dedit, a resurrectione, qua mortis tyrannidem solvit. « Per » quem accepimus gratiam et apostolatum in obedientiam fi- » dei[4]. » Vide gratum famuli animum : nihil suum esse vult, sed omnia Domini. Atqui hunc quoque Spiritum dedit; ideo dicebat : « Multa habeo vobis dicere, sed non potestis por- » tare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, du- » cet vos in omnem veritatem[5]. » Et rursum, « Segregate » mihi Paulum et Barnabam[6]. » Et in Epistola ad Corinthios ait : « Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii » sermo scientiæ. » Et, « Ipse omnia dividit sicut vult[7]. » Et Milesiis concionans dicit : « In quo posuit vos Spiritus » sanctus pastores et episcopos[8] (1). » Vides-ne quomodo ea quæ Spiritus sunt, Filii esse dicat; et quæ Filii sunt, Spiritus? « Gratiam et apostolatum; » id est, non nos hoc effecimus ut essemus Apostoli. Non enim labore et opera nostra hanc dignitatem sortiti sumus; sed gratiam accepimus, et ex superno dono hoc munus datum nobis est. « In » obedientiam fidei. »

III. Non ergo Apostoli hæc efficiebant, sed præveniens illos gratia. Illorum quippe erat circuire et prædicare; persuadere autem Dei erat, in illis operantis, ut et Lucas di-

[1] Joan. II, 19. — [2] Id. VIII, 28. — [3] Matth. XII, 39. — [4] Rom. I, 5. — [5] Joan. XVI, 12. — [6] Act. XIII, 2. — [7] 1 Cor. XII, 8-11. — [8] Act. X, 28.

cit : « Aperuit cor ipsorum ; » et rursum, « Quibus datum » erat audire Verbum Dei. In obedientiam. » Non dixit in perquisitionem vel in argumentum ; sed in obedientiam. Neque enim missi sumus, inquit, ut syllogismos afferamus, sed ut quod accepimus reddamus. Cum enim Dominus aliquid pronuntiat, non debent auditores curiose scrutari vel indagare, sed solum accipere. Nam Apostoli ideo missi sunt, ut quæ audierunt dicant, non ut aliquid de suo addant : et nos solum ut credamus. Quid credamus ? « De » nomine ejus, » non ut de substantia ejus curiose perquiramus, sed in nomen ejus credamus : illud enim signa faciebat ; nam ait : « In nomine Jesu Christi surge et » ambula [1]. » Et in hoc fide opus est, nihilque eorum ratiocinio capere possumus. « In omnibus gentibus, in » quibus estis et vos vocati Jesu Christi [2]. » Quid ergo ? An omnibus gentibus prædicavit Paulus ? Quod enim ab Jerosolymis ad Illyricum peragraverit, indeque rursum ad extrema terræ pervaserit, palam est ex iis quæ Romanis scripsit. Etsi vero non ad omnes pervenerit, ne sic quidem falsum est quod dicit. Non enim de se tantum loquitur ; sed etiam de duodecim Apostolis, et de iis qui cum illis verbum annuntiaverunt. Alioquin autem etiamsi de Paulo id intelligendum arguas, non contradicere possis, si fervorem ejus consideres ; et quod ne post mortem quidem cesset ubique terrarum prædicare. Perpende quomodo extollat donum, ostendatque magnum illud esse et priori sublimius. Vetera siquidem gentem unam spectabant ; hoc autem donum terram et mare attraxit. Hoc item mihi consideres velim, quomodo Pauli anima omni expers sit adulatione. Romanos enim quasi in vertice totius orbis constitutos alloquens, nihil amplius illis concedit, quam cæteris gentibus ; neque, etiamsi cæteris imperarint, ac regna-

[1] Act. III, 6. — [2] Rom. XV, 19.

rent, in spiritualibus plus habere dicit; sed sicut gentibus omnibus, inquit, prædicamus, ita et vobis, cum Scythis et Thracibus ipsos enumerans. Quandoquidem nisi hoc significare voluisset, supervacaneum esset dixisse, « In » quibus estis et vos. » Hæc autem facit illorum fastum et superbiam deprimens, ipsosque cæteris pares esse docens. Quapropter hæc subjungit : « In quibus estis et vos vocati » Jesu Christi[1]; » id est, cum quibus estis et vos. Et non dixit : « Alii vobiscum; », sed, « Vos cum aliis. » Si enim in Christo Jesu non est servus neque liber; multo magis neque rex, neque privatus. Etenim et vos vocati estis, neque sponte vestra accessistis. « Omnibus qui sunt Romæ » dilectis Dei, vocatis sanctis, gratia vobis et pax a Deo » Patre nostro et Domino Jesu Christo[2]. » Vide quam frequenter nomen vocati usurpet, « Vocatus Apostolus, dicens, » in quibus estis et vos vocati; omnibus qui sunt Romæ vo- » catis. » Illud autem non superflue repetens facit, sed ut illis beneficium in memoriam revocet. Quia enim verisimile erat inter credentes ex præfectis et consularibus quosdam fuisse, itemque pauperes et privatos, dignitatum inæqualitatem tollens, omnibus unam mittit compellationem. Si vero in rebus magis necessariis, et spiritualibus, servis et liberis communia omnia prostant; ut charitas Dei, vocatio, Evangelium, adoptio, gratia, pax, sanctificatio, cæteraque omnia; quomodo non extremæ dementiæ fuerit, eos quos Deus conjunxit et in majoribus pares fecit, a terrenis negotiis distinguere? Ideoque ab exordio hic vir beatus gravem hunc depellens morbum, in matrem bonorum omnium humilitatem ipsos inducit. Hoc servos meliores efficiebat, quod ediscerent nihil sibi damni ex servitute fore, cum vera libertate fruerentur : hoc etiam dominos instituebat, cum edocerentur nihil sibi emolumenti a libertate

[1] Rom. I, 6. — [2] Ibid. 7.

ferri, nisi quæ fidem spectabant præcederent. Atque ut discas Paulum hoc facientem, non confusionem inducere, nec omnia miscere, sed optimam distinctionem novisse, non simpliciter scripsit : « Omnibus qui Romæ estis ; » sed cum distinctione, « Dilectis Dei. » Hæc enim optima est distinctio, ostendique unde sit sanctificatio.

IV. Unde ergo est sanctificatio? A dilectione. Cum dixisset enim, « Dilectis, tunc addidit, vocatis sanctis. » Ostendens hunc nobis esse fontem bonorum omnium. Sanctos autem vocat fideles omnes. « Gratia vobis et pax. » O salutationem innumera bona afferentem! Hoc Christus Apostolos in domos intrantes primo pronuntiare verbum jubet. Ideoque Paulus sic ubique orditur. A gratia nempe et pace. Neque enim Christus modicum perfecit bellum, sed varium, omnimodum et diuturnum; idque non ex laboribus nostris, sed per gratiam suam. Quoniam igitur dilectio gratiam, gratia pacem dedit : hæc salutationis forma prolata, precatur manere perpetua et immota, ne rursus aliud excitetur bellum, et datorem rogat, ea firma conservet, his verbis : « Gratia vobis et pax a Deo Patre » nostro, et Domino Jesu Christo. » Ecce hoc loco illud, « a, » commune est Patri et Filio; quod perinde est ac si diceret, ex quo. Neque enim dixit : « Gratia vobis et pax a Deo Patre per Dominum nostrum Jesum Christum; » sed, « A Deo Patre et Domino nostro Jesu Christo. » Papæ quantum potuit Dei dilectio! inimici et reprobi repente sancti et filii sunt effecti. Cum enim Patrem vocat, filios indicat; cum filios dicit, omnem bonorum thesaurum revelat. Perseveremus bono tanto dignam vitam exhibentes, et pacem sanctitatemque servantes. Cæteræ quippe dignitates temporaneæ sunt, ac cum præsenti vita avolant; pecunia quaque venduntur : unde non dignitates quis dixerit; sed dignitatum nomina tantum, quæ in vestium

magnificentia et satellitum adulatione vim habent. Hoc autem, utpote a Deo collatum, donum sanctificationis et adoptionis, morte non tollitur; sed et hic splendidos efficit, et ad futuram vitam nobiscum demigrat. Nam qui adoptionem servat, et sanctificationem accurate custodit, illo qui diademate redimitur et purpura induitur longe splendidior feliciorque est, atque in præsenti vita tranquillitate fruitur magna, spe bona fretus, nullamque habens tumultus et perturbationis occasionem, sed voluptate perpetua gaudens. Hilaritatem enim et lætitiam, non imperii magnitudo, non vis pecuniarum, non potentiæ fastus, non robur corporis, non lauta mensa, non vestium ornatus, non aliud quidpiam humanum parere solet; sed recte factum spirituale tantum et bona conscientia. Qui puram illam servat, etiamsi laceris pannis induatur, etsi cum fame luctetur, lætior est iis, qui in summis deliciis versantur; ut vice versa, qui malorum sibi conscius est, etiamsi omnibus opibus circumfluat, omnium miserrimus est. Ideoque Paulus in assidua fame et nuditate versans, flagellis quotidie cæsus, plusquam reges gaudebat et lætabatur. Achab vero regnans et lautis fruens deliciis, quia peccatum illud admiserat, gemebat, anxius erat, et vultus ejus conciderat, et ante peccatum et post peccatum. Si velimus ergo voluptate frui, ante omnia nequitiam fugiamus, virtutemque sectemur, quod non possimus alio modo voluptatem assequi, etiamsi in ipsum solium regium ascendamus. Quamobrem Paulus dicebat : « Fructus autem » Spiritus est, charitas, gaudium, pax[1]. » Hunc ergo fructum apud nos servemus, ut hic lætitia fruamur, et futurum regnum assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, una cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Galat. v, 22.

HOMILIA II.

CAPUT I.

Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in toto mundo[1].

I. Beatæ animæ congruens exordium quod possit omnes instituere[2], ut operum et sermonum bonorum initia Deo offerant; neque solum pro suis, sed etiam pro alienis recte factis gratias agant; quod animam invidia et livore vacuam et puram reddit, Deique majorem benevolentiam gratias agentibus attrahit. Quamobrem alibi ait : « Benedictus » Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit » nos in omni benedictione spirituali[3]. » Gratias autem agant oportet, non divites tantum, sed etiam inopes; non sani, sed et ægroti; non ii solum qui prospere agunt, sed ii quoque quibus adversa contingunt : Deo enim gratias agere cum secundo cursu res feruntur, nihil mirum; sed cum gravi suborta tempestate, jactata navis periclitatur, tunc patientiæ et grati animi significatio accepta admodum est. Ea de causa Job coronatus est, et os impudens diaboli obturavit, clareque ostendit se cum prospere ageret, non pecuniarum causa, sed Dei amore motum gratias egisse. Vide autem qua de causa Paulus gratias agat; non de imperio, de potentia de gloria; hæc enim nihili habenda sunt; sed de iis quæ vere bona sunt, de fide, de loquendi libertate. Et quanto cum affectu gra-

[1] Rom. I, 8. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 92-102. — [3] Ephes. I, 3.

tias agit : non enim dixit, Deo; sed, «Deo meo ;» quod etiam Prophetæ faciunt, id quod commune est sibi vindicantes. Ecquid mirum si hoc Prophetæ faciunt ? Ipse namque Deus erga servos suos idipsum agit, se Deum Abraham, Isaac et Jacob seorsim dicens : « Quia fides vestra annun» tiatur in toto mundo. » Quid ergo? Universa-ne terra Romanorum fidem audivit? Universa ab illo, et nihil non verisimile. Non enim obscura urbs erat; sed quasi in quodam culmine sita, clara undique erat. Tu vero mihi perpende vim prædicationis, quo pacto brevi tempore publicanorum et piscatorum opera urbium caput invaserit; ac Syri homines Romanorum doctores præceptoresque fuerint. Duo igitur ipsis recte facta testificatur, et quod crediderint, et quod cum fiducia crediderint, et quidem tanta, ut rei fama per totum volaret orbem. «Fides enim » vestra, inquit, annuntiatur in toto mundo. » Fides, non disceptationes, non quæstiones, non syllogismi. Atqui multa illic erant, quæ doctrinam impedirent. Etenim Romani, qui nuper imperium orbis adepti erant, altum sapiebant, in divitiis ac voluptatibus vitam agentes : prædicationem vero afferebant piscatores Judæi et ex Judæis orti, quæ gens invisa et execranda omnibus erat, et crucifixum adorare jubebant, qui in Judæa educatus fuerat. Ac cum doctrina vitam duram præscribebant doctores hominibus voluptati deditis, et ad præsentia solum inhiantibus. Ad hæc, qui ista nuntiabant, pauperes erant, idiotæ, ignobiles ex ignobilibus orti. At horum nihil Verbi cursum impedivit : tanta erat Crucifixi potentia, ut Verbum undique spargeret. « Annuntiatur, inquit, in toto mundo. » Non dixit : «Manifestatur, » sed, « Annuntiatur , » ac si omnes in ore ferrent. Id vero Thessalonicensibus testificans aliud addit; cum dixisset enim : « A vobis personat » Verbum Dei, » subdit, « Ita ut non opus sit nobis loqui ali-

» quid[1].» Discipuli namque in doctorum gradu, cum fiducia loquendi omnes instituebant et ad se trahebant. Nusquam prædicatio sistebat, sed igne vehementius totum pervadebat orbem. Hoc autem loco solum dicitur quod annuntiatur. Bene dixit : « Quia annuntiatur ; » ostendens nihil addendum dictis esse, nihil demendum. Nuntii enim hoc opus est, ut ea solum quæ dicta sunt afferat. Ideoque sacerdos nuntius seu angelus vocatur, quia non sua, sed ea, quæ mittentis sunt, annuntiat. Atqui Petrus illic prædicavit ; sed ipsius acta, sua esse ducit. Sic, ut supra dixi, ab invidia omnimoda liber. « Testis enim est mihi Deus, » cui servio in spiritu meo, in Evangelio Filii ejus[2].»

II. Ex apostolicis visceribus hæc verba proficiscuntur, paternæ curæ sententia est : quid vero sibi vult, et qua de causa Deum vocat testem ? De affectu suo sermo erat. Quia igitur nondum illos viderat ; ideo nullum hominem, sed eum, qui in corda penetrat vocavit testem. Postquam enim dixerat, « Amo vos, » et signum attulerat quod frequenter precaretur, et quod vellet ipsos adire ; cum hoc palam non esset, ad fide dignum testimonium confugit. An poterit quisquam vestrum gloriari, quod memoriam faciat domi precans plenitudinis Ecclesiæ ? Non puto. Sed Paulus non pro una civitate, sed pro toto orbe Deum precabatur ; idque non semel, non bis, non ter ; sed assidue. Quod autem quis assidue in memoria quempiam circumferat, nonnisi ex charitate magna fieri possit. Nam in precibus circumferre, idque indesinenter, cogita quanti sit affectus et amoris. Cum autem dicit : « Cui servio in spiritu meo, » in Evangelio Filii ejus, » Dei gratiam simul, et humilitatem suam nobis exhibet ; Dei gratiam, quod tantam rem ipsi commiserit ; humilitatem suam, quia non studio suo, sed Spiritus auxilio totum ascribit. Cum autem Evangelium

[1] 1 Thess. 1, 8. — [2] Rom. 1, 9.

addit, ministerii genus indicat. Nam multi et diversi sunt ministerii modi, cultusque similiter. Quemadmodum enim apud reges, omnes sub uno sunt principe, sed non idem omnes ministerium exercent. Alius enim exercitui imperat; alius urbes regit; alius in penuariis pecunias servat, sic et in spiritualibus, alius per fidem Deum colit ipsique servit, vitamque suam recte instituit; alius hospites excipit; alius inopum curam gerit; quemadmodum etiam apud Apostolos, Stephanus per viduarum præsidium et curam Deo serviebat, alius per doctrinam Verbi; ex quorum numero Paulus erat, qui in prædicatione Evangelii Deo serviebat: et hic erat ipsius servitutis modus: hoc enim ipsi commissum fuerat. Ideo, non modo Deum testem vocat; sed id sibi concreditum esse dicit, declarans se cui talia commissa fuerant, committentem sibi in testem pro re falsa nunquam vocaturum fuisse. Ad hæc etiam, illud vult ostendere, charitatem et curam quam de illis gerebat necessariam esse. Ne dicerent enim: « Tu quis es et unde » civitatis tantæ ac regiæ curam te suscipere dicis? » Ostendit illam suam sollicitudinem necessariam esse: siquidem hic illi servitutis modus constitutus est, ut Evangelium annuntiet. Nam is cui hoc munus traditum est, necessario debet eos, qui Verbum suscepturi sunt, semper in mente habere. Aliud etiam significat cum dicit: «In spiritu meo.» Quia longe sublimior erat hæc religio quam gentilis et judaïca. Nam gentilis et erronea et carnalis erat; judaïca autem, vera quidem, sed carnalis et ipsa erat. Ecclesiæ porro cultus, gentili contrarius; judaïco autem longe sublimior est. Non enim oves, vitulos, fumum et nidorem cultus noster adhibet; sed per animam spiritualem fit: quod ostendens Christus dicebat: « Spiritus est Deus, et » eos qui illum adorant, in spiritu et veritate adorare

» oportet. In Evangelio Filii ejus[1]. » Cum superius dixisset Evangelium Patris esse, hic Filii esse dicit; ita indifferenter Patris et Filii dicitur. Edidicit enim a beata illa voce, quæ Patris sunt Filii esse, et quæ Filii item Patris. « Omnia » enim, inquit, tua mea sunt, et mea tua sunt[2]. Ut indesinenter memoriam vestri faciam in precibus meis[3]. » Hoc germanæ charitatis est. Et videtur quidem unum dicere, dum quatuor ponit; quod memor sit, quod indesinenter, quod in precibus, quodque pro magnis rebus precetur: « Orans, si quo modo aliquando prospere possim, volente » Deo, venire ad vos. Desidero enim videre vos[4]. » Videsne summe optantem illos videre, neque id facere præter Dei placitum volentem? sed amorem Dei timore mixtum gerebat. Amabat quippe illos et ad illos festinabat; sed licet amaret, non præter Dei placitum videre cupiebat. Hæc est germana charitas. Non sicut nos qui utrinque a charitatis legibus excidimus: nam vel neminem amamus, vel si amemus, id præter Dei placitum facimus; utrumque contra divinam legem facientes. Si hæc dicta onerosa, onerosiora certe sunt si fiant.

III. Et quomodo, inquies, præter Dei placitum amamus? Quando Christum fame tabescentem despicimus, filiis autem, amicis et cognatis plus quam necesse est elargimur. Imo potius quid opus est sermone ulterius progredi? Nam si suam quisque conscientiam examinaverit, plurimis in rebus hoc a nobis factum esse deprehendet. At beatus vir ille non talis erat, sed amare, et ut par est amare sciebat, atque etsi omnes in amore vinceret, charitatis tamen modum non transgrediebatur. Vide ergo utrumque eximie in illo abundare, et Dei timorem et Romanorum dilectionem. Nam quod indesinenter precaretur, et re non impetrata non tamen desisteret, ardentis erat amoris; quodque

[1] Joan. IV, 24. — [2] Id. XVII, 10. — [3] Rom. I, 9. — [4] Ibid 10, 11.

amando persisteret Dei nutui obsequens, summæ pietatis erat. Alibi etiam cum ter Dominum rogasset, nec impetrasset[1], imo contrarium sibi accidisset, gratias egit maximas quod repulsam tulisset. Sic ille in omnibus ad Deum se convertebat. Hic autem accepit quidem, sed non quando petebat, sed tardius, nec moleste tulit. Hæc porro dico, ut non ægre feramus quando non exaudimur, vel cum tardius exaudimur. Non enim sumus Paulo meliores, qui de utroque gratias egit, et quidem jure merito. Quia enim manui omnia gubernanti se semel dediderat, et cum tanta subjectione quanta lutum figulo; quo ducebat Deus, illo sequebatur. Cum dixisset ergo precari se ut illos videret, causam desiderii addit. Quænam illa est? « Ut aliquid impertiam vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos[2]. » Non enim sine causa, ut multi jam superfluas inutilesque peregrinationes suscipiunt, illo se conferre volebat; sed pro necessariis urgentibusque negotiis : id quod ille clare non enuntiat, sed ænigmatice. Neque enim dixit, ut doceam vos, ut instituam, ut quod deest impleam; sed, « Ut quid impertiam; » indicans se non sua dare illis; sed quæ accepit tradere. Hic etiam modeste loquitur, cum dicit : « ut aliquid. » Paululum, inquit, et secundum meum modulum. Et quidnam est illud paululum, quod jam daturus est? Illud est, inquit, ad confirmandum vos. Ergo ex gratia illud est, non vacillare, sed firmiter stare. Gratiam vero cum audis, cave putes excludi mercedem illam ex proposito voluntatis. Gratiam enim dicit, non quod propositi laborem reprobet, sed ut arrogantiæ fastum succidat. Ne itaque, quia Paulus illud gratiam vocavit, animo concidas. Grati enim animi causa solet recte facta gratiam vocare, quoniam in hisce nos multa egemus superna gratia. Cum dixit autem : « Ad confirmandos vos, » latenter indicat egere

[1] 2 Cor. XII, 8. — [2] Rom. I, 11.

illos magna correctione; hoc enim vult significare: « A multo tempore desiderabam et in optato habebam vos videre, non alia de causa, quam ut vos confirmarem et probe stabilirem in timore Dei, ut ne perpetuo vacilletis. » At non ita dixit; sic enim illos perstrinxisset; sed alio modo remissiusque idipsum subindicat. Certe cum dixit: « Ad confirmandos vos, » hoc ipsum significat; deinde quia illud valde molestum erat; vide quomodo per ea quæ addit illud mitiget. Ne dicerent enim: « Quid ergo? An vacillamus? an circum agimur, et tua egemus lingua ut firmiter stemus? » hanc prævertit objectionem his verbis: « Hoc est autem simul consolari in vobis per mutuam fidem, vestram et meam[2]. » Ac si diceret: « Ne suspicemini me accusandi causa id vobis dixisse: non hac mente locutus sum. Sed quid volui dicere? Multas passi estis ærumnas ab iis qui vos sunt persecuti. Vos ergo videre desideravi, ut consolarer; imo potius non ut consolarer tantum; sed etiam ut ipse consolationem acciperem. »

IV. Vide sapientiam doctoris. Dixit: « Ad confirmandos » vos. » Noverat grave et onerosum discipulis esse illud quod dixerat, et addit, « Ad consolandum vos. » Sed illud quoque molestum erat, non perinde tamen atque illud quod prius dixerat. Asperitatem itaque mitigat, ut sermonem reddat acceptum. Non enim simpliciter dixit: « Consolari; » sed, « Simul nos consolari. » Neque id illi satis fuit; sed et illam mitigationem addidit, dicens: « Per mutuam fidem, vestram » et meam. » Papæ, quanta humilitas? Se ipsum his egere indicavit, seque illis indigere, nec illos solum ipso opus habere, atque discipulos magistrorum loco habuit, nullam sibi prærogativam relinquens. Sed æqualitatem magnam ostendens. Communis est utilitas, inquit, consolatione egemus, ego vestra, vos mea. Et quomodo hoc? Per fidem

[2] Rom. I, 12.

mutuam vestram et meam. Quemadmodum si quis multas simul accendat lucernas, splendidam edit flammam; sic apud fideles evenire solet. Cum enim disjuncti et dispersi sumus, animo minus valemus: quando autem nos mutuo conspicimus, et quasi membris nos complectimur, multam accipimus consolationem. Ne mihi autem præsens tempus illi conferas, quo per Dei gratiam in vicis, in urbibus, in ipsoque deserto multi sunt credentium cœtus, omnisque inde expulsa est impietas. Sed illud cogita tempus, quam optandum tunc esset magistro videre discipulos, et fratres alia ex urbe advenientes conspicere. Ut autem id quod dico clarius evadat, exemplo utamur. Si contingeret, quod absit, nos translatos in terram Persarum aut Scytharum, barbarorumve aliorum, dispergi binos vel ternos in illis urbibus; deindeque aliquem ex his locis venientem derepente videre, cogita quanta repleremur consolatione. Annon videtis eos qui in carceribus sunt, si quem familiarium viderint, exurgere, et præ gaudio exilire? Si porro captivitati et carceri illa tempora conferam, ne mireris; longe enim graviora patiebantur illi, dispersi, pulsi, in fame et bellis viventes, quotidianas mortes timentes, amicos, familiares, cognatos suspectos habentes, orbem terrarum quasi extraneum sibi incolentes, imo graviori in statu versantes, quam ii qui in aliena terra degunt. Ideo ait: «Ad confirmandos vos per mutuam fidem.» Hoc vero dicebat, non quasi ipse illorum commilitio opus haberet: absit; quomodo enim Ecclesiæ columna, ferro et petra fortior, spiritualis ille adamas, qui innumeris sufficiebat civitatibus, illis opus haberet? Sed ut ne molestus sermo, neve correctio vehementior esset, se illorum consolatione opus habere dicebat. Quod si quis hic consolationem et lætitiam ex fide et incremento illorum ortam, opus habuisse Paulum dixerit; hic certe non aberraverit. Si ergo,

inquies, id desideras et optas, et consolationem accepturus daturusque es, quid impedit quominus venias? Hanc ergo solvens suspicionem adjicit : « Nolo autem vos ignorare, » fratres, quod sæpe desideraverim venire ad vos, et impe» ditus sim usque ad hunc diem[1]. » Vide servilis obedientiæ modum, et admodum grati animi significationem. Quod præpeditus sit ait; qua de causa, non item. Neque enim examinat Domini mandatum, sed obsequitur tantum : quanquam par erat dubitare, cur tantam tam splendidam urbem, ad quam totius orbis oculi convertebantur, quominus doctore tanto frueretur, tandiu impediret Deus. Nam qui imperantem urbem vicit, subditos ejus facile invadit; qui autem illa dimissa, subditis incumbit, ille caput negligit. At nihil horum Paulus curiose indagat, sed incomprehensibili providentiæ cedit, tum animi sui moderationem ostendens, tum erudiens nos omnes ne unquam a Deo gestorum rationem repetamus, etiamsi illa multos turbare videantur. Nam Domini tantum est imperare, servorum obsequi. Ideo dicit se impeditum fuisse : qua de causa, minime. Neque enim ego novi, inquit. Ne me igitur interroges quæ sit voluntas aut sententia Dei. Neque enim figmentum opifici dicet : « Cur me sic fecisti[2] ? » Cur, quæso, id ediscere cupis? An nescis illum omnium curam habere, sapientem esse, nihil sine causa aut temere fecisse, quod te plusquam parentes tui amet, quod Patris erga te affectum matrisque curam longe superet? Nihil ergo ultra quæras, neque ulterius procedas. Hæc quippe tibi ad consolationem satis sunt. Siquidem et tunc res Romanorum sapienter regebantur. Quod si modum ignoras, ne id ægre feras. Illud enim maxime ad fidem pertinet, si is qui œconomiæ modum ignorat, providentiæ tamen rationem admittat.

[1] Rom. I, 13. — [2] Id. IX, 20.

V. Cum igitur Paulus ea quæ curabat recte composuisset, quid autem illud erat? ostendere se si non illos adiret, non ex contemptu id facere, sed id maxime cupientem præpediri tamen; et cum segnitiei crimen a se removisset, suasissetque se non minore desiderio illorum videndorum teneri, quam illos; rursum aliis modis amorem suum ostendit. Neque enim quia impeditus sum, inquit, a conatu destiti; sed semper tentabam, semper prohibebar: nec unquam destiti, voluntati quidem Dei non resistens, et charitatem servans. Nam cum proponeret, nec desisteret, amorem exhibebat; quod autem impediretur, nec resisteret, summam erga Deum charitatem ostendebat. « Ut aliquem fructum habeam etiam in vobis[1]. » Etsi superius desiderii causam attulerit, et sibi congruere ostenderit; attamen hic quoque illam affert, illorum suspicionem admodum corrigens. Quia enim conspicua urbs erat, et sola in terra et mari tantæ pulchritudinis, atque ejus tantum videndæ desiderio permoti multi illo commigrarant; ne quid simile de Paulo etiam opinarentur, neve suspicarentur, ideo illorum conspectum desiderare Paulum, quod ex illorum consortio se clariorem fore putaret, frequenter desiderii causam apponit. Et supra quidem dixit: « Ut aliquid impertiam vobis gratiæ spiritualis, videre desiderabam: » hic vero clarius, « Ut aliquem fructum habeam etiam in vobis. Quemadmodum et inter reliquas gentes. » Principes cum subditis annumerat; post mille tropæa, victorias, post consulum claritatem, cum Barbaris ponit illos; et jure quidem. Nam ubi fidei nobilitas est, nemo Barbarus, nemo Græcus, nemo peregrinus, nemo civis; sed in unum dignitatis fastigium omnes ascendunt. Vide porro illum hic modestius agentem. Non enim dixit, « Ut doceam et instituam: » sed quid? « Ut aliquem fructum habeam; » non

1 Rom. 1, 13.

simpliciter fructum, sed aliquem fructum. Rursus ea quæ se spectant comprimens, ut superius dixit : « Ut aliquid » impertiam. » Deinde illos quoque, ut jam dixi, comprimens, ait : « Quemadmodum et inter reliquas gentes. » Non enim quia divites estis, et plus quam cæteri habetis, minus erga reliquos studium adhibeo. Non divites quærimus; sed fideles. Ubi nunc sunt sapientes illi Græcorum, densas habentes barbas, palliis amicti et magnopere tumescentes? Græciam et barbarorum terram omnem tentoriorum artifex convertit. Ille vero qui apud illos proponitur et circumfertur Plato, ter in Siciliam profectus cum tanto illo verborum fastu, cum illa tanta, quam de ipso habebant, opinione, ne unum quidem tyrannum superavit; imo tam misere ille elapsus est, ut etiam a libertate exciderit. At tentoriorum artifex non Siciliam modo, non Italiam tantum, sed totum peragravit orbem, ac neque dum prædicaret artem intermisit; sed etiam tunc pelles consuebat, et officinæ præerat : neque illud consularibus offendiculo fuit; idque jure merito. Non enim artes ac studia, sed mendacium et conficta dogmata despicabiles reddunt doctores. Ideoque illos quidem jam derident Athenienses; huic vero attendunt barbari, inculti homines et idiotæ. Communis quippe omnibus doctrina prostat : non dignitatis discrimen novit, non gentis excellentiam, non aliud quidpiam simile. Fide namque tantum eget, non syllogismis. Ideoque maxime admiranda est, non modo quod utilis et salutaris sit, sed etiam quia facilis, et ab omnibus nullo negotio excipitur. Id quod maxime Dei providentiæ opus est, qui sua omnibus communia proponit. Nam quod in sole, luna, in terra, in mari cæterisque fecit, non plura ex illis tribuens divitibus et sapientibus, nec pauciora pauperibus; sed æqualem omnibus usumfructum proponens; hoc et in prædicatione fecit, imo multo majus, quoniam

hoc magis necessarium quam illa est. Ideoque Paulus frequenter ait, « Omnibus gentibus. » Deinde ostendens se nihil illis largiri; sed præceptum Domini implere, et remittens illos ad reddendas Deo universorum gratias, ait: « Græcis et barbaris, sapientibus et insipientibus debitor » sum[1]. » Quod et ad Corinthios scribens ita dicebat, omnia Deo attribuens: « Ita quantum in me est et vobis, qui » Romæ estis, evangelizare[2]. »

VI. O generosam animam! rem tot periculis plenam suscipiens, marinam peregrinationem, tentationes, insidias, seditiones; nam in tanta urbe concionanti, sub impietatis tyrannide posita tentationum grandines expectandæ erant; sic et in ista urbe vitam clausit, jussu tyranni tunc regnantis, capite truncatus; attamen cum tot tantaque se passurum expectaret, non ideo segnior reddebatur; sed festinabat, parturiebat, promptusque erat. Ideoque ait: « Quan- » tum in me est paratus sum vobis quoque qui Romæ estis » evangelizare. Non enim erubesco Evangelium[3]. » Quid ais, Paule? Cum oporteret dicere: « Glorior, mihi gratulor; » non hoc dicis; sed quod illo minus est, quod non erubescas; id quod in rebus insignibus dicere non solemus. Quid igitur dicit? Cur sic loquitur, etsi magis de Evangelio, quam de cœlo glorietur? Ad Galatas enim scribens ait: « Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu » Christi[4]. » Cur ergo hic non dicit, « Glorior; » sed, « Non » erubesco? » Romani ad res hujus mundi inhiabant, ob divitias, ob imperium, ob victorias, ob imperatores, quos diis pares existimabant. Sicque illos vocabant; unde et templis et aris et sacrificiis illos colebant. Cum igitur ita fastu pleni essent, et Paulus prædicaturus esset Jesum, qui fabri filius esse putabatur, in Judæa natus, et in domo tenuis mulieris educatus fuerat; qui satellites non habuerat,

[1] Rom. I, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 16. — [4] Galat. VI, 4.

non divitias; sed etiam ut damnatus mortuus fuerat cum latronibus, multasque alias ignominias passus fuerat; ac verisimile erat Romanos tunc pudore suffusos fuisse cum nihildum scirent rerum arcanarum et magnarum; ideo ait, « Non erubesco, » illos interim docens ne erubescerent. Sciebat enim eos si id tandem assequerentur, cito eo usque perventuros esse ut gloriarentur. Et tu igitur si audieris quempiam dicentem : Crucifixum-ne adoras? ne erubescas, nec oculos demittas; imo gloriare et tibi gratulare, liberisque oculis et erecta facie, confessionem admitte. Si rursum dixerit : « Crucifixum-ne adoras? » Repone illi : « Sed non mœchum, non parricidam, non filiorum interfectorem; tales enim sunt omnes illorum dii; sed eum qui per crucem dæmonibus ora obstruit, atque innumeras illorum præstigias abstulit. » Etenim crux propter nos, ineffabilis benignitatis opus, magnæque curæ symbolum est. Ad hæc vero, quia eloquentiam suam venditant, et externa philosophia muniti altum sapiunt; ego, inquit Paulus, his syllogismis longum valere jussis, crucem prædicatum venio, neque ideo erubesco. « Potentia enim Dei est ad salutem. » Quia enim potentia Dei est etiam ad pœnam inferendam; nam cum Ægyptios puniebat, dixit : « Hæc est potentia mea magna; et potestas ad exitium; » nam ait : « Timete eum » qui potest et animam et corpus perdere in gehennam[1]; » ideo ait : « Hæc veniens affero, non quæ ad pœnam et supplicium, sed quæ ad salutem. » Quid ergo? Nonne hæc annuntiabat etiam Evangelium, de gehenna, de tenebris exterioribus, de verme venenato? atqui non aliunde hæc novimus, nisi ex Evangelio. Quomodo igitur, inquies, potentia Dei ad salutem? sed audi sequentia. « Omni credenti, » Judæo primum et Græco. » Non enim omnibus, sed suscipientibus. Etiamsi enim Græcus sive gentilis fueris,

[1] Matth. x, 28.

etiamsi nequitiam omnem adieris; etsi Scytha, barbarus, imo fera fueris, ratione omnino destitutus, et mille peccatorum sarcinis onustus, simul atque sermonem de cruce suscepisti, et baptizatus es, omnia illa delevisti. Cur autem hic dicit: «Judæo primum, et Græco?» Quid sibi vult illa differentia? Atqui sæpe dixit, «Neque circumcisio quidquam » est, neque præputium.» Quomodo igitur hic distinguit, Judæum Græco anteponens? Ecquid hoc? Neque enim quia primus est, majorem accipit gratiam; idemque enim ipsum donum et huic et illi tribuitur, sed ordinis solum est illud, «Primum.» Neque id plus habet quod majorem acceperit justitiam; sed in hoc solum honoratur, quod primus acceperit. Nam ii qui illuminantur; scitis, initiati, quod dicitur; omnes ad baptisma currunt; sed non omnes eadem hora; sed alius primus, alius secundus. Neque tamen primus plus accipit, quam secundus, neque secundus quam tertius; sed omnes iisdem fruuntur. Primus igitur hic, nominis solum est honor, non gratia major. Deinde, postquam dixit, «Ad salutem,» rursus auget donum, ostendens non præsentis temporis solum esse, sed et ulterius progredi; hoc enim significavit his verbis: « Justitia enim » Dei in ipso revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est, » Justus autem ex fide vivet[1].» Qui ergo justus effectus est, non in præsenti solum sæculo, sed in futuro vivet. Neque hoc solum; sed et aliud subindicat, hujusmodi nempe vitæ splendorem, et claritatem. Quia enim potest quis cum dedecore servari; ut multi ex regia clementia a supplicio eripiuntur; ut ne quis salutem audiens hoc suspicetur; addidit, « Et justitiam; et justitiam, non tuam, sed Dei; » ejus largitatem et facilitatem subindicans. Neque enim ex sudore et labore, illam perficis; sed ex superno dono accipis, hoc unum ex te ipso afferens, quod credas.

[1] Rom. 1, 17.

Deinde quia vix credibilis sermo videtur esse, quod mœchus, mollis, sepulcrorum effossor, præstigiator, confestim non modo a supplicio eripiatur, sed etiam justus fiat, et justus suprema justitia; a Veteri Testamento sermonem confirmat; ac primo quidem brevi dicto immensum historiarum pelagus intueri valenti aperit. Cum dixisset enim, «Ex fide in fidem,» auditorem remisit ad œconomias illas, a Deo in Veteri Testamento factas, quas ad Hebræos scribens, cum multa sapientia enarrat, atque etiam tunc et justos et peccatores justificatos ostendit. Quapropter et Raab et Abraham memoravit. Postea autem cum hic solum id subindicasset; nam ad aliam contemplationem cursu veloci festinabat, a Prophetis rursus sermoni fidem conciliat, in medium adducens Habacuc clamantem et dicentem non posse vivere eum, qui victurus est, nisi per fidem. «Nam justus, inquit, »ex fide vivet[1],» de futura loquens vita. Quia enim quæ Deus elargitur omnem cogitationem superant, jure fide opus habemus. Vir autem pervicax, contemptor et arrogans, nihil perficiet. Audiant hæretici spiritualem vocem. Talis est enim cogitationum natura. Labyrintho cuidam et gryphis similis est, nullum finem habens, nec sinens in petra cogitationem consistere, principiumque habens ab arrogantia. Cum enim pudeat illos fidem accipere, ne videantur ignorare cœlestia, sese in mille cogitationum pulverem conjiciunt. Ita-ne, miser et infelix, atque infinitis dignus lacrymis, si quis te interroget, quomodo cœlum factum sit, quomodo terra; quid dico cœlum et terram? quomodo ipse natus sis, quomodo nutritus et auctus, non te pudet ignorantiæ? si vero de Unigenito sermo sit, præ pudore te in barathrum perniciei conjicis, quod te indignum putes non omnia scire? Atqui indigna potius res est contentio et intempestiva curiositas. Ecquid de dogmatibus

[1] Habac. II, 5.

loquor? Ex præsentis vitæ nequitia non alio modo liberamur, quam per fidem. Sic omnes prisci illi viri claruere, sic Abraham, sic Isaac, sic Jacob, sic et meretrix salutem consecuta est, et in Veteri et in Novo Testamento. Nam ait : «Fide Raab meretrix non periit cum incredulis, exploratores excipiens[1].» Non dixit in semetipsa : « Et quomodo poterunt hi captivi, fugitivi, et errones, qui Nomadum more vivunt, nos superare, qui urbem, mœnia et turres habemus?» Si vero hæc apud se dixisset, et se ipsam et illos perdidisset : ut et fecere majores eorum, qui tunc servati sunt. Illi enim conspectis viris magnis et proceris, victoriæ modum quæsiere, ac sine bello et acie omnes periere. Vidisti-ne quantum sit incredulitatis barathrum, et quantus fidei murus? Illa enim innumera millia pessumdedit; hæc vero meretricem non modo servavit, sed tanti populi patronam effecit. Hæc et multo plura cum sciamus, a Deo factorum rationem nunquam exigamus, sed quidquid ille jusserit excipiamus; non curiose inquiramus vel exploremus, etiamsi id quod jubetur secundum humana ratiocinia absurdum videatur. Quid enim, quæso, absurdius videatur, quam cum pater unigenitum filium occidere jubetur? Attamen Justus ille jussus, non curiose jussum exploravit; sed ob jubentis dignitatem mandatum accepit et obedivit. Alius quoque jussus a Deo Prophetam percutere, quia rem absurdam esse putans, curiose perquisivit, nec simpliciter obsecutus est, extremas dedit pœnas; qui vero percussit, acceptus fuit[2]. Et Saül qui præter Dei placitum homines servavit, a regno excidit, et intolerabilia passus est. Multo plura exempla quis invenire possit, quibus omnibus docemur mandatorum Dei nunquam rationem esse quærendam, sed cedendum et obsequendum esse. Si autem illa quæ præcipit scrutari, periculosum est, et

[1] Hebr. II, 31. — [2] 3 Reg. XX, 35-37.

extremum supplicium scrutantibus est deputatum, qui ea, quæ sunt illis longe secretiora et horribiliora scrutantur, nempe quomodo genuit Filium, et qua ratione: et quænam sit substantia, quam defensionem habebunt? Hæc cum sciamus, *fidem* bonorum omnium matrem cum omni benevolentia suscipiamus, ut quasi in tranquillo portu navigantes, recta dogmata servemus, et vitam nostram cum securitate dirigentes, æterna consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium, honor et adoratio una cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem in injustitia detinent[1].

I. Vide Pauli prudentiam[2], quomodo a mitioribus hortatus, ad terribiliora sermonem vertat. Cum dixisset enim Evangelium salutis et vitæ causam esse, itemque Dei potentiam, et salutem justitiamque operatam esse, jam dicit ea quæ non attendentibus terrorem incutere possint. Quia enim solent plerique hominum non tam promissione bonorum, quam tristium timore, ad virtutem pertrahi; utrinque ipsos allicit. Idcirco Deus non modo regnum promisit, sed etiam gehennam comminatus est: et Prophetæ Judæis ita loquuntur, mala bonis perpetuo admiscentes. Ideoque Paulus sic sermonem variat; non utcumque, sed

[1] Rom. 1, 18. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 102-107.

mitia primum, deindeque tristia adhibet; ostendens illa quidem ex prævia Dei sententia manare; hæc vero ex negligentium nequitia. Sic et Propheta primo bona profert dicens: « Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis; si nolueritis, nec audieritis me, gladius vos absumet[1]. » Ita et Paulus hic sermonem profert: venit Christus, inquit, remissionem ferens, justitiam, vitam; nec simpliciter, sed per crucem affert. Quodque maximum et admirandum est, non quod talia largitus sit solum, sed quod talia passus sit. Si igitur ipsa dona contumelia affeceritis, tunc tristia vos manebunt. Et vide quomodo sermonem extollat; « Revelatur enim, inquit, ira Dei de cœlo. » Undenam hoc liquet? Si fidelis hoc dixerit, Christi sententias proferemus; si vero infidelis, a sequentibus illi Paulus os obstruit, ubi de judicio Dei agitur, ex gestis ipsorum insuperabile argumentum in medium adducens: id quod maxime stupendum est; cum eos qui veritati adversantur, ex iis quæ quotidie dicunt et faciunt, veritatis dogmata probare declarat. Verum hæc in sequentibus; interimque propositam rem tractemus. « Revelatur enim ira Dei de cœlo. » Atqui in hac vita id sæpe accidit in fame et peste et bellis: nam privatim singuli et in communi omnes puniuntur. Quid igitur tunc novi erit? Quod majus futurum sit supplicium, quod commune et non earumdem rerum causa. Nunc enim ad emendationem hæc fiunt, tunc autem ad ultionem; quod significans Paulus dicebat: « Corripimur nunc, ut non cum mundo damnemur[2]. » Et nunc quidem non ex superna ira, sed ab hominum injuria hæc a multis accidere putantur. Tunc vero manifesta erit Dei ultio, quando judex sedens in tremendo solio, alios ad caminos trahi jubebit, alios ad tenebras exteriores, alios ad alia inevitabilia et intoleranda supplicia. Et cur non sic aperte dicit, Filium Dei venturum

[1] Isaï. I, 19. — [2] I Cor. II, 32.

esse cum innumeris Angelis, et rationem a singulis repetiturum; sed ait, « Revelatur ira Dei? » Neophyti adhuc erant auditores : ideoque ab iis quæ omnino in confesso erant apud eos primum ipsos allicit. Præterea vero gentiles alloqui mihi videtur, ideoque hinc orditur, postea autem de judicio Christi sermonem inducit. « Super omnem impietatem et in» justitiam hominum, qui veritatem in injustitia detinent. » Hic ostendit multas esse impietatis vias, veritatis autem unam. Etenim varia, multiformis et confusa res est error; veritas autem una. Postquam vero de dogmatibus dixit, de vita loquitur, injustitiam hominum memorans. Etenim injustitiæ variæ sunt. Et alia quidem circa pecunias est, ut cum quis in iis proximum lædit : alia mulieres spectat; ut quando quis relicta uxore, alterius nuptias dirimit. Hoc certe fraudem vocat Paulus dicens : « Ne quis opprimat » vel fraudet in negotio fratrem. » Alii rursum non uxorem vel pecuniam, sed gloriam proximi labefactant, et hoc injustitia est. Nam « Melius est nomen bonum, quam » divitiæ multæ. » Quidam vero dicunt hoc de dogmatibus a Paulo intelligi : cæterum nihil vetat de utroque dictum fuisse. Quid autem sit, veritatem in injustitia detinent, ex sequentibus disce. « Quia quod notum est Dei, manifestum » est in illis, Deus enim illis manifestavit[1]. » Sed hanc gloriam lignis attribuerunt et lapidibus.

II. Quemadmodum igitur is, cui regiæ pecuniæ creditæ sunt, jussus illas in regis gloriam impendere, si in fures, in scorta et in præstigiatores illas impenderit, exque regiis opibus splendidos illos reddiderit, tanquam qui maxime regem offenderit, pœnas dat; ita et hi cum notitiam Dei et gloriæ ejus accepissent, deindeque idolis illam attribuissent, veritatem in injustitia detinuerunt, et, quantum in ipsis erat, cognitionem injuria affecerunt, non ut par erat

[1] Rom. I, 19.

illa utentes. An vobis clarum est id quod dictum fuit, an clarius denuo explicandum est? Forte necessarium fuerit ultra progredi. Quid ergo est illud quod dicitur? Cognitionem sui Deus hominibus a principio indidit; sed illam cognitionem gentiles lignis et lapidibus attribuentes, veritatem quantum in ipsis fuit injuria affecerunt. Illa enim immutabilis manet, gloriam suam habens immotam. Et unde notum est, o Paule, quod Deus ipsis cognitionem indiderit? Quia, inquit, quod notum est ejus manifestum est in illis. At hoc sententia est, non demonstratio. Tu vero mihi proba et ostende cognitionem Dei manifestam fuisse illis; sed sponte illos prætermisisse. Unde ergo manifesta erat? Vocem-ne illis emisit? Minime: verum id effecit quod magis illos quam vox quælibet attrahere poterat; creatum orbem in medio posuit; ita ut sapiens, idiota, Scytha, barbarus ex solo visu visibilium pulchritudinem edoctus, ad Deum conscendere posset. Ideo ait: « Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi per ea quæ » facta sunt intellecta, conspiciuntur[1]. » Quod etiam Propheta dicit: « Cœli enarrant gloriam Dei[2]. » Quid enim dicent in illa die gentiles? Ignoravimus te? Ita-ne cœlum non audistis ex solo aspectu vocem emittens? Rerum omnium harmoniam et concentum, clarius quam tuba clamantem? Noctis et diei leges, immotas perpetuo manentes? Hyemis, et veris et aliarum tempestatum ordinem firmum et immotum? Maris commodum in tot procellis et fluctibus? Omnia in ordine manentia ac per pulchritudinem et magnitudinem Creatorem prædicantia? Hæc quippe omnia, et etiam his plura compendio Paulus dixit: « Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ » facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque » ejus potentia et Divinitas, ita ut sint inexcusabiles[3]. »

[1] Rom. I, 19. — [2] Psal. XVIII, 2. — [3] Rom. I, 20.

Etsi non in eum finem fecerit illa Deus, quamvis ita acciderit. Neque enim ut illos excusatione privaret, doctrinam tantum in medium protulit; sed ut ipsum cognoscerent. Ingrati autem cum essent, se ipsi defensione privarunt. Deinde ostendens quomodo defensione careant, ait: «Quia » cum cognovissent Deum, non ut Deum glorificaverunt, » aut gratias egerunt[1]. » Unum hoc crimen maximum est; alterum quod idola adoraverint, qua de re accusans illos Jeremias dicebat : « Duo mala fecit populus hic : me de» reliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas » dissipatas[2]. » Deinde signum affert quod Deum cognoscant, nec cognitione sua ut par esset utantur; quod scilicet Deos cognoverint; quare intulit : « Quia cum cogno» vissent Deum, non ut Deum glorificaverunt. » Causamque apponit cur in tantam amentiam delapsi sint. Quænam illa est? Ratiociniis suis omnia commiserunt. At non ita dicit; sed longe vehementiori modo. « Evanuerunt enim in » cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eo» rum. » Sicut enim in nocte illuni, si quis peregrinum iter carpere conetur, vel in mari navigare, non modo non pervenit ad finem, sed cito perit; sic et isti viam ad cœlum ferentem aggressi, sibique lucem adimentes, et illius loco ratiociniorum suorum tenebris sese committentes, in corporeis incorporeum, in figuris figura expertem quærentes, naufragium gravissimum fecerunt. Cum iis autem quæ dicta sunt, aliam erroris illorum causam ponit cum ait : « Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt[3]. » Magnum enim quidpiam de se imaginantes, nec sustinentes hanc, quam jusserat Deus, viam ingredi, in amentiæ cogitationibus demersi sunt. Deinde tempestatem illam describens, quam gravis fuerit, et omni venia indigna, subjunxit : « Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in

[1] Rom. 1, 21. — [2] Jerem. 11, 13. — [3] Rom. 1, 22.

» similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum » et quadrupedum et serpentium[1]. »

III. Prima accusatio quod Deum non invenerint; secunda, quod occasiones magnas et conspicuas habentes; tertia, quod cum se sapientes dicerent; quarta, quod non modo non invenerint, sed etiam cultum illum ad dæmonas, ad lapides et ligna derivarint. Illorum vero fastum deprimit in Epistola ad Corinthios; sed non perinde illic ut hic. Illic enim a cruce plagam ipsis infligit dicens : « Quia quod » stultum est Dei, sapientius est hominibus[2]. » Hic vero sine comparatione sapientiam eorum in se ipsa traducit, ostendens stultitiam esse et arrogantiæ tantum ostentationem. Deinde ut discas illos Dei notitiam habentes, sic illam prodidisse, dicit, « Mutaverunt. » Qui vero mutat, ut aliud habens mutat. Voluerunt enim quid amplius invenire, datis terminis non contenti. Ideoque etiam his exciderunt : novitatem enim desiderabant. Etenim hujusmodi omnia Græcorum fuere. Ideoque sibi mutuo adversati sunt, Aristoteles insurrexit contra Platonem : Stoïci in hunc infremuere, et alter alteri hostis fuit. Itaque non ita admirandi sunt ob sapientiam, ut aversandi et odio habendi, quia ob hoc ipsum stulti facti sunt. Nisi enim ratiociniis et syllogismis atque sophismatibus sua commisissent, non in talia incidissent. Deinde criminationem augens illorum, idololatriam totam traducit. Certe vel quod mutaverint, ridiculum est : quod autem in talia mutaverint, omni excusatione caret. In quænam ergo mutaverint, et qua in re gloriam posuerint perpinde. Cogitandum de illo erat, quod esset Deus; quod omnium Dominus; quod eos, qui non erant, fecerit; quod provideat et curam gerat. Hæc gloria Dei sunt. Quibusnam ipsi illam attribuerunt? Non hominibus, sed similitudini imaginis corruptibilis hominis. Ne-

[1] Rom. I, 23. — [2] 1 Cor. I, 25.

que hic steterunt : sed et ad bruta animalia delapsi sunt; imo et ad illorum imagines. Tu vero mihi Pauli sapientiam perpendas velim : quomodo duo extrema posuerit; Deum supremum omnium, et reptilia, infima; imo non reptilia, sed reptilium similitudines, ut apertam illorum insaniam clare ostenderet. Cognitionem enim illam, quam habere oportebat circa eum qui sine comparatione omnium excellentissimus est, hanc omnium haud dubie vilissimo applicuerunt. Et quid hæc, inquies, ad philosophos? Ad hos maxime omnia supra dicta spectant. Nam hi Ægyptios horum inventores magistros habent. Et Plato, qui cæteris præstantior esse videtur, de hisce gloriatur. Ejusque doctor idolis istis addictus fuit : qui gallum jubet Æsculapio sacrificari (2). Hic videas brutorum et reptilium imagines, et cum his Apollinem et Bacchum pari cultu dignatos. Quidam vero philosophi in cœlum invexere tauros, scorpios, dracones et hujusmodi quisquilias. Ubique enim diabolus curavit ad reptilium similitudinem homines demittere, et irrationabilioribus eos subjicere, quos Deus supra ipsum cœlum extollere voluit. Neque hinc tantum, sed et aliunde illorum coriphæum videbis supra dictis obnoxium. Cum enim poëtas in unum colligit, et dicit oportere illis habere fidem in iis quæ de Deo dicunt, utpote qui probe norint nihil aliud quam nugarum congeriem inducit, et res tam ridiculas, veras existimandas esse dicit : « Ideo tradidit illos Deus in desideria cordis sui, in » immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in » semetipsis[1]. » Hinc ostendit impietatem violatarum legum fuisse causam. Illud vero, «tradidit,» hic significat, permisit. Quemadmodum enim dux exercitus si ingravescente pugna discesserit, milites hostibus tradit, non ipse impellens, sed auxilio suo privans; sic Deus eos, qui noluerunt

[1] Rom. 1, 24.

sua accipere, sed primi resilierunt, dimisit, postquam sua omnia impleverat. Perpende autem, pro doctrina mundum in medio posuit; mentem et cogitationem dedit, quæ posset id quod conveniens erat intelligere. Nullo horum homines qui tunc erant usi sunt ad salutem; sed in contrarium quod acceperant inverterunt. Quid igitur facere oportebat? Vi et necesitate trahere? At non est hoc facere virtute præditos. Reliquum erat ut desereret, quod et fecit; ut vel sic illa quæ concupierant experti, turpitudinem fugerent. Nam si quis regis filius, contempto patre, cum prædonibus, sicariis et sepulcrorum effossoribus se conferat, et illorum consortium paternæ domui præferat, relinquit eum pater, ut stultitiæ suæ magnitudinem experientia ediscat.

IV. Cur autem nullum aliud memoravit peccatum, ut cædem, avaritiam et alia similia; sed intemperantiam. Auditores tantum, et eos qui Epistolam accepturi erant, indicare mihi videtur. « In immunditiam, ut corpora sua » contumelia afficiant in semetipsis. » Vide emphasim maxime perstringentem. Non aliis egebant, inquit, quibus contumelia afficerentur; sed quæ inimici intulissent, eadem contra se patrabant. Deinde causam resumens ait: « Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: ac » cultum præstiterunt et servierunt creaturæ potius quam » creatori [1]. » Quæ admodum ridicula erant in specie ponit; quæ vero graviora erant, generaliter: ac per hæc omnia ostendit creaturæ cultum ad gentiles pertinere. Et vide quomodo sermonem explicaverit: non enim simpliciter dixit: « Coluerunt creaturam, » sed addidit: « Potius » quam Creatorem. » Ubique hac ratione crimen attollens, et hoc additamento illos venia privans: « Qui est bene- » dictus in sæcula: Amen [2]. » Verum hoc nihil illi nocuit,

[1] Rom. I, 25. — [2] Ibid.

inquit : est enim ille benedictus in sæcula. Hic ostendit illum non ut se ulcisceretur deseruisse ipsos, quandoquidem nihil passus est. Etiamsi enim illi ipsum contumelia affecerint ; at ille contumeliam non passus est, neque gloria ejus imminuta fuit, sed manet semper benedictus. Nam si plerumque, vir qui philosophatur, nihil patitur ab iis qui contumeliam inferunt, multo minus Deus, immortalis et immutabilis illa natura ; invariabilis et immota gloria. Etenim homines hac in re Deo similes fiunt, cum nihil patiuntur ab iis qui molestiam inferre volunt, nec contumeliam accipiunt, percussi non percutiuntur, aliis irridentibus non vere irridentur. Et quomodo, inquies, hoc fieri possit ? Potest, utique potest ; si non doleas de iis quæ accidunt. Et quomodo, inquies, possum non dolere ? At quomodo potes dolere ? Dic enim mihi : Si puerulus tuus te contumelia afficeret, an illud pro contumelia haberes ? An doleres ? Minime. Si doleres, annon ridiculus esses ? Sic erga proximum affecti simus, et nihil ingrati patiemur. Ex pueris enim qui contumeliam inferunt, insipientiores sunt. Ne quæramus contumeliis non affici, et iis affecti, fortiter feramus. Hic est enim verus honor : quare ? quia tu hujus honoris dominus es, illius vero alius. Annon vides adamantem cum percutitur repercutientem ? Sed hæc est, inquies, ejus natura. At potes tu ex proposito voluntatis talis effici, qualis ille ex natura est : Quid autem ? Annon vidisti pueros in fornace non adustos ; Danielem in lacu nihil mali patientem ? Idipsum jam fieri potest. Adsunt etiam nobis leones, ira, concupiscentia, acerrimis dentibus instructi, qui obvia discerpunt. Esto igitur similis Danieli, et ne sinas passiones dentes infigere in animam tuam. At ille, inquies, gratiam totam habuit secum operantem. Bene, quia hanc ducebat propositum voluntatis. Itaque si velimus nos tales comparare, adest et nunc gratia. Etiamsi feræ esuriant, non

latus tuum tangent. Nam si servile corpus videntes reveritæ sunt; cum membra Christi videbunt, hoc enim nos fideles sumus, quomodo non quiescent? Si vero non quiescant, id ex culpa eorum qui injecti fuerint eveniet. Etenim multi sunt qui leonibus hisce sumptum suppeditant, meretrices nutrientes, nuptias violantes, vindictam in inimicos exercentes. Ideoque prius quam ad solum perveniant, dilacerantur. At non id Danieli contigit, at nec nobis continget si velimus, imo et quid melius quam tunc accidet. Illic enim leones non nocuerunt; nobis autem, si vigilemus, utiles erunt ii qui injuriam inferunt. Ita et Paulus splendidus evasit ab iis qui ipsi molestias et insidias inferebant; sic Job a multis plagis; sic Jeremias a lacu luti; sic Noë a diluvio; sic Abel ab insidiis; sic Moyses a sanguinariis Judæis; sic Elisæus, sic magnorum illorum singuli, non a quiete et voluptate, sed ab ærumnis et tentationibus, splendide coronati sunt. Ideo Christus hanc cum nosset rei eximiæ gerendæ rationem Discipulis dicebat: « In » mundo tribulationem habebitis; sed confidite, ego vici » mundum [1]. » Quid ergo, inquies, annon multis ab ærumnis subversi sunt? Non ob tentationum naturam, sed ob suam ignaviam. Qui autem facit cum tentatione proventum, ita ut possimus sustinere, ipse adsit omnibus nobis, et manum porrigat, ut splendide celebrati, æternas consequamur coronas, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Joan. XVI, 33.

HOMILIA IV.

CAPUT I.

Ideo tradidit illos Deus in passiones ignominiæ : nam fœminæ eorum mutaverunt naturalem usum in eum qui est contra naturam. Similiter et masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem[1].

I. Passiones omnes ignominiosæ sunt [2], maxime vero insania erga masculos : etenim anima plus patitur et rubore suffunditur in peccatis, quam corpus in infirmitatibus. Perpende autem quomodo hic illis veniam deneget, perinde atque in dogmatibus ; de mulieribus quidem dicens : « Mutaverunt naturalem usum. » Non enim dicere possunt, inquit, se prohibitas ab eo, qui secundum legem est, coïtu, ad hoc processisse ; neque se cum non possent concupiscentiam suam implere, ad hanc alienam rabiem impegisse : nam mutatio eorum est, qui jam tenent : quod etiam de dogmatibus loquens dicebat : « Mutaverunt veri» tatem Dei in mendacium. » De masculis quoque idipsum alio modo significavit dicens : « Relicto naturali usu fœ» minæ ; » pari modo his et illis nullum relinquit sese purgandi modum : accusans illos, non modo quod suum habentes fruendi modum, illo relicto ad alium venissent ; sed etiam quod spreto illo qui secundum naturam erat, ad alium contra naturam confugerent. Difficiliora autem et ingratiora sunt illa contra naturam ; ita ut non possint voluptatem prætendere. Genuina quippe voluptas, secun-

[1] Rom. 1, 26. 27. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, 108, 109.

dum naturam est; sed cum Deus derelinquit, omnia susdeque vertuntur. Ideo non dogma tantum ipsorum satanicum erat; sed etiam vita diabolica. Cum igitur de dogmatibus dissereret, mundum et humanam mentem in medium attulit, dicens ex prudentia a Deo sibi data, potuisse homines per visibilia ad Creatorem duci : deindeque nolentes, venia indignos mansisse. Hic autem mundi loco voluptatem, quæ secundum naturam est, posuit, qua poterant cum libertate ac majori lætitia frui, atque a turpitudine liberari; sed noluerunt ; unde ab omni venia exclusi sunt, ipsam naturam dehonestantes : quodque turpius est, cum mulieres eos appeterent coïtus, quos cum majori pudore adire par erat, quam si cum viris coïissent. Hic vero admiratione digna est Pauli prudentia : quo pacto cum in res duas contrarias incideret, utramque cum omni accuratione perfecerit. Volebat enim et caste loqui, et mordere auditorem : hæc autem ambo facere non licebat; sed alterum alteri officiebat. Si enim caste loquaris, non poteris perstringere auditorem; sin velis vehementer incessere, rem quam dicis nude et clare proferre cogeris. Verum prudens illa et sancta anima, utrumque potuit cum accuratione facere, in naturæ nomine et accusationem augens, et quasi involucro quodam illo utens, ut castus esset loquendi modus. Deinde postquam mulieres primum perstrinxerat, ad viros procedit dicens : « Similiter et masculi, relicto naturali » usu fœminæ : » quod extremæ pernicici exemplum est, cum uterque sexus corruptus est : et cum vir qui mulieris magister est constitutus, et fœmina, quæ adjutrix viri esse jussa est, quæ inimicorum sunt utrinque mutuo agunt. Perpende autem cum quanta emphasi verba adhibent. Non enim dixit ipsos se mutuo amasse et concupivisse; sed « Exarserunt in desideriis suis in invicem. » Vides-ne totum fuisse ex nimia concupiscentia, quæ non poterat intra

terminos suos contineri. Quidquid enim excedit leges a Deo positas, aliena concupiscit, nec stat in constitutis terminis. Sicut enim multi sæpe, relicto alimentorum appetitu, terram et lapides parvos comedunt, et alii ardenti correpti siti, lutum plerumque appetunt; sic et illi in amorem illum iniquum exarserunt. Quod si dixeris: « Et unde illud tantum concupiscentiæ argumentum? » Ex eo quod Deus dereliquerit. Dei autem derelictio unde? Ex iniquitate eorum qui dereliquerunt eum: « Masculi in masculos turpitudinem operantes. »

II. Ne quia audisti, « Exarserunt, » putes in concupiscentia tantum sisti morbum. Nam ut plurimum ab eorum ignavia accenditur concupiscentia. Ideoque non dixit: « Pertracti, præoccupati, » ut alibi ait, sed quid? « Operantes. » In opus deduxere peccatum; et non solum in opus, sed etiam cum studio et fervore. Nec dixit, concupiscentiam; sed proprie turpitudinem: nam et naturam deturparunt, et leges conculcavere. Et vide confusionem multam, ex utraque parte ortam. Neque modo enim caput inferne positum est, sed etiam pedes superne, atque inimici, et sui et mutuo facti sunt, gravem quamdam, multiplicem, variam, ac quovis bello civili iniquiorem pugnam inducentes. Etenim in quatuor illam species vanas et iniquas diviserunt: non enim duplex aut triplex, sed etiam quadruplex hoc bellum erat. Perpende autem: oportebat duos, virum et mulierem, unum esse; nam ait: « Erunt duo in carne una[1]. » Illud porro efficiebat consortii concupiscentia, et sexus mutuo jungebat. Hac autem sublata diabolus concupiscentia, et in alium modum derivata, sic sexus a mutuo consortio divisit, et id effecit ut quod unum erat duæ essent partes, idque contra Dei legem; ipse namque dixit: « Erunt duo in carne una; » ille vero unam in duas divisit:

[1] Gen. II, 24.

Ecce bellum unum. Rursusque has duas partes ut bellum et sibi ipsis et mutuo inferrent effecit. Mulieres enim contumeliam inferebant mulieribus, nec modo viris; viri quoque contra viros insurrexerunt, et contra muliebrem sexum, quasi in quadam nocturna pugna. Vidisti-ne secundum et tertium bellum, imo et quartum et quintum? est enim et aliud: nam cum supradictis, in ipsam quoque naturam inique egerunt. Ubi vidit enim diabolus ipsam concupiscentiam sexus maxime copulare, hoc vinculum discindere nisus est; ita ut non tantum ex defectu seminis genus dissolveretur, sed etiam ex eo quod bellum sibi mutuo inferrent et altercarentur. « Et mercedem quam opor» tuit erroris sui in semetipsis recipientes. » Vide quomodo rursum ad fontem mali veniat, impietatem nempe ex dogmatibus, et hanc mercedem esse dicit iniquitatis illius. Quia enim de gehenna et supplicio loquens, impiis et ita vivere volentibus non videbatur nunc fide dignus esse, imo potius ridiculus, ostendit in ipsa voluptate hoc supplicium esse. Quod si id non sentiant, imo sibi placeant, ne mireris : nam furentes et qui phrenitide capti sunt, se multum lædentes, et miserabilia facientes, dum aliorum lacrymas excitant, rident ac de gestis a se lætantur. Sed non ideo dicimus illos a supplicio exemptos; sed ideo in graviore damno et pœna versari, quia quo in statu sint nesciunt. Non enim ab ægris sed a benevalentibus calculum ferri oportet. Quandoquidem jam ab antiquo, res in legem versa videbatur, et quidam legislator apud illos jusserat ne quis servus apud illos vel unctione sicca uteretur (3), vel pueros amaret; liberis tantum hanc prærogativam, vel potius hanc turpitudinem concedens. Attamen illi non turpitudinem esse putabant; sed rem honestam et majorem quam ferret servorum conditio, liberis illam concesserunt : et hoc sapientissimus Atheniensium populus,

et magnus apud illos Solon. Et alios quoque multos philosophorum libros hoc morbo plenos reperias. Neque tamen ideo rem esse statutam dicimus; sed eos, qui hanc accepere legem, miseros et lacrymis dignos esse multis. Eadem enim hi patiuntur quæ mulieres fornicantes; imo et miserabiliora. Illarum enim coïtus, etsi illegitimus, secundum naturam tamen est : hic vero et illegitimus et contra naturam. Etiamsi enim nec gehenna esset, nec supplicii comminatio, hæc omni supplicio pejus esset. Quod si id ipsis placeat, augmentum supplicii narras mihi. Neque enim si quem viderem nudum currentem toto corpore fœdatum ex luto, nec pudore affectum, sed sibi gratulantem, gratularer et ego ipsi : imo potius illum deplorarem, quod non ipse sentiret se turpiter agere. Ut autem contumeliam evidentiorem reddam, liceat mihi aliud vobis exemplum afferre. Si quis virginem thalamo versantem damnaret ut cum brutis animalibus commisceretur, illa vero in tali coïtu delectaretur; annon ideo lacrymis dignior esset, quod non posset ab hoc morbo liberari, imo nec illum sentire? id certe nemini non palam est. Si autem grave illud sit, hoc non minus grave. Nam a suis contumelia affici, miserabilius est, quam ab alienis. Hos ego homicidis pejores dico. Melius quippe est mori, quam sic contumelia affectum vivere. Homicida enim animam a corpore separat; hic vero animam cum corpore perdit; et quodcumque dixeris peccatum, non æquale dixeris huic iniquitati : et si ii qui hæc patiuntur rei sensum haberent, millies mori præoptarent, ne hoc paterentur.

III. Nihil est, nihil utique est hac contumelia irrationabilius et gravius. Si enim de fornicatione loquens Paulus dicebat : « Omne peccatum quodcumque fecerit homo,

» extra corpus est, qui vero fornicatur, in proprium corpus » peccat[1]; » quid dixerimus de hac insania, quæ tanto deterior est fornicatione, quanto dici nequit. Neque enim hoc tantum dico, quod factus sis mulier, sed etiam quod cesses esse vir, neque mutatus sis in istam naturam, neque illam serves quam habuisti; sed utriusque communis proditor effectus sis, et dignus qui a viris et mulieribus expellaris et lapideris, utpote qui utrumque sexum injuria affeceris. Et ut ediscas quantum hoc sit: si quis accedens offerret tibi, se ex homine te canem esse facturum, annon illum ut perniciosum effugeres? atqui te non canem ex homine fecisti, sed animal cane longe vilius. Canis quippe utilis est; amasius vero ad nihil utilis. Quid autem, quæso te, si quis comminaretur effecturum se ut viri parerent, annon ira repleremur? At nunc ecce longe graviora faciunt, qui tantopere insaniunt. Non enim par res est in mulierem mutari, et virum manentem mulierem fieri; imo neque hoc neque illud. Quod si aliunde mali tanti magnitudinem scire velis, interroga cur legislatores puniant illos qui eunuchos faciunt; et disces non alia de causa, quam quod naturam excindant et minuant: etsi illi non tantum injuriæ inferant; nam exsecti illi plerumque post excisionem utiles fuerunt. Viro autem in meretricem converso nihil inutilius fuerit. Neque enim anima solum, sed etiam corpus viri talia passi, ignominia plenum est, et dignum quod undique pellatur. Quot gehennæ illis sufficient? Si vero gehennam audiens rides et incredulus es, recordare ignis illius Sodomorum. Vidimus enim, vidimus et in præsenti vita gehennæ imaginem. Quia enim multi iis quæ resurrectionem sequentur fidem habituri non erant, nunc audientes ignem inextinguibilem esse, Deus illos a præsentibus ad sanam mentem reduxit. Talis igitur est Sodomorum ignis et incendium. Et sciunt

[1] 1 Cor. VI, 18.

illi qui eo se contulerunt, et plagam illam divinitus immissam et supernorum fulminum opus viderunt. Cogita quantum sit peccatum, quod vim fecerit, ut ante tempus gehenna appareret. Quia enim multi verba illa despiciebant, gehennæ imaginem novo modo ostendit illis Deus. Etenim stupenda erat pluvia illa, quia coïtus ille præter naturam erat; et inundavit terram, quia illorum etiam animas concupiscentia inundaverat. Ideo consuetudini contraria erat pluvia. Non modo enim terræ viscera non excitavit ad fructus proferendos, sed illam ad seminum susceptionem ineptam reddidit. Talis enim erat coïtus virorum in terra Sodomorum, tale corpus inutilius reddens. Quid enim viro meretricem agenti execrabilius et infamius? O furorem! o stuporem! Quomodo hæc concupiscentia grassata est, quæ humanam naturam quasi hostes bello invasit; imo hostibus ipsis tanto molestior, quanto anima melior est corpore? O vos irrationabilibus irrationabiliores, et canibus impudentiores! Nusquam enim apud illos talis coïtus, sed natura suos terminos agnovit; vos vero genus vestrum ignobilius effecistis per injuriam tantam. Undenam hæc orta sunt mala? A voluptate, ab eo quod Deum non cognosceretis: cum enim quidam ejus timorem ejecerint, omnia demum bona avolant.

IV. Ne igitur id accidat, timorem Dei assidue præ oculis habeamus. Nihil enim, nihil ita hominem perdit, ut cum a tali excidit ancora, neque ita illum servat, ut si perpetuo illuc respiciatur. Nam si hominem præ oculis habentes, segniores sumus ad peccata admittenda; imo sæpius famulos modestiores reverentes nihil absurdi facimus, cogita quanta fruemur securitate si Deum præ oculis habeamus. Nusquam enim nos diabolus ita affectos invadet, utpote qui inutiliter laboraret. Si vero extravagantes, et sine freno circumeuntes viderit, a nobis arrepto initio

ubique nos deinceps a grege dejicere poterit. Et quod inter servos ignavi in foro patiuntur, qui ministeria necessaria relinquunt, pro quibus ab heris missi fuerant, temere et sine causa iis qui superveniunt hærentes, et otium ibi consumentes; hoc et nobis accidit, cum a præceptis Dei discedimus. Stamus enim deinceps divitias admirationi habentes et pulchritudinem corporis, et cætera quæ nihil ad nos attinent. Quemadmodum illi servi, mendicantibus, qui mirabilia patrant, attendunt; deinde cum tardius redeunt, domi plagis excepti extremas dant pœnas. Multi vero propositam viam prætermittunt, alios qui indigne se agebant sequentes. Sed nos ne hoc faciamus: etenim missi sumus ad multa quæ urgent perficienda. Et si missis illis stemus inutilia illa hianti ore respicientes, omni tempore nobis frustra insumpto, extremas dabimus pœnas. Si enim te exercere velis, habes quæ mirari debeas, et ad quæ inhiare omni tempore possis, quæ non risu, sed admiratione et laudibus multis digna sunt. Contra vero is, qui ridicula admiratur, ipse talis erit, et risum movente deterior. Quod ne tibi accidat, cito resilias. Quid, quæso, stas divitiis inhians? Quid admirabile vides, quod possit oculos tuos detinere? Equos auro ornatos, famulos, alios barbaros, alios eunuchos, splendidas vestes, animam in his emollitam, sublatum supercilium, circumcursationes, tumultus? An hæc admiratione digna? In quo autem differunt hi a mendicis saltantibus et sibilantibus in foro? Nam et hi multa virtutis fame detenti, choream ducunt illa ridiculiorem, acti et circumacti, nunc ad lautas mensas, nunc ad diversorium amasiarum mulierum, nunc ad adulatorum et parasitorum agmina. Si vero aurum gestant, ideo maxime miserabiles sunt, quia illa quæ nihil ad se attinent, magis sibi curæ sunt. Ne mihi vestimenta illorum respicias, sed eorum animam retege, et perpende annon mille sit

vulneribus confossa, et laceris pannis induta, annon sit deserta et sine patrocinio. Quæ utilitas illius externæ insaniæ? Multo melius est pauperem esse et in virtute vitam ducere, quam cum nequitia regem esse. Pauper enim apud se omni secundum animam voluptate fruitur, neque in sensum venit illius externæ paupertatis, ob internas divitias. Rex vero in deliciis vivens in iis, quæ non ipsi congruentia sunt, in iis quæ maxime ad ipsum attinent cruciatur, in anima, in cogitationibus, in conscientia, quæ una secum illo commigrabunt. Hæc igitur cum sciamus, vestimenta quidem aurea deponamus, virtutem assumamus et voluptatem ex illa partam. Sic enim et hic et illic multa fruemur voluptate, et promissa consequemur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, honor, imperium nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT I.

Sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit eos Dominus in reprobum sensum, ut facerent ea quæ non conveniunt [1].

I. Ut ne videretur illos subindicare [2], postquam diu circa puerorum amorem versatus fuerat, ad alia deinde peccatorum genera transivit. Ideoque ad alias personas totum sermonem transfert. Et ac si semper fideles de peccatis alloqueretur, ut illa fugienda esse commonstret,

[1] Rom. I, 28. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 109-113.

gentes in medium producit dicens: « Non in passione de- » siderii, sicut et reliquæ, gentes, quæ Deum non nove- » runt[1]: » et rursum, « Ne contristemini, sicut et cæteri, » qui spem non habent[2]. » Sic et hoc loco illorum peccata exhibet, illosque ab omni venia deturbat. Non enim per ignorantiam admissa, sed meditata dicit esse facinora. Quapropter non dicit: « Et sicut non cognoverunt; » sed, « Sicut non probaverunt Deum habere in notitia; » ex corrupto judicio et ex contentione potius quam ex rapina dicens esse peccatum, et ostendens non ex carne; ut quidam hæreticorum dicunt, sed ex animo et mente malæ concupiscentiæ peccata proficisci, et hunc esse malorum omnium fontem. Postquam enim mens reproba facta est, auriga corrupto, omnia demum labefactantur et subvertuntur. « Repletos omni iniquitate, nequitia, avaritia, ma- » litia[3]. » Vide, omnia confertim. Nam « Repletos » illos dicit et « Omni; » et cum malitiam in genere nominasset; jam partes ejus prosequitur, cum hyperbole dicens: « Ple- » nos invidia, cæde. » Hoc enim ex illo oritur, ut in Abele et in Joseph monstratum est. Deinde cum dixisset: « Con- » tentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo » perosos, contumeliosos[4]; » etiam ea quæ multis indifferentia esse videntur in criminum ordine ponens, auget rursus accusationem, postquam in arcem malorum ascendit, et dixit « Arrogantes. » Gravius est enim altum sapere post peccatum, quam peccare. Ideo Corinthios incusat his verbis: « Et vos inflati estis[5]. » Nam si qui de recte facto inflatus est, totum perdit, qui cum peccatis inflatur, quo non dignus fuerit supplicio? Qui enim talis est resipiscere non poterit. Deinde ait: « Inventores malorum. » Significans non sat ipsis fuisse illa quæ jam extabant; sed et

[1] 1 Thess. IV, 5. — [2] Ibid. 13. — [3] Rom. I, 29. — [4] Ibid. 30. — [5] 1 Cor. V, 2.

alia invenisse : quod meditantium et studentium erat, qui a nullis subriperentur et attraherentur. Cum autem malitiam minutatim dixisset, et ostendisset ipsos in eadem ipsa stetisse natura ; nam ait : « Parentibus non obedientes, » ad pestis tantæ radicem sic demum pergit : « Sine affec- » tione, absque fœdere [1] » dicens illos. Hanc enim et Christus causam esse nequitiæ dicit : « Cum abundaverit ini- » quitas, refrigescet charitas multorum [2]. » Hoc igitur hic dicit Paulus : « Incompositos, sine affectione, absque fœ- » dere, sine misericordia » vocans, ostendensque ipsos hoc naturæ donum prodidisse. Habemus enim naturalem quemdam ad invicem affectum, ut et ipsæ feræ habent. « Nam » omne animal, inquit, sibi simile diligit, et homo proximum » suum [3]. » At illi feris ferociores fuere. Morbum igitur, qui ex pravis dogmatibus orbem invasit, his nobis ostendit, et declaravit utrumque morbum ex ægrorum negligentia prodire. Significat demum ut de dogmatibus jam fecerat, etiam illos venia carere ; ideo ait : « Qui cum jus- » tificationem Dei cognoscerent, quoniam qui talia agunt, » digni sunt morte ; non solum ipsi faciunt, sed etiam fa- » cientibus consentiunt [4]. » Cum duas posuisset antitheses, hic ambas de medio tollit. Quid enim dixeris, inquit, te nescire ea quæ facienda sunt ? Certe si non nosses, tu in causa esses, relicto Deo, qui tibi hæc nota fecerat. Nunc vero multis probamus te illa scire, et sponte peccare. Sed ab affectu traheris ? Cur ergo cooperaris et laudas ? « Non » solum enim illa faciunt, inquit, sed et facientibus con- » sentiunt. » Priore igitur posita, quæ venia indigna est, ut illam de medio tollat ; peccante enim is qui peccatum laudat longe nocentior est ; hoc, inquam, primum posito, hinc vehementius in sequentibus illum arguit et carpit his verbis : « Propterea inexcusabilis es, o homo, quisquis

[1] Rom. I, 31. — [2] Matth. XXIV, 12. — [3] Eccli. XIII, 19. — [4] Rom. I, 32.

» judicas : in quo enim alterum judicas, te ipsum condem-» nas [1]. » Hæc principes respiciens dicit : quia urbi illi tunc temporis imperium in totum orbem traditum fuerat. Sic igitur ordiens ait : « Defensionem tibi aufers, quisquis sis. Dum enim mœchum damnas, et tu ipse mœcharis, etiamsi nullus homo te judicet et damnet, sententiam illam quam in sontem tulisti, in te ipsum tulisti. « Scimus enim quo-» niam judicium Dei est secundum veritatem in eos qui » talia agunt [2]. » Ne quis enim diceret : « Interim effugi ; » ut terreat, ait non ita se rem habere apud Deum ut apud nos : hic enim alius punitur, alius effugit, qui eadem admiserat. Illic vero non item. Quod ergo justa noverit is qui judicat, dixit ; unde vero noverit, non item ; superfluum enim fuisset. Circa impietatem quidem utrumque demonstrat, et quod ille Deum cognoscens, impie egerit ; et unde noverit, nempe ex rebus creatis. Quia enim non omnibus notum erat, causam etiam dixit : hic vero, quia res in confesso erat, præterit. Cum autem dicit : « Omnis qui judi-» cat, » non principibus loquitur tantum, sed etiam privatis et subditis.

II. Etenim omnes homines, etiamsi thronum non habeant, non carnifices, nec lignum, attamen et ipsi de iis qui peccant judicant in colloquiis et cœtibus, ex conscientiæ nempe calculo : et nemo dicere ausit mœchum non esse dignum punitione. Sed alios, inquit, damnant, non se ipsos. Ideo in illos vehementer insurgit dicens : « Existi-» mas autem hoc, o homo, qui judicas illos qui talia agunt, » et facis ea, quod tu effugies judicium Dei [3] ? » Quia enim ostendit ingens peccatum orbis et a dogmatibus et a facinoribus ; nempe quod sapientes cum essent (id fecissent), quod cum haberent creaturas se manu ducentes ; quod non modo Deum reliquissent, sed etiam elegissent imagines

[1] Rom. II, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3.

reptilium; quod etiam virtutem spernerent, et quod alliciente natura ad nequitiam se sponte conferrent, quodque contra naturam agerent; ad illud deinde se confert, ut ostendat eos qui talia perpetrant supplicio tradi. Jam memoravit supplicium cum de facinore ageret. Nam mercedem, inquit, erroris sui in se ipsis recipiunt. Verum quia non sentiunt illam, addit et aliam, quam maxime timebant: jamque illam ostenderat. Cum enim dicit judicium Dei secundum veritatem esse, nihil aliud, quam hoc, declarat. Attamen illud hic pluribus probat sic dicens: «Existimas » autem hoc, o homo, qui judicas illos qui talia agunt: et » facis ea, quod tu effugies judicium Dei? «Tuum non effugisti, et judicium Dei effugies? Et quis hoc dixerit? Atqui tu te ipsum judicasti: verum postquam tanta fuit hujus tribunalis auctoritas, nec tu tibi parcere potuisti, quomodo Deus, qui impeccabilis est, summe justus, non multo magis hoc faciet? Sed tu te ipsum damnasti, et Deus te approbabit et laudabit? Ecqua ratione hæc dicantur? Atqui tu longe supplicio et quidem majore dignior illo quem damnasti. Non enimi dipsum est simpliciter peccare, et postquam alium peccantem punivisti, in eadem peccata incidere. Vides-ne quomodo crimen auxerit? Si enim tu, inquit, eum qui minus peccavit plectis, etiamsi te ipsum deturbaturus sis, quomodo Deus te majora peccantem, neque sibi pudorem illaturus, non magis et gravius damnabit te, qui jam a tuis cogitationibus damnatus es? Quod si dixeris: Novi quidem me supplicio dignum esse, sed propter Dei patientiam despicis, et quia non statim pœnas das, confidis. Hinc certe jure timere ac tremere debueris. Non enim ut non pœnas des, sed ut des graviores differtur, si inemendabilis maneas, quod utinam ne tibi contingat; ideo subjungit: «An divitias bonitatis ejus, et patientiæ et longanimitatis » contemnis, ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam

» te adducat[1]? » Postquam Dei patientiam laudavit, et ostendit ex ea maximum lucrum attendentibus accedere; hoc autem erat peccantes ad pœnitentiam trahere, timorem auget. Sicut enim iis qui ejus patientia ut par est usi fuerint, causa salutis sic est, contemnentibus majus supplicium affert. Hoc enim est quod circumfertur, Deum benignum et patientem pœnas non repetere. Cum autem hoc dicis, nihil dicis aliud, quam quod supplicium augeatur. Nam benignitatem Deus exhibet, ut a peccatis te eximas, non ut peccata accumules; si non id feceris, terribilior erit ultio. Quamobrem quia patiens est Deus, ideo peccare non oportet, neque beneficium ingrati animi causam efficere. Etsi enim patiens sit, at omnino punit. Undenam hoc liquet? Ex iis quæ sequuntur. Si enim ingens nequitia est, nec pœnas improbi dederunt, procul dubio dabunt. Etenim si hæc non negligunt homines, quomodo negliget Deus? Itaque inde sermonem de judicio induxit. Nam cum ostendat multos esse noxios, nisi pœnitentiam egerint, et non hic puniri, judicium certe futurum, et gravissimum esse statuit; ideo ait: « Secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram[2]. » Cum enim neque mansuetudine emolliatur, nec timore flectatur, quid illo durius fuerit? Postquam autem Dei benignitatem ostendit, tunc supplicium exhibet; quod nempe sit intolerabile ei, qui neque sic conversus sit. Et vide quam proprie verbis utatur; thesaurizas, inquit, tibi iram, omnino repositam iram ostendens, et non judicem, sed eum qui judicatur, illius causam esse. Tibi ipsi, inquit, thesaurizas, non Deus tibi. Ille enim omnia quæ par erat præstitit, et tibi bonorum malorumque cognitionem impertiit, patientiam suam exhibuit, ad pœnitentiam te vocavit, diem terribilem comminatus est, per omnia te ad

[1] Rom. II, 4. — [2] Ibid. 5.

resipiscentiam alliciens; quod si inflexus maneas; «The-»saurizas tibi iram in die iræ et revelationis et justi judicii »Dei.» Ne putes enim audita ira, passionem esse, addit, «Justi judicii Dei:» ac recte dixit: «Revelationis.» Tunc enim hoc revelat, cum secundum meritum singuli accipiunt. Nam hic sæpe multi præter jus molestiam inferunt et insidias struunt: illic vero non item: «Qui reddet unicuique secundum opera ejus; iis quidem qui secundum »patientiam boni operis[1].»

III. Postquam se terribilem et severum exhibuit, cum de judicio et de futuro supplicio loqueretur, non se statim ad supplicium, ut expectandum videbatur, conjecit, sed ad rem suaviorem, nempe retributionem bonorum, sermonem convertit hoc pacto: «Iis quidem qui secundum »patientiam boni operis gloriam et honorem, et incorrup»tionem quærunt, vitam æternam[2].» Hic eos, qui in tentationibus animo defecerant, erigit, ostenditque non oportere in fide sola fiduciam habere: nam tribunal illud acta examinat. Perpende illum, cum de futuris loquitur, non posse clare bona illa explicare, sed gloriam et honorem dicere. Quia enim bona humana longe superant, nullam habet imaginem quam possit adhibere; sed ab iis quæ apud nos splendidiora videntur, illa utcumque exprimit, a gloria, ab honore, a vita: illa enim inter res humanas expetuntur. Verum cœlestia non hujusmodi sunt; sed his eo sunt præstantiora, quod sint incorruptibilia et immortalia. Vides-ne ut nobis de resurrectione corporum fores aperuerit, cum incorruptionem dicit? Incorruptio enim illa corrupti corporis est. Deinde quia hoc non satis erat, addidit gloriam et honorem. Omnes enim resurgemus incorrupti; sed non omnes ad gloriam; sed alii ad supplicium, alii ad gloriam. «Iis vero qui ex contentione,» inquit. Rursus enim venia

[1] Rom. II, 6. — [2] Ibid. 7.

privat eos qui in nequitia vivunt, et ostendit eos ex contentione quadam et ignavia ad nequitiam decidisse. « Et » non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati[1]. » Ecce aliam rursus accusationem. Quam enim excusationem habuerit is qui lucem fugit et tenebras deligit? Neque dicit vi impulsos, vel tyrannide, sed obtemperantes iniquitati; ut ediscas voluntatis esse lapsum, non necessitatis crimen. « Tribulatio et angustia super omnem animam ho- » minis operantis malum[2]. » Id est, licet opulentus quis fuerit, licet consul, licet rex, neminem reveretur judicii ratio : non hic locum habent dignitates. Cum ergo morbi vehementiam exhibuisset, et causam addidisset, nempe ægrotantium ignaviam; et finem quoque, quod scilicet pernicies illos exceptura sit, necnon emendationis facilitatem; Judæum rursus in supplicio aggravat. « Judæo pri- » mum et Græco. » Nam qui majore imbutus fuit doctrina, majori supplicio dignus fuerit, si inique agat. Itaque quanto prudentiores potentioresque sumus, tanto magis punimur si peccemus. Etenim si dives es, plures a te exigentur pecuniæ, quam a paupere; si prudentior, major obedientia; si potentia valeas, illustriora opera. In aliisque omnibus pari ratione pro virili et pro modulo conferes. « Gloria, » honor et pax omni operanti bonum, Judæo primum et » Græco[2]. » Quem Judæum hic memorat; et de quibus Græcis loquitur? De iis qui ante Christi adventum fuere: nondum enim ad gratiæ tempus pervenit sermo, sed de superiori tempore loquitur, jam prius de medio tollens differentiam Græcum inter seu gentilem et Judæum; ut cum in gratiæ tempore id faceret, non res nova aut onerosa videretur. Si enim in prisco illo tempore, cum nondum tanta gratia effulserat; cum res Judæorum honorandæ, illustres et celebres apud omnes habebantur, nullum erat

[1] Rom. II, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10.

discrimen; quam demum rationem afferre poterant post tantam gratiæ exhibitionem? Ideoque magno cum studio id probat. Etenim auditor edoctus id jam priscis temporibus valuisse, multo magis post acceptam fidem id admissurus erat. Græcos autem seu gentiles hic vocat, non idololatras, sed eos qui Deum colebant, qui naturali legi parebant, qui præter judaïcas observationes, omnia, quæ ad piam religionem spectarent, observabant: quales erant Melchisedech et Job; quales erant Ninivitæ, qualis Cornelius. Jam itaque distinctionem inter circumcisionem et præputium suffodere incipit, et procul illam differentiam aggreditur; ita ut et sine ulla suspicione id faciat, et ex alia necessitate in eam rem se conjiciat, quod apostolicæ prudentiæ semper proprium fuit. Nam si id gratiæ temporibus ita se habuisse docuisset, multa suspicione plenus sermo habitus fuisset. Quod autem de malitia et perversitate loquens, quæ tunc mundum occupabat, ex quadam serie in hunc sermonem incidisset, non suspectam doctrinam reddebat.

IV. Quod autem illud in scopo habeat Paulus, et sic ideo rem composuerit, hinc palam est. Nisi enim id probare studuisset, postquam dixerat: « Secundum duritiam » tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, » id satis fuisset, et, re perfecta, claudendum erat hoc argumentum. Verum quia non illi in proposito erat de futuro judicio tantum agere: sed ostendere volebat nihil plus habere Judæum, quam Græcum hujusmodi, ne Judæus altum saperet, ultra progreditur, et ordine utitur. Perpende autem: auditorem terruit; tremendam illam diem quasi intonuit: dixit quantum esset malum in nequitia vivere, ostendit neminem ex ignorantia peccare, neque impune; sed etiamsi nunc pœnas non det, daturum omnino esse. Hinc demum probare vult legis doctrinam non esse rem

admodum urgentem : nam in operibus sita est pœna, situm præmium, non in circumcisione et præputio. Postquam igitur dixerat Græcum omnino pœnam esse subiturum, idque in confesso fuit, et inde probavit etiam honorandum esse, superfluam deinde ostendit legem et circumcisionem. Nam hic Judæos maxime impugnat. Quia enim illi contentiosiores erant; primo præ fastu non dignantes se cum gentilibus annumerare; secundo irridentes eos qui dicerent fidem peccata omnia delere; ideo prius Græcos incusavit, de quibus agebatur, ut sine suspicione et cum fiducia Judæos adoriretur. Deinde cum ad supplicii examen venit, ostendit Judæum non modo nihil utilitatis a lege accipere, sed etiam aggravari, et hoc jam superius probare incœpit. Si namque Græcus ideo inexcusabilis est, quia et natura et cogitationibus ipsum inducentibus, melior non evasit; multo magis Judæus qui cum his doctrinam quoque a lege accepit. Cum persuasisset ergo illi, ut in aliorum peccatis hoc ratiocinium admitteret, vel invitum cogit illum deinceps ut in iis, quæ ad ipsum spectarent, idem faceret. Et ut facilius sermo accipiatur, ad mitiora illum ducit his verbis : « Gloria, honor et pax » omni operanti bonum, Judæo primum et Græco. » Hic enim quantacumque quis habeat bona, cum perturbatione magna habet; licet dives sit, licet potens, licet rex; etsi non cum alio, secum saltem sæpe dissidet, et multum vel in cogitationibus habet bellum. Illic autem nihil simile; sed omnia tranquilla, et a perturbatione libera, cum vera adjuncta pace. Cum ex supra dictis ergo probasset etiam eos, qui legem non habent, eadem ipsa bona assecuturos esse, ratiocinando pergit. « Non enim est personarum acceptio apud Deum[1]. » Cum enim dicit et Judæum et Græcum peccantes puniri, non habet ratiocinio opus;

[1] Rom. II, 11.

cum vero statuere vult honorari Græcum, tunc probatione opus habet. Nam mirum et stupendum videbatur esse, si is qui nec legem nec Prophetas audierat, bona operans honoraretur. Ideo, ut jam dixi, in temporibus gratiam præcedentibus illorum auditum exercet, ut facilius deinceps cum fide, illorum in his consensum induceret. Hic enim suspectus minime est, utpote qui non intentum suum probet. Cum dixisset ergo, « Gloria, honor » et pax omni operanti bonum, Judæo primum et Græco; » pergit, « Non est enim personarum acceptio apud Deum. » Papæ! quanta cum exuberantia vicit! ostendit enim, re in absurditatem adducta, non secundum Deum fore si res ita non esset; nam id personarum acceptio esset: quod in Deum cadere non potest. Neque dixit: « Nisi res ita se habeat, personarum acceptor est Deus; » sed dignius loquens, « Non est personarum acceptio apud Deum; » id est, non personarum qualitatem, sed rerum differentiam examinat: hinc vero declarat non re, sed persona Judæum a Græco differre. His consequens erat dicere: « Non » enim, » quia ille quidem Judæus, hic Græcus; ideo ille quidem honoratur, hic vero contumelia afficitur: sed ex operibus utrumque fit. Verum non ita dixit; Judæi enim animum concitasset; sed quid amplius addidit, illorum fastum dejiciens ac comprimens, ut illud admitterent. Quid illud est? Id quod sequitur. « Quicumque enim, inquit, » sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, et quicumque » in lege peccaverunt, per legem judicabuntur[1]. » Hic, ut jam dixi, non modo æqualitatem inter Judæum et Græcum indicat, sed etiam Judæum a lege valde gravatum esse demonstrat. Græcus enim sine lege judicatur. Hic autem « Sine lege, » non gravius, sed minus quidpiam indicat; id est, non habet accusantem se legem. Illud enim,

[1] Rom. II, 12.

« Sine lege ; » id est, sine damnatione ex lege facta, et ex naturalibus solum ratiociniis condemnatur ; Judæus vero ex lege ; id est, lege cum natura incusante : quanto enim majore cura dignatus est, tanto majores dabit pœnas.

V. Vides-ne quanto majorem Judæis necessitatem intulerit, ut ad gratiam accurreret? Quia enim dicebant se non egere gratia, per legem solam justificatos ; ostendit ipsos magis quam Græcos illa egere, siquidem magis puniendi sunt. Deinde aliud inducit ratiocinium, quo jam dicta propugnet. « Non enim auditores legis justi sunt apud » Deum[1]. » Recte addidit, apud Deum : nam apud homines fortasse possunt honorandi videri, et sese magnopere jactitare; apud Deum vero contra omnino, « Factores legis » tantum justificantur. » Vides cum quanta rationum vi sermonem in contrarium vertat? Si enim per legem, inquit, servari rogas, te hac in re præcedet gentilis, qui ea quæ scripta sunt executus videtur. Et quî fieri potuit, inquies, ut qui auditor non fuerit, factor fuerit? Potest, inquit, fieri, non hoc tantum, sed et aliud longe majus. Non solum enim sine auditione potest esse « Factor ; » sed etiam post auditionem potest non factor esse; id quod postea clarius exprimit cum majore vi verborum : « Qui doces » alium, te ipsum non doces[2] ? » Hic autem interim primum illud probat. « Cum enim gentes, inquit, quæ legem non » habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt ; hi legem non » habentes sibi ipsis sunt lex[3]. » Non ejicio legem, inquit, sed hinc gentes justifico. Vides-ne quomodo judaïsmi gloriam suffodiens, nullam sui accusandi ansam præbet, quasi legem dehonestet, imo contra, quasi exaltans et magnam ostendens illam, sic totum probat? Cum autem dicit ; « Na» turaliter, » secundum naturalia ratiocinia intelligit : et ostendit alios esse meliores ; et, quod majus est, ea de

[1] Rom. II, 13. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 14.

causa meliores, quod non acceperint legem, nec habeant illam, qua videntur Judæi præstare. Ideo enim, ait, mirabiles sunt, quia lege non opus habuere, et quæ legis sunt omnia exhibuere : opera, non litteras, animis suis inculpantes. Hoc enim ait : « Qui ostendunt opus legis scrip» tum in cordibus suis : testimonium reddente illis conscien» tia : et cogitationibus inter se accusantibus, aut etiam » excusantibus. In die quo judicabit Deus occulta homi» num, secundum Evangelium meum per Jesum Chris» tum[1]. » Vides-ne quomodo repræsentet illum diem et prope adducat, illorum mentem exagitans, et ostendens illos potius honorandos esse, qui sine lege quæ legis erant perficere conati sunt? Quod autem maxime admirandum est in apostolica illa prudentia, id nunc merito dicatur. Cum enim probatione allata demonstrasset majorem esse Græcum Judæo, in collectione et conclusione rationum hoc non ponit, ut ne Judæum exasperet. Ut autem id quod dixi clarius reddam, ipsa verba referam apostolica. Quia enim dixit : « Non enim auditores legis, sed factores legis » justificabuntur; » consequens erat ut diceret : « Cum enim » gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis » sunt faciunt, hinc meliores sunt illis qui a lege docen» tur. » Verum non hoc dicit, sed in gentilium laude consistit, neque interim sermonem per comparationem prosequitur, ut et sic Judæus quod dicitur admittat. Ideo non sic locutus est, ut dixi; sed quomodo? « Cum enim gentes quæ » legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt; » hæ legem non habentes, sibi ipsis sunt lex : qui osten» dunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium » reddente illis conscientia. » Sufficit enim pro lege conscientia et cogitatio. His ostendit rursum Deum fecisse hominem ad virtutem eligendam et vitium fugiendum sibi

[1] Rom. II, 15, 16.

sufficientem. Et ne mireris si aut bis, aut ter aut pluries id probet. Admodum enim ipsi hoc caput necessarium erat propter eos qui dicebant: « Cur nunc Christus advenit? Et ubinam priscis temporibus tanta illa providentia erat? » Adversus hos nunc cum carptim pugnasset, ostendit etiam quod priscis temporibus, et antequam lex daretur, hominum natura omnimoda providentia gaudebat. « Nam quod » notum est Dei, manifestum erat in illis; » sciebantque quid bonum, quid malum esset, per quæ de aliis judicabant. Id illis exprobrans dicebat: « In quo judicas alium, » te ipsum condemnas. » Quantum ad Judæos, cum iis quæ supra dicta sunt, lex aderat, nec solum ratiocinatio, vel conscientia. Cur autem hoc affert, « Accusantibus vel » etiam excusantibus? » Si enim legem habent scriptam, et opus exhibent, quid est quod accusare possit ratiocinium? At non de illis tantum dicitur illud, « Accusantibus, » sed etiam de tota natura. Tunc enim adsunt ratiocinia; alia accusant, alia defendunt: atque in illo tribunali non habet opus homo alio accusatore. Deinde timorem augens, non dixit peccata hominum, sed « Occulta hominum. » Postquam enim dixit: « Existimas qui judicas eos qui talia fa- » ciunt, et facis ea, quod effugies judicium Dei? » Ut ne talem accipias calculum, qualem ipse fers, sed intelligas sententiam Dei tua longe exactiorem esse, subjunxit, « Occulta hominum, » et adjecit, « Secundum Evange- » lium meum per Jesum Christum. » Homines enim rerum manifestarum tantum judices sedent. Atqui supra de Patre tantum loquebatur: cum autem illos timore emollivisset, de Christo sermonem induxit; neque hunc simpliciter, sed etiam hic cum Patrem memorasset, sic illum induxit, et prædicationis dignitatem per illos attollit. Hæc enim, inquit, prædicatio hæc prænuntiat, quæ antevertens natura exhibuit.

VI. Vidisti-ne quam prudenter ipsos et Evangelio et Christo admovens alligaverit, et ostenderit nostra non esse præsentium limitibus circumscripta, sed ultra procedere? id quod etiam supra probavit dicens: « Thesaurizas tibi iram in » die iræ; » et hic rursum, « Judicabit Deus occulta homi- » num. » Unusquisque igitur in suam conscientiam veniens, et peccata recogitans, rationem accurate ab se repetat, ne tunc cum mundo damnemur. Horrendum quippe est judicium illud, tremendum tribunal, terroris plenæ rationes reddendæ, fluvius ignis manat. « Frater non redimit, redimet » homo [1]? » Recordare eorum quæ in Evangelio dicuntur, Angelorum circumcursantium, clausi thalami, lampadum non extinctarum, potestatum in fornaces trahentium. Et illud tecum reputa, si nostrum cujuspiam occultum facinus aliquod in medium hodie afferretur in Ecclesia tantum, annon mallet interire et terram sibi dehiscere potius, quam tot nequitiæ testes habere? Quid ergo tunc patiemur, cum coram orbe toto omnia afferentur in tanto, tam splendido theatro, et notis et ignotis omnia conspicientibus? At væ mihi, undenam territare vos cogor? ab hominum existimatione, cum a timore Dei oporteret, et ab ejus condemnatione? Quinam, quæso te, erimus, cum vincti, dentibus stridentes, in exteriores tenebras ducemur? Imo quid faciemus, quod omnium terribilissimum est, cum Deo occurremus? Si quis enim sensum et mentem habeat, certe jam gehennam sustinuerit, cum a facie Dei expulsus erit. Quia vero id illi grave non est, ideo ignem comminatus est. Etenim oporteret, non cum punimur, sed cum peccamus, dolere. Audi ergo Paulum dolentem et flentem de peccatis, pro quibus pœnas daturus non erat. « Non » enim sum dignus, inquit, vocari Apostolus, quia perse- » cutus sum Ecclesiam [2]. » Audi etiam et Davidem, a

[1] Psal. XLVIII, 8. — [2] 1 Cor. XV, 9.

supplicio quidem exemptum, sed quia se putabat Deum offendisse, ultionem in se evocantem et dicentem : « Sit ma- » nus tua super me et domum patris mei [1]. » Gravius quippe est offendere Deum, quam puniri. Nunc autem tam misere affecti sumus, ut nisi gehennæ timor adsit, quid boni facere vix eligamus. Quapropter etsi non alia de causa, ideo gehenna digni fuerimus, quod illam magis quam Christum timeamus. Verum non ita beatus Paulus, sed contrario modo. Quia vero nos aliter affecti sumus, ideo ad gehennam damnamur. At si Christum ut par est amaremus, sciremus utique gehenna gravius esse amatum offendere. Quia vero non amamus, supplicii tanti magnitudinem non novimus. Et hac de re maxime doleo et lugeo. Atqui quid non fecit Deus ut diligeretur a nobis ? Quid non molitus est ? quid prætermisit ? Ipsum nihil nos lædentem contumelia affecimus, imo mille beneficiis ab illo acceptis, vocantem et undique attrahentem aversati sumus ; et neque sic ille nos ultus est ; verum accurrit ipse, ac fugientes detinuit ; at nos excussimus, et ad diabolum transfugimus. Neque tamen ille ita destitit ; sed sexcentos misit, qui nos advocarent, Prophetas, Angelos, Patriarchas. Nos autem non modo legationem illam non admisimus, sed venientes contumelia affecimus. Neque tamen ille nos respuit : sed instar vehementissimorum amatorum, qui despiciuntur, circuiens apud omnes conquerebatur, apud cœlum, terram, Jeremiam, Michæam ; non ut oneri esset, sed ut sese purgaret : ac cum Prophetis ipse illos adibat, qui sibi adversabantur, rationes reddere paratus, et rogans ut secum rationes inirentur, et surdos ad colloquium alliciens. « Popule mi, inquit, quid feci tibi ? aut in quo contristavi » te ? responde mihi [2] ? » Post hæc omnia Prophetas occidimus, lapidavimus, innumera alia perpetravimus mala.

[1] 2 Reg. XXIV, 17. — [2] Mich. VI, 3.

Quid ergo horum causa fecit? Non ultra Prophetas, non Angelos, non Patriarchas, sed ipsum Filium misit. Veniens Filius occisus est : neque tamen ille amorem extinxit, sed magis accendit, et post occisum Filium hortando perseverat, precatur, nihilque non agit, ut ad illum convertamur. Clamat vero Paulus dicens : « Pro Christo legatione » fugimur tanquam Deo per nos exhortante : reconcilia» mini Deo [1]. »

VII. At nihil horum nos reconciliavit. Ille vero neque sic nos dereliquit, sed pergit semper et gehennam comminari, et regnum polliceri, ut nos vel sic attrahat. Nos autem quasi stupidi adhuc manemus. Quid hac feritate deterius? Si enim homo talia fecisset, annon in servitutem ejus sæpe versi essemus? Deum autem id facientem aversamur. O ignaviam! o ingratum animum! qui semper in peccatis et sceleribus vivimus; si vero quandoque tantillum boni faciamus, instar ingratorum servorum, accurate illud examinamus et computamus pro mercede accipienda, si tamen id mercedem mereatur. Atqui major est merces, cum non mercedis causa hoc facis. Nam illa dicere et accurate computare, mercenarii potius est, quam grati famuli. Oportet enim omnia propter Christum facere, non propter mercedem : ideo enim gehennam comminatus est, et regnum promisit, ut a nobis amaretur. Amemus itaque illum ut amare oportet. Hoc magna merces est, hoc regnum et voluptas, hoc deliciæ et gloria, et honor; hoc lux, hoc immensa beatitudo, quam nec oratio declarare, nec mens capere possit. Verum nescio quo pacto in hujusmodi sermonem deductus sim, qui jubeam homines, nec principatum nec gloriam præsentem despicientes, regnum præsens propter Christum despicere; etiamsi illi magni et generosi viri, ad hanc amoris mensuram pertigerint. Audi

[1] 1 Cor. v, 20.

igitur quomodo Petrus pro illo ardeat, illumque et animæ et vitæ suæ, et omnibus præferat. Et cum illum abnegasset, non propter supplicium lugebat; sed quia dilectum negaverat, quod omni supplicio acerbius ipsi erat. Hæcque omnia ante Spiritus gratiam exhibuit: sæpeque instabat dicens: « Quo vadis [1]? » et antea, « Ad quem ibimus [2]; » ac rursus, « Sequar te quocumque ieris [3]. » Omnia enim ipse illis erat, ac neque cœlum neque regnum cœlorum dilecto præferebant. Tu enim mihi illa omnia es, inquit. Et quid miraris si Petrus ita affectus erat? nam audi quid Propheta dicat: « Quid enim mihi est in cœlo, et a te quid » volui super terram [4]? » Id est, non eorum quæ sursum, nec quæ deorsum sunt aliud volo præter te. Hoc amor est, hoc dilectio. Si ita amemus, nec præsentia, nec futura quidquam esse præ amore illo putabimus, et hinc regnum consequemur, in ejus amore lætantes. Et quomodo, inquies, hoc erit? Si cogitemus quomodo illum contumelia affecerimus, post innumera collata bona: ipse vero hortando perseveraverit: quoties illum prætereamus; ipse vero nos non negligat, sed accurrat et alliciat, atque ad se trahat. Si enim hæc et similia cogitaverimus, hunc succendere amorem poterimus. Nam si qui ita amat esset homo vilis, qui vero ita amatur rex esset; nonne hic amoris mgnitudinem reveretur? Certe maxime. Cum vero contra, ineffabilis illa pulchritudo, et gloria, et divitiæ ejus qui nos amat tales sint, nos vero admodum viles, quomodo non mille suppliciis digni fuerimus ita viles et abjecti, qui a tanto et tam admirando supra modum amamur, et illius amorem sic repudiamus? Ille nullo nostrorum eget; nec tamen nos amare desinit; nos ejus bonis admodum egemus, ac neque sic ejus amorem retinemus; sed divitias illis præferimus et hominum amicitias, corporis requiem, po-

[1] Joan. XIII, 36. — [2] Id. VI, 69. — [3] Luc. IX, 59. — [4] Psal. LXXII, 25.

tentiam, gloriam; dum ille nihil nobis anteponit? Unum quippe Filium habuit unigenitum et genuinum, neque illi pepercit in nostri gratiam: nos autem multa illi præferimus. Annon ergo gehennam et supplicium meremur, etsi illud duplo, triplo, imo sexcenties majus esset? Quid enim dicere possimus quando Satanæ præcepta Christi legibus præferimus, et saluti nostræ non parcamus, dum nequitiæ opera ei qui omnia pro nobis passus est præferimus. Et qua venia hæc digna fuerint? qua defensione? Nulla. Stemus igitur deinceps, non per præcipitia acti; sed resipiscamus, et hæc omnia nobiscum reputantes, gloriam referamus ei per opera, verbis enim tantum non sufficit; ut et gloria ab illo manante fruamur, quam utinam nos consequamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT II.

Ecce tu Judæus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in Deo, et nosti voluntatem, et probas utilia, institutus ex lege [1].

I. Postquam [2] dixerat nihil deesse Græco seu gentili ad salutem, dummodo legem servet, et admirandam illam comparationem fecerat, quæ honorabilia apud Judæos erant ponit, ex quibus adversus Græcos efferebantur. Et primo ipsum nomen admodum honorabile erat, ut est nunc

[1] Rom. II, 17, 18. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 113-115.

christianismus : ab appellatione enim multa differentia tunc erat : quare et hinc orditur. Et vide quomodo illud decutiat. Non enim dixit : « Tu Judæus es, » sed, « Cog-» nominaris, et gloriaris in Deo ; » id est, quasi dilectus ab illo, et præ aliis hominibus honoratus. Hic autem mihi videtur illorum arrogantiam et vanam gloriam perstringere; quod dono illo non ad salutem suam, sed ut in alios insurgant, atque illos despiciant, abusi sint. « Et nosti volunta-» tem et probas utilia. » Atqui hoc sine opere est vitium; attamen prærogativa videbatur esse; ideoque accurate illud apponit. Non enim dixit, « Facis; » sed, « Nosti et probas, non aggrederis nec agis. Confidis te esse ducem cæcorum [1]. » Rursum hic non dicit illum ducem esse cæcorum ; sed confidis, inquit, te venditas. Multa enim erat Judæorum arrogantia. Ideo eadem fere verba usurpat, quæ illi sese jactitantes : vide namque quid in Evangelio dicant : « In » peccatis natus es totus, et tu doces nos [2] ? » et altum sapiebant adversus omnes : id quod Paulus arguendo perseveravit : hos attollens, illos dejiciens, ut magis illos perstringeret, et graviorem proferret accusationem. Ideo progreditur hoc augens et amplificans diverse narrando. « Confidis enim te esse ducem cæcorum, lumen eorum » qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum » infantium, habentem formam scientiæ et veritatis in » lege [3]. » Non dixit iterum : « In conscientia, et in operi-» bus, in recte factis ; » sed, « In lege. » Et his dictis, quod circa gentiles fecit hic facit. Sicut enim illic ait : « In quo » enim judicas alium, te ipsum condemnas ; » sic et hoc loco dicit : « Qui ergo doces alium, te ipsum non doces ? » Verum illic rigidius, hic mitius sermonem temperat. Non enim dicit : « Atqui ideo majori es supplicio dignus, quia cum tot tibi sint concredita, nullo eorum ut par est ute-

[1] Rom. II, 19. — [2] Joan. IX, 34. — [3] Rom. II, 20.

ris ; » sed per interrogationem agit, pudorem incutiens sic et dicens : « Qui ergo doces alium, te ipsum non doces. » Perpende autem mihi etiam aliunde Pauli prudentiam : eas enim Judæorum prærogativas ponit, quæ non ex eorum studio, sed ex superno dono erant, ostenditque non modo superfluas esse, ipsis negligentibus, sed etiam supplicii additamentum afferre. Non enim bonum opus eorum est quod Judæi vocentur, neque quod legem acceperint, neque alia quæ numeravit, sed ex superna gratia erant. Ac principio quidem dixit nihil juvare si lex audiatur, nisi opus addatur : « Non enim auditores legis, inquit, justi » sunt apud Deum. » Nunc autem multo magis ostendit, non modo auditionem ; sed etiam quod illa majus est, doctrinam, non posse docenti patrocinari, si non faciat illa quæ docet ; nec modo non patrocinabitur, sed etiam majorem attrahet ultionem. Recte autem illis dictionibus usus est : non enim dixit, « Accepisti legem ; » sed, « Requiescis » in lege. » Neque enim laboravit Judæus circumeundo, ut quæreret ea quæ agenda erant ; sed facile habuit legem, quæ viam ostenderet ad virtutem. Etiamsi enim gentes naturæ ratiocinium habeant, unde illos superant, utpote qui sine auditione omnia faciant ; attamen illic major facilitas erat. Quod si dicas, non solum audio, sed etiam doceo ; illud quoque additamentum supplicii est. Quia ergo hac in re altum sapiebant, hinc maxime illos ridiculos ostendit. Cum vero dicit : « Ducem cæcorum, eruditorem insi» pientium, magistrum infantium, » illorum fastum exprimit : magnopere enim proselytis abutebantur, et hoc illos nomine vocabant.

II. Ideo Paulus varie illas quæ videbantur esse laudes eorum refert, sciens illas majoris accusationis esse causam. « Habentem formam scientiæ, et veritatis in lege. » Quemadmodum si quis regiam imaginem habens, nihil in illa

depingit ; ii vero, quibus illa concredita non est, sine prototypo accurate illam imitantur ; postquam enarravit prærogativas, quas a Deo habebant, illorum vitia recenset, eadem ipsa in medium afferens, de quibus Prophetæ accusabant : « Qui ergo doces alium, te ipsum non doces ; qui » prædicas non furandum, furaris ; qui dicis non mœchan» dum, mœcharis ; qui abominaris idola, sacrilegium fa» cis [1] ? » Etenim valde prohibitum erat, ne quis res idolorum contingeret ob execrationem, et amatæ pecuniæ tyrannis, inquit, hanc conculcare legem vobis persuasit. Deinde quod gravius erat demum intulit dicens : « Qui in » lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhono» ras [2] ? » Duo crimina posuit, imo potius tria, quod dehonestent, quod per ea quibus honorati sunt : quod se honorantem inhonorent : quod erat animi summe ingrati. Deinde ne videretur ex se accusare, prophetam accusatorem inducit ; nunc quidem paucis et summatim, deinde vero per partes : nunc Esaïam, postea Davidem, quando plures retulit confutationes. Quod enim non ego vobis exprobrans hæc proferam, inquit, audi quid dicat Esaïas : « Nomen Dei » propter vos blasphematur in gentibus [3]. » Ecce aliam duplicem accusationem. Non solum enim ipsi, inquit, contumelia afficiunt, sed et alios ad id apparant. Quæ igitur doctrinæ utilitas, quando vos ipsos non docetis ? verum hoc tantum superius dixit ? hic vero in contrarium vertit ; non solum non vos ipsos, sed nec alios docetis ea quæ agenda sunt : et quod longe gravius est, non solum ea quæ legis sunt non docetis ; sed contraria docetis, blasphemare Deum, quod legi contrarium est. At circumcisio, inquies, magna res est, id fateor ; sed tunc cum circumcisio intus habetur. Et vide prudentiam ; quam opportune ejus mentionem intulerit. Non enim statim ab illa orsus est, quo-

1 Rom. II, 21, 22. — 2 Ibid. 23. — 3 Ibid. 24, et Isai. LII, 25.

niam magna erat de illa opinio : sed postquam ostendit illos a majori offendisse, et blasphemiæ in Deum causam esse; tunc demum auditorem habens jam illos damnantem, et illis a primatu exclusis, de circumcisione agit, confidens neminem fore qui illi suffragetur, et ait : « Circum- » cisio quidem prodest, si legem observes[1]. » Atqui poterat aliter illam ejicere, dicereque : « Quid enim est circumcisio ? Num opus bonum est ejus qui illam habuerit ? num boni propositi argumentum ? Atqui in ætate fit immatura : et qui in deserto erant, multo tempore manserunt incircumcisi : atque aliunde multisque ex locis videre est illam non fuisse valde necessariam. » Attamen non ideo illam rejicit, sed unde maxime oportebat, ab Abrahamo : nam hinc victoria celebrior est, si inde despicabilis videatur, unde ipsis venerabilis erat : quanquam dicere poterat, Prophetas Judæos vocare incircumcisos; verum non est hoc circumcisionis vitium, sed eorum qui illa male utebantur. Id quod quæritur est ut ostendatur illam in optima vita nihil roboris habere : hoc autem ille deinceps probat. Et hic quidem Patriarcham non adducit, sed alia ex parte prius illam dejiciens, postea illum observat, cum de fide verba facit sic dicens : « Quomodo igitur imputata » est fides Abrahæ ? cum esset in circumcisione ? an cum » esset in præputio ? » Donec enim hæc adversus gentilem et præputiatum decertat, nihil horum vult dicere, ne valde onerosus sit : cum autem circumcisio adversus fidem pugnat, tunc contra illam accingitur. Interim adversus præputium pugna est. Quapropter mitius loquitur, et ait : « Circumcisio quidem prodest, si legem observes; si » autem prævaricator legis fueris, circumcisio tua in præ- » putium versa est. » Duas enim hic ait circumcisiones et duo præputia, ut et duas leges. Est enim lex naturalis,

[1] Rom. II, 25.

et lex scripta; sed est etiam media inter duas, lex per opera. Et vide quomodo has tres leges ostendat, et in medium adducat. « Cum enim gentes quæ legem non » habent, inquit. » Quam, quæso, legem? Scriptam; « Naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt. » Cujus? ejus quæ per opera. « Hi legem non habentes, » Quam? scriptam; « Sibi ipsis sunt lex. » Quomodo? naturali lege usi. « Qui ostendunt opus legis. » Cujus? ejus quæ per opera est. Lex litteris scripta, exterior est; hæc autem interior, quæ per naturam est; alia vero in actibus. Et illam quidem litteræ dictant, aliam natura: tertiam, actus. Hac autem tertia est opus, propter quam aliæ duæ, naturalis et litteralis. Quod si hæc non adsit, illarum nullus usus est; sed nocumentum maximum. Et hoc ostendit de naturali quidem dicens: « In quo enim judicas alium, te » ipsum condemnas; » de Scriptura vero, « Qui prædicas » non furandum, furaris? » Sic et præputia duo: naturale unum; alterum ex opere. Et circumcisio una in carne, altera a voluntate; exempli causa, circumcisus quis est octavo die: hæc est carnalis circumcisio; executus est quis legalia omnia? hæc est spiritualis circumcisio, quam maxime quærit Paulus, imo et ipsa lex.

III. Vide igitur ut verbo illam concedens, re illam sustulerit. Non enim dixit: « Superflua circumcisio, inutilis, infructuosa. » Sed quid? « Circumcisio enim utilis est, si » legem serves. » Admisit interim illam dicens: « Confiteor, et non contradico, bonam esse circumcisionem. » Sed quando? cum legis observationem habet. « Si vero prævaricator legis fueris, circumcisio tua præputium facta » est. » Non dixit: « Non ultra prodest, » ne videatur illam contumelia afficere. Sed ubi in illa Judæum denudavit, tunc demum illam impetit; quod non jam est circumcisionis contumelia, sed ejus, qui ob ignaviam illam amisit.

Sicut igitur viros in dignitatibus constitutos, deinde in magnis sceleribus deprehensos, judices, prius ablato dignitatum honore, tunc supplicio tradunt; sic et Paulus fecit. Cum enim dixisset : « Si autem prævaricator legis fueris, » addidit, « Circumcisio tua præputium facta est; » et cum incircumcisum ostendisset, illum sine metu damnat. « Cum » igitur præputium justificationes legis servat, nonne præ- » putium ejus in circumcisionem convertetur[1]. » Vide quid faciat : non dicit quod præputium circumcisionem vincat; hoc enim valde molestum auditoribus esset; sed quod præputium circumcisio factum sit. Ac deinde quærit quid sit circumcisio, quid præputium, et dicit circumcisionem esse opus bonum, et præputium rem malam. Et cum prius in circumcisionem mutasset præputiatum bonis operibus instructum, et circumcisum corrupte viventem, in præputium impulisset; sic victoriam dat præputiato. Nec dicit tamen præputiato; sed ad ipsam rem transit sic dicens : « Nonne præputium tuum in circumcisionem con- » vertetur? » Non dicit : « Imputabitur, » sed, « Converte- » tur, » quod majorem emphasim habet. Sicut nec superius dixit : « Circumcisio tua præputium reputatur, sed facta est. « Et judicabit quod est ex natura præputium[2]. » Vides-ne illum duo nosse præputia, aliud ex natura, aliud ex voluntate? Hic vero illud quod ex natura est dicit, neque hic gradum sistit, sed addit : « Legem consummans, te, qui » per litteram et circumcisionem transgressor es legis[3] ? » Vide subtilissimam ejus prudentiam. Non dicit præputium quod ex natura est, circumcisionem judicaturum esse; verum ubi victoria erat, eo præputium introducit; ubi vero vincitur, non ultra circumcisionem victam esse dicit, sed circumcisum Judæum, cavens ne auditorem percellat. Nec dixit : « Te, qui legem habes et circumcisionem, » sed

[1] Rom. II, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Ibid.

adhuc mitius, « Qui te per litteram et circumcisionem » transgressor es legis; » hoc est, et circumcisionem ulciscitur tale præputium; nam illa læsa est, et auxiliatur legi; incommodum enim passa est; splendidumque erigit tropæum. Victoria enim tunc splendida est, cum non a Judæo Judæus, sed a præputiato vincitur; ut cum ait : « Viri Ni» nivitæ surgent, et condemnabunt generationem hanc[1]. » Itaque non legem inhonorat; illam enim magnopere veneratur : sed eum, qui legem contumelia afficit. Deinde postquam hæc clare probavit; fidenter definit quid sit Judæus : ostenditque non se Judæum, nec circumcisionem, sed non Judæum et incircumcisum ejicere. Ac videtur quidem illam defendere, ejusque existimationem solvit, a rei eventu calculum ferens. Ostendit enim non modo nullum esse discrimen inter Judæum et præputiatum; sed etiam superiorem esse præputiatum si sibi attendat, eumdemque vere esse Judæum : ideo ait : « Non enim qui in manifesto, » Judæus est, nec quæ in manifesto in carne, est circum» cisio[2]. » Hic illos perstringit, utpote qui ad ostentationem omnia facerent. « Sed qui in abscondito, Judæus est; et » circmcisio cordis in spiritu, non littera[3]. »

IV. His excludit corparolia omnia. Nam circumcisio in manifesto erat, necnon sabbata, sacrificia, purgationes; quæ omnia uno verbo subindicavit : « Non enim qui in ma» nifesto, Judæus est. » Verum quia circumcisionis magna ratio erat, quandoquidem ipsi sabbatum cedebat, jure pluribus circa illam extenditur. Cum dicit autem, in spiritu, viam præparat deinceps ad Ecclesiæ institutum, et fidem inducit. Etenim illa in corde et spiritu laudem a Deo habet. Et cur non ostendit bene agentem gentilem bene agente Judæo non esse inferiorem; sed bene agentem gentilem transgressore Judæo esse meliorem? Ut indubitatam red-

[1] Matth. XII, 41. — [2] Rom. II, 28. — [3] Ibid. 29.

deret victoriam. Hoc enim cum in confesso est; circumcisio carnis necessario excluditur : et ostenditur ubique esse bona vita opus. Cum enim gentilis sine his salvus sit, et Judæus cum his puniatur, cessat judaïsmus. Gentilem vero dicit non idololatram, sed pium et virtute præditum, a legalibus observationibus liberum. « Quid ergo amplius Judæo est[1]. » Quia omnia exclusit, conciones, doctrinam, nomen Judæi, circumcisionem et cætera omnia, cum dixit : « Qui in manifesto, Judæus non est, sed qui in abscondito; » Videt deinceps objectionem exurgentem, et adversus illam stat. Quænam illa objectio? si hæc nihil juvant, cur vocata gens fuit, cur circumcisio data? Quid ergo facit? et quomodo illam solvit? Ut superiora solvit. Sicut enim illic non illorum laudes prædicavit, sed Dei beneficia, non illorum recte facta; nam quod Judæi vocarentur, quod voluntatem Dei nossent, quod examinarent utilia, non illorum, sed Dei gratiæ opus erat, quod illis exprobrans Propheta dicebat : « Non fecit taliter omni nationi et judicia sua non manifestavit eis[2] ; » Et Moyses rursum : « Interrogate, inquit, si fuit secundum verbum hoc, » si audivit gens vocem Dei viventis ex medio ignis, et » vixit[3] ; » hoc ipsum hic quoque facit. Sicut enim cum de circumcisione loqueretur, non dixit : « Hæc circumcisio » sine bona vita nihil prodest, » sed, « Circumcisio cum bona vita prodest, » idipsum significans, sed mitius; ac rursum : « Si autem prævaricator legis fueris, » non addidit : « Nihil proficis tu qui circumcisus es; » sed, « Circumcisio tua » præputium facta est. » Et post illud rursus, « Judicabit, » inquit, præputium non circumcisionem, sed te prævari» catorem legis ; » legalibus parcens, et homines feriens ; ita et hic facit. Cum enim hoc objecisset sibi, et dixisset : « Quid amplius habet Judæus? » non dixit : « Nihil, » sed id

[1] Rom. III, 1. — [2] Psal. CXLVII, 20. — [3] Deut. V, 26.

sermone innuit, et per sequentia hoc ipsum sustulit, ostenditque illos ob hujusmodi prærogativam plexos fuisse; et quomodo? ego dicam, ipsa objectione in medium adducta. « Quid enim amplius Judæo est, aut quæ utilitas » circumcisionis? Multum per omnem modum. Primo, » quia concredita sunt illis eloquia Dei[1]. » Vides-ne, ut jam dixi, illum nusquam eorum recte facta, sed Dei beneficia enumerare? Quid sibi vult illud, « Concredita sunt? » Quia illis tradita est lex, quod tanti illos fecerit Deus, ut superna illis oracula concrederet. Et scio quosdam, illud, « Con» credita sunt, » non de Judæis, sed de Eloquiis dictum putare; hoc est, quia commissa est lex. Sed quod sequitur non permittit ut sic intelligatur. Primo enim, accusans illos hoc dicit, et ostendens illos multa a Deo beneficia accepisse, sed ingratum valde animum exhibuisse. Sequentia quoque illud indicant, nam subjungit, « Quid enim si qui» dam non crediderunt[2]? » Si non crediderunt, quo pacto, dicunt quidam, ipsis concredita sunt Eloquia? Quid ergo ait? quod Deus ipsis illa crediderit: non quod ipsi verbis crediderint: nam quomodo staret id quod sequitur, « Quid » si quidam non crediderunt? » adjicit enim; « Numquid in» credulitas eorum iram Dei evacuabit? Absit[3]. » Hoc igitur ipsum quod illis concreditum est, Christi donum prædicat. Tu vero mihi etiam hic Pauli prudentiam perpende. Accusationem enim illorum rursum non a se ipso inducit, sed quasi ex objectione; ac si diceret: At fortasse dices: Ecqua utilitas circumcisionis hujus? neque enim illa ut par erat usi sunt. Concredita illis lex est, et non crediderunt. Atque interim non vehemens accusator est, sed quasi Deum a criminatione vindicans, totam illam in ipsos convertit. Cur accusas, inquit, quod non crediderint? Et quid hoc ad Deum? Num ejus beneficentiam subvertit illorum qui be-

[1] Rom. II, 1, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid.

neficia acceperunt ingratus animus? aut facit ut honor, non sit honor? id enim indicat illud : « Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit? Absit. » Ac si quis diceret : Ego illum talem honore affeci. Si vero honorem ille non admisit : hinc accusandus non sum; neque id benignitatem meam lædit, sed illius stupiditatem arguit. Paulus vero non hoc solum dicit, sed longe amplius, quodnon modo criminationem Deo non inferat incredulitas eorum; sed majorem ostendat ejus honorem et benignitatem, cum eum qui se inhonoraturus est honore afficit.

V. Vidisti-ne quomodo illos criminibus obnoxios effecerit ex iis de quibus gloriabantur? Siquidem Deus tantum illis intulit honorem, ut etsi futura prævidens, a benevolentia sua non desisteret. Illi vero se honore afficientem, per ipsum illatum honorem contumelia affecerunt. Deinde quia dixit : « Quid ergo si quidam non crediderunt? » Et omnes non credidisse videntur, ne secundum historiam loquens, vehemens illorum accusator, ut inimicus, esse videatur, modo ratiocinii et syllogismi ponit id quod in rei veritate factum est, his verbis : « Sic autem Deus verax, omnis autem homo mendax, » id est : non dico quod quidam non crediderint, sed si vis, pone omnes fuisse incredulos, quod vix factum fuerat concedens, ut nec molestus nec suspectus esse videretur. Nam sic, inquit, magis justificatur Deus. Quid est, « Justificatur? » Si judicium statuatur et examen eorum quæ ipse Judæis contulit et quæ Judæi ipsi retulerunt, victoria penes Deum erit, et in omnibus justus ille apparebit. Ac cum id clare ostendisset ex iis, quæ prius dicta sunt, tunc Prophetam attulit his suffragantem et dicentem : « Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris[1]. » Ipse enim omnia sua fecit : illi vero neque sic meliores evasere. Deinde objec-

[1] Psal. L, 6.

tionem aliam hinc exurgentem in medium adducit : et ait : «Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid » dicemus? Numquid iniquus est Deus qui infert iram? » secundum hominem dico, absit[1]. » Absurdum per absurdum demum solvit. Quia vero hoc obscurum est, necesse est clarius exponere. Hoc est autem id quod dicit : « Ju» dæos Deus honoravit : illum ipsi contumelia affecerunt. » Hoc illi victoriam parat, et magnam ejus benignitatem demonstrat, quod tales cum essent honoraverit. Igitur quandoquidem, ait, quia nos contumelias et injurias ipsi intulimus, ideo Deus vicit, et justitia ejus splendida fuit, cur, inquit, punior, qui per contumeliam ipsi victoriæ causa fui? Quomodo solvit illud? Alia rursum, ut dixi, absurditate. Si enim tu, inquit, victoriæ causa fuisti, et postea puniris, injustum illud est. Si autem ille non injustus est, et tamen puniris, jam non illi victoriæ causa fuisti. Et vide pietatem apostolicam. Cum enim dixisset : « Num » iniquus est Deus, qui infert iram? » adjecit, « Secundum » hominem loquor. » Ac si quis, ait, secundum humanum ratiocinium dissereret. Justum quippe Dei judicium ea, quæ nobis justa esse videntur, longe superat, et alias quasdam arcanasque rationes habet. Deinde quia illud obscurum erat, secundo idipsum dicit. « Si enim veritas Dei in » meo mendacio abundavit in gloriam ipsius, quid adhuc et » ego tanquam peccator judicor[2]? » Si enim Deus, inquit, benignus, justus et bonus visus est ob idipsum quod tu non obtemperasti, non modo debes non puniri, sed etiam mercede donari. Si autem hoc sit, illud absurdum sequetur, quod a multis circumfertur : « Ex malis nempe bona fieri, et mala causas esse bonorum. » Ex duobus autem alterum necessario consequetur; aut eum si punit injustum videri; si vero non punit, ex malis nostris victoriam obtinuisse :

[1] Rom. III, 5, 6. — [2] Ibid. 7.

quod utrumque supra modum absurdum est. Id quod et ipse declarans hujusmodi dogmatum patres induxit Græcos, satis esse putans ad dictorum confutationem, personarum hæc dicentium qualitatem. Tunc enim illi nobis illudentes dicebant: « Faciamus mala ut veniant bona. » Ideoque clare illud posuit ita dicens : « Et non sicut blas» phemamur, et sicut aiunt quidam nos dicere : Faciamus » mala, ut veniant bona, quorum damnatio justa est[1]. » Quia enim dicebat Paulus : « Ubi abundavit peccatum, su» perabundavit gratia[2], » traducentes illum, et ad alium sensum dicta detorquentes, dicebant oportere malitiam sectari, ut fruamur bonis. Paulus vero non ita loquebatur : illud autem corrigens dicebat : « Quid ergo? perseverabi» mus in peccato, ut gratia abundet? Absit. » Nam de præteritis temporibus dixi : non ut hæc meditemur et exerceamus. Ab hac igitur amovens suspicione, dixit illud impossibile esse: Qui enim, inquit, mortui sumus peccato, quomodo adhuc in eo vivemus?

VI. In gentiles ergo facile invectus est; illorum quippe vita admodum corrupta erat. Judæorum vero, etsi vita neglecta videretur, at illis tegmina erant magna, lex et circumcisio, et quod Deus cum illis versatus et collocutus esset, quodque omnium essent doctores. Ideo illis hæc velamenta abstulit, et illos magis ea de causa plecti demonstravit, qua in re hic sermonem conclusit. Nam si talibus patratis, inquit, non puniuntur, necesse est ut blasphemum illud dictum circumferatur : « Faciamus mala, ut veniant » bona. » Si autem illud impium est, et si qui illud dicunt pœnas dabunt; id enim declaravit his verbis, « Quorum » damnatio justa est ; » palam est illos puniri. Nam si qui hoc dicunt supplicio digni sunt, multo magis qui faciunt. Si autem supplicio digni, utique quod peccaverint. Neque

[1] Rom. III, 8. — [2] Id. V, 20. — [3] Id. VI, 1.

enim homo est qui punit, ut quis de calculi veritate dubitet; sed Deus, qui omnia juste facit. Si vero juste puniuntur, injuste illi supra memorata dicebant, nos traducentes. Omnia enim Deus faciebat et facit ut vitæ institutum nostrum elucescat et undique rectum sit. Ne itaque ignavi simus; ita enim gentiles poterimus ab errore removere. Nam si verbis philosophemur, et operibus turpiter agamus, quibus oculis ipsos respiciemus? Quo ore de dogmatibus disputabimus? Dicet enim singulis nostrûm: «Qui ne minimum quidem opus bonum fecisti, quomodo audes de majori erudire? qui nondum didicisti avaritiam esse malum, quomodo de cœlestibus philosopharis? At malum esse nosti? Ergo majus crimen est, quia gnarus peccas.» Ecquid gentilem dico? Neque enim leges nostræ sinunt nos frui hac dicendi libertate, quando vita nostra corrupta est. Nam ait: «Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras » justitias meas[1]?» Judæi abducti sunt aliquando captivi, et instantibus rogantibusque Persis, ut illa divina cantica canerent, dicebant: «Quomodo cantabimus canticum Do» mini in terra aliena[2]?» Quod si in barbarorum terra non licebat eloquia Domini canere, quanto minus licebat animæ barbaræ? Barbara enim est immisericors anima. Si enim captivos et servos hominum in aliena terra lex in silentio sedere jussit; multo magis servos peccati, et in alieno vitæ instituto versantes os claudere par est. Atqui et organa tunc illi habebant. «Nam in salicibus in medio ejus, inquit, » suspendimus organa nostra[3].» Sed neque ita licebat. Igitur neque nobis, etsi et os habeamus et linguam, quæ sunt organa verbi, licet cum fiducia loqui, quandiu peccato, barbarorum omnium sæviori, servimus. Dic enim mihi, quid gentili dices, dum rapinæ deditus es et avaritiæ? Abscede ab idololatria: Deum agnosce, ne argentum et

[1] Psal. XLIX, 16. — [2] Id. CXXXVI, 16. — [3] Ibid. 5.

aurum quæras? Annon ille ridebit dicetque: «Hæc tibi prius dicito?» Neque enim par res est gentilem esse idololatram, et Christianum idem ipsum scelus admittere. Quomodo enim poterimus alios ab idololatria illa abducere, dum nos ab illa non resilimus? Nos enim nobis propinquiores quam proximo sumus. Si ergo nobis ipsis non persuadeamus, quomodo aliis persuadebimus? Si enim is qui domui suæ non bene præest, neque Ecclesiæ curam habebit; quomodo ille qui nec animæ suæ præest, alios emendare poterit? Ne mihi dixeris te non aureum idolum adorare. Sed hoc mihi probato, te non illa facere quæ aurum jubet. Nam diversi sunt idololatriæ modi: et alius quidem putat mammonam esse dominum; alius ventrem esse deum; alius aliam cupiditatem gravissimam. Sed non immolas ipsis boves ut gentiles? verum, quod longe deterius est, tuam mactas animam. Sed non flectis genua, nec adoras? verum cum majori obsequentia omnia facis, quæ venter et aurum et concupiscentiæ tyrannis imperant. Etenim Græci ideo abominandi sunt, quia animi morbos deos fecerunt; cupiditatem, Venerem; iram, Martem; ebrietatem Bacchum appellantes. Quod si tu non idola sculpis ut illi; at cum studio multo iisdem ipsis te subjicis animi morbis, membra Christi membra meretricis faciens, et in alias te immergens iniquitates. Ideo quæso ut tantæ absurditatis excessum cogitantes, fugiamus idololatriam; ita enim Paulus vocat avaritiam. Fugienda autem est non modo ea avaritia, quæ circa pecunias versatur; sed etiam ea quæ in concupiscentia mala, quæ in vestibus, quæ in mensa, quæ in aliis omnibus. Nam multo graviores dabimus pœnas nos, si non pareamus Christi legibus. «Servus enim, »inquit, qui scit voluntatem domini sui, et non facit, va»pulabit multis[1].» Ut ergo pœnam illam effugiamus, et

[1] Luc. XII, 47.

aliis et nobis utiles simus, nequitiam omnem ab anima ejicientes, virtutem deligamus. Ita enim et futura consequemur bona, quæ utinam omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

CAPUT III.

Quid ergo? Præcellimus nos? Nullo modo. Causis enim ante allatis probavimus Judæos et gentiles omnes sub peccato esse; sicut scriptum est: Non est justus, neque unus: non est qui intelligat, aut requirat Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulcrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose egerunt; venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: Contritio et infelicitas in viis eorum; et viam pacis non cognoverunt, non est timor Dei ante oculos eorum[1].

I. Accusavit gentiles, accusavit Judæos, consequens erat ut deinceps loqueretur de justitia, quæ est per fidem. Si enim lex naturalis nihil juvit, nec quid amplius fecit lex scripta; sed utraque iis, qui illis non ut par erat usi sunt, oneri fuit, et majori dignos supplicio illos ostendit; necessaria demum est salus illa, quæ per gratiam paritur. Dic

[1] Rom. III, 9-18.

igitur illam, Paule, et ostendito. Sed nondum audet, Judæorum petulantiam suspectam habens. Verum ad illos accusandos rursus sermonem convertit: et primo Davidem hæc multis dicentem accusatorem inducit, quæ omnia paucis tetigit Esaïas, validum ipsis frenum apparans, ut ne resiliant, neve a sermonibus de fide quidam auditores abscedant, jam prius a Prophetarum accusationibus præpediti. Etenim tria summe gravia ponit Propheta; quod omnes mala perpetrarent dicens; et quod non admiscerent mala bonis, sed nequitiam solum exercerent, quodque illam cum grandi conatu. Deinde ne dicerent: Quid ergo si adversus alios hæc dicta sunt? subjunxit. « Scimus autem » quod quæcumque lex dicit, iis qui in lege sunt dicit[1]. » Idcirco post Esaïam, qui, ut in confesso erat, illos respiciebat, Davidem induxit, ut ostenderet hæc quoque illis annecti debere. Quæ enim necessitas, inquit, alios incusare cum Prophetam qui ad vestram emendationem missus erat? Neque enim lex aliis data fuerat, quam vobis. Cur autem non dixit: « Scimus quod quæcumque Propheta dicit; » sed, « Quæcumque lex loquitur? » Quia Vetus omne Testamentum legem vocare solet Paulus. Nam alibi dicit: « Legem » non auditis, quia Abraham duos filios habuit[2]? » et hic quoque Psalmos legem vocavit dicens: « Scimus quod quæ» cumque lex dicit, iis qui in lege sunt dicit. » Deinde ostendit non accusandi tantum causa hæc dici, sed etiam ut fidei lex viam pararet. Tantus Veteris cum Novo Testamento consensus erat; quod accusationes et redargutiones ideo haud dubie fierent, ut apud auditores splendida ad fidem janua aperiretur. Quia enim hoc maxime Judæos perdidit, quod altum de se saperent, quod utique progressus ille dixit, quod nempe ignorantes Dei justitiam, et suam statuere justitiam quærentes, justitiæ Dei non se sub-

[1] Rom. III, 19. — [2] Galat. IV, 24.

miserint; ipsos antevertens lex et Propheta, ipsorum fastum depressit, atque tumorem, ut sua cogitantes peccata, et arrogantiam omnem deponentes, seque videntes de extremis periclitari, cum studio multo ad illum accurrerent qui sibi peccatorum remissionem præberet, et gratiam per fidem acciperint. Hoc ipsum Paulus hic subindicans dicebat : « Scimus quod quæcumque lex dicit, iis qui in lege » sunt dicit; ut omne os obstruatur, et totus mundus Deo » subditus sit. » Hic enim ostendit eos bonorum operum fiducia destitutos, verbisque tantum arrogantes et impudentes esse. Idcirco proprie dictionem usurpavit, sic loquens : « Ut omne os obstruatur, » impudentem illorum et effrenem jactantiam declarans, et linguam accurate refrenatam significans : illa namquo quasi torrens violentus ferebatur. Sed refrenavit illam Propheta. Cum vero dicit Paulus, « Ut omne os obstruatur; » non hoc ait, quod ideo peccaverint, ut os ipsorum obstrueretur; sed ideo confutabantur, ut ne ignorarent se peccavisse. « Et totus mun» dus Deo obnoxius fiat. » Non dixit, Judæus; sed tota natura. Illud namque, « Ut os omne obstruatur, » illos subindicat, licet non manifeste, ne asperior sermo esset. Illud autem, « Ut totus mundus obnoxius fiat Deo, » simul et de Judæis et de gentilibus dictum est. Non parum autem confert ad illorum arrogantiam comprimendam; cum nihil hic plus habeant quam gentiles; sed simul tradantur secundum salutis verbum. Nam obnoxius proprie dicatur is, qui non sibi satis esse possit ad defensionem, sed alterius indigeat ope : qualia erant nostra omnia, cum ea quæ ad salutem tenderent amisissemus. « Per legem enim cogni» tio peccati[1]. » Rursus in legem insilit, remissius tamen; neque enim id quod dicitur legem incusat, sed Judæorum ignaviam. Attamen hic contendit, quia de fide locuturus

[1] Rom. III, 20.

est, demonstrare legem valde infirmatam esse. Nam si de lege gloriaris, inquit, ipsa te magis pudore afficit: hæc peccata tua traducit. Verum non ita aspere loquitur, sed remisse rursus, «Per legem enim, cognitio peccati.» Igitur et supplicium majus, sed a Judæis subeundum. Nam lex quidem id effecit, ut peccatum tibi patefieret; tuum erat effugere; cum vero non fugeris, majus tibi attraxisti supplicium legisque opus viaticum tibi fuit ad majorem ultionem.

II. Postquam igitur timorem auxit, tunc ea quæ ad gratiam spectant inducit, multum ingerens remissionis peccatorum desiderium; atque ait: «Nunc autem sine »lege justitia Dei manifestata est[1].» Magnam hic rem profert, multaque probatione opus habentem. Si enim ii, qui in lege vixerunt, non modo supplicium non effugerunt, sed et graviori plexi sunt, quomodo potest sine lege non modo supplicium effugi, sed etiam justitia acquiri? Duo hic summa posuit, et justificari, et sine lege hæc bona assequi. Ideo non simpliciter, «Justitia,» dixit, sed, «Justi»tia Dei;» a dignitate personæ majus ostendens donum, et promissionem impleri posse demonstrans: omnia quippe ipsi possibilia sunt. Neque dixit: «Data est,» sed, «Mani»festata est,» innovationis accusationem resecans. Nam quod manifestatum est, et vetus et absconditum fuisse declaratur. Neque hoc solum, sed etiam sequentia ostendunt hoc novum non esse. Cum enim dixisset, «Manifestata est,» subjunxit, «Testificata a lege et Prophetis.» Etenim, ne quia nunc data est, inquit, neve quasi res nova et peregrina sit, turberis. Jam olim enim illam et lex et Prophetæ prædixerunt. Et alia quidem probavit hoc argumento, alia probaturus est. In superioribus Habacuc adduxit dicentem: «Justus ex fide vivit;» in sequentibus vero Abraha-

[1] Rom. III, 21.

mum et Davidem, de iisdem nos alloquentes. Personarum quippe magna apud illos erat auctoritas. Ille namque erat Patriarcha et Propheta; hic vero rex et propheta. Ac promissiones his de rebus emissæ, ad utrumque factæ fuerant. Ideoque Matthæus Evangelium ordiens, amborum primo mentionem facit, ac deinde seriem ac progenitores adducit. Cum dixisset enim, « Liber generationis Jesu » Christi[1]; » non expectavit ut post Abraham diceret, Isaac et Jacob : sed cum Abrahamo Davidem memoravit. Quodque mirabile est; ante Abrahamum Davidem posuit, ita dicens : « Filii David, filii Abraham, » et tunc cœpit enumerare Isaac, Jacob, et sequentes omnes. Quapropter Apostolus hic illos frequenter versat et dicit : « Justitia au» tem Dei testimonium habens a lege et Prophetis. » Ne quis vero diceret: « Et qui fieri potest, ut cum nihil ad rem propositam contulerimus, salutem consequamur? » ostendit, nos non parum ad eam rem conferre, fidem nimirum. Cum dixisset ergo : « Justitia Dei, » addidit, « Per fidem in omnes » et super omnes qui credunt[2]. » Rursus hic turbatur Judæus, nihil prærogativæ præ cæteris habens, et cum orbe toto annumeratus. Ut igitur ne hoc patiatur, illum timore rursus reprimit, addens : « Neque enim est distinctio : omnes » enim peccaverunt[3]. » Ne mihi dixeris : « Ille Græcus est, ille Scytha, ille Thrax : « omnes quippe eadem conditione sunt. Etiamsi enim legem acceperis, unum tantum a lege accepisti, ut peccatum cognosceres, non ut illud fugeres. Deinde ne dicerent : « Si peccavimus : » at non perinde atque illi, subjunxit : « Et destituuntur a gloria Dei. » Itaque etiamsi non tantum quantum alii peccaveris : attamen perinde gloria privaris; es quippe ex offendentium numero: qui autem offendit, non inter glorificatos, sed inter pudore suffusos censendus est. Verum ne timeas, ideo enim hæc

[1] Matth. I, 1. — [2] Rom. III, 22. — [3] Ibid. 23.

dixi, non ut te in desperationem conjicerem; sed ut tibi Domini benignitatem ostenderem; quare subdidit: « Justifi- » cati gratis per ejus gratiam, per redemptionem, quæ est » in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem » per fidem in sanguine ejus, in ostensionem justitiæ ip- » sius[1]. » Vide quod probationes afferat illius quod dictum est. Primo a dignitate personæ. Non enim homo est is, qui hæc facit, ut deficiat; sed Deus qui omnia potest. Dei est enim justitia, inquit; secundo a lege et Prophetis. Ne enim, quod, « Absque lege, » audieris, timeas: nam ipsi legi ita videtur. Tertio, a sacrificiis Veteris Testamenti. Ideo namque sic dixit, « In sanguine ejus, » in mentem revocans illis oves illas et vitulos. Etsi enim brutorum cædes, inquit, peccata solvebant, multo magis hic sanguis. Nec simpliciter dixit: Liberationis; sed, redemptionis; ut non ultra redeamus in illam ipsam servitutem: et ideo vocat propitiationem, ostendens, si typus tantam vim habuerit, multo magis veritatem id præstituram esse. Ac rursus ostendens id non novum nec recens esse, ait, « Proposuit. » Et postquam dixit: « Proposuit Deus, et ostendit Patris esse opus, » idem ipsum declarat esse Filii. Nam Pater proposuit; Christus vero in sanguine suo totum perfecit. « In » ostensionem justitiæ suæ[2]. » Quid est ostensio justitiæ? Ut divitiarum ostensio; quatenus non ipse solus dives sit, sed alios quoque divites reddat; et vitæ pariter; quod non ipse solus vivat, sed etiam mortuos vivificet; et potestatis; quod non ipse solum potens sit, sed etiam infirmos corroboret. Sic et ostensio justitiæ est, quod non solus ipse sit justus; sed etiam alios in peccatis corruptos, statim justos faciat. Hoc igitur et ipse interpretans, subjunxit quæ sit ostensio. « Ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Jesu. »

III. Ne itaque dubites. Non enim ex operibus; sed ex

[1] Rom. III, 24, 25. — [2] Ibid. 26.

fide : neque a Dei justitia fugias : duplex enim illius bonum est, quod videlicet et leve sit, et omnibus propositum. Ne te pudeat, nec erubescas. Nam si ipse hoc facere ostenditur, et ut ita dicam, ostendat se, et sibi gratulatur, quomodo tu erubescis et te occultas, in qua re Dominus tuus glorificatur? Cum ergo erexisset auditorem dicendo ea quæ facta sunt esse ostensionem justitiæ Dei, rursum segnem et recusantem timore ad accedendum impellit, his verbis : « Propter remissionem præcedentium peccatorum. » Vides-ne quam frequenter illis peccata in memoriam revocet? superius quidem cum dicit : « Per legem enim peccati cognitio ; » postea vero, « Quia omnes peccaverunt ; » hic autem vehementius. Non enim dixit : « Propter peccata ; » sed, « Propter relaxationem, » hoc est, propter mortificationem. Non enim ultra spes sanitatis erat ; sed quasi corpus paralyticum superna egebat manu : sic et anima mortificata. Quodque gravius est, et quod in causa esse dicit, majorem accusationem mereri indicat. Quid illud est ? Quod in tolerantia Dei illa remissio facta sit. Neque enim dicere potestis, inquit, vos non multam tolerantiam ac benignitatem nactos esse. Illud autem, « In præsenti tempore, » ejus est qui magnam tolerantiam et humanitatem exhibuit. Cum enim in desperationem acti essemus, inquit, ac sententiæ tempus adesset, malaque aucta essent ac peccata ad cumulum ascendissent ; tunc ille potestatem suam exhibuit, ut discas quanta apud illum sit justitiæ copia. Neque enim illud, si in principio factum fuisset, tam mirum ac stupendum visum fuisset, ut nunc, cum medicinæ omnis modus superatus est. « Ubi igitur gloriatio ? Exclusa est, inquit : » per quam legem ? Factorum ? Non ; sed per legem fidei [1]. » Magnopere laborat Paulus ut ostendat tantum valuisse fidem, quantum lex nunquam vel imaginari potuit. Post-

[1] Rom. III, 27.

quam enim dixit quod Deus hominem justificet a fide, legem rursus assumit. Neque dicit : «Ubi ergo præclara »Judæorum opera? ubi justitiæ exercitium?» sed, «Ubi »gloriatio?» Ubique ostendens illos sese magnifice jactantes, quasi quid plus haberent quam alii, sed nullum opus proferre. Ac cum dixisset : «Ubi ergo gloriatio?» non respondit : «Abscessit et periit;» sed, «Exclusa est;» quod extra tempus suum esse denotat. Non ultra tempus ejus est. Ut enim adveniente judicio non ultra tempus habent ii qui pœnitentiam agere vellent; sic sententia demum prolata, cum omnes perituri essent, illeque advenisset qui mala illa per gratiam sublaturus erat, non ultra tempus habuerunt illi, ut emendationem ex lege faciendam obtenderent. Si enim oportuisset his se confirmare, id ante adventum ejus factum oportuit. Veniente autem illo qui per fidem servat, sublatum tandem erat certaminum tempus. Utpote enim confutatis omnibus, sic per gratiam salutem dat. Quapropter nunc ille venit; ut ne dicerent, si in principio venisset, potuisse fieri ut per legem salus obtineretur propriis laboribus et operibus. Hanc igitur illorum impudentiam cohibens, diuturno tempore distulit; ita ut postquam per omnia deprehensum esset ipsos non sibi sufficere, tunc per gratiam suam salutem illis daret. Ideo cum supra dixisset, «Ad ostensionem justitiæ,» intulit, «In præsenti tempore.» Quodsi quidam contradixerint, idipsum faciunt, ac si quis post multa admissa peccata, cum non possit in judicio sese purgare, sed damnatus supplicio tradendus sit, ac deinde per regis gratiam dimissus, impudenter postea glorietur dicens se nihil peccavisse. Oportuisset enim id demonstrare antequam gratia veniret; postquam venit autem, non ultra tempus est gloriandi. Id quod etiam apud Judæos accidit. Quia enim ex se ipsi proditi erant, ideo venit, et adventu suo illorum jactantiam sustulit. Qui enim

se dicit infantium præceptorem, et in lege gloriatur, ac se stultorum magistrum appellat, perinde atque illi doctore ac servatore indigens, nullam gloriandi causam habuerit. Si enim antea circumcisio præputium facta est; multo magis nunc. Nam illa ab utrisque temporibus ejecta est. Cum dicit autem illam exclusam esse, ostendit quomodo id factum sit. Quomodo ergo exclusa est? Per quam legem? Factorum? Non, sed per legem fidei.

IV. Ecce fidem appellavit legem, libenter in hisce nominibus versans, ita ut emolliat eam, quæ novitas esse videbatur. Quænam autem est fidei lex? Ut per gratiam salus obtineatur. Hic Dei potentiam ostendit; quod non solum servaverit, sed etiam justificarit, et in gloriationem deduxerit, non egens operibus, sed fidem tantum requirens. Hæc autem dicit etiam ut credentem Judæum ad modestiam præparet, et non credentem reprimat; ita ut illum pertrahat. Nam qui salutem nactus est, si legi attendens altum sapiat, audiet quod illa ipsi os obturet, ipsa illum accuset, ipsa ejus salutem impedierit, et gloriationem excluserit. Qui vero non credidit, per hæc ipsa humilis effectus, ad fidem accedere poterit. Vidisti-ne quanta fidei vis? quomodo a prioribus removerit, in illis gloriari non sinens? « Arbitramur ergo per fidem justificari homi» nem sine operibus legis[1]. » Ubi ostendit eos a fide, sine operibus legis, Judæis esse superiores; tunc demum cum multa fiducia circa illam edisserit, et ei, quod hic turbare videbatur, medelam affert. Etenim hæc duo Judæos turbabant; unum quidem, si ii qui cum operibus servati non fuerant, possent sine operibus servari; aliud vero, si justum esset præputiatos iisdem ipsis frui, quibus ii qui tanto tempore in lege enutriti erant; id quod longe magis illos turbabat, quam prior illa difficultas. Ideo postquam illud

1 Rom. III, 28.

probaverat, ad hoc demum procedit. Quod certe sic Judæos turbabat, ut post acceptam fidem Petrum hac de causa incusarent, ob Cornelium et ea quæ ad ipsum spectabant. Quid ergo ait? » Arbitramur ergo fide justificari » hominem sine operibus legis. » Non dixit Judæum, vel eum qui sub lege esset : sed orationem in latius spatium educens, et orbi salutis portas aperiens, dicit, « Hominem, » commune naturæ nomen usurpans; deinde occasione hinc sumpta, non positam objectionem solvit. Quia enim verisimile erat Judæos, omnem hominem a fide justificari audientes, id ægre ferre et hinc offendi, adjecit : « Num » Judæorum Deus tantum[1] ? » Ac si diceret : « Cur enim hoc tibi absurdum esse videtur, quod omnis homo salutem consequatur? Num Deus parti uni tantum favet ? » Hinc ostendens illos dum gentibus molesti esse volunt, Dei gloriam potius labefactare, si non sinunt illum omnium esse Deum; si autem omnium Deus est, omnibus etiam providet; si omnibus providet, omnes similiter per fidem servat; ideo ait : « Num Judæorum Deus tantum? Nonne et gen» tium? imo et gentium[2]. » Non est enim partim Deus, ut Græcorum fabulæ ferunt; sed communis omnium et unus; ideo subjungit : « Quoniam unus est Deus[3]. » Hoc est idem ipse et horum et illorum Dominus. Si autem vetera mihi dicis, tunc quoque providentia communis erat, etsi diverso modo. Etenim tibi lex scripta data fuit, illis vero lex naturalis; et hi nihil minus habebant, si voluissent, sed vincere poterant : quare idipsum subindicans adjecit : « Qui justifi» cabit circumcisionem ex fide, et præputium per fidem[4]. » Priora de præputio et circumcisione dicta illis in mentem revocans, quibus demonstravit nullam esse differentiam. Quod si tunc nulla erat differentia, multo magis nunc : id quod clarius jam probans, ostendit utrumque similiter fide

[1] Rom. III, 29. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 30. — [4] Ibid.

opus habere: «Legem ergo, inquit, destruimus per fidem? » Absit. Imo legem statuimus[1]. » Vides-ne prudentiam variam et ineffabilem? Nam cum dicit, «Statuimus, » ostendit eam non stare, sed solutam esse. Et vide quanta sit Pauli virtus et vis ingenii, et cum quanta facilitate ea quæ vult probet. Hic enim ostendit fidem non modo a lege non labefactari, sed etiam ab illa juvari, atque etiam legem fidei viam parare. Sicut enim lex prævertens fidei testificata est; nam ait, «Testificata a lege et Prophetis, » sic et fides legem deficientem stabilivit. Et quomodo, inquies, stabilivit? Quodnam erat legis opus, et cur omnia faciebat? ut hominem justum faceret. Verum lex id non potuit: nam, « Omnes peccaverunt, » inquit. Fides autem veniens id præstitit; simul enim ut quis credidit, justificatus est. Igitur legis voluntatem stabilivit, et id cujus causa omnia lex faciebat, gratia ad finem deduxit. Non ergo illam abrogavit, sed perfectam reddidit. Tria igitur hic demonstravit, et quod sine lege possit homo justificari; et quod id lex non potuerit, quodque fides cum lege non pugnet. Quia enim hoc maxime Judæos turbabat, quod fides legi contraria videretur; plus ostendit, quam Judæus velit, quod non modo non sit contraria, sed etiam cum illa pugnet et cooperetur, quod maxime illi cupiebant audire.

V. Sed quia post gratiam hanc, per quam justificati sumus, bona vita opus est, dignum dono tanto studium exhibeamus. Exhibebimus autem si matrem bonorum omnium charitatem cum magna diligentia servemus. Est autem charitas non nuda verba et salutationes; sed præsidium et exhibitio operum; verbi gratia, paupertatem solari, ægris opitulari, a periculis liberare, in calamitate versantibus adesse, flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus: nam et hoc ex charitate proficiscitur: etsi parvum

[1] Rom. III, 31.

quid videatur esse, gaudere cum gaudentibus; magnum id certe est, et animi philosophi opus. Multosque invenias, qui quod molestius est probe faciant; sed hoc lenius officium vix præstent. Multi namque flent cum flentibus; nec gaudere volunt cum gaudentibus; sed aliis gaudentibus lacrymantur, id quod ex invidia et livore proficiscitur. Non parvum fratre gaudente gaudere; sed et altero præstantius; non tantum illo officio flendi cum flentibus: sed etiam illo alio, ergo officium est, quo fratres in periculo constitutos juvamus. Multi namque cum periclitantibus periculum subeunt; sed fratribus prospere agentibus mordentur et cruciantur: tanta est invidiæ tyrannis. Licet illud cum labore et sudore perficiatur; hoc autem ex proposito et ex sola voluntate proficiscatur. Attamen multi quod molestius est ferentes, quod facilius erat non perficiunt, sed tabescunt et pereunt cum vident alios clare et prospere agentes; cum Ecclesiam cernunt totam aut verbo aut alio quodam modo juvari et rem bene gerere; quo quid deterius fuerit? Neque enim cum fratre tantum, sed etiam cum voluntate Dei pugnat qui talis est. Hoc ergo considerans, compesce morbum hunc: et si non proximum vis, saltem te ipsum a sexcentis erue malis. Cur bellum infers in cogitationes tuas? Cur tumultu animam reples? cur tempestatem excitas et res susdeque vertis? Quomodo sic affectus peccatorum veniam petere valebis? Nam si Deus peccata non remittit iis, qui sibi illatas injurias non remittunt, quam veniam dabit iis, qui nihil se lædentibus damna inferre conantur? Illud certe extremæ nequitiæ argumentum est: qui tales sunt cum diabolo Ecclesiam oppugnant. Fortasse vero longe deterius malum est: a diabolo enim cavere possumus; hi autem amicitiæ larvam ferunt, clam ignem succendunt, seque primos in caminum injiciunt, et morbo premuntur, qui non modo misericordiam movere nequeat; sed etiam

multum risum excitet. Cur pallescis, quæso, tremis et formidolosus es? Quid mali accidit? Quod clarus frater sit, quod splendidus et probatus? Atqui te coronam assumere oportebat, gaudere, Deo gloriam referre, quod membrum tuum splendidum et illustre sit. Sed doles quod Deus glorificetur. Vides-ne quo tendat bellum? At non doleo, inquies, quod Deus, sed quod frater gloria afficiatur. Verum per hunc ad Deum gloria ascendit, et bellum etiam a te exortum. At non hoc mihi displicet, inquies, sed per me vellem Deum gloria affici. Ergo gaude florente fratre, et per te Deus glorificabitur, omnesque dicent: « Benedictus Deus qui tales habet famulos, invidia omni liberos, qui de aliorum bonis mutuo gaudent. Et quid dico fratrem? Si enim inimicus esset et hostis, ac Deus per illum glorificaretur, ob id amicum illum tibi facere oporteret. Tu vero amicum facis tibi inimicum, quia Deus per illius clara gesta glorificatur. Si quis corpus tuum ægrum curaverit, etsi inimicus fuerit, inter præcipuos amicos illum postea habebis. Illum vero, qui corpus Christi, id est, Ecclesiam, ornat, amicum tibi, inimicum ideo reputas? Et quomodo possis clarius contra Christum bellum suscipere? Ideo etsi quis miracula patret, etsi virginitatem et jejunium servet, humi cubet, et sic ob virtutem ad Angelos usque perveniat; si hoc vitio laboret: omnium scelestissimus erit, et mœcho, fornicatore, fure, sepulcrorum effossore pejor.

VI. Et ne quis me damnet, quod rem ultra modum tollam, illud libens vos interrogaverim: Si quis ignem et ligonem tenens, hanc ædem incenderet, aramque suffoderet, annon ut sacrilegus et scelestus lapidibus obrueretur? Quid vero si quis flammam ferat hoc igne voraciorem, invidiam dico, quæ non ædificia diruit, non auream aram suffodit; sed quod et parietibus et ara longe pretio-

sius est, doctorum ædificium subvertit et pessumdat, qua ille venia dignus erit? Ne mihi quis dixerit, quod sæpe conatus non potuerit. Nam a voluntate res judicantur. Quandoquidem Saül Davidem interfecit, etiamsi rem non perfecerit. Annon cogitas, quæso, te ovibus Christi insidiari, quando cum pastore pugnas, ovibus, inquam, pro quibus sanguinem suum Christus effudit, et omnia nos facere et pati jussit? Non recordaris, quod Dominus tuus gloriam tuam quæsierit, non suam? Tu vero non illius gloriam, sed tuam quæris. Atqui si illius gloriam quæreres, tunc tuam consequereris: dum vero illa posthabita tuam quæris, nunquam hanc assequeris. Quænam erit hujus morbi medela? Conjunctim omnes precemur, unamque pro illis emittamus vocem, quasi pro energumenis. Nam hi miserabilius affecti sunt quam illi: quia furor ille ex proposito manat. Precatione quippe opus habet hic morbus, et multa supplicatione. Nam si is qui fratrem non amat, si pecunias effundat, si martyrio illustretur, nihil magis proficit; qui bellum infert ei, qui nihil sibi mali intulit, cogita quanto sit supplicio dignus. Hic gentilibus deterior est. Nam si, cum nos amantes diligimus, nihil plus habemus, quam illi: qui amantibus se invidet, quo, quæso, in loco erit? Bello namque perniciosior est invidia. Nam qui bellum gerit, causa belli sublata, inimicitiam deponit; invidus autem nunquam possit amicus esse. Ille quidem manifesto bello impetit, hic occulto; ille causas multas et probabiles suscepti belli proferre potest; hic nonnisi furorem et satanicam voluntatem. Cui ergo talem animam comparaveris? cui viperæ? cui aspidi? cui vermi? cui cantharo? Nihil enim scelestius, nihil deterius hujusmodi anima. Hoc enim; hoc, inquam, Ecclesias subvertit, hoc hæreses peperit, hoc fraternam armavit manum et effecit ut in sanguine Justi dextera mergeretur, legesque naturæ

pessumdedit, et morti portas aperuit, ac maledictionem illam ad opus deduxit; nec permisit ut infelix ille recordaretur partus sui, neque parentum, neque alterius cujusquam, et tanto furoris insaniæque œstro movit, ut hortante Deo ac dicente : « Ad te erit appetitus ejus et tu » dominaberis illius[1], » ne sic quidem cederet : atqui et crimen illi remisit, et fratrem ipsi subjecit. Verum ita insanabilis est hic morbus, ut etiam mille adhibitis pharmacis, saniem semper emittat. Cur enim doles, o omnium miserrime! quod honoratus sit Deus? At hoc est animi satanici. An quod frater admodum acceptus fuerit? sed licet tibi eum superare. Itaque sincere velis, ne occidas, ne de medio tollas; sed sine manere, ut certaminis occasio servetur, et viventem supera. Sic enim splendida tibi corona futura est. Nunc autem si occidas, majorem contra te calculum feres, quam si victus esses. At nihil horum invidia novit. Cur autem gloriam amas in tanta solitudine? Ipsi namque soli tunc terram habitabant. At nihil horum ipsum cohibuit; sed omnibus ex animo rejectis, cum diabolo stetit et aciem instruxit : nam ille tunc dux erat cum Caïno. Quia enim non sufficiebat illi quod homo mortalis esset effectus, ex mortis etiam modo majorem tragœdiam efficere tentabat, et persuasit illi ut fratram occideret. Festinabat enim et desiderabat videre sententiam in opus deductam, qui nunquam nostris satiatur malis; ac si quis inimicum vinctum habens, et sententia damnatum ad mortem videns, antequam ex urbe exeat, festinet ut illum intus mortuum videat, nec congruens tempus expectet. Sic et diabolus tunc : etsi audisset hominem in pulverem esse reversurum[2], cupiebat aliquid amplius videre, filium nempe ante patrem morientem, et fratrem occidentem fratrem suum, immaturam item et violentam mortem.

[1] Gen. IV, 7. — [2] Ibid. III, 19.

VII. Vides-ne ad quantas res inservierit invidia? Quomodo insatiabilem diaboli animum impleverit, tantamque illi mensam apposuerit, quantam ille videre cupiebat? Fugiamus ergo hunc morbum. Non possumus enim, non possumus utique ignem illum effugere paratum diabolo, nisi ab hac ægritudine liberemur. Liberabimur autem si cogitemus quantum Christus nos amaverit, qui præcepit ut nos invicem diligeremus. Quo igitur modo nos amavit? Pretiosum sanguinem suum dedit pro nobis inimicis, qui ipsi ingentes intuleramus injurias. Ita et tu facito erga fratrem tuum : ideo dicit ille, « Mandatum novum do vobis, » ut diligatis invicem sicut dilexi vos [1]; » imovero non in his ille terminis consistit. Ipse namque pro inimicis hoc fecit. Sed non vis sanguinem tuum dare pro fratre; cur ergo etiam ejus sanguinem effundis, præceptum ex diametro violans? Etiamsi ipse Christus non ex debito hoc fecerit; tu vero si facias, debitum imples. Quando et ille qui cum decem milia talenta accepisset, centum denarios exigebat, non ideo solum punitus fuerit quod exigeret, sed etiam quod ex accepto beneficio non melior evaserit, quodque cum dominus suus cœpisset, ille debitum non remiserit. Nam debitum erat illud a servo præstitum, si modo præstitum fuisset. Etenim quæcumque facimus, debitum implentes facimus. Ideo et ipse dicebat : « Cum omnia fe» ceritis, dicite : Servi inutiles sumus, quæ enim debuimus » facere fecimus [2]. » Licet ergo charitatem exhibeamus, licet pecunias egentibus erogemus, debitum implemus. Non modo quod ille prior beneficia conferre cœperit, sed quod nos quæ ipsius sunt distribuamus, si erogemus. Cur igitur te illis privas, quorum ille te dominum esse vult? Ideo enim te jussit illa dare alteri, ut tu illa possideas. Donec enim illa retines, nec tu ipse habes : cum vero das

[1] Joan. XIII, 34. — [2] Luc. XVII, 10.

alteri, tunc ipsa recepisti. Num quidquam est, quod hunc amorem exæquare possit? Ipse sanguinem pro inimicis effudit; nos vero ne pecunias quidem pro benefactore; ipse sanguinem suum, nos neque pecunias, quæ nostræ non sunt; ipse ante nos, nos autem nec post ipsum; ipse pro salute nostra; nos nec pro nostra utilitate. Neque enim illi quidquam accedit ex nostra benignitate; at lucrum totum ad nos revertitur. Ideo jubemur illa dare, ne ab illis excidamus. Sicut enim cum quispiam argentum dat puerulo, jubet illum accurate servare, vel famulo tradere custodiendum; ut ne cuilibet volenti liceat abripere: sic et Deus facit. Da egenti, inquit, ut ne quis illa a te auferat; aut sycophanta, aut diabolus, aut fur, aut post omnes mors. Donec eas detines, non tuto detines; si autem illas mihi per pauperes dederis, ego tibi omnia accurate custodiam, et opportuno tempore tibi illas magno cum fœnore restituam. Non enim ut auferam accipio, sed ut augeam, et tuto custodiam, et tibi ad illud usque tempus asservem, quo nullus erit, qui fœnori det, nec qui misericordia moveatur. Quid immanius est nobis, qui post tot promissiones, ne quidem ipsi mutuo dare volumus? Ideo deserti, nudi et pauperes ad ipsum migramus, ea quæ nobis concredita sunt non habentes, quia non illa apud eum qui accuratius omnibus servat, deposuimus. Ideoque extremas dabimus pœnas. Quid enim accusati dicere poterimus pro pernicie vitanda? Quam defensionem afferre, quam purgationem? Cur enim non dedisti? diffidis te rursus eas accepturum? Qui id ratione constare possit? Qui enim dat ei qui non dedit, quanto magis dabit cum acceperit? Verum earum te aspectus delectat? Ergo multo magis ideo largire, ut illic magis delecteris, cum nemo illas auferre poterit; cum contra si nunc retineas, innumera passurus sis mala. Nam velut canis diabolus in divites insilit, ac si

cibum aut placentam velit de manu puelli abripere. Demus itaque illa patri. Quod si id viderit diabolus, statim aufugiet. Illo autem recedente, tunc tibi pater illa omnia tuto dabit, cum non poterit ille turbas dare in futuro sæculo. Nunc vero a puerulis quibus catelli infesti sunt, nihil differunt divites, omnibus circa illos latrantibus, discerpentibus, trahentibus non hominibus tantum, sed etiam affectibus, gula, ebrietate, adulatione, lascivia omni. Jam si quid mutuo dare velimus, diligenter exploramus eos, qui multum dare parati et grati animi sint. Hic vero secus facimus: Deo namque relicto liberalissimo, qui non centesimam (4), sed centuplum dat, eos requirimus, qui ne sortem quidem reddant.

VIII. Quid enim nobis reddet venter, qui maximam absumit partem? Stercus ac corruptionem. Quid vana gloria? Invidiam et livorem. Quid parcimonia? Curam et sollicitudinem. Quid lascivia? Gehennam et vermen venenatum. Ili sunt divitum debitores, qui de ipsa sorte hæc nobis fœnora solvent; præsentia damna et futura mala. His-ne, quæso, fœnori dabimus, tantum supplicium relaturis, et Christo non credemus, qui cœlum offert et immortalem vitam, arcana illa bona? et quam habebimus defensionem? Cur non das reddituro, et plurima reddituro? Fortasse quia post multum temporis redditurus est? Atqui et in hac quoque vita dat; mentiri enim nequit ille qui dicit: « Quærite regnum cœlorum et hæc omnia adjicientur vobis[1]. » Vides-ne liberalitatem ingentem? Illa, inquit, tibi asservantur, nec minuentur; hæc vero præsentia, quasi additamentum adjicio. Ad hæc diuturnitas expectationis auget tibi divitias; nam crescit fœnus: apud fœneratores enim id fieri videmus, qui libentius illis commodant, qui post diuturnum tempus soluturi sunt. Nam qui statim sortem red-

[1] Matth. vi, 33.

dit, fœnoris cursum intercipit: qui vero diuturnius retinet, quæstum majorem efficit. Ita-ne apud homines moram non ægre ferimus, sed majorem fieri curamus, et apud Deum ita pusillanimes erimus, ut ideo segnes simus et tergiversemur, etsi, ut dixi, et hic det, ea, qua dixi, de causa, et aliud quiddam majus præparans in cœlo totum recondat? Magnitudo quippe doni, et pulchritudo ejus, vitæ præsentis vilitatem longe superat. Non enim fieri potest ut in mortali et fluxo corpore, immarcessibiles illæ coronæ accipiantur, neque in hac præsenti et tumultu plena vita, mutationibusque plurimis obnoxia, immota illa stabilisque sors obtineri potest. Jamvero si quis tibi in aliena terra degenti, ubi nullos haberes famulos, neque posses in patriam quid transferre, fœnora dare polliceretur, obnixe precareris, ne id tibi in peregrina terra, sed domi reversum numeraret; bona vero illa spiritualia et arcana hic vis recipere? Et quanta isthæc amentia? Nam si hic accipis, mortalia prorsus accipis; si vero tempus illud expectes, incorruptibilia et non fluxa dabit tibi. Si hic accipias, plumbum accepisti; si illic, aurum probatum. Verum neque præsentibus bonis te privavit. Post illam enim promissionem, aliam addidit sic dicens: « Quisquis » cœlestia amat, centuplum recipiet in hoc sæculo, et vi- » tam æternam possidebit[1]. » Si vero centuplum non accipimus, nos in causa sumus, qui non mutuo damus ei qui tantum dare potest: quotquot enim dederunt, tot tantaque receperunt, licet pauca dederint. Quid enim magni, quæso, dedit Petrus? Nonne rete scissum, et calamum et hamum? sed tamen Deus ipsi universi orbis domos aperuit, terram et mare expandit, et omnes illum ad sua evocabant; imo sua vendentes ad illius pedes afferebant, non ad manus conjicientes, neque enim audebant, tantum

[1] Matth. XIX, 29.

illi cum munificentia honorem tribuentes. Sed ille Petrus erat, inquies. Et quid hoc, o homo! Neque enim Petro tantum hæc pollicitus est; neque dixit: « Tu vero, Pe- » tre, centuplum recipies solus, » sed, « Quicumque re- » liquerit domum, vel fratres, centuplum recipiet. » Neque enim personarum differentiam ille novit, sed rerum merita. At me, inquies, liberorum chorus circumsistit, cupioque illos divites relinquere. Cur ergo illos pauperes reddis? Si enim illis omnia reliqueris, non tutæ custodiæ tua omnia committis; si vero Deum constituas ipsorum cohæredem et curatorem, infinitos illis thesauros relinquis. Sicut enim cum nos ipsos ulciscimur, Deus nos non defendit; cum vero nos ipsi committimus, plus quam expectabamus accipimus; sic et in pecuniis accidit. Si nos illas curemus, desinet ipse illarum curam habere; si in illum totas conjiciamus, et ipsas et filios in omni securitate constituet. Ecquid miraris si id in Deo usuveniat, cum apud homines idipsum videas? Nam si moriens propinquorum neminem liberorum curatorem advoces; pudore et verecundia plerumque detinetur is, qui admodum cupit in tutelam illam involare; sin autem in illum curam hujusmodi rejeceris, utpote maximo cultus honore, maximam et ipse reddet vicem.

IX. Si vis ergo liberis divitias multas relinquere, Dei providentiam illis relinquito. Qui enim, nihil te agente, animam tibi dedit et corpus efformavit, vitamque largitus est, cum videbit te tantam liberalitatem exhibere, et bona cum filiis ipsi tradere, annon illis divitias omnes aperiet? Si enim Elias modica farina nutritus, quia vidit mulierem illam ipsum filiis suis prætulisse, areas et torcularia in domuncula viduæ exhibuit; cogita quantam tibi Eliæ Dominus benevolentiam exhibiturus est. Ne igitur illud spectemus, quo pacto filios divites relinquemus, sed quomodo

virtute præditos. Nam si illi in divitiis confidant, nihil aliud curabunt, utpote qui morum improbitatem sub pecuniarum copia quasi sub umbra tegere possint. Si autem viderint se opum solatio destitutos, nihil non agent, ut ex virtute multam sibi in paupertate consolationem pariant. Ne igitur opes illis relinquas, ut relinquas virtutem. Nam extremæ dementiæ fuerit dum vivimus nullum ipsis tradere facultatum omnium dominium, et post mortem nostram, juventuti multam parare licentiam. Atqui dum vivimus possumus ab illis rationes repetere, et male facultatibus usos, emendare frenareque; post mortem vero, si illi, nobis vita functis, juventuti divitias reliquerimus, in sexcenta præcipitia miseros impellimus, ignem in ignem conjicientes, et in caminum ardentem oleum infundentes. Itaque si vis illos sine periculo divites relinquere, relinque ipsis debitorem Deum, ipsique trade chirographum. Illi namque si pecunias accipiant, cui tradant nescient, et in multos incident sycophantas atque ingratos. Si vero tu prævertens illa, Deo mutuo dederis, tutus manebit thesaurus, ac multa cum facilitate reddetur. Etenim gratiam nobis habet Deus cum debitum reddit, ac fœneratores suos libentius quam eos qui non fœnerati sunt videt, eosque maxime diligit, quibus maxime debet. Itaque si vis illum perpetuo amicum habere, multorum illum debitorem constitue. Neque enim ita gaudet fœnerator qui debitores habet, ut lætatur Christus de fœneratoribus suis : ab illis aufugit quibus nihil debet; ad illos accurrit, quorum debitor est. Nihil ergo non agamus, ut illum habeamus debitorem : hoc enim tempus fœnorum tempus est, et nunc illa in usu sunt. Si ergo nunc illi non dederis, post tuum ex hac vita exitum te opus non habebit. Hic enim sitit, hic esurit; sitit salutem tuam; ideoque mendicat, ideo nudus circuit, ut tibi vitam immortalem negotietur. Ne

itaque illum despicias. Non enim ali vult, sed alere; non indui, sed induere, et aureum illum vestimentum tibi parare stolam regiam. Non vides medicorum studiosiores, cum ægrotos lavant, et ipsos quoque lavari, etsi lotione non egeant? Sic et ipse propter te laborantem nihil non agit. Ideo a te nulla cum violentia exigit, ut tibi copiosius retribuat; ut discas illum non opus habentem postulare, sed ut necessitati tuæ provideat. Ideo vili in habitu te adit, et dexteram extendit. Si obolum des, non aversatur; si contemnas, non abscedit; sed rursus se admovet: amat enim valde, amat certe salutem nostram. Pecunias ergo contemnamus, ut ne a Christo contemnamur: pecunias contemnamus, ut et ipsas pecunias assequamur. Nam si illas hic servemus, illas omnino et hic et illic perdimus; si distribuamus liberaliter, in utraque vita multa fruemur opulentia. Qui vult ergo dives fieri, sit pauper, ut fiat dives; expendat, ut colligat; spargat, ut congreget: si autem hæc nova et inexpectata sunt, serentem respice, et tecum reputa non posse illum alio modo plura colligere nisi quæ habet spargat, et quæ parata habet effundat. Seramus itaque et nos, et cœlum ut agrum colamus, ut cum multa copia metamus et æterna consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT IV.

Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Nam si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum[1].

I. Postquam dixerat quod mundus obnoxius factus sit Deo[2], quod omnes peccaverint, et quod non possit salus obtineri aliunde, quam per fidem, probare studet salutem illam non dedecoris, sed gloriæ causam esse, et majoris ea quæ per opera acquiritur. Quia enim cum dedecore quopiam salutem consequi aliquam affert tristitiam, hanc quoque deinceps suspicionem tollit; quanquam et hoc jam subindicavit, cum illam vocavit, non salutem modo, sed et justitiam. «Justitia enim Dei, inquit, in ipso revelatur[3].» Qui enim ita servatur, ut justus cum fiducia salvus est. Nec justitiam solum dicit, sed et ostensionem Dei. Deus enim in gloriosis ostenditur, in splendidis et magnis. Cæterum etiam ex propositis hoc probat, per interrogationem disserere pergens; uti semper solet facere tum perspicuitatis causa, tum quod dictis confidat. Nam ita fecit et supra, dicens: «Quid igitur amplius habet Judæus,» et, «Quid igitur amplius habemus?» ac rursum, «Ubi gloria» tio? Exclusa est.» Et hic, «Quid igitur dicemus Abraham » patrem nostrum?» Quia enim Judæi hoc susdeque versabant, quod Patriarcha et Dei amicus circumcisionem primus accepisset, vult ostendere ipsum quoque ex fide justi-

[1] Rom. IV, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 113-123, et tom. XIX, p. 206-213. — [3] Rom. I, 17.

ficatum esse : quod magnæ victoriæ exuberantia erat. Quod enim aliquis sine operibus ex fide justificetur, non absimile vero est : quod vero in recte factis eximius, non hinc, sed ex fide fiat justus, illud mirabile est, et fidei vim demonstrat. Quare aliis prætermissis omnibus, in hunc sermonem convertit : illumque patrem secundum carnem vocavit, ejiciens illos ex germana ejus cognatione, et viam parans gentibus ad propinquitatem cum illo habendam. Deinde ait : « Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. » Cum dixisset igitur, quod Deus circumcisionem ex fide justificet, et præputium item per fidem, et cum illud in præmissis sufficienter probasset; per ipsum quoque Abraham melius illud demonstrat, quam promiserat, et quamdam efficit pugnam inter fidem et opera; totumque certamen circa ipsum Justum statuit, nec sine causa. Ideoque magnopere honorat illum, progenitorem vocans, necessitatemque illis imponens ut in omnibus ipsi obtemperent. Ne mihi, ait, Judæum dixeris, neve hunc vel illum in medium adducas. Ego enim ad ipsum fastigium, et unde initium accepit ipsa circumcisio, ascendo. Si enim « Abraham ex » operibus justificatus est, inquit, habet gloriam, sed non » apud Deum. » Obscurum est dictum illud; ideoque necessarium est ipsum clarius reddere. Duæ enim sunt gloriationes ; alia ab operibus, alia a fide. Cum dicit ergo, « Si » ex operibus justificatus est, habet gloriam, sive gloria» tionem, sed non apud Deum, » ostendit illum etiam a fide posse gloriationem habere, et multo majorem. Magna enim Pauli vis in hoc maxime ostenditur, quod in contrariam partem rem propositam verterit, ita ut quod salus illa per opera habet, ut glorietur et fidenter agat, id longo magis fidem habere ostendat. Nam qui in operibus gloriatur, labores suos proferre potest; qui autem sibi gratula-

tur quod Deo credat, multo majorem gloriandi ansam ostendit; utpote qui Dominum glorificet et magnificet. Quæ enim non dictavit rerum visibilium natura, a fide in Deum accipiens, sinceram etiam erga eum charitatem exhibuit, et splendidam ejus potentiam prædicavit. Illud vero generosissimi est animi, philosophicæ sententiæ, mentisque sublimis. Illud enim non furari, non occidere, vulgarium hominum est; credere vero quod impossibilia possit Deus, magno admodum animo eget, et erga ipsum optime affecto : etenim germanæ charitatis hoc signum est. Deum certe colit qui præcepta implet; multoque magis hic qui per fidem philosophatur. Ille quidem ipsi obedivit; hic vero convenientem de illo opinionem accepit, et magis quam per operum ostensionem ipsum glorificavit et admiratus est. Illa ergo gloriatio recte operantis est; hæc vero Deum glorificat, totaque ipsius est. Gloriatur enim quod magna de illo concipiat, quod in illius gloriam transit. Ideo ait illum habere gloriationem in Deo : non hac vero solum, sed et alia de causa. Gloriatur enim rursum fidelis, non modo quod Deum sincere amet, sed quod magno ejus honore et amore fruatur. Sicut enim ipse illum amavit, magna de illo imaginatus; hoc enim amoris argumentum est; sic et Deus illum amavit sexcentis peccatis obnoxium, nec modo a supplicio liberavit, sed etiam justum effecit. Habet igitur gloriandi causam, utpote qui magna dilectione dignatus sit. « Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum meritum[1]. » Ergo, inquies, hoc majus est? Nequaquam : nam et credenti imputatur. Non imputaretur autem, nisi ipse aliquid attulisset.

II. Itaque hic etiam debitorem habet Deum, nec vulga-

[1] Rom. IV, 3, 4.

rium rerum debitorem : sed magnarum et sublimium. Postquam enim ostendit illius animi sublimitatem et spiritualem mentem, non simpliciter dixit, credenti, sed « Credenti in eum qui justificat impium[1]. » Imputatur fides ipsius in justitiam. Cogita enim quantum hoc sit, credere et certiorem fieri, quod possit Deus eum, qui in impietate vixerit, repente non a supplicio tantum liberare; sed etiam justum facere, et immortalibus illis dignari honoribus. Ne itaque putes hunc minorem esse, quoniam illi non secundum gratiam imputatur. Hoc enim ipsum facit ut fidelis sit splendidus, quod tanta fruatur gratia, quod tantam exhibeat fidem. Et vide majorem quoque retributionem. Illi enim merces datur; huic vero justitia : multo autem major est justitia mercede : multas quippe complectitur justitia mercedes. Cum ergo ex Abrahamo hoc ostendisset, Davidem deinde inducit dictis astipulantem. Quid ergo dicit David, et quem beatum prædicat? Eum-ne qui in operibus gloriatur, an eum qui gratiam accepit, ac qui remissionem et donum sortitus est? Beatitudinem cum dico, culmen bonorum omnium dico. Sicut enim mercede major est justitia, sic justitia major est beatitudo. Cum ostendisset ergo justitiam majorem esse, non quod Abraham illam acceperit tantum; sed etiam a ratiociniis; habet enim gloriationem, inquit, sed non apud Deum; alio etiam modo illam honorabiliorem demonstrat, Davidem adducens ipsi suffragantem : nam hic, inquit, eum qui ita justificatus est beatum prædicat his verbis. « Beati quorum remissæ sunt iniquitates[2]. » Ac videtur quidem non congruens testimonium proferre. Neque enim dixit : « Beati quorum fides in justitiam reputata est. » Id quod ille prudens facit, non ignorans, ut majorem ostendat hyperbolen : si enim beatus est hic, qui remissionem acce-

[1] Rom. IV, 5. — [2] Ibid. 7, ex Psal. XXXI, 1.

pit per gratiam; multo magis qui justificatus est, qui fidem exhibuit. Ubi autem beatificatio est, dedecus omne sublatum est, et magna est gloria; nam beatificatio augmentum est et mercedis et gloriæ. Quapropter id in quo ille præstat, non scripto exprimit cum dicit: « Ei enim qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam. » Illud vero in quo fidelis præcellit, ex scripto testimonio probat dicens: sicut dixit David: « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata[1]. » Quid enim dicit, inquies, quod non secundum debitum, sed secundum gratiam remissionem accipias? Sed ecce, hic est qui beatificatur: non beatum dixisset autem, nisi illum videret gloria frui multa. Nec dicit: « Remissio autem hæc in circumcisionem: » sed quid? « Beatitudo autem hæc; » quod majus est; « In circumcisionem, an in præputium[2]? » Quæritur enim deinceps, utrum hoc bonum et magnum cum circumcisione an cum præputio consistat. Et vide hyperbolen: ostendit enim illud non solum non a præputio removeri, sed libenter cum illo consistere ante circumcisionem. Quandoquidem qui beatum dicit, nempe David, circumcisus erat, et circumcisus disserebat, vide quam studuerit Paulus dictum illud ad præputiatum deducere. Cum enim justitiæ beatificationem junxisset, ostendissetque utrumque unum esse, quærit quomodo justificatus sit Abraham. Si enim beatitudo justi est, et Abraham justificatus est, videamus quomodo justificatus sit, an cum præputiatus, an cum circumcisus esset: cum præputiatus, inquit, « Quomodo ergo reputatum est ei, circumciso-ne an præputiato? Non circumciso, sed præputiato: dicimus enim quod imputata est Abrahæ fides in justitiam[3]. » Superius ex Scriptura locutus est, « Quid enim ait Scriptura? » dicit: « Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi in justitiam. »

[1] Psal. XXXI, 1. — [2] Rom. IV, 9. — [3] Ibid. 10.

Hic enim loquentium quoque judicium assumit, et ostendit in præputio justitiam extitisse. Deinde hinc objectionem aliam insurgentem solvit. Si enim præputiatus cum esset, inquit, justificatus est, cur circumcisio introgressa est? « Signum accepit, inquit, et signaculum justitiæ, quæ » est per fidem, quæ cum præputiatus esset, inerat ipsi[1]. » Vidisti-ne ut ostenderit Judæos quasi in parasitorum ordine esse, vel ipsos præputiatos ipsis adjectos fuisse? Si enim ille præputiatus justificatus est et coronatus, posteaque circumcisionem accepit, postremoque Judæi introgressi sunt; ergo præputiatorum primo pater est Abraham, eorum, inquam, qui per fidem cognati ejus sunt, et tunc eorum qui in circumcisione erant : duplex enim est progenitor. Vidisti-ne fidem splendentem? Donec enim illa accessit, Patriarcha ille non justificatus est. Vidisti-ne præputium impedimentum non afferre? Nam ille præputiatus erat, nec impedivit illud quominus justificaretur : fide ergo posterior est circumcisio.

III. Et quid miraris si fide posterior sit circumcisio, quando et præputio quoque? Nec posterior tantum est fide, sed etiam admodum inferior, et tanto inferior, quanto signum re significata inferius est, verbi gratia, quanto insigne militis, inferius est milite. Cur, inquies, signaculo egebat? Non ipse egebat. Cur ergo illud accepit? Ut esset pater communis credentium per præputium et eorum qui in circumcisione erant; sed non simpliciter eorum qui in circumcisione, ideo subjungit. « Non iis tantum qui ex circum» cisione. » Si enim præputiatorum, non quia præputiatus erat, ideo pater est, etsi in præputio justificatus, sed quia illi fidem ejus sunt æmulati; multo minus circumcisorum, licet circumcisus sit, progenitor erit, nisi fides accesserit : circumcisionem enim accepit, inquit, ut utrique illum

[1] Rom. IV, 11.

haberemus progenitorem, nec præputiati circumcisos expellant. Vide quomodo illi ipsum progenitorem primi habuerint. Si autem veneranda circumcisio est, quia justitiam prædicat, non parvam præputium prærogativam habet, quod ante circumcisionem acceperit fidem. Tunc illum poteris progenitorem habere, cum in fidei vestigiis incedes, neque contendes, vel tumultuaberis legem introducens. Quam, quæso, fidem dicis? « Quæ est in præputio[1]. » Rursus Judæorum fastum reprimit, justitiæ tempus in memoriam revocans. Et bene dixit, « Vestigiis, » ut perinde atque ille credas in resurrectionem corporum mortuorum. Etenim ille circa hanc rem fidem exhibuit. Itaque si præputium ejicis, disce clare nihil tibi ex circumcisione utilitatis accedere. Nisi enim fidei vestigiis insistas, etiamsi millies circumcisus esses, non esses ex Abrahæ filiis. Quandoquidem ideo ille circumcisionem accepit, ne te præputiatus ejiceret. Ne tu quoque id ab illo exigas. Id tibi auxilio fuit, non illi erit. Sed illud signum justitiæ est, et hoc propter te : quando nunc ne hoc quidem est. Tunc enim tu corporeis indigebas signis; nunc non opus illis est. Num a fide, inquies, poterat ejus animæ virtus agnosci? Poterat utique, sed tu egebas hoc additamento. Quia enim animæ virtutem non æmulatus es, nec videre potuisti, data est tibi sensibilis circumcisio, ut postquam in hac re corporea exercitatus esses, paulatim ad animi philosophiam ducereris, atqae illa cum studio magno excepta, ut maxima dignitate, docereris imitari et venerari progenitorem. Idque non in circumcisione modo Deus instituit, sed etiam in aliis omnibus, ut in sacrificiis, in sabbatis et festis. Quod autem propter te circumcisionem acceperit, audi in sequentibus : cum dixisset enim ipsum accepisse signum et signaculum, causam apponit, dicens : « Ut ipse esset pater

[1] Rom. IV, 12.

» circumcisionis, » iis qui illam spiritualem assumunt; si enim hanc solum habueris, nihil tibi plus accedet. Nam tunc signum est, cum ipsa res cujus est signum, apud te conspicitur, id est, fides; ita ut si hanc non habeas, signum non possit ulterius signum esse. Cujus enim erit signum? cujus signaculum, cum non sit qui obsignetur? ac si nobis marsupium ostenderes signo munitum, in quo nihil esset. Itaque ridicula circumcisio est, cum fides intus non habetur. Si enim sit justitiæ signum, et justitiam non habeas, neque signum habes. Ideo namque signum accepisti, ut rem quæreres, cujus signum habes. Itaque si signum sine re exquireres, non illo opus haberes. Circumcisio autem non modo justitiam prædicat, sed etiam justitiam illam quæ in præputio est. Nihil aliud ergo circumcisio prædicat, quam quod non opus sit circumcisione. « Si enim ii » qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est » promissio[1]. » Ostendit necessariam esse fidem circumcisione vetustiorem, fortiorem lege, quod legem stabiliat. Si enim omnem peccavere, necessaria; si ille præputiatus justificatus est, vetustior est; si per legem cognitio peccati, sine lege autem manifestata est; fortior, si legis testimonio probatur, et legem firmat; non adversaria, sed amica et socia in bello. Ostendit iterum et aliunde non posse per legem hæreditatem accipi. Cumque comparasset illam cum circumcisione, ac victoriam reportasset, eamdem rursus legi opponit, sic inquiens: « Si enim qui ex lege, sunt hæ» redes, exinanita est fides. » Ne quis enim dicat fieri posse ut quis fidem habeat, et legem servet; demonstrat impossibile illud esse. Qui enim legi adhæret, quasi ea salutem afferat: is vim fidei dehonestat. Ideo ait: « Exinanita est » fides; » id est, non est opus salute, quæ per gratiam obtinetur: neque enim potest illa vim suam ostendere; et

[1] Rom. IV, 14.

abolita est promissio. Etenim Judæus fortasse dixerit: »Quid mihi opus est fide?» Ergo si hoc verum est, cum fide, quæ ad promissionem spectant sublata sunt.

IV. Vide ut in omnibus ostendat illos a Patriarcha ab initio impugnari. Cum ostendisset enim justitiam fidei consortem esse, jam declarat promissionem similiter se habere. Ne diceret enim Judæus: « Quid mea interest, si Abraham ex fide justificatus est?» dicit Paulus, ne id quidem quod ad te maxime pertinet, nempe promissionem hæreditatis, posse sine illa ad opus duci, quod maxime illis timorem incutit. Quam, inquies, promissionem? ut mundi hæres sit, et in illo omnes benedicantur. Et quomodo abolita sit illa promissio dicit: « Quia lex iram operatur, cujus »enim lex non est, hujus neque transgressio[1].» Si vero iram operatur, et transgressioni obnoxios reddit; etiam, ut liquet, maledictioni. Qui vero maledictioni, supplicio et transgressioni sunt obnoxii; hi non digni sunt qui hæreditatem accipiant; sed qui pœnas dent et ejiciantur. Quid fit igitur? Venit fides per gratiam attracta; ita ut promissio ad opus deducatur. Ubi enim est gratia, ibi et remissio; ubi remissio, ibi nullum supplicium. Sublato autem supplicio, et justitia a fide accedente, nihil impedit, quominus nos hæredes simus promissionis, quæ a fide est. « Ideo igitur ex fide, ait, ut secundum gratiam, et ut firma »sit promissio Dei universo semini, non ei quod ex lege »est tantum, sed etiam ei quod ex fide Abrahæ, qui est »pater omnium nostrum[2].» Vides-ne quod fides non solum legem stabiliat; sed etiam quod promissionem Dei non sinat excidere; lex vero contra, fidem etiam irritam faciat, ultra tempus observata, et promissionem impediat? His ostendit non modo non supervacaneam esse fidem; sed ita necessariam, ut non possit sine illa salus obtineri. Lex

[1] Rom. IV, 15. — [2] Ibid. 16.

enim iram gignit; quia omnes illam transgressi sunt. Fides autem non sinit iram vel initio consistere. « Cujus enim » non est lex, inquit, hujus neque transgressio. » Vides-ne quo pacto non modo peccatum deleat; sed ne quidem oriri sinat. Ideo ait, « Secundum gratiam. » Qua de causa? Non ut nos pudeat; sed « Ut firma sit promissio universo » semini. » Duo bona hic ponit, quod firma sint quæ data sunt, et quod data sint universo semini, eos qui ex gentibus accesserunt colligens, Judæosque ostendens extra positos esse, si contra fidem contendant. Hoc namque firmius illo est: non enim fides tibi damno est; ne contendas; sed te ex lege periclitantem serva. Deinde quia dixit, « Universo » semini, » determinat cuinam semini; « Quod est ex fide, » inquit, connectens cognationem cum gentibus, et ostendens non posse consentire cum Abrahamo illos, qui non credunt ut ille. Ecce aliud tertium fides operata est: nam cognationem cum Justo accuratiorem fecit, et plurium nepotum progenitorem illum declaravit. Ideo non simpliciter dixit Abrahami; « Sed patris nostrum fidelium: » deinde testimonio dictum obsignans; « Sicut scriptum est, » inquit, multarum gentium patrem te constitui[1]. » Vides-ne hæc jam olim dispensata? Quid ergo, inquies, si de Ismaëlitis, de Amalecitis et de Agarenis hæc dicat? Progressus certe ulterius, clarius ostendit non de illis dici; sed interim ad aliud festinat, quo illud quoque ostendit, talis cognationis modum definiens, et magno cum consilio id probans, quid enim dicit? « Ante Deum, cui credidit; » id est, ut Deus non est unius partis Deus, sed omnium pater; sic et ipse. Ac rursum; ut Deus pater est, non secundum naturalem cognationem; sed secundum fidei necessitudinem; sic et ille. Obedientia enim facit illum patrem omnium nostrum. Quia enim illam cognationem nihil esse puta-

[1] Rom. IV, 17.

bant, crassiorem illam retinentes, ostendit hanc esse magis propriam, sermonem ad Deum adducens. Atque cum his hoc etiam declarat, quod hanc fidei retributionem acceperit. Itaque nisi hoc affuerit, etiamsi pater sit omnium, qui terram incolunt; illud, «Ante,» locum non habet, sed succisum et imminutum est Dei donum. Illud enim, «Ante,» significat, similiter. Quî, quæso, mirum fuerit quod pater sit eorum qui ex ipso sunt? Hoc enim singulorum hominum est: quod stupendum est, quos non habuit ex natura, hos ex Dei dono illum accipere.

V. Itaque si vis credere honoratum fuisse Patriarcham, crede ipsum omnium esse patrem. Cum dixit autem, «Ante » Deum, cui credidit,» non hic substitit, sed adjecit: «Qui » vivificat mortuos, et vocat ea quæ non sunt tanquam ea » quæ sunt.» Cum nempe jam de resurrectione agere cœpisset, quod ei ad præsens institutum utile erat. Nam si potest mortuos ad vitam revocare, et ea quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt, producere, potest etiam eos qui illo nati non sunt filios ipsius facere. Ideo non dixit: «Qui producit ea quæ non » sunt,» sed, «Qui vocat;» majorem facilitatem significans. Sicut enim nobis facile est ea quæ sunt vocare, ita et ei facilius, et longe facilius est ea quæ non sunt producere. Cum Dei donum magnum et ineffabile memorasset, et de ejus potentia disseruisset, ostendit Abrahæ fidem dono dignam esse, ne putes eum immerito honoratum fuisse. Et postquam auditorem excitaverat, ut ne turbaretur, neve Judæus hæc objiceret: et quî fieri potest ut ii qui filii non sunt, filii efficiantur? sermonem transfert in Patriarcham, et ait: «Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater » multarum gentium; secundum quod dictum est ei, sic » erit semen tuum[1].» Quomodo contra spem in spem credidit? Contra spem humanam, in spem Dei. Ostendit enim

[1] Rom. IV, 18.

rei magnitudinem, nec sinit dicto fidem abrogari : quæ inter se contraria sunt fide ipsa temperante. Si vero de iis qui ex Ismaële orti erant locutus fuisset, superfluus hic sermo esset. Illi namque non secundum fidem, sed secundum naturam orti sunt. Sed etiam Isaac in medium adducit. Non enim pro illis gentibus credidit; sed pro eo qui ex sterili muliere nasciturus erat. Si ergo merces est quod multarum gentium pater fiat, de illis gentibus intelligitur pro quibus credidit. Ut enim discas ipsum de illis loqui, audi ea quæ sequuntur : « Et non infirmatus est fide : nec » consideravit corpus suum emortuum, cum jam fere cen» tum esset annorum, et emortuam vulvam Saræ[1]. » Videsne ut impedimenta ponat, et altum Justi animum omnia superantem? Præter spem, inquit, quod promissum erat. Hoc primum impedimentum. Neque enim habuit ille alterum Abrahamum, quem videret ita suscepisse filium. Nam qui post illum fuere, ad illum respexere; ille autem ad nullum, sed ad Deum solum. Ideoque præter spem dixit. Deinde corpus emortuum; hoc secundum est; et emortua vulva Saræ, hoc tertium et quartum. « In repromissione » autem Dei non hæsitavit diffidentia[2]. » Neque enim demonstrationem dedit, neque signum fecit Deus, sed verba erant simplicia solum, promittentia ea, quæ natura non pollicebatur. Attamen non hæsitavit, inquit; non dixit : « Non credidit; » sed, « Non hæsitavit; » id est, non dubitavit, etiamsi tot impedimenta essent. Hinc discimus quod etiamsi Deus innumera impossibilia promittat, nec qui audit admittat illa; infirmitas illa non ex rerum natura, sed a non admittentis stultitia proficiscatur. « Sed confortatus » est fide. » Vide Pauli philosophiam. Quia enim de operantibus et credentibus sermo erat; ostendit eum qui credit, magis operari, quam illum, et majori virtute opus

[1] Rom. IV, 19. — [2] Ibid. 20.

habere, multaque fortitudine, nec parvum subire laborem. Etenim illi fidem vilipendebant, ut quæ laborem non sustineret. Adversus illud stans ergo ostendit eum qui temperantiam servat, aut aliquid simile, etiamque eum qui fidem exhibet, majori virtute opus habere. Sicut enim ille fortitudine opus habet, ut lasciviæ cogitationes depellat; ita et hic forti animo, ut incredulitatis cogitationes eliminet. Quomodo igitur fortis effectus est? Fide, inquit, neque ratiociniis rem permisit; nam ita concidisset. Quomodo autem credidit? «Dans gloriam Deo, inquit, »plenissime sciens quia quæcumque promisit, potens est »et facere[1]. »Ergo non curiose scrutari, est Deum glorificare; ut curiose inquirere, est scelus perpetrare. Si vero cum inferiora disquirimus, et scrutamur, Deum non glorificamus; multo magis cum Domini generationem curiose scrutamur, ut qui contumeliam inferamus, extrema patiemur. Si enim resurrectionis formam exquirere non oportet, multo minus arcana illa et horrenda. Nec dixit credens simpliciter; sed plenissime sciens. Nam hujusmodi fides est, clarior, quam demonstratio per syllogismos, magisque persuadet: neque potest aliud accedens ratiocinium illam submovere. Etenim is qui verbis suadetur, potest sententiam mutare: qui vero fide firmatus est, auditum suum munivit adversus illa pestifera ratiocinia. Cum dixisset ergo illum ex fide justificatum fuisse, ostendit illum per fidem gloria affecisse Deum; quod per bonam vitam maxime fieri solet: «Nam, luceat lux vestra coram »hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent »Patrem vestrum, qui in cœlis est[2]. »Ecce hoc ad fidem pertinere visum est. Rursus sicut opera virtute et robore opus habent, ita et fides. Hic enim plerumque corpus etiam in partem sudoris venit; illic vero animæ solius

[1] Rom. IV, 21. — [2] Matth. V, 16.

est opus. Ita ut major sit labor, corpore non simul pugnante.

VI. Vides-ne ut omnia quæ in operibus extant cum majori copia in fide esse demonstret; exempli causa, gloriari apud Deum, fortitudine et labore opus habere, Deum rursus glorificare ? Cum dixit autem posse Deum quod promiserat facere, videtur mihi futura prænuntiare : non enim præsentia solum, sed et futura promisit. Hæc enim illorum typus erant. Non credere ergo mentis est infirmæ, exiguæ et miseræ. Itaque si nobis quidam fidem vitio vertant, illis contra vitio vertamus incredulitatem, ut miseris, pusillanimibus, stultis et infirmis, et asinis nihilo melius habentibus. Sicut enim credere, est sublimis et magni animi; sic non credere, irrationabilis et vilissimi, et ad jumentorum amentiam dejecti. Ideoque, missis illis, Patriarcham imitemur, et glorificemus Deum, ut ipse Deo gloriam dedit. Quid sibi vult illud: « Dedit illi gloriam ? » Illius justitiam cogitavit, immensam potentiam, et convenientem de illo sententiam sibi assumpsit; sic certior factus est de promissis. Et nos igitur illum glorificemus et per fidem et per opera, ut et in mercedem ab illo glorificemur : nam ait : « Eos qui me glorificant, glorificabo. » Quanquam etsi nulla proposita esset merces, hoc ipsum, quo dignaremur Deum glorificare, gloria esset. Nam si ii homines qui reges laudibus celebrant, hoc ipso ornantur et ipsi, etsi nihil aliud carpere valeant : cogita quanta gloria fuerit, si Dominus noster propter nos glorificetur; et contra quantum supplicium mereamur, si propter nos ille blasphemetur, Quanquam ille in nostri gratiam vult glorificari : ille quippe glorificatione non eget. Quantum enim esse putas Deum inter et homines discrimen ? an quantum inter homines et vermes ? Verum nihil dixi tantum afferens discrimen : neque enim dici potest quantum. An velles tu a vermibus glo-

riam accipere magnam? Minime. Si ergo tu qui gloriam amas, non hoc velles; qui ab hoc affectu liber est, et hoc longe superior, quomodo tua egeat gloria? Attamen etsi illa non egeat, se dicit illam propter te cupere. Si enim servus propter te fieri dignatus est, quid miraris si eadem de causa alia suscipit? Nihil enim indignum se putat, quod ad nostram salutem conducat. Hæc cum sciamus, omne peccatum, per quod ille blasphematur, fugiamus. Nam ait: « Ut a facie serpentis, a peccato fuge [1]. » Si ad illud accedas, mordebit te: neque enim illud ad nos venit, sed nos illud sponte adimus. Deus quippe id ita providit, ut ne diabolus per suam tyrannidem superet; alias enim nemo contra illius robur staret: ideo illum semovit, quasi latronem quemdam et tyrannum; ac nisi quempiam inveniat nudum et solum in latibulis suis, non audet irruere: nisi nos per desertum iter facientes viderit, non audet accedere. Desertus autem ille diaboli locus, nihil aliud est quam peccatum. Opus ergo habemus scuto fidei, galea salutis, gladio Spiritus; non modo ne malum patiamur; sed etiam ut si insilire velit, ejus caput abscindamus. Frequentibus egemus precibus, ut sub pedibus nostris conteratur. Impudens enim est et execrandus, etsi ab inferiori loco pugnet; attamen sic etiam vincit. In causa autem est, quod nos non studeamus plagis illius esse superiores. Neque enim potest admodum efferri, sed deorsum repit: hujusque figura est serpens. Si autem illum sic a principio constituit, multo magis nunc. Si ignoras autem quid sit ex inferiore loco pugnare, ego tibi hujusce belli modum explicare conabor. Quid ergo est ex inferiore loco pugnare? a rebus inferioribus decertare, a voluptate, a divitiis, a sæcularibus omnibus. Ideo si quempiam viderit ad cœlum volantem; primo quidem in illum insilire non poterit; secundo etiamsi

[1] Eccli. XXI, 2.

id tentet, cito cadet; neque enim pedes habet, ne formides; non habet alas, ne timeas : supra terram repit et supra res terrenas. Nihil ergo tibi cum terra sit commune, nec labore indigebis. Neque enim adversam pugnam novit, sed tanquam serpens in spinis occultatur, in divitiarum fallacia frequenter latitans. Si spinas excideris, formidolosus facile fugiet; si incantare in illum scias divinas illas incantationes, statim vulnerabitur. Sunt enim nobis, sunt inquam, incantationes spirituales, nomen Domini nostri Jesu Christi, crucis potentia. Hæc incantatio non modo draconem a latibulo ejicit et in ignem conjicit, sed etiam vulneribus medetur.

VII. Quod si multi hoc dicentes sanati non sunt, id ex illorum modica fide, non ex dicti infirmitate provenit. Nam ipsum Jesum multi pellebant et premebant, nec quidpiam lucrabantur. At quæ sanguinis fluxu laborabat, nec tacto quidem corpore, sed tantum fimbria, diuturnos sanguinis fontes cohibuit. Hoc nomen et dæmonibus et passionibus et morbis est terribile. Hoc igitur nomine ornemur, hoc nos muniamus. Sic Paulus magnus effectus est, etsi eadem quæ nos natura constans; sed fides illum alium ex alio fecit : et tanta erat potestate, ut vestimenta etiam ejus magnam haberent virtutem. Qua igitur excusatione digni fuerimus, si cum illorum umbra et vestimenta mortem depellerent, nec orationes quidem nostræ passiones reprimant? Quid igitur in causa est? Magna animi differentia, licet quæ ad naturam spectant æqualia et communia sint. Nam eodem ille quo nos modo natus et educatus est, et in terra habitavit aëremque respiravit. At in illo alia longe meliora et præstantiora erant quam nostra, zelus, fides, charitas. Imitemur ergo illum : id agamus ut per nos loquatur Christus, id ille maxime a nobis desiderat : atque ideo hoc organum apparavit, nec vult ut inutile maneat; sed semper

manibus tractare cupit. Cur ergo non apparas illud ad manum artificis; sed etiam chordas demittis, et voluptate molliores efficis, atque inutilem ipsi paras totam citharam, cum oporteret illam stringere et ad cantus tendere, ac spirituali sale constipare? Si enim hac ratione aptatam Christus viderit, per nostram animam pulsabit. Quo facto, Angelos videbis saltantes, et Archangelos et Cherubim. Digni ergo inculpatis manibus efficiamur. Rogemus eum in corde nostro pulset. Imo neque rogatu opus habet, tactu solum dignum efficito illud, et ipse prior ad te accurret. Nam si procrastinantibus occurrit; Pauli enim nondum talis effecti encomium texuit; cum paratum viderit, quid non faciet? Quod si Christus insonuerit, Spiritus omnino adveniet, erimusque cœlo præstantiores, non solem et lunam habentes corpori impressos, sed solis, lunæ et Angelorum Dominum inhabitantem et ambulantem in nobis. Hæc autem dico, non ut mortuos suscitemus, non ut leprosos mundemus; sed ut signum his omnibus majus exhibeamus, charitatem: ubicumque enim hoc bonum fuerit, statim Filius adest cum Patre, et Spiritus gratia advenit. Nam ait: » Ubi duo vel tres congregati fuerint in » nomine meo, ibi sum in medio eorum[1]: » Quod magni affectus est admodum amantium, cum amati utrinque adsunt. Ecquis ita miser est, inquies, qui nolit Christum medium habere? Nos qui mutuo rixamur. Et fortasse me quispiam irridebit ac dicet: Quid ais? Non omnes vides intra eosdem parietes, in uno eodemque Ecclesiæ septo, in eodem ovili concordissime versantes, neminem pugnantem, sub eodem pastore, simul clamantes, simul dicta audientes, simul orationes emittentes, et pugnam seditionemque memoras? Pugnam memoro, nec insanio. Video enim illa quæ video, scioque nos in eodem septo esse, unaque

[1] Matth. XVIII, 20.

pastorem. Ideoque maxime lugeo, quia cum tot res nos una congregent, seditionem excitamus? Ecquam seditionem, inquies, hic vides? Hic quidem nullam: sed concione soluta alius alium accusat, alius aperte contumeliam infert, alius invidet, alius vel avarus et rapax vel violentus est, alius turpi amore tenetur, alius sexcentos consuit dolos. Et si possent animæ nostræ detegi, tunc hæc omnia accurate nossetis, ac me non insanire videretis.

VIII. Annon videtis in exercitibus, pacis tempore milites arma ponentes, iis nudatos et inermes et ad hostium castra transmeantes? at ubi armis sese muniunt, tunc custodiæ et speculæ, insomnes noctes, assidui ignes; hæc non pacem indicant, sed bellum. Idipsum apud nos videre est: nos enim invicem custodimus, et alii ab aliis cavemus, ad aurem proximo loquimur, et alio superveniente tacemus, ac de medio omnia tollimus et supprimimus, quod non fidentium, sed admodum caventium est. Verum hoc facimus, inquies, non ut injuriam inferamus, sed ut ne patiamur. Ideo lugeo, quod cum inter fratres vivamus, custodia opus habeamus, ne lædamur, et tot ignes accendamus, ac custodias speculasque ponamus. In causa autem est, mendacium frequens, dolus, charitas de medio sublata, inexpiabile bellum. Ideo multos inveneris, gentilibus magis fidentes, quam Christianis. Atqui hæc quanto pudore digna, quantis lacrymis? quantis ejulatibus? Et quid faciam, inquies, moribus asper ille talis est et improbus? Et quorsum abiit philosophia tua? quorsum apostolicæ leges, qui jubent alterum alterius onera portare? Nam si fratre uti nescis, quo pacto bene uti poteris alieno? Si membrum tuum contrectare nescis, quomodo extraneum attrahere tibique conjungere valeas? Sed quid faciam? ex amaritudine ad lacrymas fundendas mire propensus sum, fontes ex oculis emitto secundum Prophetam illum, bella innu-

mera hoc in campo videns externis bellis graviora. Ille namque barbaros irruentes videns dicebat: « Ventre meo » doleo. » Ego vero sub uno imperatore instructos videns, deinde contra se mutuo stantes, mordentes, discerpentes alios aliorum membra, alios pecuniarum, alios gloriæ causa; alios sine causa ac temere irridentes ac subsannantes, et mille vulnera sibi mutuo infligentes, mortuos iis, qui in bello, gravius cæsos, fratrumque nomen nudum et vacuum relictum, lamentum nullum reperio hac tragœdia dignum. Revereamini igitur, revereamini hanc mensam, cujus participes sumus omnes, Christum pro nobis occisum, sacrificium huic mensæ impositum. Prædones unius salis participes, non ultra prædones sunt erga eos quibuscum communicant, sed mensa mores mutat, et feris ipsis efferatiores, ovibus mansuetiores reddit. Nos vero qui talis mensæ, talis cibi participes sumus, alii adversus alios arma sumimus, cum oporteret contra diabolum, nos omnes oppugnantem, armis instrui. Ideoque nos infirmiores, ille fortior quotidie evadit. Non enim mutuo omnes contra illum armamur: sed cum illo contra fratres stamus, et illo duce in tali acie utimur, cum oporteret illum solum oppugnare. Nunc autem, illo relicto, contra fratres tela vertimus. Quæ tela, inquies? Quæ ab ore et lingua proficiscuntur. Non enim sagittæ et tela tantum, sed etiam verba, acerbiora quam sagittæ vulnera infligunt. Et quomodo, inquies, poterimus hoc bellum solvere? si cogitaveris te, cum contra fratrem loqueris, lutum ex ore effundere; si cogitaveris quod membrum Christi calumniaris, quod carnes tuas comedis, quod tibi tribunal illud horrendum et incorruptum, acerbius reddis; quod telum non eum qui ictus est, sed te qui emisisti occidat. Verum me injuria et malo affecit? Ingemisce, nec male loquaris; lacrymare, non ob injuriam acceptam, sed ob illius perni-

ciem, ut Dominus tuus Judam lacrymatus est, non quod ipse crucifigeretur, sed quod ille proderet. Injuria et contumelia te affecit? Deum precare ut illi cito propitius fiat. Frater est tuus, eodem partu natus, membrum tuum, ad eamdem vocatus est mensam. Sed magis, inquies, mihi insultat? Igitur major et amplior erit merces. Hac de causa maxime iram deponere par est, quia letalem ille plagam accepit, quia vulneravit illum diabolus.

IX. Ne igitur tu quoque ferias, neque te cum illo dejicias. Donec enim stas, potes et illum servare. Si vero te dirumpas ut contumeliam contumelia ulciscaris, quis vos deinceps eriget? Ille-ne vulneratus? at non poterit jacens. An tu, qui cum illo cecidisti? Et quomodo qui tibi non potuisti manum porrigere, alteri poteris? Sta igitur generose, clypeum opponens, et mortuum fratrem per patientiam ex pugna extrahe. Ira confodit illum, ne tu quoque confodias; sed prius telum avelle. Si namque sic mutuo versemur, cito sani omnes erimus; si vero alter contra alterum armetur, non jam diabolo opus erit ad perniciem nostram. Omne quippe bellum perniciosum est; sed maxime intestinum. At hoc bellum intestino deterius est, quanto majora sunt hujus nostræ vitæ rationis imo etiam cognationis jura. Occidit olim Abelem frater, et cognatum effudit sanguinem. At hæc cedes illa est iniquior, quanto et major est affinitas, et mortis gravior ratio. Ille namque corpus confodit; tu vero contra animam gladium acuisti. Sed tu prior male passus es? Verum non pati, sed facere, male pati est. Attende autem: jugulavit Caïn, jugulatus est Abel. Uter ergo mortuus erat? Qui post mortem clamabat: « Nam vox sanguinis Abel fratris tui clamabat ad me [1], » inquit; an is qui vivus tremebat timebatque? Hic enim, hic quovis mortuo miserabilior erat. Vides-ne quod melius sit injuria

[1] Gen. IV, 10.

affici, etiam ad cædem usque? Disce quomodo pejus sit injuria afficere, etiamsi usque ad sanguinem quis prævaleat. Percussit et prostravit fratrem suum ille; sed ille quidem coronabatur; ille contra puniebatur. Præter jus occisus et jugulatus est Abel. Sed ille moriens accusabat, occidebat, et comprehendebat; ille vivens tacebat, pudore afficiebatur, comprehendebatur: et contra quam volebat res cecidit. Interficiebat enim, quia illum dilectum videbat, expectans illum a dilectione depellere. Auxit magis dilectionem, et morientem Deus magis requirebat cum diceret: « Ubi est Abel frater tuus? » Non enim amorem per invidiam extinxisti, sed potius incendisti. Non ex cæde honorem minuisti, sed auxisti. Antea enim illum tibi subdiderat Deus; postquam vero illum occidisti, etiam mortuus ille te ulciscetur: tanta est mea erga illum dilectio. Uter ergo damnatus est, qui punivit, an qui punitus est? qui tantum a Deo honorem assecutus est, an qui novo cuidam et inexpectato supplicio traditus est? Illum, inquit, vivum non timuisti, ergo time mortuum; non inhorruisti gladium impacturus? tremore perpetuo corripieris postquam sanguinem effudisti. Vivens servus tuus erat, jam tremendus tibi dominus effectus est. Hæc ergo cogitantes, dilecti, fugiamus invidiam, extinguamus malitiam, charitatem mutuo retribuentes, ut bona illius decerpamus, et in præsenti et in futura vita; gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT IV.

Non Scriptum est autem propter illum tantum, quia reputatum est illi ad justitiam; sed etiam propter nos, quibus imputabitur credentibus in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum a mortuis[1].

I. Postquam multa magnaque de Abrahamo dixerat[2], necnon de fide ejus, de justitia, deque honore quem a Deo acceperat; ne auditor diceret : « Et quit hoc ad nos? ille namque est qui justificatus est : » nos ille prope Patriarcham collocat ; tanta est spiritualium verborum vis. Nam eum qui ex gentibus, qui recens accesserit, qui nihil fecerit; non modo nihil minus habere dixit, quam Judæus fidelis, sed nec quam Patriarcha. Imovero si quid admirabile sit dicendum, etiam multo magis. Tanta est enim nostra nobilitas, ut illius fides nostræ fidei sit typus. Nec dixit, si autem illi reputatum est, verisimile est ut etiam nobis, ne id in syllogismum verteret; sed ex auctoritate divinarum Legum loquitur, efficitque ut id totum Scripturæ sententia sit. Cur enim scriptum est, inquit, nisi ut discamus, quod nos quoque sic justificati simus? eidem quippe Deo credidimus pro iisdem rebus, etsi non in iisdem personis. Cum autem fidem nostram dicit; Dei quoque ineffabilem benignitatem dicit, quam semper circumversat, crucem in medium afferens; quod et nunc declaravit his verbis : « Qui traditus » est propter peccata nostra, et resurrexerit propter justifica-

[1] Rom. IV, 23, 24. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 123-127.

» tionem nostram[1]. » Vide quomodo postquam causam mortis dixit, eamdem resurrectionis causam afferat. Cur, inquit, crucifixus est? Non ob proprium peccatum, ut liquet ex resurrectione. Si enim peccator erat, quomodo resurrexit? Si resurrexit, palam est non peccatorem fuisse; si peccator non fuit, cur crucifixus est? Pro aliis. Si pro aliis, omnino resurrexit. Ne diceres enim, quomodo tot peccatis obnoxii, possumus justificari? ostendit eum qui peccata omnia delevit; ut et ex fide Abrahæ, per quam ille justificatus est, et ex fide salutaris passionis, per quam a peccatis liberati sumus, sermonem confirmaret. Postquam autem ejus mortem dixerat, de resurrectione loquitur. Non enim ideo mortuus est, ut supplicio obnoxios haberet, et damnatos, sed ut benefaceret; ideo enim mortuus est et resurrexit, ut justos efficeret. « Justificati ergo ex fide, pacem habeamus » ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum[2]. » Quid sibi vult illud, « Pacem habeamus. » Quidam ita explicant : Ne seditiones moveamus contendentes, ut legm introducamus. Mihi autem videtur de vivendi ratione nobiscum hic disseri. Quia enim ubi plura de fide disseruerat, et de justitia per opera, hanc adjecit; ne quis putaret hæc dicta ignaviæ occasionem fore, ait : « Pacem habea- » mus; » id est, ne ultra peccemus, nec ad priora revertamus : hoc enim est bellum habere contra Deum. Et quomodo, inquies, fieri potest, ut ne ultra peccemus? Quomodo illud prius fieri potuit? Si enim tot peccatis obnoxii, ab omnibus per Christum liberati sumus; multo magis illius ope fiet ut in hoc statu maneamus. Non par enim res est pacem, quæ non erat, accipere, et datam servare; quia acquisitio difficilior est, quam conservatio. Attamen quod difficilius erat, facile fuit, et in opus exiit. Ergo id quod facilius est nullo negotio perficiemus, si hæ-

[1] Rom. IV, 25. — [2] Id. V, 1.

reamus ei qui illa nobis perfecit. Hic vero non facilitatem tantum mihi indicare videtur; sed etiam id quod rationabile sit. Si enim nos debellatos reconciliavit, in reconciliatione persistere par est, et hanc illi vicem rependere, ut ne videatur ille pravos et ingratos cum Patre reconciliasse. « Per ipsum enim, inquit, habuimus accessum » ad fidem[1]. » Si ergo procul positis accessum præbuit, multo magis prope stantes retinebit.

II. Tu vero mihi consideres velim, quomodo ubique duo illa ponit et quæ ab ipso, et quæ a nobis sunt. Sed quæ ab ipso sunt varia et multa et diversa. Nam mortuus est propter nos, reconciliavit nos, adduxit, gratiam dedit ineffabilem; nos vero fidem solam attulimus; ideo ait: « In fide; in hanc gratiam in qua stamus. » Quam, quæso, gratiam? Qua dignamur Dei cognitione, qua ab errore liberamur, qua veritatem cognoscimus, qua omnia per baptismum bona consequimur. Ad hoc enim nobis accessum præbuit, ut hæc accipiamus dona. Neque enim fecit tantum ut peccatorum remissionem obtineremus, sed et ut innumeras consequeremur dignitates. Neque hic stetit, sed etiam alia promisit, ineffabilia illa mentem et rationem superantia bona. Ideo utraque posuit; cum enim dicit, gratiam, præsentia significavit, quæ accepimus; cum autem dicit: « Et gloriamur in spe gloriæ Dei, » futura revelavit omnia: ac bene dixit: « In qua stamus. » Talis quippe est gratia Dei; finem non habet, non novit terminum; sed ad majora semper procedit, quod apud homines non est. Exempli causa: accepit quis principatum et gloriam et potentiam; sed non in hac perpetuo stetit, verum cito ab illa excidit; atque etiamsi nemo auferat, mors superveniens omnino tollet. Quæ vero Dei sunt, non talia. Non enim homo, non tempus, non rerum conditio, non ipse

[1] Rom. v, 2.

diabolus, non mors adveniens, ab iis nos depellere poterit. Sed quando morimur, tunc illa firmius tenemus, et in progressu semper pluribus fruimur. Quapropter, si non credis futuris, a præsentibus et ab iis quæ jam accepisti, crede illis. Ideo enim ait: « Et gloriamur in spe gloriæ Dei, » ut discas quam oporteat esse fidelis hominis animam. Neque enim de datis tantum, sed etiam de iis quæ danda sunt, ac si jam data essent, certiorem esse oportet: gloriatur enim quis super iis quæ jam accepit. Quia igitur et futurorum spes ita firma et explorata est, ut eorum quæ jam data sunt; in illa quoque similiter gloriamur. Ideoque illa gloriam vocavit. Si enim ad Dei gloriam conferant, omnino evenient; etsi non propter nos, propter ipsum tamen. Et quid dico, inquies, futura bona digna esse ut ob ea gloriemur? Ipsa quoque præsentia mala satis sint, ut de iis nos congratulari oporteat; ideo subjunxit: « Non solum » autem, sed et gloriamur in tribulationibus[1]. » Cogita igitur quanta sint futura, quando de iis quæ tristia esse videntur altum sapimus. Tantum est Dei donum, et sic in illo nihil ingratum est. In rebus namque exterioribus, certamina laborem habent, dolorem et miseriam; coronæ vero et præmia in voluptatem conjiciunt; hic vero non sic, sed certamina non minorem quam præmia voluptatem afferunt. Quia enim multæ tunc erant tentationes, regnum autem in spe erat, et graviora præ manibus, bona autem in expectatione; hoc autem infirmiores frangebat; ideo ante coronas, jam illis præmia largitur, dicens oportere in tribulationibus gloriari. Nec dixit: « Oportet vos gloriari; » sed, « Nos gloriamur, » inquit, in propria persona adhortationem inducens. Deinde quia dictum illud novum inopinatumque esse videbatur, quod cum fame luctantem, cum catenis, cum tormentis, cum contumeliis et

[1] Rom. v, 3.

opprobriis gloriari oporteret, illud demum probat; quodque majus est, hac gloriatione digna dicit; non tantum propter illa futura, sed propter præsentia. Nam ipsæ per sese tribulationes bonæ sunt. Quare? quia ad patientiam excitant. Quapropter cum dixisset, « Gloriamur in tribu» lationibus, » causam adjecit dicens : « Scientes quod tri» bulatio patientiam operatur. » Vide rursum contentionem Pauli, quomodo in contrarium sermonem vertit. Quia enim tribulationes efficiebant, ut illi animum desponderent circa futura, et desperarent, dicit propter illas ipsas fidendum, nec de futuris desperandum esse : « Tribulatio » enim patientiam operatur, inquit, patientia vero proba» tionem, probatio vero spem, spes autem non confun» dit[1]. » Non modo enim tribulationes spem hujusmodi non tollunt, sed etiam astruunt. Ante futura enim magnum fructum tribulatio habet, nempe patientiam, et quod probatum faciat eum qui tentatur. Confert autem etiam aliquid ad futura : facit enim ut spes in nobis vireat. Nihil quippe ita apparat ad bene sperandum, ut bona conscientia.

III. Nemo itaque eorum qui probe vixerunt, de futuris desperat; ut et multi qui bonam vitam non curant, mala gravati conscientia, neque judicium neque retributionem esse vellent. Quid ergo? An in spe nobis bona sunt? In spe certe; sed non humana, quæ cadit, et sæpe sperantem pudefacit; illo a quo præsidium sperabatur vel mortuo, vel vivente quidem, sed mutato animo. Verum nostra non sunt talia : sed firma semper et immota spes est. Qui enim promisit, semper vivit; nos vero qui bonis illis fruemur, etsi moriamur; at resurgemus : et nihil omnino est quod nos confundere possit, ut qui frustra et temere fluxam spem amplexi simus. Cum ergo his dictis ab omni prorsus dubitatione illos liberasset, hic non sistit gradum; sed fu-

[1] Rom. v, 3-5.

tura rursum inducit; gnarus infirmiores, qui præsentia quærunt, neque his contentos esse. Illis autem futuris fidem facit per ea quæ jam data sunt. Ne quis enim dicat: Quid ergo si nobis nolit Deus gratificari? Quod enim possit, et maneat et vivat omnes scimus. Unde vero scimus quod etiam volet? Ab iis quæ facta sunt. Quænam facta sunt? Amor ille, quem circa nos exhibuit. Quid fecit, inquies? Spiritum sanctum dedit. Quapropter cum dixisset, « Spes non confundit, » hujus rei demonstrationem addi» dit dicens : « Quia gratia Dei diffusa est in cordibus nos» tris[1]. » Non dixit : « Data est, » sed, « Diffusa est in cordibus nostris, » largitatem indicans. Quod enim maximum erat donum, hoc dedit; non cœlum, terram et mare; sed quod his omnibus pretiosius erat; Angelos ex hominibus, filios Dei et fratres Christi fecit. Quid hoc est? Spiritus sanctus. Nisi autem vellet nos post labores magnis donare coronis, non ante labores tot bona dedisset. Nunc vero amoris sui fervorem per hæc indicat, quod non sensim et pedetentim nos honoraverit; sed fontem bonorum simul dederit, et hoc ante certamina. Quapropter, etiamsi non sis admodum dignus, ne desperes, cum apud judicem patronum habeas, nempe charitatem. Ideo ille cum dixisset, « Spes non confundit, » non operibus nostris, sed Dei dilectioni totum retulit. Postquam Spiritum datum dixit, transit rursus ad crucem, sic dicens; « Adhuc enim Chris» tus, cum infirmi essemus, secundum tempus pro impiis » mortuus est. Vix enim pro justo quis moritur : nam pro » bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem cha» ritatem suam Deus erga nos[2]. » Id est, si enim pro viro virtute prædito nemo forte mori velit, cogita Domini tui dilectionem, qui non pro virtute præditis, sed pro peccatoribus et inimicis crucifixus visus est; id quod etiam pos-

[1] Rom. v, 3-5. — [2] Ibid. 6-8.

tea dicit : « Quia si, cum nos peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est; multo magis nunc justificati » in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum. Si » enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per » mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus » in vita ipsius[1]. » Hæc dicta repetita videntur, non sunt tamen, si quis attente consideret. Considera autem : vult illis fidem facere de futuris, et primo a justi sententia illos pudefacit, cum dicit, adhuc certior factus est ille, quia quod promisit Deus potest exequi; deinde, a gratia data; postea, a tribulationibus, quia possunt illæ nos in spem inducere; ac rursum a Spiritu, quem accepimus; demumque a morte, et a pristina nequitia nostra illud probat. Et videtur quidem, ut dixi, unum idemque esse quod dicitur, sed duo, et tria et multo plura reperiuntur. Primum, quod mortuus sit; secundum, quod pro impiis; tertium, quod reconciliaverit, salutem dederit, justificaverit, immortales reddiderit, quod filios et hæredes fecerit. Non igitur a morte tantum corroborari oportet, ait, sed etiam a dono per mortem nobis collato, quanquam, si mortuus esset tantum pro nobis qui tales sumus, maximum amoris argumentum esset, id quod factum est; cum autem constet illum morientem dona, et tanta dona largitum esse, talibus hominibus, omnem hyperbolem superant ea quæ facta sunt, et vel stupidissimum ad fidem deducant. Neque enim alius salutem nobis daturus est, quam is qui nos peccatores sic amavit, ut et se ipsum traderet. Vides-ne quantam locus hic probationem afferat ad spem futurorum astruendam? Antehac enim duo nobis erant ad salutem difficilia; quod peccatores essemus, et quod per mortem Domini salutem consequi oporteret. Quod creditu difficile erat antequam fieret, multaque opus habebat charitate ut

[1] Rom. v, 9. 10.

fieret. Nunc vero postquam hæc evenere, reliqua faciliora sunt. Etenim amici facti sumus : nec ultra morte opus est. Qui igitur inimicis ita pepercit, ut Filio suo non parceret, nunc amicis non patrocinabitur, cum jam nulla sit necessitas ut Filius tradatur? Vel enim quis salutem non affert, quod non velit; vel quod sæpe, etiamsi velit, non possit : neutrum vero possit de Deo dici : nam quod voluerit inde liquet quod Filium suum tradiderit : quod vero possit etiam demonstravit, quando peccatores justificavit. Quid igitur prohibet, quominus nos futura consequamur? Nihil. Deinde rursus, ne peccatores, inimicos, infirmos, impios audiens, pudore afficiaris et erubescas, audi quid dicat : « Non solum autem, sed et gloriamur in Deo per » Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc re» conciliationem accepimus[1]. » Quid est illud, « Non solum » autem? » Non solum salutem consecuti sumus, inquit, sed etiam de hoc ipso gloriamur, de quo quispiam putaverit nos erubescere. Quod autem in tanta nequitia viventes salvi fuerimus, signum est nos multum diligi ab eo qui salvos nos fecit. Non enim per Angelos aut Archangelos, sed per Unigenitum salutem nobis contulit. Itaque et quod salutem dederit, et quod talibus dederit, quodque per Unigenitum, neque modo per Unigenitum, sed per sanguinem ipsius, id mille nobis gloriæ coronas nectit. Nihil enim ad gloriam et fiduciam excitandam ita confert, quam quod amemur a Deo, et quod illum vicissim amemus. Hoc Angelos splendidos reddit, hoc Principatus et Potestates; hoc regno majus est. Ideo Paulus hoc præferebat regno. Idcirco incorporeas Potestates beatas dico, quod ament eum et in omnibus ei obediant. Hinc igitur illas Propheta mirabatur dicens : « Potentes virtute, fa» cientes verbum illius[2] : » hinc et Seraphinos Esaïas cele-

[1] Rom. v, 11. — [2] Psal. CII, 20.

brabat, ac magnam ipsorum virtutem, quod starent prope gloriam illam; id quod dilectionis maximæ signum erat.

IV. Imitemur ergo et nos supernas illas Potestates, et non modo prope solium stare curemus, sed etiam eum qui in solio sedet in nobis habitantem habere. Ille namque et se odientes amavit et amare perseverat. « Etenim »solem oriri facit super malos et bonos, et pluit super »justos et injustos[1]. »Tu ergo te amantem ama; te quippe amat. Et quomodo, inquies, ille qui amat, gehennam, pœnam et supplicium comminatus est? Ex eo ipso quod amet. Nam malitiam rescindens, et timore tanquam freno tuum coërcens ad pejora impetum, nihil non agit, ut per bona et molesta pronum tuum ad infima animum retineat, et ad se reducat et abducat ab omni nequitia, quæ est gehenna gravior. Quod si de jam dictis rideas, et omnino malis in nequitia vivere, quam uno affligi die, nihil mirum. Nam hoc imperfecti animi tui signum est, et ebrietatis insanabilisque morbi. Nam et pueruli, cum vident medicum ignem vel sectionem inducentem, fugiunt et resiliunt, ejulantes et sese lacerantes, maluntque in perpetua corporis purulentia perire, quam temporaneum sustinendo dolorem, sanitatem postea assequi. At qui mente valent, sciunt gravius esse ægrotare, quam aliqua sectione affici, quemadmodum etiam improbum esse pejus est, quam puniri. Hoc enim est curari, et postea bene valere, illud vero perire et in perpetua ægritudine versari. Quod autem bona valetudo ægritudini sit præferenda nemini non notum est. Quandoquidem et fures, non quando ipsorum latera perfodiuntur, sed quando muros perfodiunt et occidunt, lacrymis digni sunt. Si enim melior est anima corpore, ut revera melior est; illa mortua magis lugendum et gemendum est; quod si illa minime sentiat, ideo magis lugenda

[1] Matth. v, 45.

est. Nam qui impuro amore amant magis sunt deplorandi, quam ii qui febri laborant, similiterque ebriosi magis, quam ii qui tormentis applicantur. At si illa graviora, inquies, cur potius illa eligimus? Quia plerisque hominibus secundum proverbium pejora placent, illaque diligunt, meliora prætermittentes : id quod etiam in cibis videre est, atque in vitæ institutis, in æmulatione, et in voluptatibus, in mulieribus, in domibus, in mancipiis, in agris, in aliisque omnibus. Utrum enim dulcius, quæso te, cum fœminis an cum masculis congredi, cum fœminis an cum mulabus? Attamen multos invenimus, qui cum brutis coëunt, et masculorum corpora deturpant : quanquam ea, quæ secundum naturam sunt, iis quæ contra naturam suaviora sint. Attamen multi sunt, qui risu digna, injucunda, et supplicium habentia, ut suavia persequuntur. Illis enim hæc suavia videntur esse, inquies. At hac ipsa de causa miseri sunt, quod suavia putent ea esse quæ minime suavia sunt. Sic etiam supplicium peccato deterius esse putant. At non sic est, sed contrarium omnino. Nam si supplicium peccatis inflictum malum esset, Deus mala malis non addidisset, neque illos pejores reddere voluisset. Qui enim omnia facit ut malitiam extinguat, non illam augeret. Ergo non malum est delinquenti quod puniatur; sed eidem malum est, si non puniatur; ut ægrotanti malum si non curetur. Nihil enim ita malum est ut absurda concupiscentia; cum absurdum dico, de deliciis loquor, de gloria intempestiva, de principatus amore, deque omnibus uno verbo, quorum necessitas nulla est. Nam qui talis est, qui mollem et solutam vitam agit, videtur quidem omnium felicissimus esse, sed est omnium miserrimus : qui molestas et duras dominas inducit in animam suam. Ideo laboriosam nobis Deus hanc vitam reddidit, ut nos a tali servitute liberaret, et in puram libertatem adduceret. Ideo

supplicium comminatus est, et vitam nostram laborum consortem fecit, mollitiem constringens. Sic Judæi cum luto et lateritio operi astricti essent, mansueti erant, Deumque frequenter invocabant; postquam autem libertatem adepti sunt, murmuravere, et Deum irritaverunt; sexcentisque se malis involverunt. Quid igitur dixeris, inquies, de iis, quos sæpe ærumna transversos egit? Illud non ex ærumna provenisse; sed ex illorum infirmitate. Neque enim si quis stomachum infirmum habens acre pharmacum accipiat, quo purgari possit; sed ab illo alteratur; non id pharmaco tribuemus, sed membri infirmitati; idipsum quoque de animi debilitate dicemus. Nam qui ab ærumna subvertitur, id multo magis a desidia patietur; si enim is vinctus cadit, hoc quippe ærumna est, multo magis solutus ceciderit; si constrictus subvertitur, multo magis relaxatus. Et quomodo, inquies, potero non subverti si adsit ærumna? Si cogites te, velis nolis, illam laturum esse; sed si cum gratiarum actione, magnum quidpiam lucraturum esse; sin invitus, mœrens et blasphema proferens, non minorem reddes calamitatem, sed majorem facies tempestatem. Hæc cogitans, id quod necessario accidit, ex proposito voluntatis admittamus; exempli causa, filium qui genuinum amisit; alius facultates omnes; si cogites id vitari non posse, sed ex inevitabili calamitate fructum decerpi posse, illam generose ferendo, et blasphemiæ loco laudem Domino referas, sic mala te non volente illata, in propositi et voluntatis merita vertentur. Vidisti-ne filium immaturæ ætatis abreptum? Dic, «Dominus dedit, Dominus abstulit[1].» Viditis-ne facultates pessumdatas? Dic, «Nudus egressus sum de utero matris meæ, et nudus revertar[2].» Vidisti improbos prospere agentes, et justos infeliciter rem gerere, et innumeris af-

[1] Job. 1, 21. — [2] Ibid.

fligi malis, nec potes horum causam explorare? dic : « Ut » jumentum factus sum apud te: ego tamen semper tecum[1]. » Si vero causam quæras, cogita diem a Deo constitutum esse, quo judicaturus est orbem; et omnem excuties dubitationem : tunc enim unusquisque secundum meritum accipiet; ut Lazarus et dives. Recordare Apostolorum : illi enim flagellati, pulsi, et millia patientes, gaudebant, quod dignati essent pro nomine Christi contumeliam ferre. Et tu itaque si ægritudine labores, id fortiter feras, et Deo gratias reddas; sicque eamdem quam illi mercedem accipies. Quomodo autem in morbo, in doloribus poteris gratiam habere? Si illum sincere ames. Nam si tres pueri in fornacem conjecti; et alii vinculis constricti, vel innumeris afflicti malis, non destiterunt a gratiarum actione; multo magis ii qui morbis, et duris infirmitatibus affligantur, hoc facere poterunt. Nihil enim est, nihil certe, quod amor non vincat. Cum porro Dei amor est, omnibus est sublimior, neque ignis, neque ferrum, non paupertas, non infirmitas, non mors, non quidvis aliud grave videbitur ei, qui hoc amore detentus est; sed omnia irridebit, et ad cœlum volabit; nec alio modo affectus erit quam ii qui illic degunt; nihil aliud respiciens, non cœlum, non terram, non mare, sed unam attendens pulchritudinem, gloriæ nempe illius : neque præsentis vitæ ærumnæ illum deprimere, neque prospera et voluptatem ferentia inflare poterunt. Hunc ergo diligamus amorem, cui par nihil est, et propter præsentia et propter futura; imovero et imprimis, propter ipsam amoris naturam. Sic enim liberabimur et a præsentis et a futuræ vitæ suppliciis, et regno fruemur. Cæterum neque liberatio a gehenna, neque regni illius possessio magnum quidpiam est, si comparetur cum illo, quod dicturi sumus. Illis omnibus majus est, Chris-

[1] Psal. LXXII, 22.

tum et amatum et amatorem habere. Si enim apud homines hic amor mutuus omni voluptate superior est; cum apud Deum hic mutuus amor concurrit, quis sermo, quæ mens possit istius animæ felicitatem declarare? Nulla id potest mens; sed experientia tantum. Ut ergo et spiritualem hanc lætitiam, et beatam vitam, et mille bonorum thesaurum experientia ediscamus, relictis omnibus, hunc amorem amplectamur, et ad lætitiam nostram et ad amati Dei gloriam. Quia ipsi gloria et imperium cum Unigenito et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT V.

Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum intravit, et per peccatum mors; sic et in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt[1].

I. Quemadmodum[2] optimi medici radicem semper morborum explorant, et ad ipsum mali fontem semper veniunt; sic et beatus Paulus. Cum dixisset enim nos justificatos fuisse, idque ostendisset a Patriarcha, a Spiritu, et a morte Christi; neque enim mortuus fuisset, nisi justificaturus esset; probat demum aliunde ea quæ per hæc demonstraverat, et a contrariis propositum statuens, id est, a morte et a peccato, quærit quomodo et unde mors intraverit, et qua ratione dominata fuerit. Quomodo ergo intravit mors, et dominata est? Per peccatum unius. Quid sibi vult illud, « In quo omnes peccaverunt? » Illo lapso, ii

[1] Rom. v, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. xi, p. 127.

etiam qui de ligno non comederant, effecti sunt ex illo omnes mortales. « Usque ad legem enim peccatum erat in » mundo : peccatum autem non imputatur, cum non est » lex [1]. » Illud, « Usque ad legem, » quidam tempus illud ab ipso indicari putant, quod ante legem datam fuit ; nempe quo Abel, Noë et Abraham vixerunt, donec Moyses natus est. Quod ergo tunc erat peccatum ? Quidam dicunt : illud quod in paradiso admissum est significari. Nondum enim erat solutum, inquit, sed ejus fructus florebat : nam communem illam mortem attulit, quæ dominabatur et tyrannidem exercebat. Cur ergo subjungit, « Peccatum au» tem non imputatur, cum non est lex ? » Ex objectione Judæorum, inquit, ii qui nobiscum sentiunt et loquuntur, hoc ipsum posuisse dicunt ; quod si non sit peccatum sine lege, quomodo mors omnes qui ante legem erant absumpsit ? Mihi autem videtur id quod dicturi sumus, rationi magis consentaneum esse, et cum apostolica mente consentire. Quid illud est ? cum dixisset, « Usque ad legem peccatum fuisse in » mundo, » hoc mihi videtur dicere, quod post datam legem peccatum ex transgressione ortum, dominatum sit, et tandiu dominatum sit donec lex esset. Neque enim consistere potest peccatum, inquit, cum lex non est. Si ergo, inquies, hoc peccatum ex legis transgressione mortem peperit, quomodo qui ante legem fuerunt omnes mortui sunt ? si enim ex peccato mors radicem habuit, et si non extante lege peccatum non imputatur, quomodo mors dominabatur ? Unde palam est non peccatum illud quod est legis transgressio, sed illud Adami peccatum inobedientiæ, ipsummet fuisse quod omnia perdidit. Et quænam hujus rei probatio est ? Quod ante legem omnes morerentur. « Reg» navit enim mors, inquit, ab Adam usque ad Moysem, » etiam in eos qui non peccaverunt. » Quomodo regnavit ?

[1] Rom. v, 13.

« In similitudinem prævaricationis Adæ, qui est figura » futuri[1]. » Ideo enim typus est Christi Adam. Quomodo, inquies, typus? Quia sicut ille ex se ortis, licet non comederint de ligno, causa fuit mortis per cibum illum inductæ, ita et Christus suis, licet non juste egerint, justitiæ conciliator fuit, quam per crucem nobis omnibus largitus est. Quapropter semper et ubique huic rei insistit, et frequenter hoc in medium adducit dicens : « Sicut per unum ho» minem mors intravit in mundum ; » et, « Si unius peccato » multi mortui sunt, » et, « Non sicut per unum peccatorem, » ita donum ; » et, « Judicium ex uno in condemnationem ; » et rursus, « Si enim per unius delictum mors regnavit per » unum ; » et, « Itaque si per unius delictum ; » et rursum, « Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores effecti » sunt multi : » neque ab hoc uno desistit : ut cum tibi dixerit Judæus? « Quomodo uno Christo recte operante, orbis salutem est adeptus? » possis ipsi dicere : « Quomodo uno inobediente Adamo, orbis condemnatus est? « Quanquam non par sit peccatum gratiæ, nec par sit mors vitæ, nec diabolus Deo, sed immensum sit discrimen. Cum igitur et ex natura rei, et a rem suscipientis potestate, et ab ipso decoro; Deo quippe multo decentius est servare, quam punire, cum ex his, inquam, præstantia et victoria pariatur, quam, quæso, incredulitatis rationem habeas? Quod igitur id quod factum est ratione nitatur, ostendit dicens : « Sed non sicut delictum, ita et donum. Si enim » unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei » et donum in gratia unius hominis Jesu Christi, in plures » abundavit[2]. » Id est, si peccatum tantum valuit, atque unius hominis peccatum ; gratia, imo Dei gratia, nec modo Patris, sed etiam Filii, quomodo non longe superabit? Hoc enim multo magis rationi consonum. Alterum enim

[1] Rom. v, 14. — [2] Ibid. 15.

pro altero pœnas dare, non æquum videtur; alterum vero propter alterum servari, id certe magis decorum et consentaneum. Si ergo illud, multo magis hoc factum est.

II. Quod ergo id decorum et congruens sit, his ille probavit. Illo autem commonstrato, hoc postea facile admittebatur; imo etiam necessario sequebatur, ut ex sequentibus probat. Quomodo id probat? «Non sicut per »unum peccantem, ita et donum, inquit: Nam judi»cium quidem ex uno in condemnationem; gratia autem »ex multis delictis in justificationem[1].» Ecquid hoc sibi vult? quod peccatum mortem et damnationem inducere potuerit; gratia vero non illud modo peccatum abstulerit; sed alia quoque omnia quæ post illud admissa sunt. Ne enim illud, «Sicut,» et illud, «Ita,» parem inducerent bonorum et malorum mensuram; neve putares audita Adami voce, ipsius duntaxat peccatum abstersum esse, dicit ille delicta multa sublata fuisse. Undenam hoc liquet? Quia post innumera illa peccata, quæ post illud in paradiso admissum secuta sunt, in justificationem res deducta est: ubi autem est justitia, ibi vita et infinita bona necessario consequuntur; sicut ubi est peccatum, ibi mors quoque est. Justitia enim plus est quam vita, quandoquidem radix vitæ est. Quod igitur plurima inducta sint bona, neque illud modo peccatum, sed etiam cætera omnia sublata sint, id ipse declarat, «Gratia ex multis delictis ad justifi»cationem:» unde necessario illud quoque ostensum est, mortem radicitus avulsam fuisse. Probandum vero restat, quoniam secundum primo majus esse dixit, ut hoc quoque astruatur. Primo quippe dixit: «Si unius peccatum omnes »morti tradidit; multo magis unius gratia servare poterit.» Postea ostendit non illud modo peccatum per justitiam sublatum fuisse, sed etiam cætera omnia; neque solum

[1] Rom. v, 16.

abstersa peccata fuisse, sed datam quoque fuisse justitiam; nec modo tantum peofuisse Christum, quantum Adam nocuerat; sed longe magis. Quia igitur tanta pronuntiavit, hic majore opus est probatione. Quomodo igitur illud astruit? «Si enim unius delicto, inquit, mors regnavit per »unum, multo magis ii, qui abundantiam gratiæ et dona»tionis et justitiæ acceperunt, in vita regnabunt per unum »Jesum Christum[1].» Id est : quid mortem contra mundum totum armavit? Quod unus tantum homo de ligno comedisset. Si ergo mors ex uno delicto tantam vim accipit; cum quidam inventi sint qui multo majorem peccato illo gratiam et justitiam acceperunt, quomodo poterant deinde morti esse obnoxii? Ideo non hic dixit : «Gratiam,» sed, «Abundantiam gratiæ.» Non modo enim quantum opus erat ad peccatum tollendum, ex gratia illa accepimus; sed multo amplius. Nam a supplicio liberati sumus, et nequitiam omnem exuimus, ac primo regenerati, resurreximus, sepulto veteri homine : redempti sumus, et sanctificati, atque in adoptionem adducti, justificati, ac fratres Unigeniti effecti, et cohæredes ejusdem corporis et carnis consortes, sicut caput corpori, ita ipsi juncti sumus. Hæc itaque omnia abundantiam gratiæ Paulus vocavit, ostendens nos pharmacum accepisse non modo par vulneri; sed etiam sanitatem, pulchritudinem, honorem, gloriam, et dignitates longe naturam nostram superantes. Quæ singula sola poterant mortem solvere : cum autem omnia simul concurrunt, neque vestigium, neque umbra illius videri potest, cum radicitus deleta fuerit. Quemadmodum ergo si quis hominem obolos sibi decem debentem in carcerem tradat; neque ipsum solum, sed etiam uxorem, filios et famulos propter ipsum; alius vero accedens, non decem tantum obolos numeret, sed etiam decies

[1] Rom. v, 17.

mille talenta auri, et vinctum in regias ædes inducat, atque in solium celsissimum collocet, consortemque supremi honoris et splendoris reddat; qui decem obolos commodaverat. eorum ultra reminisci non poterit; sic et in nobis contigit. Longe plura enim quam debeamus solvit Christus, et tanto plura, quanto immensum pelagus ad stillam aquæ collatum majus est. Ne itaque dubites, o homo, cum tantas bonorum divitias videas : nec quæras quomodo illa mortis, et peccati scintilla extincta sit, cum in illam tot charismatum mare immissum fuerit. Hoc enim et Paulus subindicavit dicens eos, qui abundantiam gratiæ et justitiæ acceperunt, in vita regnaturos esse : et postquam illud clare commonstravit, rursus primum syllogismum refert, et repetitione confirmat dicens, si propter delictum illius omnes dedere pœnas, hinc posse illos justificari : quamobrem ait; «Igitur sicut per unius delictum » in omnes homines ad condemnationem; sic et per unius » justificationem in omnes homines ad justificationem » vitæ[1]. » Et hac de re iterum concertat his verbis : « Sicut » enim per unius hominis inobedientiam homines multi » peccatores effecti sunt, sic et per unius obedientiam » justi constituentur multi[2]. » Ac videtur quidem dictum illud non parvam inferre quæstionem. Si quis vero studiose attenderit, illa facile solvetur. Quænam igitur illa quæstio est? nempe dicere, per inobedientiam unius multos effici peccatores. Quod enim illo peccante, et mortali facto, qui ex illo orti sunt tales efficiantur, id a verisimili non abhorret; quod autem ex inobedientia illius alter peccator fiat, id quam consequentiam habuerit? Invenietur quippe ille non pœnas debere, nisi ex se peccator fuerit.

III. Quid igitur hic significat illud, « peccatores? » Mihi quidem videtur supplicio obnoxios, et ad mortem

[1] Rom. v, 18. — [2] Ibid. 19.

damnatos. Quod igitur Adamo mortuo, omnes simus mortales effecti, id clare et pluribus ostendit. Quod quæritur autem est, cur ita factum sit; sed nondum illud adjicit; neque enim id ad rem præsentem pertinet. Nam contra Judæum decertatur, qui dubitat ac deridet illam per unum hominem justitiam. Ideo postquam ostendit supplicium ab uno in omnes derivatum, cur id factum sit non addit: neque enim superflue loquitur; sed circa necessaria tantum instat. Hoc enim non magis illum, quam Judæum, dicere cogebat certaminum lex: quapropter rem insolutam relinquit. Quod si quis vestrum quærat, hoc dicemus, nos a morte hujusmodi ac condemnatione non modo nihil læsos fuisse, si advigilemus; sed etiam lucratos esse cum mortales effecti sumus: primo quod in corpore immortali peccemus; secundo quod innumeras philosophiæ ansas hinc mutuemur. Nam ut modum servemus, ut temperantes simus et nos reprimamus, utque ab omni nequitia abstineamus, et præsens et expectata mors suadet. Ad hæc vero, imo potius ante hæc, alia plurima nobis intulit bona. Hinc enim Martyrum coronæ, Apostolorum bravia: sic Abel justificatus est; sic Abraham mactato filio; sic Joannes propter Christum occisus; sic tres pueri; sic Daniel. Si enim velimus, nec mors, nec quidem ipse diabolus nobis nocere poterit. Ad hæc illud quoque dici potest, immortalitatem nos excepturam esse, et ad modicum tempus admonitos, futuris nos fruituros esse bonis: postquam in hac vita quasi in litterario ludo, ex morbis, ærumnis, tentationibus, paupertate, et aliis, quæ gravia videntur esse, instituti et idonei facti fuerimus ad futurorum bonorum adeptionem. « Lex autem subintravit, ut abundaret delictum[1]. » Postquam enim ostendit ab Adamo damnatum orbem, et a Christo salute donatum, atque a supplicio li-

[1] Rom. v, 20.

beratum; opportune de lege quærit, opinionem quam de illa habebant deprimens. Non modo enim, inquit, nihil profuit, nec juvit; sed etiam illa subintrante auctus est morbus. Illud vero, ut, hic non causam indicat, sed eventum. Non enim ideo data est ut abundaret; sed ut minueret et tolleret peccatum: sed contrarium evenit; non ex naturæ lege, sed ex accipientium ignavia. Cur vero non dixit, «Lex data est;» sed, «Lex subintravit?» Temporaneum ostendens illius usum; non autem proprium vel præcipuum: quod etiam in Epistola ad Galatas diverso modo dicit: « Antequam enim veniret fides, a lege, inquit, custodiebamur, » conclusi ad fidem quæ revelanda erat [1]. » Itaque lex non sibi, sed alteri gregem custodiebat. Quia enim Judæi illiberales erant ac dissoluti et ad ipsa dona supini, ideo lex data est, ut illos magis coargueret, et clare doceret quo in statu essent, atque accusationem augens, illos magis constringeret. Verum ne timeas: neque enim ut majus supplicium esset id factum est; sed ut major appareret gratia. Ideo subjicit: « Ubi abundavit peccatum, superabundavit » gratia;» non dixit: « Abundavit;» sed « Superabundavit.» Non modo enim a supplicio liberavit, sed etiam peccatorum remissionem et vitam dedit, aliaque etiam, quæ sæpe diximus; ac si quis febricitantem non solum a morbo liberaret, sed etiam formosum, fortem, honoratum redderet; aut esurientem non modo aleret; sed multis pecuniis donaret, atque ad imperium maximum eveheret. Et quomodo, inquies, abundavit delictum? Innumera dedit lex præcepta: quia ergo illa omnia transgressi sunt, abundavit delictum. Vides-ne quantum intersit gratiam inter et legem? Lex enim additamentum damnationis facta est: gratia vero doni redundantia.

IV. Postquam immensum Dei erga nos studium dixerat,

[1] Galat. III, 23.

rursus quærit principium et radicem mortis et vitæ : quænam igitur mortis radix est? Peccatum : ideo dixit : « Ut » sicut regnavit peccatum in mortem ; ita et gratia regnet » per justitiam in vitam æternam per Jesum Christum Do» minum nostrum [1]. » Hæc autem dixit, ostendens peccatum quidem quasi regem fuisse, mortem vero quasi militem sub ipso stantem et ab ipso armatum. Ergo si peccatum mortem armavit, palam est justitiam, quæ peccatum tollit, quæque per gratiam inducitur, mortem non modo armis spoliare ; sed etiam de medio tollere, et illius regnum totum auferre, quatenus ipsius regnum majus illo est ; quæ non per hominem vel per diabolum ; sed per Deum et per gratiam inducitur, et ad meliorem finem vitam nostram adducit, cum sit infinitum bonum : neque enim finem habebit ; ut hinc magis ediscas. Illud quidem nos a præsenti vita ejecit : gratia autem veniens, non præsentem, sed immortalem et æternam nobis vitam donavit. Horum autem omnium conciliator nobis est Christus. Ne itaque de vita dubites, cum justitiam habeas : justitia quippe major est quam vita, quia mater ejus est. « Quid ergo? Manebimus » in peccato ut gratia abundet? Absit [2]? » Rursus ad moralem transit sermonem, non quasi data opera illum inducens, ne videatur onerosus et molestus multis esse ; sed ex dogmatum serie. Nam si sermonem ita varians cavebat, ne forte isti ægre ferrent ; ideoque dicebat : « Audacius » autem vobis scripsi ex parte [3] ; » nisi hoc fecisset, asperior illis visus fuisset. Postquam ergo monstravit magnam esse gratiam peccata gravia curandi ; cum hinc insipientibus videretur hoc dictum adhortationem esse ad peccandum ; si enim ideo, aiebant, major visa est gratia, quia magna peccata admisimus, peccare ne desinamus, ut amplior gratia ostendatur ; ne igitur hæc dicerent vel opi-

[1] Rom. v, 21. — [2] Id. vi, 1. — [3] Id. xv, 15.

narentur, vide quomodo objectionem subvertat, primo negatione, dicens, absit; ut solet in iis, quæ absurda esse in confesso est. Deinde ratiocinium adhibet, cui repugnari nequeat. Quale illud. « Qui mortui sumus, inquit, pec-» cato, quomodo adhuc vivemus in illo[1]? » Quid est illud, « Mortui sumus? » an quod, quantum ad illud spectat, sententiam accepimus omnes? an quod mortui sumus illi, credentes, et illuminati? id quod certe potius dicendum. Hoc enim ostendit id quod sequitur. Quid autem est, mortuos esse peccato? In nullo deinceps ipsi obsequi. Hoc enim semel fecit baptisma; nos peccato mortuos reddidit. Oportet autem hoc studio nostro in perpetuum exequi; ut quantacumque imperet, non ultra dicto audientes simus, sed quasi mortui, immoti maneamus. Atqui alibi quoque ait ipsum peccatum mortuum esse; sed ibi ut facilem ostendat virtutem hoc profert. Hic vero quoniam auditorem excitare festinat, ad ipsum mortem transfert. Deinde, quia dictum illud obscurum erat, illud explicat vehementiore utens sermone. At enim: « An ignoratis, fratres, » quod quicumque in Christum baptizati sumus, in mortem » ipsius baptizati sumus? Consepulti igitur ipsi sumus per » baptismum in mortem[2]. » Quid sibi vult illud, « In mor-» tem ipsius baptizati sumus? » Ut ipsi moriamur sicut et ille. Baptisma enim crux est. Quod igitur Christo fuit crux et sepulcrum, hoc nobis baptisma fuit: etsi non iisdem in rebus. Ipse namque carne mortuus ac sepultus est; nos autem peccato utrumque. Quapropter non dixit: « Com-» plantati cum morte; » sed, « Cum similitudine mortis. » Mors enim est et hoc et illud, sed non ejusdem subjecti. Mors enim carnis, Christi est; mors peccati, nostra; ac quemadmodum illa, sic et hæc vera est. At etsi vera sit, ea quæ penes nos sunt conferamus oportet. Ideo subjungit:

[1] Rom. VI, 2. — [2] Ibid. 3, 4.

« Ut quemadmodum Christus surrexit a mortuis per glo- » riam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus[1]. » Hic cum recte vivendi studio, resurrectionem quoque subindicat. Quomodo? Credidisti, inquit, Christum mortuum fuisse et resurrexisse; ergo et quod ad te pertinet credito. Hoc enim illi simile est. Nam ad te quoque spectat et crux et sepulcrum. Nam si in morte et in sepulcro consors ipsi fuisti; multo magis in resurrectione et vita. Soluto namque majore, nimirum peccato; de minore, nempe mortis exitio, non est quod dubitetur. Verum hæc interim Paulus auditorum conscientiæ consideranda relinquit. Ipse vero proposita futura resurrectione, aliam a nobis resurrectionem exigit, novum institutum in præsenti vita, quod ex morum mutatione fiat. Nam cum fornicator castus efficitur; avarus, misericors; asper, mansuetus, hic tunc resurrectio fit, quæ futuræ proœmium est. Et quomodo resurrectio est? Mortuo peccato, et justitia exurgente; pristina vita deleta, nova autem hac et angelica vigente. Cum audis vitam novam, multam quære diversitatem et mutationem magnam. Verum in lacrymas erumpo et in gemitus magnos, cum cogito quantam a nobis philosophiam exigat Paulus, et in quantam nos ignaviam conjecimus, post baptismum ad priorem senectutem reversi, atque in Ægyptum redeuntes, et post manna, alia in memoriam revocantes. Decem enim aut viginti diebus post baptisma mutati, pristina rursum aggredimur. At non statutum dierum numerum, sed totam vitam expetit Paulus ad hoc vivendi institutum.

V. Nos autem ad pristinum vomitum reversi, post juventutem a gratia acceptam, a peccatis senectutem paramus. Nam pecuniarum amor, et absurdarum cupiditatum servitus, omneque tandem peccatum, senectutem operanti afferre solet; quod autem ad vetustatem senectutemque

[1] Rom. vi, 4.

declinat, interitui proximum est. Neque enim ita potest corpus per senectutem dissolvi, ut anima peccatis corrupta ac delapsa; ad extremas enim tunc nugas deducitur, futilia loquens, quemadmodum senes et deliri, atque pituita referta; necnon stupore atque oblivione, lippis instructa oculis, hominibus abominanda, et diabolo captu facilis est. Tales enim sunt peccatorum animæ; justorum vero animæ contra juvenescunt ac vigent, et in ipso ætatis flore sunt semper ad pugnam et luctum semper paratæ. Peccatorum vero animæ in quam minimo conflictu statim cadunt et pereunt: id quod declarans Propheta dicebat: « Tanquam » pulvis quem projicit ventus a facie terræ[1]. » Ita sunt versatiles, et damnum parantibus aditu faciles, qui in peccatis vitam agunt. Neque enim clare vident, nec sincere audiunt, nec articulatim loquuntur: singultu multo gravantur; ingentem in ore salivam circumferunt; atque utinam salivam; non enim id absurdum esset, sed jam cœno putidiora verba proferunt: quodque gravius est, ne spuere quidem hujusmodi verborum spumam possunt; sed manu excipientes execrando modo rursus illam atterunt, cum sit densa, nec facile solvi possit. Forte cum nausea et fastidio narrationem hanc excipitis; quanto magis rem ipsam fastidiretis. Nam si in corpore hæc ingrata et insuavia sunt, multo magis in anima. Talis erat juvenis ille, qui omnia sua consumpserat, et in extremam nequitiam devenerat; ita ut deliro omni et ægrotante debilior esset. At quando voluit, derepente novus factus est ex una animi voluntate ac mutatione. Postquam enim dixerat: « Revertar ad Patrem meum[2]: » hæc una vox omnia ipsi contulit bona; imovero non verbum tantum; sed opus cum verbo conjunctum. Non enim dixit: « Revertar, » et ibi mansit; sed, « Revertar, » et reversus, ac viam totam illam emen-

[1] Psal. I, 4. — [2] Luc. XVII, 18.

sus est. Sic et nos faciamus : etiamsi extra patriæ fines deportati fuerimus, ad paternam tamen domum redeamus: nec nos longioris viæ pigeat. Nam si voluerimus, facilis erit reditus ac celerrimus. Alienam peregrinamque terram deseramus : hoc enim ipsum est peccatum , quod nos a paterna domo abducit. Illam itaque relinquamus, ut ad paternam revertamur domum. Nam prolis amans est pater, nec nos immutatos minus diliget, quam eos, qui vitæ probitate florent, imo plus amabit. Siquidem illum pater plus in honore habuit, magisque delectatus est filio recuperato. Et quomodo revertar, inquies? Rem incipe tantum, et totum factum est. Peccare desine, nec ultra procedas, et jam totum accepisti. Sicut enim iis qui morbo laborant, non pejus habere initium est convalescendi; sic et in nequitia contingit. Ne ulterius progrediaris, et nequitia finem habebit. Si per biduum hoc feceris, tertio die facilius abstinebis : ac tribus diebus decem addes; hinc viginti, postea centum ; denique totam vitam. Quanto enim magis progressus fueris, faciliorem cernes viam, et ad ipsum culmen adductus, complurium simul bonorum fructum decerpes. Nam tunc quoque, cum prodigus ille reversus est, et tibiæ, et citharæ et chori, thaliæ, et celebritates aderant. Atque is qui a filio de tam intempestivo sumptu, deque diuturna fuga rationes repetiturus esse videbatur, nihil hujusmodi fecit, imo illum quasi præclare se gessisset conspexit : nec modo illum verbis non increpavit, nec pristinæ vitæ mentionem fecit; sed perfusus gaudio osculatus est, vitulum mactavit, et stola ipsum induit, multumque addidit ornatum. His ergo exemplis instructi, confidamus et ne desperemus. Neque enim ille ita lætatur cum dominus, ut cum pater vocatur; mavultque filium, quam servum habere. Propterea illa omnia fecit, Unigenito suo non pepercit, ut

filiorum adoptionem reciperemus [1]; » utque illum non modo ut dominum, sed etiam ut patrem diligeremus. Id quod si a nobis obtineatur, ac si gloriam adeptus hoc effert, omnibusque lætabundus declarat, qui nullo nostrorum indiget. Hoc erga Abrahamum effecit, qui passim dicit : « Ego Deus Abraham, et Isaac et Jacob. » Atqui in his servos gloriari oportebat; at nunc ipse Dominus hac de re gloriatur. Idcirco Petro dicit : « Diligis me plus his [2]? » ostendens se nihil perinde a nobis expetere. Ideoque Abrahamum jussit filium suum immolare, ut omnibus palam faceret se multum a Patriarcha amari. Illud porro quod se multum amari cupiat, ipsum etiam multum amare significat. Ideoque Apostolis dicebat : « Qui amat patrem » et matrem plus quam me, non est me dignus [3]. »

VI. Idcirco quod omnium nobis charissimum est, animam nempe, jubet secundam in amore poni; quia ipse majorem in modum et super omnia vult a nobis amari. Etenim et nos cum non admodum erga aliquem afficimur, illius amorem non multum curamus, etsi magnus sit et illustris; cum vero quempiam sincere amamus, etsi vilis tenuisque sit, ejus mutuum amorem magni facimus. Ideo ille non solum a nobis amari, sed etiam pro nobis contumeliosa illa pati, gloriam vocabat. Verum illa ob dilectionem tantum gloria erant. Quæ autem nos pro ipso passi fuerimus, non propter amorem tantum, sed etiam propter amati gloriam et dignitatem; gloria vere vocentur et fuerint. Quasi ergo ad coronas maximas, ad pericula pro ipso subeunda curramus : nec paupertatem, vel morbum, vel molestiam, vel sycophantiam, vel ipsam mortem gravem et molestam esse putemus, cum hæc propter illum sustinenda sint. Nam si sapiamus, magnum inde fructum decerpemus; quemadmodum nisi sapiamus, ne a contrariis

[1] Rom. VIII, 23. — [2] Joan. XXI, 17. — [3] Matth. X, 37.

quidem aliquid boni lucrabimur. Perpende autem : tibi quispiam molestus est, et adversatur? Ad vigilandum te ille provocat, occasionemque tibi præbet, ut sis Deo similis. Si insidiantem tibi diligas, similis eris ei, «Qui solem »oriri facit super malos et bonos[1].» Alius tibi pecunias abripit? si generose feras, eamdem recipies mercedem, quam si qui omnia pauperibus largiuntur. «Nam rapinam »facultatum vestrarum, inquit, cum gaudio excepistis, scien»tes vos meliorem habere et manentem in cœlis substan»tiam[2].» Maledictis et conviliis te quispiam incessit? Seu vera, seu falsa illa sint, coronam tibi maximam nexuit, si æquo animo feras : nam sycophanta magnam nobis mercedem conciliat. «Gaudete, inquit, et exultate, cum omne »malum dixerint adversum vos mentientes; quia merces »vestra copiosa est in cœlis[3].» Cum vera dicit etiam, multum prodest, si tamen dicta patienter feramus. Etenim Pharisæus ille vera contra Publicanum proferebat; at de Publicano justum effecit[4]. Quid opus est singula prosequi? nam Jobi certamina perpendenti licet hæc omnia accurate discere. Ideoque Paulus dicebat : «Si Deus pro »nobis, quis contra nos[5].» Ut ergo si studium adhibeamus, ab iis qui nobis molestiam inferunt, lucrum reportamus; sic si ignavi simus, ne ab iis quidem qui prodesse volunt, meliores efficimur. Quid Judæ, quæso, profuit Christi contubernium? Quid Judæis lex? Quid Adamo paradisus? Quid iis, qui in deserto erant, Moyses? Quamobrem his dimissis, id unum spectare debemus; quomodo nostra recte componamus. Si hoc faciamus, ne ipse quidem diabolus nobis unquam superior erit; sed magis nobis proderit, dum nos ad vigilandum inducit. Sic Ephesios Paulus excitavit, dum diaboli feritatem narraret[6]. Verum

[1] Matth. v, 45.— [2] Hebr. x, 34.— [3] Matth. v, 11, 12.— [4] Luc. xviii, 11. — [5] Rom. viii, 31. — [6] Ephes. vi.

nos somno dediti stertimus, cum rem habeamus contra tam malignum hostem: sane si serpentem prope lectum nostrum latitare sciremus, nihil non ageremus ad illum occidendum. Diabolo autem in ipsis animis nostris latitante, nihil nos adversi pati putamus, sed concidimus: cujus rei causa est, quod ipsum oculis corporis non videamus: atqui ideo magis vigilare et cavere oporteret. Nam a sensibili hoste facile quis caverit: ab invisibili vero, nisi undique armati simus, facile effugere non poterimus; maxime autem quia ille non recta via nos aggredi solet; alias enim cito caperetur; sed sæpe sub amicitiæ specie, crudelitatis venenum immittit. Sic Jobi uxorem induxit, ut assumpta dilectionis larva, perniciosum illud consilium proferret. Sic Adamum alloquens, se curam et patrocinium ipsius suscipere simulat dicens: «Aperientur oculi » vestri, qua die de ligno comederitis[1]. » Sic pietatem simulans Jephthæ suasit ut filiam immolaret, et iniquum sacrificium offerret. Vides-ne ejus insidias? Vides-ne ejus varium bellum? Cave igitur, et te undique munito spiritualibus armis, illiusque machinamenta accurate disce; ut ne te ille capere valeat, et tu illum capias. Quandoquidem Paulus sic illum devicit, hæc probe edoctus; ideo dicebat: «Non enim illius cogitationes ignoramus[2].» Nos itaque illius insidias ediscere et effugere curemus, ut reportata de illo victoria, et in præsenti et in futuro sæculo victores prædicemur, et immortalia assequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Gen. III, 5. — [2] 2 Cor. II, 11.

HOMILIA XI.

CAPUT VI.

Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus[1].

I. Quod jam supra dixi[2], nunc etiam dicam, ipsum frequenter in moralem orationem digredi, non ut in aliis Epistolis, quas in duo dividit : ac priorem partem dogmatibus deputat, alteram morum curæ. Hic vero non item. Per totam enim Epistolam permixtim de utroque agit, ut accepta sit oratio. Duas ergo hic ait mortificationes duasque mortes; et aliam quidem a Christo factam esse in baptismate, alteram vero a nobis fieri oportere per subsequens studium. Nam quod priora peccata sepulta fuerint, ex illius dono factum est; quod autem post baptismum peccato mortui maneamus, id studii nostri opus esse debet; etsi videamus Deum in hisce nos multum juvare. Baptisma enim non modo priora delicta delere potest; sed etiam adversus futura firmare. Quemadmodum ergo ibi fidem adhibuisti ut illa delerentur; sic et in sequentibus studii mutationem exhibe, ne rursus te ipsum contaminaveris. Hæc et similia consulens dicit : «Si enim complantati facti »sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis »erimus.» Vides-ne quomodo auditorem erigat, ad Dominum suum statim illum adducens, et multam conatus ostendere similitudinem? Popterea non dixit : «Morti,» ut ne contradicas; sed, «Similitudini mortis.» Neque enim substantia hæc mortua est; sed homo ex peccatis natus,

[1] Rom. VI, 5. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 128.

id est, malitia. Nec dixit : « Si enim participes facti sumus » similitudinis mortis ; » sed quid ? « Si enim complantati sumus : » plantationis nomine, fructum ejus in nobis subindicans. Sicut enim corpus ejus sepultum in terra, fructum orbis salutem attulit ; ita et nostrum in baptismate sepultum, fructum tulit, justitiam, sanctificationem, adoptionem, innumera bona : feret etiam demum resurrectionis donum. Quia igitur nos in aqua, ipse in terra ; nos per peccati rationem, ille per corporis sepultus est ; ideo non dixit : « Complantati morti, » sed, « Similitudini mortis. » Mors enim et hoc et illud est, sed non ejusdem suppositi. « Si ergo, inquit, in morte complantati facti sumus, et resurrectionis » erimus. » Resurrectionem hic futuram dicit. Nam cum superius de morte disserens, ac dicens : « An ignoratis, » fratres, quod quicumque in Christo baptizati sumus, in » mortem ipsius baptizati sumus[1] ? » nihil de resurrectione clare disseruerit, sed de vitæ instituto post baptisma, jubens in novitate vitæ ambulare ; ideo hic eodem resumpto sermone, illam nobis demum resurrectionem prænuntiat. Et ut discas illum non de hac loqui, quæ ex baptismo est, sed de illa, ubi dixit : « Si complantati facti sumus similitudini mortis ejus, » non addidit, « Similitudinis resurrectionis erimus ; sed, ipsius resurrectionis. » Ne diceres enim : « Quomodo nisi moriamur ut ille mortuus est, resurgemus ut ille resurrexit ? » cum mortem memoravit, non dixit : « Complantati morti ; » sed, « Similitudini mortis ; » cum autem de resurrectione loquitur, non dicit : « Similitudini resurrectionis, sed, ipsius resurrectionis erimus. » Nec dixit : « Facti sumus, » sed, « Erimus ; » hinc declarans illam nondum factam resurrectionem, sed futuram. Deinde ut fide dignum sermonem constituat, alteram ostendit resurrectionem, quæ ante illam hic facta est, ut a

[1] Rom. VI, 3.

præsenti futuræ fidem habeas. Cum dixisset enim nos complantatos fore resurrectioni, addit : «Hoc scientes, quod » vetus homo noster simul crucifixus est, ut destrueretur » corpus peccati[2] ; » simul et causam et demonstrationem futuræ resurrectionis ponens. Nec dixit : «Crucifixus est,» sed, «Simul crucifixus est,» proxime admovens baptisma cruci. Ideo superius dicebat : «Complantati facti sumus si- » militudini mortis ejus, ut destrueretur corpus peccati ;» non hoc corpus sic appellans, sed universam malitiam. Sicut enim veterem hominem dicit universam malitiam, sic et corpus hominis illius vocat malitiam diversis nequitiæ partibus constantem. Quod autem id non est conjectura dicatur, a Paulo hoc ipsum deinceps explicante audi : cum dixisset enim, «Ut destruatur corpus peccati,» subjunxit : «Ut non ultra serviamus peccato.» Huic enim ipsum volo esse mortuum, non ita ut deleatur et moriatur; sed ut non peccet. At progressus, illud adhuc clarius efficit. «Qui enim mortuus est, inquit, justificatus est a peccato[1].» De omni homine hoc dicit, quod quemadmodum qui mortuus est, a peccando demum desistit, mortuus cum jaceat; sic qui ascendit a baptismo. Quia enim illic semel mortuus est, oportet ut omnino mortuus peccato maneat.

II. Si ergo mortuus es in baptismo, mane mortuus : etenim quisquis mortuus est, non ultra peccare potest. Si autem pecces, Dei donum labefactas. Postquam ergo tantam a nobis philosophiam exegit, coronam statim adjecit dicens : « Si autem mortui sumus cum Christo[3]. » Atqui et hæc ante coronam magna corona est, communicare cum Domino. Verumtamen et aliud, inquit, do tibi præmium. Quodnam illud? Vitam æternam. Nam ait : «Credimus quia » simul etiam vivemus cum illo. » Et undenam hoc liquet? « Scientes quod Christus qui resurrexit ex mortuis, jam

[2] Rom. vi, 6. — [1] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8.

» non moritur[1]. » At vide rursus illius contentionem, et quomodo a contrariis illud probet. Quia enim verisimile erat quosdam a cruce et morte conturbandos fore, ostendit ob hoc ipsum habendam fiduciam esse. Ne putes enim, inquit, quia semel mortuus est, ipsum esse mortalem. Ideo namque immortalis permanet. Mors quippe ejus, mors mortis facta est. Et quia mortuus est, ideo non moritur; etenim illa morte, « Peccato mortuus est[2]. » Quid est illud, peccato? Id est, non illi peccato obnoxius erat; sed propter peccatum nostrum : nam ut illud tolleret, et ejus nervos vimque omnem absciderct, ideo mortuus est. Vides-ne quomodo terruerit? Si enim non secundo moritur, secundum lavacrum non est. Si secundum lavacrum non est, cave ne ad peccatum declines. Hæc enim omnia dicit, ut contra illud pugnet : « Faciamus mala, ut veniant » bona; » et illud quoque: « Perseveremus in peccato, ut » abundet gratia. » Hanc igitur opinionem radicitus evellens, hæc omnia ponit. « Quod autem vivit, vivit Deo, » inquit; hoc est, indissolubiliter, ut non ultra dominetur illi mors. Nam si priorem mortem insons subiit, certe propter aliorum peccatum : multo magis nunc non morietur, cum peccatum solverit. Id quod etiam in Epistola ad Hebræos dicebat: « Semel enim in consummatione sæculorum ad abrogationem peccati per hostiam suam manifestatus est[3]. » Et quatenus statutum est hominibus semel mori; sic et Christus semel oblatus, ut multorum abstolleret peccata, secundo sine peccato apparebit iis, qui ipsum ad salutem expectant. Ostendit autem et vitæ secundum Deum actæ vim, et peccati item potentiam. Vitæ secundum Deum actæ, quia non ultra morietur; peccati vero, quia si impeccabilem ad mortem deduxit, sibi obnoxios quomodo non perdet? Deinde quia de ipsius vita,

[1] Rom. VI, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Hebr. IX, 27.

locutus est, ne quis dicat: « Quid ad nos dictum illud? » subjungit: « Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse » peccato, viventes autem Deo[1]. » Bene dixit, « Existimate, » quia id quod dictum est aspectu repræsentare jam non licet. Et quid, inquies, existimamus? Nos mortuos esse peccato, « Viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro. » Nam qui ita vivit, omnem apprehendet virtutem, ipsum habens belli socium Jesum: hoc enim significat illud, « In Christo. » Nam si nos mortuos suscitavit, multo magis viventes continere poterit. « Non ergo regnet peccatum in » vestro mortali corpore, ut obediatis ei in concupiscentiis » ejus[2], » Non dixit: « Ne ergo vivat caro, neque operetur; » sed, « Ne regnet peccatum. » Neque enim venit ut naturam destrueret; sed ut propositum voluntatis dirigeret. Deinde ostendens nos non vi et necessitate a malitia detineri, sed sponte agere, non dixit: « Ne tyrannidem exerceat, » quod necessitatis esset; sed, « Ne regnet. » Etenim absurdum esset ad regnum cœlorum ductos regem peccatum habere, et vocatos ad regnandum cum Christo, peccati captivos esse malle; ac si quis diadema projiciens ex capite, dæmoniacæ mulieri, mendicæ et pannosæ servire velit. Deinde quia grave est peccatum superare, vide quam facile illud esse ostendat, et laborem emolliat, dicens: « In mortali » vestro corpore. » Hoc enim declarat temporanea certamina esse, et cito transitura. Simulque pristina mala in mentem nobis revocat, ipsiusque mortis radicem. Hinc enim et ab ipso initio mortale fuit. At fieri potest, ut qui mortale corpus habet non peccet. Vides-ne gratiæ Christi potentiam? Adam cum nondum mortale corpus haberet, lapsus est, tu vero mortuum cum acceperis, coronari poteris. Et quomodo, inquies, regnat peccatum? Non ex propria virtute, sed ex ignavia tua. Ideo, cum dixisset,

[1] Rom. VI, 11. — [2] Ibid. 12.

« Ne regnet, » regni hujusce modum ostendit, hæc adjiciens, « Ut obediatis ei in concupiscentiis ejus. » Non est enim honor corpori omnia cum potestate concedere, imo potius extrema servitus, et ingens ignominia. Nam cum ea quæ vult facit, tunc libertate omni privatur. Cum autem cohibetur, tunc maxime suam servat dignitatem. « Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, » sed arma justitiæ[1]. »

III. Itaque medium corpus est inter malitiam et virtutem, quemadmodum et ipsa arma: utraque autem opera fiunt ab iis qui ipsis utuntur; quemadmodum miles pro patria decertans, et fur contra habitatores domus armatus, iisdem utuntur armis: non enim armaturæ culpa est, sed eorum qui illa ad malum utuntur; id quod etiam in carne videre est, quæ hoc vel illud efficitur secundum animi sententiam, non secundum propriam naturam. Si enim alienam pulchritudinem curiosius intueatur, arma iniquitatis factus est oculus; non a propria operatione; oculi enim est videre, non male videre; sed a jubentis cogitationis nequitia; si vero illum refrenaveris, tunc justitiæ telum erit. Sic de lingua dicendum, de manibus et de reliquis omnibus. Recte autem peccatum iniquitatem vocavit. Peccator enim aut sibi aut proximo iniquus est; imo potius sibi ipsi quam proximo. Postquam igitur a malitia abduxit, ad virtutem ducit his verbis: « Sed exhibete vos » Deo, tanquam ex mortuis viventes[2]. » Vide quomodo nudis verbis hortatur; illic peccatum dicens, hic Deum. Cum ostendisset enim quantum esset inter regnantes discrimen, militem illum omni venia exclusit, qui Deo relicto, sub regno peccati mereri concupivit. Non hinc tantum, sed etiam ex sequentibus hoc astruit dicens: « Tanquam ex » mortuis viventes. » His enim ostendit et peccati perniciem

[1] Rom. VI, 13. — [2] Ibid.

et doni Dei magnitudinem. Cogitate enim, inquit, et qui fueritis et qui facti sitis. Quinam ergo eratis? Mortui et perditi pernicie nullo modo emendabili: non erat enim qui opem ferre posset. Et quinam ex illis mortuis facti estis? viventes vita immortali: et cujus opera? Per eum qui omnia potest Deus. Ergo æquum est ut sub illo militetis, cum tanta animi alacritate, quanta par est eos, qui ex mortuis viventes facti sunt. « Et membra vestra arma justitiæ Deo. » Ergo non malum est corpus, siquidem arma justitiæ fieri possit. Arma autem dixit, ostendens bellum instare gravissimum. Quapropter armatura forti opus habemus, generosoque animo, rei militaris hujusce perito; præ omnibus autem duce. Verum dux ille semper adest, ad commilitium paratus, inexpugnabilis manens: is arma fortia apparavit nobis. Opus est demum proposito voluntatis, quo illa ut par est tractentur; ita ut duci pareat, et arma pro patria sumat. Postquam ergo ad magna illa hortatus est, et arma, pugnam et bella memoravit, vide quomodo militi rursus animos faciat dicens: « Peccatum enim » vobis non ultra dominabitur. Non enim estis sub lege, » sed sub gratia[1]. » Si ergo peccatum non ultra nobis dominaturum sit, cur tot tantaque præcipit dicens: « Ne reg- » net peccatum in vestro mortali corpore, » et, « Ne exhibea- » tis membra vestra arma iniquitatis peccato. » Quid ergo sibi vult dictum illud? Sermonem hic quasi semen spargit, quem deinceps explicaturus est, et cum multo apparatu probaturus. Quis ergo est hic sermo? corpus nostrum ante Christi adventum peccato captu facile erat. Nam post inductam mortem, affectuum quasi examen inductum est: quapropter non valde expeditum erat ad virtutis cursum suscipiendum. Neque enim aderat Spiritus qui juvaret, neque baptismus, qui mortificare posset. Sed velut effrenis

[1] Rom. VI, 14.

equus currebat quidem, sed sæpe aberrabat, quandoquidem lex quæ agenda et quæ non agenda essent, edicebat quidem; sed nihil præter verborum monita certantibus suppeditabat. Postquam autem Christus advenit, certamina deinde faciliora fuerunt. Quapropter majora nobis proposita sunt certamina, utpote qui majori fulciremur auxilio. Idcirco dicebat Christus : « Nisi abundaverit justitia vestra » plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in » regnum cœlorum[1]. » Verum hoc quidem in sequentibus clarius explicat; interim vero hic illud paucis subindicat. Ostendens si nos ipsos non admodum dejecerimus, peccatum nos non superaturum esse. Neque enim tantum lex est quæ præcipiat; sed etiam gratia, quæ et præterita condonet, et ad futura muniat et confirmet. Etenim lex post labores, coronas pollicebatur. Gratia vero prius coronavit, ac deinde ad certamina traxit. Mihi autem videtur non tota hic fidelis viri vita subindicari, sed comparationem fieri baptismi cum lege : id quod alibi quoque dicit : « Lit» tera quidem occidit, Spiritus vero vivificat[2]. » Lex enim prævaricationem arguit, gratia vero prævaricationem tollit. Ut igitur illa redarguens, peccatum constituit; ita gratia condonans non sinit esse sub peccato; ita ut duplici modo sis ab hac tyrannide liberatus, et quod sub lege non ultra sis, et quod gratia fruaris.

IV. Postquam vero per hæc fecit, ut auditor respiraret; rursus illum roborat, ex objectione admonitionem inducens his verbis : « Quid ergo? Peccabimus, quia non su» mus sub lege, sed sub gratia? Absit[3]. » Primo negatione, quod valde absurdum sit illud, usus est : deinde in admonitionem sermonem convertit, ostendens admodum facilia esse certamina, ita loquens : « Nescitis quoniam cui exhi» betis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obe-

[1] Matth. v, 20. — [2] 2 Cor. III, 6. — [3] Rom. VI, 15.

» ditis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justi-
» tiam[1]? » Nondum gehennam dico, inquit, neque grande illud supplicium; sed præsentem turpitudinem, quando et servi estis, et sponte servi, et peccati servi; idque tali cum mercede, ut rursum moriamini. Si enim ante baptismum mortem intulit corpoream, vulnusque tanta medela opus habuit, ut Dominus omnium ad mortem descenderet, et sic malum tolleretur; post tantum donum, post acquisitam libertatem, peccatum te jam succumbentem invadens, quid non faciet? Ne itaque ad tantum barathrum accurras, neque ultro te prodas. In bellis enim sæpe milites inviti produntur: hic autem, nisi sponte transfugias, nemo te superabit. Postquam ex decore pudorem intulit, jam a præmiis terret, et ponit utriusque mercedem, justitiam et mortem; mortem vero vulgari non similem, sed longe graviorem. Si enim Christus non ultra moriturus est, quis illam solvet mortem? Nemo. Ergo pœna atque supplicium est necessario subeundum. Neque enim ultra mors advenit sensibilis, ut hic, quæ corpus quiescere et ab anima separari curet. Postremus enim inimicus aboletur mors[2]: unde immortale supplicium erit. Sed non obsequentibus Deo; illis namque justitia, bonaque inde germinantia, præmia erunt. « Gratia autem Deo,
» quia eratis servi peccati: obedistis autem ex corde in
» eam doctrinæ formam, in quam traditi estis[3]. » Postquam a servitute pudorem, a præmiis terrorem intulit et hortatus est; erigit rursum illos ex beneficiorum memoria. His enim ostendit illos ab ingentibus malis liberatos esse, nec ex propriis laboribus; atque faciliora esse ea quæ futura sunt. Quemadmodum enim si quis captivum a crudeli tyranno liberaverit, adhortans illum ne ad ipsum revertatur, gravissimam illam tyrannidem commemorat; ita et Paulus

[1] Rom. VI, 16. — [2] 1 Cor. XV, 26. — [3] 1 Rom. VI, 17.

cum emphasi præterita mala describit, dum gratias agit Deo. Neque enim, inquit, humanæ fortitudinis erat, ab illis nos malis eruere; sed gratia Deo, qui id et voluit et potuit. At recte dixit, « Obedistis ex corde : » neque enim coacti fuistis, neque per vim, sed sponte cum alacritate abscessistis. Hoc autem et laudantis est simul et corripientis. Nam qui sponte, et sine ulla illata necessitate accessistis, qua venia, qua excusatione digni eritis, si ad pristina revertamini? Deinde ut discas non ex illorum probitate tantum, sed Dei gratia totum factum fuisse; postquam dixerat, « Obedistis ex corde, » addidit, « In eam doctrinæ » formam, in quam traditi estis. » Obedientia enim ex corde liberum arbitrium denotat; quod autem traditi sint, id Dei auxilium subindicat. Quænam autem est forma doctrinæ? Recte et cum optimo instituto vivere. « Liberati » autem a peccato, servi facti estis justitiæ[1]. » Duo hic dona Dei ostendit; quod a peccatis liberaverit, et quod justitiæ subdiderit; quod omni libertate præstantius est. Idipsum enim fecit Deus, ac si quis puerum orphanum accipiens, a barbaris in terram aliam abreptum, non modo a captivitate liberet; sed sese patrem illius et curatorem constituat, ad magnamque dignitatem evehat. Quod erga nos factum est. Non modo quippe nos a veteribus malis eripuit; sed etiam ad angelicam vitam deduxit, et optimi instituti viam nobis aperuit, justitiæ tutelæ tradens, vetera mala tollens, veteremque hominem mortificans, atque ad vitam nos manu ducens immortalem. Expectemus igitur illam viventes. Multi enim qui spirare et incedere videntur, miserabilius jacent, quam mortui.

V. Varia quippe sunt mortis genera. Est quippe mors corporis, secundum quam Abraham, mortuus cum esset, non erat mortuus. « Deus enim, inquit, non est Deus

[1] Rom. VI, 18.

» mortuorum, sed vivorum [1]. » Alia est mors animæ, quam subindicans Christus dicebat : « Sine mortuos sepelire mor» tuos suos [2]. » Alia, illaque laudabilis, per philosophiam advenit, de qua dicit Paulus : « Mortificate membra ves» tra, quæ sunt super terram [3]. » Alia, quæ hujus causa fuit, in baptismo fit. « Nam vetus homo noster, inquit, » crucifixus est [4], » id est, mortificatus est. Hæc cum sciamus, illam fugiamus mortem, secundum quam viventes morimur; hanc vero non timeamus, quæ mors communis omnibus est. Duas alias, quarum altera beata est, a Deo data; altera laudabilis, a nobis simul et a Deo parta, deligamus et æmulemur. Ex his duabus alteram beatam dicit David his verbis : « Beati quorum remissæ sunt iniquita» tes [5] ; » alteram vero miratur Paulus ad Galatas scribens : « Qui Christi sunt, carnem crucifixerunt [6]. » Ex aliis vero duabus, alteram contemnendam esse Christus ait, dicens : « Nolite timere ab iis qui occidunt corpus, animam autem » non possunt occidere; » alteram vero terribilem : « Ti» mete eum qui potest et animam et corpus perdere in » gehenna [7]. » Quapropter hanc fugientes, illam deligamus mortem, quæ beata et admirabilis prædicatur, ut aliarum alteram fugiamus, alteram timeamus. Nihil enim nobis profuerit solem videre, comedere, bibere, nisi adsit vita per bona opera. Quid, quæso, prosit regi purpura indui, arma habere, sed neminem subditum; ita ut quisque impune possit illi insultare, injuriamque afferre? Sic et Christiano nihil lucri accedet, si fidem et baptismi donum habeat, sed omnibus sit affectibus subditus. Major enim sic contumelia erit et majus dedecus. Quemadmodum enim ille qui diademate et purpura ornatus est, non modo ex hujusmodi ornatu nihil lucratur honoris; sed illum

[1] Matth. XXII, 32. — [2] Id. VIII, 22. — [3] Coloss. III, 5. — [4] Rom. VI, 6. — [5] Psal. XXXI, 1. — [6] Galat. V, 24. — [7] Matth. X, 28.

quoque per proprium dedecus contumelia afficit, sic qui credit, et corruptam ducit vitam, non modo non venerabilis ex fide erit, sed etiam ridiculus : « Quicumque enim, » inquit, sine lege peccaverunt, sine lege peribunt; et » quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabun» tur [1]. » Et ad Hebræes scribens dicebat : « Irritam quis fa» ciens legem Moysis, sine ulla misericordia, duobus vel » tribus testibus moritur [2]; » quanto graviore putatis supplicio plectetur is, qui Filium Dei conculcaverit? Et jure quidem merito : nam per baptisma, inquit, omnes tibi animi affectus subdidi. Quid actum est, ut tantum donum contumelia afficeres et alius pro alio fieres? Peremi atque sepelivi priora delicta tua tanquam vermes. Cur ergo tu alia peperisti? Nam vermibus deteriora sunt peccata : hi namque corpus, illa animam labefactant, ac majorem pariunt fœtorem. At nos non id sentimus : ideoque illam expurgare negligimus. Neque enim is qui ebrius est novit, quantus sit vini putrescentis fœtor; sed qui ebrius non est, id probe novit. Sic et in peccatis accidit : qui temperanter vivit, cœnum illud et maculam optime novit; qui vero nequitiæ sese dedidit, quasi ebrietate obrutus id non novit, quod nempe ægrotet. Atqui hoc maximum gravissimumque est nequitiæ malum, quod eos qui in illam incidunt, propriæ suæ perniciei magnitudinem videre non sinat : verum illi dum in luto jacent, unguentis se frui putant. Quapropter nec sese inde eximere possunt, sed dum vermibus scatent, ita sese efferunt, ut si pretiosis lapidibus ornati essent. Ideoque vermes illos interimere nolunt; sed nutriunt illos, et in se ipsis augent, donec illos ad futuri sæculi vermes transmittant. Nam hi illorum sunt conciliatores; nec modo conciliatores, sed etiam patres illorum, qui nunquam moriuntur. « Vermis enim eorum non morietur [3], » inquit.

[1] Rom. II, 12. — [2] Hebr. X, 28. — [3] Marc. IX, 44.

Hi gehennam accendunt nunquam extinguendam. Ut ne igitur hæc fiant, fontem malorum tollamus, fornacem extinguamus, et radicem iniquitatis ab imo extirpemus. Nam si malam arborem a summo excideris, nihil fecisti, radice infra manente, et eadem rursum emittente. Quænam ergo malorum radix est? Disce a bono plantatore, qui hæc accurate novit, et spiritualem vineam colit, ac totius orbis agricola est. Quam ergo dicit ille esse malorum omnium causam? pecuniarum concupiscentiam. « Radix enim omnium malorum, inquit, est avaritia[1]. » Hinc pugnæ, inimicitiæ, bella : hinc contentiones, convitia, suspiciones, contumeliæ : hinc cædes, furta, sepulcrorum effossiones. Propter hanc non urbes et regiones modo, sed etiam viæ, et orbis habitatus et non habitatus, montes, saltus, colles, uno verbo omnia sanguine cædibusque plena sunt. Ne mare quidem hac peste vacat; sed illic etiam cum furore magno grassatur, piratis illud undique obsidentibus, ac novum quemdam latrocinii modum excogitantibus. Per hanc naturæ leges eversæ sunt, cognationis statuta concussa, substantiæ ipsius jura corrupta sunt.

VI. Nam pecuniarum tyrannis, non contra vivos modo, sed etiam contra mortuos tales dexteras armavit : ac neque cum illis per mortem pacta iniri possunt : nam fractis sepulcralibus thecis, contra mortua corpora sceleratas extendunt manus, nec ex hac vita migrantes sinunt ab insidiis suis liberari. Ac quotquot mala inveneris, domi, in foro, in tribunalibus, in curiis, in regia, et ubicumque velis, hinc omnia pullulare videbis. Hoc utique, hoc malum est, quod omnia sanguine et cædibus implevit : hoc gehennæ flammam accendit : hoc effecit ut civitates nihilo melius, imo longe deterius haberent, quam deserta. Nam ab iis qui secus vias insidiantur, cavere facile est, utpote

[1] 1 Tim. vi, 10.

qui non continenter adoriantur : qui vero in mediis urbibus illos imitantur, tanto pejores illis sunt, quanto difficilius est ab illis cavere, quia id palam audent quod clam alii. Leges enim contra illorum nequitiam latas ad commilitium sumentes, cædibus ac sceleribus civitates replεverunt. Annon cædes est, quæso te ; imo cæde pejus, pauperem fami tradere, et in carcerem trudere, et eum fame tormentis et mille cruciatibus exponere. Licet enim hæc tu non facias, cum faciendi occasionem præbeas, id plus quam ministri tui perpetras. Homicida enim gladium infigit, et cum brevi tempore dolorem intulerit, non ultra cruciatum adhibet. Tu vero sycophantiis, molestiis, insidiis lucem illi in tenebras convertens, id efficis ut sexcenties mori mallet. Cogita quot mortes pro una perpetres. Quodque omnium gravissimum est : abripis, divitias acquiris, non paupertate pressus, non fame cogente; sed ut equi frenum, domus tectum, et columnarum capitella multo oblinantur auro. Ecqua gehenna hæc digna non fuerint : quando fratrem, et eum qui arcanis bonis tecum particeps est, qui a Domino sic honoratus est, ut pavimentum domus et lapides ornes, necnon brutorum animalium corpora, quæ nunc ornatum non sentiunt, in mille calamitates conjicis? Canis tibi multæ curæ est; homo autem, imo potius Christus, ob canem et omnia supradicta, in extremam conjicitur famem. Quid hac confusione deterius? Quid hac iniquitate gravius? Quot ignei fluvii tali animæ sufficient? Is qui ad imaginem Dei factus est, stat indecore opertus ob tuam inhumanitatem, mulorum autem uxorem tuam gestantium capita multo fulgent auro, itemque pelles et ligna quibus tectum illud texitur; si solium, sive sella, si suppedaneum ornandum, auro et argento omnia decorantur ; Christi vero membrum, et is cujus causa de cœlo descendit, et pretiosum sanguinem effudit,

ob avaritiam tuam, ne cibo quidem necessario utitur. Sed lecti undique argento ornati sunt, sanctorum vero corpora necessario tegumento carent: apud te Christus minori in pretio habetur, quam cætera omnia, quam domestici, quam muli, quam lectus, quam solium, quam suppedaneum. Mitto cætera his viliora vasa, et vobis cogitanda relinquo. Quod si horrescis hæc audiens, abstine ab agendo, et quæ dicta sunt nihil tibi damni inferent: abscede, et huic insaniæ finem imponito: nam insanum prorsus est hujusmodi studium. Idcirco his dimissis, vel sero tandem in cœlum respiciamus, futuram illam diem in mentem revocemus, cogitemus tremendum illud tribunal, et rationes reddendas, atque incorruptum judicium. Consideremus Deum omnia videntem non e cœlo fulmina mittere, licet hæc gesta plus quam fulminibus digna sint: attamen non id ille facit, neque mare in nos immittit, neque ut media terra hiscat efficit, non solem extinguit, non cœlum cum stellis dejicit, non omnia demum de medio tollit; sed in suo ordine relinquit, ut creatura omnis nobis ministret. Hæc ergo cogitantes, benignitatis magnitudinem exhorrescamus, et ad nobilitatem nostram redeamus. Nunc certe non melius quam bruta sumus affecti; sed multo pejus. Illa namque quæ sui sunt generis diligunt, et communis natura sufficit illis ad mutuum amorem.

VII. Tu vero qui præter naturam communem plurima alia habes, quæ te cum membris tuis conjungant; quod ratione sis honoratus, quod religione conjunctus, quod bonis illis innumeris particeps, feris immanior factus es, inutilibus quidem curam multam adhibens, templa vero Dei fame et nuditate pereuntia despiciens, imo sæpe malis multis obruens. Si enim ad gloriam respiciens hoc facias, multo magis fratrem quam equum curare oporteret. Nam quanto major est is qui beneficio fruitur, tanto splendi-

dior tibi pro tali beneficio nectitur corona; jamvero cum in contraria incidas, non advertis te innumeros tibi attrahere accusatores. Quis enim te non maledictis impetet? Quis te non summæ crudelitatis et inhumanitatis accusabit, videns te genus quidem hominum vilipendere, brutorum vero genus hominibus anteponere, et brutis domum atque suppellectilem addere. Non audisti Apostolos dicentes, quod primi quiv erbum acceperunt, domos et agros venderent ut fratres alerent? tu vero domos et agros abripis, ut equum, ligna, pelles, muros et pavimentum exornes. Quodque gravius est, non viri tantum, sed etiam mulieres hac insania tenentur, quæ etiam viros excitant ad vanum hujusmodi laborem, illos ad omnia plus quam ad necessaria sumptus facere cogentes. Si quis vero de his redarguerit, defensionem parant criminatione dignam. Et hæc, aiunt, et illa fiunt. Quid dicis? Non times dum hæc profers, et equos, mulos, lectos, suppedanea cum Christo esuriente annumeras? Imo potius non Christum cum illis; sed majorem partem illis confers; ipsi vero vix tantillum impertis. Nescis omnia ipsius esse et te et tua? An ignoras illum et corpus efformavisse et animam largitum esse, et mundum totum distribuisse? Tu vero ne tantillum quidem ipsi retribuis: sed si parvam domunculam locaveris, condictam summam exigis; et cum creaturis illius omnibus fruaris, et tantum orbem inhabites, ne parvam quidem illi mercedem dare sustines, sed ad vanam gloriam et te et tua omnia expendis. Ex vana enim gloria omnia pendent. Neque enim equus melior vel robustior est hoc cinctus ornatu, nec eques præstantior; sed nonnunquam hinc magis despectui habetur. Multi namque misso sessore ad ornatum equi oculos convertunt, necnon ad famulos sequentes et præeuntes, eosque qui turbam depellunt: cum vero qui illis stipatur oderunt, et ut communem hos-

tem aversantur. At non hoc contingit cum animam exornas : sed homines, Angeli et Angelorum Dominus, denique omnes tibi coronam nectunt. Itaque si gloriam amas, ab iis quæ nunc facis absiste, nec domum, sed animam exorna, ut sis splendidus et illustris. Nunc certe nihil te vilius fuerit, qui desertam habes animam, et domus pulchritudinem ostentes. Si vero dicta mea non sustines, audi quid exterorum quispiam fecerit, et te pudeat vel exteræ philosophiæ. Narratur illorum quempiam in domum splendidam venisse fulgentem marmoribus et columnarum pulchritudine; cum autem pavimentum etiam vidisset tapetibus stratum, in faciem domini ædium conspuit. Improperante autem illo, respondisse, quia in nulla alia domus parte id facere licebat, coactum se fuisse vultui ipsius hanc contumeliam inferre (5). Vides-ne quam ridiculus sit is qui externa ornat, et quam apud omnes mente valentes despectui habeatur : et quidem jure merito. Neque enim si quis, relicta uxore tua, laceris pannis induta, ancillas splendida veste circumdaret, id æquo animo ferres, sed excandesceres, idque pro summa contumelia haberes. Hoc et de anima tua cogita. Cum enim muros, pavimentum, suppellectilem et reliqua omnia exornes, largam vero eleemosynam non eroges, nec aliam philosophiam exerceas, nihil aliud, quam id quod dixi, facis; imo quidpiam longe gravius. Nam ancillam inter et dominam nullum est discrimen, inter animam vero et carnem magna est differentia. Quod si ita est; multo magis inter animam et domum, inter animam et lectum ac suppedaneum. Qua ergo dignus defensione fueris, qui hæc omnia argento contegas, illam vero negligas pannis laceris opertam, squallidam, esurientem, plagis refertam, a mille canibus discerptam; et postea putes te gloria affici ex ornatu circúmposito? id quod summæ est amentiæ; quod nempe cum irridea-

ris, contumelia atque probro afficiaris, et in dedecus et in extremum hinc supplicium incidas, in his adhuc tibi placeas. Quamobrem oro et obsecro, hæc omnia cogitantes vel sero tandem resipiscamus, et ad nos redeamus, ornatumque illum ab externis ad animam transferamus : sic enim intactus manebit, ac nos Angelis pares reddet, immobiliaque conciliabit bona, quæ nobis omnibus assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII.

CAPUT VI.

Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra carnis vestræ servire immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem; sic et nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem [1].

I. Postquam magnam exegit vitæ curam [2], jubens esse mortuos mundo ac malitiæ, et immotos manere adversus peccatorum operationem; visusque est magnum quidpiam et grave loqui, quod humanam superet naturam; ut ostendat se nihil onerosum expetere, neque quantum præstare oporteret eum qui tanto dono fruitur; sed valde moderatum et leve postulare; jam a contrariis hoc ipsum probat et ait : « Humanum dico; » ac si diceret, ab humanis cogitationibus, ab iis quæ consueta sunt. Modum namque humani declarat : nam et alibi dicit : « Tentatio » vos non invasit nisi humana [3]; » hoc est, moderata et parva. « Sicut enim exhibuistis membra vestra servire

1 Rom. VI, 19. — 2 Vide D. Guillon, tom. XI, p. 128. — 3 1 Cor. X, 13.

» immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhi- » bete membra vestra servire justitiæ ad sanctificationem. » Atqui multum est dominos inter discrimen; attamen parem servitutis modum requiro. Oportebat quidem multo plus afferre, et tanto plus, quanto dominatus hic major meliorque est illo : attamen nihil amplius peto propter infirmitatem. Nec dixit : « Propositi vestri, vel alacritatis, » sed, « Carnis vestræ, » orationem minus onerosam reddens. Atqui illud quidem immunditia, hoc vero sanctificatio; illud iniquitas, hoc vero justitia. Ecquis ita miser et infelix est ut non tantam in Christi servitute curam adhibeat quantam in servitute peccati et diaboli? Itaque audi sequentia et clare disces nos ne hoc quidem pusillum afferre. Quia enim illud ita simpliciter dictum non videbatur credibile esse, neque acceptabile, nec audire quisquam sustinuisset, se non tantum Christo servire, quantum servivit diabolo, ex sequentibus hoc ipsum probat et credibile reddit, servitutem illam in medium afferens, et quomodo servierint dicens : « Cum enim essetis, inquit, » servi peccati, liberi eratis justitiæ [1]; » id est, cum in nequitia viveretis, in impietate, in extremisque malis, tanta cum obedientia vivebatis, ut nihil omnino boni ageretis; hoc enim sibi vult illud, « Liberi eratis justitiæ; » id est, non eratis ipsi subjecti, sed alienati ab illa prorsus; neque enim servitutis modum dividebatis partim justitiæ, partim peccato; sed vos totos malitiæ dedebatis. Itaque et nunc, quia ad justitiam vos transtulistis, vos totos virtuti tradite, nihil prorsus malitiæ patrantes, ut saltem parem exhibeatis mensuram. Atqui non tantum dominii multum est discrimen, sed etiam servitutis ipsius magna est differentia. Quod et ipsum admodum clare explicat, ostenditque in quibusnam tunc obedirent, in quibus etiam nunc. Necdum

[1] Rom. VI, 20.

tamen dicit damnum inde partum, sed interim turpitudinem enuntiat. « Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis [1] ? » Talis enim erat servitus, ut etiam ejus commemoratio pudorem afferat. Quod si ejus commemoratio pudore afficit, multo magis opus ipsum. Itaque duplici modo nunc lucrati estis, cum et a pudore liberati sitis, et didiceritis in quibus eratis. Quemadmodum etiam tunc duplici damno affecti fuistis, et quod pudore digna feceritis, et quod ne erubescere quidem sciretis; quod priore gravius est : attamen servientes manebatis. Cum ostendisset ergo damnum grande ex gestis ortum a pudore, ad ipsam rem venit. Quænam illa erat ? « Nam finis illorum mors est [2]. » Quia enim pudor non admodum onerosus esse videtur, ad id quod valde terribile est accedit, ad mortem dico : quamvis satis esset id quod prius dictum fuerat. Cogita enim quantum esset malitiæ culmen, quando a supplicio liberati, a pudore liberari non poterant. Quam igitur, inquit, mercedem expectas ab opere, cum ex sola rei memoria, a supplicio tamen liberatus, pudore suffundaris et erubescas, etsi in tanta gratia constitutus ? At quæ Dei sunt, non ita se habent. « Nunc » vero, inquit, liberati a peccato, servi autem facti Deo, » habetis fructum vestrum in sanctificationem ; finem vero, » vitam æternam [3]. » Illorum fructus pudor est etiam post liberationem ; horum vero fructus est sanctificatio. Ubi autem est sanctificatio, ibi fiducia multa. Illorum finis mors est ; horum, vita æterna.

II. Vides-ne quomodo alia quidem data ostendat, alia in spe esse ? Atque ab iis quæ data sunt illis fides conciliatur ; a sanctificatione vita confirmatur. Nam ne diceres omnia in spe esse, jam te fructum tulisse ostendit; primo quod a nequitia et a talibus malis liberatus sis, quorum

1 Rom. VI, 21. — 2 Ibid. — 3 Ibid. 22.

memoria pudorem affert; secundo quod servus factus sis justitiæ; tertio quod sanctificatione fruaris; quarto, quod vitam consequaris, et vitam non temporaneam, sed æternam. Attamen cum hæc ita sint, saltem ex æquo, inquit, servite. Etsi enim Dominus admodum præcellat, et magnum sit discrimen servitutem inter et præmia pro quibus servitis, nihil tamen interim postulo. Deinde quia arma commemoravit et regem, in metaphora perstat dicens : « Stipendia enim peccati mors : gratia autem Dei vita » æterna, in Christo Jesu Domino nostro [1]. » Cum stipendia peccati dixisset; de bonis agens, non eumdem servavit ordinem. Non enim dixit : « Merces bonorum operum vestrorum; » sed, « Gratia Dei, » ostendens illos non per se ipsos liberatos esse, neque debitum accepisse, neque mercedem vel retributionem laborum; sed hæc omnia per gratiam facta fuisse. Itaque hinc excellentia est; non modo quod liberaverit, nec quod ad meliora transtulerit; sed quod nec laborantes, nec latiscentes. Nec quod liberaverit tantum, sed quod multo majora dederit, atque per Filium dederit. Hæc porro omnia interseruit, quia de gratia verba fecit, et jam legem dejecturus erat. Nam ne hæc ambo segniores efficerent, media interseruit ea quæ ad accuratam vitam pertinent, ubique auditorem excitans ad virtutis curam et studium. Cum autem stipendia peccati mortem vocat; rursus terret, et adversus futura confirmat. Per ea enim quibus illis priora commemorat, et ad gratum animum movet et confirmatiores reddit contra ea omnia quæ accidere possunt. Cum ergo hic finem fecisset sermonis de rebus moralibus, ad dogmata rursus transit his verbis : « An ignoratis, fratres? scientibus enim legem » loquor [2]. » Postquam enim dixit nos mortuos esse peccato, ostendit hic non modo peccatum non illis dominari,

[1] Rom. VI, 23. — [2] Id. VII, 1.

neque legem. Si vero lex non dominatur, multo minus peccatum. Sermonem vero emolliens, hoc humano declarat exemplo. Ac videtur quidem unum dicere, sed duo ponit ad rem propositam argumenta. Alterum quidem, quod mortuo viro, mulier viri legi non subdita sit; nec cohiberi possit, quominus alteri nubat, alterum vero, quod hic non modo vir mortuus sit, sed etiam mulier. Ita ut duplici illa fruatur libertate. Nam si mortuo viro ab ejus potestate liberata est, cum et ipsa mortua apparuerit, multo magis liberata est. Etenim si uno accidente a potestate ipsa liberatur; multo magis cum hæc ambo concurrunt. Horum ergo demonstrationem initurus, cum auditorum laude incipit dicens: « An ignoratis, fratres? scientibus » enim legem loquor, » Hoc est, rem quæ apud omnes in confesso est, et claram loquor, et hæc omnia illi accurate norunt. « Quia lex in homine dominatur, quanto tempore » vivit [1]. » Non dixit in viro, neque in muliere, sed in homine; quod est commune utriusque animantis nomen. « Qui enim mortuus est, inquit, justificatus est a peccato [2]. » Ergo viventibus lex data est; mortuis vero non item. Vides-ne quomodo duplicem libertatem declaravit? Deinde postquam hæc in proœmiis subindicavit, ad mulierem in argumento sermonem convertit dicens: « Nam quæ sub » viro est mulier, viventi viro alligata est per legem. Si au- » tem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. Ergo » vivente viro, adultera vocatur, si juncta fuerit alteri » viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, libera est a lege, » ut non sit adultera si se junxerit alteri viro [3]. » Frequenter hoc ipsum versat, et cum multa accuratione: quia admodum confidit suæ argumentationi. Atque in viri ordine ponit legem; in ordine autem mulieris eos omnes qui crediderunt. Deinde conclusionem adducit non secundum

[1] Rom. VII, 1. — [2] Id. VI, 7. — [3] Id. VII, 2, 3.

propositionem; continenter enim dicendum erat: «Itaque fratres mei non dominabitur vobis lex, mortua enim est.» Verum non ita dixit, atque id in propositione subindicavit, sed in inductione demum, ut non onerosum sermonem faceret, uxorem inducit mortuam dicens: «Itaque, fratres, »et vos mortui estis legi [1].» Cum enim et hoc et illud factum eamdem afferret libertatem, quid prohibebat, quominus legi gratificaretur, cum res ipsa nihil læderetur? «Nam quæ sub viro est mulier, viventi viro alligata est »lege.» Ubi sunt nunc illi, qui legem calumniantur? Audiant illi quomodo Paulus in necessitatem lapsus, ejus dignitatem non tollat, sed de potestate ipsius magna loquatur: si illa vivente, alligatur Judæus, et adulteri appellantur ii, qui illam transgrediantur et relinquunt. Sin autem mortuam dimiserunt, nihil mirum: nam apud homines non improbatur qui hoc facit. «Si vero mortuus fuerit vir, liberata »est a lege viri.»

III. Vides-ne ut in exemplo legem ostendat mortuam? Sed id non facit in inductione. «Ergo vivente viro, adul»tera appellatur mulier.» Vide quomodo immoratur in accusatione eorum, qui viventem legem transgrediuntur. Cum autem illam abrogavit, cum securitate omni illam fidei gratificatur, nihil inde læsionis afferens. «Vivente »enim viro, inquit, adultera appellabitur mulier, si fuerit »cum altero viro.» Itaque fratres mei et vos, consequens erat dicere, lege mortua, adulterii non damnamini, si cum altero viro fueritis. Verum non ita dixit: sed quomodo? «Mortui estis legi; si mortui estis, non estis sub lege. Si enim mortuo viro non est obnoxia mulier; multo magis illa mortua, ab illo liberata est.» Vides-ne Pauli sapientiam, quomodo ostenderit hoc legem ipsam velle, ut a se deficiatur, et cum altero viro jungi sit facultas? Non enim

[1] Rom. VII, 4.

prohibet, inquit, cum altero viro jungi, priore mortuo. Quomodo enim prohiberet, cum etiam illo vivente permittat libellum repudii accipere? Verum hoc non adjicit, quod potius mulierum tunc crimen erat; etiamsi enim permitteretur, attamen non culpa vacabat. Cum enim a necessariis et probatis rebus victoriam referat, supervacanea non quærit. Neque enim est ita tenax. Hoc itaque mirum est, ipsa lex nos ab ipsa deficientes, a culpa liberat; ita ut ipsa velit ut nos Christi efficiamur. Etenim ipsa mortua est, et nos quoque mortui sumus, ac dupliciter sublata potestas est. Neque his contentus ille est, sed et causam addit. Neque enim simpliciter mortem posuit: sed rursus crucem hæc operantem induxit, hac ratione nos obnoxios reddens. Non enim simpliciter, inquit, liberati estis, sed per mortem Domini. « Mortificati enim estis legi, inquit, » per corpus Christi. » Neque hinc tantum hortatur, sed etiam a secundi viri excellentia; ideo subjungit : « Ut sitis » vos alterius, qui ex mortuis resurrexit[1]. » Deinde ne dicant : « Quid ergo si nolumus cum altero viro copulari? Lex enim viduam, quæ conjugium iterat, adulteram non facit, nec tamen iterare cogit. » Ne igitur hoc dicant, ostendit ex iis quæ accepimus nos id velle oportere : quod alibi clarius effert dicens : « Non estis juris vestri; » et, « Pretio » empti estis, » et « Nolite fieri servi hominum[2]; » et rursus : « Unus pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt, jam non » sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est[3]. » Hoc ergo hic quoque subindicavit dicens : « Per corpus. » Deinde per meliorem spem hortatur dicens : « Ut fructificemus Deo : » Tunc enim fructificabatis morti, inquit, nunc autem Deo. » Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ » per legem erant, operabantur in membris nostris ad

[1] Rom. VII, 4. — [2] 1 Cor. VI, 19, 20, et VII, 23. — [3] 2 Cor. V, 14, 15.

» fructificandum morti[1]. » Vidisti-ne prioris viri lucrum? Non dixit: « Cum essemus in lege, semper cavens ne ansam det hæreticis: sed, « Cum essemus in carne; » id est, in malis operibus, in carnali vita. Non enim hoc dicit, quod prius in carne fuerint, nunc vero incorporei circumeant. Hoc dicens, non legem peccatorum esse causam dicit, neque tamen illam ab odio liberat: acerbi enim accusatoris ordinem tenet, peccata revelans. Nam si quis ei, qui in nullo vult parere, mandata multiplicet, is auget delictum. Ideo non dixit: « Passiones peccatorum, quæ sub lege facta sunt; » sed, « Quæ per legem; » neque adjecit, « Facta sunt; » sed simpliciter, « per legem, id est, per legem apparuerunt, aut declarata sunt. » Deinde, ut ne carnem accusaret, non dixit, « Quæ membra faciebant, » sed quæ in membris nostris fiebant; ostendens aliunde profectum esse malitiæ principium, a cogitationibus operantibus, non a membris agitatis. Anima quippe artificis ordinem tenebat; carnis vero natura citharæ, cogente artifice sonantis. Si quid ergo absonum emittat, id non illi, sed artifici imputandum est. « Nunc autem, inquit, soluti sumus a lege[2]. » Vides-ne quomodo hic quoque et carni parcat et legi? Non enim dixit, soluta est lex, nec soluta est caro; sed nos soluti sumus: et quomodo soluti sumus? Veteri homine, qui a peccato detinebatur, mortuo atque sepulto: hoc enim significat his verbis: « Mortui ei, in quo detinabamur[3]; » ac si diceret: « Vinculum quo detinebamur, mortuum et dissolutum est, ita ut nihil jam detineat, nempe peccatum. » Verum ne concidas, neque segnior evadas: solutus namque es, ut iterum servias, non eodem tamen modo; sed « Ut serviamus in novitate Spiritus, et non in vetustate litteræ[4]. » Quid autem sibi vult? necesse est enim illud aperire; ut ne cum in locum inciderimus, turbemur. Cum peccavit

[1] Rom. VII, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. — [4] Ibid.

Adam, inquit, corpusque ejus factum est mortale atque passibile, multaque naturalia damna accepit, equus molestior et effrenis factus est. Ac Christus veniens, per baptisma leviorem illum nobis reddidit, ala Spiritus illum excitans.

IV. Ideo non eadem nobis et priscis illis stadia sunt, quandoquidem non ita facilis tunc cursus erat. Ideoque ille non modo postulat ut a cædibus puri simus, ut illis præceptum erat, sed etiam ab ira; neque ab adulterio tantum, sed etiam ab impudico aspectu abstinere jubet; neque ut a perjurio solum abstineamus præcipit, sed etiam a juramento: et inimicos perinde atque amicos diligere jubet: atque in cæteris omnibus longiora fecit stadia. Si non parcamus, gehennam comminatus est: ostendens hæc non requiri quasi ex ardentiore certantium æmulatione ut virginitas et voluntaria paupertas; sed omnino exigi: nam necessaria prorsus esse; ita ut qui non faciat extremas det pœnas. Ideo dicebat: « Nisi abundaverit jus- » titia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non » intrabitis in regnum cœlorum [2]. » Qui vero regnum illud non videt, in gehennam omnino incidet. Ideo Paulus dicebat: « Peccatum enim vobis non dominabitur: non » enim estis sub lege, sed sub gratia; » et hic iterum: « Ut serviamus in novitate Spiritus, non in ve- » tustate litteræ. » Non enim est littera damnans, id est, lex vetus, sed Spiritus adjuvans. Ideo apud priscos illos, si quis virginitatem coleret, res mira prorsus erat: nunc autem ubique terrarum sparsa res est. Tunc pauci viri mortem spernebant, nunc in vicis et in urbibus Martyrum cœtus innumeri, non virorum tantum, sed etiam mulierum. Deinde postquam hæc dixerat, objectionem rursus emergentem solvit, in solutione id quod vult probans;

[1] Rom. VII, 6. — [2] Matth. V, 20.

quapropter solutionem non statim inducit, sed per contradictionem, ut ex solutionis necessitate, occasionem optata dicendi arripiat, minusque onerosam accusationem indu- Quia enim dixit, « In novitate Spiritus, non in vetustate » litteræ, » subjungit : « Quid ergo dicemus? Lex peccatum » est? absit[1]. » Etenim prius dixerat : « Passiones peccato- » rum, quæ per legem erant, operabantur in membris » nostris; » et, « Peccatum vobis non dominabitur: non enim » estis sub lege, sed sub gratia; » et, « Cujus non est lex, » neque transgressio est; » et, « Lex autem subintravit: ut » abundaret delictum; » et, « Lex iram operatur. » Quia igitur hæc omnia legem calumniari videbantur, quasi hanc suspicionem corrigens, objectionem ponit et ait: « Quid » ergo? lex peccatum est? absit. » Antequam ad probationem veniat, id respicit, ut auditorem sibi conciliet, et offensum curet. Nam cum audisset, ac de affectu ipsius certior factus esset, cum illo quærit quid dubii inesset, nec suspectum habet dicentem: quapropter objectionem illam prius attulit. Neque enim dixit : « Quid ergo dixerim? » sed, « Quid dicemus? » ac si in consilio et in cœtu Ecclesiæ rem ageret, et quasi objectio illa, non abs se, sed a dictorum serie, et a rerum veritate prodiret. Quod enim lex occidat, et quod Spiritus vivificet, nemo negabit, inquit : hoc clarum est, nemo contradixerit. Si ergo hæc in confesso sunt, quid dicemus de lege? an quod sit peccatum? absit. Solve igitur difficultatem. Vides-ne ut secum adversarium statuat, et assumpta doctoris dignitate, ad solutionem veniat? Quæ est illa solutio? Peccatum certe non est, inquit, « Peccatum autem non cognovissem, nisi » per legem[2]. » Vide sapientiam grandem. Id quod lex non est, ex objectione posuit, ut hoc sublato, et hoc in Judæi gratiam, persuadeat illi quod minus est admittere. Quid

[1] Rom. VII, 7. — [2] Ibid.

vero est illud minus? Quod peccatum non cognovissem nisi per legem. « Et concupiscentiam, inquit, non cognovissem, nisi lex dixisset : Non concupisces [1]. » Vides quomodo paulatim non modo legem accusare peccatum dicat; sed etiam illud sensim introducere, non tamen culpa sua, sed ex ingrato Judæorum animo id evenire demonstrat. Etenim Manichæorum etiam ora obturare conatus est, qui legem incusabant. Cum dixisset enim, « Peccatum non » cognovisssem, nisi per legem ; et concupiscentiam nescivissem, nisi lex diceret : Non concupisces, » adjecit : « Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam [2]. »

V. Vides-ne quomodo legem a criminationibus liberet? Occasione accepta, inquit, peccatum, non lex, auxit concupiscentiam, et contra evenit, quam lex optaret : id quod infirmitatis erat, non malitiæ. Cum enim aliquid concupiscimus, et prohibemur, magis attollitur cupiditatis flamma; verum non per legem. Illa namque prohibuit ut te abduceret. Peccatum vero, id est, segnities tua et mala voluntas, bono in contrarium usa est. At non culpa medici, sed ægroti, qui pharmaco male usus est. Non enim ideo legem dedit, ut concupiscentiam accenderet, sed ut extingueret; contrarium autem evenit; at non ipsius, sed nostra culpa. Si quis enim febricitanti et potum frigidum intempestive cupienti, non potestatem bibendi faceret, et sic perniciosam cupiditatem augeret, non ideo posset jure reprehendi. Medici quippe erat prohibere, ægri vero abstinere. Quid enim si peccatum occasionem ab ipsa lege acceperit? Plerique enim improbi a bonis præceptis iniquitatem suam augent. Siquidem ita diabolus Judam perdidit, ad amorem pecuniæ conjiciens, furemque rerum pauperibus destinatarum esse suadens : non enim concreditum

[1] Rom. VII, 6, ex Exod. XX, 17, et Deut. V, 19 — [2] Rom. VII, 8.

ipsi marsupium id effecit, sed animi nequitia : quæ Evam et Adamum ad comedendum de ligno impulit, atque ex paradiso ejecit : at non in causa fuit lignum, etsi ab ipso occasio fuerit. Quod si vehementius de lege loquatur, ne mireris : ad illud enim quod urget Paulus consistit ; non permittens ut vel iis qui aliter suspicantur hæc dicta occasionem præbeant, multo autem studio curans rem præsentem corrigere. Ne igitur hæc dicta nuda examines, sed adde causam ob quam ita loquitur, ac judaïcam insaniam considera, perpetuamque illorum contentionem, quam evertere studebat. Videtur autem multum contra legem spirare, non ut illam calumnietur ; sed ut illorum contentionem solvat. Si enim crimen est legis quod propter illam peccatum occasionem sumat, invenietur id etiam in Novo Testamento. In illo quippe leges sunt innumeræ de multis majoribusque rebus, et idipsum hic accidere videas ; non in concupiscentia tantum, sed etiam in omni malitia. Nam « Si non venissem, inquit, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent [1]. » Igitur hinc peccatum et pœna major occasionem accepit. Et rursus de gratia Paulus disserens ait : « Quanto putatis majori dignus supplicio erit » is qui Filium Dei conculcavit [2] ? » Ergo gravius supplicium hinc occasionem accipit, a majori nempe beneficio. Ac gentiles ideo ait inexcusabiles esse, quod ratione præditi, et creaturæ pulchritudinem edocti, cum ea possint ad Creatorem deduci, sapientia Dei ut par erat non usi sint. Vide quomodo ubique a bonis rebus improbi majoris supplicii occasiones accipiant. Verum non ideo beneficia Dei accusabimus ; sed illa postea magis admirabimur ; illorumque consilia magis criminabimur, qui bonis in contrariam partem usi fuerint. Hoc itaque et circa legem faciamus. Verum illud quidem facile est ; sed hæc dubitandi causa

[1] Joan. xv, 22. — [2] Hebr. x, 29.

est : quomodo ait Paulus : « Concupiscentiam nescivissem, » nisi lex diceret : Non concupisces. » Si enim concupiscentiam nescivisset homo antequam legem acciperet, undenam diluvium accidit ? Undenam Sodoma exusta fuit ? Quid ergo sibi vult ? Concupiscentiam auctam et majorem. Ideo non ait, effecit in me concupiscentiam, sed omnem concupiscentiam, vehementiam hic subindicans. Ecqua, inquit, legis utilitas, si passionem auxit ? Nulla, sed multum damnum. Verum non legis culpa est, sed segnitiei eorum, qui legem acceperunt. Peccatum enim illud effecit, sed per legem : verum lege non illud, sed contrarium, curante : longe itaque fortius fuit peccatum. Verum non illud legis culpa fuerit, sed illorum ingrati animi. « Absque lege enim peccatum mortuum erat[1] : » id est, non ita notum. Sciebant enim ii, qui ante legem erant, se peccavisse, accuratius vero id noverunt post datam legem. Ideoque majori erant crimini obnoxii. Neque enim perinde erat naturam accusatricem habere, atque cum natura legem etiam omnia aperte dictantem. « Ego autem vivebam » sine lege quondam [2]. » Quandonam, obsecro ? Ante Moysem. Vide quam nitatur ostendere legem, tam ab iis quæ fecit, quam ab iis quæ non fecit, humanam aggravasse naturam. Cum enim sine lege vivebam, inquit, non sic condemnabar. « Ubi autem venit mandatum, peccatum » revixit : ego autem mortuus sum [3]. » Hoc videtur legis accusatio esse ; sed si quis accuratius examinaverit, laus ejus esse videbitur. Non enim peccatum, quod non esset produxit, sed occultum ostendit : quod legis laus est. Siquidem antea sine ullo sensu peccabant. Ubi autem illa venit, si non aliud, hoc saltem lucrati sunt, quod accurate didicerint se peccavisse, quod non parum fuerit, ut sese a peccato eximerent : quod si sese a malitia non exe-

[1] Rom. VII, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10.

merint, nihil hoc ad legem, quæ pro hac re omnia fecit; sed omnis accusatio in illorum voluntatem cadit, quæ præter spem omnem corrupta fuit.

VI. Non enim rationi consonum erat, quod ab iis quæ utilia esse poterant læderentur. Ideo dicebat: « Et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, esse ad mortem [1]. » Non dixit: « Factum est mors, » neque, « Peperit mortem; » sed, « Inventum est, » novam et inopinatam absurditatem sic explicans, et totum in illorum caput rejiciens. Si enim scopum ejus, inquit, respicere voluisses, ad vitam ducebat, et propterea datum fuerat. Quod si mors inde evenit, ejus qui mandatum accepit culpa est, non vero mandati ad vitam ducentis. Clarius autem hoc ipsum per sequentia declaravit his verbis. « Nam peccatum, » occasione accepta per mandatum, seduxit me et per illud » occidit [2]. » Vides-ne ut ubique peccatum insectatur, legem ab omni crimine liberans? ideo subjungit: « Itaque » lex sancta est, et mandatum sanctum, justum et bonum [3]. » Sed, si placet, eorum qui has expositiones adulterant sermonem in medium afferamus: sic enim clariora erunt quæ diximus. Quidam enim dicunt ipsum non de lege Moysis hic agere, sed alii dicunt de lege naturali, alii de præcepto quod in paradiso datum est. Atqui ubique scopus Pauli est ut hanc legem abroget, illarumque nullam habet rationem et jure merito. Hanc enim Judæi legem timentes, et exhorrescentes, contra gratiam contendebant. Præceptum autem in paradiso datum, nusquam visus est legem appellasse, neque ille, neque alius quispiam. Ut autem ex ipsius dictis hoc clarius evadat, verba percurramus, dicta paulo altius resumentes. Cum de vitæ instituto accuratius illis locutus fuisset, hæc subjunxit: « An » ignoratis, fratres, quia lex dominatur in homine quanto

[1] Rom. VII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12.

» tempore vivit ? Itaque vos mortui estis legi. » Igitur si de naturali lege id dicat, inveniemur naturalem legem non habere. Quod si hoc fuerit, brutis irrationabiliores sumus, sed non ita se res habet, non ita certe. De lege autem in paradiso data non contendendum, ut ne inutile bellum assumamus, contra ea quæ in confesso sunt nos accingentes. Quomodo igitur ait : « Peccatum non cognovissem, » nisi per legem ? » Non omnimodam dicit ignorantiam, sed accuratiorem cognitionem intelligit. Si enim hoc de naturali lege dictum esset, quomodo sequentia rationi consentanea essent ? « Ego enim, inquit, vivebam sine lege » quondam. » Neque enim Adam, neque quivis homo unquam videtur sine naturali lege vixisse. Ubi enim illam efformavit Deus, illam ipsi legem indidit, contubernalem illam faciens universæ naturæ. Præter hæc autem nusquam deprehenditur legem naturalem, præceptum appellare; legem vero Moysis et mandatum et justum et sanctum vocat, et legem spiritualem. Naturalis vero non a Spiritu nobis data est. Nam et barbari et Græci et omnes homines hanc legem habent. Unde palam est illum ubique locorum de lege mosaïca disserere. Ideoque illam sanctam vocat dicens : « Itaque lex quidem sancta est, mandatum sanctum, » justum et bonum. » Licet enim Judæi post legem impuri, injusti, avari fuerint, id tamen legis virtutem non irritam fecit, ut Dei fidem non tollit eorum incredulitas. Ex his itaque omnibus planum est hæc de lege mosaïca disserere. « Quod ergo bonum erat, inquit, mihi factum est mors ? » Absit : sed peccatum, ut appareat peccatum[1] : » id est, ut ostendatur quantum malum sit peccatum, ignava voluntas, et ad pejora impetus, ipsaque actio, ac mens corrupta. Hæc enim causa malorum omnium est. Auget autem illud, ostendens Christi gratiæ magnitudinem,

[1] Rom. VII, 13.

docensque a quanto malo humanum genus liberaverit, quod malum per medicorum pharmaca pejus evadebat, et per eos qui illud arcebant augebatur. Ideo subjungit: « Ut fiat supra modum peccans peccatum per manda- » tum [1]. » Vides-ne ubique quomodo huic se complicet? Et per quæ illud accusat, rursum magis ostendit legis virtutem. Neque enim parum præstitit cum ostendit quantum malum sit peccatum, illiusque virus omne revelavit, et in medium protulit. Hoc enim declaravit dicens: « Ut fiat su- » pra modum peccans peccatum per mandatum. » Id est, ut appareat quantum malum, quanta pernicies sit peccatum. Hoc autem per mandatum ostensum est. His excellentiam quoque gratiæ ostendit supra legem, non vero pugnam. Neque enim hoc respicias, quod ii qui legem acceperunt, deteriores facti sint; sed id consideres, legem non modo non augere malitiam voluisse, sed eam quæ prius erat exscindere studuisse. Quodsi non potuerit, illam tamen coronato a voluntate. Christi vero virtutem magis adora, quia tam varium, tam expugnatu difficile malum delevit, et radicitus evulsit. Cum autem peccatum audis, ne putes esse vim quamdam existentem, sed malam actionem, semper accedentem et recedentem: quæ non erat antequam fieret, et postquam facta est, rursum deletur. Ideo namque et lex data est: lex vero nunquam ad naturalium interitum datur, sed ad emendationem mali secundum voluntatem actus.

VII. Hoc externi quoque legislatores sciunt, necnon universa hominum natura. Ea enim tantum coërcent mala, quæ ex segnitie facta sunt, non vero ea quæ naturæ cohærentia sunt, se exscindere profitentur. Neque enim id fieri potest. Nam quæ naturalia sunt, immota manent, ut sæpe vobis in aliis colloquiis dixi. Quapropter his missis certa-

[1] Rom. VII, 13.

minibus, moralem rursus sermonem excutiamus: imo-vero hæc illorum certaminum maxima pars est. Nam si nequitiam depellamus, virtutem inducamus, et hinc clare ostendamus vitium non esse natura malum; eos qui unde mala sint quærunt, non modo verbis, sed etiam operibus poterimus ad silentium cogere, quod cum ejusdem simus naturæ, a malitia eorum exempti simus. Ne vero illud consideremus, laboriosam esse virtutem; sed potius posse illam a nobis exerceri; si vero studeamus, eam nobis omnino facilem fore. Si autem mihi nequitiæ voluptatem opponas, ejus quoque finem dicito. In mortem enim illa desinit: quemadmodum virtus in vitam nos manuducit. Imo, si videtur, utramque etiam ante finem examinemus. Videbimus enim nequitiam multum doloris secum ferre; virtutem vero multam voluptatem. Quid enim, quæso, miserabilius prava conscientia? Quid dulcius bona spe? Nihil enim, nihil certe nos ita pungit, et premit ut expectatio mala. Nihil ita nos erigit, ac pene volatiles reddit, ut conscientia bona. Id quod ex iis quæ apud nos eveniunt edisci potest. Nam ii qui in carcere clausi tenentur, et sententiam se damnantem expectant, etiamsi abundanti cibo fruantur, miserius vivunt, quam ii qui per vicos stipem cogunt, nullius sibi mali conscii. Expectatio namque malorum, non sinit eos voluptatem, quam præ manibus habent, advertere. Ecquid de vinctis loquor? Iis qui liberi sunt et divites, malorum tamen conscii, meliore conditione sunt artifices, qui ex diurno labore vivunt; gladiatores quoque, quos in cauponis videmus ebrietati, voluptati et ventri operam dantes, omnium miserrimos esse dicimus, quia longe major voluptate illa est, expectatæ mortis calamitas. Quod si illis hæc vita dulcis esse videatur, mementote dicti, quo vos frequenter alloquor, nihil mirum esse si is qui in nequitia vivit, amaritudinem

doloremque non fugiat. Ecce enim res ita detestanda, amabilis videtur iis, qui in illa versantur. Sed non ideo illos beatos dicimus, verum hoc ipso miseros prædicamus, quod quo malorum devenerint nesciant. Quid vero dixeris de mœchis, qui propter modicam voluptatem, ad indecoram servitutem, ad pecuniarum sumptum, et perpetuum timorem se dedunt, et vitam Caïni subeunt, imo illa graviorem, dum et præsentia timent, et futura formidant, et amicos, inimicos, scios, inscios suspectos habent? ac neque cum dormiunt, ab hoc angore liberi sunt: dum mala conscientia somnia ipsis confingit terroribus plena, quibus illi pavidi torquentur. At non sic habet vir temperatus et castus, sed in tranquillitate et libertate multa hanc transigit vitam. Confer igitur modicæ voluptati multos illos terrorum fluctus, et brevi continentiæ labori vitæ perpetuæ tranquillitatem, et videbis hanc illa suaviorem esse. Qui vero rapere vult, et alienas invadere pecunias, annon, quæso, innumeros sustinet labores, circumcursans, servis, liberis, ostiariis adulans, terrens, comminans, impudenter agens, vigilans, tremens, anxius, omnia suspecta habens? At non talis est qui pecunias contemnit; hic enim multa fruitur voluptate, in tranquillitate et securitate vitam agens. Quod si quis cæteras nequitiæ partes percurrerit, magnos tumultus, multos scopulos videbit. Quodque majus est, in virtute quidem prima laboriosa sunt; quæ vero sequuntur, suavia; ita ut hinc labor minuatur. In nequitia vero secus; post voluptatem dolores et supplicia accidunt, ita ut hinc voluptas evanescat. Quemadmodum enim qui coronas expectat, onerosa præsentia ne quidem sentit; sic is qui post voluptatem supplicia expectat, non potest puram lætitiam excerpere, metu omnia turbante; imo si quis rem accurate examinet,

ante supplicium expectatum, in ipso ausu suo, dolorem experitur.

VIII. Et, si placet, hoc in iis qui aliena rapiunt exploremus, vel etiam in iis, qui quomodocumque divites sunt. Missis vero timoribus, periculis, tremore, angore, cura, et similibus, supponamus esse quempiam sine ullo negotio divitem, et de facultatum custodia securum, quod tamen esse nequit; attamen id supponatur. Quam ille voluptatem percipiet? Quod multis circumdetur bonis? At hoc non sit eum lætari: quandiu enim plura concupiscet, cruciatus augetur. Nam concupiscentia, cum stat, nec ultra progreditur, tunc parit voluptatem; etenim cum sitimus, tunc nos recreamus, cum quantum libet bibimus; donec autem sitimus, etsi fontes omnes exhauriamus, major nobis adest cruciatus; etiamsi mille flumina exhauriremus, gravius tormentum esset. Et tu quoque si omnia quæ in mundo sunt acciperes; si adhuc concupisceres, quo plura perciperes, eo major esset cruciatus. Ne igitur putes te, si multis affluas, bonis aliquam inde voluptatem esse percepturum; sed id assequeris si ditescere nolis; sin divitias concupiscas, nunquam finis tormentorum erit. Hic enim amor expleri nequit; sed quo magis viam carpes, tanto magis a termino semotus eris. Annon hoc ænigma est? annon dementia et extrema insania? Absistamus ergo a prima illa malorum radice, imo talem concupiscentiam ne attingamus quidem; si vero tangamus, a principio resiliamus: id quod admonet Proverbiorum auctor, de meretrice sic loquens: « Abscede, ne » moram feceris, et ne accedas ad januam domus ejus[1]. » Hoc etiam tibi ego de pecuniæ amore dico. Si enim paulatim incidas in pelagus insaniæ illius, vix emergere poteris: nam ut in vorticibus, si millies contendas, non facile

[1] Prov. v, 8.

superabis; sic, imo gravius, in profundum concupiscentiæ demersus, te ipsum cum omnibus tuis perdes. Propterea obsecro, a principio caveamus, et pusilla fugiamus mala; magna quippe ex his generantur. Nam is qui ad singula peccata hoc dicere edoctus est: « Nihil hinc eveniet, » paulatim omnia perdet. Hoc nequitiam introduxit: hoc portas latroni aperuit: hoc urbis mœnia dejecit, cum ad singula dicitur: Nihil hinc eveniet. Sic et in corporibus magnæ ægritudines augentur, quando parvæ contemnuntur. Esaii, nisi primogenita vendidisset, non indignus benedictionibus habitus fuisset; si se benedictionibus indignum non reddidisset, non ad fraternam cædem progredi concupivisset. Caïn nisi primas tenere voluisset, sed Dei arbitrio rem permisisset, secundas non habuisset. Si cum secundas haberet, monitioni paruisset, cædem non parturiisset. Rursus cæde patrata, si ad pœnitentiam venisset, Deo ipsum vocante, et non impudenter respondisset, non gravia subinde passus esset. Si vero ii, qui ante legem erant, ex segnitie sua paulatim in ipsum malitiæ profundum venerunt, cogita quid patiemur nos, qui ad majora vocati sumus stadia, nisi cum diligentia nobis attendamus, et scintillas malorum antequam rogus accindatur præreptas extinguamus. Verbi gratia, pejeras frequenter? Ne hoc solummodo cures, sed etiam juramentum tolle, neque ultra labore opus habebis. Longe namque difficilius est jurantem non pejerare, quam non omnino jurare. Convitiator es, contumeliosus, percussor? legem tibi scribe, ne unquam irascaris vel clames, et una cum radice fructum sustulisti. Lascivus es et luxuriei deditus? Pone tibi legem ne unquam mulierem respicias, nedum in theatrum ascendas, neque in foro alienas formas curiose explores. Longe enim facilius est, ne respicere quidem formosam mulierem, quam illa conspecta et percepta

cupidine, tumultum inde ortum sedare. Leviora quippe sunt in ipso primordio certamina; imo potius neque ineunda certamina erunt, si hosti fores non aperuerimus, neque mali semina susceperimus. Quamobrem Christus illum pœna plectit qui lascivis oculis mulierem respexerit; ut nos a majori labore eriperet, jubens adversarium domo ejicere antequam fortior evadat, quando nempe facile ejici potest. Quæ necessitas enim negotia superflua inire et cum adversario confligere, cum sine conflictu possis tropæum erigere, et ante pugnam bravium rapere? Non enim tantus labor est formosas mulieres non respicere, quam post aspectum se continere. Imovero ne labor quidem ille primus fuerit, sed post aspectum illum, grandis sudor et labor adest.

IX. Cum ergo minor labor sit, imo ne labor quidem, et lucrum majus, cur studemus in pelagus innumerabilium malorum incidere? Neque enim tantum facilius est viro non respicere mulierem; sed etiam sic purior ab hujusmodi concupiscentia evadet; cum contra is qui respicit, et cum majori labore et cum macula evadat, si quidem evadat. Nam qui formosam faciem non videt, a tali concupiscentia liber et purus est: qui autem videre concupivit, cum primo hanc cogitationem admiserit, seseque millies maculaverit, tunc illius concupiscentiæ maculam ejicit, si tamen ejiciat. Ideo Christus, ut ne id patiamur, non cædem modo prohibet; sed et iram quoque; non fornicationem tantum; sed et lascivum aspectum; non perjurium, sed et quodvis juramentum. Neque in hoc virtutis modo consistit: sed postquam eam legem posuit, ad majorem progreditur. Postquam enim a cædibus avertit, iramque prohibuit, jubet paratum esse ad mala sustinenda, neque modo ad tanta subeunda, quanta vult insidiator; sed etiam ad procedendum ulterius, ita

ut per philosophiæ tuæ excellentiam ejus insaniæ magnitudinem superes. Neque enim dixit : « Si quis te percusserit in maxillam dexteram, fer generose et quiesce, » sed addidit, ut alteram ei præbeas, « Verte enim, inquit, » illi et alteram [1]. » Hæc splendida est victoria, plus illi præbere, quam ipse velit, et pravæ voluntatis illius terminos patientiæ largitate superare. Sic illius insaniam sedabis, et prioris facti mercedem ex posteriore facies, illiusque iram mitigabis. Vides-ne penes nos semper esse, ut ne mala patiamur, non penes illos qui mala inferunt? imo et potestatem habemus, non ut mala non patiamur tantum, sed etiam ut beneficio afficiamur. Id quod est maxime admirandum, quod non modo non lædamur, si vigilemus; sed etiam beneficio afficiamur ab iis qui nos lædunt, et ab aliis. Rem perpende : te injuria quispiam affecit? in potestate tua est hanc injuriam in laudem tuam vertere. Nam si injuriam injuria repellas, turpitudinem auxisti; sin benedixeris ei qui te injuria affecit, videbis omnes qui præsentes sunt, te coronantes et celebrantes. Vides-ne quomodo a quibus injuria afficimur, ab iis beneficia accipiamus si velimus? Hoc ipsum in pecuniis, hoc in plagis, hoc in cæteris omnibus deprehendere est. Nam si contraria ipsis rependamus; et ex malis quæ perpessi sumus, et ex beneficiis quæ præstitimus, duplicem nobis coronam contexemus. Cum ergo accedens quispiam dixerit : « Ille talis te injuria affecit, et male de te apud omnes loqui non cessat; » apud hæc loquentem lauda eum qui injuriam intulit. Sic enim, si illum ulcisci velis, potes ab eo pœnas repetere. Nam qui audiunt, etiamsi sensu careant, te laudabunt, illum vero ut fera quavis immaniorem odio habebunt : quoniam ille nihil læsus, mala intulit; tu vero, etiamsi male affectus, contraria rependisti. Sicque

[1] Matth. v, 39.

dicta illa omnia ut futilia exhibere poteris. Etenim qui mordetur, si doleat, oblati criminis se sibi conscium esse declarat : qui autem hæc deridet, hoc ipso se præsentibus vel suspicione liberum demonstrat. Perpende igitur quot bona inde colligas ; primo te ipsum a perturbatione et commotione liberas. Deinde (hoc vero primum censeri debet) si in peccatis sis, illa abstergis, ut Publicanus ille, qui Pharisæi accusationem patienter tulit. Ad hæc, per hujusmodi exercitationem animum tuum philosophum reddis, et mille laudibus apud omnes frueris, et dictorum vel suspicionem amoves. Quod si illum ulcisci cupias, hoc ex abundanti sequetur, Deo criminationis ab illo pœnas exigente, philosophiaque tua, ante pœnas illas, plagam ipsi gravem inferente. Nihil enim ita eos qui nobis injuriam inferunt mordere solet, ut cum nos illas quibus affecti sumus injurias deridemus. At sicut si philosophice agamus, tot tantaque bona aderunt ; sic si rixas et simultatem exerceamus, contraria omnia contingent. Etenim nos ipsos dedecore afficimus, ac nos iis quæ dicta sunt obnoxios esse a præsentibus existimamur ; animam tumultu replemus, et inimicum gaudio afficimus, Deum irritamus, et peccatis prioribus hoc addimus. Hæc itaque omnia cogitantes, simultatum barathrum vitemus, et ad portum tolerantiæ confugiamus, ut et hic inveniamus requiem animabus nostris, ut Christus pronuntiavit, et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

CAPUT VII.

Scimus autem quia lex spiritualis est : ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato[1].

I. Postquam dixerat magna fuisse mala[2], et peccatum admissum potentius fuisse lege, et contra quam lex satagebat accidisse, et cum in magnam dubitationem auditorem conjecisset; rationem postea dicit per quam hæc advenere, cum prius legem a prava suspicione vindicasset. Etenim ne quis audiens peccatum occasionem per mandatum accepisse, et quod eodem mandato accedente peccatum revixit; et quod per illud decepit atque interfecit; ne quis, inquam, legem horum malorum causam putaret esse; primo illius defensionem affert uberrimam; non modo illam ab accusatione liberans, sed laudem ipsi maximam texens. Hocque adhibet non quasi ipse in ejus gratiam loquatur, sed quasi communem omnium sententiam exponens. « Scimus enim, inquit, quod lex spiritualis sit; » ac si diceret, hoc in confesso et manifestum est, quod sit spiritualis; tantum abest ut sit causa peccati, et malis quæ advenerunt obnoxia. Et vide quo pacto non modo illam ab accusatione liberet, sed etiam supra modum laudet. Nam cum spiritualem illam dicit, magistram virtutis ostendit esse, et nequitiæ adversariam : hoc est enim esse spiritualem, et ab omni peccato abducere, quod lex faciebat, terrens, admonens, puniens, corrigens, quæ ad justitiam

[1] Rom. VII, 14. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 128, et tom. XVII, p. 266-275.

pertinent omnia consulens. Unde ergo, inquit, peccatum extitit, si tam admirabilis sit præceptor? a discipulorum segnitie. Quapropter hæc subjunxit: « Ego autem carnalis » sum, » eum, qui in lege et ante legem vixerat, hominem indicans. « Venumdatus sub peccato. » Cum morte enim, inquit, affectuum turba ingressa est. Cum enim corpus mortale effectum est, necessario accepit concupiscentiam, iram, dolorem, cæteraque omnia, quæ multa opus habebant philosophia, ne exundantia in nobis, rationem in peccati profundum submergerent. Illi namque affectus peccatum non erant: sed illorum immoderatio, si non frenetur, hoc efficiebat. Verbi gratia, (ut unum illorum in exemplum adducam,) concupiscentia peccatum non est; at si immoderata sit, nec velit intra connubii legem se continere, sed alienas etiam mulieres appetat, tum res adulterium efficitur; non a concupiscentia, sed ab illius immoderata cupiditate. Ac perpende Pauli sapientiam. Postquam legem laudibus extulerat: statim ad illud priscum tempus accurrit, ut cum ostendisset quomodo tunc genus nostrum affectum esset etiam cum legem accepit, probaret gratiæ adventum necessarium fuisse, quod ubique demonstrare curavit. Cum enim dicit: « Venumdatus » sub peccato; » non de iis qui in lege erant loquitur tantum, sed etiam de iis qui ante legem vixerant, et de hominibus in principio conditis. Deinde modum dicit venditionis et deditionis. « Quod enim operor, inquit, non » intelligo[1]. » Quid est, « Non intelligo? » ignoro. Et quandonam hoc factum est? nemo enim in ignorantia peccavit. Vides-ne quomodo si non cum decenti reverentia voces deligamus, nec apostolicum scopum respiciamus, innumera absurda secutura sint? Si enim ignorantes peccabant, nec pœnas dare debebant; ut ille superius dicebat:

[1] Rom. VII, 15.

« Sine lege enim peccatum mortuum est ; » non hoc declarans, quod illi nescientes peccarent ; sed quod scirent quidem, at non tam accurate; ideoque puniebantur quidem, sed non tam acerbe. Ac rursum, « Concupiscentiam » nescivissem ; » non omnimodam ignorantiam significans, sed clarissimam cognitionem non affuisse denotans. Dixit vero, operata est in me omnem concupiscentiam ; non hoc sensu, quod mandatum concupiscentiam effecerit ; sed quod augmentum concupiscentiæ peccatum per mandatum induxerit. Ita et hic non omnimodam ignorantiam significat dicens : « Quod enim operor non intelligo. » Quomodo enim in lege Domini sibi complaceret secundum interiorem hominem? Quid ergo significat, « Non intelligo ? » In tenebris sum, inquit, abripior, damnum sustineo, nescio quomodo supplantor. Quod et nos dicere solemus : nescio quomodo ille veniens surripuit, non ignorantiam profitentes, sed fraudem quamdam, circumventionem et insidias declarantes. « Non enim quod volo, id facio, sed quod odi » facio[2]. » Quomodo ergo non nosti id quod facis? Si enim bonum expetis, si malum odisti, id perfectæ cognitionis est. Unde liquet illum hoc dixisse, « Quod nolo, » non liberum arbitrium tollens, neque necessitatem quamdam et vim inducens. Si enim non sponte, sed ex necessitate peccamus, certe supplicia pro factis illata non ratione nituntur. Sed sicut cum dixit : « Non intelligo, » non ignorantiam significavit, sed id quod dicebamus ; sic illud additum, « Quod nolo, » non necessitatem denotat ; sed quod facta non laudet. Nisi enim hoc sibi vellet cum dicit : « Quod » nolo facio, » cur non addidit, « Sed ex necessitate cogor, et vi hoc facio ; » hoc enim voluntati et potestati oppositum est. Nunc autem hoc non dicit ; sed hujus loco posuit, « Quod odi ; » ut discas ipsum quando dixit : « Quod nolo, » potesta-

[1] Rom. VII, 15.

tem sibi non ademisse. Quid est ergo illud, « Quod nolo? » Quod non laudo, quod non probo, quod non amo ; ad cujus rei comparationem sequentia addidit ; « Sed quod odi, hoc facio. Si autem quod nolo facio, consentio legi quod bona » sit[1]. »

II. Vides-ne interim non corruptam mentem, sed in opere nobilitatem suam servantem? Quod si nequitiam adit, ut odio habens adit, id quod legis et naturalis et scriptæ maxima laus fuerit. Quod enim bona sit lex, inquit, hinc palam est ; quod me ipsum accusem, quod legi non obsecutus sim, et quod factam rem odio habeam. Atqui si lex causa peccati esset, quo pacto is qui ipsi consentiret jussum ejus odio haberet? « Consentio enim legi, » inquit, quia bona est. Nunc autem jam non ego operor » illud ; sed quod inhabitat in me peccatum. Novi enim » quod non inhabitet in me, id est, in carne mea, bonum[2]. » Hic instant ii, qui carnem calumniantur et illam a Dei opificiis amovent. Quid ergo dicemus? Ea quæ de lege nuper dicebamus ; quod ut illic totum ad peccatum refert, sic et hoc loco. Non enim dixit : « Caro illud operatur ; » sed contrarium, « Jam non ego illud operor, sed quod inhabitat » in me peccatum. » Quod si dicat, quod non habitet in ipsa bonum, nondum hoc carnis crimen est. Non enim quod bonum non habitet in ipsa, hoc probat illam non esse bonam. Nos autem minorem quidem fatemur anima carnem, ipsique inferiorem, non illi contrariam, nec adversantem, nec malam ; sed ut citharœdo citharam, ut gubernatori navem, sic illam animæ subjicimus : quæ non sunt adversaria agentibus et iis utentibus, sed admodum convenientia, non paris tamen cum artifice honoris. Ut ergo qui dicit, non in cithara : « Non in navi ars residet, sed in gubernatore et in citharœdo, » non ipsa improbat, sed osten-

[1] Rom. VII, 16. — [2] Ibid. 17, 18.

dit quantum intersit inter illa et artificem; sic et Paulus cum dicit: « Non habitat in carne mea bonum, » non corpus calumniatur, sed animæ excellentiam declarat. Ipsa enim est, cui et gubernatio et citharæ usus committitur. Quod et Paulus hic declarat, animæ auctoritatem tribuens, et in hæc duo hominem dividens, animam et corpus dicit quidem carnem ratione et intelligentia destitutam agi et non agere: animam vero sapientiorem esse, quæ possit intelligere quæ agenda, quæ non agenda sint: neque tamen posse equo pro arbitrio suo imperare: id quod non carnis modo, sed etiam animæ crimen fuerit, quæ novit quidem quid sit agendum; sed quod sibi agendum videtur non exequitur. « Nam velle adest mihi, inquit, perficere au- » tem bonum non invenio. » Hic rursus cum dixit, « Non » invenio, » non ignorantiam significat, non dubitationem, sed damnum quoddam et insidias peccati, quod et apertius declarans addit: « Non enim quod volo facio, bonum; » sed quod nolo malum, hoc facio. Si ergo quod ego nolo. » hoc facio, non jam ego operor illud, sed quod inhabitat » in me peccatum[1]. » Vides-ne quomodo et naturam animæ naturam et carnis a crimine liberans, totum in malam operationem transfert? Si enim non vult malum, liberatur anima; si ipse non illud operatur, liberatur et corpus, et solius mali propositi totum est. Non enim idipsum natura sunt anima, corpus et propositum. Sed illa quidem sunt opera Dei; hoc autem propositum ex nobis ipsis et motus quispiam est, quocumque illum ducere voluerimus. Non voluntas quidem naturalis est, et a Deo; talis vero voluntas a nobis et propositi nostri est. « Invenio igi- » tur legem volenti mihi facere bonum, quia malum mihi » adjacet[2]. » Obscurum est hoc dictum: quid ergo sibi vult? Laudo legem, inquit, secundum conscientiam, et

[1] Rom. VII, 19, 20. — [2] Ibid. 21.

illam mihi volenti facere bonum, patronam invenio, quæ voluntatem meam intendat. Sicut enim in ipsa mihi complaceo; sic et illa sententiam meam laudat. Vides-ne quomodo bonorum malorumque cognitionem a principio nobis inditam ostendit, legemque Moysis laudare illam dicit, et laudari ab illa? Neque enim supra dixit, « Doceor a lege; » sed, « Consentio legi; » neque dixit, « Erudior ab illa, « sed « Mihi complaceo in illa. » Quid sibi vult illud, « Complaceo » mihi? » Bene habere confiteor, sicut et illa me volentem facere bonum. Itaque illud et velle bonum, et nolle malum, jam ab initio fundatum est. Lex autem veniens, et in malis accusatrix fuit plurimorum, et in bonis laudatrix majorum. Vides-ne ubique extensionem quamdam et augmentum ipsius testificantem tantum, et præterea nihil? Illa enim laudante, et me complacente et volente bonum, malum adhuc adjacet, et actio ejus non sublata est. Itaque lex proponenti bonum quid facere, in hoc tantum auxiliatrix est, quatenus eadem quæ ipsa vult. Deinde quia illud obscure posuerat, progressus id explicat, et clarum reddit, ostendens quomodo malum adjaceat, et quomodo volenti facere bonum lex adsit. « Condelector enim legi Dei secundum interiorem » hominem. » Bonum enim, inquit, jam ante noveram, ipsum autem in litteris repertum laudo. « Video autem alteram » legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ[1]. »

III. Legem hic rursus repugnantem, peccatum vocat, non ob illius dignitatem, sed ob summam obsequentiam eorum, qui ipsi obediunt. Ut ergo mammonam dominum, et ventrem Deum appellat, non ob dignitatem, sed ob magnam obsequentium servitutem; sic et hoc loco peccatum vocavit legem, propter eos qui ipsi serviunt, et timent ne ipsum amittant; sicut timent legem amittere, qui illam accepere. Hæc itaque, inquit, opponitur legi naturali. Hoc

[1] Rom. VII, 23.

enim sibi vult illud, « Legi mentis meæ. » Rursusque aciem inducit, et pugnam: certamenque totum ascribit legi naturali. Lex enim Moysis ex abundanti demum addita fuit. Attamen et hæc et illa, dum altera docet, altera laudat honesta, nihil magni in hac pugna perfecerunt: tanta est peccati tyrannis, quæ vincit et superat. Quod declarans Paulus, et cladem acceptam significans dicebat: « Video » autem aliam legem repugnantem legi mentis meæ, et » captivantem me. » Non enim dixit, vincentem simpliciter, sed, « Captivantem me legi peccati; » non dixit, impetui carnis, nec, naturæ carnis; sed legi peccati; id est, tyrannidi, potestati. Quomodo igitur ait: « Quæ est in » membris meis? » Et quid hoc est? Non enim hoc facit ut membra sint peccatum, sed illa maxime separat a peccato. Aliud enim est quod in alio est, et id in quo illud est. Sicut ergo mandatum non est malum, quia ab illo peccatum occasionem accepit; sic neque carnis natura, etsi per eam nos peccatum impugnet: quandoquidem sic et ipsa anima mala esset, multoque magis illa, quatenus rerum agendarum auctoritatem habet. At non ita se res habent, non ita. Neque enim si admirandas ædes, aut regias aulas, tyrannus vel latro occuparet, culpa in ipsas ædes conferretur, sed accusatio tota caderet in eos, qui illis sunt insidiati. Sed veritatis inimici, cum impietate in stultitiam magnam inciderunt, neque illud sentiunt. Non enim carnem solum incusant, sed etiam legem calumniantur; quanquam si caro mala esset, bona esset lex: nam ipsi repugnat et adversatur. Si autem non bona sit lex, bona erit caro: pugnat enim cum ipsa secundum illos. Quomodo igitur hæc ambo diaboli esse dicunt, quæ inter se contraria sunt inducentes? Vides-ne quanta sit cum impietate stultitia? Verum non ita se habent Ecclesiæ dogmata; peccatum enim solummodo damnant, utramque vero a Deo

datam legem, naturalem nempe et Mosaïcam, peccato adversari dicunt, non carni : neque carnem peccatum esse, sed opus Dei nobis ad virtutem valde opportunum, si vigilemus. « Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore » mortis hujus[1] ? » Vides-ne quanta sit malitiæ tyrannis, quæ mentem in lege sibi complacentem vincit? Neque enim dicere possis me, qui legem oderim et averser, a peccato captum fuisse. Condelector enim in ipsa, ipsam probo, ad illam confugio : attamen illa ad se confugientem servare non potuit : contra vero Christus ab se fugientem servavit. Vides-ne quanta sit gratiæ magnitudo? At non sic locutus est Apostolus : ingemiscens vero tantum, quasi auxilio destitutus, per dubitationem Christi potentiam indicat et ait : « Infelix ego homo! quis me liberabit de cor» pore mortis hujus? » Lex non potuit, conscientia non valuit : etiamsi quæ bona essent laudarem, nec modo laudarem, sed etiam adversantibus obsisterem. Cum enim dixit, repugnantem, ostendit se adversum stare et pugnare. Unde igitur erit spes salutis? « Gratias ago Deo, inquit, » per Jesum Christum Dominum nostrum[2]. » Vides-ne quomodo ostenderit necessarium esse gratiæ adventum, communiaque esse Patris et Filii beneficia? Etiamsi enim Patri gratias agat; gratiarum tamen actionis causa est Filius. Cum porro audis illum dicentem : « Quis me liberabit de » corpore mortis hujus? » ne putes ipsum accusare carnem. Neque enim dixit, « Corpus peccati; sed corpus mortis; » hoc est, mortale corpus, a morte occupatum, non quod mortem generaverit : quod non est malitiæ carnis, sed damni, quod sustinet, argumentum. Quemadmodum si quis a barbaris captus, dicatur esse barbarorum ; non quod barbarus sit, sed quod ab illis detineatur ; sic et corpus mortis esse dicitur, quod ab illa detentum sit, non quod illam

[1] Rom. VII, 24. — [2] Ibid. 25.

procuraverit. Quapropter ille non a corpore vult liberari, sed a mortali corpore; subindicans, ut sæpe dixi, ipsum quod sit passibile, peccato captu facile fuisse.

IV. Et cur, inquies, si tanta peccati tyrannis ante gratiam fuerit, peccatores puniti fuere? Quia talia imperata erant, quæ possent illi, etiam peccato dominante, facere. Neque enim illos ad summum vitæ institutum trahebat, sed permittebat ut pecuniis uterentur, pluribus uti uxoribus non prohibebat, ira cum justitia uti sinebat, atque moderata voluptate frui. Tantaque erat indulgentia, ut lex scripta minus exigeret, quam lex naturalis dictaret. Lex quippe naturalis virum unum cum unica muliere semper versari jubebat. Quod etiam Christus his declaravit: «Qui fecit a principio, masculum et fœminam fecit eos[1].» Lex autem Moysis, neque hanc ejicere et illam assumere prohibebat; neque quominus duæ simul haberentur vetabat. Præter hæc autem, alia plura, quam in lege essent, priscos illos fecisse videas, naturali eruditos lege. Non ergo damno affecti sunt ii qui in Veteri Testamento vivebant, cum tam moderata lex ipsis inducta fuit. Quod si ne ita quidem vincere potuerunt, ex illorum ignavia culpa venit. Ideo et Paulus gratias agit, quod Christus, his non examinatis, non modo admissorum scelerum pœnas non expetierit, sed etiam ad majorem cursum aptos effecerit. Ideo ait: «Gratias ago Deo meo per » Jesum Christum;» et salute quæ in confesso est prætermissa, ex jam probatis ad aliud majus transit, dicens non modo nos a pristinis liberatos esse, sed non posse in futuro capi: nam ait: «Nihil ergo nunc damnationis est iis qui » sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambu» lant[2].» Sed non id prius dixit, quam pristinum statum commemorasset. Cum enim prius dixisset, «Igitur ego » mente quidem servio legi Dei, carne autem legi peccati,»

[1] Matth. xix, 4. — [2] Rom. viii, 1.

tunc intulit, « Nulla ergo condemnatio iis qui Christi Jesu » sunt. » Deinde quia illi objici poterat, multos etiam post baptismum peccare, ideo ad hoc properat, nec simpliciter dicit, « Iis qui in Christo Jesu ; » sed, « Iis qui non secundum » carnem ambulant. » Ostendens illud deinceps ex ignavia nostra proficisci. Possumus enim nunc non secundum carnem ambulare, tunc autem difficile erat. Deinde alio modo illud probat, sic dicens : « Lex enim Spiritus vitæ in » Christo Jesu liberavit me[1], » legem Spiritus hic spiritum vocans. Sicut enim legem peccati peccatum ; sic legem Spiritus spiritum dicit. Atqui legem quoque Moysis sic vocavit dicens : « Scimus enim quod lex spiritualis est. » Quodnam igitur est discrimen? multum et immensum : illa enim spiritualis est ; hæc lex Spiritus. Et in quo differt hæc ab illa? Quia illa a Spiritu data est tantum, hæc vero Spiritum recipientibus largiter dabat. Ideo legem vitæ vocavit illam, ad differentiam legis peccati, non legis mosaïcæ. Cum enim dicit : « Liberavit te a lege peccati et » mortis, » non Moysis legem hic dicit. Nusquam enim illam legem peccati vocat. Quomodo enim quam sæpe justam et sanctam vocavit, et peccatum destruentem, ita nunc appellaret? sed illam quæ pugnat contra legem mentis. Hoc enim grave solvit bellum, peccatum interficiens, Spiritus gratia, et certamen nobis leve reddens, nos prius coronans, et tunc cum multo præsidio ad certamina alliciens. Quodque semper facit, a Filio ad Spiritum transit, et a Spiritu ad Filium et Patrem : et Trinitati nostra omnia refert. Hoc ipsum et hic facit. Nam cum dixisset : « Quis me liberabit de corpore mortis hujus? » ostendit Patrem per Filium hoc facere : deinde Spiritum sanctum cum Filio : « Lex enim Spiritus vitæ in Christo Jesu libera- » vit me. » Deinde Patrem et Filium. « Nam quod impossi-

[1] Rom. VIII, 2.

» bile erat legi, inquit, in quo infirmabatur per carnem, » Deus Filium suum mittens in similitudine carnis peccati : » et de peccato condemnavit peccatum in carne[1]. » Rursus videtur quidem improbare legem. Si quis autem accuratius attendat, admodum laudat illam, Christo consonam esse demonstrans, et eadem ipsa præscribere. Neque enim dixit, quod malum erat in lege, sed, « Quod impossibile. » Et rursus, « In quo infirmabatur, » non, in quo maligne agebat, aut insidiabatur. Neque infirmitatem illi ascribit, sed carni dicens, « In quo infirmabatur per carnem. » Carnem hic vocans non ipsam substantiam et subjectum; sed carnaliorem sensum : per hæc vero et corpus et legem a crimine liberat, non per hæc solum, sed etiam per subsequentia.

V. Nam si contraria fuisset lex, quomodo Christus in auxilium ipsius advenit, et justificationem ejus implevit, manumque extendit condemnans peccatum in carne? Hoc enim restabat, quia jam olim lex in anima peccatum condemnaverat. Quid ergo? An quod majus erat lex fecit, quod vero minus Dei Unigenitus? Nequaquam. Illud enim Deus maxime fecit, qui naturalem dedit legem, et scriptam addidit. Alioquin nihil profuisset id quod majus erat, nisi id quod minus erat propositum fuisset. Nam quæ utilitas illa scire quæ agenda sunt antequam illa existant? Nulla, sed major damnatio. Itaque qui animam servavit hic est, qui etiam carnem freno parentem fecit. Docere enim facile erat; viam vero monstrare, qua hæc facilia essent, hoc mirabile fuit. Ideo venit Unigenitus, donec liberavit nos ab illa difficultate : quod autem majus est nec discessit victoriæ modus, non aliam accepit carnem, sed camdem ipsam naturam labore confectam. Quemadmodum enim si quis in foro mulierem vilem et circumfora-

[1] Rom. VIII, 3.

neam vapulantem videns, diceret se filium ejus esse, regis filius cum esset, sicque illam verberantibus eriperet; illud etiam ipse fecit, et se filium hominis esse confitens, atque illi astans, peccatum damnavit. Nullus ergo postea illam verberare ausus est; imo potius percussit illam plaga mortis. Ipsum vero peccatum damnatum est et periit; non caro verberata, sed ipsum peccatum mortuum est : quod omnium est maxime admirandum. Nisi enim in carne victoria fuisset, non ita mirum esset, quia lex etiam hoc efficiebat. Mirum autem id fuit, quod cum carne tropæum erexerit : et quæ millies a peccato dejecta fuerat, ea splendidam contra illud victoriam reportavit. Vide namque quanta inexpectata evenerint. Unum quidem quod peccatum carnem non vicerit. Alterum quod victum fuerit, et ab illa victum : non enim par res est non vinci et vincere id quod antea semper dejiciebat. Tertium, quod non modo vicerit, sed et punierit. Nam non peccando non visus est; moriendo autem vicit et condemnavit illud; tremendam ipsi carnem exhibens, quæ antea despicabilis erat. Sic itaque et ejus potentiam destruxit, et mortem ab illo illatam sustulit. Donec enim peccatores offendit, secundum juris rationem mortem intulit. Cum autem impeccabile repertum corpus morti tradidit; utpote quod injuste egisset damnatum est. Vides-ne quot partæ victoriæ sint, quod caro non victa sit a peccato, quod vicerit illud et damnaverit; quod non modo damnaverit, sed etiam quasi peccans damnaverit. Cum prius enim probasset ipsum injuste egisse, sic damnavit, non modo vi et potentia, sed etiam secundum juris rationem. Hoc enim significavit de peccato dicens : « Condemnavit peccatum in carne ; » ac si diceret : « Convicit ipsum quod admodum peccasset, et tunc illud condemnavit. » Vides-ne ubique peccatum damnatum, non carnem ; sed hanc coronatam, et sententiam contra illud

proferentem? Quod in similitudine carnis dicat misisse Filium, ne ideo existimes aliam esse carnem; quia enim dixit peccati, ideo et similitudinem apposuit. Neque enim peccatricem carnem habuit Christus; sed similem quidem nostræ peccatrici, impeccabilem autem et natura eamdem quam nostram. Itaque hinc palam est naturam carnis non fuisse malam. Neque enim aliam loco illius prioris accepit Christus, neque hac secundum substantiam mutata, sic peccatum expugnare aggressus est. Sed illa in natura sua relicta, contra peccatum coronari illam curavit. Et tunc illam post victoriam suscitavit et immortalem effecit. Quid hoc ad me, inquies, si hæc in illa carne facta sunt? Ad te certe maxime pertinet: idcirco addidit: « Ut justi» ficatio legis impleretur in nobis, qui non secundum car» nem ambulamus[1]. » Quid est justificatio? Finis, scopus, præclarum gestum. Quid enim ille volebat, et quid præcepit? Ut sine peccato esses. Hoc ergo jam per Christum nobis præstitum est: ac contra stare ac vincere penes illum fuit; victoria frui, nostrum. Itaque non jam amplius peccabimus; non certe peccabimus, nisi admodum fracti et soluti simus: ideo addidit, « Qui non secundum carnem » ambulamus. » Ne enim audiens quod te Christus liberaverit a bello peccati, et quod justificatio legis perfecta sit in te, peccato in carne damnato, totum apparatum dejiceres; ideo postquam ibi dixerat: «Nulla ergo condemnatio,» adjecit: «Iis qui secundum carnem non ambulant. » Et hic cum dicit, « Ut impleretur justificatio legis in nobis, » hoc ipsum adjecit; imo non hoc tantum, sed multo amplius. Cum dixisset enim: « Ut justificatio legis impleretur in nobis, » qui non secundum carnem ambulamus, subjunxit, sed se» cundum Spiritum. » Ostendens non a malis abstinendum esse tantum, sed in bono præclare esse agendum: nam

[1] Rom. VIII, 4.

coronam tibi dare illius est; data retinere, tuum. Etenim id quod justificatio legis erat; nempe non esse obnoxium maledictioni, hoc tibi perfecit Christus.

VI. Ne igitur tantum donum prodas, sed hunc pulchrum thesaurum custodire persevera. Hic enim te docet lavacrum non sufficere nobis ad salutem; nisi post illud vitam tanto dono dignam ducamus. Itaque rursum legi patrocinatur, hæc dicens. Nam postquam Christo credidérimus, nihil non agendum est, ut justificatio illa, quam implevit Christus, maneat in nobis, et non corrumpatur? « Qui enim secundum carnem sunt, inquit, quæ carnis » sunt sapiunt: qui vero secundum Spiritum, quæ sunt » Spiritus. Nam sensus carnis, mors est; sensus vero Spi» ritus, vita et pax. Quoniam sensus carnis inimicitia est » in Deum. Legi enim Dei non subditur, neque enim » potest[1]. » At ne hoc quidem est criminatio carnis. Donec enim suum servarit ordinem, nihil absurdi efficitur: cum autem illi omnia permittimus, ac suos transgrediens terminos, contra animam insurgit; tunc omnia perdit et corrumpit, non ex natura sua, sed ex moderationis et ordinis inversione, « Qui vero secundum Spiritum, quæ sunt Spi» ritus. Nam sensus carnis, mors est. » Non dixit, carnis natura, neque substantia corporis; sed sensus, qui corrigi potest et tolli. Hoc porro dicit, non quod carni propriam cogitationem tribuat: absit; sed crassiorem mentis impetum indicans, et a pejori illam vocans, ut etiam sæpe carnem totum hominem animam habentem vocare solet. « Sensus autem Spiritus. » Rursus hic spiritualem mentem dicit, ut infra: « Qui autem scrutatur corda, novit quid » sit sensus Spiritus[2]. » Ostenditque multa hinc bona oriri in præsenti et in futuro. Multo namque plura bona affert sensus spiritualis, quam carnalis sensus mala inferat: quæ

[1] Rom. VIII, 5-7. — [2] Ibid. 27.

ipse significavit dicens: «Vita et pax.» Alterum quidem ad differentiam prioris; nam «Sensus, inquit, carnis, mors » est;» alterum vero ad differentiam sequentis; cum dixisset enim: «Pax,» subjunxit, «Quoniam sensus carnis ini» micitia est in Deum:» quod certe morte deterius est. Deinde ubi ostendit quomodo et mors et inimicitia sint: «Lege enim Dei non subjecta est, inquit, neque enim » potest.» Verum ne turberis cum audis, «Neque enim » potest.» Hæc enim difficultas facilem habet solutionem; sensum enim carnis hic dicit, terrenam cogitationem, crassam et ad sæcularia malaque opera inhiantem. Hanc dicit cogitationem non posse subjici Deo. Ecqua demum salutis spes, si non possit malus fieri bonus? Non hoc dicit. Nam quomodo Paulus talis factus est? quomodo latro? quomodo Manasses? quomodo Ninivitæ? Quomodo David, postquam lapsus est, sese erexit? Quomodo Petrus post negationem ad se reversus est? Quomodo qui fornicatus erat, in Christi gregem receptus est? Quomodo Galatæ, qui ex gratia exciderant, ad pristinam rediere nobilitatem? Non ergo dicit non posse eum, qui malus sit, fieri bonum; sed si malus maneat non posse subjici Deo; si vero mutetur, bonum fieri et subjici Deo facile posse. Non enim dicit hominem non posse subjici Deo; sed malum opus non posse bonum esse; ac si diceret: «Fornicatio non potest esse castitas, neque malitia virtus.» Quod etiam in Evangelio dicitur: «Non potest arbor mala fructus bonos facere[1],» transitum et mutationem a nequitia in virtutem non cohibens, sed dicens in malitia perseverantem non posse bonos ferre fructus. Non enim dixit: «Non potest arbor mala, bona fieri, sed mala manens non potest bonos ferre fructus.» Quandoquidem fieri posse ut quis mutetur, et hinc et ex alia parabola ostendit, cum inducit zizania triticum

[1] Matth. VII, 18.

esse facta[1] : ideoque illa extirpare vetat (6). Ne forte, inquit, cum illis extirpetis et triticum, id est, triticum quod ex illis eliciendum est. Sensum ergo carnis malitiam dicit; sensum vero spiritus, gratiam datam et operationem bona voluntate temperatam; nusquam hic de substantia et natura loquitur, sed de virtute et nequitia. Quod enim non potuisti in lege, inquit, hoc nunc poteris, recta nempe incedere, et sine offensione, si Spiritus opem obtineas. Non enim satis est non secundum carnem ambulare, sed oportet secundum Spiritum incedere, siquidem non satis nobis est ad salutem declinare a malo, sed bonum etiam facere oportet. Hoc autem erit si spiritui animam dederimus, et si carni suadeamus ut suum servet ordinem. Sic enim illam spiritualem faciemus; contra vero si ignavi simus, etiam animam carnalem faciemus.

VII. Quia vero non necessitas naturæ donum intulit, sed libertas propositi largita est; in te demum situm est, ut hoc vel illud efficiaris. Omnia enim quæ ab illo erant, perfecta sunt : neque enim peccatum pugnat contra legem mentis nostræ, neque captivam illam ut ante efficit; sed omnia quæ penes ipsum erant cessavere solutaque sunt, passionesque repressæ sunt metuentes ac trementes Spiritus gratiam. Si vero tu lumen extinguas, et aurigam dejicias, gubernatoremque expellas, tibi postea tempestatem imputa. Quod enim nunc facilior virtus facta sit, ideoque multum sit philosophiæ augmentum, disce quomodo, quando lex dominabatur, res mortalium se haberent; quomodo etiam nunc, cum gratia effulsit. Quæ enim ante nemini possibilia videbantur, virginitas, mortis contemptus, compluresque alii labores, hæc ubique terrarum jam præstantur, non apud nos tantum, sed etiam apud Scytas, Thraces, Indos, Persas, aliosque barbaros multos; et

[1] Matth. XIII, 29.

Virginum chori, Martyrum populi, Monachorum sodalitates, jam plures sunt quam eorum qui connubio junguntur. Jejunii frequentis et paupertatis studium ingens : quæ tamen ipsa, uno aut duobus exceptis, ne in somniis quidem imaginari potuerunt ii qui in lege vivebant. Videns itaque tuba clarius clamantem rerum veritatem, ne emolliaris, neve tantam prodas gratiam. Ne fide quidem accepta salutem consequi potest is qui segniter agit. Facilia quippe sunt certamina, ut decertans vincas, non ut dormias, non ut magnitudine gratiæ, ad ignaviæ occasionem, abutaris, in pristino luto rursum volutatus. Ideo subjungit : « Qui » vero in carne sunt, Deo placere non possunt[1]. » Quid ergo? an corpus discerpemus, ut Deo placeamus, atque a carne exeamus? Nosque homicidas esse jubes, dum ad virtutem ducis? Vides-ne quot absurda nascantur, si simpliciter dicta exceperimus? Carnem hic non corpus dicit, neque naturam corporis; sed carnalem vitam, mundanam, voluptate et luxu plenam, quæ totum hominem, carnem esse facit. Sicut enim ii qui spiritu ceu alis attolluntur, corpus etiam spirituale efficiunt; sic illi qui ab illo quidem resiliunt, ventri autem et voluptati serviunt, animam carnem efficiunt, non substantiam mutantes, sed nobilitatem ejus perdentes. Talis dictionis modus sæpe in Veteri Testamento jacet, carnem vocans crassam et luteam vitam, absurdis voluptatibus repletam. Nam Noæ dixit : « Non permanebit » spiritus meus in hominibus his, quia caro sunt[2]. » Atqui ipse quoque Noë carne circumdatus erat; sed non crimen erat carne circumdari : hoc enim naturæ est; sed carnalem deligere vitam. Ideo dicit Paulus : « Qui in carne vi» vunt, Deo placere non possunt : » et adjicit : « Vos autem » non estis in carne, sed in spiritu[3]. » Non simpliciter carnem dicens, sed talem carnem a passionibus raptatam,

[1] Rom. VIII, 8. — [2] Gen. VI, 3. — [3] Rom. VIII, 9.

tyrannide oppressam. Et cur, inquies, non ita dixit, nec differentiam posuit? Auditorem erigens, et ostendens neque in corpore futurum esse eum qui recte vivit. Quia enim eum, qui in peccato est, non esse spiritualem, omnibus liquidum erat, hic quod majus est ponit, quod non solum in peccato, sed ne in carne quidem est spiritualis homo, jam hinc Angelus effectus, ad cœlum evectus, corpusque simpliciter circumferens. Quod si ideo carnem calumniaris, quia ejus nomine carnalem vocat vitam : mundum quoque sic calumniaberis, quia hoc nomine sæpe malitia appellatur, ut Discipulis suis dicebat Christus: « Vos » non estis de hoc mundo[1]; » Et fratribus suis rursum dicebat : « Non potest mundus vos odisse, me autem odit[2]. » Anima quoque a Deo aliena esse dicetur, quia eos, qui in errore vivunt, animales appellavit. Verum non ita est, non ita. Non enim vocibus simpliciter, sed dicentis menti necesse est semper attendere, et accuratam dictorum scire distinctionem. Alia enim sunt bona, alia mala, alia media : verbi gratia, anima et caro, media sunt, quæ possint et hoc et illud fieri. Spiritus vero semper ex bonorum numero est, nec unquam aliud fieri potest. Rursum sensus carnis, id est, actio mala, ex malorum super numero est : legi enim Dei non subjicitur. Si ergo meliori dederis animam et corpus, ex illius portione eris; si pejori, tunc perniciei consors eris; non ex natura animæ et carnis; sed ex proprio tuo arbitrio, quod potest alterutrum eligere. Hæc certe ita se habent, et quæ dicta sunt non carnis sunt calumnia. Hanc rursus dictionem tractantes, accuratius examinemus. « Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, inquit. »

VIII. Quid ergo? Non erant in carne, sed incorporei ambulabant? Ecqua ratione hæc esse possint? Vides-ne illum carnalem vitam subindicasse? Et cur non dixit : « Vos

[1] Joan. xv, 19. — [2] Id. vii, 7.

autem non estis in peccato ?» Ut disceres Christum tyrannidem peccati non extinxisse tantum, sed etiam carnem leviorem et spiritualiorem fecisse : non naturam mutando, sed illam ceu alis quibusdam instruendo. Ut enim ferrum diu in igne versans, igneum evadit, in propria manens natura ; sic et fidelium et Spiritum habentium caro, demum in illam transfertur efficientiam, tota spiritualis effecta, undique crucifixa, et cum anima quasi alis instructa. Quale erat corpus ejus qui hæc dicebat. Quapropter delicias omnes et voluptatem deridebat : delectabatur in fame, flagellis, carceribus, nec dolebat illa patiens. Et hoc significans dicebat : « Momentaneum et leve tribulationis nos» træ [1] ; » ita pulchre carnem erudierat, ut cum Spiritu concurreret. « Si quidem Spiritus Dei habitat in vobis [2]. » Illud « Si quidem » sæpe non ambigens ponit, sed admodum credens, et loco illius vocis, quandoquidem, ut cum dicit : « Si quidem justum est apud Deum, retribuere iis » qui tribulant vos, tribulationem [3] ; » rursus, « Tanta passi » estis sine causa, si tamen sine causa. Si quis vero Spi» ritum Christi non habet [4]. » Non dixit : « Si autem vos non habetis ; » sed in alios rem molestam transtulit. « Hic » non est ejus, inquit, si autem Christus in vobis [5]. » Rursus Christum in illis esse ait. Et quod molestum erat, breve et medium posuit : quod vero optabile erat, utrinque, et multis verbis ; ita ut illud adumbraret. Hoc autem dicebat, non quod Spiritum Christum diceret : absit ; sed ostendens eum qui Spiritum habet, non modo Christi esse dici, sed etiam ipsum habere Christum. Non potest enim, Spiritu præsente, non adesse Christus. Ubi enim una Trinitatis hypostasis adest, tota adest Trinitas : non potest enim omnino separari, et accuratissime unita sibi est. Ec-

[1] 1 Cor. IV, 17. — [2] Id. III, 16. — [3] 1 Thess. III, 6. — [4] Galat. III, 4. — [5] Rom. VIII, 10.

quid erit, inquies, si Christus fuerit in vobis? « Corpus » quidem mortuum propter peccatum; Spiritus vero vita » propter justitiam[1]. » Vides-ne quot mala sint ex eo quod Spiritus non habeatur, mors, inimicitia in Deum, non posse illius legibus placere, non Christi esse ut oportet, non habere illum inhabitantem? Perpende igitur quot bona conferantur ex eo quod Spiritus habeatur; nimirum Christi esse, ipsum habere Christum, cum Angelis decertare. Hoc est enim carnem mortificavisse; vita immortali vivere, inde etiam resurrectionis pignora habere, cum facilitate virtutis cursum tenere. Neque enim dixit corpus demum a peccato cessare, sed etiam mortuum esse, cursum facilitatem intendens. Sine ullis negotiis et laboribus ille talis coronatur demum. Ideoque illud, « Peccato, » addidit: ut discas ipsum malitiam, non naturam corporis. semel occidisse. Nam si hoc fiat, multa etiam eorum quæ animæ utilia esse possunt, sublata sunt. Non igitur hoc ait; sed corpus vivens et manens, mortuum esse vult. Hoc quippe signum est, quod Filium habeamus, quod Spiritus in nobis sit, cum corpora nostra ab iis corporibus nihil differunt, quæ in tumulis jacent, quod ad corporis operationem. Verum ne timeas, cum mortificationem audis. Habes enim in te vitam, quam nulla excipiet mors. Talis enim est Spiritus vita: non jam morti cedit; sed jam mortem consumit et expendit, et quod accepit, immortale servat. Quapropter ubi dixit corpus mortuum, non dixit, Spiritus vivens, sed, vitam, ut ostendat illum aliis quoque hoc præbere posse. Deinde auditorem astringens, et vitæ causam dicit et probationem affert: hæc vero est justitia: peccato enim non existente, neque mors comparet: morte non comparente, indissolubilis est vita: « Quod si Spiritus ejus, qui » suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit

[1] Rom. VIII, 10.

» Dominum, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter » inhabitantem ejus Spiritum in vobis [1]. » Rursus sermonem de resurrectione movet : quia ipsa maxime spes auditorem acuit, et firmat illum ex iis quæ Christo acciderunt. Ne timeas, inquit, quod mortali corpore circumderis : Spiritum habeto, et omnino resurget. Quid ergo? an corpora quæ Spiritum non habent, non resurgunt? Quomodo ergo oportet omnes sisti ante tribunal Christi [2]? Quomodo gehennæ sermo fide dignus erit? Nam si ii qui Spiritum non habent non resurgunt, neque gehenna erit. Quid ergo sibi vult illud dictum? « Omnes quidem resurgent, sed non » omnes ad vitam; sed alii ad supplicium, alii ad vitam [3]. » Ideo non dixit : « Suscitabit, » sed, « Vivificabit; » quod majus resurrectione erat, et justis solum datur. Atque hujusce honoris causam apponens addidit, « Propter inha- » bitantem Spiritum in vobis. » Itaque si dum vivis, Spiritus gratiam ejeceris, neque illam salvam habens decesseris, omnino peribis, etiamsi resurrexeris. Sicut enim, dum spiritum suum in te splendens respicit, non te supplicio unquam tradit; ita si extinctum illum videat, non te in thalamum suum introducet, sicut nec virgines illas. Ne itaque nunc corpus vivere sinas, ut tunc vivat : fac illud mori ne tunc moriatur. Si vivens maneat, non tunc vivet; si moriatur, tunc vivet. Hoc etiam erit in illa universa generatione. Prius enim oportet illud mori et sepeliri, et tunc immortale fieri. Hoc etiam in lavacro evenit : crucifixum prius ac sepultum est, et tunc resurrexit. Hoc et in dominico etiam corpore; crucifixum namque illud fuit et sepultum, tuncque resurrexit.

IX. Hoc itaque et nos faciamus : in ipsius operibus perpetuo ipsum mortificemus. Non substantiam ejus dico, absit, sed impetus ad prava opera ducentes. Nam et hoc

[1] Rom. VIII, 11. — [2] Id. XIV, 10. — [3] I Cor. XV.

vita est ; imo hoc solum vita est, nihil humanum pati, neque voluptatibus servire. Nam qui se illis subdidit, ne vivere quidem ultra potest, ob mœrores, timores, ac pericula ex illis parta, necnon ex infinito affectuum examine. Nam si mors expectetur, ante obitum ex metu moritur. Si morbum, si contumeliam, si paupertatem, si aliud quid inexpectatum suspicatus fuerit, periit et assumptus est. Quid ergo hac vita miserius fuerit? At non perinde se habet is qui in Spiritu vivit ; sed metu, dolore, periculis, et mutatione omni superior est. Non quod nihil patiatur ; sed, quod longe majus est, quod omnia quæ ingruunt despiciat. Quomodo autem illud erit. Si Spiritus semper habitet in nobis : neque enim dixit ad breve tempus habitare, sed perpetuo. Ideoque non dixit : « Spiritus qui habitavit, » sed, « Qui habitat, » perpetuam mansionem significans. Igitur qui ita vivit, ille maxime est qui huic vitæ mortuus est. Ideo dicebat : « Spiritus vita est propter justitiam. » Et ut dictum illud clarius evadat, duos producamus homines ; alium luxui, voluptatibus et fallaciæ vitæ deditum ; alium his mortuum : et videamus uter ex illis maxime vivat. Ex his duobus, alter sit admodum dives, illustris, parasitos et adulatores nutriens, qui totam his in rebus diem absumat, gulæ et crapulæ deditus ; alter in paupertate degens, in jejunio, et reliqua vitæ duritie atque philosophia. Vespere necessarium tantummodo cibum capiat, aut si mavis, duos tresve dies jejunus maneat. Uter ex his duobus maxime vivere dicatur? Multi, hoc bene novi, existimabunt illum exultantem et sua spargentem. Nos vero illum qui moderate bonis fruitur. Itaque cum inde controversia oriatur ; in utriusque ædes ingrediamur, et tunc intremus cum dives ille maxime vivere tibi videtur, in ipso voluptatis tempore : et ingressi contemplemur quo in statu uterque sit. Nam ex gestis deprehenditur uter vivat,

uter mortuus sit. Alterum certe inveniemus inter libros, in oratione, in jejunio, aut alteri cuipiam rei vigilantem ac deditum, cum Deo loquentem. Alterum ebrietate obrutum, ac mortuo nihilo melius affectum videbimus. Si ad vesperam usque maneamus, mortem magis illum invadentem videbimus, et postea succedentem somnum. Alterum vero etiam noctu vigilantem. Utrum ergo dicemus potius vivere; cum-ne qui sine sensu jacet, ad risum omnibus expositum; an eum, qui operatur, et cum Deo loquitur? Illum enim si adeas, et ipsi quidpiam necessarium dicas, nihil audies loquentem, sed quasi mortuum; hunc vero sive noctu sive interdiu convenias, Angelum magis quam hominem videbis de cœlestibus rebus philosophantem. Vides-ne illum plus quam omnes viventes vivere; hunc vero vel mortuis miserabilius jacere? Quod si operari videatur, alia pro aliis videt, ac furentibus similis est; imo illis miserior. Furentem enim si quis contumelia affecerit nos, misseramur, lædentemque increpamus: in hunc vero si quem insilientem videamus, non solum non ad misericordiam flectimur; sed illum jacentem damnamus. Hoccine, quæso, vita est? annon mille mortibus deterius? Vides-ne non modo mortuum esse eum qui deliciatur, sed etiam mortuo pejus se habentem et dæmoniaco miseriorem? Hic namque misericordiam attrahit, ille odio habetur; hic venia fruitur, ille de morbo suo pœnas dat. Quod si exterius ita ridiculus est, putrefactam salivam emittens, et putre vinum olens; miseram animam cogita, quæ in corpore ceu in sepulcro obruta jacet, quo in modo illa jacere putetur. Idipsum enim videre est, ac si puellæ ornatæ, castæ, liberæ, nobili atque formosæ, ancillam barbaram, turpem, impuram insultare, ipsique contumelias inferre, quis cum potestate juberet. Etenim tale quidpiam est ebrietas.

X. Quis ergo, si mente valeat, non sexcenties mori

malit, quam vel unam diem sic transigere? Etsi enim illucescente die, ex tali comœdia surgens ille sapere videatur, neque tunc pura fruitur temperantia, nube illa ab ebrietatis tempestate immissa adhuc ob oculos stante. Si vero concedatur illum pure sapere, quæ hinc utilitas? Nihil enim ipsi prodest hæc sobrietas, nisi ut eos qui se incusant videat. Nam dum turpiter se gerit, hoc tantum lucratur, quod nullum se irridentium sensum habeat. Die autem subsequente hanc amittit consolationem, cum domesticos murmurantes, uxorem pudore affectam, amicos incusantes, inimicos irridentes sentit. Quid hac vita miserabilius fuerit, per diem risui omnibus esse, et vespere eamdem in turpitudinem recidere? Sed quid? Vis-ne avaros in medium proferamus? Hæc enim est altera gravior ebrietas; si autem ebrietas, est etiam mors illa deterior, quia hæc ebrietas gravior est illa. Etenim non ita grave est vino temulentum esse, ut pecuniæ cupiditate. Illic enim damnum in ipso morbo consistit, atque in stupiditatem et ipsius ebrii perniciem desinit; hic vero in mille animas detrimentum transit, varia undique bella succendens. Age itaque et hunc cum illo comparantes videamus in quibusnam ipsi consors sit, et in quibusnam illum superet, et ebrios inter se mutuo comparemus. Nam cum beato illo, qui in Spiritu vivit, non ultra conferantur isti, sed inter se invicem examinentur. Rursus mensam in medium adducamus, mille cædibus refertam. In quibusdam igitur conveniunt et inter se similes sunt? In ipsa morbi natura; nam ebrietatis species diversa est: illa quippe vino: hæc pecunia constat: morbus autem similis est. Uterque enim similiter absurda cupiditate tenetur. Nam qui vino est ebrius, quanto plures calices hauserit, tanto plures appetit: qui pecunias amat, quanto plures acquisierit, tanto magis flammam cupiditatis accendit, gravioremque sibi sitim

parit. In hoc igitur similes sunt. In altero autem avarus superior est. In quo? Quia ille quidem rem patitur secundum naturam. Vinum enim cum sit calidum, et insitam siccitatem intendat; sic ebrios in sitim conjicit. Ille vero undenam plura semper appetit? Unde? Cum magis dives est, tunc maxime in paupertate versatur; nam intellectu difficilis est hic morbus, et ænigmati similis. Sed videamus illos etiam post ebrietatem. Certe tamen avarum nunquam videre est post ebrietatem; quia semper ebrius est. Itaque utrumque ebrium dispiciamus, et consideremus uter magis sit ridiculus, ipsorumque modum et morem accurate describamus. Videbimus itaque eum, qui ex vino insani more fertur, appetente vespera apertis oculis neminem videre, et temere ferri, in obvios impingentem et vomentem, dilaceratum turpiterque nudatum. Sive uxor affuerit, sive filia, sive ancilla, sive quivis alius, effuse irridebitur. Age avarum in medium adducamus. Hic enim quæ aguntur non risu modo digna sunt, sed etiam execratione et ira multa, sexcentisque fulminibus. Interim vero risum videamus. Etenim hic perinde atque ille omnes ignorat, amicos et inimicos: similiterque apertis oculis excæcatus est: ac sicut illius oculis omnia vinum; sic hujus omnia pecuniæ sunt. Vomitus vero longe gravior est. Neque enim cibos emittit, sed verba convitii, contumeliæ, belli, mortis, quæ mille de cœlo contra caput suum fulmina attrahunt. Ac sicut ebrii corpus lividum est ac diffluens; sic est et avari anima. Imovero neque corpus ejus ab hoc morbo exemptum est, sed etiam magis capitur, cum magis quam vinum illum assumant curæ, ira, vigiliæ, et paulatim illum arrodant. Certe qui a vinolentia detinetur, potest tamen noctu sobrie agere. Hic vero perpetuo ebrius est, et die et nocte et vigilans et dormiens, majores dans pœnas, quam vincti,

et ii qui in metallis laborant, et si qui majori cruciatui deputantur.

XI. Hoccine, quæso, vita est, annon mors, et quavis morte miserabilius? Mors enim quietem corpori affert, et a risu, turpitudine, peccatis liberat. Hæ autem ebrietates in hæc omnia conjiciunt, aures obturantes, oculos excæcantes, mentem in caligine multa detinentes. Neque enim audire, vel loqui aliud potest quam fœnora et ex fœnoribus fœnora, lucra turpia, odiosos quæstus, illiberales et serviles negotiationes: quasi canis adversus omnes latrans, omnes odio habens, omnes aversans, omnes impugnans nulla de causa; contra pauperes insurgens, divitibus invidens, cum nemine placide agens. Si uxorem, si liberos, si amicos habeat, nisi sibi ubique lucrari liceat, hos sibi magis hostes ducit, quam eos qui natura hostes sunt. Hac ergo insania quid deterius fuerit? Quid miserabilius? cum ipse sibi ubique scopulos, saxa latentia, præcipitia, milleque barathra paret. Cum unum corpus habeas ac ventri uni servias, si quis vero te ad publica ministeria injiciat, effugies, expensam timens; tibi vero mille attrahis opera omnibus illis graviora, et non sumptuosiora modo; sed etiam periculosiora subis, Mammonæ initiatus, nec pecunias modo improbo huic tyranno, neque modo laborem corporis, animi cruciatum, doloresque, sed etiam ipsum corpus affers, ut quid tibi amplius, miser et infelix, proveniat ex hac barbara servitute. Non vides eos, qui quotidie ad sepulcra deferuntur, quomodo nudi, rebusque omnibus destituti ad sepulcra abducantur, nihil ex domesticis rebus secum auferre valentes, sed et ea quibus amiciuntur vermi afferentes? Hos quotidie contemplare: et fortasse quiescet morbus, nisi ex sumptibus ad funeralia deputatis magis insanire deprehendaris. Gravis quippe morbus est, ægritudo ingens. Ideo in singulis conventibus

hac de re vobis disserimus, ac frequenter aures vestras pulsamus, ut ex assiduitate quidpiam lucri accedat. Verum ne contendatis. Neque enim in futura illa die tantum; sed et ante illam hic multiformis morbus plurima importat supplicia. Nam si eos qui in vinculis manent perpetuo, si diuturno morbo detentum, si cum fame pugnantem, sin quemvis alium commemorem; neminem ostendere possim talia patientem, qualia ii tolerant qui pecunias amant. Quid enim gravius sit, quam ab omnibus odio haberi? Omnes odio habere, cum nemine placide versari, nunquam exsatiari, semper sitire, cum fame perpetua pugnare, et quidem graviore, quam illa vulgaris fames sit; doloribus premi quotidianis, nunquam sano esse animo, semper in tumultu vivere? Hæc quippe omnia et his plura avari patiuntur. Dum lucrantur, etiamsi omnium bona sibi attrahant, nullam sentiunt voluptatem, eo quod plura concupiscant. Si jacturam faciant vel unius oboli, se omnium gravissima passos a vita etiam excidisse putant. Quis sermo hæc tanta mala patefacere queat? Quod si talia sunt ea quæ hic patiuntur, futura cogita: regni cœlestis jacturam, gehennæ dolores, perpetua vincula, tenebras exteriores, vermem venenatum, stridorem dentium, tormenta, angustiam, fluvios igneos, fornaces nunquam extinguendas. Hæcque omnia colligens, et cum pecuniarum voluptate comparans, radicitus hunc morbum evelle, ut veras nactus divitias, et ex gravi paupertate ereptus, et præsentia et futura bona assequaris, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto, nunc et semper, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT VIII.

Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus? Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis[1].

I. Cum ostendisset quantum sit vitæ spiritualis præmium[2], quod Christum inhabitantem faciat, quod mortua corpora vivificet, quod ad cœlum quasi alis additis extollat, ac virtutis viam faciliorem reddat, necessario demum admonitionem inducit dicens: «Ergo non debemus secundum carnem vivere.» At non ita dixit; sed acrius et validius loquitur, «Debitores sumus spiritui.» Nam cum ait: «Non »debitores sumus carni,» hoc significavit. Atque idipsum ubique probat, ostendens ea quæ Deus nobis contulit, non debita, sed ex mera gratia fuisse: quæ vero a nobis postea facta sunt, non liberaliter dari, sed debita esse. Etenim cum dicit: «Pretio empti estis[3],» nolite fieri servi hominum, idipsum significat. Et cum scribit: «Non estis vestri[4].» hoc ipsum indicat. Et alibi rursum hæc commemorat his verbis: «Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo »omnes mortui sunt. Et pro omnibus mortuus est Chris»tus, ut et qui vivunt, jam non sibi vivant[5].» Hoc ipsum hic astruens ait, «Debitores sumus.» Deinde cum dixisset:

[1] Rom. VIII, 12, 13. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 129, et tom. XVIII, p. 206-215. — [3] 1 Cor. VI, 20, et VII, 23. — [4] Ibid. VI, 19. — [5] 2 Cor. V, 4, 15.

« Non sumus debitores carni, » ne hoc de carnis natura intelligeres, non tacuit, sed adjecit, « Ut secundum carnem » vivamus. » Nam multa ipsi debemus, ut alere illam, fovere, quietem dare, ægram curare, induere, et alia innumera ipsi subministrare. Ne putares ergo illum hujusmodi ministerium tollere, postquam dixerat : « Non debitores su» mus carni, » id interpretatur dicens, « Ut secundum car» nem vivamus. » Illam enim, inquit, curam tollo, quæ ad peccatum ducit ; nam quæ ad illius curam pertinent fieri volo : quod etiam postea significavit. Cum dixisset enim carnis curam non habendam esse ; non siluit, sed adjecit, ad concupiscentias ; quod hic etiam docet. Curetur quidem, hoc illi debemus, sed non secundum carnem vivamus ; hoc est, ne illi imperium in vitam nostram deferamus. Illam sequi necesse est, non præire, neque vitam nostram ordinare, sed Spiritus leges accipere. Hoc cum definivisset et probasset nos debitores esse Spiritui, ubi ostendit quorum beneficiorum debitores essemus, non jam præterita dicit, ubi maxime ejus prudentia admiranda est ; sed futura. Atqui priora illa satis erant : attamen non nunc illa affert, neque ineffabilia illa beneficia memorat, sed futura. Neque enim jam collatum beneficium ita multos movere solet, ut quod futurum expectatur. Cum hoc adjecisset, primo a tristibus terret, et a malis inde ortis, quod secundum carnem vivatur, sic dicens : « Si enim secundum carnem vixe» ritis, morituri estis ; » mortem illam nobis immortalem subindicans, gehennæ cruciatum et supplicium. Imo si quis hæc accurate examinaverit, in hac quoque vita talis homo mortuus est, ut in præcedenti concione clare vobis commonstravimus. « Si autem Spiritu facta carnis mortificave» ritis, vivetis. » Vides-ne illum non de corporis natura loqui ; sed de carnalibus operibus? Non enim dixit : « Si au» tem Spiritu naturam corporis mortificaveritis, vivetis ; »

sed, facta, neque tamen omnia, sed prava; quod palam est ex sequentibus. Si enim hoc feceritis, vivetis, inquit. Et quomodo posset fieri, si de actibus omnibus intelligeretur? Nam videre, audire, loqui, ambulare, corporis acta sunt. Et si illa mortificemus et extinguamus, tantum aberit ut vivamus, ut etiam homicidii pœnas demus. Quænam vero facta dicit esse mortificanda? Illa quæ ad malitiam moventur, quæ ad malum pergunt, quæ non possunt alio mortificari modo, quam per Spiritum. Nam alia si extinguas, te ipsum occidis, quod non licet: has vero per Spiritum solummodo. Si enim ille adsit, omnes fluctus sedabuntur, animi morbi reprimentur, nihilque contra nos insurget. Vides-ne quomodo nos a futuris, ut jam dixi, hortetur, et ostendat debitores esse, non solum ab iis, quæ jam facta sunt? non enim hoc solum est, inquit, beneficium Spiritus, quod præterita peccata nobis remiserit, sed etiam quod ad futura inexpugnabiles reddiderit, et immortali vita dignatus sit. Deinde aliam apponens mercedem addidit: « Quicum- » que enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt Filii Dei[1]. »

II. Hæc rursus corona longe major est priore. Ideo non simpliciter dixit: « Quicumque enim Spiritu Dei vivunt; » sed, « Quicumque Spiritu Dei aguntur, » ostendens sic illum velle dominum esse vitæ nostræ, ut gubernatorem navigii, et aurigam bigæ equorum. Nec modo corpus, sed et ipsam animam his habenis subjicit. Neque enim vult illam auctoritatem habere, sed illius potentiam virtuti Spiritus subjicit. Ne enim lavacri dono confisi, subsequens vitæ institutum negligerent, dicit te, etiamsi baptismum acceperis, neque postea Spiritu ducaris, collatam dignitatem, et adoptionis prærogativam perdidisse. Ideo non dixit: « Quicumque Spiritum acceperunt; » sed, « Qui- » cumque Spiritu Dei aguntur; « id est, quicumque per

[1] Rom. VIII, 14.

totam vitam ita se gerunt, « Ili sunt filii Dei. » Deinde quia hæc dignitas Judæis quoque data fuerat : nam ait : « Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes[1] ; » et rursus, « Filios genui et exaltavi[2] ; » et, « Primogenitus meus » Israël[3] ; » et Paulus ait, « Quorum adoptio[4] ; » probat deinde quantum sit inter illum et hunc honorem discrimen. Etsi enim eadem ipsa nomina sint, inquit, at non eædem res. Et claram horum demonstrationem affert, tum ab eis qui recte agunt, tum etiam ex donis ipsis, et a futuris comparationem inducens : ac primo ostendit quænam illis data fuissent. Quænam autem erant? Spiritus servitutis. Quare subjunxit : « Non enim accepistis Spiri» tum servitutis iterum in timore[5]. » Deinde prætermittens idquod servituti oppositum erat; id est, Spiritum libertatis, quod multo majus erat posuit, Spiritum adoptionis, per quem libertas afferebatur. « Sed accepistis Spiritum adop» tionis filiorum[6]. » Sed hoc quidem manifestum est. Spiritus vero servitutis quid sit, non liquet. Quapropter necesse est illud explicare. Neque enim obscurum solummodo est; sed etiam valde dubium : Spiritum enim non accepit Judæorum populus. Quid ergo hic ait? Litteras ita vocavit, quia spirituales erant, ut etiam legem spiritualem, et aquam ex petra manantem, et manna. Nam ait : « Omnes eamdem escam manducaverunt, et omnes » eumdem potum spiritualem biberunt. » Sic etiam et petram appellavit : « Bibebant autem de spirituali conse» quente eos petra[7]. » Quia enim supra naturam hæc erant, spiritualia ipsa vocavit, non quod illi qui horum participes fuerunt, Spiritum accepissent. Et quomodo litteræ illæ servitutis erant litteræ? Totam illorum vitæ formam profer, et tunc hoc clare videbis. Etenim supplicia illos e

[1] Psal. LXXXI, 6. — [2] Isaï. I, 2. — [3] Exod. IV, 22. — [4] Rom. IX, 4. — [5] Rom. VIII, 15. — [6] Ibid. — [7] I Cor. X, 3, 4.

vestigio excipiebant, et merces statim sequebatur, mensuram suam habens, et quasi annona quotidiana domesticis data, magnus undique timor ob oculos versabatur, et circa corpora purgationes, et usque ad actiones continentia. Apud nos autem non sic : sed et cogitatio et conscientia purgatur. Non enim solum dixit : « Ne occidas ; » sed, « Ne irascaris ; » nec, « Ne mœcheris, » sed, « Ne lascive respicias. » Ut ne ultra ex timore præsentis pœnæ ; sed ob ipsius amorem, tum virtutis habitus, tum cætera recte facta procedant. Nec promittit terram fluentem lac et mel ; sed Unigenito cohæredem efficit, a præsentibus nos per omnia abstrahens, et illa maxime dare pollicens, quæ filios Dei effectos accipere par est ; sensibile vel corporeum nihil, sed omnia spiritualia. Itaque illi, etsi filii Dei vocarentur : at ut servi ; nos vero ut liberi effecti, adoptionem accepimus, et cœlum expectamus. Illis per alios loquebatur ; nobis per se ipsum. Illi ex timore supplicii omnia faciebant, at spirituales ex desiderio et amore. Id vero ostendunt ex eo quod etiam præcepta superent. Illi ut mercenarii et ingrati, nec unquam finem faciebant murmurandi ; hi autem ad beneplacitum Patris. Illi beneficiis acceptis blasphemabant ; nos in periculis gratias agimus. Si etiam peccatores puniendi sint, multum hic quoque discrimen est. Non enim ut illi, lapidati, combusti, et a sacerdotibus truncati ; ita et nos convertimur, sed sufficit a paterna ejici mensa, et ad certum dierum numerum absentes esse. Apud Judæos verbi tantum honos erat adoptio ; hic autem res ipsa sequitur, purgatio per baptismum, Spiritus donum, aliorum bonorum largitio. His plura dici possent quæ nostram ostendant nobilitatem, ipsorumque vilitatem. Quæ omnia cum per Spiritum, per timorem, per adoptionem subindicasset, aliud affert argumentum, quod Spiri-

tum adoptionis habeamus. Quodnam illud? « In quo clamamus : Abba pater[1]. »

III. Hoc autem quantum sit sciunt initiati, quod in mystica precatione hæc primo dicere jubeantur. Quid ergo, inquies, annon et illi Deum vocabant patrem? Non audis Moysem dicentem : « Deum qui te genuit dereliquisti[2]? » Non audis Malachiam exprobrantem ac dicentem : « Deus unus creavit nos, et unus Pater est omnium nostrum[3]? Verum licet hæc et multo plura dicta fuerint, nusquam invenimus eos hoc nomine Deum vocantes, neque sic precantes : Nos autem omnes, et sacerdotes et idiotæ, et principes et subditi, sic precari jussi sumus, et hanc primam emittimus vocem, post mirabiles illos natales, post novam et stupendam incunabulorum legem. Alioquin vero etsi illi in Scripturis sic vocati sint; sed ex propria mente : qui autem in gratia vivunt, ex spirituali operatione moti. Quemadmodum enim Spiritus sapientiæ est, per quem insipientes, sapientes effecti sunt, id quod a doctrina indicatur; et Spiritus virtutis est, per quem infirmi mortuos suscitarunt, et dæmonas ejecerunt; et Spiritus est gratiæ curationum, et Spiritus prophetiæ, et Spiritus linguarum; sic et Spiritus adoptionis. Ac sicut novimus Spiritum prophetiæ, quatenus qui habet illum, futura prædicit, non ex propria mente loquens, sed a gratia motus; sic et Spiritus adoptionis, quatenus is qui accepit eum patrem vocat Deum, a Spiritu motus. Hic vero ut genuinum esse ostenderet, hebraïca usus est lingua : non enim tantum dixit, Pater; sed, « Abba pater, » quod verbum a genuinis filiis dicitur, Patrem vocantibus. Cum dixisset ergo differentiam quæ ex instituto vitæ, ex data gratia, ex libertate est; aliam inducit demonstrationem excellentiæ adoptionis hujus. Qualem illam? « Idem Spi-

[1] Rom. VIII, 15. — [2] Deut. XXXII, 18. — [3] Malach. I, 10.

»ritus, inquit, testimonium perhibet Spiritui nostro quod »simus filii Dei[1]. » Non enim a voce solum confirmor, inquit, sed et a causa, a qua hæc vox nascitur. Spiritu enim dictante hæc dicimus : quod alibi clarius dicebat : « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem : »Abba pater[1]. » Quid sibi vult illud, Spiritus una cum Spiritu testatur? Paracletus, inquit, cum dono nobis dato. Non enim doni tantum vox est; sed etiam Parancleti, qui donum dedit. Ipse enim per gratiam nos ita loqui docuit, Cum autem Spiritus testificatur, quæ tandem ambiguitas? Nam si homo, aut Angelus, aut Archangelus, aut alia similis Potestas hoc promitteret, posset fortasse dubitari; sed cum suprema potestas, quæ hoc largitur, per precationem, quam fieri jubet, testificetur nobis, quis demum de dignitate dubitaverit? Rege namque aliquem eligente, et apud omnes honorem prædicante, an quis ex subditis contradicere auderet? « Quod si filii, inquit, et hæ»redes[2]. » Vides-ne quomodo paulatim donum augeat? Quia enim fieri potest ut qui filii sunt, hæredes non sint : neque enim omnes filii sunt hæredes, illud adjicit, quod sint hæredes. Judæi vero præterquam quod talem adoptionem non habuerunt, ab hæreditate ejecti sunt. « Malos » enim male perdet, et vineam suam tradet aliis agricolis[3].» Antea vero dixerat : « Multi ab Oriente et ab Occidente » venient, et recumbent cum Abraham : filii autem regni » ejicientur foras[4]. » Verum non hic consistit, sed majus « Quidpiam ponit. » Quid hoc est? « Dei hæredes; » ideo adjicit, « Hæredes quidem Dei. » Et quod adhuc majus est, non simpliciter hæredes; sed etiam « Cohæredes » Christ[5]. » Vides-ne quomodo contendit nos prope Dominum adducere? Quia enim non omnes filii hæredes sunt,

[1] Rom. VIII, 16. — [2] Galat. IV, 6. — [3] Rom. VIII, 17. — [4] Matth. XXI, 41. — [5] Id. VIII, 17.

ostendit nos et filios et hæredes. Quia vero non omnes hæredes magnarum rerum hæredes sunt, ostendit id etiam assecutos, qui hæredes simus Dei. Rursum quia contingit quempiam hæredem quidem Dei esse, neque tamen omnino esse unigeniti cohæredem, nos hoc etiam habere ostendit. Et vide sapientiam : nam quæ tristia erant supprimens cum diceret, quid passuri sint ii, qui secundum carnem vivunt, nempe quod morituri sint, ubi ea quæ lætiora erant attigit, latiorem in statum sermonem educit, mercedis retributionem commemorans, et varia magnaque dona ostendens. Nam si filium esse ineffabilis sit gratia, cogita quantum sit esse etiam hæredem. Si vero hoc magnum est, multo majus est esse et cohæredem. Deinde postquam ostendit non gratiæ solum esse donum, simul dictis suis fidem concilians, subdit : « Si quidem compatimur, ut et » conglorificemur[1]. » Si enim in doloribus ut ille fuimus, multo magis in bonis id erit. Qui eos qui nihil boni fecerant tot bonis donavit; cum viderit et labores subiisse et tanta passos esse, quomodo non majora retribuet?

IV. Cum ostendisset ergo rem esse mercedem, ut fides dictis haberetur, et nemo dubitaret, ostendit rursus illam et gratiæ vim habere; tum ut ab ambigentibus dicta crederentur, et eos qui acciperent non puderet, quasi gratis semper servarentur; tum ut disceres Deum semper labores retributione superare. Certe illud quidem significavit dicens : « Si tamen compatimur, ut et conglorificemur; » hoc vero hæc addens, « Non sunt condignæ passiones hujus » temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis[2]. » In præcedentibus enim morum emendationem requirit a spirituali, cum dicit : Non debetis secundum carnem vivere; nempe ut qui talis est, et concupiscentiam, et iram, et pecuniam, et vanam gloriam et invidiam superet. Hic

[1] Rom. VIII, 17. — [2] Ibid. 18.

vero postquam illi totum donum commemoravit, tum jam solutum, tum futurum, atque illum spe extulit et exaltavit, ac prope Christum constituit, atque Unigeniti cohæredem declaravit, bono animo jubens esse, ad pericula demum evocat. Neque enim par res est, affectus nostros superare, et tentationes illas sustinere, flagella, famem, exilia, vincula, catenas, abductiones (7). Egent quippe illa generosiore ac vividiore anima. Et vide quomodo concertantium sensum simul reprimat et attollat. Cum enim ostendit majora esse præmia laboribus, magis hortatur, nec sinit altum sapere, utpote qui vincantur coronarum retributione. Et alibi quidem ait : « Momentaneum enim et leve » tribulationis, supra modum in sublimitate æternum glo» riæ pondus operatur[1]. Eos enim qui in philosophia præcellunt hic alloquitur. Hic non levia illa patitur esse : consolationem autem affert per futuram retributionem, dicens : « Existimo enim quod non sunt condignæ passiones » hujus temporis. » Nec dixit : « Ad futuram quietem, » sed quod longe majus erat, « Ad futuram gloriam. » Ubi enim quies est, non omnino gloria; ubi gloria, ibi certe quies. Deinde quia futuram illam dixit ostendit illam, jam esse; non enim dixit, ad eam, quæ futura est, sed ad futuram quæ revelanda est, utpote quæ nunc quidem sit, sed occulta; quod et alibi clarius dicebat : « Vita nostra abscondita est cum » Christo in Deo[2]. » De illa igitur confide : jam enim parata est, tuos expectans labores. Quod si de mora dolet tibi; hoc ipsum te delectet. Nam quod magna sit et ineffabilis, et quod præsentem statum longe superet, illic recondita servatur. Neque, enim sine causa posuit, « Passiones » hujus temporis; » sed ut ostendat illam non qualitate solum, sed etiam quantitate superare. Passiones enim illæ, qualescumque sint, vita præsenti terminantur; futura au-

[1] 2 Cor. IV, 17. — [2] Coloss. III, 3.

tem bona ad immortalia sæcula extenduntur : quæ quia sigillatim dicere non potuit, neque sermone explicare, ab eo quod apud nos desiderabilius videtur, nempe a gloria, ipsa indicavit. Culmen namque et caput bonorum hoc videtur esse. Alio item modo auditorem erigens, ab ipsa creatione sermonem attollit, duo apparans per ea quæ dicenda sunt, et contemptum præsentium, et desiderium futurorum : ac cum his tertium, quod potius primum fuerit; ut ostendat quantam curam Deus gerat generis humani, et in quanto honore naturam nostram habeat. Post hæc, dogmata philosophorum omnia de hoc mundo edita, tanquam araneæ telam et puerorum ludos, hoc uno dogmate dejicit. Sed ut clariora illa sint, ipsa apostolica dicta audiamus. « Nam expectatio creaturæ, inquit, revelatio» nem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura sub» jecta est, non volens, sed propter eum qui subjecit eam » in spe[1]; » id est, Hæc creatura admodum dolet, hæc expectans bona, quæ non diximus ἀποκαραδοκία est vehemens expectatio. Itaque hic cum emphasi loquitur, et mundum totum in personam convertit, ut et Prophetæ faciunt, fluvios manibus plaudentes inducunt, et colles salientes, montesque exultantes; non ut illa animata esse putemus, neque ut cogitationem quamdam ipsis indamus, sed ut bonorum exuperantiam ediscamus, quasi ad ea quæ sensu carent pertingant.

V. Hoc ipsum etiam in tristibus sæpe faciunt, vineam inducentes plorantem, et vinum, et montes, et templi laquearia ejulantia, ut hinc malorum magnitudinem intelligamus. Hos Apostolus imitatus, creaturam in personam vertit, aitque illam ingemiscere et parturire. Non quod gemitum quempiam audierit, a terra et cœlo emissum, sed ut futurorum bonorum immensitatem declaret, et de-

[1] Rom. VIII, 19, 20.

siderium excedendi a malis se detinentibus. « Vanitati » creatura subjecta est, non volens, sed propter eum qui » subjecit illam. » Quid est illud, « Vanitati creatura subjecta » est? » Corruptibilis facta est. Quare? Propter te hominem. Quia enim corpus accepisti mortale et passibile, et terra maledictum accepit, ac spinas tribulosque emisit. Quodque etiam cœlum cum terra veterascens, in meliorem sortem demum reducendum sit, audi Prophetam dicentem : « Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera » manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem per» manes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et velut » amictum convolves eos et mutabuntur[1]. » Esaïas quoque eadem dicebat : « Inspicite in cœlum sursum, et in terram » deorsum : quia cœlum tanquam fumus firmatum est, » terra autem quasi vestimentum veterascet, qui autem » habitant illam ut hæc peribunt[2]. » Vidisti-ne quomodo vanitati creatura servivit, et quomodo liberatur a corruptione? Ille quidem ait, « Quasi amictum convolves eos et » mutabuntur. » Esaïas vero : « Qui autem habitant eam, » sicut hæc peribunt, » non omnimodam dicens perniciem. Non enim qui habitant eam homines, talem interitum patientur, sed temporaneum, ac per illum ad immortalitatem transferentur, ut et creatura : quæ omnia significavit cum dixit, « ut hæc : » id quod etiam Paulus postea dicit. Interim vero de illa servitute loquitur, et ostendit quare talis facta sit, et nos in causa esse ponit. Quid ergo? An illi damnum illatum est, cum pro alio id patiatur? Minime. Nam propter me facta est. Quæ igitur propter me facta est. Quid injuriæ accipiat, si ad emendationem meam hæc patiatur? Alioquin vero justi et injusti rationem ne movere quidem oportet cum de inanimatis et insensibilibus agitur. Verum Paulus postquam illam ut personam induxit, nulla rationum, quas

[1] Psal. CI, 26, 27. — [2] Isaï. LI, 6.

dixi, usus est; sed alia auditorem admodum consolari studet. Quanam? Quid dicis, inquit, male affecta propter te, et corruptibilis facta est? In nullo certe læsa est : nam propter te incorruptibilis rursum futura est. Hoc enim sibi vult illud, « In spe. » Cum vero dicit : «Non libens subjecta est, » non hoc dicit ut illud penes voluntatem ejus esse ostendat, sed ut discas totum ex Christi cura factum fuisse, non illius opera. Hoc dicito, qua spe? «Quia et ipsa creatura libera» bitur. » Quid est illud, «Et ipsa[1]?» Non tu solum, sed et quod te inferius est, et quod nec cogitationem nec sensum habet : hoc etiam bonorum tecum consortium habebit. «Liberabitur enim, inquit, a servitute corruptionis;» id est, non ultra corruptibilis erit, sed corporis tui pulchritudinem sequetur : sicut enim te corruptibili effecto, ipsa quoque corruptibilis facta est ; sic cum incorruptibilis eris, ipsa quoque sequetur : quod ut ostendat subjungit : «In » libertatem gloriæ filiorum Dei[2], » id est, propter libertatem. Ut enim nutrix infantem alens regium, cum ille ad paternum imperium pervenerit, ipsa quoque simul bonis fruetur; ita et creatura, inquit. Vides-ne hominem ubique præcedere, et propter eum omnia fieri? Vidisti-ne quomodo decertantem consoletur, ostendatque ineffabilem Dei erga homines amorem? Quid enim doles, inquit, in tentationibus? Tu propter te pateris, creatura item propter te. Nec eo modo consolatur, sed et dicta fide digna ostendit. Si enim creatura propter te omnino facta sperat, multo magis tu, propter quem natura bonis illis omnibus fruetur. Sic et homines, quando filius cum dignitate aliqua proditurus est, servos splendidiore induunt veste in filii sui gloriam, quemadmodum et Deus creaturam incorruptione circumdat, in libertatem gloriæ filiorum. « Scimus

[1] Rom. VIII, 21. — [2] Ibid.

» enim quod omnis creatura simul ingemiscit et simul par-
» turit usque nunc[1]. »

VI. Vides-ne quomodo auditorem in pudorem conjiciat, ac si diceret : « Ne sis ipsa creatura deterior, nec præsentibus te dedas ? » Non modo enim illis hærere non oportet, sed etiam ingemiscendum est, quod hinc tardius sit emigrandum. Nam si hoc creatura facit, multo magis te ratione ornatum id oportet facere. Sed hæc nondum tantum inferunt pudorem, quare addit : « Non solum autem, sed » et ipsi primitias spiritus habentes, et nos ipsi in nobis » ipsis gemimus[2]. » Hoc est, futura jam gustavimus. Etsi enim quis omnino lapideus fuerit, ea quæ data sunt, satis sunt ad illum excitandum, ut a præsentibus absistat, et ad futura advolet duplici de causa, et quod magna sint dona et quod hæc tot et tanta primitiæ sint. Nam si primitiæ tantæ sunt, ut per illas a peccatis liberemur, atque justitiam et sanctificationem consequamur; illi vero qui tunc erant etiam dæmonas pellerent, mortuos suscitarent per umbram ac vestimenta. Totum illud cogita quantum sit. Et si creatura mente et sermone carens, et hæc ignorans gemit, multo magis nos. Deinde ne det hæreticis ansam, neu videatur præsentia calumniari, ingemiscimus, inquit, non præsentia incusantes, sed majora desiderantes. Hoc enim significat his verbis, « Adoptionem expectantes. » Quid, quæso, dicis ? Hoc perpetuo versas et clamas, jam filii facti sumus; et nunc hoc bonum in spe tantum ponis, scribens ipsam excipi oportere? Hoc igitur corrigens adjicit : « Redemptionem corporis nostri, » id est, perfectam gloriam. Nunc enim in occulto nostra sunt usque ad extremum halitum. Multi enim qui filii erant, facti sunt canes et captivi. Quod si bona cum spe decesserimus, tunc immotum erit donum, et clarius et majus, non ultra mor-

[1] Rom. VIII, 22. — [2] Ibid. 23.

tis et peccati mutationem timens. Tunc firma erit gratia, cum corpus nostrum liberabitur a morte, et ab innumeris malis. Hoc est enim redemptio, nec simpliciter solutio; sed ita ut non ultra in priorem revertamur captivitatem. Namut ne hæsites dum frequenter gloriam audis, et nihil clare nosti, ex parte futura aperit, corpus tibi immutans, et cum ipso creaturam totam, quod et alibi clarius dixit: « Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, ut sit con» forme corpori gloriæ suæ [1]. » Et alibi rursum ita scribit : « Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc » fiet sermo qui scriptus est : Absorpta est mors in victo» riam [2]. » Ut ostendit autem cum corruptione corporis, sæcularium rerum statum abscessurum esse, scripsit etiam alibi, «Præterit enim figura hujus mundi; spe enim » salvi facti sumus [3], inquit. » Quia enim in futurorum promissione diu moratus est, hocque videbatur imbecilliori auditori molestum esse, si in spe tantum bona essent, cum prius probasset illa præsentibus et visibilibus longe esse clariora, et multa de jam præmissis donis disseruisset, ostendissetque jam nos primitias ipsorum accepisse; ut ne omnia hic quæramus, neu nobilitatem nostram, quam ex fide accepimus, prodamus, ait : « Spe enim salvi facti su» mus [4]. » Id est, non oportet omnia hic quærere, sed sperare. Hoc enim duntaxat donum Deo obtulimus, quod credamus ipsi futura promittenti, et hac solum via salvi facti sumus. Si ergo illam perdamus, totam oblationem nostram amisimus. Interrogo enim te, inquit, Nonne innumeris obnoxius eras malis? nonne deploratus? nonne sententiæ subjectus? annon omnes simul salutem tibi restituere frustra tentabant? Quid ergo te salvum fecit? Spes in Deum sola, et quod fidem habeas ipsi pro iis quæ promisit et dedit, et nihil aliud offerendum habuisti. Si

[1] Philip. III, 31. — [2] I Cor. XV, 54. — [3] Id. VII, 31. — [4] Rom. VIII, 24.

hæc igitur fides te salvum fecit, hanc et nunc retine. Quæ enim tot tibi contulit bona, tibi procul dubio circa futura non mentietur. Ea enim quæ mortuum, perditum, captivum et inimicum, amicum effecit, filium, liberum, justum et cohæredem; ipsique tanta præbuit, quanta nunquam quis expectavisset, quomodo post tantam liberalitatem et benevolentiam, tibi in posterum non aderit? Ne igitur mihi dicas, rursus spes, rursus expectationes, rursus fides. Ita enim a principio salvus factus es, et hanc dotem sponso solam attulisti. Retine illam et conserva. Si enim hic omnia requiras, recte factum tuum amisisti, a quo splendidus effectus es. Ideo hæc subjungit : « Spes autem quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, cur et speret? » Si autem quod non videmus, speramus, id per patientiam expectamus[1]. » Id est, si omnia hic quæras, quid spe opus? Quid igitur est spes? De futuris confidere. Quid enim magni abs te postulat Deus, qui ex se tibi omnia largitus est dona? Unum abs te postulat solum, spem, ut etiam quidpiam habeas, quod ad salutem tuam conferas; quod ille subindicans intulit : « Si autem quod non videmus speramus, id per patientiam expectamus[2]. » Nam ut laborantem in miseria et mille malis versantem, sic sperantem Deus coronat. Etenim patientiæ nomen, sudorum nomen est et tolerantiæ multæ. Attamen hoc largitus est speranti, ut fatiscentem animam consolaretur?

VII. Deinde ostendens nos etiam ad hunc levem laborem multo frui auxilio, pergit : « Similiter autem et Spiritus auxiliatur infirmitatibus nostris[3]. » Aliud tuum est, nempe patientia; aliud ex Spiritus dono, qui te ad spem acuit, et per eam labores tuos allevat. Deinde ut discas, non in laboribus tantum et periculis tibi gratiam adesse, sed eam etiam in iis quæ faciliora videntur tecum coope-

[1] Rom. VIII, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 26.

rari, et ubique suam conferre opem, subjungit : « Nam » quid ut oportet oremus, nescimus[1]. » Hæc porro dixit, tum ut multam Spiritus erga nos providentiam ostenderet, tum ut nos doceret non illa omnino nobis utilia censenda esse, quæ humanis ratiociniis talia videntur esse. Quia enim verisimile erat illos, flagellatos, pulsos, mille gravia patientes, quietem quærere, et sibi utile fore putare, si illam abs Deo gratiam postularent, dicit : « Ne putetis illa, quæ vobis utilia videntur, vere talia esse : » etenim ad eam rem Dei ope egemus : usque adeo homo infirmus est et ex se nihil. Ideo dicebat : « Quid ut oportet oremus, nes- » cimus. » Ut ne enim ultra discipulum ignorantiæ puderet, ostendit doctores etiam eodem in statu esse : non enim dixit, nescitis; sed, nescimus. Quodque non per modestiam sic loqueretur, per alia indicavit. Indesinenter enim in precibus suis Romam videre orabat, nec licet precaretur, hoc assecutus est. Et pro stimulo sibi in carne dato, id est, pro periculis sæpe rogavit, nec impetravit; ut nec Moyses in veteri lege, ut Palæstinam videret obsecrans, nec Jeremias pro Judæis supplicans, nec Abraham pro Sodomitis rogans. « Sed ipse Spiritus postulat pro nobis, » gemitibus inenarrabilibus[2]. » Obscurum est hoc dictum, quia multa quæ tunc fiebant miracula, jam cessarunt. Quapropter necesse est docere vos, qui tunc status rerum esset, et sic demum apertior vobis sermo erit. Quis ergo tunc status erat? Diversa iis qui baptizabantur tunc dona concedebat Deus, quæ etiam Spiritus vocabantur. Spiritus enim Prophetarum, Prophetis subjecti sunt, inquit. Et alius quidem prophetiæ donum habebat, et futura prænuntiabat; alius sapientiæ, et multos docebat; alius curationum, et ægros curabat; alius virtutum, et mortuos suscitabat; alius linguarum, et diversis loquebatur vocibus.

[1] Rom. VIII, 26. — [2] Ibid.

Cum his omnibus erat et orationis donum, quod ipsum Spiritus dicebatur. Et qui illud habebat, pro tota multitudine precabatur. Quia enim multa eorum quæ nobis utilia sunt ignorantes, inutilia postulamus, donum orationis ad quempiam eorum, qui tunc erant, veniebat, et quod toti Ecclesiæ conducebat, id ille stans postulabat, aliosque docebat. Spiritum ergo hic vocat hujusmodi donum, et animam quæ illud acceperat, quæque Deum orabat et ingemiscebat. Nam qui tali dignatus erat gratia, stans cum multa compunctione et multis gemitibus animi, ante Deum procumbens, quæ utilia omnibus essent postulabat. Cujus nunc symbolum est diaconus, qui pro populo preces effundit. Hoc igitur significans Paulus dicebat : « Ipse Spi» ritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui » autem scrutatur corda[1]. » Vides-ne non hic de Paracleto agi, sed de corde spirituali? Nam si non hoc ita esset, dixisse oportuit : « Qui autem scrutatur Spiritum. » Sed ut discas hic de spirituali homine sermonem haberi, qui donum precandi habeat, addidit : « At qui scrutatur corda, » novit qui sit sensus spiritus ; » id est, hominis spiritualis : « Quia secundum Deum postulat pro sanctis[2]. » Neque enim, ait, ignorantem docet Deum : verum hoc fit, ut nos discamus ea quæ oportet precari, et a Deo petere ea quæ ipsi placita sint ; hoc enim significat illud : « Secundum » Deum. » Itaque hoc erat ad accedentium consolationem et doctrinam optimam. Nam qui et dona illa et infinita bona largiebatur, Paracletus erat. « Hæc enim omnia, in» quit, operatur unus et idem Spiritus. » Et institutionis nostræ causa hoc fit, atque ut Spiritus dilectio declaretur, qui eo usque indulgentiæ procedat. Indeque eveniebat ut is qui precabatur exaudiretur, quia oratio secundum

[1] Rom. VIII, 27. — [2] Ibid.

Deum emittebatur. Vides ne quantis eos doceat amorem erga illos suum honoremque ipsis exhibitum?

VIII. Quid enim non pro nobis fecit Deus? Mundum corruptibilem propter nos et incorruptibilem propter nos fecit; male affici Prophetas propter nos permisit : in captivitatem propter nos misit, in fornacem propter nos permisit incidere, atque millia subire mala : Prophetas illos propter nos fecit, et Apostolos item propter nos; Unigenitum propter nos tradidit; diabolum propter nos punit; nos in dextera sedere voluit : opprobria propter nos passus est; nam ait : « Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me[1]. » Attamen nos ab ipso post tantaque deficientes non deserit, sed nos rursum hortatur, et alios parat qui pro nobis intercedant, ut nobis gratiam largiatur : quod in Moyse factum est; illi namque ait : « Dimitte me, et delebo eos[2]; » ut illum adduceret ad precandum pro illis. Nunc quoque idipsum facit. Ideo donum precationis largitus est. Illud vero faciebat, non quod ipse obsecratione opus haberet; sed ne nos, quod salvi simus, deteriores evadamus. Ideo sæpe et propter David et propter alium et alium se illis reconciliari ait : hoc ipsum apparans, ut formam reconciliationi addat : quanquam benignior appareret ipse, si non per alium et alium, sed per se ipsum diceret se indignationem suam ipsis remittere. Verum non ita voluit ille, ut ne iis qui salvi fiunt, reconciliationis modus ignaviæ causa foret. Ideo Jeremiæ dicebat : « Ne preceris pro populo hoc, quia non exaudiam te[3]. » Non quod vellet illum precandi finem facere; salutem quippe nostram desiderat, sed quod illos terrere cuperet. Quod intelligens Propheta, precari non cessavit. Et ut discas Deum, non ut illum averteret, sed ut illum pudefaceret, hæc dixisse, audi quid dicat : « Annon vides quid illi faciunt? » Adversus

[1] Psal. LXVIII, 10. — [2] Exod. XXXII, 10. — [3] Jerem. XI, 14.

civitatem vero cum dicit : « Si laveris te nitro et accumu-»laveris tibi herbam, maculata es in conspectu meo[1] ;» non ut in desperationem conjiceret dicit, sed ut ad pœnitentiam excitaret. Sicut enim apud Ninivitas, cum indefinite sententiam dixisset, nec bonam spem subindicaret, magis illos terruit, et ad pœnitentiam deduxit; sic et hoc loco facit, illos excitans et Prophetam venerabiliorem reddens, ut saltem sic illum audirent. Deinde quia incurabili morbo laborabant, ac ne aliis quidem immissis resipiscebant; primo monet illos ut ibi maneant. Cum autem id noluissent, sed confugissent in Ægyptum : hoc quidem concessit, petiit autem ab ipsis, ut ne cum Ægypto ad impietatem declinarent. Cum vero ne in hoc quidem obsecuti essent, cum illis Prophetam mittit, ut ne omnino illi impingerent. Quia enim illi vocanti non obsequebantur, illos ipse sequitur corrigens, et impediens ne ulterius in nequitia procedant, velut pater prolis amans, qui filium infeliciter in omnibus agentem ubique circumducit, et sequitur semper. Ideo non modo Jeremiam in Ægyptum, sed etiam Ezechielem misit Babylonem. Illi vero non contradixerunt. Quia enim Dominum suum videbant valde illos amantem; ipsi quoque hoc assidue fecerunt : ac si quis servus probus inutilem filium videns, misereretur ejus, patrem cernens de illo dolentem, seseque excruciantem. Quid enim non patiebantur Prophetæ propter illos? secabantur, pellebantur, convitiis onerabantur, millia patiebantur gravia. Post hæc autem omnia ad illos rursum accurrebant. Nam Samuël non cessavit lugere Saülem, etsi graves ab illo passus contumelias resque intolerabiles : sed tamen nullius injuriæ memor erat. Jeremias vero lamentationes scriptas Judæorum populo composuit. Cumque Persarum dux concessisset illi cum

[1] Jerem. II, 22.

securitate et libertate ubicumque vellet habitare, domui suæ prætulit infelicis populi consortium et miseram in terra aliena habitationem. Sic et Moyses regiis ædibus in quibus degebat relictis, ad Hebræorum calamitates accurrit. Daniel vero per dies viginti sex jejunus mansit, hac se gravissima abstinentia macerans, ut Deum illis placaret. Et tres pueri in fornace et in tanto igne, supplicationem pro illis emittebant. Non pro se illi dolebant, qui salvi erant: sed quia tum maxime putabant se fiduciam habere posse, ideo pro illis precabantur. Quapropter dicebant: «In anima contrita et spiritu humilitatis suscipiamur[1].» Propter hos et Josuë vestimenta sua scidit: propter hos Ezechiel lugebat et lamentabatur illos trucidatos videns. Et Jeremias dicebat: «Sinite me, amare flebo.» Antehac vero, cum pro venia scelerum ipsorum impetranda precari non auderet, terminum quærebat dicens: «Usquequo, Domine?» sanctorum quippe genus omne amore proximi tenetur. Idcirco et Paulus dicebat: «Induimini ergo ut electi Dei sancti, viscera misericordiæ, probitatem, hu-militatem[2].»

IX. Vides-ne verbi accurationem, et quomodo nos perpetuo misericordes esse vult? Non dixit enim tantum: «Misereminì,» sed, «Induimini,» ut sicut indumentum nobiscum semper est, ita et misericordia sit. Nec simpliciter dixit misericordiam, sed, viscera misericordiæ, ut naturalem imitemur dilectionem. Verum nos contraria facimus: si quis obolum petiturus accedat, contumeliis et convitiis oneramus, aggressorem vocamus. Non horrescis, o homo, non erubescis, dum aggressorem pro emendicando pane vocas (8)? Quod si hic aggressionem faciat, hac certe de causa misericordia dignus est, quia sic a fame premitur, ut talem personam assumat: estque hoc inhumanitatis nostræ crimen. Quia enim non facile erogamus,

[1] Dan. III, 9. — [2] Coloss. III, 12.

mille excogitare machinas coguntur, ut immanitatem nostram decipiant, et duritiem emolliant. Alioquin vero si argentum vel aurum peteret, suspicandi locum haberes : si autem pro necessario tantum cibo te adit, cur intempestive philosopharis, et superflue disputas, otium et pigritiam illi imputans? Nam si hæc dicere oporteat, non aliis certe, sed nobis dicenda sunt. Cum ergo ad Deum accedis, peccatorum veniam postulatum, hæc tibi verba in mentem veniant, et intelliges hæc te a Deo justius auditurum esse, quam a te pauperem. Attamen nunquam hæc tibi verba dixit Deus : « Abscede : nam aggressor es, in Ecclesiam frequenter intrans, legesque meas audis; in foro autem aurum, concupiscentiam, hominum amicitiam, et omnia mandatis meis anteponis. Et nunc quidem humilis videris, post precationem autem, ferox eris, crudelis, inhumanus. Abscede igitur hinc, nec me ultra adeas. » Hæc enim et his plura audire meremur : attamen nunquam ille quid simile exprobravit : sed patienter fert : quæ sua sunt omnia implet : et plus quam petimus largitur. Hæc itaque cogitantes, inopum paupertatem solvamus; etiamsi aggressiones faciant, ne accurate rationes exposcamus. Eodem quippe modo nos quoque salute indigemus, cum venia, cum benignitate, et misericordia magna. Non possunt enim, non possunt utique ii homines, quorum vita accuratius examinatur, salutem consequi; sed necesse esset plecti ac perire omnes. Ne itaque simus aliorum severiores judices ne a nobis quoque accuratiores rationes exigantur : peccatis enim onusti sumus, venia omni indigni. Itaque illos maxime miseramur, qui venia indigni videntur, ut et ipsi parem nobis attrahamus misericordiam : etsi quantumcumque studeamus, nunquam poterimus benignitatem tantam exhibere, quanta nos a benigno Deo opus habemus. Quomodo igitur non absurdum fuerit nos

in tanta indigentia constitutos, tam accurate conservos nostros examinare, et contra nos ipsos nihil non agere? Non enim ita illum beneficio tuo indignum declaras, ut te ipsum Dei benignitate. Nam qui conservum suum tam accurate examinat, multo magis Deum idipsum facientem experietur. Ne igitur adversum nos loquamur; sed etiamsi propter ignaviam et otiositatem accedant, erogemus ipsis. Nam in multis nos per ignaviam peccamus, imo in omnibus: nec a nobis statim Deus pœnas repetit; sed tempus dat ad pœnitentiam, alens nos quotidie, instituens, docens, cætera omnia subministrans, ut et nos misericordiam ejus æmulemur. Deponamus itaque hanc inhumanitatem, severitatem ejiciamus, utpote qui nobis magis quam cæteris beneficia præstemus. His enim argentum damus, panem, vestem, nobis vero maximam paramus gloriam, quæ sermone explicari nequit. Nam corporibus resumptis incorruptibilibus, una cum Christo glorificabimur et regnabimus. Hoc quantum sit hinc sciemus; imo potius nunquam clare nunc sciemus. Ut autem a bonis illis quæ penes nos sunt vel tantillam ejus rei capiamus notitiam, quod dictum est pro virili patefacere conabor. Dic enim mihi: si quis tibi jam seni et in paupertate viventi polliceretur fore, ut repente juvenis fieres, et in flore ætatis, et te fortem formosumque præ omnibus se redditurum esse, regnumque totius orbis daturum, idque per mille annos, regnum, inquam, profundissima pace fruens; quid pro tanta promissione non agendum vel patiendum susciperes? Ecce Christus non hæc, sed his multo majora pollicetur. Neque enim tantum est senectutem inter et juventutem discrimen, quantum inter corruptionem et incorruptibilitatem; neque tanta differentia est inter regnum et paupertatem, quanta inter gloriam futuram et præsentem; sed vere quanta inter somnia et veritatem.

X. Imovero nihil adhuc dixi : nullus enim sermo possit declarare quanta sit differentia res futuras inter et præsentes; quod ad tempus vero spectat, ne cogitari quidem potest dicrimen. Quomodo enim quis comparare præsentibus potest vitam finem non habentem ? Pax vero illa tantum differt a præsenti, quantum pax a bello; et ab incorruptibilitate corruptio, quantum a gleba lutea, pura margarita; imo discrimen nemo explicare possit. Etsi enim illam corporum pulchritudinem, cum radii luce, vel clarissimo fulgure conferam, nihil splendore ejus dignum dixerim. Pro his vero quot pecunias, quot corpora; imovero quot animas proferre dignum non fuerit ? Nunc autem si quis te in regiam induceret, procuraretque ut coram omnibus rex tecum colloqueretur, et unius mensæ consortem faceret, te omnium felicissimum esse diceres. Cum in cœlum autem ascensurus sis, ac cum universorum rege versaturus, splendore cum Angelis certaturus et ineffabili gloria fruiturus, hæsitas an sint effundendæ pecuniæ, cum oporteret vel si ipsam vitam deponere deberes, exultare, lætari, et ex voluptate ceu volucris fieri. Tu vero ut magistratum accipias, qui tibi furandi occasiones præbeat, neque enim id lucrum appellare velim; et facultates projicis, a cæteris fœneraris, atque uxorem filiosque pignori dare non dubitas: regno autem cœlorum proposito, atque imperio quod nullum successorem habeat, a Deo præcipiente, non ut angulum terræ, sed totum accipias cœlum, cunctaris ac refugis, ad pecunias inhias; nec cogitas, si eæ partes cœli quas videmus pulchræ jucundæque sint, quanta sint superiora ejus quantum cœlum cœli? Sed quia corporeis oculis illa videre non licet, cogitatione ascende, et supra hunc cœlum stans, contemplare ipsum hoc superius cœlum, sublimitatem immensam, lucem horrore plenam : Angelorum populos, Archangelorum cœtus innumeros, alias incorporeas

Virtutes. Ac rursus superioribus illis descendens, imaginem rerum quæ in terra sunt assume, depinge tibi terrenum imperatorem; nimirum homines auro onustos; bigas alborum mulorum, qui auro ornantur, currus lapillis decoratos, stratum niveum et candidum, laminas in curribus agitatas, dracones in vestibus sericis exhibitos, clipeos aureis umbilicis ornatos, lora ex iis ad summas rotas per lapillos multos extensa, equos auro onustos, et frena aurea. At cum ipsum imperatorem videmus, nulli jam dictorum attendimus. Tunc ille solus nos ad se convertit, purpurea indumenta, diadema, cathedra, fibula, calcei, oris splendor magnus. His omnibus accurate collectis, rursus ad superna cogitationem erige, atque ad illum tremendum diem, quo Christus adveniet. Non enim bigas mulorum tunc videbis, neque currus aureos, neque dracones et clipeos; sed quæ multo plena sunt horrore, tantumque terrorem immittunt, ut ipsæ incorporeæ virtutes percellantur. Nam ait : « Virtutes cœlorum movebuntur [1]. » Tunc aperietur totum cœlum, et apsidum illarum portæ expandentur : descendet unigenitus Dei Filius, non viginti, non centum hastatis satellitibus stipatus, sed millenis, decies millenis Angelis, Archangelis, Cherubim, Seraphim, cæterisque Virtutibus : omniaque erunt timore et tremore plena, dirupta terra, hominibus omnibus ab Adamo usque ad illum diem, de terra ascendentibus et raptis, ipso Christo cum tanta gloria sese exhibente, ut et luna et sol et omne lumen occultetur a tanto splendore illuminatum. Quis sermo illam beatitudinem repræsentabit, illum splendorem et gloriam ? Hei mihi o anima ! Nunc enim lacrymari subit, et valde ingemiscere, cogitanti ex quantis bonis excidimus, a qua felicitate alieni evadimus. Nam alieni sumus ; de me ipso loquor ; nisi magnum quidpiam et mirabile

[1] Matth. XXIV, 29.

operemur. Ne itaque mihi quis hic gehennam memoret: omni quippe gehenna gravius est a tanta gloria excidere; mille suppliciis gravius est forte illa privari. Attamen adhuc ad præsentia inhiamus, nec cogitamus diaboli malitiam, qui per modica magna nobis subripit, et lutum dat ut abripiat aurum, imo potius ut abripiat cœlum, et ostendit umbram, ut nos abjiciat a veritate; et in somniis imaginationi illudit; hoc enim sunt præsentes divitiæ; ut adveniente die omnium pauperrimos ostendat.

XI. Hæc itaque cogitantes, vel sero tandem dolum fugiamus, et ad futura nos transferamus. Non possumus quippe dicere nos fluxam hujus vitæ conditionem ignoravisse, cum res ipsæ quotidie tuba clarius ejus vilitatem declarent, risum, turpitudinem, pericula, barathra. Quam ergo defensionem habebimus, qui periculosa et turpitudine plena cum studio multo insequimur; tuta vero, quæ gloriam nobis et splendorem pariunt fugientes, ac pecuniarum tyrannidi nos dedentes? Nam tyrannide gravior est hujusmodi servitus, ut sciunt omnes, qui digni habiti sunt, ut ab hac liberarentur. Ut vos igitur pulchram hanc libertatem ediscatis, vincula rumpite, a laqueo resilite; non vobis aurum domi jaceat, sed quod immensis opibus pretiosius est, misericordia et benignitas pro auro. Hæc quippe nobis fiduciam erga Deum dat, illud autem magnam in nos infundit turpitudinem, idque efficit ut diabolus magnos adversum nos spiritus assumat. Cur ergo hostem tuum contra te armas, et fortiorem reddis? Arma dexteram tuam adversus illum, totamque domus pulchritudinem in animam inducito, et divitias omnes in mente depone; aurum, vice arcæ et ædium, cœlum custodiat: et nos omnibus nostris amiciamur. Nos enim muris longe præstantiores sumus, ac pavimento honestiores. Cur ergo nobis neglectis, in iis studium nostrum reponimus, quæ

hinc migrantes non possumus nobiscum ferre, nec sæpe vel hic manentes retinere, cum possimus ita divites esse, ut non modo hic, sed etiam illic opulentissimi appareamus? Nam qui agros, ædes, aurum in anima circumfert, ubicumque visus fuerit, cum his divitiis apparet. Et quomodo, inquies, potest hoc fieri? Potest, et admodum facile. Nam si in cœlum illa transferas per manus pauperum, omnia transferes in animam tuam; ita ut postea, quamvis mors adveniat, nemo tibi illas eripiat; sed illuc dives migrabis. Hujusmodi thesaurum habuit Tabitha: ideoque non domus illam celebrem reddidit, non muri, non lapides, non columnæ; sed corpora viduarum induta, fusæ lacrymæ, mors aufugiens et vita rediens. Ejusmodi et nos apothecas nobis comparemus, tales nobis extruamus ædes. Sic et Deum cooperantem habebimus, et nos cum ipso operabimur. Ille namque ex nihilo pauperes produxit; tu vero productos non sivisti fame perire, vel miseria, undique curans, reficiens et excitans Dei templum. Quid vero paris utilitatis et gloriæ fuerit? Quod si nondum satis edidicisti quo te Deus ornamento decoraverit, cum jussit te paupertatem fovere, illud tecum reputa. Si tibi tantam daret potestatem, ut labens cœlum erigere posses, annon id pro honore haberes te longe superante? Ecce majori te nunc honore dignatus est: nam quod cœlis ipsis pretiosius est, id tibi erigendum commisit; in rebus enim visibilibus nihil apud Deum par est homini. Nam et cœlum et terram et mare propter illum fecit: et in illo habitare magis gaudet, quam in cœlo. Attamen nos hæc videntes, nullam templorum Dei curam habemus, sed illis neglectis, magnas, et splendidas nobis construimus ædes; ideo omnibus vacui bonis sumus, et iis qui valde pauperes sunt pauperiores; quia illas ornamus ædes, quas non possumus auferre cum hinc migramus, illis dimissis quas nobiscum

transferre possemus. Nam dissoluta pauperum corpora omnino resurgent. Tum Deus, qui hæc præcepit, illis in medium adductis, laudabit eos qui ipsorum curam habuere, et prædicabit, quia illos, cum modo a fame lapsuri essent, modo a nuditate et a frigore, modis omnibus sustentarunt. Attamen tot nobis propositis laudibus, adhuc cunctamur et refugimus pulchram illam curam. Atque Christus non habet quo diversetur, sed peregrinus circumit, nudus, esuriens. Tu autem suburbana, balnea, ambulacra, et mille paras thalamos frustra et incassum, et Christo ne minimam quidem tecti partem dedisti; corvis autem et vulturibus cœnacula exornas. Quid hac amentia deterius? Quid hac insania gravius? Nam insaniæ hæc sunt extremæ; imo quidquid dicere possis, non illa dignum dices. Attamen si velimus, potest hic morbus, etsi gravis, depelli, nec modo possibile, sed etiam facile est; nec modo facile, sed longe facilius est ab hac lue liberari, quam a corporeis morbis; quanto scilicet major est medicus. Attrahamus ergo illum, et precemur ut manum operi admoveat, et nostra ad id conferamus, nempe voluntatem et studium. Nullo alio opus habebit; sed si hæc tantum a nobis acceperit, sua omnia ille conferet. Nostra itaque afferamus, ut et hic pura fruamur sanitate, et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto, nunc et semper, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT VIII.

Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum [1].

I. Hic mihi videtur totum hunc locum movisse ad eos qui in periculis versantur [2]; imo non hunc solum, sed etiam ea quæ paulo superius dicta sunt. Etenim illud, « Non sunt » condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, » quæ revelabitur [3]; » et illud, creaturam omnem ingemiscere; itemque dictum illud, « Spe salvi facti sumus; » et illud, « Per patientiam expectamus; » et illud, « Quid ora» turi sumus, ut oportet, non novimus [4]; » hæc omnia inquam, ad illos dicta sunt. Docet quippe illos, non ea quæ ipsi putant utilia esse vel eligenda, sed quæ Spiritus suggesserit. Etenim plurima, quæ illis conducere videntur, aliquando multum afferunt damnum. Quies ergo, periculorum remotio, et cum libertate ac securitate vivere, illis conducere videbatur. Ecquid mirum si illis, quando etiam beato Paulo sic videbatur? Sed postea edidicit quæ his sunt contraria, esse utilia: et edoctus illa amplexus est. Qui ergo ter Dominum rogaverat ut a periculis liberaretur, postquam audivit illum dicentem: « Sufficit tibi gratia mea, » nam virtus mea in infirmitate perficitur [5], » exultabat postea persecutionem patiens contumeliis et intolerabilibus malis. « Mihi placeo, inquit, in persecutionibus, in » contumeliis, in necessitatibus [6]. » Ideo dicebat: « Nam

[1] Rom. VIII, 28. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 129-130. — [3] Rom. VIII, 18. — [4] Ibid. 24, 25 et 26. — [5] 2 Cor. XII, 8. — [6] Ibid. 10.

» quid orabimus, ut oportet, nescimus. » Omnesque hortabatur, ut Spiritui hæc concederent. Etenim Spiritus sanctus magnam nostri curam habet, et hoc Deo placitum est. His ergo illos adhortans, subjungit ea quæ hodie diximus, ratiocinium movens, quod possit illos recreare : nam ait : « Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur » in bonum. » Cum porro ait, « omnia, » etiam ea quæ molesta videntur esse dicit. Nam sive afflictio, sive paupertas, seu carceres, seu fames, seu mors, seu quidvis aliud invadat, potest Deus in contrarium hæc omnia vertere. Siquidem hoc ejus ineffabilis potentiæ est, quæ videntur onerosa esse, levia nobis reddere, et ad auxilium nostri convertere. Ideo non dixit, « Diligentibus Deum nihil adversum accidit; » sed omnia cooperantur in bonum; id est, malis utitur ad celebrandos eos qui insidiis appetuntur : quod longe majus est, quam si impediret quominus adversa accederent, aut accedentia tolleret. Hoc et in fornace babylonica fecit. Neque enim impedivit quominus in illam inciderent, neque cum sancti incidissent, flammam extinxit; sed ardere sinens, per illam mirabiliores illos effecit. In Apostolis item miracula alia similia modis omnibus edidit. Si enim homines, qui philosophari sciunt, possunt natura rerum ad contrarium uti, et in paupertate viventes, divitibus opulentiores videri, ac per contemptum splendere; multo magis Deus in iis qui diligunt eum, hæc et multo majora efficit. Una tantum re opus est, ut sincere ametur, et reliqua omnia sequuntur. Ut igitur his ea quæ noxia videntur esse, utilia sunt; sic iis qui non diligunt illum ea quæ utilia videntur esse, nocent. Judæos enim et signa edita, et dogmata recta, et philosophiæ doctrina perdiderunt : et propterea illum dæmoniacum vocabant, propter hæc, inimicum Deo; ob signa autem illum interficere tentabant. Latro certe crucifixus, clavis affixus, con-

vitiis oneratus, mala innumera patiens; non modo nihil damni accepit, sed etiam lucrum maximum inde retulit. Vides-ne quomodo diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum? Cum dixisset igitur hoc magnum esse bonum, quod humanam naturam admodum superaret: quia multis hoc incredibile videbatur esse, a præteritis illud confirmat, his verbis: « Iis qui secundum propositum vocati » sunt [1]. » Perpende enim hoc statim ab ipsa vocatione dictum. Cur enim non statim ab initio omnes vocavit, neque Paulum cum aliis, cum hæc dilatio videretur damnosa esse? attamen re ipsa comprobatum est id utiliter factum fuisse. Propositum autem hic dicit, ut ne totum vocationi tribueretur. Alioquin vero futurum erat, ut et gentiles et Judæi contradicerent. Si enim sola vocatio sufficiebat, cur non omnes salvi facti sunt? Ideo ait non vocationem tantum, sed etiam propositum, vocatorum salutem effecisse. Neque enim necessitatem intulit vocatio. Omnes igitur sunt vocati, sed non omnes obedierunt. « Quoniam » quos præscivit, eosdem et prædestinavit conformes ima» ginis Filii sui [2]. » Vides-ne honoris culmen? Quod enim Unigenitus natura erat, hoc et illi secundum gratiam facti sunt. Nec tamen satis illi fuit conformes dixisse; sed et aliud addidit, « Ut sit ipse primogenitus. » At non hic substitit; sed post hæc iterum aliud addidit dicens, « In » multis fratribus [3]. » Per omnia volens manifestam ostendere cognationem. Hæc porro omnia de incarnatione dicta existimato. Nam secundum Divinitatem Unigenitus est.

II. Vides-ne quot quantaque largitus sit? Ne ergo de futuris ambigas. Nam et aliunde curam suam ostendit, cum ait hæc jam olim sic præfigurata fuisse. Homines enim ex rebus sententias de ipsis mutuantur. Deo autem jam olim ita visum est, et pro nobis ita affectus erat; ait igitur:

[1] Rom. VIII, 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid.

« Quos autem vocavit, illos et justificavit. » Justificavit per lavacrum regenerationis. « Quos autem justificavit, illos et » glorificavit[1]. » Glorificavit per gratiam, per adoptionem. « Quid ergo dicemus ad hæc[2]. » Ac si diceret : « Ne ergo mihi jam de periculis loquaris, nec de insidiis ab omnibus paratis. » Nam si futuris quidam non fidem habent, at de jam collatis bonis nihil contra dicere possint; verbi gratia, de amore quem Deus erga te habuit, de justificatione, de gloria. Etenim hæc tibi illa per ea quæ tristia esse videbantur largitus est. Et quod turpe æstimabas esse, crucem, flagella, vincula, hæc sunt quæ totum orbem in ordinem redegerunt; quemadmodum iis quæ ipse passus est, licet ea tristia esse viderentur, ad libertatem et salutem totius naturæ usus est. Ita in iis quæ tu pateris agere solet, dum iis ad gloriam et claritatem tuam utitur. « Si Deus » pro nobis, quis contra nos[3]? » Quis enim non contra nos est, inquit? Nam orbis totus, tyranni, populi, cognati, concives contra nos sunt. Attamen hi qui contra nos sunt, tantum abest ut nobis noceant, ut etiam vel inviti coronarum nobis et mille bonorum auctores sint, Dei sapientia insidias in salutem et gloriam nostram vertente. Vides ne quomodo nullus contra nos? Nam hoc Jobum splendidiorem effecit, quod diabolus contra eum armatus esset; amicos enim contra ipsum adhibuit et uxorem, vulnera, domesticos, ac mille alias movit diabolus machinas : et tamen nihil ipsi mali evenit. At hoc nondum ita magnum est, etsi magnum sit, sed quod longe majus est, omnia in bonum et lucrum ejus versa sunt. Quia enim Deus pro illo erat, quæ contra illum videbantur esse, in ejus emolumentum cedebant; hoc in Apostolis quoque contigit. Nam Judæi, gentiles, falsi fratres, principes, populi, fames, paupertas, mille alia contra illos erant; nihil ta-

[1] Rom. VIII, 30. — [2] Ibid. 31. — [3] Ibid.

men contra illos. Hæc quippe maxime erant, quæ illos et apud Deum et apud homines, splendidos, illustres et laudabiles reddebant. Cogita ergo quantum dictum emiserit Paulus de fidelibus et vere crucifixis, quæ ne is quidem, qui diademate redimitur, assequi possit. Nam contra illum multi barbari armantur, et inimici irrumpunt, satellites insidias parant, subditorum multi sæpe insurgunt, et innumera alia contingunt. Contra fidelem vero, qui legibus Dei intentus est, non homo, non dæmon, non quidpiam aliud stare possit. Nam si pecunias auferas, mercedem ipsi parasti; si maledixeris, per maledictum splendidiorem ipsum apud Deum effecisti; si famem inferas, major erit gloria et merces; si, quod omnium gravissimum videtur, morti tradideris, martyrii coronam nexuisti. Quid ergo huic vitæ par fuerit, cum nihil contra ipsum fieri possit, sed etiam ii qui insidiari videntur, non minus quam ii qui ipsum beneficiis ornant, ipsi utiles sint? Ideo ait: « Si » Deus pro nobis, quis contra nos? » Deinde, non contentus iis quæ dixerat, maximum ipsius erga nos amoris signum, et quod sæpe versat, etiam hic adjicit Filii cædem. « Non » modo, inquit, justificavit et glorificavit, ac conformes fe» cit imagini illi, sed neque Filio pepercit propter te. » Quapropter intulit: « Qui proprio Filio non pepercit, sed pro » nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum » illo omnia nobis donabit[1]? » Cum hyperbole multa atque fervore his verbis est usus, ut ejus amorem demonstraret. Quomodo igitur nos destituet, pro quibus proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Cogita enim quantæ bonitatis fuerit proprio Filio non parcere; sed tradere illum, et pro omnibus tradere, pro vilibus, ingratis, inimicis, blasphemis; quomodo igitur non etiam cum illo omnia nobis largietur? Id est: « Si filium suum

[1] Rom. VIII, 32.

largitus est, nec modo largitus est, sed et neci tradidit. Quid postea de reliquis ambigis, cum Dominum acceperis? quid dubitas de possessionibus, Dominum habens? Qui enim id quod majus erat, inimicis dedit, quomodo non minora dabit amicis? « Quis accusabit electos Dei[1]?

III. Hic agit contra eos, qui dicebant fidem ad nihil utilem esse, et qui repentinæ mutationi non credebant. Et vide quam cito illis os obstruat ab ejus qui elegit dignitate. Non dixit, quis accusabit servos Dei, neque fideles Dei, sed electos Dei. Electio enim virtutis signum est : si enim equorum domitor postquam pullos elegit ad cursum aptos, a nullo reprehendi possit, sed rediculus erit, quisquis incusaverit ; multo magis cum Deus elegerit animas, ridiculi erunt qui incusabunt. « Deus qui justificat ; quis est qui » condemnet[2]? » Non dixit : « Deus qui peccata remittit, » sed quod longe majus est, « Qui justificat. » Cum enim judicis calculus justum declaraverit, et talis judicis, quid mereatur accusator? Itaque nec tentationes timendæ sunt ; nam pro nobis est Deus, quod ex gestis suis declaravit ; neque judaïcæ nugæ. Nam et elegit nos, et justificavit, quodque mirum est, per Filii sui necem justificavit. Quis ergo nos condemnabit Deo coronante, Christo pro nobis occiso, nec occiso tantum, sed postea pro nobis precante? « Christus, inquit, qui mortuus est, imo qui et resurrexit » a mortuis, qui est ad dexteram Dei, qui etiam intercedit » pro nobis[3]. » Etenim qui in propria dignitate apparuit, nostri curam non deposuit, sed etiam intercedit pro nobis, et eamdem charitatem semper servat. Neque enim cæde contentus fuit, quod tamen summi amoris est, non solum quæ ad se pertinent facere, sed et alium ad hoc advocare. Hoc enim indicare voluit per illud, intercedere, humaniore loquens modo et demissiore, ut amorem ostenderet.

[1] Rom. VIII, 33. — [2] Ibid. 34. — [3] Ibid.

Nam ex illo quoque, « Non pepercit, » nisi hoc sensu accipiatur, multa sequentur absurda. Et ut discas hoc ipsum esse quod vult astruere, cum prius dixisset : « Est in dex- » tera, » tunc intulit, « Intercedit pro nobis, » quia parem honorem ostendit et æqualitatem, ut postea hæc intercessio, non minoris dignitatis, sed amoris solius videretur esse. Nam qui ipse vita est et fons bonorum omnium, ejusdem atque Pater potestatis, qui mortuos suscitat et vivificat, cæteraque omnia facit, quomodo precatione opus habeat ut nos adjuvet ? Qui desperatos et damnatos, ex propria potentia a condemnatione illa liberavit, ac justos filiosque effecit et ad supremos honores adduxit, atque ea quæ nondum sperata fuerant, ad opus reduxit ; quomodo postquam omnia perfecerat, et naturam nostram in throno regio exhibuerat, ad faciliora supplicatione opus haberet ? Videsne quomodo undique ostendatur supplicationem non alia de causa dictam fuisse, quam ut fervor et vehementia ejus erga nos amoris ostenderetur ? Nam et Pater videtur homines hortari, ut cum illo reconcilientur. « Nam pro Christo » legatione fungimur, tanquam Deo hortante per nos [1]. » Attamen Deo hortante, et hominibus apud homines pro Christo legatione fungentibus, nihil dignitate illa tanta indignum cogitamus, sed unum tantum ex iis quæ supra dicta sunt colligimus, nempe amoris magnitudinem. Hoc ipsum et hic faciamus. Si ergo Spiritus postulat gemitibus inenarrabilibus, et Christus mortuus est, et intercedit pro nobis, et Pater Filio suo non pepercit propter te, et elegit te, et justificavit te, quid deinde times ? Quid tremis tanta fruens charitate, et tanta providentia ? Ideo postquam multam ostendit supernam providentiam, cum fiducia deinceps sequentia subjungit, nec dicit, debetis et vos ita illum amare ; sed quasi afflatus ab ineffabili illa providentia di-

[1] 2 Cor. v, 20.

cit : « Quis nos separabit a charitate Christi [1] ? » Nec dixit, Dei; ita illi indifferens est et Christum et Deum nominare: « Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nu- » ditas, an periculum, an gladius [2] ? » Vide beati Pauli prudentiam : non dixit hæc in quibus quotidie capimur, pecuniarum amorem, gloriæ cupiditatem, iræ tyrannidem; sed ea ponit quæ his longe sunt immaniora, et quæ ipsi naturæ vim faciant, et sæpe nobis invitis, mentis firmitatem quatiant, tribulationes nempe et angustias : etsi enim quæ dicta sunt facile enumerentur, sed singulæ dictiones mille habent tentationum agmina. Cum enim tribulationem profert, carceres dicit, vincula, sycophantias, exilia, aliasque omnes calamitates, uno verbo pelagus periculorum peragrans, et omnia in hominibus gravia uno verbo declarans. Attamen contra hæc omnia audax insurgit. Ideoque per interrogationem illud profert quasi ei contradici nequeat, quia eum qui ita diligatur, et tanta fruatur providentia, nihil separare poterit.

IV. Deinde ne videatur hæc derelictum illum significare, Prophetam inducit hæc multo ante tempore prædicentem his verbis : « Quia propter te morte afficimur tota die, » æstimati sumus sicut oves occisionis [3]. » Hoc est, omnibus sumus ad mala subeunda propositi. Attamen ad tot tantaque pericula, et novas hasce tragœdias, sufficiens nobis consolatio datur, certaminum nempe causa ; imo non sufficiens tantum, sed etiam multo major. Non enim propter homines vel quidpiam aliud sæculare hæc patimur, sed propter universorum regem, inquit. Neque hac tantum, sed etiam alia eaque varia et multiformi corona illos redimivit. Quia enim homines cum essent, non poterant mille subire mortes. ostendit nihil hinc præmia minui. Etsi enim id natura sortiti simus, ut semel tantum moriamur, ut id

[1] Rom. VIII, 35. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 36, et Psal. XLIV, 23.

quotidie ex voluntate patiamur si velimus, concessit Deus. Unde palàm est nos cum tot coronis decessuros esse, quot diebus vixerimus. Imo cum multo pluribus. Licet enim in uno die semel, bis et sæpe mori. Nam qui ad illud paratus est, semper mercedem perfectam accipit. Hoc et Propheta subindicans dicebat : « Tota die. » Quapropter Apostolus ipsum introduxit, illos magis excitans. Nam si ii qui in veteri lege vivebant, inquit, et qui terram et alia, quæ cum vita peribant, in laborum præmium habebant, ita præsentem despiciebant vitam, et tentationes et pericula, qua nos venia digni erimus, si post promissum cœlum et ineffabilia bona, molles simus, neque ad illorum veterum mensuram attingamus? At non ita dixit, remque dimittens auditorum conscientiæ, testimonio tantum utitur : ostenditque sacrificium illorum esse corpora, neque turbari oportere, Deo ita dispensante. Alio quoque modo illos hortatur. Ne quis enim diceret illum sic frustra philosophari ante rerum experientiam, subjunxit : « Æstimati su-»mus sicut oves occisionis, » quotidianas Apostolorum mortes dicens. Vides-ne fortitudinem et modestiam? Sicut enim illæ, inquit, non obsistunt dum jugulantur; sic neque nos. Sed quia humanæ mentis infirmitas etiam post tot tantaque multitudinem tentationum timebat, vide quomodo rursum auditorem erigat, atque sublimem et lætum efficiat dicens : « Sed in his omnibus superamus propter »eum, qui dilexit nos [1]. » Quod enim est mirabile, hoc est, non solum quod nunc vincamus, sed quod per insidias quæ nobis parantur vincamus ; ac non modo vincamus ; sed plusquam superemus ; id est, cum omni facilitate, sine sudoribus laboribusque. Non enim cum reipsa patimur, sed etiam cum animum apparamus, ubique contra inimicos tropæa erigimus ; et jure merito ; Deus enim est qui

[1] Rom. VIII, 37.

nobiscum decertat. Ne igitur fidem neges quod flagellati flagellantes superemus, quod pulsi pellentes vincamus, quod morientes vivos profligemus. Cum enim et Dei potentiam et charitatem posueris, nihil impediet quominus hæc mirabilia et incredibilia eveniant, et quod victoria supra modum splendeat. Neque enim solum vincebant, sed magno cum miraculo; ita ut discerent non contra homines bellum insidiantes movere, sed contra invictam illam potentiam. Vide ergo Judæos qui Apostolos in medio tenebant, et dubitabant, dicebantque: « Quid faciemus hominibus » his [1]? » Hoc enim mirabile est, quod cum eos detinerent ac reos haberent, dubitabant, et quid consilii caperent non habebant, ab iis ipsis victi, per quæ se superaturos sperabant. Ac neque tyrannus, neque carnifices, neque dæmonum phalanges, neque ipse diabolus superare illos potuit, sed illi cum potestate et vi magna superabantur, quæ contra illos machinabantur, pro illis cedere videntes. Ideo dicebat, « Plusquam superamus. » Nova enim hæc victoriæ lex erat, ut per contraria vincerent et nunquam superarentur; sed quasi illi exitus domini fuissent, sic ad hæc certamina exirent: « Certum mihi est enim, quod » neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principa» tus, neque Potestates, neque instantia, neque futura; » neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia » poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo » Jesu Domino nostro [2]. »

V. Magna sunt hæc dicta; sed illa nescimus, quia tantam charitatem non habemus. Attamen etsi magna, ut ostendat ea nihil esse, comparata cum charitate qua dilectus est a Deo, post illam eam quæ sua erat posuit, ut ne videretur magna de se ipso dicere. Quod autem dicit hujusmodi est. Quid opus est, inquit, præsentia dicere, et mala

[1] Act. IV, 16. — [2] Rom. VIII, 38, 39.

quæ huic vitæ deputata sunt? Etsi enim futura quis dixerit, etsi res, etsi virtutes; res, ut vitam et mortem; Virtutes, ut Angelos et Archangelos, omnemque supernam creaturam; hæc mihi parva videntur, comparata cum charitate Christi. Neque enim si quis mortem comminaretur illam futuram æternam, ut a Christo separarer, neque si vitam perpetuam, ego conditionem admitterem. Quid reges hos inferiores, quid consules memoraveris, hunc nempe et illum? etsi Angelos dixeris, et omnes supernas Potestates, etsi omnia quæ existant et futura sunt, omnia mihi parva videbuntur, quæ in terra, in cœlo, quæ sub terris, quæ supra cœlos, cum illo amore comparata. Deinde quasi hæc non satis essent ad suum declarandum amorem: alia rursus subjicit. « Neque creatura alia; » id est: etiamsi alia creatura esset, quanta est ea quæ videtur, quanta illa spiritualis, nihil me a charitate illa submovebit. Hæc autem dicebat Paulus, non quod Angeli vel reliquæ Potestates id tentarent, absit; sed quod cum omni hyperbole vellet amorem suum erga Christum ostendere. Non enim Christum amabat ob ea quæ Christi erant, sed illa ipsa propter Christum, et ad ipsum solum respiciebat: unumque timebat, ne ex illa charitate excideret. Hoc enim illi vel ipsa gehenna formidabilius erat, quemadmodum et in illo persistere, regno desiderabilius. Quid ergo nos mereamur, qui quando Paulus de cœlestia quidem, cum amore Christi comparata in pretio habet, ea quæ in luto et cœno sunt Christo præferimus? Et ille quidem propter ejus amorem in gehennam incidere consentit, atque a regno excidere, si utrumque proponeretur; nos vero neque præsentem vitam contemnimus. An vel ejus calceamentis digni sumus, qui tantum ab ejus animi præstantia distemus? Ille-ne regnum quidem aliquid esse censet propter Christum; nos vero Christum despicimus, res autem illius magni facimus, at-

que utinam vel res ipsius magni faciamus : nunc vero ne hoc quidem ; sed cum regnum nobis sit propositum, misso illo, umbras et somnia quotidie sectamur. Quanquam Deus benignus cum sit et valde mitis, idipsum fecit ac si quis pater prolis amans, filio assiduam cum illo consuetudinem et colloquium ægre ferente, alio modo ipsum sagaciter varie trahat. Quia enim non ejus amore ut par esset tenemur, multa alia nobis profert, ut nos sibi junctos retineat. At ne sic quidem persistimus, sed ad pueriles ludos resilimus. At non ita Paulus ; sed ut puer nobilis et liber patrisque amans, patris consortium tantum quærit, alia vero non perinde curat. Imovero plusquam filius. Neque enim una patrem et res patris æstimat, sed ubi ab patrem respicit, illas nihili facit ; mallet enim castigatus et flagellatus cum ipso esse, quam ab illo separatus in deliciis vivere. Exhorrescamus igitur quotquot ne pecunias quidem propter Deum despicimus ; imo quotquot ne pecunias quidem propter nos contemnimus. Paulus enim solus erat, qui propter Christum generose omnia patiebatur, non propter regnum, nec propter honorem, sed propter suam erga illum benevolentiam.

VI. Nos vero neque Christus, neque ea quæ Christi sunt, a sæcularibus rebus abstrahunt : sed sicut serpentes, vel viperæ, vel porci, vel hæc omnia simul, sic in limo volutamur. In quo enim feris illis meliores nos sumus, qui cum tot et tanta habeamus exempla, adhuc in terram respiciamus, ac ne parum quidem ad cœlum respicere sustineamus? Sed Deus quidem Filium suum tradidit : tu vero ne panem quidem das ei qui pro te traditus et occisus est. Pater propter te illi non pepercit, cum vere filius ipsius esset : tu vero illum fame tabescentem contemnis, cum sumptum facturus sis ab iis quæ illius sunt ; idque propter te facturus sis. Quid hac iniquitate deterius fuerit? Tradi-

tus est propter te, occisus est propter te, circumit esuriens propter te; ex iis quæ illius sunt das, ut ipse utilitatem accipias : at ne ita quidem das. Quibus lapidibus non stupidiores sunt, qui tot rebus se pertrahentibus in diabolica illa inhumanitate manent? Neque enim satis ille habuit crucem et mortem subire; sed et pauper fieri voluit, et peregrinus, erro et nudus, atque in carcerem conjici, infirmitatemque pati, ut vel sic te advocaret. Si mihi non retribuis, ut pro te passo, miserere mei tamen propter paupertatem. Si nolis propter paupertatem misereri, propter morbum vel propter carcerem flectaris. Si ne hæc quidem ad humanitatem pertrahunt, annue ob petitionis tenuitatem. Nihil a te sumptuosum peto, sed panem, tectum, verborum consolationem. Si postea adhuc ferox maneas, saltem propter regnum cœlorum melior efficiaris, saltem ob præmia quæ promisi. Verum ne horum quidem ullam rationem habes? saltem propter naturam te frangas, nudum videns, et memento nuditatis meæ in cruce, quam propter te passus sum. Si illius nolis, at istius qua pauper et nudus sum. Vinctus tunc fui propter te, et nunc etiam propter te; ut sive illis, sive his motus vinculis, aliquid misericordiæ mihi præstare velis. Jejunus fui propter te, rursus esurio propter te : sitivi in cruce pendens, per pauperes nunc sitio, ut vel ex illis vel ex his te ad me ipsum alliciam, et pro salute tua benignum te reddam. Ideo te, mille devinctum beneficiis, vicem mihi rependas rogo : non ut a debente exigo, sed ut largientem corono, et pro modicis istis regnum do. Non dico : Solve paupertatem meam; nec, Largire mihi divitias, quamvis propter te pauper sim; sed, Panem tantum peto, et vestem, et in fame modicam consolationem. Si in carcerem conjectus sim, non cogo te ut a vinculis me solvas et educas; sed unum quæro tantum, ut propter te vinctum videas, hæc

mihi gratia satis erit, pro qua tibi cœlum largior : quanquam te ego gravissimis exolvi vinculis : at mihi satis erit, si velis me vinctum invisere. Possum quidem citra hæc te coronare; sed volo tibi debitor esse, ut cum corona quædam tibi fiducia accedat. Atque ideo cum possim me ipsum alere, circumeo mendicans; ad fores tuas astans tendo manus, cupiens a te nutriri : te enim admodum diligo. Ideo mensam amo tuam, ut amicis mos est : hac vero de re glorior, et orbis theatro præsente prædico te, omnibus audientibus, nutritium ostendo meum. Atqui nos cum a quopiam nutrimur, erubescimus et hoc dissimulamus. Ille vero quia nos admodum amat, etiamsi nos taceamus, hoc prædicat cum laudibus magnis, nec erubescit dicere se nudum a nobis indutum, esurientemque nutritum fuisse. Hæc igitur omnia cogitantes, non intra laudes consistamus, sed quæ dicta sunt perficiamus. Quid enim prosunt plausus et tumultus, unum tantum a vobis quæro, operum exemplum et per ipsas res obedientiam. Hæc laus mea est, hoc lucrum vestrum; hoc mihi diademate splendidius. Hanc itaque hinc egressi et vobis et mihi coronam per omnium manus parate; ut et in præsenti vita bona in spe una vivamus, et ad futuram vitam migrantes innumera bona assequamur. Quæ utinam omnes sortiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri unaque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

CAPUT IX.

Veritatem dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum sanctum[1].

I. Nonne magna quædam [2], et quæ supra naturam erant, circa Pauli erga Christum amorem in præcedenti concione vobis dixisse visus sum? Etenim natura sua magna sunt, et omnem superant sermonem. Attamen ea quæ hodie dicta sunt, tanto illis antecellunt, quanto illa ea quæ nostra sunt exuperant. Quanquam nulla putabam illis antecellere, verum ea quæ hodie lecta sunt, illis omnibus splendidiora visa fuere. Quod cum ille intelligeret, ab exordio id declaravit, utpote in majora ingressurus et a multis non credendus. Prius autem illa affirmat, quæ dicturus est, ut multi solent cum quidpiam dicturi sunt, a multis non credendum, et quod ipsi valde persuasum habent. Nam ait: « Veritatem » dico: et non mentior, et conscientia mihi testificatur. » Quod tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi » meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo[3]. » Quid dicis, Paule, a Christo? ab illo desiderato, a quo neque regnum, neque gehenna te separabat, neque ea quæ videntur, neque ea quæ intelliguntur, neque alia tot tantaque, ab eo nunc anathema esse precaris? Quid factum est? an mutatus es? an desiderium illud deposuisti? Nequaquam, inquit: « Ne timeas: etenim illud potius auxi. » Cur

[1] Rom. IX, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 130-132, et tom. XVI, p. 534-536. — [3] Rom. IX, 2, 3.

ergo optas anathema esse, et alienationem quæris, separationemque talem, postquam non alia inveniri possit? Quia admodum illum amo, inquit. Quomodo, quæso, et quanam ratione? Res enim hæc ænigmati similis est. Imovero, si videtur, primo discamus quid sit anathema, et tunc de his illum interrogabimus, atque hanc arcanam et stupendam dilectionem ediscemus. Quid ergo est anathema? Audi illum dicentem : « Si quis non amat Dominum Jesum Christum, anathema sit[1]; » id est, ab omnibus separetur, alienus sit ab omnibus. Nam sicut anathema seu donum Deo oblatum nemo ausit temere manibus tangere, neque ad id propius accedere; sic et eum qui ab Ecclesia separatus sit, ab omnibus abscindens et procul omnino amovens, hoc nomine a contrario appellat, cum terrore magno omnibus interminans ut ab eo separentur et abscedant. Ad anathema enim honoris causa nemo accedere audebat; ab eo autem qui abscissus erat ex opposita sententia omnes separabantur. Itaque separatio una, et hæc et illa a vulgo alienata erat. Modus vero separationis non unus, sed alter alteri contrarius erat. Ab illo enim se removebant, quia Deo dicatum erat, ab hoc autem, quia a Deo alienatum erat, et ab Ecclesia abscissum. Hoc ergo significans Paulus dicebat : « Optabam anathema esse a Christo, » nec simpliciter, volebam; sed expressius dixit, « optabam. » Quod si hæc dicta, tanquam infirmiora te conturbant, rem considera; non solum quod separari vellet, sed etiam causam propter quam volebat, et tunc videbis amoris ejus vehementiam. Quandoquidem etiam circumcidit, et non rei gestæ attendimus, sed menti et causæ gerendæ rei, et ideo illum magis admiramur. Non modo autem circumcidit; sed rasit et sacrificavit; nec tamen ideo Judæum illum esse dicimus, sed hoc ipso magis alienum a judaïsmo, et pu-

[1] 1 Cor. XVI, 22.

rum verumque Christi cultorem. Quemadmodum ergo dum vides illum circumcidentem et sacrificantem, non ideo ipsum damnas ut judaïzantem; sed ideo illum magis coronas, ut alienum a judaïsmo; sic et cum vides illum optantem anathema esse, ne ideo turberis; sed ideo maxime illum celebrato, cum causam optandi didiceris. Nisi enim causas examinemus, Eliam homicidam dicemus, Abrahamum autem non homicidam modo, sed etiam filii interfectorem. Itemque Phinees et Petrum cædis rursum accusabimus; nec de ipsis solum Sanctis, sed de Deo etiam, qui hanc non servat regulam, absurda multa suspicabimur. Ne igitur hoc accidat, in similibus omnibus, et causam et mentem et tempus et omnia ad rem defendendam apta colligentes, sic res examinemus, quod jam de beata illa anima faciendum nobis est. Quænam ergo causa? Rursum ipse amatus Jesus. Atqui non ob ipsum, inquit, optabam ab ipso anathema esse pro fratribus meis. Et hoc humilitatis ejus erat. Non enim vult, ut magni quidpiam dicens, et hoc in Christi gratiam faciens apparere. Ideo dixit, « cognatis, » ut magnitudinem rei tegeret. Quod enim propter Christum hoc vellet; audi sequentia. Cum enim dixisset, « cognatis, » subdit : « Quorum est adoptio » et gloria et testamenta, et legislatio et cultus et promis- » siones : quorum sunt patres et ex quibus Christus secun- » dum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in » sæcula. Amen [1]. »

II. Et quid hoc? inquies. Si enim ut alii crederent, volebat anathema esse, oportebat etiam pro gentibus hoc precari. Si autem pro Judæis tantum precatur, ostendit se non propter Christum hoc velle, sed propter ejus cum Judæis necessitudinem. Atqui si pro gentibus tantum precatus esset, non perinde id visum fuisset; quia vero pro

[1] Rom. IX, 4, 5.

Judæis tantum, clare ostendit se propter Christi gloriam hoc curare. Scio plane rem vobis novam videri; tamen nisi perturbemini, id cito demonstrare conabor. Neque hæc sine causa dixit; quia enim omnes dicebant Deum accusantes, quod cum filii Dei vocari dignati essent, legem accepissent, ante omnes Deum novissent, tantæ gloriæ consortes; ipsumque ante orbem coluissent, promissiones accepissent; patresque essent earumdem tribuum, quodque majus est, ipsius Christi proavi; hoc enim significat illud, « Ex quibus Christus secundum carnem: » ejecti tamen et inhonorati fuissent, ipsorumque loco inducti fuissent homines ex gentibus, qui nunquam Deum cognoverant. Quia igitur hæc dicentes contra Deum blasphemabant, hæc audiens Paulus et ægre ferens, ac pro Dei gloria dolens, optavit anathema esse si fieri posset, ut illi salvi essent, et hanc blasphemiam abigi, ne videretur Deus illorum majores decepisse, quibus dona pollicitus fuerat. Et ut discas illum hoc moleste tulisse, ut ne videretur promissio Dei intercidere qua Abrahamo dictum est: « Tibi dabo terram hanc, et semini tuo [1], » hæc optabat. Postquam hæc dixerat addidit : « Non autem quod exciderit verbum Dei [2]. » Ostendens se hæc omnia, propter verbum Dei ferre velle, id est, propter promissionem Abrahæ factam. Quemadmodum enim Moyses videbatur quidem pro Judæis intercedere, totum autem pro gloria Dei faciebat; « Ne dicant, inquit, quod quia non poterat illos servare, eduxit illos, ut perderet in deserto, depone iram [3]; » ita et Paulus : « Ne dicant, inquit, promissionem Dei excidisse, eumque non stetisse promissis, nec verba in opus exiisse, vellem anathema fieri. » Ideoque non pro gentibus loquitur; non enim id illis promissum fuerat, neque ipsum coluerant: quare non propter gentes blasphemabant illum;

[1] Gen. XII, 7. — [2] Rom. IX, 6. — [3] Deut. IX, 28.

sed pro Judæis, qui promissionem acceperant, et præ aliis ipsi conjuncti erant; hæc optabat. Vides-ne quod si pro gentibus precatus fuisset, non ita clare videretur ipsum pro Christi gloria hæc fecisse : quia vero pro Judæis volebat esse anathema, tunc maxime comprobatum est illum pro Christo hæc desiderare ; ideo dixit : « Quorum adoptio » et gloria et cultus et promissio[1]. » Etenim inde lex, inquit, quæ de Christo loquitur, et pacta, quæ omnia ad illos pertinent, et ipse ex illis ortus est, et patres qui promissa acceperunt, ex illis omnes. Attamen contrarium evenit, et a bonis omnibus exciderunt. Propterea discrucior, inquit, et si possem separari a Christi choro, et abalienari, non ab ejus amore, absit, quia illud propter amorem faciebat; sed ab illa fruitione et gloria, id admitterem, ut Dominus meus non blasphemaretur, nec audirem quosdam dicentes res in scenam versas esse : aliis promisit, aliis dedit; ex aliis natus est, alios servavit : Judæorum majoribus pollicitus erat, et illorum prole derelicta, eos, qui nunquam illum noverant, in illorum bona introduxit : illi legem meditantes insudabant et prophetias legebant, et illi ex aris et idolis heri reversi, facti sunt illis superiores. An hæc providentia est? Ne igitur hæc dicantur de Domino meo, inquit, etsi injuste dicantur, a regno cœlorum libenter exciderem, et a gloria illa ineffabili, omniaque gravia sustinerem, magnam in labore consolationem putans, si non audirem illum, quem tantopere amo, blasphemari. Quod si id quod dicitur nondum assequeris, cogita multos patres paria pro filiis admisisse, ab illis separari non recusantes, ut illos claros cernere possent, eorum claritatem suaviorem sibi esse existimantes, quam eorumdem contubernium. Sed quia procul ab hoc amore sumus, quæ dicta sunt ne intelligere quidem possumus. Sic enim

[1] Rom. IX. 7.

quidam Pauli ne appellationem quidem audire digni sunt, et ab illius vehementia tam longe positi sunt, ut putent illum hæc de temporanea morte dixisse : quos tantumdem Paulum ignorare dixerim, quantum cæci solarem radium; imo multo magis. Nam qui quotidie moriebatur, qui innumera subibat pericula, quique dicebat : « Quis nos separabit a charitate Christi? an tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio [1]? » Neque dictis contentus, sed supergressus cœlum, et cœlum cœli, atque Angelos et Archangelos, et superna omnia circumcurrens, unaque comprehendens præsentia et futura, visibilia et invisibilia, tristia et suavia, quæque in utrisque sunt; nihil omittens neque sic satiatus, aliamque tantam creaturam supponens non existentem, quomodo, quasi magni quidpiam diceret, post illa tanta temporaneam mortem memoravisset?

III. Non ita se res habet, non ita : sed vermium in fimo latentium est hæc opinio. Si enim hoc dixisset, quomodo se anathema a Christo esse optasset? Talis quippe mors illum potius Christi choro junxisset, et effecisset ut gloria illa frueretur. At enim sunt etiam quidam qui hisce magis ridicula dicere ausint; neque enim mortem, inquiunt, sed cimelium seu donum Christi esse optabat. Ecquis hoc, etiamsi admodum tenuis ac depressus esset, non optaret? Quomodo autem hoc pro cognatis esse potuisset? His ergo missis fabulis et nugis, neque enim hæc digna sunt quæ confutentur, ut nec pueris balbutientibus contradicitur; ad ipsum rursus dictum redeamus, oblectati in pelago amoris ejus, ac cum libertate ubique natantes, et flammam cogitantes ineffabilem; imo quidquid dixeris, nihil dignum proferes : nam pelago omni latior, et flamma omni vehementior erat illa dilectio, et nullus sermo possit illam pro dignitate recensere. Sed ille solus ipsam noverat, qui illa

[1] Rom. VIII, 35.

vere affectus erat. Age itaque hæc rursus verba in medium adducamus : « Optabam enim anathema esse ipse ego. » Quid est, « Ipse ego? Qui omnium doctor eram, qui innumera præclara opera collegeram, qui mille coronas expectabam, qui illum ita desideravi, ut ejus amorem omnibus præferrem, qui quotidie propter illum uror, et omnia postpono amori ejus. » Neque enim curabat tantum ut a Christo amaretur; sed et ut illum admodum amaret, et hoc maxime curabat. Ideo enim, cum hoc unum spectaret, omnia facile ferebat. Unum per omnia in animo habebat, ut pulchrum hunc amorem expleret. Hæc porro ille optat. Sed quia non talis nec anathema futurus erat, tentat demum ut contra accusationes defensionem paret, quæ ex omnium rumore ferebantur in medium adducens, ut confutet illa. Ac prius quam ad illam defensionem serio veniat, ejus semina jam prius jacit. Cum enim dicit, « Quorum adoptio, et gloria, et legislatio, et cultus et » promissiones; » nihil aliud dicit, quam quod Deus illos salvos facere vellet, et hoc declaravit per ea quæ antea fecerat, ex eo quod Christus ex illis ortus sit, et per ea quæ patribus promisit. Illi autem ex ingrato animo suo beneficium repulerunt. Ideo illa solum ponit quæ doni Dei sunt indicia, non illorum encomia. Nam adoptio ex illius gratia profecta est, ut et gloria, promissiones et lex. Quæ omnia cogitans, et perpendens quantam Deus cum Filio curam habuerit illos servandi, voce magna clamavit et dixit : « Qui est benedictus in sæcula. Amen, » pro omnibus ipse gratiam referens Unigenito Dei. Quid enim, inquit, si alii blasphemant? At nos qui arcana ejus vidimus, sapientiam ineffabilem et magnam providentiam, clare scimus dignum esse non qui blasphemetur, sed qui glorificetur. Non contentus autem conscientia sua, ratiocinium suum tentat adhibere, et vehementiore contra illos ser-

mone instare, nec prius illos adoritur, quam illorum suspicionem sustulerit. Ne videretur enim inimicos alloqui, postea dicit : « Fratres, voluntas cordis mei, et supplicatio » ad Deum, pro illis est ad salutem [1]. » Hic autem cum aliis quæ dixit, curavit ut ne videretur ex inimicitia proferre illa quæ contra ipsos dicturus erat. Idcirco ne cognatos quidem illos et fratres appellare recusat. Etsi enim illa quæ dixit pro Christo dixerit; attamen illorum quoque mentem attrahit, et sermoni viam parat, seque ab omni suspicione liberat propter ea quæ contra illos dicenda erant, et tum demum orditur sermonem, qui a multis in controversiam vertebatur. Multi enim quærebant, ut jam dixi, cur ii, qui promissionem acceperant, exciderunt; qui vero ne illam quidem unquam audierant, ante illos salvi facti sunt. Hanc igitur solvens dubitationem, ante objectionem solutionem adducit. Ne quis enim diceret : « Quid ergo? Tu-ne magis curas gloriam Dei, quam Deus suam? Et tua-ne eget ope, ut verbum ipsius non excidat? Contra hæc ille stans ait : « Hæc dixi, non quasi Dei Verbum exciderit; sed ut ostendam amorem erga Christum. » Nam cum sic res evenerint, non hæsitamus, inquit, quid pro Deo respondendum sit, ut demonstremus promissionem Dei firmam stetisse. Dixit Deus Abrahæ, « Tibi et se» mini tuo dabo terram; et, In semine tuo benedicentur » omnes gentes [2]. » Videamus ergo quodnam sit semen, inquit; neque enim omnes ex ipso orti semen ejus sunt; quapropter dicebat : « Non enim omnes qui sunt ex Israël, » sunt Israël; neque quia sunt semen Abrahæ, omnes » filii [3]. »

IV. Si ergo didiceris quale sit semen Abrahæ, videbis datam esse promissionem semini ejus, et cognosces non excidisse verbum ejus. Quodnam igitur, quæso, semen

[1] Rom. x, 1. — [2] Gen. xii, 7. — [3] Rom. ix, 6, 7.

est? Non ego dico, inquit, sed ipsa lex vetus se ipsam explicat, sic dicens: « In Isaac vocabitur tibi semen[1]. » Quid sit, in Isaac, explica: « Id est, non filii carnis, hi filii Dei » sunt, sed filii promissionis reputantur in semen[2]. » Et vide Pauli prudentiam animique magnitudinem; interpretans enim non dixit: « Non filii carnis, sunt filii Abrahæ; sed, » filii Dei, » præsenti vetera connectens et ostendens ne Isaac quidem simpliciter fuisse filium Abrahæ; id est, quicumque secundum Isaac nati sunt, ii sunt filii Dei et semen Abrahæ. Ideo enim dicit: « In Isaac vocabitur tibi semen, » ut discas eos, qui hoc modo nati sunt secundum Isaac, ii maxime semen sunt Abrahæ. Quomodo igitur Isaac genitus est? Non secundum legem naturæ, neque secundum vim carnis, sed secundum vim promissionis. Quid sibi vult secundum vim promissionis? « In tempore hoc veniam » ad te, et erit Sarræ filius[3]. » Hæc est igitur promissio, et Verbum Dei Isaacum formavit et genuit. Quid enim si vulva subjiciebatur, et matrix mulieris? Non enim vis matricis, sed vis promissionis, filium genuit. Ita et nos nascimur per Dei verba. Etenim in piscina aquarum sunt Dei verba, quæ nos generant et formant. Nam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizati generamur. Hæc porro generatio, non naturæ, sed promissionis Dei est. Sicut enim cum Isaaci generationem promisisset, tunc illam implevit, sic et nostram ante multa prænuntiavit tempora per omnes Prophetas, et postea in opus deduxit. Vides-ne quantum demonstraverit et quod cum magnum quid promiserit, facillime illud perfecerit? Quod si dixerint Judæi: « Ex Isaac vocabitur tibi semen, » id significare, ex Isaac natos ipsi reputari in semen, oporteret etiam Idumæos, et omnes qui ab Esaii orti erant, ejus filios vocari: nam illorum progenitor Esaii filius erat Isaaci. Nunc

[1] Gen. xxi, 12. — [2] Rom. ix, 8. — [3] Ibid. 9.

vero non modo filii non vocantur; sed et valde sunt alieni. Vides-ne non filios carnis esse filios Dei; sed in ipsa natura eam, quæ per baptisma est, generationem jam olim præscriptam fuisse? Quod si tu mihi matricem dixeris, habeo et ego aquam opponendam. Sed sicut hic tota res est Spiritus, sic illic tota res est promissionis. Nam aqua frigidior matrix erat ob sterilitatem et senectutem. Discamus ergo accuratissime nobilitatem nostram, et illa dignum exhibeamus vitæ institutum. Neque enim habet quidquam carnale vel terrestre. Ne itaque nos quidpiam hujusmodi habeamus. Neque enim somnus, neque voluntas carnis, neque complexus, neque concupiscentiæ stimulus, sed Dei benignitas totum peregit. Ac sicut illic desperata ætate, ita et hic peccatorum senectute superveniente, statim novus exiit homo, et omnes filii Dei et semen Abrahæ facti sumus. « Non solum autem, sed et Rebecca » ex uno concubitu habens Isaac patris nostri[1]. » Magnum quidpiam quærebatur; ideoque multa movet ratiocinia, et undique conatur dubitationem solvere. Nam si inexpectatum et novum est post tot promissiones, ab illis ipsis excidere; longe mirabilius est nos in illorum bona intrare, qui nihil tale expectabamus. Atque idipsum evenit, ac si quis regis filius, cui promissa fuisset imperii successio, in obscurorum hominum ordinem rejiceretur; atque illius loco damnatus homo, mille vitiis refertus, ex carcere eductus, imperium illi debitum acciperet. Quid enim, inquies, dicere possis? Quod filius indignus sit? Sed hic etiam et multo magis indignus est. Igitur oportebat aut simul pœnas dare, aut simul honorari. Tale quidpiam circa gentes et circa Judæos accidit, imo longe mirabilius. Nam quod omnes indigni essent supra declaravit Paulus dicens: « Omnes enim peccaverunt, et privantur gloria

[1] Rom. IX, 10.

» Dei[1]. » Quod autem novum est, cum indigni omnes essent, gentes solæ servatæ sunt. Post hæc aliam etiam quæstionem quis moverit dicens : « Si promissionem non impleturus erat Deus, cur promisit? Homines quippe, qui futurum non norunt, sæpe decepti, indignis dona pollicentur : qui vero et præsentia et futura prævidet, et qui clare sciebat illos se promissis illis indignos reddituros esse, et ideo nihil promissorum recepturos, cur promisit?»

V. Quomodo hæc solvit Paulus? ostendendo quid sit Israël, cui promiserat. Hoc enim demonstrato, illud quoque declarabatur, nempe promissa omnia impleta fuisse. Hoc enim declarans dicebat : « Non enim omnes qui ex » Israël, sunt Israël. » Ideo non Jacobi nomen apposuit, sed Israëlis, quod et justi viri et superni doni erat, atque etiam symbolum erat quod Deum vidisset. « Atqui, inquies, om» nes peccaverunt, et privantur gloria Dei. » Si igitur omnes peccaverunt, cur alii salvi fiunt, alii pereunt? Quia non omnes accedere voluerunt. Nam quod ad illum spectat, omnes salvi facti sunt : nam omnes sunt vocati; verum hoc ille non ponit, sed ex abundanti illud solvit, et ex aliis exemplis, aliam quæstionem in medium adducens, et sicut in præcedentibus quæstionem maximam solvit per aliam quæstionem. Quia enim quærebatur, quomodo Christo justificato, omnes eamdem justitiam adepti sunt, Adami factum induxit dicens : « Si enim unius delicto » mors regnavit, multo magis qui abundantiam gratiæ ac» ceperunt, in vita regnabunt[2]. » Quod ad Adamum spectat non solvit, sed quod ab se allatum est solvit ex illo, ostenditque magis rationi competere, quod is qui pro ipsis mortuus est potestatem in illos ad libitum habeat. Nam quod uno peccante omnes puniantur, non admodum rationi consentaneum esse multis videtur; quod autem uno

[1] Rom. III, 23. — [2] Id. V, 10.

moriente omnes justificentur, et rationi magis consentaneum est, et Deo convenientius. Attamen illam quæstionem non solvit : quanto enim obscurius id manebat, tanto magis Judæo os obturabatur : et illius dubitatio in illud transibat, atque apertius hoc illinc redditur. Sic et hoc loco, ex aliis objectis quæstionem solvit. Nam contra Judæos certamen illi erat. Ideo exempla quæ in medium adduxit, non omnino solvit : neque enim iis obnoxius erat, ut in pugna contra Judæos suscepta. Sua vero omnia ex illis apertiora facit. Quid enim miraris, inquit, si ex Judæis alii quidem salvi fiant, alii minime? Nam hoc in Patriarchis factum videre est. Cur enim Isaac solus semen vocatur, etiamsi Ismaëlis et aliorum complurium Abraham pater esset? Sed a matre serva fuit? Et quid hoc ad genitorem? Cæterum nihil contendo. Ejiciatur ob matrem ille. Quid dicemus de iis qui ex Chettura nati sunt? Annon liberi erant, et ex libera? Cur non iisdem honorati sunt prærogativis quibus Isaac? Ecquid de his loquor? Isaaci sola uxor fuit Rebecca, et duos filios ex Isaaco suscepit. Attamen hi qui ex eodem patre et matre sunt, qui easdem solverunt parturigines, ex eodem patre et matre gemelli, non eadem tamen sortiti sunt. Atqui hic non servitutem matris objicere potes, ut in Ismaële; neque quod hic ex hac, ille ex alia matrice natus sit, ut in Chèttura et Sarra, quando etiam eadem hora ex vulva sunt egressi. Ideo Paulus quasi ad clarius exemplum progressus : « Non modo in » Isaac hoc contigit, inquit; sed et Rebecca : Ex uno con» cubitu habens Isaaci Patris nostri. Nondum enim geniti » cum essent, nec quid boni vel mali fecissent, ut secun» dum electionem propositum Dei maneret, non ex operi» bus, sed ex vocante, dictum est ei : Major serviet minori, » quemadmodum scriptum est : Jacob dilexi, Esaü autem

» odio habui[1]. » Qua igitur de causa hic quidem amabatur, ille autem odio habitus est? Qua de causa hic serviebat, ille imperabat? quia hic malus, ille bonus erat? Atqui illis nondum natis, ille honorabatur, hic condemnabatur. Illis enim nondum natis dicebat Deus: « Major serviet minori[2]. » Cur ergo hoc dixit Deus? Quia non expectat, ut homo, a rerum exitu videre quis bonus, quis non talis sit; sed antea videt quis bonus, quis non talis erit. Et hoc apud Israëlitas factum est majori cum miraculo. Quid enim dico de Esaii et Jacob, quorum ille malus erat, hic bonus? Nam apud Israëlitas commune peccatum erat: omnes enim vitulum adorarunt. Attamen alii quidem misericordiam consecuti sunt, alii minime: « Miserebor enim, inquit, cujus miserebor, et commiserabor, quem commiserabor[3]. » Hoc ipsum in iis qui puniuntur videas. Quid enim dixeris de Pharaone, qui punitus est, et tantas dedit pœnas? quia durus erat et inobsequens. Num ipse solus, et nemo alius? Cur tam acerbe plexus est? Cur apud Judæos non populum vocavit populum, et rursus non omnis eodem honore dignatus est? « Si enim fuerint, inquit, sicut arena maris, » reliquiæ salvæ erunt[4]. » Et cur reliquiæ solum? Vides-ne quanta difficultate quæ proposita sunt repleverit? Et jure quidem. Cur enim potes adversarium in dubitationem conjicere, ne statim solutionem afferas. Nam si ipse visus fuerit iisdem periculis obnoxius, cur tu pericula subeas superflua? Cur audaciorem illum reddis, totum ad te ipsum trahens?

VI. Dic enim mihi, o Judæe, qui tantum dubitas, et nihil horum solvere potes, cur super gentium vocatione negotia nobis facessis? Atqui possum ego causam dicere cur gentes justificatæ sint, vos autem excideritis. Quænam ergo causa est? Quia illi ex fide, vos autem quasi ex ope-

[1] Rom. IX, 11-13. — [2] Gen. XXV, 23. — [3] Rom. IX, 15. — [4] Isaï. X, 22.

ribus legis. Et cum his contentionibus undique proditi estis. « Ignorantes enim Dei justitiam, et propriam justi- » tiam quærentes statuere, justitiæ Dei non subditi fuere[1]. » Loci ergo totius solutio, ut summatim totum referam, sic a beata illa anima profertur. Ut autem clariora hæc evadant, singula dicta ad examen deducamus : hoc scientes, in scopo fuisse beato Paulo, ut doceat per ea quæ dixit omnia, eos, qui digni sunt, Deum solum nosse; nullumque hominum scire, etiamsi valde nosse videatur; sed sæpe a calculo et sententia sua cadere. Qui vero arcana mentis novit, ipse perspicue scit quinam corona digni sunt, quinam pœna et supplicio. Ideoque multos qui apud homines probi esse videbantur, convictos supplicio affecit; et eos, quos improbos esse homines arbitrabantur, coronavit, ostendens tales non esse; non ex servorum sententia, sed ex proprio judicio accurato et incorrupto calculum ferens, nec expectans ab actorum exitu dignoscere improbum et eum qui talis non esset. Cæterum ne rursus sermonem obscuriorem reddamus, ad ipsa apostolica dicta veniamus. « Non solum autem, sed et Rebecca ex uno con- » cubitu habens. » Poteram enim, inquit, de Chettura loqui, sed abstineo. Verum ut ex abundanti victoria referatur, eos, qui ex uno patre et ex una matre nati sunt, in medium affero. Nam ex Rebecca ambo erant, et ex Isaac, legitimo filio, probato, præ aliis omnibus honorato, de quo dixit : « In Isaac vocabitur tibi semen, » qui pater fuit omnium nostrûm. Quod si ille pater noster sit, eos qui ab illo nati sunt patres oportebat esse; sed non fuerunt. Vides-ne hoc non tantum in Abrahamo contingere, sed etiam in filio : et ubique fidem et virtutem splendentem esse, et veram cognationem exprimere? Hinc enim discimus, non solum per modum generationis, sed etiam quod digni genitoris

[1] Rom. x, 3.

virtute sint, filios vocari eos qui filii ejus sunt. Si enim ex modo generationis tantum, oporteret Esaü eadem prærogativa frui, qua Jacob fruitur. Nam et ipse ex mortua vulva fuit, et sterilis mater ejus erat. Verum non hoc quærebatur solum, sed et mores : quod quidem non vulgare est et ad doctrinam vitæ nobis confert. Nec dicit, quia hic bonus, ille vero malus, ideo illi antepositus in honore fuit, ut ne statim hoc illi objiceretur. Quid ergo? Boni-ne fuerunt, qui ex gentibus erant, præ illis qui ex circumcisione? Nam etsi rei veritas ita se haberet; at nondum illud apponit : onerosius quippe visum fuisset. Sed in Dei cognitionem totum rejecit, quacum pugnare nemo ausit, etiamsi valde insaniat. Cum nondum nati essent, inquit, neque boni quidpiam fecissent, dictum est matri : « Major » serviet minori : » ostenditque nobilitatem carnalem nihil prodesse, sed virtutem animæ quærendam esse, quam ante opera Deus novit. Cum enim nondum nati essent, inquit, nec fecissent quidpiam boni vel mali, ut propositum Dei secundum electionem maneret, dictum est ei, « Major » serviet minori. » Hoc enim præscientiæ est, quod ex ipsa parturitione eligeretur; ut appareret, inquit, electio Dei, quæ secundum propositum, inquit, et præscientiam facta est. Ex primo namque die, et bonum et non talem, et novit et prædicavit. Ne mihi ergo dicas legem te legisse et Prophetas, et tantum temporis servivisse. Nam qui novit animam probare, scit quis salute sit dignus. Cede igitur incomprehensibili electionem. Ipe namque solus scit exacte coronare. Quot enim Matthæo meliores videbantur esse, secundum operum eam, quæ apparebat, rationem? Sed is qui certa novit, et animi conditionem explorare valet, etiam in luto jacentem margaritam novit, et prætermissis aliis, ejusque formam miratus, ipsum elegit, ac propositi ejus nobilitati suam addens gratiam, probatum illum de-

claravit. Si enim in his fluxis artibus, et in aliis rebus omnibus, qui judicare valent, non ab iis quæ privati homines existimant, quæ proposita sunt eligunt; sed ab iis quæ ipsi perspicue norunt, id quod a vulgo in existimatione fuit plerumque reprobant, quodque ipsi rejiciebant eligunt: equorum item domitores sæpe circa equos idipsum faciunt; itemque gemmarum periti, aliarumque artium opifices; multo magis benignus Deus, immensa sapientia, qui solus omnia clare novit, non cedet hominum opinioni, sed ex propria sapientia accurata, et quæ labi nequit, circa omnia calculum feret. Ideo et publicanum elegit, latronem et meretricem; sacerdotes autem, senes, et magistratus improbavit et ejecit.

VII. Id in Martyribus quoque contingere videas. Multi enim ex iis qui valde abjecti erant, in certaminum tempore coronati sunt; et e contrario, qui magni a multis putabantur esse, supplantati sunt et cecidere. Ne itaque rationes repetas a Creatore, nec dicas: « Cur ille coronatus est, ille punitus? » Scit enim omnia accurate facere. Quamobrem dicebat: « Jacob dilexi, Esaü autem odio habui. » Quod enim id juste fecerit, tu quidem a fine nosti; ipse vero ante finem clare noverat. Non enim operum ostensionem tantum quærit Deus, sed etiam propositi nobilitatem et probam mentem. Nam qui talis est, etsi casu aliquando peccet, cito resipiscit; etiamsi in nequitia versatus sit, non despicietur, sed brevi illum revocabit qui omnia scit Deus: sicut et is qui in se corruptus est, etsi quid boni facere videatur, peribit, quod cum mala mente hoc fecerit. Etenim David cum occidisset et mœchatus esset, quia casu quodam abreptus, non maligne meditatus, hæc fecit, cito illa abluit. Pharisæus certe, nihil horum facere ausus, sed ex aliis sese bonis venditans, ex malo proposito periit. « Quid ergo dicemus? an injustitia est apud Deum?

» Absit[1]. » Ergo neque in nobis, neque in Judæis. Addit aliud illo obscurius; quidnam? « Moysi enim dicit : Mise- » rebor cujus misereor, et commiserabor quem commise- » ror[2]. » Rursus auget objectionem mediam præcidens illam, et aliam rursus difficultatem adjiciens. Ut autem dictum clarius evadat, necessario explicandum est. Dixit Deus, inquit : « Major serviet minori » ante partum. Quid ergo? num injustus est Deus? Minime. Ergo audi sequentia. Ibi enim tum virtus, tum malitia rei discrimen faciunt. Hic vero peccatum unum erat omnium Judæorum, confectus vitulus, et tamen alii puniti sunt, alii minime; ideo dicebat : « Miserebor cujus misereor, et commiserabor » quem commiseror. » Non tuum enim est, o Moyses, scire qui digni sint misericordia; sed mihi hoc concede. Si autem Moysis non erat hoc scire, multo minus nostrum fuerit. Ideo dictum illud non simpliciter posuit; sed cuinam dixerit, memoravit. Moysi enim dixit, inquit, ut personæ dignitate contradicentem pudefaciat. Data igitur difficultatum solutione, per medium secat, rursus aliam objectionem inducens ac dicens : « Itaque non volentis, » neque currentis; sed miserentis Dei. Dixit enim Scrip- » tura Pharaoni : In hoc ipsum te incitavi, ut ostenderem » in te potentiam meam, et ut annuntietur nomen meum » in universa terra[3]. » Ut enim illic ait : « Alii salvi facti sunt, » alii puniti sunt; » ita et hoc loco, hic ad hoc ipsum servabatur. Deinde objectionem rursum affert : « Ergo cui vult » miseretur, et quem vult indurat. Dices ergo mihi : Quid adhuc conqueritur. Nam voluntati ejus quis resistit[4] ? » Vides-ne quomodo hoc dubium facere omni modo studeat? Nec statim solutionem apponit; hoc etiam utiliter faciens; sed primum quærenti sic os obturat, dicens : « Atqui, o homo, tu quis es, qui contra respondeas Deo[5] ? »

[1] Rom. IX, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 16, 17. — [4] Ibid. 18, 19. — [5] Ibid. 20.

Hoc autem facit, intempestivam nimiamque ejus curiositatem reprimens, et frenum adjiciens, docensque quid sit Deus, quid homo, et quomodo Deï providentia incomprehensibilis sit, nostrumque ratiocinium exuperet, ac quomodo in omnibus ipsi obtemperandum sit: ut postquam hoc probaverit auditori, ejusque mentem represserit ac sedaverit, tunc facile solutionem afferens acceptum illi sermonem suum reddat. Nec dicit non posse illa solvi; sed quid? Iniquum esse alias movere quæstiones, sed oportere Dei dictis obtemperare, nec illa curiose scrutari, etiamsi illorum sensum ignoramus. Ideo dicit: « Tu quis » es qui respondeas Deo? » Vides-ne ut illum deprimat, ut ejus factum dejiciat? Tu quis es? An particeps es imperii? an cum Deo judex sedes? Nam cum illo comparatus nihil esse potes; non hoc, non illud, sed nihil. Multo enim abjectius est dicere: Quis es; quam dicere, Nihil es. Alioquin vero, majorem indignationem per interrogationem significat. Nec dixit: « Tu quis es, qui respondeas Deo? » sed, « qui contra respondeas, qui contradicas, qui resistas? » Nam dicere: Sic oportebat; vel, Non sic oportebat, ex adverso respondentis est. Vides-ne quomodo terruerit, quomodo percusserit; imo quomodo effecerit ut tremeret potius quam quæstiones moveret, vel curiose scrutaretur? Hoc optimi præceptoris est, discipulorum studium non ubique sequi, sed illos ad voluntatem tuam deducere, spinas evellere, et tunc semina jacere, nec statim ubique ad interrogata respondere. « Num dicet figmentum ei qui » finxit; Cur me sic fecisti? Annon habet potestatem figu- » lus luti, ut ex eadem massa faciat, aliud quidem vas in » honorem; aliud in ignominiam[1]. »

VIII. Hic non liberum arbitrium tollens hoc dicit, sed ostendens quousque Deo obtemperandum sit. Nam ad exi-

[1] Rom. IX, 21.

gendas a Deo rationes, non magis quam lutum paratum esse oportet. Non modo enim contradicere non oportet; nec quæstiones movere; sed etiam ne loquendum quidem omnino est, nec cogitandum; sed similem esse oportet luto inanimato, figuli manibus obtemperanti, et quo ille velit circumacto. Ad hoc enim solum hoc exemplo usus est; non ad instituti vitæ declarationem, sed ad subditam obsequentiam et silentium. Et hoc ubique observandum, exempla non in universum assumenda esse, sed quod usuvenit eligendum ad quam rem assumptum est, ac reliquum totum missum faciendum esse. Ut ergo cum dicit, « Recumbens » dormivit ut leo[1], » quod inexpugnabile et terribile est excerpimus, non quod ferinum, neque aliud quidpiam quod leoni competat. Ac rursus cum dicit: « Occurram illis » tanquam ursa dubitans[2], » id ad ultionem pertinet; et cum dicit: « Deus noster ignis consumens[3]; » id quod consumit a supplicio intelligendum. Sic et hoc loco lutum, figulus et vasa accipienda sunt. At cum adjicit et dicit: « Annon habet potestatem figulus luti, ut ex eadem massa » fingat aliud quidem vas in honorem; aliud in contume- » liam? » cave putes hæc ad opificii rationem a Paulo dici, vel ad propositi necessitatem; sed ad œconomiarum potestatem ac differentiam. Nam si non ita accipiamus, multa sequentur absurda. Si enim de proposito hic quæstio esset, et bonorum et non bonorum ipse opifex esset. Videbiturque homo extra culpam esse: ipseque Paulus videbitur secum pugnare, qui ubique propositum voluntatis coronat. Nihil ergo aliud hic agere vult, quam ut auditori persuadeat, ut omnino cedat Deo, nec ullius unquam rei rationes ab illo repetat. Ut figulus, inquit, ex eadem massa quæ vult facit, et nemo contradicit; sic cum Deus ex eodem hominum genere alios punit, alios honorat; ne curiose

[1] Num. XXIV, 9. — [2] Osee. XIII, 8. — [3] Deut. IV, 24.

inquiras, nec pervestiges; sed adorato tantum ac lutum imitare; atque ut illud figuli manus sequitur, sic et tu sententiam ejus, qui res ita dispensat. Neque enim temere vel sine causa operatur, etiamsi tu ignores sapientiæ arcanum. Tu porro figulo permittis, ut ex eadem massa diversa faciat, neque id illi vitio vertis. A Deo autem rationem repetis et suppliciorum et honorum; neque concedis ipsi ut sciat, quis dignus, quis indignus sit; sed quia eadem massa ejusdem substantiæ est, eadem voluntatis proposita vis esse : et quantæ hæc sunt insaniæ? Atqui ne in figulo quidem ex ipsa massa ignominia et honor sequuntur; sed ex eorum usu qui illa tractant; id quod hic etiam ex proposito voluntatis est. Cæterum id quod supra dixi, ad hoc unum exemplum accipiendum est, non oportere contradicere Deo, sed cedendum esse ejus incomprehensibili sapientiæ. Nam exempla majora oportet esse rebus propositis, quæ in medium adductæ sunt; ita ut auditorem magis afficiant. Nam si majora non essent nec majorem haberent hyperbolem, non ut par est contradictorem pungere et pudefacere. Intempestivam ergo illorum contentionem sic ille repressit cum hyperbole congruenti. Deinde vero solutionem adducit. Quæ illa solutio? «Si autem volens »Deus ostendere iram, et notam facere potentiam suam, »tulit in multa longanimitate vasa iræ apparata in interitum. »Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa miseri»cordiæ, quæ preparavit ad gloriam; quos et vocavit, nos »(scilicet) non solum ex Judæis, sed etiam ex gentibus[1].» Hoc est; vas iræ erat Pharao; id est, homo qui per duritiem suam, iram Dei incendit. Longam enim ejus patientiam expertus, non melior effectus est, sed incorrigibilis mansit. Ideo non modo vas iræ ipsum vocavit, sed præparatum ad perditionem; id est, apparatum; per se nempe et

[1] Rom. IX, 22-24.

opera sua. Neque enim Deus quidpiam prætermisit eorum quæ ad ejus emendationem facerent, neque ille quidpiam prætermisit eorum quæ ipsum perderent, et omni venia privarent. Attamen hæc cum sciret Deus, cum multa patientia tulit eum, cupiens illum ad pœnitentiam deducere. Nisi enim hoc voluisset, non tam diuturna patientia usus esset. Quia vero ille noluit patientia illa ad pœnitentiam uti; sed præparavit se ad iram, usus est illo Deus ad aliorum emendationem, per illius supplicium alios studiosiores reddens, et sic potentiam suam ostendens. Quod enim nolit Deus sic potentiam suam notam facere; sed alio modo et per beneficia, et liberalitatem, id jam ille supra modis omnibus declaravit. Nam si Paulus non ita potens vult videri; « Non enim ut nos probati videamur, inquit, sed ut vos » bonum faciatis[1]; » multo magis Deus. Sed quia diuturnam patientiam habuit ut ad pœnitentiam deduceret, ille vero pœnitentiam non egit, illum multo tempore tulit, simul benignitatem suam ostendens, et una potentiam, si quidem ille vellet ex tanta patientia aliquid lucri referre; atque pariter illum incorrigibilem puniens, suam ostendit potentiam : sic illos qui multum peccaverant, et pœnitentiam egerunt miseratus, benignitatem suam monstravit.

IX. At non dixit ille, benignitatem, sed, gloriam, ostendens illud maxime gloriam Dei esse, ipsumque plus quam cætera omnia illud curare. Cum antea dicit : « Quæ præ» paravit ad gloriam, » non totum Dei esse dicit. Nam si hoc esset, nihil impediret quominus omnes salvi essent; sed rursum ejus præscientiam ostendit, et Judæos inter et gentes differentiam tollit. Nec parvam inde dictis suis defensionem parat. Non modo enim apud Judæos alii periere, alii salvi facti sunt, sed etiam apud gentiles; ideo non dicit gentes omnes; sed, ex gentibus; ut neque Judæos omnes,

[1] 2 Cor. XIII, 7.

sed, ex Judæis. Sicut ergo Pharao ex propria iniquitate vas iræ factus est, sic et hi vasa misericordiæ ex probitate sua. Nam etsi quod plus est, Dei sit, at nos quoque parum quid intulimus. Ideo non dixit vasa recte factorum, neque, vasa fiduciæ; sed, vasa misericordiæ, ostendens totum esse Dei. Nam illud, « Non est volentis, neque currentis, » etsi admodum objectionis positum sit, attamen a Paulo dictum, nullam affert dubitationem. Cum enim dicit: « Non est » volentis, neque currentis, » non potentiam tollit; sed ostendit non totum illius esse, sed egere illum superna gratia. Oportet enim et velle et currere; confidere autem non propriis laboribus, sed Dei benignitati, quod et alibi dicebat: « Non ego autem, sed gratia Dei mecum[1]. » At bene dixit; « Quæ præparavit ad gloriam. » Quandoquidem enim hoc exprobrabant, quod gratia salvi facti essent, et pudore illos afficere putabant; ex abundantia multa hanc tollit opinionem. Nam si res Deo gloriam attulit, multo magis illis per quos Deus glorificatus est. Considera autem ejus probitatem et potentiam infinitam. Cum posset enim in sermone de iis qui puniuntur, non Pharaonem adducere, sed ex Judæis illos qui peccavissent, et sic clariorem reddere sermonem, ostendereque, quod ubi iidem patres, ubi eadem peccata, alii perierunt, alii misericordiam consecuti sunt, et persuadere illis, ut ne ultra dubitarent, etiamsi quidam ex gentibus salvi facti essent, pereuntibus Judæis; ut ne sermonem onerosum redderet, supplicii exemplum ex barbaro illo profert; ut ne cogeretur illos vasa iræ appellare: ex judaïco autem populo eos qui misericordiam consecuti sunt adducit: quanquam Deum sufficienter defendat, quod cum probe illum nosset, sciretque illum se vas iræ præparasse, tamen sua intulit, tolerantiam, diuturnam patientiam, nec modo diuturnam, sed ingentem; at-

[1] 1 Cor. xv, 10.

tamen noluit in Judæis illud tractare. Unde igitur hi vasa iræ, illi misericordiæ? ex proprio voluntatis proposito. Deus autem valde bonus cum sit, in ambobus eamdem ostendit benignitatem. Etenim non eos tantum qui salvi facti sunt miseratus est, sed etiam Pharaonem, quantum in se erat; nam eamdem diuturnam patientiam tam hi quam illi experti sunt. Quod si is non servatus sit, ex ejus voluntatis proposito totum est. Nam quantum ad Deum pertinet, nihil minus habuit, quam ii qui salvi facti sunt. Cum ergo solutionem quæstionis per res ipsas reddidisset, ut et aliunde sermonem fide dignum faciat, Prophetas adducit eadem ipsa prænuntiantes. Nam Osee, inquit, jam olim hæc scripsit dicens : « Vocabo non populum meum, populum » meum; et dilectam, eam quæ non dilecta erat[1]. » Ne dicerent : « Nos decipis dum hæc dicis, » Osee testem vocavit clamantem ac dicentem : « Vocabo non populum meum, » populum meum. » Quis enim est ille non populus? Gentes utique; et quæ illa non dilecta? gentes item. Et tamen dixit eos populum ac dilectam, et filios Dei futuros esse, « Illic » enim vocabuntur, inquit, filii Dei viventis[2]. » Quod si dixerint hoc de Judæis qui crediderunt intelligendum esse : sic etiam stabit sermo. Nam si iis qui post multa beneficia ingrati fuerunt, et abalienati sunt, et id quod populus essent amiserunt, tanta supervenit mutatio; quid impedivit quominus ii, qui non postquam proprii fuerant alienati sunt, et qui semper alieni fuerunt, vocarentur, et obedientes iisdem dignarentur bonis? Cum ergo Oseam produxisset, hoc non contentus Esaïam quoque affert his consona dicentem : « Isaïas enim clamat, inquit, super Israël; » id est, cum fiducia vociferatur, nec reprimitur. Quid igitur nos incusatis, cum illi clarius quam tuba hæc prænuntiarint? Quid ergo clamat Esaïas : « Si fuerit numerus filiorum

[1] Rom. IX, 25, et Osee. II, 23. — [2] Rom. IX, 26. — [3] Ibid. 27.

» Israël sicut arena maris, reliquiæ salvæ erunt[1]; » Vides-ne eum etiam non dicere, omnes esse salvos, sed eos qui salute digni sunt? Non enim multitudinem vereor, neque genus ita diffusum; sed illos servabo solum, qui se salute dignos præbuerint. Neque modo arenam maris memoravit, sed revocata ipsis veteri promissione, qua se indignos reddiderunt. Quid ergo turbamini, quasi promissio exciderit, cum Prophetæ omnes declarent non omnes salvos fore? Deinde salutis modum dicit. Vides-ne accurationem propheticam, et prudentiam apostolicam, quod testimonium induxerit, quam opportunum? Non enim dixit solum quosdam esse qui salvi futuri essent, neque omnes declarat, sed etiam addit quomodo salvi futuri sint. Quomodo igitur salvi erunt, et quomodo Deus illos hoc beneficio dignabitur? « Sermonem perficiens, inquit, et abbrevians in justitia, quia » verbum abbreviatum faciet Dominus in terra[2]. » Id est : Non circuitione opus est et labore, et afflictione illa legalium operum, sed magna cum brevitate erit salus. Talis quippe est fides, in paucis verbis habet salutem. « Si enim » confessus fueris, inquit, in ore tuo Dominum Jesum, et » credideris in corde tuo quod Deus ipsum suscitavit ex » mortuis, salvus eris[3]. »

X. Vides-ne quid sit, « Verbum abbreviatum faciet Dominus in terra[4]? » Et quod mirum est, hic brevis sermo, non salutem modo, sed etiam justitiam attulit : « Et sicut prædixit » Isaïas : Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, » quasi Sodoma facti fuissemus, et quasi Gomorrhæ si» miles facti essemus[5]. » Rursus hic aliud quidpiam declarat, quod illi pauci non ex se salvi facti sint. Nam ii quoque periissent et eadem quæ Sodoma passi essent; id est, internecionem. Nam hi radicitus omnes perierunt, nec vel

[1] Isaï. x, 22. — [2] Rom. ix, 28. — [3] Id. x, 9. — [4] Id. ix, 28. — [5] Ibid. 29.

parum quidpiam seminis reliquerunt : hi itaque ut illi periissent, nisi multa Deus benignitate usus esset, et per fidem illos servasset. Hoc etiam in sensibili captivitate factum est : longe plures enim abducti sunt et perierunt, pauci vero servati sunt. « Quid ergo dicemus, inquit? » Quod gentes, quæ non sectatæ sunt justitiam, apprehen» derunt justitiam, justitiam autem ex fide. Israël autem » qui sectabatur legem justitiæ, ad legem justitiæ non per» venit[1]. » Manifestissima hic jam solutio : quia enim ex rebus ipsis jam ostendit ; « Non enim omnes qui ex Israël, » sunt Israël, » et ex progenitoribus Jacobi et Esaü, et ex Prophetis, validissimam inducit solutionem ex Osee et Esaïa, prius quidem difficultatem augens. Nam duo quæsita sunt, et quod gentes assecutæ sint, et non sectando assecutæ sint, id est, sine ulla cura et studio. Et rursus circa Judæos duæ sunt dubitandi rationes, et quod Israël non assecutus, et quod etiam adhibito studio non sit assecutus. Ideoque verbis cum majore emphasi usus est. Non enim dixit : « Habuit justitiam, » sed, « Accepit. » Quod enim novum inopinatumque est, qui sectabatur non apprehendit ; qui vero non sectabatur, apprehendit. Et videtur quidem illis gratificari cum dicit, qui sectabatur : postea vero letalem ipsis plagam infert. Quia enim validam habet afferendam solutionem, nihil timet dum graviorem facit objectionem. Ideo neque de fide disserit, et de justitia inde parta ; sed ostendit illos ante fidem in propriis superatos et damnatos fuisse. Tu enim, Judæe, inquit, neque justitiam ex lege reperisti ; illam enim transgressus es, et obnoxius factus es maledictioni. Hi vero, qui non per legem venerunt, sed per aliam viam, majorem hac invenere justitiam, quæ ex fide est ; quod etiam supra dixit : « Si enim Abraham ex » operibus justificatus est, habet gloriationem, sed non apud

[1] Rom. IX, 30, 31.

» Deum[1]. » Ostendens hanc justitiam illa majorem esse. Prius ergo dicebant duas esse quæstiones, nunc vero tres quæstiones factæ sunt : Quod gentes justitiam invenere, et non persequentes invenerunt, et majorem quam justitiam legis. Eadem ipsa de Judæis in disceptationem veniunt e contrario, quod Israël non invenerit, quod studio adhibito non invenerit, et quod minorem non invenerit. Cum igitur auditorem in dubitationem conjecisset, inducit demum brevem solutionem, et prædictorum omnium causam dicit. Quænam igitur est causa? quia non ex fide; sed ut ex operibus legis. Hæc est clarissima loci totius solutio, quam si statim ab exordio dixisset, ea non ita accepta fuisset. Ubi autem post dubitationes multas et probationes ac demonstrationes, illam posuit et correctionibus multis usus est, intellectu faciliorem illam den um et magis acceptam obtulit. Hæc enim causa fuit, inquit, pernicici ipsius. « Quoniam non ex fide, sed » quasi ex operibus legis voluerunt justificari[2]. » Nec dixit : « Ex operibus, » sed, « Quasi ex operibus legis, » ostendens illos neque hanc habuisse justitiam. « Impegerunt enim in » lapidem offensionis, sicut Scriptum eat : Ecce pono in » Sion lapidem offensionis, et petram scandali : et omnis » qui credit in illum, non confundetur[3]. » Vides-ne rursus quomodo a fide sit fiducia et universale donum ? Non enim de Judæis solum dictum est, sed de toto hominum genere. Omnis, enim, inquit, etsi Judæus, etsi Scytha, etsi Thrax, etsi quivis alius crediderit, magna fruetur fiducia. Quod autem in Propheta mirum est, quod non solum dixerit credituros esse, sed etiam non credituros. Nam impingere est non credere. Ut ergo supra et eos qui pereunt, et eos qui salvi fiunt significavit dicens : « Si fuerit numerus » filiorum Israël quasi arena maris, reliquiæ salvæ erunt ; » et, « Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, quasi

[1] Rom. IV, 2. — [2] Id. IX, 32. — [3] Ibid. 33.

» Sodoma fuissemus; » et, « Vocavit non solum ex Judæis, sed » etiam ex gentibus; » sic et hoc loco dicit, quod alii credent, alii impingent. Impingere autem ex eo provenit, quod non attendatur, et quod ad alia inhietur. Quia igitur hi legi attendebant, impegerunt in lapidem. Lapidem autem offensionis et petram scandali dicit, a proposito animi et ab exitu eorum qui non crediderunt. Num manifesta sunt ea quæ dicta fuere, an multa adhuc egent explicatione? Ego certe puto iis qui attenderunt captu facilia esse. Si qui vero hæc non capiant, licet illis privatim accedentibus percontari et discere. Ideo enim longiorem adhibui explanationem, ut ne intercepta concionis serie, cogerer claritatem dictorum labefactare et obscurare. Ideo hic concionem claudam, de informandis moribus, contra quam solebam, nihil disserens, ut ne tot dictarum rerum memoriam obscuriorem reddam. Tempus itaque est concioni convenientem finem imponere, gloriamque referre universorum Deo. In communi igitur finem facientes, nos dicendi, vos audiendi, ipsi referamus gloriam; quia ipsius est regnum et potentia et gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XVII.

CAPUT X.

Fratres voluntas quidem cordis mei, et obsecratio mea ad Deum, pro ipsis est ad salutem [1].

I. Illos iterum vehementius reprehensurus est, quam prius [2]: quare rursum omnem inimicitiæ suspicionem tollit, multaque utitur prævia correctione. Non attendatis ser-

[1] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 152-154, et tom. XVIII, p. 30-33.

monibus, inquit, neque reprehensionibus, hæc enim non inimico ex animo protuli. Neque enim ejusdem est hominis salutem eorum exoptare, et non modo exoptare, sed etiam precari, et tamen illos odisse et aversari. Nam hic voluntatem vehemens desiderium vocat. Et vide etiam quomodo obsecrationem ex mente faciat : non ut illos solum a supplicio liberet; sed et ut illos salvos faciat, magnam adhibet curam et precationem. Neque ex his solum, sed etiam ex sequentibus benevolentiam ostendit, quam erga illos habet. Ab iis enim, quæ excusari poterant, quantum potest, vim faciens et contendens vel umbram quærit ad illos defendendos invenire, et non potest, ab ipsa operum natura victus. « Testificor enim illis, inquit, quia ze» lum Dei habent, sed non secundum scientiam [1]. » Hæc itaque venia, non accusatione digna sunt. Si enim non propter hominem avulsi sunt, sed propter zelum, misericordia magis, quam supplicio digni sunt. Sed vide quam sapienter, verbo quidem illis gratificatur, et intempestivam illorum contentionem demonstrat. « Ignorantes enim, in» quit, Dei justitiam [2]. » Rursus hoc verbum veniam indicat : at quod sequitur vehementem accusationem exprimit, quæ omnem tollat defensionem; nam ait : « Et propriam » justitiam statuere quærentes, justitiæ Dei non subditi » fuerunt [3]. » Hæc vero dicit ostendens illos ex contentione et principatus amore magis, quam ex ignorantia errasse, et neque illam ipsam ex legalibus justitiam statuisse. Cum enim ait : « Quærentes statuere, » hoc significat. Et illud clare quidem non posuit. Non enim dixit illos ex utraque justitia excidisse ; illud tamen admodum scite subindicavit, et cum sapientia sibi competenti. Nam si illam adhuc quærunt statuere, palam est eos non statuisse : si huic non subditi fuerunt, ab illa exciderunt. Propriam vero justi-

[1] Rom. x, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid.

tiam illam vocat; vel quod non ultra lex vim haberet, vel quod laborum esset ac sudorum. Hanc porro Dei justitiam vocat, quæ ex fide est, eo quod tota sit ex superna gratia, et quod non laboribus, sed Dei dono justificemur. Sed qui semper Spiritui sancto resistunt dum contenderent se per legem justificari, non accesserunt ad fidem. Non accedentes autem ad fidem, nec accipientes justitiam, quæ ex illa est, cum non possent a lege justificari, undique exciderunt. « Finis enim legis Christus ad » justitiam omni credenti[1]. » Vide Pauli prudentiam. Quia enim dixerat justitiam et justitiam, ne putarent ex Judæis illi qui credebant, unam se habere, ab altera vero privari, et iniquitatis damnari; nam et hos non minus timere oportebat, quia nuper ad fidem accesserant; neve rursum Judæi expectarent se illam impleturos esse, neu dicerent: «Etiamsi nondum illam impleverimus, omnino implebimus;» vide quid agat. Ostendit unam esse justitiam, illamque in hanc reduci: et quod qui hanc per fidem implevit, illam quoque implevit: qui vero hanc reprobaverit, et ab illa et ab hac dicit excidisse. Si enim finis legis Christus, qui Christum non habet, etiamsi illam videatur habere, non tamen habet. Qui vero Christum habet, etiamsi legem non impleverit, totum recepit. Nam medicinæ finis est sanitas. Ut igitur is qui potest sanum facere, etiamsi medicinæ artem non habeat, totum habet; qui vero curare nescit, etiamsi artem exercere videatur, a toto excidit; sic in lege et fide. Qui hanc habet, et illius finem habet; qui vero extra illam est, ab utraque est alienus. Quid enim vult lex? Justum facere hominem, sed non potuit: nemo illam implevit. Hic igitur finis legis erat, et huc omnia respiciebant, propter hoc omnia fiebant, festa, præcepta, sacrificia, et reliqua omnia, ut justificaretur homo. Sed tunc finem melius per fidem asse-

[1] Rom. x, 4.

cutus est Christus. Ne ergo timeas, inquit, quasi legem transgrediens, postquam ad fidem accessisti. Tunc enim illam transgrederis, cum propter ipsam Christo non credis: contra si Christo credideris, legem implevisti, multo magis quam illa jussit; multo majorem enim justitiam accepisti. Deinde quia hæc sententia erant, a Scripturis rursus illa confirmat. « Moyses, inquit, justitiam, quæ ex lege est, » scribit [1]. » Id est, Moyses ostendit nobis eam, quæ ex lege est, justitiam, qualis nempe illa sit et unde constet. Qualis igitur illa est, et unde constituitur? Si mandata impleantur. « Qui fecerit ea, inquit, vivet in illis [2]. » Non aliter potest quis justificari in lege, quam si omnia impleverit: illud autem nemo potuit.

II. Itaque justitia hæc decidit. Sed aliam nobis, Paule, dic justitiam, quæ ex gratia esto. Quænam est et unde constat? Audi illum clare ipsam describentem. Postquam enim illam arguit, ad hanc demum transit et ait: « Justitia » autem, quæ est ex fide sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: » quis ascendet in cœlum? id est Christum deducere; aut » Quis descendet in abyssum? Id est Christum ex mortuis » reducere. Sed quid dicit? Prope te verbum est, in ore » tuo et in corde tuo: hoc est, verbum fidei, quod prædi- » camus. Quod si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, » et credas in corde tuo, quod Deus illum suscitavit ex » mortuis, salvus eris [3]. » Ne dicerent enim Judæi: « Quomodo majorem justitiam invenerunt ii, qui minorem non invenerunt? » rationem adducit, cui contradici nequeat, leviorem nempe hanc esse viam quam illam. Illa namque omnium adimpletionem requirit; cum enim omnia feceris, tunc vives; justitia vero, quæ ex fide est, non hoc dicit; sed quid? « Si confessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, » et credas in corde quod Deus illum suscitavit ex mortuis,

[1] Rom. x, 5. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6-9.

» salvus eris. » Deinde ne videatur illam despicabilem reddere, quod tam facilem declaret, vide quomodo sermonem de illa loquens extendat. Non enim statim ad hoc venit, quod diximus : sed quid dicit ? Illa autem quæ ex fide est justitia sic dicit : « Ne dixeris in corde tuo : Quis ascendet in » cœlum ? id est Christum deducere ? vel quis descendet in » abyssum ? id est Christum ex mortuis reducere. » Ut enim virtuti, quæ ex operibus est, opponitur segnities, et solutio animi ex laboribus parta, quia vigili anima opus est ut non cedat ; sic cum credere oportet, cogitationes adsunt, quæ multorum mentem turbant et labefactant, et vividiore anima opus est ad illas depellendas. Ideo illos ipsos in medium adducit. Ac quod in Abrahamo fecit, hoc et hic facit. Nam illic cum ostendisset ipsum ex fide justificatum esse, ut ne videretur frustra tantam accepisse coronam, quasi res nihili esset, fidei naturam extollens ait : « Qui » præter spem in spem credidit ut esset ipse pater multa» rum gentium, et non infirmatus in fide ; non cogitavit » corpus quidem suum mortuum, et mortuam vulvam Saræ. » Verum ad promissionem Dei non hæsitabat propter in» credulitatem ; sed roborabatur in fide dans gloriam Deo, » et certo persuasus, quod id quod promissum fuerat, po» terat ipse præstare[1]. » Et ostendit quod opus sit potentia et excelso animo, quæ præter spem sunt accipiente, atque in visibilibus non offendente. Hoc igitur et hic facit, et ostendit philosopha mente opus esse, animoque magno et ad cœlum attingente. Nec simpliciter dixit : « Ne dixeris ; » sed, « Ne dixeris in corde tuo, id est, dubitare ne cogitaveris quidem, nec intra te dica : Et quî potest hoc fieri ? » Vides-ne hoc maxime esse fidei proprium, ut infima relicta quavis consequentia, quod supra naturam est perquiratur, et rejecta ratiociniorum infirmitate, a Dei potentia omnia

[1] Rom. IV, 18-21.

admittamus ? Atqui non hæc solum dicebant Judæi, sed quod impossibile sit et fide justificari. Paulus vero illud ad aliud factum dicit, ut cum ostenderit ita magnum esse, ut etiam cum factum fuerit fide opus habeat, juste videatur illis coronam nectere. Utitur autem verbis ex Veteri Testamento desumptis, curans semper ut de novitate, et de pugna contra legem accusari non possit. Quod enim hic de fide dicit, de præcepto dicit illis Moyses; ostendens ipsos multa a Deo accepisse beneficia. Non est enim quod dicas, inquit, quod ad cœlum sit ascendendum, et magnum pelagus trajiciendum, ut tunc mandata accipiantur. Verum illa quæ ita magna graviaque sunt, facilia nobis Deus reddidit. Quid vero sibi vult illud : « Prope te verbum est? » Nempe facile est. Nam in mente et in lingua tua sita est salus. Non opus est ut longum iter suscipiatur, vel ut pelagus trajiciatur, vel montes superentur ad salutem obtinendam. Sed etsi limen transgredi nolis, licet tibi etiam domi sedenti salutem nancisci. In ore quippe et in corde tuo salutis causa est. Deinde aliunde facilem fidei sermonem efficiens ait quod Deus illum suscitaverit ex mortuis. Cogita enim excitantis dignitatem, et nullam videbis hac in re difficultatem. Itaque quod Christus sit Dominus, ex resurrectione palam est, id quod initio Epistolæ dixit : « Qui prædefinitus est Filius Dei ex resurrectione mortuo- » rum [1]. » Quod autem ipsa resurrectio facilis sit, ex ipsius suscitantis fortitudine ostensum est iis etiam, qui admodum increduli sunt. Cum ergo major justitia sit et levis et susceptu facilis, et aliunde justificari nemo possit, annon extremæ contentionis esset, iis relictis quæ facilia sunt, impossibilia aggredi ? Neque enim dicere possint se rem, utpote onerosam, missam fecisse.

III. Vides-ne quomodo illos ab omni venia privet? qua

[1] Rom. I, 4.

enim defensione digni fuerint, si quod onerosius et quod nihil perficiat eligant, illo prætermisso quod leve est, et illis salutem dare possit, eaque præstare quæ lex non potuit? Hæc quippe nihil aliud sunt quam contentiosæ, ac cum Deo seditiose agentis voluntatis opus. Nam lex quidem onerosa, gratia vero facilis est. Lex, etsi millies contendant, salvum facere nequit: gratia et suam et eam quæ legis est justitiam præbet. Quis ergo sermo illos eximet, qui contra gratiam contenitosi sunt, legi vero frustra et incassum adhærent? Deinde quia magnum quidpiam dixerat, a Scriptura illud confirmat. « Dicit enim Scriptura, » inquit, Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non » enim est distinctio Judæi atque Græci. Nam idem Domi» nus omnium, dives in omnia et in omnes invocantes se. » Quisquis enim invocaverit nomen Domini, salvus erit[1]. » Vides-ne quomodo et fidei et confessionis testimonia adducat? Cum enim dicit: « Omnis qui credit in illum, » fidem declarat; cum autem dicit: « Quisquis invocaverit, » confessionem exprimit. Deinde quod commune est in gratia prædicans, illorumque fastum deprimens, quæ antea multis declaraverat, hæc jam paucis commemorat; rursus ostendens nihil discriminis esse Judæum inter et præputiatum. « Non enim est distinctio, inquit, Judæi atque Græci. » Et quod de Patre dixerat in hujus rei probatione, idipsum hic de Christo dicit. Ut enim prius hoc probans dicebat: « An » Judæorum tantum Deus, et non gentium? imo et gen» tium; quoniam unus est Deus[2]; » sic et hoc loco dicit: « Nam idem Dominus omnium, dives in omnia, et in om» nes, qui invocant ipsum. » Vides-ne quomodo ostendat ipsum admodum cupidum salutis nostræ? siquidem illam putat divitias esse suas. Ita ut illi jam non desperent, neque putent, siquidem pœnitentiam agere velint, se a venia

[1] Rom. x, 11-13. — [2] Id. iii, 29.

exclusos esse. Nam is, qui existimat divitias suas esse, si nos salvos faciat, dives esse non cessabit. Siquidem hæ divitiæ sunt, si in omnes donum effundatur. Quia hoc maxime illos turbabat, quod cum præeminentiam haberent in orbe toto, nunc ex fide a throno suo dejiciebantur, et nihil plus habebant quam cæteri. Frequenter autem Prophetas adducit, qui illam honoris paritatem decantant. « Omnis enim, inquit, qui credit in illum, non confundetur; » et, « Quisquis invocaverit nomen Domini, salvus » erit. » Et ubique illud, « Omnis, » ponitur, ut ne contradicant. Verum nihil vana gloria deterius; hæc enim, hæc maxime omnium, illos perdidit. Quamobrem Christus illis dicebat: « Quomodo potestis credere, gloriam a vobis » invicem accipientes, et gloriam, quæ a solo Deo est, non » quærentes[1]? » Hæc inanis gloria cum pernicie multam irrisionem inducit: ante supplicium illic futurum, mille hic involvit malis. Et, si placet, ut hoc discas, cœlos interim mittentes, a quibus nos ejicit, et gehennam, in quam injicit, rem omnem, ut hic geritur, examinemus. Quid igitur illa sumptuosius, quid turpius et difficilius fuerit? Quod sumptuosus sit morbus ille, palam est ex illis qui in theatris, in circo, inque aliis similibus intempestivis largitionibus pecunias impendunt: ex iis qui domos splendidas et magnificas struunt, aliaque omnia quæ largiter et inutiliter apparant, quæ non jam sermone percensere animus est. Quod autem necesse sit ut is qui tam sumptuosus et magnificus est et hoc morbo laborat, rapax etiam sit et avarus, nemini non notum est. Ut enim possit feræ escam præbere, in aliorum facultates manus injicit. Et quid dico, facultates? Non enim pecunias solum; sed etiam animas hic ignis devorat; nec præsentem tantum, sed etiam futuram mortem operatur. Mater enim gehennæ est

[1] Joan. v, 44.

inanis gloria : ignemque illum vehementer accendit ac vermem venenatum. Videre est etiam illam in mortuos imperium obtinentem; quod quid pejus fuerit? Nam alii omnes animi affectus morte dissolvuntur; hic autem etiam post mortem vim infert, ac contendit suam ostendere naturam in mortuo corpore. Cum enim splendida sepulcra, quæ omnem ejus substantiam absumant, morientes sibi erigi curent, et in sepultura luxum multum apponi studeant; etiamsi viventes pro obolo et pane uno accedentes pauperes contumelia affecerint, et morientes lautam vermi apponant mensam, quem alium excessum quæras in hujus morbi tyrannide? Ab hoc etiam malo absurdi nascuntur amores. Multi enim non vultus forma, nec concubitus cupiditas, sed quod velint sese jactare dicereque, hanc et illam et decepi, in fornicationem delapsi sunt.

IV. Ecquid opus est alia recensere, quæ inde pullulant mala? Mallem mille barbarorum servus fuisse, quam vanæ semel gloriæ. Nihil enim barbari servis imperant, simile iis quæ vana gloria subditis præcipit. Omnium esto servus, inquit illa, etiamsi te splendidiores, etiamsi te viliores sint, despice animam, neglige virtutem, deride libertatem, salutem tuam immolato; si quid boni facias, non ad Deo placendum hoc facias, sed ut te multis ostentes, et perdas coronam iis debitam. Si eleemosynam feceris, si jejunaveris, laborem quidem sustine, sed lucrum perdere curato. Quid his præceptis crudelius fuerit? Hinc invidia ortum habet, hinc arrogantia, hinc mater omnium malorum avaritia. Turba quidem famulorum, aurigeri barbari, parasiti, adulatores, currus argento conspicui, et alia his ridiculiora, non ad voluptatem, non ad usum sunt, sed ad vanam gloriam tantum. Etiam, inquies. Sed quia hunc morbum malum esse omnibus liquet, quomodo illum effugiemus? Hoc dicendum est. Sane quidem. Si tibi ipsi probe suadeas

gravem hunc morbum esse, optimum hinc accipies emendationis initium. Nam æger cito medicum requiret, si illud ante omnia discat, quod ægrotet. Quod si aliam evadendi viam requiras, ad Deum assidue respice, illius tibi gloria satis sit. Si videas hunc morbum te allicere, et excitare ut conservis tuis præclara gesta tua enarres; tecum reputans, quod si hæc dixeris, nihil tibi lucri accessurum sit, extingue cupiditatem; dic animæ tuæ: «Ecce a tanto tempore hoc parturis ut recte facta tua evulges, nec valuisti silentio tegere, sed omnibus enuntiasti.» Quid ergo tibi amplius inde evenit? Nihil certe amplius, sed extrema jactura, et quod omnia quæ cum tanto labore collegeras evacues. Post hæc illud etiam cogita, multorum calculum et judicium corruptum esse, nec modo corruptum esse, sed cito marcescere. Etiamsi enim ad horam mirentur et laudent, elapso quodam tempore omnium obliviscuntur, et tibi a Deo paratam coronam abripiunt, et ab se paratam non potuere servare tibi. Quanquam si hæc mansisset, miserum valde erat illam cum hac commutavisse. Cum autem hæc effluxerit, quam habebimus defensionem, qui manentem pro non manente prodiderimus? qui pro paucorum laude tot boni amiserimus? Quanquam etsi multi laudatores essent, hi certe miseri existimandi sunt, et tunc magis, cum plures laudatores fuerint. Quod si dictum illud miraris, audi Christum hunc calculum ferentem. Nam ait: «Væ vobis, quando bene vobis dixerint omnes homines[1].» Et jure quidem. Si enim singularum artium opifices judices quærere oporteat, quomodo virtutis probationem vulgo committis; non vero illi præ omnibus, qui hac in re omnium peritissimus est, et qui tibi plausum et coronam dare potest? Hoc itaque verbum inscribamus in parietibus, in januis, in mente, et frequenter nobis repetamus: «Væ

[1] Luc. VI, 26.

» nobis cum bene dixerint de nobis omnes homines. » Nam ii ipsi qui dicunt, demum te incusant ut vanæ gloriæ cupidum, et laudum humanarum amantem. At Deus non sic habet : sed cum te viderit ipsius gloriæ amantem, tunc te maxime laudabit, mirabitur, prædicabit. Homo autem non sic, sed te liberum in servum accipiens, et per verbum unum laude te falsa excipiens, veram abs te mercedem aufert, et te sibi plus quam emptitium subjicit. Emptitios enim post mandata dicto audientes habent heri; tu vero etiam sine mandatis famularis. Neque enim expectas jussionem; sed si solum noveris quo pacto illis gratificari possis, illis nihil imperantibus omnia facis. Quanta ergo gehenna non digni fuerimus, qui improbos delectamus, iisque antequam imperent servimus; Deo autem quotidie jubente et hortante, non sic audimus? Atqui si ita laudes amas et gloriam, fuge illam quæ ab hominibus est, et tunc gloriam assequeris. Averte te a laudibus, et tunc mille frueris laudibus tum a Deo, tum ab hominibus? Neminem enim ita laudare solemus, ut eum qui gloriam despicit; nec celebrare et mirari, ut eum qui laudum contemptor est. Si vero nos, multo magis universorum Deus. Cum autem ille te glorificaverit et laudaverit, quis te beatior fuerit? Etenim quantum est gloriam inter et ignominiam discrimen, tanta est inter supernam gloriam et humanam differentia. Imo multo et infinito plus excellit. Nam si illa nulli collata turpis est et fœda; quando cum alia illam conferemus, cogita quanta futura sit fœditas. Ut enim meretrix mulier in prostibulo stans, omnibus sui copiam facit; sic vanæ gloriæ servi; imo turpiores illa sunt. Illæ namque sæpe quosdam amasios spernunt, tu vero omnibus prostas fugitivis, furis, marsupiorum sectoribus. Illorum enim atque similium turba, theatra vos laudantia constant, et quos singulos nihil esse putas, collectos vel

tuæ saluti antepónis, et te his omnibus ignobiliorem declaras.

V. Quomodo enim non ignobilior is qui laude illorum eget, nec putat sibi ipsi sufficere, nisi ab aliis gloriam accipiat? Non cogitas, quæso te, præter ea quæ dicta sunt, te si conspicuus sis et omnibus notus, si peccaveris, mille habiturum accusatores; si ignotus vero sis, saltem in tuto hac ex parte collocari? Etiam, inquies: sed dum præclare gero, mille laudatores habeo. Hoc autem grave malum est, quod non solum si peccaveris, sed etiam si præclara feceris, vanæ gloriæ morbus te lædat; illic te mille probris supplantans; hic vero omnem tibi mercedem evacuans. Grave utique est, et ignominia omni plenum, in politicis rebus gloriam amare. Cum autem in spiritualibus hoc ipsum passus fueris; quæ tibi deinde venia superest, cum non tantum Deo honorem præbere velis, quantum tu a domesticis accipis? Nam servus ad domini oculos respicit, et mercenarius ad operis dominum, qui mercedes redditurus est, et discipulus ad magistrum. Tu vero contrarium omnino facis: relicto Deo et Domino qui te mercede conduxit, ad conservos respicis, cum tamen scias Deum quidem recte factorum etiam in futurum memorem esse; hominem vero in præsenti tantum; atque in cœlo habens theatrum constitutum, terrenos spectatores congregas. Et athleta quidem ubi certat, illic vult celebrari; tu vero cum in supernis decertes, in inferioribus vis coronari. Ecquid hac amentia deterius fuerit? Coronas autem, si placet, consideremus: alia quidem ex arrogantia constat; alia ex invidia adversus alterum concepta; alia ex ironia et adulatione, alia ex pecuniis, alia ex servili animo: atque ut pueri ludentes coronas ex fœno sibi mutuo imponunt: et coronatum ejus rei ignarum a tergo irrident; ita et nunc ii qui te laudibus celebrant; fœno tibi imposito, inter se

irrident coronatum; et utinam fœnum tantum imponerent! nunc autem multo etiam damno plena est hæc corona, et recte facta omnia nostra perdit. Considerata igitur ejus vilitate, damnum illud fugito. Quot enim vis laudatores habere? an centum, an bis plures, an ter aut quater; imo si velis, decies et undecies, aut vigesies, sint que bis aut quater mille; imo, si placet, decies mille tibi plaudant. At illi nihil a gracculis superne clamitantibus differunt. Imo-vero si cogitaveris Angelorum theatrum, hi vermibus viliores videbuntur, illorumque præconium araneis, fumo et somniis infirmius. Audi igitur quomodo Paulus, qui hæc accuratius perpenderat, non solum non illa quærat, sed etiam depellat dicens: « Mihi autem absit gloriari, nisi » in cruce Christi[1]. » Hanc et tu quoque gloriationem æmulare, ne Dominum irrites. Nam dum hæc facis, Deum contumelia afficis, non te tantum. Neque enim si pictor esses et discipulum quemdam haberes, qui ea quæ artis sunt tibi ostendere contemnens, tabellam foris observantibus exhiberet, id patienter ferres. Quod si in conservis hoc contumelia est, multo magis apud Dominum. Quod si aliunde discere velis quomodo rem contemnas, mente sublimis esto, visibilia irride, veræ gloriæ amorem auge, spirituali sensu plenus esto, dic animæ tuæ ut Paulus, « Nescis quia Angelos judicabimus[2]? » Illamque sic erectam corripe, et dicito: « Quæ Angelos judicatura es, ab immundis vis judicari, et cum saltatoribus, mimis, bestiariis, aurigis laudari? Has enim hi laudes sectantur; tu vero hujusmodi clamore subliniorem tibi alam parato, et æmulare deserti incolam Joannem, ac disce quantum ille turbam contemneret; adulatoresque videns, non vertebatur; sed cernens omnes qui Palæstinam incolebant circum se effusos et mirantes ac perculsos, tali honore non

[1] Galat. VI, 14. — [2] 1 Cor. VI, 3.

inflabatur; sed etiam in illos insurgebat, et quasi cum adolescentulo quopiam loquens, tantum populum sic increpabat : « Serpentes, genimina viperarum[1]. » Quanquam propter illum concurrebant, et urbes dimiserant, ut sacrum illud caput viderent : attamen nihil hujusmodi ipsum emollivit : procul enim erat a gloria et ab omni fastu liber. Sic et Stephanus videns eumdem populum, non se honorantem, sed furentem et dentibus stridentem, sublimior ira illorum effectus dicebat : « Dura cervice et incir- » cumcisis cordibus[2]. » Sic et Elias præsentibus exercitibus et rege et populo tuo, dicebat : « Usquequo utroque po- » plite claudicabitis[3] ? » At nos omnibus adulamur, iisque servili animo famulamur, sic illorum ementes honorem. Ideo omnia susdeque versa sunt, et ab hac gratia excidimus, res christianismi proditæ fuerunt, et omnia ob vulgi gloriam negliguntur. Eliminemus ergo hoc vitium : et tunc vere sciemus libertatem, portum et tranquillitatem. Nam gloriæ cupidus iis qui tempestate jactantur semper similis est, tremens, formidans, mille heris serviens. Qui vero extra hanc tyrannidem est, similis est iis qui in portu sedent, et pura libertate fruuntur. Ille vero secus, sed quotquot habet sibi notos, tot habet dominos, omnibusque servire cogitur. Quomodo ergo liberabimur ab hac gravi servitute? Si aliam amemus gloriam; eam nempe quæ vere gloria est. Quemadmodum enim eos, qui corpora amant, formosior conspectus vultus a priore abstrahit; sic et gloriæ hujus cupidos, resplendens gloria cœlestis ab hac poterit abstrahere. Illam itaque respiciamus, et accurate ediscamus, ut pulchritudinem ejus admirantes; hujus turpitudinem fugiamus, et multa fruamur voluptate, in illaque perpetuo delectemur. Quam nos omnes assequi contingat gratia, et misericordia Domini nostri Jesu

[1] Matth. III, 7. — [2] Act. VII, 5. — [3] 3 Reg. XVIII, 21.

Christi, cum quo Patri, unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

CAPUT X.

Quomodo igitur invocabunt eum, in quem non crediderunt? Quomodo credent in eum de quo non audierunt? Quomodo audient sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt, nisi mittantur? sicut scriptum est[1].

I. Rursus a venia illos excludit[2]. Quia enim dixerat: « Testificor illis quod zelum Dei habeant, sed non secun» dum scientiam; » et; « Ignorantes Dei justitiam, non » subjecti fuerunt; » ostendit deinde quod talis ignorantiæ pœnas Deo debeant. Non sic tamen loquitur, sed probat illud per interrogationem, et clarius reddens argumentum per objectionem et solutionem, totum texit hunc locum. Perpende autem. Supra, inquit, « Dixit Propheta: Quis» quis invocaverit nomen Domini, salvus erit. » Verum forte quis dixerit: « Quomodo poterunt eum invocare, in » quem non crediderunt? » Deinde post objectionem interrogatio sequetur: « Cur non crediderunt? » Rursusque objectio, potest enim quis dicere: « Quomodo poterant » credere, cum non audissent? » Atqui audierunt, inquit. Deinde alia iterum objectio; « Quomodo audire poterant » sine prædicante? » statimque postea solutio: Atqui multi prædicaverunt et ad hoc missi sunt. Et unde liquet illos

[1] Rom. x, 14, 15. — [2] Vide D. Guillon, tom. xi, p. 134-137.

ipsos esse qui missi sunt? Tunc demum inducit Prophetam dicentem : « Quam speciosi pedes evangelizantium » pacem, evangelizantium bona[1] ! » Vides-ne quomodo a prædicationis modo præcones declaret? Nihil enim aliud illi circumeuntes dicebant, nisi illa bona ineffabilia, et pacem illam inter Deum et homines factam. Itaque dum non creditis, non nobis increduli estis, sed Esaïæ, qui ante multos annos dixit, quod mittendi essemus, quod prædicaturi et dicturi ea quæ diximus. Si itaque salus sit ex invocatione, invocatio ex fide, fides ex auditu, auditus ex prædicatione, prædicatio ex missione, illi vero missi sunt et prædicaverunt, et cum illis Propheta circuibat illos ostendens, et prædicans dicensque : « Hi sunt, quos a multis retro temporibus manifestabam, quorum etiam pedes celebrabam ob prædicationis modum ; » palam est igitur, quod non crediderint illorum culpa factum esse : nam a Deo omnia impleta sunt ; « Sed non omnes obedie- » runt Evangelio. Esaïas enim dicit : Domine, quis credidit » auditui nostro? Ergo fides ex auditu : auditus autem per » verbum Dei[2]. » Quia rursus aliam objectionem inducebant dicentes : « Atqui si hi sunt qui missi, atque a Deo missi sunt, oportebat omnes obedire. » Vide Pauli prudentiam, quomodo nempe illud ipsum, quod turbas excitabat, omnes turbas et tumultus tollere ostendat. Quid enim te offendit, inquit, o Judæe, post tale tantumque testimonium et rerum demonstrationem, quod omnes non obedierint Evangelio? Hoc certe cum aliis conjunctum, dictorum fidem tibi facere potest, quod non omnes obediant. Nam hoc jam olim prædixit Propheta. Et perpende ineffabilem sapientiam, quomodo plus ostendat quam ipsi expectabant aut se confutaturos sperabant. Quid enim dicitis, inquit? quod non omnes obedierint Evangelio?

[1] Rom. x, 15. — [2] Ibid. 16, 17.

sed et hoc olim prædixit Esaïas; imo non hoc tantum, sed longe amplius. Vos enim accusatis, cur non omnes audierint; Esaïas vero plus quam hoc dicit. Quid enim ait? « Domine, quis credidit auditui nostro? » Deinde postquam hunc sustulit tumultum, Propheta interposito, rursus priorem exequitur seriem: postquam enim dixerat invocandum esse, et eos, qui invocaturi erant, credere oportuisse, et qui credituri erant audire debuisse, audituros prædicatoribus opus habuisse, prædicatores autem mitti oportuisse, et ostenderat missos illos fuisse et prædicavisse, aliam inducturus objectionem, occasione primo sumpta ex alio Prophetæ testimonio, quo paulo prius allatam objectionem solvit, ita illam nectit et jungit præcedentibus. Quia enim Prophetam induxerat dicentem: « Domine quis credidit auditui nostro? » opportune testimonio accepto dicit: « Ergo fides ex auditu. » Hoc autem non simpliciter posuit; sed quoniam singulis temporibus signa quærebant Judæi, ipsamque resurrectionem videre cupiebant, et multi ad hæc inhiabant, ait ille: « Atqui Propheta prænuntiavit oportere nos ex auditu credere. » Idcirco prius arguit ille dicens: « Ergo fides ex auditu. » Deinde quia hoc demissius videbatur esse, vide quomodo illud sublimius efficiat. Non simpliciter audiendum esse dixi, inquit, nec quod humana verba audire oporteat et credere; sed de auditu magno loquor: est enim auditus per verbum Dei. Neque enim quæ sua erant, sed quæ a Deo didicerant audiebant: quod sublimius est, quam ipsa signa. Deo enim sive dicenti, sive mirabilia patranti perinde credere et obsequi oportet. Etenim opera et miracula ex verbis illius sunt. Siquidem et cœlum et cætera omnia sic constituta sunt.

II. Cum igitur ostendisset credendum esse Prophetis, qui semper ea quæ Dei sunt loquuntur, nihilque præter

Dei auditum, quærendum esse, inducit demum illam quam dixi objectionem, et ait : « Sed dico, numquid non » audierunt[1] ? » Quid enim, inquit, si missi sunt qui prædicarent, et si ea quæ jussi sunt prædicarunt, hi vero non audierunt? Deinde cum hyperbole omni objectionis solutio affertur : « Et quidem in omnem terram exivit sonus » eorum, et in fines orbis terræ verba eorum[2]. » Quid dicis, inquit, non audierunt? Orbis et fines terræ audierunt; et vos etiam, quibuscum prædicatores tanto tempore versati sunt et vestrates, annon audistis? Ecqua ratione illud stare possit? Si enim termini terræ audierunt, multo magis vos. Deinde alia sequitur objectio. « Sed dico; » Numquid Israël non cognovit[3]? » Quid enim si audiere quidem, nec dicta intellexere, neque novere quod illi missi essent? Annon ob talem ignorantiam venia digni sunt? Minime. Nam Esaïas illos depinxit dicens : « Quam » speciosi pedes evangelizantium pacem! » et ante hunc ipse etiam legislator : quapropter addit : « Primus Moyses » ait : Ego provocabo vos in eo qui non est populus; in » gente stulta irritabo vos[4]. » Itaque hinc oportebat prædicatores illos cognoscere; non solum ex eo quod illi non crediderint, nec ex eo quod pacem illi annuntiarint, nec ex eo quod bona illa evangelizaverint, nec quod verbum per orbem terrarum disseminatum sit, sed ex eo quod eos qui se inferiores, nempe qui ex gentibus erant, in majori honore viderent. Quæ enim nunquam vel ipsi, vel majores sui audierant, hæc repente philosophabantur ipsi; quod cum auctioris esset honoris, illos mordebat, ad æmulationem ducebat, et in mentem revocabat istam Moysis prophetiam, « Provocabo vos in eo qui non est » populus. » Non modo enim honoris magnitudo illos ad æmulationem conjicere poterat; sed quod gens illa quæ

[1] Rom. x, 18. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. 20.

his fruebatur, adeo vilis esset; ita ut ne quidem pro gente aliqua reputaretur. « Ego enim, inquit, provocabo vos in » eo qui non est populus, et in gente stulta irritabo vos. » Quid enim Græcis stultius erat, quid vilius? Vide quomodo in omnibus indicia et signa clara horumce temporum dederit illis Deus, ita ut illorum cæcitatem illuminaret. Non enim in angulo parvo hoc factum est; sed in terra, in mari et ubique terrarum. Videbantque eos, qui sibi ante despectui erant, innumeris fruentes bonis. Cogitandum ergo erat hanc ipsam esse gentem, de qua dixerat Moyses, « Provocabo vos in eo qui non est populus, in gente » stulta irritabo vos. » An Moyses solus hoc dixit? Nequaquam; sed etiam Esaïas post illum. Quare Paulus dixit: Primum Moyses, ostendens alterum accessurum esse, qui hæc et clarius et liquidius diceret. Ut igitur superius dixit, « Clamat Esaïas; » sic et hoc loco, « Ésaïas autem audet » et dicit[1]; » ac si diceret, contendit ut nihil obscurum proferat, sed res ante oculos nostros nudas exponat; imo maluit periclitari clare loquendo, quam suæ prospicere saluti, si umbram vobis ad tegendum ingratum animum relinqueret: quanquam prophetiæ non esset res tam clare enuntiare. Attamen ut magis ora vobis obstrueret, admodum clare et dilucide omnia prædicit. Qualia? et lapsum vestrum, et illorum introductionem, sic loquens: « Inventus sum ab iis qui me non quærebant: conspicuus factus » sum iis qui me non interrogabant[2]. » Quinam ergo sunt non quærentes? qui non interrogantes? Palam est non esse Judæos, sed gentiles, qui nunquam Deum noverant; ut etiam Moyses signanter indicavit dicens, non gente; et, gente stulta. Sic et hoc loco eos ex eodem signo et argumento notos reddit, a grandi nempe ignorantia. Maxima vero Judæorum accusatio erat, quod qui non quærebant

[1] Rom. x, 20. — [2] Ibid, ex Isaï. LXV, 1.

invenerint, et qui quærebant perierint. « Ad Israëlem autem dicit : Tota die expandi manus meas ad populum non » credentem et contradicentem[1]. » Vides-ne quomodo illud quod in dubio erat, et a multis in quæstionem vocabatur, jam olim dictum, et in propheticis verbis clare solutum deprehenditur? Quid illud est? Audisti Paulum ante dicentem ? « Quid ergo dicemus ? quod gentes quæ non » sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam : Israël » vero qui sectabatur legem justitiæ, ad legem justitiæ » non pervenit[2]. » Hoc ipsum hic dicit Esaïas. Illud enim, « Inventus sum a non quærentibus me, conspicuus factus » sum iis qui de me non interrogabant ; » idipsum est, ac si diceret : « Gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam. » Deinde ostendens id quod factum fuerat, non ex sola Dei gratia esse, sed etiam ex accedentium voluntate ; ut etiam illorum lapsus, ex non obsequentium contentione, audi quid adjiciat : « Ad Israëlem » vero dicit : Tota die expandi manus meas ad populum non » credentem et contradicentem, » diem hic totum præteritum tempus dicit ; expandere manus, vocare, attrahere et exhortari significat. Deinde ostendens totum crimen eorum esse, ait, « Ad populum non credentem et contra- » dicentem. »

III. Vides-ne quanta sit accusatio? Hi ne quidem vocanti obsecuti sunt ; sed et contradixerunt, non semel, non bis, non ter, sed omni tempore, dum hæc facientem viderent. Alii vero, qui nunquam ipsum noverant, potuerunt ipsum attrahere. Sed non dicit quod ipsi potuerint Deum attrahere ; sed eorum qui ex gentibus erant fastum dejiciens, et ostendens gratiam ipsius totam operatam esse, ait : « Ego conspicuus factus sum, » et, « Ego inventus » sum. » Ergo illi, inquies, omnino vacui sunt? Minime :

[1] Rom. x, 21, et Isaï. LXV, 2. — [2] Rom. IX, 30, 31.

nam quod ea quæ inventa sunt acceperint, et quæ apparuerunt agnoverint; hoc ex se attulerunt. Deinde ne hi dicerent: « Cur ergo non nobis conspicuus factus es? » Quod majus illo est ponit: « Non modo conspicuus factus sum, sed etiam perseveravi manus extendens et exhortans, paterni amoris et maternæ dilectionis curam exhibens. » Vide quam claram difficultatum omnium priorum solutionem attulerit, ostendens ex illorum voluntate perniciem ipsis advenisse, et omnino venia indignos esse. Etenim auditis etiam et intellectis iis quæ dicta sunt, neque sic accedere voluerunt. Et quod multo magis est, non modo curavit ut illa audirent et intelligerent; sed etiam id adjecit quod magis poterat contentiosos et contradicentes attrahere. Quodnam illud est? quod eos pungeret et ad æmulationem provocaret. Nostis enim hujus passionis tyrannidem, et quantam vim habeat æmulationis natura, ad contentionem omnem solvendam, et ad lapsos erigendos. Ecquid hoc de hominibus dicatur, quando et in brutis, et in tenellis infantibus multam vim exhibet? Etenim puellus sæpe hortanti patri non cessit, sed contentiosus mansit, cum autem videt alium puerulum curari, tunc nec vocatus ad paternum sinum venit, et quod vocans pater non potuit, id æmulatio facit. Hoc igitur Deus quoque fecit. Neque enim solum advocavit, et manus extendit, sed etiam æmulationis in illis affectum movit; longe inferiores ipsis, id quod maxime æmulationem movet, introduxit, non in bona ipsorum; sed quod majus erat, et quod tyrannicum morbum maxime augebat, in multo majora et magis necessaria, et quæ nunquam illi vel per somnium imaginati fuerant. Sed neque ita cesserunt. Qua ergo illi venia digni fuerint, qui tam ingentem contentionem exhibuere? Nulla. Verum id ille non dicit, sed ad complementum dictorum, audientium conscientiæ colligendum relinquit: ac rursum illud cum

solita sapientia astruit. Nam quod jam prius fecerat, objectiones inducens, et circa legem et circa populum, majorem accusationem continentes : deinde in solutione, quæ objectionem confutat, tanta concedens quanta volebat, et res ferebant, ut non onerosus sermo videretur; id hoc loco facit ita scribens : « Dico igitur : Num repulit » Deus populum suum, quem ante cognoverat? Absit[1]. » Dubitantis personam inducit, quasi ex iis quæ dicta sunt ordiens, et hoc terribile ponens, illo sublato, id quod sequitur acceptabile reddit, et quod per ea quæ supra dicta sunt omnia demonstrare conatus est, id hic etiam astruit. Quodnam illud est? Quod etsi pauci sint qui salvi fiunt, stat tamen promissio. Ideo non simpliciter posuit populum; sed adjecit, quem ante cognoverat. Deinde pergens demonstrationem affert quod populus repulsus non fuerit. « Nam et ego Israëlita sum ex semine Abraham, de tribu » Benjamin[2]. » Ego, inquit, doctor et prædicator. Quia igitur hoc contrarium esse videbatur iis quæ supra dicta sunt, nempe, « Quis credidit auditui nostro? » et, « Tota » die expandi manus meas ad populum non credentem et » contradicentem ; » et, « Provocabo vos in non gente ; » non contentus, quod negasset et dixisset, absit, illud rursus resumens probat, et dicit : « Non repulit Deus populum » suum. » Atqui illud non est probatio, inquies, sed negatio. Vide igitur probationem priorem et sequentem. Prima quidem erat probare se quoque ex illis esse, si enim Deus illos repulsurus fuisset, non certe illum ex hoc genere elegisset, cui prædicationem totam, et res totius orbis concrediturus erat, atque mysteria omnia, et æconomiam universam. Hæc ergo una est probatio. Secunda sequitur, cum dicit : « Populum, quem ante cognoverat; id est, quem clare sciebat idoneum esse, et fidem esse accepturum. »

[1] Rom. XI, 1. — [2] Ibid.

Nam ter mille et quinquies mille et innumeri ex illis crediderant.

IV. Ne quis enim diceret: « Tu-ne populus es? » et, « Quia tu vocatus fuisti, populum dicis fuisse vocatum? » subdidit: « Non repulit populum suum, quem ante cogno- » verat[1]; » ac si diceret: « Mecum habeo ter mille, quater mille, et decies mille. » Quid ergo? an in tribus millibus, quinquies millibus, decies millibus consistet semen illud, quod stellas cœli et arenam maris numero æquabat? et sic nos decipis et circumvenis, cum te ipsum et paucos qui tecum sunt, pro toto populo ponis, et vana nos inflasti spe, promissionem impletam esse dicens, cum omnes pene perierint, et ad paucos salus pervenerit? Hæc jactantia et fastus sunt: neque hæc sophismata ferre possumus. « Ne itaque illa dicerent, vide quomodo per sequentia solutionem afferat, objectionem quidem non ponens, sed ante illam, solutionem ejus ex veteri historia astruens. Quænam est igitur solutio? « An nescitis in Elia quid dicit » Scriptura? Quomodo interpellet Deum adversus Israël? » Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffode- » runt. Et ego relictus sum solus, et quærunt animam » meam. Sed quid dicit ei divinum responsum? Reliqui » mihi septem millia qui non curvaverunt genu ante Baal. » Sic igitur et in hoc tempore reliquiæ secundum electio- » nem gratiæ fuerunt[2]. » Ac si diceret: « Non repulit Deus populum: » si enim repulisset, neminem suscepisset; si vero quosdam suscepit, non repulit. Atqui, inquies, nisi repulisset, omnes suscepisset. Nequaquam. Nam Eliæ tempore in septem millibus salus conclusa est. Et nunc verisimile est multos esse qui credunt. Quod si id vos ignoratis, nihil mirum, quando et Propheta ille, talis tantusque vir ignorabat; sed Deus, ipso ignorante Propheta, res suas

[1] Rom. XI, 2. — [2] Ibid. 2-5.

dispensabat. Perpende autem Apostoli prudentiam, quomodo dum propositum suum probat, Judæorum accusationem latenter augeat. Ideoque totum illud testimonium memorat, ut illorum ingratum animum palam faciat, ostendatque illos jam olim tales fuisse. Nisi enim hoc voluisset, sed unum tantum monstrare studuisset, quod in paucis comprehensus esset populus, dixisset utique etiam Eliæ tempore septem mille relictos fuisse. Nunc autem a principio testimonium totum legit. Ubique enim ostendere studet nihil illos novi circa Christum et Apostolos fecisse, sed quæ consueverant et meditati erant. Ne dicerent enim: « Christum ut deceptorem occidimus, et ut fraudulentos persequimur Apostolos; » profert testimonium quod dicitur: « Domine, Prophetas tuos occiderunt, et altaria tua suffo» derunt. » Deinde ne sermo onerosus esset, alteram adducto testimonio addit causam. Neque illam præcipue adducit, quasi illos incusare velit, sed quasi alia quædam velit probare, illosque omni privat venia, vel ab iis quæ prius facta fuerant. Vide namque quam sit vehemens accusatio, atque a Prophetæ persona. Neque enim Paulus est qui accusat, neque Petrus, nec Jacobus, nec Joannes, sed is qui apud illos maxime omnium in admiratione erat, et caput Prophetarum Dei amicus, qui tanto zelo pro illis repletus erat, ut fami traderetur; qui nondum ad hodiernum usque diem mortuus est. Quid igitur hic ait? « Do» mine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua subverte» runt, et ego relictus sum solus, et quærunt animam meam. » Quid hac feritate crudelius esse possit? Cum enim pro sceleribus jam ab se perpetratis precari oportuisset, illi etiam ipsum interficere volebant: quæ omnia illos ab omni prorsus venia excludebant. Neque enim fame prævalente, sed reddita fertilitate, sublato pudore, dæmonibus turpiter profligatis, Deique demonstrata potentia, ac ipso

rege succumbente, hæc illi ausi sunt, a cædibus ad cædes properantes atque doctores suos, qui se corrigere nitebantur, occidentes. Quid enim dicere possint? Num quod et illi deceptores essent? Num quod nescirent unde essent? At vobis molestiam intulerunt. Verum illi salubria dixere vobis. Cur etiam altaria adorti estis? An altaria vos læserunt? an ad iram concitarunt? Vide quantæ protervíæ, quantæ contumeliæ semper exempla dederint. Ideo alibi Paulus hæc ad Thessalonicenses scribit : « Eadem passi estis » et vos a propriis contribulibus, quæ ipsi a Judæis, qui et » Dominum occiderunt, et Prophetas suos, nosque perse» cuti sunt : ac Deo non placent, hominibusque adversan» tur[1], » id quod etiam hic dicit; quod altaria diruerint et Prophetas occiderint. Sed quid dicit illi oraculum? « Re» liqui mihi septem millia virorum, qui genu non flexerunt » ante Baal[2]. » At, inquies, quid hæc ad præsentia? Plurimum sane ad institutum nostrum. Illa cum præsentibus admodum consonant. Hinc enim probat Deum semper, etsi gentem totam promissio spectet, illos tantum qui digni sunt salute donare. Hoc jam supra ostendit cum dixit : « Si fuerit numerus filiorum Israël sicut arena maris, reli» quiæ salvabuntur[3]; » et, « Nisi Dominus sabaoth reli» quisset nobis semen, quasi Sodoma facti essemus[4]; » ex his quoque illud ostendit, ideoque subjungit : « Sic et in » hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ factæ » sunt. »

V. Vide quomodo quæque lectio suam servet nobilitatem, ac Dei gratiam et eorum qui salute donantur probitatem commonstret. Cum enim dicit « Electionem, » illorum probitatem ostendit; cum autem addit, « Gratiæ, » Dei donum. « Si autem gratia, jam non ex operibus : alio-

[1] I Thess. II, 14, 15. — [2] 3 Reg. XIX, 18. — [3] Rom. IX, 27. — [4] Ibid. 29.

» quin gratia jam non esset gratia. » Si vero ex operibus, jam non gratia; siquidem et opus jam non erit opus. Rursum ex his dictis Judæorum contentioni occurrit, illisque adversatur, omni exclusos venia declarans. Non enim, inquit, potestis dicere : « Prophetæ quidem vocarunt; Deus hortatus est, res ipsæ clamabant, et ad nos pertrahendos æmulatio ipsa satis erat : verum onerosa jussa erant, ideoque non potuimus accedere, quia opera et gesta requirebantur, ipsaque laboriosa. » Hoc obtendere non potestis. Quomodo enim hæc a vobis exegisset Deus, quibus gratia sua obscurata fuisset? Hæc vero dixit, ut ostenderet se illorum salutem admodum desiderare. Neque enim ipsis salus facile obtigisset tantum; sed etiam id Deo maximæ gloriæ fuisset, quo benignitatem suam ostensurus erat. Cur ergo accedere timuisti, cum abs te opera non exigerentur? Cur contendis et digladiaris, gratia proposita, et legem mihi temere profers? Neque enim ex illa salutem consequeris, et donum labefactas. Si enim ex illa te servari posse contendas, hanc Dei gratiam tollis. Deinde ne putarent rem esse peregrinam, prolata illa septem millia virorum ex gratia salutem nacta esse dicit. Cum enim dicit etiam hoc tempore reliquias secundum electionem gratiæ esse, ostendit illos etiam ex gratia salvos fuisse; neque hinc tantum probatur; sed etiam quod dicat : « Reliqui » mihi ipsi. » Nam hinc declarat se majorem partem intulisse. Si per gratiam, inquies, cur non omnes salute donamur? Quia non vultis. Gratia quippe, licet gratia sit, volentes se servat, non nolentes, qui ipsi perpetuo adversantur, ipsamque propulsant. Vides-ne quomodo illud semper probet, quod verbum Dei non possit excidere, ostendens promissionem ad eos qui digni erant pertigisse : atque hos, licet pauci sint, esse posse populum Dei. Quanquam initio Epistolæ, id cum majore vehementia posuerit,

dicens : « Quid enim si quidam non crediderunt[1] ? » Neque hic gradum sistens, addit : « Sit autem Deus verax; omnis autem homo mendax[2]. » Et nunc rursum id alia ratione probat, gratiæque vim ostendit : et semper alios quidem servari, alios perire dicit. Gratias ergo illi agamus, quod ex servatorum numero simus : quodque cum non possemus ex operibus salutem nancisci, ex Dei dono servati simus. Neque verbis tantum gratias agamus; sed etiam operibus et gestis. Hæc quippe sincera est gratiarum actio, cum ea facimus, quibus Deus cum gloria celebrandus est; cum illa fugimus, a quibus erepti sumus. Etenim si postquam regem contumelia affecimus, loco meriti supplicii, honore donati, rursum ipsi contumeliam inferamus, ob animum summe ingratum, extremas jure dabimus pœnas, et longe majores quam alias prisce debitas. Prima quippe contumelia non perinde nos ingratos exhibuit, atque illa quam post honorem, et redintegratam gratiam intulimus. Fugiamus ergo illa a quibus erepti sumus : neque ore tantum gratias agamus, ne de nobis dicatur : « Populus hic labiis me honorat, corde autem longe est a me[3]. » Quomodo enim absurdum non fuerit, quando cœli quidem enarrant gloriam Dei, te, cujus causa cœli, qui Deum laudant, facti sunt, talia patrare, ob quæ Deus creator tuus blasphemetur? Ideoque non ille solum qui blasphemat, sed tu quoque supplicio obnoxius es. Cœli namque non voce Deum glorificant, sed alios conspectu suo ad id inducunt, et tamen ipsi dicuntur enarrare gloriam Dei. Ita ii qui mirabilem exhibent vitam, licet taceant, Deum gloria celebrant; dum ex conspectu suo alios ad Deum laudandum concitant. Neque enim tantam Deus ex cœlis, quantam ex vita pura gloriam refert. Cum ergo gentiles alloquimur, non cœlos in medium adducimus, sed homi-

[1] Rom. III, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Isaï. XXIX, 13.

nes illos, quos brutis antea deteriores eo adduxit Deus, ut cum Angelis concertarent: atque per hanc mutationem illorum ora obstruimus.

VI. Etenim homo ipso cœlo multo melior est, qui potest animam possidere ipso cœlo pulchriorem. Cælum quippe, etsi tanto tempore visum, parum profuit ad persuadendum; Paulus vero prædicans brevi totum orbem attraxit. Animam quippe possidebat cœlo non minorem, quæ omnes ad se trahere posset. Nostra quippe anima ipsa terra indigna est; illius autem anima cœlo comparanda. Cœlum quippe suum servat semper terminum et normam: Paulinæ vero animæ sublimitas omnes transcendit cœlos, ac cum ipso Christo conversatur. Tantaque erat illius pulchritudo, ut Deus illam prædicaret. Astra cum crearentur, mirabantur Angeli; hunc autem ipse Christus miratus est dicens, « Vas electionis est mihi[1]. » Et hoc quidem cœlum nubes sæpe obtegit; Pauli vero animam nulla unquam operuit tentatio; sed in tempestatibus illa ipso meridie splendidior erat, ac perinde lucebat atque ante nubium incursum. Sol etenim in illo splendens non tales emittebat radios, qui possent ex tentationum concursu obscurari; sed tunc maxime illi effulgebant. Ideo dicebat: « Sufficit » tibi gratia mea: nam virtus mea in infirmitate perfici- » tur[2]. » Imitemur ergo illum, et hoc cœlum nobis comparatum nihil erit si voluerimus; neque sol, neque mundus totus: illa enim omnia propter nos facta sunt, non nos propter illa. Ostendamus nos dignos fuisse, ut propter nos ista crearentur. Nam si his indigni videamur, qua ratione regno digni erimus? Et si solis conspectu indigni sunt ii omnes qui ad blasphemiam Dei vivunt; indigni etiam sunt qui fruantur creaturis, quæ illum celebrant. Nam filius qui patrem contumelia afficit, indignus est qui proborum fa-

[1] Act. IX, 15. — [2] 2 Cor. XII, 9.

mulorum ministerio fruatur. Idcirco opera Dei multa fruentur gloria; nos autem supplicium et pœnas dabimus. Quam miserum ergo fuerit, si creatura, quæ propter te facta est, in libertatem gloriæ filiorum Dei conformetur; nos vero, qui filii Dei facti sumus, ob ingentem ignaviam, in perniciem mittamur et gehennam; nos, inquam, propter quos creaturæ magna illa fruentur felicitate? Ne hoc itaque contingat, si qui animam puram possidemus, illam hoc in statu servemus; imo ejus splendorem augeamus; si vero sordidam habeamus, ne desperemus; etenim ait ille: « Si fuerint peccata vestra velut phœniceus color, » quasi nivem dealbabo: et si fuerint ut coccinum, quasi » lanam, alba reddam[1]. » Cum autem Deus promittit, ne dubites; sed illa facito, quibus hæc promissa ad te trahere poteris. Innumera et gravia perpetrasti mala? Et quid hoc? Nondum enim in infernum delapsus es, ubi nemo confitebitur. Nondum solutum est theatrum tuum, sed in stadio es, ac potes ultimo certamine omnes acceptas clades restaurare. Nondum eo venisti, quo dives ille, ut audias, « Quia chaos inter nos et vos est[2]. » Nondum enim advenit sponsus, ut quis timeat de suo subministrare oleo. Adhuc potes emere ac deponere. Nec est jam qui dicat: « Ne forte non sufficiat nobis et vobis[3]; » sed multi sunt qui vendunt; nudi, famelici, infirmi, qui in carcere sunt. Hos ale, illos indue, jacentes visita, et oleum plus quam fontes scaturiet. Nondum rationis reddendæ tempus advenit; tempore ut par est utere: debitorum partes amputato: atque ei qui centum cados olei debet dicito: « Accipe cautionem tuam, et scribe quinquaginta[3]. » In pecuniis, in verbis, in aliisque omnibus idipsum facito, œconomum illum imitatus. Ad hæc agenda et te et cognatos hortare. Adhuc in te est hæc dicere: nondum enim

[1] Isaï. I, 18. — [2] Luc. XVI, 6. — [3] Matth. XXV, 9. — [4] Luc. XVI, 6.

necesse tibi est pro hac re alium rogare; sed penes te est et tibi et aliis hoc consilium dare. Cum autem illo abieris, neutrum ut oporteret facere poteris : ac jure merito. Cum enim tantum præstitutum tempus acceperis, neque tibi, neque alteri utilis fueris, quomodo poteris in judicis potestate constitutus hanc consequi gratiam? Hæc itaque omnia colligentes, saluti nostræ diligenter advigilemus, nec vitæ præsentis opportunitatem prodamus. Possumus enim, utique possumus ad usque extremos halitus Deo placere : possumus etiam in testamento probe agere; non perinde atque in vita; sed possumus tamen. Quomodo et qua ratione? Si cum hæredibus tuis Christum ascribas, et sortis partem ipsi attribuas. Non pavisti illum dum viveres? saltem in decessu, cum non ultra his frui potes, partem ipsi bonorum ascribe. Benignus est, nec abs te rationes accurate expetit. Majoris quidem amoris signum, et amplioris mercedis causa fuisset, si illum dum viveres aluisses. Sed si hoc non feceris, hoc saltem secundo modo utere, cohæredem ipsum filiis relinque. Quod si illud facere hæsites, cogita Patrem ejus te cohæredem ipsius fecisse, et inhumanitatem abjice. Quam enim excusationem habiturus es, si illum neque filiorum cohæredem constitueris, qui te cœlorum consortem fecit, et pro te occisus est? Atqui ille quæcumque fecit, non ex debito fecit, sed gratiam suam exhibuit. Tu vero post tot beneficia debitor effectus es. Attamen cum res ita se habeat, ut qui gratiam acceperit, non ut qui debitum expetierit, ita te coronat, cum sua recepturus sit.

VII. Da illi ergo pecunias tibi deinceps inutiles, quæ non ultra in potestate tua erunt : et dabit ille tibi regnum, perpetuo usui tibi futurum : etiamque cum regno hæc quoque bona largietur. Si enim filiorum cohæres fuerit, orphanos juvabit, molestias solvet, insidias propulsabit,

sycophantarum ora obstruet : et si ipsi filii non possint testamenti executioni præesse, ipse præerit, nec sinet ipsum infringi. Quod si ipse concedat, quæ in illo descripta sunt omnia implebit cum majori diligentia, quia in ipso cum honore descriptus fuit. Relinque igitur ipsum hæredem : ad illum quippe abiturus es. Ille judicium feret de omnibus quæ hic gesta sunt. Verum quidam sunt ita miseri et infelices, ut cum liberos non habeant, id tamen præstare nolint; sed parasitis et adulatoribus, huic et illi malint sua distribuere, quam Christo, qui tot illis beneficia contulit. Quibus quid magis a ratione absonum fuerit? Hos si cum asinis et lapidibus quis conferat, nihil eorum stupiditate et amentia dignum dixerit : nec quis possit similitudinem eorum insania dignam proferre. Quam hi consequentur veniam, quod, dum viverent, Christum non aluerint, quando ne quidem ad ipsum abituri, de pecuniis, quibus ultra non potientur, ne vel minimum quidpiam ipsi largiri volunt; sed tam inimico et infesto sunt erga ipsum animo, ut ne de iis quidem, quæ sibi inutilia futura sunt, aliquid ipsi impertiri velint? Annon vides quot homines non hujusmodi decessu dignati sunt; sed rapti subito decesserunt? Tibi vero Deus id concessit, ut rebus tuis consuleres, ac de bonis tuis decerneres, deque tuis omnibus disponere posses. Quam ergo excusationem habebis, quando hac accepta gratia, ipsius beneficentiam prodis, et quasi ex diametro oppositus es iis, qui in fide majores tui fuere? Illi namque viventes omnia vendebant, ferebantque ad pedes Apostolorum; tu vero ne moriens quidem aliquam bonorum partem egenis largiris. Melius certe fuerit, ac multam attulerit fiduciam, si dum vivis paupertati opem feras. Si autem id nolueris, saltem moriens aliquid generosi præstes. Id certe non magnam exhibet erga Christum charitatem : exhibet tamen aliquam. Etiamsi

enim non cum agnis priores sedes occupaturus sis: at non parva res saltem post illos esse, nec cum hircis vel ad sinistram stare. Quod si ne hoc quidem facias, qua, quæso, ratione servari poteris, cum nec mortis metus, nec relictarum pecuniarum tibi futura inutilitas, neque hinc relictum filiis patrocinium, neque quod tibi magnam inde veniam parias; quando, inquam, hæc omnia non te ad benignam largitionem attrahunt? Quamobrem obsecro et oro, ut dum vivitis, potiorem bonorum partem egenis largiamini. Si vero quidam ita pusillanimes sint, ut hoc facere non sustineant, saltem ex necessitate benigni et liberales fiant. Nam dum viveres, ac si immortalis fuisses, sic facultatibus hærebas tuis. Nunc vero cum didiceris te mortalem esse, id quod decreveras solve, et quasi mortalis de bonis tuis constitue; imo potius quasi immortali vita fruiturus. Nam etsi molestum et grave sit quod dicturus sum, atque horrore plenum, necessario tamen dicendum est. Annumera cum servis tuis Dominum. Servis tuis das libertatem? Libera Christum a fame, a necessitate, a carceribus, a nuditate. Inhorruisti hæc audiens? At horribilius erit, si cum neque hoc præstiteris, etsi hoc dictum tibi nunc stuporem induxerit: cum illo abibis, et his longe graviora audies, atque intolerabilia tormenta videbis, quid dicturus es? ad quem confugies? Quem auxiliatorem vocabis? Abrahamum? Sed non audiet ille? An virgines illas? At neque illæ tibi oleum daturæ sunt. An patrem, an avum? Sed horum nullus poterit, etiamsi admodum sanctus sit, sententiam illam solvere. Hæc ergo omnia tecum reputans, eum qui solus potest chirographum tuum delere, et flammam illam extinguere, roga et obsecra, tibique propitium redde, jamillum assidue pascens et vestiens, ut et hinc cum bona spe abeas, et illic constitutus æternis fruaris bonis. Quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate

Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto, nunc et semper, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

CAPUT XI.

Quid ergo? Quod quærit Israël, hoc non est consecutus. Electio autem consecuta est: cæteri vero excæcati sunt[1].

I. Dixerat Deum non repulisse populum suum[2], ac præfatus quomodo non repulisset, rursus ad Prophetas confugit; et cum ex eorum testimonio ostendisset majorem Judæorum partem periisse, ne videretur rursum ex se accusationem proferre, et onerosum sermonem reddere, ipsosque hostili animo insectari, ad Davidem et Esaïam confugit, dicens: «Sicut scriptum est: Dedit eis Deus »spiritum compunctionis[3].» Imo altius nobis sermo resumendus est. Nam cum ea quæ ad Eliam spectabant dixisset, ostendissetque quid sit gratia, subjunxit, «Quid ergo? quod »quærit Israël, hoc non consecutus est.» Hoc autem non magis interrogantis, quam accusantis est. Secum, inquit, pugnat Judæus, quærens justitiam, quam non vult accipere. Deinde rursus venia illos privans, ab iis quæ acceperant ingratum illorum animum declarat his verbis: «Electio »enim consecuta est.» Et illi hos condemnabunt: id quod etiam Christus dicebat: «Si autem ego in Beelzebul ejicio »dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices

[1] Rom. xi, 7. — [2] Vide D. Guillon, tom. xi, p. 137-148, et tom. xv, p. 112-125. — [3] Rom. xi, 8.

» vestri erunt[1]. » Ne quis enim rei naturam incuset, sed illorum tantum animum, declarat eos qui consecuti sunt. Quamobrem id cum magna emphasi profert, et supernam gratiam, et illorum studium ostendens. Neque enim ut liberum arbitrium tolleret, dicit illos consecutos esse; sed ut bonorum magnitudinem indicaret, ac majorem partem, nec tamen totum ex gratia fuisse. Nam etiam nos dicere solemus : Ille consecutus est; ille invenit, quando multum lucri accessit. Neque enim ex humano labore, sed ex divino dono major pars venit. « Cæteri vero excæcati » sunt. » Vide quandonam propria voce cæterorum ejectionem dicere ausus sit. Illam quidem jam dixit; sed ita ut Prophetas induceret accusantes. Hic vero ipse demum sententiam profert. Attamen neque hic sua contentus est sententia ; sed Esaïam prophetam inducit. Cum dixisset enim, « Excæcati sunt, » subjunxit, sicut scriptum est : « Dedit illis Deus spiritum compunctionis[2]. » Et undenam hæc excæcatio ? causas illius jam prius protulit, et totum in illorum caput convertit, ostendens id illos ex intempestiva contentione passos esse. Cum enim dicit, « Oculos ut non videant, et aures ut non audiant[3], » nihil aliud quam contentiosam illorum mentem criminatur. Nam cum oculos haberent ut viderent miracula, et aures haberent, ut audirent mirabilem illam doctrinam, nullo eorum ut par erat usi sunt. Illud vero, « Dedit, » ne putes operationem significare ; sed concessionem. Compunctionem hic dicit affectum animi circa pejus, qui nec curari, nec mutari potest. Nam et alibi ait David : « Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar[4] ; » hoc est, non transferar, non immuter. Sicut enim is qui cum pietate compungitur, non facile inde transfertur; ita is qui in malitia compungitur, item non facile mutatur.

[1] Luc. XI, 9. — [2] Isaï. XXII, 10. — [3] Rom. XI, 8. — [4] Psal. XXIX, 13.

Compungi enim non aliud est, quam infigi, et quasi clavis detineri. Insanabilem igitur, et multum difficilem animum illorum declarans, « Spiritum compunctionis » dixit. Deinde ostendens illos hujus incredulitatis extremas daturos esse pœnas, rursus inducit Prophetam eadem comminantem, quæ evenerunt et fidem acceperunt. « Fiat, » inquit, mensa eorum in laqueum, et in captionem et » in scandalum [1]; » hoc est, illorum deliciæ, omniaque bona mutentur et pereant, sintque omnibus captu faciles. Ostendensque illos hæc patientes peccatorum dare pœnas, subjunxit, « Et in retributionem ipsis. Obscuren» tur oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper » incurva [2]. » An hæc quoque aliqua egent interpretatione? Annon vel admodum insipientibus clara sunt? Etiam antequam nos loquamur, ipse rerum eventus verbis fidem fecit. Quandonam captu faciles fuerunt? Quandonam comprehensu faciles? Quandonam sic dorsum eorum incurvavit? Quandonam talem subierunt servitutem? Quodque majus est, nulla erit harum calamitatum solutio; id quod etiam ipse Propheta subindicavit. Neque enim tantum dixit, « Dorsum eorum incurva; » sed addidit, semper. Si vero de fine contendas, o Judæe, a præteritis præsentia edisce. In Ægyptum descendisti; sed postquam istic ducentos emensus es annos, cito ab illa servitute liberavit te Deus, licet impie egeris, et fornicationem gravissimam admiseris. Liberatus ab Ægypto vitulum adorasti, filiosque tuos Beelphegori immolasti, templum polluisti. Nullam non sceleris speciem adiisti, ipsam naturam ignorasti, montes, saltus, colles, fontes, fluvios, hortos nefandis hostiis implevisti. Prophetas occidisti, aras evertisti, culmen omne nequitiæ et impietatis exhibuisti. Attamen postquam te annos septuaginta Babyloniis

[1] Rom. XI, 9. — [2] Ibid. 10.

tradidit, rursus te ad pristinam libertatem reduxit, ac tibi templum et patriam restituit, nec non priscum prophetiæ modum : rursus Prophetæ, rursus Spiritus gratia advenit. Imo ne captivitatis quidem tempore derelictus fuisti : sed illic Daniel et Ezechiel, in Ægypto Jeremias, et in deserto Moyses affuere.

II. Post hæc autem ad priscam reversus es nequitiam, et debacchatus es, atque ad gentilium institutum te convertisti sub Antiocho impio. Sed tunc quoque cum per tres annos et paulo amplius Antiocho traditi fuissetis, per Machabæos splendida erexistis tropæa. At nunc nihil hujusmodi, sed contrarium prorsus evenit; id quod maxime admirandum est; quæ enim ad malitiam pertinent cessarunt, quæ ad supplicium vero adaucta sunt : nec ulla spes est mutationis. Neque enim septuaginta modo anni præterierunt, neque centum, neque duplo amplius, sed trecenti et ultra, nec spei umbra quæpiam comparet. Et hoc cum nec idololatriam exerceatis, neque illa perpetretis, quæ prisce ausi fuistis. Quænam igitur causa est? Typum seu figuram excepit veritas, ac legem exclusit gratia : quæ jam olim Propheta prænuntiavit : « Et dorsum eorum semper » incurva. » Vidisti-ne prophetiæ accurationem, quomodo et incredulitatem prænuntiarit, et contentionem ostenderit, et inde secuturam ultionem declararit, ac supplicium sine termino prædixerit? Quia enim multi ex crassioribus, qui futuris non credebant, ex præsentibus futura cognoscere cupiebant; hinc jam in utramque partem Christus potentiæ suæ specimen exhibuit, dum eos ex gentibus qui crediderant supra cœlos extulit : Judæos vero qui non crediderant, in extremam vastitatem deduxit, et insolubilibus malis tradidit. Illos itaque acrius insectatus, et ab incredulitate, et ab iis quæ passi et passuri erant; rursus dictis aliquam consolationem admiscet, ita scribens : « Dico ergo :

» Numquid sic offenderunt, ut caderent? Absit[1]. » Postquam ostenderat illos innumeris malis obnoxios, consolationem excogitat. Et observa Pauli prudentiam; accusationem ex Prophetis sumptam induxit, consolationem vero ex se affert. Quod enim ab illis magna, inquit, peccata admissa fuerint, nemo negabit. Videamus autem an tantus sit lapsus ut remedium aut curationem non admittat. Verum non ita se res habet. Vides-ne quomodo rursus insectetur, et in ipsa consolationis expectatione obnoxios illos faciat peccatis quæ in confesso erant? Videamus autem quam consolationem excogitet. Quænam ergo illa consolatio est? Cum autem plenitudo gentium intraverit, inquit, tunc omnis Israël salvus erit, in tempore secundi adventus et consummationis. Verum non hoc statim dicit. Quia autem vehementer in illos incesserat, et crimina criminibus, Prophetas Prophetis adjiciens adversus illos clamantes, Esaïam, Eliam, Davidem, Moysem, Osee, et semel et bis et pluries; ut ne hinc illos in desperationem injiciens, regressum ad fidem ipsis clauderet, et eos ex gentibus qui crediderant, in arrogantiam extolleret: neve hi inflati circa fidem læderentur, rursus illos consolatur dicens: « Sed illorum delicto, salus est gentibus[2]. » Nos autem oportet hæc non simpliciter audire, sed mentem et scopum dicentis explorare, et quid conficere conetur: quam rem semper a charitate vestra expeto. Nam si hac mente dicta exceperimus, in his nullam videbimus inesse difficultatem. Id enim nunc curat, ut ex dictis, eorum qui ex gentibus erant arrogantiam deprimat; ita enim hi tutius poterant in fide manere, cum modeste agere didicissent; qui vero ex Judæis erant, a desperatione liberati, ad gratiam alacrius accedere valebant. Ad hunc ergo scopum spectantes, omnia hoc in loco dicta audiamus. Quid ergo

[1] Rom. XI, 11. — [2] Ibid.

dicit? Et quomodo ostendit Judæos non incurabiliter lapsos esse, nec usque in finem ejectos fuisse? Ex gentibus scilicet, ut ait : « Illorum delicto, salus est gentibus, ut » illos ad æmulationem provocaret. » Hic autem sermo non Pauli tantum est; sed in Evangeliis quoque hoc parabolæ significant. Nam qui nuptias filio paraverat, quia ii qui vocati fuerant venire noluerunt, tunc eos qui in triviis erant vocavit[1]. Et qui vineam plantaverat, cum hæredem agricolæ occidissent, tunc vineam aliis tradidit[2]. Ac sine parabola ipse dixit : « Non missus sum nisi ad oves quæ perie» runt domus Israël. » Syrophœnissæ autem perseveranti aliquid amplius dixit : « Non est bonum, inquit, accipere » panem filiorum, et dare canibus[3]. » Et Paulus Judæis seditiose tumultuantibus : « Vobis nunc primum, inquit, ne» cessarium erat loqui sermonem Dei; quia vero vos indig» nos judicastis, ecce convertimur ad gentes[4]. »

III. Atque ex his omnibus palam est rerum quidem seriem illam fuisse, ut illi primi accederent, et postea gentiles. Quia vero increduli fuerunt, ordo mutatus est : illorumque incredulitas et lapsus ut hi priores intrarent effecit. Ideo ait : « Illorum delicto, salus est gentibus, ut » ad æmulationem illos provocaret. » Quod si id quod ex consequentia contigit, quasi primo factum dicat, ne mireris. Vult enim illorum animos perculsos consolari. Hoc autem vult significare : Venit ad illos Jesus, illum sexcenta miracula patrantem non receperunt, sed crucifixerunt. Gentes postea attraxit, ut honor illis collatus illorum stupiditatem morderet, et sic ex contentione inter ambos orta, Judæis ut accederent persuaderet. Oportuerat enim illos primo accipere, et nos postea : ideo dicebat : « Virtus » quippe Dei est ad salutem omni credenti, Judæo primum,

[1] Matth. XXIX, 9, et seqq. — [2] Id. XXI, 38, et seqq. — [3] Id. XV, 24. — [4] Act. XIII, 46.

» et Græco. » Quia vero illi resilierunt, nos qui secundi eramus, primi facti sumus. Vides-ne quantum illis hinc attribuat honorem; primo, quod dicat nos tunc vocatos fuisse, cum illi noluerunt; secundo quod nos ideo vocatos dicat, non ut nos tantum salvi essemus; sed etiam ut illi salutem nostram æmulantes, meliores redderentur. Quid ergo, inquies? An nonnisi propter Judæos vocati et servati sumus? Certe ante illos nequaquam, sed convenienti ordine. Ideo cum Discipulis loqueretur, non sic dicebat. : « Ite ad oves quæ perierunt domus Israël; » sed, « Ite potius, » ostendens ad illas, ad gentes scilicet, postea veniendum esse. Et Paulus rursum non dixit : Oportebat vobis annuntiari verbum; sed vobis primo necessarium erat annuntiari, significans secundo nobis etiam annuntiandum fuisse. Hæc porro facta, dictaque sunt, ut ne impudentem quidem illi haberent excusationem, quod neglecti fuissent, ideoque non credidissent. Ideo Christus omnium præscius primum ad ipsos venit. « Quod si delictum illorum divitiæ » sunt mundi, et diminutio eorum divitiæ gentium, quanto » magis plenitudo eorum[2]? » Hic ad gratiam illos alloquitur. Etenim si millies illi cecidissent, gentes non salvæ fuissent, nisi fidem suscepissent, sicut etiam Judæi non periissent, nisi increduli et contentiosi fuissent. Verum, ut dixi, illos jacentes consolatur, ex abundanti satagens, ut fiduciam illis adipiscendæ salutis inferat, si tamen mutentur. Nam si, inquit, tunc cum impegerunt, tot ex illis salutem nacti sunt, et si cum illi ejicerentur, tot sunt vocati; cogita quid futurum sit, quando illi conversi fuerint. Non enim dixit, quanto magis conversio eorum, vel mutatio eorum, vel correctio eorum, sed, « Quanto magis plenitudo » eorum; » id est, quando omnes accedent. Hoc porro dixit, ostendens tunc fore amplitudinem gratiæ ac doni Dei, ac

[1] Rom. I, 16. — [2] Ibid. 12.

fere totum dandum esse. « Vobis enim dico gentibus, » quandiu quidem ego sum gentium Apostolus, ministerium » meum honorificabo. Si quomodo ad æmulandum pro- » vocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis[1]. » Rursus a prava suspicione se liberare satagit; et videtur quidem gentiles incessere, illorumque altos spiritus deprimere, sensim autem Judæum vellicat, et circuitione utitur, quærens illorum tantam perniciem allevare et solari. Nihil porro invenit ob rerum naturam et conditionem. Nam ex iis quæ dixit, majori illi erant criminatione digni, quando illa quæ sibi parata erant, alii longe ipsis inferiores acceperant. Ideo a Judæis ad gentiles transit, deque his medium interserit sermonem, ut ostendat se hæc omnia dicere, ut illos modeste agere doceat. Laudo vos, inquit, duplici nomine; primo quia id oportet me facere, cui ministerium vestrum concreditum est; secundo, ut per vos, alios salvos faciam. Nec dicit, fratres meos, cognatos meos; sed, carnem meam. Deinde ut contentionem Judæorum ostendat, non dicit, si quomodo persuadeam; sed, « Si quomodo ad æmulandum provocem, ut salvos faciam, » neque hic dixit, omnes; sed, « Aliquos ex eis, » ita nempe duri erant. Atque in hac increpatione, res gentilium splendidas esse ostendit. Licet autem illi sibi mutuo salutis causa sint; at non eadem ratione; sed Judæi quidem illis ex incredulitate; illi vero Judæis ex fide bonorum auctores fuerunt. Unde videntur ea quæ gentes spectant paria esse, imo redundare.

IV. Quid enim dixeris, Judæe? An, si nos ejecti non fuissemus, vos non statim vocati fuissetis? At reponit gentilis : « Si non salutem nactus fuissem ego, non ad æmulationem provocatus fuisses. » Si autem scire velis qua in re nos superiores simus, ego dum credo, salutem tibi pa-

1 Rom. XI, 13, 14

rio; tu vero lapsus, aditum nobis dedisti ut priores accederemus. Deinde sentiens se illos tetigisse, priora resumit, et ait: « Si enim rejectio eorum, reconciliatio est mundi; » quæ erit assumptio, nisi vita ex mortuis[1]? » Sed et hoc rursum illos condemnat; siquidem alii ex illorum peccatis lucrati sunt; ipsi vero ne quidem ex illorum præclare gestis resipuere. Si porro, id quod ex necessitate contigit, illis attribuat, ne mireris; ut enim, quod jam sæpe dixi, hos reprimat, et illos hortetur, sic sermonem temperat. Nam, ut dicebam, si millies rejecti fuissent Judæi, gentiles nisi fidem suscepissent, salutem nacti non fuissent, sed infirmiori parti adest, et laboranti opitulatur. Vide autem in quibus gratificetur, verbis tantum illos consolans. Nam si ejectio illorum, inquit reconciliatio est mundi; et quid hoc ad Judæos? quæ assumptio, nisi vita ex mortuis? Sed neque hoc ad illos spectat, nisi assumpti fuissent; hoc est, si Judæis iratus, tot tantaque aliis largitus est; quando cum illis reconciliatus fuerit, quid non largietur? Verum sicut resurrectio ex mortuis non est propter illorum assumptionem, ita neque salus nostra propter illos est. Sed ejecti quidem sunt ob insipientiam; nos vero salutem nacti sumus ex fide et superna gratia. Horum vero nihil illis prodesse poterit, nisi congruentem fidem exhibeant. Cæterum ex solito sibi more ad encomium aliud sermonem transfert, quod encomium vere non est, etsi videatur esse, optimos medicorum imitatus, qui eatenus ægros solantur, quatenus morbi natura concedit. Quid enim ait? « Quod » si primitiæ sanctæ sunt, conspersio quoque sancta; et si » radix sancta, et rami quoque[2]. » Primitias hic et radicem vocat, Abraham, Isaac et Jacob, Prophetas et Patriarchas, et quotquot in Veteri Testamento claruere; ramos autem, eos qui ex illis orti sunt credentes. Deinde quia objicie-

[1] Rom. VI, 15. — [2] Ibid. 16.

bant illi multos non credidisse, vide quomodo id rursus amoveat dicens: « Quod si aliqui ex ramis fracti sunt[1]. » Atqui supra dicebas multo plures periisse, et paucos salvos fuisse, quomodo ergo hic de iis qui periere dicis: « Aliqui, » id quod paucos indicat? Non mihi, inquit, contradico, sed laborantes curare et reducere studeo. Vides-ne quomodo in hoc loco semper deprehendatur id curare ut consoletur illos? hoc si de medio tollas, multa sequentur contraria. Tu vero mihi consideres velim illius sapientiam, quomodo dum videtur pro illis dicere, et consolationem excogitare, clam perstringat, et omnis excusationis expertes dicat; idque a radice, a primitiis. Cogita ramorum malitiam, qui cum radicem dulcem non habeant, imitantur illam: malitiam quoque conspersionis, quando ne a primitiis quidem mutatur. « Quod si quidam ex ramis » fracti sunt. » Atqui major pars fracta est; sed, ut dixi, vult illos consolari. Ideoque non a se ipso, sed ab illis sermonem inducit, in hoc quoque clam illos insectans, et ostendens illos ab Abrahami cognatione excidisse. Hoc enim erat quod dicere studebat, ipsos nempe nihil commune cum illo habere. Nam si radix sancta est, hi vero non sancti sunt, sane procul a radice illi sunt. Deinde dum Judæum consolari videtur, rursus gentiles per accusationem insectatur. Cum dixisset enim: « Quod si aliqui ex » ramis fracti sunt, » subjunxit: « Tu autem cum oleaster » esses, insertus es[2]. » Quanto enim vilior gentilis est, tanto magis dolet Judæus, illum videns in iis quæ ad se pertinent deliciantem: gentilis vero non tantus est a vilitate pudor, quantus a mutatione honor. Et vide Pauli sapientiam. Non dixit, Insitus fuisti, sed, insertus fuisti; in hoc rursus Judæum mordens; et ostendens in ipsius arbore gentilitiam illam stare, dum ipsa Judæi arbor humi

[1] Rom. XI, 17. — [2] Ibid.

jacet. Ideo non hic substitit, nec postquam dixit, insertus es, discedit, etiamsi sic totum declarasset : attamen in ejus felicitate immoratur, ejusque celebritatem profert dicens : « Et socius radicis, et pinguedinis olivæ factus es[1]. » Videtur quidem gentilem, quasi additamentum, ponere; ostenditque ipsum nihil inde lædi ; sed totum illud habere, quod habet ramus de radice ascendens. Etenim ne cum audis, « Tu vero insertus es, » imminutum illum esse putes, cum naturali ramo illum conferens, vide quomodo illum æqualem faciat dicens : « Et socius radicis et pingue» dinis olivæ factus es, » in eamdem jactus es nobilitatem, in eamdem naturam. Deinde postquam increpavit et dixit : « Noli gloriari adversus ramos, » videtur quidem consolari Judæum, tamen ostendit illius utilitatem et ignominiam multam. Ideoque non dixit tantum, ne glorieris; sed, ne glorieris adversus illos, ita ut illi abrumpantur. Nam illorum loco stas, illisque frueris.

V. Vides-ne quomodo videatur quidem increpare illos, Judæosque mordeat? « Quod si gloriaris, inquit, non tu » radicem portas, sed radix te[2]. » Quid hoc ad ramos illos, qui excisi sunt? Nihil. Ut enim dixi, dum quamdam debilem consolationis umbram excogitare videtur, et cum contra gentiles invehitur, letalem Judæis plagam infert. Cum dixisset enim : « Ne glorieris ; » et, « Si gloriaris, non tu » radicem portas, » Judæo ostendit tali gloriatione digna esse illa quæ facta sunt, etsi gloriari non oporteat. Illum excitans ad fidem, quasi patronus incessens, ostendensque illi quid damni pertulerit, et quod sua alii possideant. « Dices ergo : Fracti sunt rami, ut ego inserar[3]. » Rursum objectionis modo, id quod priori contrarium est probat, ostendens se ea quæ prius dixerat, non alia de causa dicta esse, quam ut Judæos pertraheret. Non ultra ex dilicto illorum

[1] Rom. XI, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19.

salus ad gentes accessit, neque delictum eorum divitiæ sunt mundi : neque ideo nos servati sumus, quod illi lapsi sint; sed contra omnino : ostenditque præcipuam vere esse illam erga gentes providentiam, etiamsi ea quæ dicta sunt aliud adumbrate significare videantur. Totumque locum per objectionem texit, sese ab inimicitiæ suspicione liberans, et acceptabilem reddens sermonem. « Bene : » quod dictum est laudat : deinde terret denuo dicens : « Per in- » credulitatem fracti sunt : tu vero fide insertus es[1]. » Ecce rursus aliud gentilium encomium, et Judæorum accusatio. Sed rursus illorum fastum deprimit, ac subjungit : « Noli » altum sapere, sed time[2]. » Non enim naturæ negotium est; sed fidei et incredulitatis. Videtur quidem rursus refrenare gentilem; sed docet Judæum, non attendendum esse naturali cognationi ; quapropter subjungit : « Noli altum » sapere. » Non dixit : « Humilis esto ; » sed, « Time. » Nam arrogantia contemptum parit et ignaviam. Deinde illorum calamitatem tragice descripturus, ut tolerabilius loquatur, ac si gentilem increparet, hoc pacto loquitur. « Si enim » Deus naturalibus ramis non pepercit[3] ; » nec addidit ; « Nec tibi parcet : » sed, « Ne forte nec tibi parcat : » breviter transvertens id quod onerosum erat, et fidelem attentum sollicitumque reddens Judæos, attrahens, et gentiles reprimens. « Vide ergo bonitatem et severitatem Dei : » in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem : in te autem » bonitatem si manseris in bonitate, alioquin et tu excide- » ris[4]. » Non dixit : « Vide igitur bonum opus tuum, vide labores tuos ; sed, Dei benignitatem, » ostendens totum ex superna gratia factum esse, ad tremendum inducens. Ob jactantiæ enim occasionem timere debes. Quia enim benignus erga te fuit Dominus, ideo time. Neque enim immobilia tibi sunt bona illa, si ignave te geras ; ut nec illis

[1] Rom. XI, 20. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22.

mala, si mutati fuerint. « Nam et tu, inquit, nisi manseris in » fide, excideris? Illi autem si non manserint in incredulitate, inserentur[1]. » Neque enim Deus illos excidit, sed ipsi fracti sunt, et ceciderunt. At bene dixit, fracti sunt. Nunquam enim ita illos ejecit, etsi sæpe et multum peccaverint. Vides-ne quanta sit liberi arbitrii facultas? Quanta animi et voluntatis potentia? Nihil enim horum immobile est, nec bonum tuum, nec illius malum. Vides-ne quomodo et illum desperantem erexerit, et hunc fidentem represserit? Neque ergo tu severitatem audiens, desperes: neque tu bonitatem audiens, confidas. Ideo te severe amputavit, ut reverti desideres; ideo erga te bonitatem exhibuit, ut perseveres. Nec dixit, in fide, sed in bonitate; id est, si Dei benignitate digna feceris: neque enim fide tantum opus est. Vides-ne quomodo neque illos jacere permisit, neque hos altum sapere, imo et illos ad æmulationem provocavit; rursus per ea quæ dixit, Judæo tribuens ut in ejus staret loco, quemadmodum et iste locum illius præoccupaverat? Et eum quidem qui ex gentibus est, per Judæos et per ea quæ Judæis contigerunt terret, ne adversum Judæos efferantur; Judæum vero per ea quæ gentibus concessa sunt fiduciam habere jubet. Nam tu quoque, inquit, si ignave te geras, excideris; et Judæus etiamsi excisus sit, si diligenter se gerat inseretur; nam et tu quoque insertus fuisti. Ac prudenter admodum sermonem totum ad eum qui ex gentibus est convertit; uti semper facere solet, dum per firmiorum increpationem, infirmos corrigit. Hoc quoque facit in Epistolæ fine, cum de ciborum observatione loquitur; deinde non ex futuris modo, sed etiam ex præteritis idipsum astruit; id quod magis auditorem persuadet: utque ratiociniorum seriem invictam servet, primo ex potentia Dei demonstrationem ponit. Nam etiamsi

[1] Rom. XI, 23.

illi abscissi et projecti fuerint, aliique illorum locum occuparint, ne desperes : « Potest enim, inquit, Deus iterum » illos inserere [1]; » qui etiam ea, quæ supra spem sunt, efficit.

VI. Quod si rerum ordinem ac ratiociniorum seriem quæras; habes in te exemplum majoris potentiæ. « Nam » si tu, inquit, ex naturali excisus es oleastro, et præter » naturam insertus es in bonam olivam; quanto magis hi, » si secundum naturam inserantur in propriam olivam [2]? » Etenim si fides id quod præter naturam erat potuit, multo magis secundum naturam poterit. Et si hic a patribus suis naturalibus excisus, præter naturam ad Abraham accessit; multo magis tu quod tibi proprium est accipere poteris. Ipsius enim gentilis malum, secundum naturam est, utpote ex natura sua oleastri; bonum autem præter naturam; nam præter naturam in Abrahamo insertus est; contra vero, Judæe, bonum tibi secundum naturam adest. Non enim in alienam radicem, ut ethnicus, sed in propriam insereris, si regredi velis. Qua igitur venia dignus eris si cum ethnicus ea quæ præter naturam erant facere potuerit, tu quod secundum naturam est facere non valeas; sed illud quoque prodas? Deinde quia dixerat, « Præter natu» ram, » et, « Insertus es; » ne Judæum aliquid amplius habere putares, rursus hoc ipsum corrigit dicens ipsum quoque Judæum inseri. « Quanto magis hi, inquit, qui se» cundum naturam inserentur in propria oliva? » et rursus, « Potest Deus inserere illos. » Et antea dixerat, si non maneant in incredulitate, inserentur. Cum audis autem præter naturam et secundum naturam, ne putes illum de hac immobili natura loqui; sed his nominibus decorum, indecorum, seriemque rerum vult significare. Neque enim ex natura sunt bona vel mala; sed ex voluntate et ex arbitrio

[1] Rom. XI, 23. — [2] Ibid. 24.

tantum pendent. Perpende autem quam curet Paulus ne onerosus sit. Cum dixisset enim, « Et tu excideris, si non » permanseris in fide; et hi inserentur, si non permanse» rint in incredulitate; » relicto illo quod tristius erat, quod mansuetius est astruit atque in hoc desinit, magnam Judæis spem faciens, siquidem voluerint. Quapropter subjungit : « Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, » ut non sitis vobis ipsis sapientes[1]. » Mysterium hic, quod ignotum et arcanum est dicit, quod mirabile sit hac præter opinionem. Nam sicut alibi dicit : « Ecce mysterium » vobis dico, non omnes quidem dormiemus, sed omnes » immutabimur[2]. » Quid ergo est hoc mysterium? « Quod » cæcitas ex parte contigit in Israël[3]. » Hic rursus perstringit Judæum, dum videtur ethnicum reprimere. Illud porro significat, quod prius dixerat : quod nempe incredulitas non sit omnium, sed ex parte tantum, ut cum dicit : « Si » quis contristavit, me non contristavit, nisi ex parte, ne » vobis omnibus gravis sim[4] : » et, « Si vobis primum ex » parte fruitus fuero[5]. » Sic et hoc loco dicit, ut superius : « Non repulit Deus populum suum, quem præscivit[6]; » ac rursum, « Quid ergo? impegerunt ut caderent? absit[7]. » Idipsum hoc loco dicit, quod non tota gens avulsa sit, sed multi crediderint vel credituri sint. Deinde quia magnum quidpiam promiserat, testem adducit Prophetam sic loquentem. Nam quod cæcitas evenerit, non testimonio probat, id enim palam omnibus erat, quod autem credituri et servandi essent, id Esaïam inducit clamantem ac dicentem : « Veniet ex Sion qui eripiat et avertat impieta» tem a Jacob[8]. » Deinde salutis insigne ponens, ne quis hæc ad prisca trahat et referat, ait : « Et hoc illis a me » testamentum, cum abstulero peccata eorum[9]. » Non cum

[1] Rom. XI, 25. — [2] 1 Cor. XV, 51, 52. — [3] Rom. XI, 25. — [4] 2 Cor. II, 5. — [5] Rom. XV, 24. — [6] Id. XI, 2. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 26. — [9] Ibid. 27.

circumcisi fuerint, non cum sacrificaverint, non cum legalia fecerint, sed cum peccatorum remissionem consecuti fuerint. Si igitur hoc promissum fuit, necdum illis advenit, neque per baptismum remissionem consecuti sunt, id tamen omnino futurum est : quapropter adjicit : « Sine » pœnitentia enim sunt dona et vocatio Dei[1]. » Neque per eam rem tantum illos consolatur, sed etiam per id quod jam contigerat et quod ex consequentia factum est, quod ut præcipuum ponit his verbis : « Secundum Evangelium » quidem inimici propter vos, secundum electionem autem » dilecti propter patres[2]. » Ne ethnicus infletur dicens : « Ego sto ; » ne mihi dicas, quid fieri possit, sed quid factum sit, hinc quoque illum reprimit dicens : « Secundum » Evangelium inimici propter vos. » Quia enim vos vocati estis, contentiosiores illi facti sunt.

VII. Attamen Deus non ideo abscidit vocationem ; sed expectat omnes ex gentibus, qui credituri sunt, ut ingrediantur, et tunc illi quoque venient. Deinde aliam quoque gratiam largitur illis dicens : « Secundum electionem au» tem dilecti propter patres. » Et quid hoc est? Ubi inimici sunt, ibi supplicium ; ubi autem dilecti, nihil ipsis prodest majorum virtus, nisi credant. Attamen, ut dixi, non finem facit ipsos consolandi, ut attrahat. Quapropter aliunde id quod dictum est astruens, ait : « Sicut enim et » vos aliquando non credidistis Deo, nunc autem miseri» cordiam consecuti estis propter incredulitatem eorum. » Ita et isti nunc non crediderunt, quod vos misericordiam » consecuti sitis, ut et ipsi misericordiam consequantur. » Conclusit enim Deus omnes in incredulitate, ut omnium » misereatur[3]. » Hic ostendit ethnicos prius vocatos fuisse ; deinde quia abnuerunt, Judæos electos esse, et vicissim idipsum postea contigisse. Quia enim Judæi credere no-

[1] Rom. XI, 29. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 30-32.

luerunt, rursus inductæ sunt gentes. At non hic gradum sistit, neque ad illos ejiciendos omnino vertitur; sed ad misericordiam rursum pronus est. Vide quantum ethnicis tribuat, nempe tantum, qantum Judæis antea dederat. Quia enim vos olim ethnici non obtemperastis, inquit, accesserunt Judæi. Rursus quia hi non crediderunt, vos accessistis : neque tamen ad finem usque peribunt. Conclusit enim Deus omnes in incredulitatem, id est, coarguit et ostendit incredulos esse ; non ut increduli manerent, sed ut hos per illorum, illos per horum contentionem servaret. Perpende autem : vos non credidistis, et hi servati sunt, rursus hi non crediderunt, et vos servati estis : neque tamen ita servati estis, ut denuo exeatis, quemadmodum Judæi ; sed ut manendo, illos per æmulationem attrahatis. « O altitudo divitiarum et sapientiæ et scientiæ » Dei ! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus[1] ! » Hic ad prisca tempora reversus, et illam olim œconomiam Dei contemplatus ex quo mundus conditus est, usque ad præsens tempus : et secum reputans quam varie illa dispensaverit, obstupuit et clamavit, auditoribus fidem faciens eventura omnino esse quæ dixerat. Neque enim obstupuisset et clamasset, nisi hoc omnino futurum esset. Et quidem quod altitudo sit, novit ; quanta vero illa sit non novit : nam admirantis est dictum illud, quod totum nesciat. In admirationem et stuporem ob tantam Dei bonitatem raptus, quantum potuit duobus nominibus eximiis illam prædicavit, nempe divitiarum et altitudinis. Et obstupefactus est, quod hæc et voluerit et potuerit, ac contraria per contraria curaverit : « Quam incomprehensibilia sunt judicia » ejus ! » Non modo enim comprehendi non possunt, sed neque explorari : « Et investigabiles viæ ejus ! » Id est, œconomiæ. Hæ quippe non solum cognosci nequeunt, sed

[1] Rom. xi, 33.

nec perquiri. Neque enim ego, inquit, omnia inveni, sed modicam partem, non totum. Solus namque ipse clare novit ea quæ ipsius sunt : ideo addidit : « Quis enim cog-» novit mentem Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? » Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei[1] ?» Id est, cum tam sapiens sit, non ab alio sapiens est : sed ipse est fons bonorum. Et qui tanta fecit ac largitus est nobis, non ab alio mutuatus dedit ; sed de suo effudit : nec mutuum debet alicui, quasi ab illo acceperit : sed ipse semper beneficiorum primus auctor est. Illæ namque veræ sunt divitiæ, redundare et altero opus non habere : « Quoniam ex ipso, » et per ipsum et in ipso sunt omnia[2]. » Ipse invenit, ipse fecit, ipse conservat : nam dives est, nec opus habet ut ab aliquo accipiat ; sapiens est, ac nullius egens consilio. Quid dico consilio? Nemo potest quæ illius sunt cognoscere, nisi ipse solus et dives et sapiens. Multis siquidem divitiis instructus est, qui ethnicos ita divites reddidit; multa sapientia, ut eos qui Judæis longe inferiores erant, Judæorum doctores constituerit. Deinde postquam obstupuerat, gratiarum actionem refert dicens : « Ipsi gloria in » sæcula. Amen[3] : » Quando enim magnum quidpiam et arcanum dicit mirabundus in gloriam Dei desinit. Hoc et de Filio loquens facit. Nam tunc admiratus illud ipsum quod hic profert : « Ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. » Amen. »

VIII. Hunc et nos imitemur, et ubique Deum glorificemus per vitam probe institutam, nec majorum virtutibus confidamus, Judæorum exemplo commoniti. Neque enim est, non est, inquam, apud Christianos talis cognatio, sed affinitas quæ per Spiritum est. Ita enim vel Scytha Abrahæ filius efficitur, et ipsius filius a Scythæ moribus alienior

[1] Rom. XI, 34, 35. — [2] Ibid. 36. — [3] Ibid. — [4] Id. IX, 5.

est. Ne igitur patrum recte factis confidamus. Sed si mirabilem habeas parentem, ne putes id tibi esse ad salutem satis, aut ad honorem et gloriam, nisi moribus ipsi cognatus fueris. Quemadmodum etsi patrem habeas improbum, ne putes te ideo damnandum, aut deturpandum, si tua recte componas. Quid enim gentilibus ignominiosius? Attamen illi per fidem cito Sanctorum cognati sunt effecti. Quid Judæis erat Deo familiarius? Verum illi ob incredulitatem alieni facti sunt. Illa enim cognatio naturæ est ac necessitatis, secundum quam omnes cognati sumus. Ab Adamo quippe omnes progeniti sumus. Neque alius alio plus cognationis habet, sive ad Adamum sive ad Noë spectes, sive ad terram omnium matrem. Cognatio autem illa coronis digna, ea est quæ nos distinguit ab improbis. Non enim possunt hic omnes esse cognati, sed qui moribus sunt similes; neque fratres vocamus eos qui ex eodem quo nos utero prodierunt; sed eos qui eumdem exhibent zelum. Illo modo filios Dei vocat Christus, eodemque filios diaboli, sic filios incredulitatis, filios gehennæ, filios perditionis. Sic Pauli Timotheus filius erat ex virtute, ac genuinus filius appellabatur: filii vero sororis ejus ne nomen quidem novimus. Quanquam ille secundum naturam cognatus ejus erat; sed nihil hinc utilitatis. Qui vero ab ipso et natura et patria disjunctus erat ex Lystris civitate[1]; ipsi tamen omnibus propinquior factus est. Nos ergo quoque Sanctorum filii simus; imo Dei filii. Nam quod possimus filii Dei effici audi quomodo dicat: « Estote ergo perfecti, » ut Pater vester, qui est in cœlis[2]. » Ideo Patrem illum precantes vocamus, nec modo gratiam, sed etiam virtutem commemoramus, ne quid indignum tali cognatione faciamus. Et quomodo, inquies, potest quis esse filius Dei? Si omnibus fuerit affectibus vacuus; si mansuetum se exhi-

[1] Act. XVI, 1. — [2] Matth. V, 48.

beat erga eos qui sibi contumeliam vel injuriam inferunt. Nam et Pater tuus talis est erga eos qui se blasphemia impetunt. Ideo cum plura sæpe dixerit, nusquam tamen ait, ut sitis similes Patri vestro nisi cum dicit : « Orate pro » molestiam inferentibus : bene facite iis qui vos oderunt[3] ; » tunc illud etiam præmii adjungit. Nihil enim ita nos Deo propinquos et similes efficit, ut hoc præclarum opus. Ideo Paulus cum dicit : « Estote imitatores Dei[1] ; » hoc ipso modo tales esse jubet. Omnibus certe bonis operibus egemus ; maxime vero humanitate et mansuetudine, quoniam nos ipsi multa egemus humanitate. Nam in multis quotidie peccamus ; ideoque multa egemus misericordia. Plus autem aut minus, non ex doni mensura penditur; sed ex facultate largientium. Ne igitur vel dives altum sapiat, vel pauper animo dejiciatur, quod pauca eroget. Sæpe namque hic plus quam ille dedit. Non oportet ergo se miserum existimare propter paupertatem : id enim faciliorem nobis reddit eleemosynam. Nam qui multa possidet, et arrogantia et plurimum concupiscentia detinetur : qui vero pauca habet, ab hac utraque liber est tyrannide, ideoque plures habet bene faciendi occasiones. Etenim hic facile in carcerem se confert, et ægrotos visitat, potumque aquæ frigidæ dat. Dives vero nihil eorum suscipiet, divitiis nempe suis inflatus. Ne itaque animo concidas ob paupertatem : nam tibi commercium cum regno cœlorum facilius reddit paupertas. Quod si nihil habeas, sed condolentem tantum animam : hujus quoque rei tibi merces reponetur. Ideo jussit Paulus flere cum flentibus[1], et cum vinctis simul vinctos esse. Neque enim flentibus tantum quamdam consolationem affert, si multos condolentes habeat ; sed etiam aliis qui in calamitate versantur. Etenim nonnunquam accidit ut consolationis sermo plus laborantem recreet,

[1] Matth. v, 45. — [2] Ephes. v, 1. — [3] Rom. xii, 15.

quam pecuniæ. Ideo enim Deus pecunias jussit egenis largiri, non modo ut illorum paupertati subveniret, sed ut etiam nos doceret proximi malis condolendum esse. Ideoque qui pecunias amat odiosus est, non modo quia egenos despicit; sed quia ipse ad crudelitatem et multam inhumanitatem instituitur: ut et is qui pauperum causa pecunias contemnit, ideo amabilis est, quia misericors est et humanus. Certe Christus cum beatos prædicat misericordes, non eos qui pecuniam erogant tantum; sed etiam eos qui ex animi proposito hoc faciunt, laudat. Hoc ergo animi propositum paratum habeamus ad misericordiam, et omnia sequentur bona. Nam qui benigno et misericordi animo præditus est, si pecunias habeat, largietur illas; si quem in calamitate viderit, flebit lugebitque; si injuste læso occurrerit, ipsi patrocinabitur; si injuria affectum viderit, manum porriget. Cum enim bonorum thesaurum habeat, humanum et misericordem animum, omnia hinc effundet pro fratribus, et omnibus fruetur a Deo repositis præmiis. Ut ergo hæc nos etiam assequamur, ante omnia animum nobis mansuetum paremus. Sic enim et hic positi mille operabimur bona, et futuris fruemur coronis. Quas utinam omnes assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

CAPUT XII.

Obsecro itaque vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum[1].

I. Postquam multa de Dei benignitate disseruerat[2], ostenderatque ejus ineffabilem providentiam, inenarrabilemque benignitatem, quam nemo scrutari queat; illam ipsam deinde profert, quo beneficio affectis suadeat, ut tanto dono dignum exhibeant vitæ institutum. Et cum tantus talisque sit, non recusat illos obsecrare. Idque non super iis, quibus ille frui posset, sed super iis quæ ad ipsorum lucrum cederent. Ecquid miraris si ipse non recuset obsecrare, quando miserationes Dei proponit? Quia enim, inquit, innumera vobis bona a miserationibus Dei procedunt, ipsas revereamini, ipsas adite humiliter: nam ipsæ supplicationem parant, ut ne quid illis indignum faciatis. Per illas igitur ipsas, inquit, obsecro, per quas salutem nacti estis. Quemadmodum si quis eum qui magna accepit beneficia pudore suffundere velit, illum ipsum qui beneficia contulit supplicem inducat. Et quid, quæso, obsecras? « Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. » Cum enim hostiam dixisset; ne quis

[1] Rom. XII, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 146, et tom. XII, p. 426-432.

putaret jubere ipsum corpora occidi, statim subjunxit, viventem. Deinde distinguens illam a judaïca, dicit: « Sanc» tam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. » Illa enim judaïca corporalis erat, nec multum placebat. « Quis enim hæc requisivit de manibus vestris[1], » inquit? Sæpeque alibi hujusmodi hostias repellit. At non hanc, imo illa priore data, hanc requirebat. Ideo dicebat: « Sa» crificium laudis honorificabit me[2]; » ac rursum, « Lau» dabo nomen Dei mei cum cantico: et placebit Deo plus » quam vitulus novellus, cornua producens et ungulas[3]. » Alibi quoque hostiam illam abjicit et ait: « Numquid man» ducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum po» tabo? » additque, « Immola Deo sacrificium laudis, et » redde Altissimo vota tua[4]. » Ita et Paulus hic jubet: « Exhi» bete corpora vestra hostiam viventem. » Et quomodo, inquies, corpus sacrificium fieri possit? Nihil mali oculus respiciat, et factus est sacrificium. Nihil lingua turpe loquatur, et facta est oblatio. Nihil manus iniquum faciat, et facta est holocaustum. Imovero hæc non sufficiunt, sed etiam ut bona opera edamus opus est, ut manus quidem eleemosynam eroget, os injuria afficientibus benedicat, auditus divinis assidue concionibus operam det. Hostia enim nihil habet immundum, hostia est primitiæ aliorum. Et nos itaque manus, pedes, os et alia omnia ut primitias offeramus Deo. Talis hostia Deo placet, ut Judæorum hostia immunda erat. « Sacrificia enim eorum, » inquit, panis sunt luctus ipsis[5]. » Sed hostia nostra non item. Illa quod immolatum erat mortuum exhibebat; hæc quod immolatum est, vivens efficit. Cum enim mortificaverimus membra nostra, tunc vivere poterimus. Nova quippe est hæc sacrificii lex. Quamobrem inexpectatus

[1] Isaï. I, 2. — [2] Psal. XLIX, 23. — [3] Id. XXXIX, 32. — [4] Id. XLIX, 13. — [5] Osee. IX, 4.

est ignis modus. Neque enim opus habet signis, nec subjecta materia : sed in se ipso ignis noster vivit, nec sacram victimam comburit, sed magis ipsam vivificat. Hanc jam olim Deus victimam quærebat. Quamobrem dicebat Propheta, « Sacrificium Deo spiritus contritus[1]. » Hanc etiam tres pueri offerebant dicentes : « Non est princeps, neque » Propheta, neque locus ad quærendam et impetrandam » misericordiam, sed in animo contrito, et spiritu humiliato » suscipiamur[2]. » Perpende autem quomodo qualibet dictione cum magna accuratione utatur. Non enim dicit : «Facite corpora vestra hostiam ; » sed, « Exhibete : » ac si diceret : « Nihil commune deinceps vobis sit cum ipsis, aliis ipsa dedistis. Nam qui equos bellicosos aliis tradunt, nihil commune deinceps in illis habent. » Et tu itaque membra tua eduxisti ad bellum quod contra diabolum est, ad terribilem aciem : ne retrahas illa ad propria ministeria. Aliud item ex hoc ostendit, quod oporteat illa probata et accepta reddere, si velimus illa proferre. Neque enim cuipiam terrenorum hominum illa sistimus, sed regi universorum Deo; non ut prælientur tantum, sed ut ipsum regem sessorem habeant. Neque enim recusat ille membris insidere nostris, imo hoc summe expetit. Et quod rex ipse, qui conservus noster est, admittere noluerit, hoc Angelorum Dominus eligit. Quoniam igitur sistenda sunt illi, et hæc hostia est, omnem ab illis maculam aufer. Nam si maculam habeat, non ultra hostia fuerit. Neque enim oculus qui meretricia respicit, potest immolari, nec manus offerri, quæ rapinæ et avaritiæ dat operam, nec pedes qui claudicant, et ad theatra ascendunt, nec venter qui deliciis servit, voluptatumque concupiscentiam incendit, nec cor iram vel amorem meretricium fovens, nec lingua turpia loquens.

[1] Psal. L, 19. — [2] Dan. III, 38.

II. Ideo oportet undique despicere, ne corpus nostrum maculosum sit. Si enim ii qui veteres illas hostias offerebant, jubebantur omnia circumspicere, nec quod esset succisis auribus, cauda mutila, scabiosum, aut impetiginem habens, offerre permittebantur; multo magis nos qui non irrationabiles oves, sed nos ipsos offerimus, majore accuratione uti oportet atque undique puros esse, ut possimus secundum Paulum dicere: «Ego enim jam delibor, et »tempus resolutionis meæ instat[1].» Etenim hostia omni purior erat; ideo libamen se ipsum vocabat. Erit autem hoc, si auferamus veterem hominem, si mortificemus membra, quæ sunt super terram, si mundum nobis ipsis crucifigamus. Sic ne gladio, nec ara, nec igne opus habebimus; imo potius his omnibus egebimus, sed non manufactis; sed desursum nobis omnia venient; ignis aderit supernus, gladius, ara nobis erit latitudo cœlestis. Si enim Elia sensibilem hostiam offerente, flamma superne demissa omnia consumpsit, aquam, ligna et lapides; multo magis pro te hoc fiet. Si quid vero fluxum et sæculare habueris, et cum recta voluntate sacrificium offeras, descendens spiritualis ignis sæculare illud absumet, et oblationem totam perficiet. Quid vero est rationabilis cultus? Spirituale ministerium, vita secundum Christum. Sicut igitur qui in domo Dei ministrat et sacrificat, quisquis tandem sit, tunc reprimitur et honorabilior efficitur; sic et nos per totam viam affectos esse oportet, ut Deo ministrantes et sacrificia offerentes. Hoc autem erit si per singulos dies offeras illi sacrificia et tui corporis sacerdos sis, ejusque quæ secundum mentem est virtutis: exempli causa, cum castitatem obtuleris, cum eleemosynam, cum mansuetudinem et injuriarum oblivionem. Hæc cum facis, rationabilem cultum offers; id est, qui nihil habeat corpo-

[1] 2 Tit. IV, 6.

reum, nihil crassum, nihil sensibile. Cum igitur auditoris mentem per hæc nomina erexisset, et unumquemque per suam carnem ac per institutum vitæ sacerdotem esse declarasset, modum etiam dicit secundum quem omnia possunt recte agi. Quis ille modus est? « Nolite conformari, » inquit, huic sæculo, sed transformamini per renovatio» nem mentis vestræ[1]. » Etenim hujus sæculi figura humi repens est, vilis et temporanea, nihil habet sublime, nihil perpetuum, nihil rectum; sed omnia perversa. Si itaque recte vis incedere, ne formes te ipsum secundum figuram hujus vitæ. Nihil enim in ipso manet, et perseverat. Ideo figuram appellat. Et alibi rursum: « Præterit enim figura » hujus mundi[2]. » Nihil enim habet stabile aut fixum; sed omnia temporanea: unde huic sæculo dixit, his verbis fluxum esse declarans; per figuram indicans subsistentia carere. Nam si divitias dixeris, si gloriam, si corporis formam, si voluptatem, si quidvis aliud quod videatur magnumesse, figura tantum est, non rei veritas, demonstratio et larva, non manens substantia. Sed tu ne conformeris huic, sed potius te transforma, inquit, per renovationem mentis. Non dixit: « Te transfigura, » sed, « Te transforma, » ostendens id, quod mundi est, figuram esse; id autem quod virtutis est, non figuram, sed formam quamdam esse veram, quæ naturalem habeat pulchritudinem, quæ non opus habeat externo illo fuco et figura, quæ simul atque comparent dispereunt. Nam hæc omnia prius quam appareant dissolvuntur. Si ergo figuram abjeceris, cito ad formam venies. Nihil enim nequitia infirmius, nihil ita facile veterascit. Deinde quia homines cum essent, consequens erat illos quotidie peccare, auditorem consolatur dicens, quotidie te ipsum renova. Id quod in domibus facimus, vetustate laborantes ipsas quotidie restaurantes; hoc etiam

[1] Rom. XII, 2. — [2] 1 Cor. VII, 31.

in te ipso facito. Peccasti hodie, animam tuam inveterasti; ne desperes, neque concidas; sed per pœnitentiam illam renova, per lacrymas, per confessionem, per bona opera; neque unquam hoc facere desinas. Et quomodo hoc facere poterimus? « Si probetis vos ea quæ potiora sunt · quæ sit » voluntas Dei bona, bene placens et perfecta[1]. » Aut hoc dicit : Renovamini, ut discatis quæ potiora sunt et voluntatem Dei; aut, sic potestis renovari, si discatis quæ potiora sunt, et quid velit Deus. Si enim hoc videris, et rerum naturam edidiceris, omnem jam ad virtutem viam reperisti. Ecquis ignorat, inquies, quæ utilia sunt, et quæ sit voluntas Dei? Qui ad res præsentes inhiant, qui divitias expetendas esse putant et paupertatem despiciunt, qui principatus sectantur, qui ad externam gloriam anhelant, qui se magnos quospiam esse putant, si splendidas domos excitaverint, et magnifica sepulcra comparaverint, si mancipiorum greges habeant, magnumque circumferant eunuchorum agmen. Hi et quæ sibi utilia sint, et quæ sit voluntas Dei ignorant : hæc enim ambo unum sunt.

III. Etenim quæ nobis utilia sunt, Deus vult, et quæ vult Deus, nobis utilia sunt. Quænam sunt ea quæ Deus vult? Ut in paupertate vivamus, in humilitate, in contemptu gloriæ, in temperantia, non in deliciis; in ærumnis, non in quiete; in luctu, non in dissolutione et risu, in aliisque omnibus, quæ ipse præcepit. Verum multi hæc ut malum omen aversantur, nedum putent utilia esse, et Dei voluntatem. Ideoque nunquam ad suscipiendos pro virtute labores prope accedere poterunt. Qui enim ne sciunt quidem quid sit virtus; sed vice illius ipsam nequitiam in admiratione habent, et qui pro casta muliere meretricem secum concludunt, quandonam poterunt a præsenti sæculo abscedere? Idcirco ante alia omnia opus est ut rerum judicium

[1] Rom. XII, 2.

habeamus rectum atque distinctum: atque etiamsi virtutem non sectemur, laudemus tamen illam; etiamsi vero nequitiam non fugiamus, improbemus tamen, calculosque interea incorruptos servemus. Sic enim ulterius postea procedentes, ipsa opera suscipere poterimus. Propterea præcipit Paulus ut renovemur, ut probetis, inquit, vos quæ sit voluntas Dei. Hic vero mihi etiam Judæos perstringere videtur, qui legi adhærebant: siquidem voluntas Dei etiam erat illa vetus vitæ ratio, at non præcipua, sed propter illorum infirmitatem concessa. Quod autem perfectum et Deo placitum est, novum illud est vitæ institutum. Nam cum rationabilem cultum dixit, ut illum a veteri cultu distingueret ita vocavit. « Dico enim per gratiam quæ data est » mihi, omni versanti inter vos, ut ne altius sapiat, quam » oporteat sapere; sed ita sapiat ut par est sapere, ut uni- » cuique Deus partitus est mensuram fidei[1]. » Supra dixerat: « Per miserationes Dei obsecro vos; » hic quoque dicit, per gratiam. Vide doctoris humilitatem, vide demissum animum. Nusquam se fide dignum esse dicit, in tali hortatu et consilio; sed modo misericordiam Dei, modo gratiam advocat ad fidem faciendam. Non meus est sermo, inquit, sed Dei est. Neque dixit: « Dico vobis per sapientiam Dei, nec dico vobis per legem positam a Deo; sed dico vobis per gratiam: » frequenter beneficia commemorans, ut gratiores reddat, et ut ostendat hinc debere illos dictis obsequi. « Unicuique versanti inter vos. » Non illi vel illi tantum; sed principi, subdito, servo, libero, idiotæ et sapienti, mulieri ac viro, juveni et seni: communis enim hæc lex est, quia et dominica. Ita sermonem non onerosum reddit, omnibus doctrinam proponens, etiam iis qui sunt innoxii, ut qui noxii sunt correctionem illam facilius excipiant. Et quid, quæso, dicis? « Ne quis altius sapiat,

[1] Rom. XII, 3.

» quam oporteat sapere. » Matrem bonorum hic inducit, humilitatem, præceptorem suum imitatus. Quemadmodum enim ille conscenso monte, moralem sermonem habiturus, hinc orsus est, et hæc fundamenta posuit dicens: « Beati pauperes spiritu[1]; » sic et Paulus nunc a dogmaticis ad moralem orationem transiens, universim quidem virtutem docuit, mirabilem hostiam a nobis expetens; cum autem illam per partes descripturus esset, quasi a capite, ab humilitate orditur, et ait: « Non altius » sapiat, quam oporteat sapere, hæc est enim voluntas Dei; » sed sapiat ad sobrietatem; » id est, prudentiam accepimus, non ut illa ad arrogantiam utamur, sed ut ad temperantiam; nec dixit, « Ad humilitatem, » sed, « Ad temperan» tiam. » Temperantiam autem hic dicit, non eam quæ lasciviæ et lubricitati opponitur virtutem, sed vigilantiam et sensum bonum. Nam et hoc temperantia dicitur, eo quod sanam et temperatam mentem contineat. Ostendens igitur eum, qui moderatus non sit, non posse temperantem esse; id est, stare sanum; sed desipere et insanire, ac demente quovis magis furere, temperantiam vocavit humilitatem. « Quemadmodum unicuique mensuram fidei partitus est » Deus. » Quia enim collata dona multos in arrogantiam extulerant et apud istos et apud Corinthios, vide quomodo morbi causam palam faciat, et paulatim detrahat. Cum dixisset enim oportere sapere, ut par est sapere, subjunxit, « Ut unicuique mensuram fidei partitus est Deus, » fidem hic donum vocans. Cum dixit autem « Partitus est, » eum qui minus acceperat consolatus est, eumque qui plus acceperat, depressit. Si enim Deus partitus est, nec tuum hoc munus, cur altum sapis?

IV. Si quis vero dicat hic fidem non vocari donum seu charisma, hoc rursum magis ostendit ipsum arrogantes

[1] Matth. v, 3.

deprimere. Nam si doni causa sit fides, per quam miracula patrantur, et si hoc a Deo est, undenam altum sapis? Nam nisi venisset, nec incarnatus fuisset, quæ ad fidem spectant non invaluissent. Itaque hinc omnia bona initium habent. Si autem ipse det, novit certe quo pacto distribuat. Omnes enim ipse fecit, omniumque pariter curam gerit. Ac quemadmodum quod dederit, id ex benignitate factum est, ita et quod tantum dederit. Non enim qui in summa tota bonitatem suam demonstravit, illa scilicet dona largiendo, in mensura te proditurus erat. Si enim te inhonorare voluisset, ne principium quidem illorum dedisset. Si porro te servare et honorare studuit; ideo namque venit, et tot bona distribuit; cur turbaris ac tumultuaris, atque prudentia tua ad stultitiam abuteris, magis te dehonestans, quam is qui ex natura sua stultus est? Nam ex natura stultum esse, non culpa est; ex nimia vero prudentia stultum fieri, id venia caret, et majus affert supplicium. Tales sunt ii qui in sapientia sua altum sapiunt, et in extremam incidunt arrogantiam. Nihil enim ita stultum reddit ut arrogantia. Idcirco Propheta sic barbarum vocabat: « Stul» tus autem stulta loquetur [1]. » Ut autem ex ejus verbis ipsius stultitiam ediscas, audi quid dicat. « Supra astra » cœli ponam thronum meum, et ero similis Altissimo. » Comprehendam manu mea orbem ut nidum, et ut ova » derelicta auferam [2]. » His itaque verbis quid stultius fuerit? singula porro jactantiæ verba hoc sibi opprobrium attrahunt. Si verba singula stultorum in medium adducam dignoscere non poteris, verba-ne arrogantis sint an insipientis; ita unum idemque hoc vitium est. Etenim alius quoque barbarus ait: « Ego sum Deus, et non homo; » aliusque: « Num poterit Deus servare vos aut eripere de » manibus meis [3]? » Et Ægyptius, « Non novi Dominum, et

[1] Isaï. xxxii, 6. — [2] Id. x, 54, et xiv, 14. — [3] Dan. iii, 15.

» Israëlem non dimittam [1]. » Insipiensque apud Prophetam talis est, dum dicit in corde suo, « Non est Deus [2]. » Caïn autem : « Num custos fratris mei sum ego [3] ? » An possis cognoscere arrogantium-ne, an stultorum sint verba ? Arrogantia enim a moderatione, et a mente deflectens ; ideo amentia dicitur ; et stultos et arrogantes efficit. « Et si » principium sapientiæ sit timor Domini [4] ; » initium ergo stultitiæ erit non nosse Dominum. Si igitur cognoscere est sapientia ; non cognoscere, stultitia ; et si non cognoscere ex superbia oritur ; initium enim superbiæ est non cognoscere Dominum : ergo superbia, extrema est insipientia. Talis erat et Nabal, ac si non erga Deum, at erga hominem ex arrogantia stultus effectus. At postremo ex timore mortuus est. Cum enim quis ex mensura prudentiæ excidit, et timidus simul et audax redditur, animo scilicet jam infirmante. Quemadmodum enim corpus cum temperatam humorum mensuram amittit, morbis omnibus est obnoxius ; sic et anima cum magnanimitatem simul et humilitatem amiserit, habitum quemdam accipiens, infirma, timida simul et audax atque insipiens evadit, atque se ipsam deinceps ignorabit. Qui vero se ipsum ignorat, quomodo illa quæ supra se sunt cognoscet? Sicut enim is, qui phrenesi detentus est, cum se ipsum ignoret, neque ea quæ ante pedes ejus sunt noverit ; et oculus cum excæcatus fuerit, cætera membra obscurat : sic et in arrogantia contingit. Ideo arrogantes furentibus, et iis, qui ex natura sua stulti sunt, miseriores sunt. Nam perinde atque illi risum movent, perinde atque illi injucundi, et amentes sunt, sed non perinde atque illi miserationem commovent, insaniuntque tamen ut illi, nec veniam impetrant ut illi ; sed odio habentur ; et cum utrorumque vitia habeant, venia tamen utrorumque privantur ; dum non

[1] Exod. v, 2. — [2] Psal. xiv, 1. — [3] Gen. iv, 9. — [4] Prov. ix, 10.

ex verbis tantum, sed etiam ex habitu ridiculi sunt. Quid igitur, quæso, cervicem erigis? Quid extremis pedum unguibus incedis? Quid supercilia extollis? Quid pectus inflas? Capillum non potes vel album vel nigrum facere, et, ac si omnibus imperares, et quasi in aëre incedis? Forsan optares tibi pennas innasci, ut ne super terram incederes: forsan et prodigium esse cupis. Jamvero annon te prodigium effecisti, dum, homo cum sis, volare tentas? Fortasse vero mente volas et undique accensus es. Quî te vocabo, ut arrogantiam tuam dejiciam? An te cinerem dicam, pulverem, fumum, lutum? Vilitatem quidem dixi, necdum tamen imaginem quam volebam attigi. Nam et inflammationem et vacuitatem simul totam illorum depingere volo. Quam ergo imaginem reperiamus iis congruentem? Videntur mihi incensæ stuppæ similes esse. Nam stuppa videtur post immissam flammam inflari et extendi: si vero leviter manu tangatur, tota decidit, et cinere vilior apparet. Tales sunt illorum animæ. Vanam enim illorum inflationem, vel levis contactus dejicere tollereque poterit. Arrogantem enim necesse est omnino infirmum esse: altitudo enim illa nullo modo firma est; sed veluti bullæ aquarum facile rumpuntur; ita et hi facile pereunt. Si vero non credas, da mihi audacem talem et arrogantem, et videbis illum vel ex leviori casu decussum facilius, quam is qui ruit in terram. Quemadmodum enim flamma illa, quæ ex virgultis oritur statim atque accensa fuit, in cinerem vertitur; solida vero ligna, nec facile incenduntur, et multo tempore flammam servant; sic et animæ firmiores, et perseverantiores, non facile incenduntur vel extinguuntur. Hi vero hoc utrumque in uno temporis momento patiuntur. Hæc cum sciamus, humilitatem exerceamus: nihil enim illa potentius; est enim et petra fortior et adamante firmior, et in majori nos securitate collocat, quam turres

et urbes, et muri omnibus diaboli machinis altior; cum contra arrogantia quibuslibet nos captu faciles reddat, quæ bulla aquæ qualibet, ut dixi, facilius rumpitur, et araneæ tela citius scinditur, et fumo velocius solvitur. Ut igitur in solida petra incedamus, illa relicta, hanc diligamus. Sic enim et in præsenti sæculo requiem inveniemus, et in futuro omnibus fruemur bonis, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium et honor, unaque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXI.

CAPUT XII.

Sicut enim in uno corpore membra multa habemus, membra autem omnia non eumdem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem, alter alterius membra [1].

I. Rursus eodem utitur exemplo [2], quo ad Corinthios usus est [3], hoc ipsum reprimens vitium. Etenim magna est hujus pharmaci vis, hujusque exempli virtus multum valet ad emendandum arrogantiæ morbum. Cur, inquit, tu altum sapis? et cur alius se ipsum vilipendit? Annon omnes unum corpus sumus, et magni et parvi? Cum igitur secundum caput unum simus, et alter alterius membra, cur ex arrogantia te separas? Cur erubescis de fratre? sicut enim ille membrum tuum est, sic et tu illius, multaque in hoc

[1] Rom. XII, 4, 5. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 147, et tom. XVII, p. 49-55. — [3] I Cor. XII, 12.

est honoris æqualitas. Duo siquidem adhibet, quæ possint eorum arrogantiam dejicere; et quod alii aliorum membra simus, non tantum is qui minor est majoris; sed etiam is qui major est minoris, et quia omnes unum corpus sumus. Imo et tria posuit : nam donum unum omnibus datum esse ostendit. Ne igitur altum sapias; etenim tibi a Deo datum est quod tu accepisti, nec tu invenisti. Ideo autem cum de donis seu charismatibus ageret, non dixit, ille majus, hic minus accepit; sed quid? diversum. Habentes enim, inquit, dona, non majora et minora, sed diversa. Quid enim si non eadem tibi commissa sunt, sed corpus idem est? et a dono incipiens, in bonum opus desinit. Cum dixisset enim prophetiam et ministerium, et similia, in eleemosynam et curam et patrocinium desinit. Quia enim verisimile erat quosdam virtute quidem præditos esse, sed prophetiam non habere, ostendit hoc donum multo majus illo esse, ut ostendit in Epistola ad Corinthios; tantoque majus, quod hoc quidem mercedem habeat, illud vero mercede careat : totum et donum et gratia est, ideo ait : « Habentes autem dona secundum gratiam, quæ data est » nobis, diversa, sive prophetiam secundum rationem fi» dei [1]. » Quia enim sufficienter illos consolatus est, vult etiam acuere, et studiosiores reddere, ostendens ipsos occasiones præbere vel majora vel minora accipiendi. Dicit autem illud a Deo datum esse; ut cum ait : « Ut unicuique » Deus partitus est mensuram fidei : » et rursus, « Secun» dum gratiam quæ data est nobis; » ut superbos reprimeret. Dicit autem initia ab illis poni, ut ignavos incitet. Quod etiam in Epistola ad Corinthios facit, hoc utrumque movens. Cum enim dicit : « Æmulamini charismata [2], » ostendit ipsos causam esse differentiæ donorum. Cum vero dicit : « Hæc autem omnia operatur unus et idem Spiritus,

[1] Rom. XII, 6. — [2] 1 Cor. XII, 31.

» dividens singulis prout vult [1], » illud probat, non oportere eos efferri, qui acceperunt, undique morbum illorum curans : quod etiam hic facit ; ac rursus lapsos excitans, dicit : « Sive prophetiam, secundum rationem fidei. » Etiamsi enim gratia sit, at non temere effunditur ; sed mensuram a recipientibus accipiens, tantumdem fluit, quantum viderit vas fidei sibi oblatum. « Sive ministerium » in ministrando [2]. » Hic rem universalem ponit : nam apostolatus, ministerium dicitur : et omne bonum opus spirituale est ministerium. Est quoque et privatæ œconomiæ nomen. Hic porro universaliter ponitur. « Sive qui » docet, in doctrina [3]. » Vide quomodo indiscriminatim illa ponat, quod parvum est primum, et quod magnum est postea, ostendens : hoc rursum docens ut neque inflentur, neque superbiant. « Sive qui exhortatur in exhortando [4]. » Hoc etiam doctrinæ genus est. « Si enim in vobis est ex» hortationis sermo, inquit, ad populum dicite [5]. » Deinde ostendens, non admodum utile esse virtutem amplecti, nisi cum debita lege hoc fiat, adjicit : « Qui tribuit, in sim» plicitate [6]. » Non enim satis est dare : sed id oportet largiter facere. Simplicitatem hoc ubique complecti novit. Nam virgines oleum habebant ; sed quia quantum sufficeret non habebant, a toto exciderunt. « Qui præest, in » sollicitudine. » Non enim satis est præesse, nisi cum cura et diligentia hoc faciat. « Qui miseretur, in hilaritate. » Non enim sufficit misereri ; sed id oportet largiter et animo non tristi facere, quin potius læto et gaudente. Neque enim par res est non tristari et gaudere. Hoc ipsum autem ad Corinthios scribens, cum multa diligentia constituit ; nam ad largitatem excitans, ait : « Qui parce seminat, parce et » metet : et qui seminat in benedictionibus, de benedic-

[1] 1 Cor. XII, 11. — [2] Rom. XII, 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8. — [5] Act. XIII, 15. — [6] Rom. XII, 8.

» tionibus et metet [1]; » animum vero dirigens, addit: « Non » ex tristitia, aut ex necessitate [2]. » Utrumque enim adesse debet miserenti, abundantia et voluptas. Cur enim ploras dans eleemosynam ? Quid doles, dum misereris, et fructum boni operis prodis ? Si enim doles, non misereris; sed crudelis es et inhumanus. Si enim tu doles, quomodo illum in dolore degentem allevare poteris ? Optandum enim est, ne ille quidpiam suspicetur mali, etiamsi cum gaudio dederis. Quia enim nihil ita turpe videtur hominibus esse, ut ab aliis accipere, nisi ex summa hilaritate suspicionem auferas et ostendas te magis accipere, quam dare, potius accipientem dejicies, quam allevabis. Propterea dicit : « Qui miseretur, in hilaritate [3]. »

II. Quis enim regnum accipiens mœstus est ? Quis peccatorum remissionem accipiens in tristitia manet? Ne itaque expensæ pecuniarum attendas, sed proventui ab expensa advenienti. Nam si qui seminat, gaudet, etsi in incertum seminet : multo magis qui cœlum quasi agrum colit. Ita enim, etsi pauca des, multa dabis ; ut si cum mœstitia multa dederis, ex multis pauca fecisti. Sic vidua multa talenta duobus obolis superavit ; largus enim animus erat. Et quomodo poterit, inquies, is qui in paupertate vivit, et omnia effundit, id alacriter facere? Interroga viduam, et modum audies, sciesque mentis angustiam non ex paupertate, sed ex voluntatis proposito et illud et quidquid illi contrarium est fieri. Potest enim quis et in paupertate magni, et in divitiis pusilli esse animi. Ideo in largitione simplicitatem quærit, et in misericordia hilaritatem, et in patrocinio diligentiam. Non enim pecuniis tantum vult nos pauperes juvare ; sed etiam verbis, rebus, corpore et aliis omnibus. Cum dixisset præcipuam prærogativam, eam quæ per doctrinam est, eam quæ per adhor-

[1] 2 Cor. IX, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8.

tationem; hæc enim magis necessaria est, quod animi sit cibus; venit ad eam quæ per pecunias et alia omnia. Deinde ostendens quomodo hæc perficiantur, matrem ipsorum inducit dilectionem : nam ait : « Dilectio, sine si»mulatione[1]. » Si hanc habeas, non senties pecuniarum expensam, non corporis laborem, non molestiam sermonum, non sudorem et ministerium; sed omnia feres generose, sive corpore, seu pecuniis, seu verbo, seu alio quolibet proximum juvare oporteat. Quemadmodum ergo non largitionem modo exigit, sed in simplicitate, neque modo patrocinium, sed cum diligentia; neque tantum eleemosynam, sed cum hilaritate; sic et charitatem non simpliciter, sed absque simulatione. Nam hoc dilectio est; si hoc fiat, alia omnia sequentur. Etenim qui miserebitur, hilariter miserebitur : sibi enim ipsi dat; et qui præerit, diligenter præerit; sibi enim ipsi præerit; et qui largietur, copiose id faciet; sibi enim præbebit. Deinde quoniam in malis etiam rebus dilectio est, ut illa lascivorum, eorumque qui in pecuniis et rapinis una consentiunt; eorum quoque qui in ebrietate et conviviis, hanc ab illis avellens ait : « Odientes malum[2]. » Non dixit : « Abstinentes a malo, » sed, « Odientes malum; » nec simpliciter audientes, sed admodum odientes. Nam præpositio ἀπὸ verbis addita vim verbi auget, hic et in aliis exemplis in textu græco positis. Quia enim multi qui mala non perpetrant, eorum tamen concupiscentiam habent; ideo dixit, admodum odientes. Vult ille ut purus sit animus, utque nequitiam odio et inimicitia magna prosequamur, et impugnemus. Neque enim quia dixi, inquit, « Diligite invicem, » putetis me id dicere, ut in malis rebus mutuam detis operam : nam contrarium prorsus statuo, ut a malitia non solum opere, sed etiam affectu alieni prorsus sitis; nec modo affectu

[1] Rom. XII, 9. — [2] Ibid.

alieni sitis; sed etiam illam summo odio prosequamini et aversemini. Neque hoc satis habens Paulus, virtutis opera inducit his verbis : « Adhærentes bono. » Non dixit, tantum facientes, sed et affectu prosequentes : hoc enim declaravit cum jussit adhærere bono. Ita et Deus cum virum mulieri conjungeret, dicebat, « Adhærebit uxori suæ[1]. » Deinde causas dicit ob quas debemus alius alium diligere. « Charitate fraterna invicem diligentes[2]. » Fratres, inquit, estis, et eosdem partus solvistis : ideoque justum esset ut vos mutuo diligeretis. Hoc et Moyses dicebat iis qui in Ægypto altercabant : « Fratres estis; cur vobis injuriam mutuo infer» tis[3] ? » Quando igitur de externis dicit, sic loquitur, si fieri potest, quantum in vobis est cum omnibus hominibus pacem habetote : quando autem de suis agit, « Charitate » fraterna, inquit, invicem diligentes. » Illic enim expetit ut non pugnemus, nec odio habeamus, vel aversemur; hic vero ut amemus, nec simpliciter ut amemus; sed etiam affectu amplectamur. Non solum enim, inquit, oportet non simulatam esse dilectionem, sed intensam, ferventem, ignitam. Quæ enim utilitas, inquit, si amas quidem sine dolo, sed non ferventer amas? Quamobrem dixit, « Invi» cem diligentes; » id est, ferventer dilige. Ne expectes ut diligaris ab altero; sed tu potius ad illum prosili et incipe. Sic etiam ipsius dilectionis mercedem recipies.

III. Cum dixisset ergo causam cur debemus alter alterum diligere, dicit quo pacto dilectio nostra immota maneat : « Honore invicem prævenientes[4]. » Ita enim dilectio et nascitur, et postea perseverat. Nihil certe ita facit amicos, ut si studeamus proximum honorando vincere. Nec dilectio tantum, sed etiam honor inde major evadit. Nam quæ prius dicta sunt a dilectione nascuntur, dilectio autem ab honore, ut et honor a dilectione. Deinde ut non

[1] Gen. II, 24. — [2] Rom. XII, 10. — [3] Exod. II, 13. — [4] Rom. XII, 10.

tantummodo honoremus, aliud quidpiam amplius expetit. « Sollicitudine non pigri [1]. » Nam et hoc dilectionem parit, quando cum honore patrocinium exhibemus; nihil enim ita dilectionem parit, ut honor et patrocinium. Non enim satis est diligere, sed hoc etiam addendum; imo potius hoc ex dilectione gignitur, ut et dilectio ab hoc fovetur, et utraque sese mutuo confirmant. Nam multi sunt qui animo quidem amant, nec manum porrigunt. Ideo undique dilectionem excitat. Et quomodo erimus sollicitudine non pigri? « Spiritu ferventes [2]. » Vide quomodo ubique vehementiam requirat. Neque enim dixit, date tantum; sed addidit, largiter; neque patrocinamini solum; sed et cum sollicitudine; neque, miserimini tantum; sed etiam hilariter; neque honorate solum; sed et patrocinamini; nec diligite modo, sed sine simulatione; neque abstinete a malis; sed et odio habete; neque adhærete solum bonis; sed et conglutinemini; neque tantum diligite; sed cum amabili complexu; neque studete; sed etiam non pigre; neque spiritum habete; sed spiritum ferventem; id est, ut sitis ardentes et concitati. Nam si prædicta illa habeas, spiritum attrahes ; si hæc apud te maneant, te ad illa studiosum constituent, omniaque tibi facilia a spiritu et dilectione reddentur, cum utrinque incensus eris. Non vides tauros flammam in dorso gestantes, quomodo sint omnibus intolerabiles? Ita et tu diabolo intolerabilis eris, si utramque flammam acceperis. « Domino servientes [3]. » Per hæc enim omnia Deo servire potes. Quidquid enim pro fratre feceris, ad Dominum tuum pertransit: et quasi ipse beneficium acceperit, mercedem tibi rependet. Vides-ne quo animum ejus, qui talia operatus sit, deduxerit. Deinde postquam ostendit quomodo flamma spiritus accendatur, ait : « Spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi in-

[1] Rom. XII, 11. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

» stantes[1]. » Hæc quippe omnia ignis illius fomites sunt. Quia enim pecuniarum expensam requisivit, corporum laborem, patrocinium, sollicitudinem, doctrinam, et laboriosa alia, inungit rursus athletam dilectione, spiritu et spe. Nihil enim hominis animum ita virilem et ad omnia promptum efficit, ut bona spes. Deinde ante ea quæ sperantur bona, aliud etiam dat præmium. Quia enim spes futurorum erat, dicit, « In tribulatione patientes. » Etenim ante futura illa in præsenti magnum decerpes ex tribulatione fructum, quod constans et probatus reddaris. Cum hoc aliud quoque auxilium præbet, dicens, « Orationi instantes. » Cum ergo dilectio facilitatem afferat, spiritus adjuvet, spes allevet, tribulatio probatum faciat et idoneum ad omnia generose ferenda, et cum his aliam armaturam maximam habeas orationem, et supplicationis opem; quidnam postea erit in præceptis laboriosum? Nihil. Vides-ne quomodo athletam undique firmet, et quam levia ostendat præcepta? Perpende rursum quomodo eleemosynam commendet; nec simpliciter eleemosynam, sed eam quæ Sanctis erogetur. Nam cum supra dixit, « Qui miseretur, in hilaritate, » omnibus manum aperuit. Hic vero de fidelibus agit, ideo hæc subjungit : « Necessitatibus Sanctorum communican- » tes[2]. » Non dixit : « Illorum necessitatibus subministrate, » sed, « Necessitatibus illorum communicate, » ostendens illos majora accipere quam dent, et rem istam esse negotiationem : communicatio quippe est. Tu pecuniam affers, illi tibi fiduciam erga Deum afferunt. « Hospitalitatem sec- » tantes. » Non dicit : « Facientes, » sed, « Sectantes, » erudiens nos ut non egenos expectemus, donec ad nos veniant; sed ut ad illos curramus et sectemur eos. Sic Lot, sic Abraham fecit : nam diem hac in re insumpsit, hanc pulchram expectans venationem, et cum videret, insilie-

[1] Rom. XII, 12. — [2] Ibid. 13.

bat, et obviam currebat, ad terram procidens adorabat, dicebatque : « Domine, si inveni gratiam in conspectu tuo, » ne transeas servum tuum[1]. » Non quemadmodum nos cum videmus peregrinum aut pauperem, supercilia attollimus, nec dignos putamus quos alloquamur; et si post mille supplicationes emolliti tantillum argenti a famulis dari jusserimus, totum nos probe præstitisse putamus. At non sic ille, verum supplicis et famuli cultu atque forma, etiamsi nesciret quosnam excepturus esset.

IV. Nos autem cum certo sciamus nos Christum excipere, neque sic mansueti efficimur. At ille et rogat et supplicat et adorat : nos autem accedentes contumelia afficimus. Ille per se et uxorem omnia perficit; nos vero ne per famulos quidem. Si vero mensam scire velis quam apposuit, multam quoque hic liberalitatem deprehendes, non quam copia rerum efficiebat, sed quam probi animi divitiæ parabant. Quam multi divites tunc erant; sed nullus quidpiam simile fecit. Quot viduæ erant in Israël? Sed nulla Eliam excepit hospitio. Quot divites etiam erant Elisæi tempore? Sed Sunamitis sola hospitalitatis fructum decerpsit : quemadmodum et Abraham suo tempore cum largitate et alacritate fecit. Ideoque maxime admirandus est, quod cum nesciret quinam advenissent, hæc tamen faceret. Ne itaque tu curiose inquiras, nam propter Christum excipis. Nam si semper curiose scrutaturus es, sæpe probatum virum prætercurres, et mercedem perdes. Atqui is qui non probum excipit, non accusatur, sed et mercedem habet. « Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet[1]. » Qui vero ex hac intempestiva perquisitione virum quempiam probitate insignem prætercurrerit, pœnas dabit. Ne igitur vitam et gesta curiose inquiras : nam hoc extremæ imperitiæ est, pro uno

[1] Gen. XVIII, 3. — [1] Matth. X, 41.

pane vitam totam curiose scrutari. Nam si homicida sit, si latro, si quidvis aliud, annon pane et modica pecunia tibi dignus esse videtur? Sed Dominus quidem tuus etiam solem suum illi oriri facit; tu autem diurno cibo illum indignum judicas. Ego vero aliud quidpiam longe majus addam : Si certo scires ipsum mille sceleribus esse obnoxium, ne sic quidem approbandus esses, si illum a diurno cibo privares. Illius enim servus es qui dicit : « Nescitis cujus spiritus sitis[1]. » Illius es famulus qui lapidantium se curam gerebat; imo potius ejus qui pro illis crucifixus est. Ne mihi dicas : « Alium occidit : » etenim si etiam te occisurus sit, ne sic tamen fame laborantem despicias. Illius quippe discipulus es, qui se crucifigentium salutem desiderabat, qui in ipsa cruce dicebat : « Pater, » dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt[2]. » Illius servus es, qui percutientem se curavit, qui contumelia se afficientem in ipsa cruce coronavit : cui rei quænam possit comparari? Nam initio ambo latrones contumeliis ipsum afficiebant; sed tamen eorum alteri paradisum aperuit. Defletque illos qui ipsum intefecturi sunt : turbatur cum videt proditorem, non quod crucifigendus esset, sed quod ille periret. Turbabatur igitur quod præsciret laqueum, et post laqueum supplicium. Et cum illius scelus cognosset, ad usque extremam horam tulit illum, nec repulit, sed osculatus est proditorem. Dominus tuus osculatur, et labiis excipit eum, qui statim pretiosum sanguinem suum effusurus erat; tu vero pauperi ne panem quidem porrigere dignaris? nec revereris legem quam posuit Christus; his enim ostendit non solum pauperes, sed etiam eos, qui nos ad mortem deducunt, aversari non oportere. Ne mihi igitur hoc dixeris : « Ille mihi mala contulit; » sed cogita quid Christus fecerit, qui ad crucem usque per osculum quo

[1] Luc. IX, 55. — [2] Id. XXIII, 34.

proditurus erat, proditorem emendare curavit. Et vide quam ad pudorem pertrahat : « Juda, inquit, osculo Filium » hominis tradis[1] ? » Quem non emollivisset? quem non flexisset illa vox? Quam feram? quem adamantem? Sed non miserum illum. Ne itaque dicas, « Ille talem hominem occidit, ideoque illum aversor. » Etiamsi gladium in te illaturus sit, et in guttur tuum dexteram immersurus, ipsam dexteram osculare, quoniam Christus os illud osculatus est, quod sui cædem patravit.

V. Et tu igitur ne odio habeas, sed lacrymare et miserare insidiantem. Dignus enim est cujus misereamur et quem deploremus. Illius enim domestici sumus qui proditorem osculatus est; non enim finem faciam hoc repetendi; et osculo ipso dulciora verba protulit. Non enim dixit, o execrande, o scelestissime proditor, hanccine gratiam nobis tanti beneficii rependis? Sed quomodo? Juda, proprio nomine compellans, quod magis miserantis erat et revocantis, quam irati. Nec dixit, doctorem tuum, Dominum et benefactorem; sed Filium hominis. Etiamsi vero nec doctor, nec Dominus tuus esset, eum-ne qui ita mansuete, ita sincere erga te affectus erat, ut etiam in tempore proditionis te oscularetur : cum etiam osculum illud signum proditionis esset; eum-ne, inquam, prodis? Benedictus es, Domine, quantæ humilitatis, quantæ patientiæ exemplum nobis dedisti? Sed erga hunc ita se gessit : at erga illos qui cum fustibus et gladiis se invadebant non ita. Quid enim mansuetius verbis quibus illos allocutus est; cum posset illos repente delere, hoc quidem non fecit, sed modeste illis verba ad pudorem inducentia protulit : « Quid » existis, quasi ad latronem cum gladiis et fustibus[2] ? » Et cum illos supinos conjecisset; quia tamen quasi sine sensu mansere, libens ille se ipsum tradidit, et sustinuit

[1] Luc. XXII, 48. — [2] Matth. XXVI, 55.

videns vinculis constringi sanctas manus, cum posset omnia movere ac prosternere. Sed tu postea ferocis contra pauperem. Atqui etiamsi sexcentis obnoxius esset sceleribus, egestas et fames possent animum, nisi admodum induratus esset, flectere. Tu vero stas efferatus, et leonis furorem imitans; quanquam illi nunquam mortuorum corpora degustaverunt. Tu vero licet videas tantis confectum malis, jacentem invadis, et corpus per contumelias discerpis, tempestatem tempestati addis, atque eum qui ad portum confugit, in scopulum impellis, naufragiumque infers marinis naufragiis gravius. Et quomodo dices Deo : « Miserere mei? » Veniam peccatorum postulas, dum illum contumelia afficis, qui contra te nihil peccavit, et ob famem tantamque necessitatem pœnas repetis, feras omnes crudelitate superans; illæ enim cogente ventre, proprium sibi cibum arripiunt : tu vero, nemine impellente, vel cogente, fratrem devoras, mordens, discerpens; si non dentibus, at verbis morsu gravioribus. Quomodo ergo sacram oblationem sumes, qui humano sanguine linguam tingis? Quomodo pacem das, dum os bello plenum est? Quomodo sensibili cibo frueris, dum tantum virus colligis? Non paupertati subvenis; cur etiam conteris? Non erigis jacentem; cur illum etiam dejicis? Non tollis tristitiam; cur auges illam? Non das pecunias; cur verbis contumeliam infers? Non audisti quantas pœnas dent ii, qui pauperes non alunt? quibus damnentur suppliciis? « Ite, inquit, in ignem æternum paratum diabolo et ange- » lis ejus[1]. » Si ergo qui non nutriunt eos ita damnantur, quas pœnas dabunt ii, qui non modo non nutriunt, sed et ipsis contumelias inferunt? quo supplicio, qua gehenna, non afficientur? Ne ergo tanta nobis incendamus mala; donec facultas est, malum hunc morbum curemus, linguæ

[1] Matth. xxv, 41.

frenum imponamus; nec modo non contumeliis afficiamus, sed etiam consolemur, et verbis et factis, ut nobis multa prius recondita misericordia, promissa nobis bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto, nunc et semper, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXII.

CAPUT XII.

Benedicite persequentibus vos : benedicite et nolite maledicere[1].

I. Postquam docuit illos quomodo oporteat mutuo affectos esse, membrisque diligenter conglutinatis, educit illos deinceps ad externam pugnæ aciem, faciliorem inde illam reddens. Quemadmodum enim is qui ea quæ ad domesticos spectant non recte composuit, difficilius ea quæ ad extraneos pertinent administrabit; sic is, qui pulchre in istis sese exercuit, facilius res externorum componet. Ideo Paulus ultra procedens, post illud hæc ponit, et ait : « Benedicite persequentibus vos. » Non dixit : « Ne injuriarum recordemini, nec vos ulciscamini; » sed quod multo majus est exigit. Illud enim philosophi viri est, hoc Angeli. Et cum dixisset : « Benedicite, » subjungit, « Et non male» dicite; » ut ne hoc vel illud, sed id tantum quod ille dicit faciamus. Nam qui nos persequuntur, mercedis nobis conciliatores sunt. Si autem vigiles aliam tibi cum hac

[1] Rom. XII, 14.

mercedem apparabis. Ille tibi persecutionis mercedem parat; tu vero mercedem tibi attrahis benedictionis illius, signumque maximum effers dilectionis erga Christum. Sicut enim is, qui maledicit se persequenti, ostendit se non multum gaudere dum hæc propter Christum patitur; sic qui benedicit, multum exhibet amorem. Ne igitur illi conviticris, ut et ipse majorem referas fructum, et illum doceas rem ex alacritate proficisci, non ex necessitate; celebritatis et diei festi rem esse, non calamitatis et mœroris. Ideo Christus dicebat : « Gaudete cum dixerint omne ma»lum verbum adversum vos mentientes[1]. » Idcirco et Apostoli reversi sunt gaudentes, non solum quod male audissent, sed etiam quod flagellati fuissent. Præter ea quæ dicta sunt, aliud etiam non modicum lucraris, quod sic adversarios percellas, ac per opera illos doceas te aliam carpere viam. Nam si te viderit gaudentem et alacrem dum male pateris, ex rebus ipsis clare discet te spem habere præsentibus rebus majorem. Si contra non hoc feceris, sed fleveris et lamentatus fueris, unde poterit ille scire te aliam vitam expectare? Aliud præterea recte factum edes. Si enim te viderit de contumeliis non dolentem, sed benedicentem, persequendi finem faciet. Vide igitur quanta hinc bona emergant, et tibi merces major, et tentatio minor, et ille persequi cessabit, et Deus glorificabitur, et philosophia tua erranti doctrina erit, qua ad pietatem ducatur. Ideo non contumelia afficientes modo, sed etiam persequentes, et operibus nocentes, jubet contrariis remunerare. Et nunc quidem illis benedicere jussit, progressus vero etiam operibus benefacere ipsis hortatur. « Gaudere »cum gaudentibus, et flere cum flentibus[2]. » Quia enim potest quis benedicere et non maledicere, nec tamen ex dilectione hoc facere, vult ille ut dilectione ardeamus.

[1] Matth. v, 11. — [2] Rom. xii, 15.

Ideo illud subdidit, ut non modo benedicamus; sed et compatiamur, si quando illos in calamitatem lapsos videamus. Etiam, inquies : flentibus condolere merito jussit; aliud vero cur præcepit, cum nihil magni sit? Atqui illud animo magis philosophico opus habet, gaudere nempe cum gaudentibus, quam flere cum flentibus. Hoc enim ipsa natura efficit; nemo enim est ita lapideus, ut non defleat eum, qui in calamitatibus versatur. Illud autem generosi admodum est animi, prospere agenti non modo non invidere; sed etiam congaudere. Ideo illud primum posuit. Nihil enim ita dilectionem conciliat, ut cum et gaudium et mœrorem communem facimus. Ne igitur, quia tu procul ab ærumnis es, a commiseratione semovearis. Nam cum proximus tuus male patitur, communem facere debes calamitatem. Communes ergo tibi sint lacrymæ, ut tristitiam illius alleves commune gaudium, ut lætitiæ radices ponas, et dilectionem confirmes; et sic ante illum te ipsum juvabis, dum per lacrymas misericordem reddis, et per commune gaudium te ab invidia liberas. Observes autem velim, quam non onerosus sit Paulus. Non enim dixit, « Solve calamitatem, » ne sæpe dicas id fieri non posse; sed quod facilius erat præcepit, et quod in facultate tua situm erat. Licet enim ærumnam amovere nequeas, induc lacrymas, et majorem partem abstulisti. Si non possis augere felicitatem, induc gaudium et magnam accessionem intulisti. Ideo non solum non invidere, sed quod multo majus est, congaudere jubet : id quod multo majus est quam non invidere. « Idipsum invicem » sentientes : non alta sapientes, sed humilibus consen- » tientes[1]. »

II. Multam rursus de humilitate curam gerit, a qua sermonem incœpit. Nam verisimile est illos fastu plenos fuisse,

[1] Rom. XII, 16.

tum ab urbis celebritate, tum aliis multis de causis; ideoque frequenter morbum illum traducit et fastum comprimit. Nihil enim corpus Ecclesiæ ita discindit, ut arrogantia. Quid vero significat illud, « Idipsum invicem sentientes? » Advenit tibi pauper in ædes tuas? esto illi sensu similis, ne majorem assumas fastum ob divitias: in Christo nec dives nec pauper est. Ne itaque pudore afficiaris ob externum amictum; sed suscipe illum propter internam fidem. Neque si lugentem videris, indignum putes quem consoleris; neque si prospere agentem, erubescas partem lætitiæ et gaudii suscipere; sed ut erga te ipsum, ita erga illum affectus esto; nam ait: « Idipsum invicem sentientes. » Exempli causa, magnum te esse existimas? magnum et illum putato. Humilem et exiguum suspicaris illum? de te quoque ipso eumdem calculum feras, et inæqualitatem omnem elimina. Quomodo autem id fiat? si arrogantiam abjicias. Ideo subjungit, « Non alta sapientes, sed cum humilibus consentientes; » id est, in illorum vilitatem descende, cum illo circumferaris. Ne tantum cum illo humiliter sentias, sed etiam fer opem et manum porrige, non per alium, sed per te ipsum, ut pater filio prospiciens, ut caput corpori; quod et alibi ait, « Vinctis ut simul vinculis constricti[1]. » Humiles autem hic vocat, non eos tantum qui humiliter sentiunt, sed viles et contemptibiles. « Nolite esse prudentes apud vosmetipsos[2]. » Id est, ne putetis vos sufficere vobismetipsis. Nam alibi quoque dicit Scriptura: « Væ prudentibus apud semetipsos, et in oculis suis sapientibus[3]. » His autem rursus arrogantiam deprimit, et fastum tumoremque depellit. Nihil enim ita a reliquis amovet et abscindit, ut cum quis putat se sibi satis esse. Ideoque nos Deus ita constituit, ut alter altero opus haberemus. Etiamsi enim prudens sis, alio opus habebis;

[1] Hebr. XIII, 3. — [2] Rom. XII, 16. — [3] Isaï. V, 22.

si te non opus habere putes, omnibus factus es stultior et imbecillior. Nam qui talis est, se omni vacuum auxilio constituet, et in peccatis suis nulla fruetur vel correctione vel venia, ac per arrogantiam suam Deum ad iram concitabit, et in multis delinquet. Accidit namque, sæpe accidit ut qui prudens est, id quod oporteret non videat: et is qui stultior est, aliquid eorum quæ conveniunt reperiat; quod in Moyse et in socero suo contigit, quod in Saüle et in puero suo, quod in Isaaco et in Rebecca. Ne putes ergo te deprimi si altero indigeas. Hoc enim te magis exaltat, hoc te fortiorem facit, hoc te splendidiorem et tutiorem. « Nemini malum pro malo reddentes [1]. » Nam si alium qui tibi insidiatur vituperes, cur te crimini obnoxium facis? Si malum ille fecit, cur tu æmulationem non fugis? Et vide quomodo hic non distinxerit, sed communem legem posuerit. Neque enim dixit: « Fideli malum non reddas; » sed, « Nemini, » etiamsi gentilis sit, etiamsi scelestus et quisquis tandem fuerit. « Providentes bona coram omnibus » hominibus; si fieri potest, quod ex vobis est, cum omni- » bus hominibus pacem habentes [2]. » Hoc est, « Luceat » lux vestra coram hominibus [3]: » non ut ad vanam gloriam vivamus, sed ut ansam volentibus ne præbeamus adversum nos. Unde alibi quoque dicit: « Inoffensi estote et » Judæis et Græcis et Ecclesiæ Dei [4]. » Bene autem in sequentibus id declarat dicens: « Si fieri potest, quod ex » vobis est. » Aliquando autem fieri nequit, ut cum de pietate sermo est, et quando de injuria affectis concertatur. Et quid miraris, si apud alios homines id fieri non semper possit, quandoquidem inter virum et uxorem hanc solvit necessitatem dicens: « Si vero infidelis discedit, discedat [5]; » id est, quæ penes te sunt præsta et nemini des ansam

[1] Rom. XII, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Matth. V, 16. — [4] I Cor. X, 32. — [5] Id. VII, 15.

belli et pugnæ, non Judæo, non Græco. Sicubi vero pietatem lædi videas, ne præponas concordiam veritati, sed generose persiste usque ad mortem: ac neque sic ex animo pugnes, neque ex voluntatis proposito ipsum averseris; sed in rebus tantummodo pugnes. Id enim significat illud, « Quod est vobis est: cum omnibus hominibus pacem habentes. » Et si ille pacem non servaverit, tu ne animum tuum tempestate repleas, sed ex proposito voluntatis amicus esto, ut dixi, veritatemque nusquam prodas. « Neque vos ipsos ulciscentes, charissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim: Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus[2]. » Cui iræ? Dei. Quia enim hoc maxime videre cupit is qui injuria affectus est, ut ultione fruatur, hoc ipsum Deus abunde dat. Nam si te non ulciscaris, Deus ultor erit. Concede igitur illi, inquit, ut hoc aggrediatur. Id enim significat illud, « Date locum iræ. »

III. Deinde ut magis consoletur, testimonium adduxit, et hac ratione magis illum recreans, majorem ab illo philosophiam requirit dicens: « Si ergo esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ipsius. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum[1]. » Quid enim dico, inquit, quod in pace sit vivendum? Nam inimico benefacere jubeo. Etenim ait: « Ciba illum et potum da illi. » Deinde quia rem laboriosam et magnam præcepit, subjunxit: « Hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ipsius. » Hæc porro dixit illum metu reprimens, et hunc spe retributionis alacriorem reddens. Nam qui injuste læsus est, cum infirmatus fuerit, non de propriis bonis ita afficitur, ut de supplicio ejus qui se læsit. Nihil enim ita jucundum est, ut ultio de inimico sumpta. Quod ergo desiderat, hoc illi primo dat, et postea cum venenum amisit, tunc ad su-

[1] Rom. XII, 19. — [2] Ibid. 20, 21.

blimiora hortatur, dicens, « Noli vinci a malo. » Sciebat enim inimicum, etiamsi fera esset, inimicum tamen non mansurum si cibum ab illo acceperit. Et si is, qui læsus fuit, quantumcumque vindictæ cupidus sit, postquam inimico cibum et potum dederit, non ultra certe vindictam ejus optaturus est. Ideo de fine et exitu rei fiduciam habens, non simpliciter comminatur, sed supplicium vario modo depingit. Non enim dixit: « Vindictam sumes, » sed, « Carbones ignis congeres super caput ejus. » Deinde sic prædicans illum alloquitur: « Noli vinci a malo, sed vince » in bono malum. » Atque ita sensim subindicat non oportere tali animo facere. Nam injuriæ memoriam adhuc retinere, est vinci a malo. At primo quidem illud non dixit; neque enim tempus erat. Cum autem iram illius evacuavit, tunc subjunxit dicens, « Vince in bono malum. » Nam et hoc victoria est. Pugil enim magis vincit, non cum se subjicit ad plagas recipiendas, sed quando erigens se ipsum, id agit ut adversarius in aërem vim suam effundat. Ita enim ipse plagas non accipiet, et ejus vires dissolvet. Id quod etiam in contumeliis evenit. Nam cum contumeliam contumelia repellis, superatus es non ab homine; sed quod turpius est, ab illiberali affectu. Si vero taceas, vicisti, ac sine labore tropæum erexisti, innumerosque habebis te corona donantes, et convitii falsitatem damnantes. Nam qui contradicit, quasi ex convitii morsu contradicere videtur: cum morsum vero sentiat, suspicionem præbet, quod sit dictorum conscius. Si vero deriseris, ex risu calculum et judicium contra te latum solvisti. Si autem velis claram dictorum demonstrationem accipere, ipsum inimicum interroga, quando magis doleat, an cum ardens contumeliam vicissim profers, an cum convitiantem derides, atque hoc postremum magis audies? Neque enim tantum placet ipsi quod vicissim convitia non reponas,

quantum mordetur quod non possit te commovere. Non vides furore percitos homines, qui plagas acceptas non multum curantes, impetu magno irruunt et plus quam sues agrestes proximi vulnera quærunt, atque ad hoc unum respiciunt, hocque magis curant, quam caveant ne sibi vulnus inferatur? Quando igitur illum ea re privas, quam ipse summopere cupit, omni jam optata re privasti, dejecisti, contemptu dignum ostendisti, et puerulum magis quam virum : et tu philosophi calculum adeptus es, illi vero malæ bestiæ famam conciliasti. Illud et cum verberamur, faciamus : si verberare velimus, ne vicissim verberemus. Sed vis letalem inferre plagam? Verte illi alteram maxillam, et mille illum vulneribus confodies. Nam qui plaudunt et mirantur, graviores sunt quam si illum lapidarent : ante illos etiam conscientia ipsum damnabit, et maximas repetet pœnas, et ac si extrema passus esset, sic erubescens abscedet. Si vero gloriam apud multos quæris, hac quoque magis fueris. Alioquin autem erga illos qui male patiuntur aliqua movemur commiseratione. Quando autem videmus illos non sese ulciscentes, sed sese sponte exponentes, non modo commiseratione, sed etiam admiratione dignos habemus.

IV. Ideo jam ego pene ingemisco, quod qui possemus et præsentibus potiri, si Christi leges ut par est audiremus, et futura etiam consequi; ab utrisque excidimus, dictis non obsequentes, inutiliter philosophantes. Nam utiliter has omnes leges constituit, ostenditque, quid gloriosos redderet, quid turpes et inglorios. Neque hæc ille præcepisset, si hinc Discipulos suos ridiculos facturus fuisset. Sed quia hoc illos omnium splendidissimos reddit, quod non male dicant, cum male audiunt; quod non male faciant, cum male patiuntur; ideo hæc præcepit. Si hoc autem, multo magis gloriosum erit bene dicere, cum male audiunt; lau-

dare, cum conviliis impetuntur; insidiantibus beneficia præstare. Ideo et hanc quoque legem tulit. Discipulis enim suis parcit, scitque probe quid aut parvum aut magnum faciat. Si ergo et parcit et bene novit, cur cum illo contendis, cum alteram viam vis inire? Nam vincere mala faciendo, ad diabolicas pertinet leges. Ideo in olympicis certaminibus ipsi consecratis, sic qui decertant omnes vincunt. At non in Christi stadio ea est coronarum lex; sed contraria omnino; lege enim statutum est eum qui percutitur, non eum qui percutit, coronandum esse. Tale siquidem ipsius stadium omnia e contrario constituta habet; ita ut non ex victoria tantum, sed ex victoriæ modo, majus sit miraculum. Quando enim ea quæ alibi clades habentur, victoriam hic pariunt: hoc Dei potentia, hoc cœli stadium, hoc angelorum theatrum. Scio vos jam accensos esse, et cera molliores esse factos; sed cum discesseritis, omnia effundetis. Ideo doleo, quod dicta ad opus non adhibeamus, cum tamen inde magna lucra reportaturi simus. Nam si mansuetudinem exhiberemus, insuperabiles essemus omnibus, nemoque sive parvus sive magnus nobis vel tantillum nocere posset. Sive enim quis maledixerit tibi, te ille nihil, se vero multum læserit. Si tibi injuriam fecerit, damnum penes injuriam inferentem erit. Non vides in judiciali foro, quod qui injuria affecti sunt, splendidi et cum multa fiducia stent libere loquentes; qui vero læserunt demisso capite, cum pudore et metu versentur? Et quid dico accusationem et injustitiam? Etiamsi gladium inimicus contra te acuerit, dexteramque in guttur immerserit, te quidem nihil læsit, seseque jugulavit. Sermoni fidem facere possit, is qui primus sic interfectus est fraterna manu. Ille enim ad tranquillum portum abiit, immortalem adeptus gloriam; alter vero vita quavis morte miseriore vixit, gemens ac tremens, et in corpore accusa-

tionem sceleris circumferens. Ne itaque hoc, sed illud persequamur. Qui enim male patitur, non habet manens in se malum; neque enim ipse malum peperit; sed aliunde illud accepit, et per patientiam bonum reddidit: qui autem malum intulit, in se plagam nequitiæ habet. Annon Joseph in carcere erat, insidiatrix vero ejus adultera in ædibus splendidis et illustribus? Quem malles esse? Necdum tamen mercedem dixeris, sed ipsa utrinque facta per se perpende: sic enim longe præferes carcerem cum Josepho, ædibus illis in quibus scortum erat. Nam si utriusque animam videris, hanc in latitudine et fiducia multa videbis; Ægyptiæ vero animam, in angustia, pudore, mœrore, tumultu, multaque tristitia. Quanquam illa vincere videtur: at non erat hæc victoria. Hæc cum sciamus, ad mala patienda nos præparemus, ut a malis tandem liberemur, et futura consequamur bona, quæ utinam nos omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri unaque cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in infinita sæcula. Amen.

FINIS TOMI OCTOGESIMI SECUNDI.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 178.

Duo manuscripti nostri, καὶ Φιλιππησίοις. Savil. legendum conjicit, καὶ Εφεσίοις, quia in Epistola ad Ephesios quid simile habetur : at vox sequens δημηγορῶν indicat in concione quadam vel colloquio, quale Mileti habuit, hæc verba reperiri, et vere ibidem habentur.

ANNOTATIO (2) pag. 205.

Platonis doctor Socrates moriturus gallum jubet Æsculapio sacrificari. Vide Platonem in Phædone de morte Socratis. Hæc postrema vox fuit celeberrimi philosophi.

ANNOTATIO (3) pag. 212.

Unctione sicca uti, qualis extra balnea sumebatur ab athletis et in palæstra. Hæc vero servis prohibebantur.

ANNOTATIO (4) pag. 267.

Et non centesimam : centesima, ut alibi diximus, usuræ genus erat, quo fœneratori singulis mensibus centesima pars sortis solvebatur, atque adeo summa capitis seu sortis centesimo mense usuris adæquabatur.

ANNOTATIO (5) pag. 337.

Erat ille Aristippus. Vide Diogenem Laërtium in Aristippo.

ANNOTATIO (6) pag. 376.

Hæc de zizaniis dicta cum Evangelio non omnino consonare videntur.

ANNOTATIO (7) pag. 396.

Abductiones, id est, abductiones ad supplicium et ad cædem, qua voce hoc sensu utitur sæpe Chrysostomus. Eodem usu ἀπάγω legitur in Actibus Apostolorum, cap. XII, 19.

ANNOTATIO (8) pag. 407.

In Glossis dicitur *impostor, stellionator*. Eodem hic sensu vox hæc intelligenda est. Itaque illi pauperes ἐπιθέται erant, qui sub ementita specie panem vel pecuniam emendicabant, quos non repellendos esse ait S. Doctor qui eadem utitur voce Homiliis in Epistolam ad Hebræos.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Procemium Epistolæ ad Romanos, p. 167.	Ejusdem fragmenta, tom XI, p. 83-85.
Homilia I. In eadem, p. 173.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 85-92.
Homilia II, p. 183.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 92-102.
Homilia III, p. 199.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 102-107.
Homilia IV, p. 209.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 108, 109.
Homilia V, p. 217.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 109-113.
Homilia VI, p. 235.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 113-115.
Homilia VIII, p. 272.	Ejusdem fragmenta et analysis, tom. XI, p. 115-123, et tom. XIX, p. 206-213.
Homilia IX, p. 293.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 123-127.
Homilia X, p. 305.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 127.
Homilia XI, p. 321.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 128.
Homilia XII, p. 338.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, ibid.
Homilia XIII, p. 361.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 128, et tom. XVII, p. 266-275.
Homilia XIV, p. 388.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 129, et tom. XVIII, p. 206-215.
Homilia XV, p. 415.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 129, 130.
Homilia XVI, p. 429.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 130-132, et tom. XVI, p. 534-536.

Homilia XVII, p. 455.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 132-134, et tom. XVIII, p. 30-33.
Homilia XVIII, p. 469.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 134-137.
Homilia XIX, p. 487.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 137-148, et tom. XV, p. 112-125.
Homilia XX, p. 508.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 146, et tom. XII, p. 426-432.
Homilia XXI, p. 519.	Ejusdem fragmenta, tom. XI, p. 147, et tom. XVIII, p. 49-55.

INDEX

TOMI OCTOGESIMI SECUNDI.

HOMILIÆ IN ACTA APOSTOLORUM.

	Pagin.
Homilia XLVII. Caput xxi.	3
— XLVIII. Caput. xxii.	13
— XLIX. Caput xxiii.	23
— L. Caput xxiv.	33
— LI. Id. caput.	44
— LII. Caput. xxv.	56
— LIII. Caput xxvii.	70
— LIV. Caput. xxviii.	81
— LV. Id. caput.	90

HOMILIÆ DE MUTATIONE NOMINUM.

Homilia I. Cum lectus esset ile textus, *Paulus autem adhuc spirans minas et cædem*, cum expectarent omnes homiliam in principium capitis noni Actorum habendam : et quod resurrectionis demonstratio sit Pauli vocatio. 99

Homilia II. Ad eos qui reprehendebant eum ob prolixitatem eorum quæ dicta fuerant, et ad eos qui brevitatem orationis ægre ferebant, deque Sauli et Pauli appellatione, et cur primus homo vocatus sit Adam, et quod utiliter ac fructuose; atque in eos qui recens fuerant illuminati. 114

Homilia III. Ad eos qui ipsum reprehenderant ob prœmiorum prolixitatem, quod utile sit reprehensiones æquo animo ferre : et cur Paulo non statim atque credidit nomen mutatum est, itemque quod non ex necessitate, sed ex libera voluntate facta sit hæc mutatio, et in dictum illud : *Saule, Saule, quid me persequeris?* 127

Homilia IV. Reprehensio eorum, qui aberant ab Ecclesia, et cohor-

tatio ad præsentes, ut curam gerant fratrum : et in procemium Epistolæ ad Corinthios, *Paulus vocatus* et de humilitate. 148

HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

Procemium. 167
Homilia I. Caput I. 173
— II. Id. caput. 183
— III. Id. caput. 199
— IV. Id. caput. 209
— V. Id. caput. 217
— VI. Caput II. 235
— VII. Caput III. 250
— VIII. Caput IV. 272
— IX. Id. caput. 293
— X. Caput V. 305
— XI. Caput VI. 321
— XII. Id. caput. 338
— XIII. Caput VII. 361
— XIV. Caput VIII. 388
— XV. Id. caput. 415
— XVI. Caput IX. 429
— XVII. Caput X. 455
— XVIII. Id. caput. 469
— XIX. Caput XI. 487
— XX. Id. caput. 508
— XXI. Caput XII. 519
— XXII. Id. caput. 531

Annotationes. 541
Concordantia. 543

EXPLICIT INDEX.